NOVVM TESTAMENTVM OMNE, TERTIO IAM AC DIligentius ab ERASMO ROTERODAMO recognitum, non solum ad Græcam ueritatem, uerumetiam ad multorum utriusq; linguæ codicum, eorumq; ueterum simul & emendatorũ fidem, postremo ad probatissimorum autorum citationem, emẽdationem & interpretationem, unà cum Annotationibus recognitis, ac magna accessione locupletatis, quæ lectorem doceant, quid qua ratione mutatum sit. Quisquis igitur amas ueram Theologiam, lege, cognosce, ac deinde iudica. Neq; statim offendere, si quid mutatum offenderis, sed expede, num in melius mutatum sit. Nam morbus est, non iudicium, damnare quod non inspexeris.

SALVO VBIQVE ET ILLABEFACTO ECCLESIAE IVDICIO.

Addita sunt in singulas Apostolorum epistolas, Argumenta per eundem.

Sum Heinrychi Bullingeri ex dono Volcatij Loneri Mercenatis dignissimi
1576
Sum Rod. Gualtheri ex dono Heinrychi Bullingeri patris colendiss.
1542.

DILECTO FILIO ERASMO ROTEROD. SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI.

A S

LEO, PP X.

DILECTE fili Salutem, & apostolicam beñ. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in testamentū nouū iam pridem æditæ,non tam quia nostro nomini dicatæ fuerant,cp quod non uulgari,sed noua & insigni quadā eruditione præstabant,omniūcp doctorū calculo plurimū laudabant. Quas nuper à te recognitas,& pluribus additis annotationibus locupletatas, illustratascp fuisse certiores facti,nō mediocriter gauisi fuimus,ex prima illa æditione;quæ absolutissima uidebatur, coniecturá facientes,qualis hæc futura,quātumcp boni,sacræ Theologiæ studiosis,ac orthodoxæ fidei nostræ sit allatura.Macte igit istius animi tui esto, ac publicæ utilitati studes, operi tam sancto,ut in lucē exeat, sedulo inuigila,dignā quidē tot laborū mercedē ab ipso deo relaturus:à nobis uero meritā cōmendationē,& cūctis Christifidelibus perpetuā laudē cōsecuturus. Datū Romæ apud sanctū Petrū,Sub annulo piscatoris.Die X. Septē. MI. D. XVIII. Pontificatus nostri Anno Sexto. Euangelista.

STADT BIBLIOTHEK IN ZURICH.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO, Eraſmus Roterodamus Theologorum infimus, S. D.

INTER tot egregia decora, Leo decime, pontifex maxime,quibus undicp clarus & ſuſpiciendus,ad pontificiæ dignitatis culmē adiſti,hinc infinitis Mediceæ domus ornamentis, non minus eruditorū hominum monumentis,quàm maiorū tuorum imaginibus & honoribus inclytæ,hinc innumeris corporis animicp dotibus,quas partim diuini numinis indulſit benignitas,partim eadem aſpirante,tua parauit induſtria,nō alia res te uerius,aut magnificentius illuſtrauit, cp quod ad iſtū honorem, quo maior inter homines,homini non poteſt contingere,parem morum attuleris innocentiā,necp uero uitam modo ab omni dedecore longē, latecp ſemotam,uerūetiam famam,nulla uncp ſiniſtri rumoris labe aſperſam. Id quod cum ubicp difficillimum eſt,tum præcipue Rhomæ,cuius urbis tanta eſt libertas,ne dicam petulātia,ut illic à conuicijs parum tuta ſit & integritas,ac ne ij quidem abſint à crimine, qui plurimum abſunt à uitijs. Quibus rebus factum eſt,ut Leoni non paulo plus ueræ laudis pepererit, quod ſummū pontificium promeruiſſet, cp quod accepiſſet. Iamin ipſa pulcherrimi ſimul & ſanctiſſimi muneris functione, cum tot prædaris factis, tot eximijs uirtutibus ſuſceptum honorem uiciſſim cohoneſtes, nihil tamen eſt, quod te ſuperis pariter & mortalibus commēdet efficacius:quā quod ſummo ſtudio,paricp ſapientia,illud potiſſimū agis ac moliris, ut indies in melius prouehat Chriſtiana pietas,hactenus temporum maximécp bellorū uitio,nōnihil labefacta collapſacp,ut eſt cæterarū item omnium rerum humanarum natura,ni manibus pedibuscp obnitamur,paulatim in deterius relabi,uelutícp degenerare. At res egregias aliquoties ut difficiliores,ita & pulchrius eſt reſtituiſſe, cp condidiſſe. Proinde quādo tu nobis uelut alterum præſtas Eſdram, & ſedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, ſarciendæ religionis prouinciam , ſtrenue capeſſis,par eſt nimirum,ut omnes ubicp gentium ac terrarū Chriſtiani,rem omnium pulcherrimam ac ſaluberrimam conantem,

pro ſua quiſq; facultate adiuuent. Iam uideo paſſim excellentes ingenio uiros, ceu magnos & opulẽtos reges, Solomoni noſtro in templi ſtructuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli ſeu potius homunculi, qualeſcunq; materias, aut certe caprarũ pelles, ne nihil conferremus, mittere ſtudemus, uile quidem munuſculum, quod ad noſtram attinet operam, ſed unde (niſi me fallit animus) Chriſti tẽplo, ſi nõ multum ſplendoris, certè nõ parum utilitatis ſit acceſſuruꝫ, præſertim ſi eius calculo cõprobetur, de cuius unius nutu ac renutu ſũma rerũ humanarũ pẽdet uniuerſa. Etenim cũ illud haberem perſpectiſſimũ, præcipuã ſpem, planéq; ſacram, ut aiunt, ancoram, reſtituẽdæ ſarciendæq; Chriſtianæ religionis in hoc eſſe ſitam, ſi quotquot ubiq; terrarum Chriſtianam philoſophiam profitentur, in primis autoris ſui decreta, ex Euãgeliis Apoſtolicíſq; literis imbibant, in quibus ſermo ille cœleſtis, quódam è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis uiuit, adhuc ſpirat, adhuc agit & loquitur, ſic ut mea quidem ſententia nuſq; aliâs efficacius aut præſentius: adhæc, cum uiderem ſalutarẽ illam doctrinam longè purius ac uiuidius ex ipſis peti uenis; ex ipſis hauriri fontib⁹, quàm ex lacunis, aut riuulis nouũ ut uocant teſtamẽtũ, uniuerſum ad Græcæ originis fidẽ recognouimus, idq; non temere, neq; leui opera, ſed adhibitis in conſilium compluribus utriuſq; linguæ codicibus, nec iis ſanè quibuſlibet, ſed uetuſtiſſimis ſimul & emendatiſſimis. Et quoniam nouimus in rebus ſacris, religioſe quoq; uerſandum eſſe, nec hac contenti diligentia, per omnia ueterum Theologorũ ſcripta circumuolantes, ex horũ citationibus aut expoſitiõibus ſubodorati ſumus, quid quiſq; legiſſet, aut mutaſſet. Adiecimus annotationes noſtras, quæ primũ lectorem doceant, quid qua ratione fuerit immutatum, deinde ſi quid alioqui perplexum, ambiguum, aut obſcurũ, id explicent, atq; enodent. Poſtremo quæ obſiſtant, quo minus prodiue ſit in poſterũ deprauare, quod nos uix credendis uigiliis reſtituiſſemus. Quãquam ut ingenue dicam, quicquid hoc eſt operis uideri poterat humilius quàm ut ediçandum eſſet, quo nihil maius habet hic orbis, niſi conueniret, ut quicquid ad religionem inſtaurandam pertinet, haud alij conſecretur, quàm ſummo religionis principi, & eidẽ aſſertori. Neque metus eſt, ne munus hoc noſtrũ qualecunq; ſis aſpernaturus, qui non loco tantum referas illum, qui donaria non precijs, ſed animis ſolitus ſit æſtimare, qui duo minutula pauperculæ uiduæ, ſplendidis & opimis diuitũ donarijs prætulerit. Iam an non cottidie uidemus inter auro gemmiſq; radiantia regum donaria pratenſibus floſculis, aut hortenſibus herbulis concinnatas corollas ſuſpendi diuis, quas, re tenuis, pietate diues offert plæbecula? Alioqui quicquid illud eſt, ſeu magnũ, ſeu puſillum, ſeu ludicrum, ſeu ſerium, quod huius ingenioli fundus produxerit, id omne, ut nullus dedicem, ſuopte iure ſibi poteſt uindicare, ſummus ille apud ſuos, uirtutum

Decreta Chriſti.

Annotationũ utilitas.

tum ac literarum omnium Mecœnas, & antiſtes Gulielmus Vuaramus Archiepiſcopus Cantuarienſis, totius Angliæ, nõ titulí tãtum honore primas, ac tuæ ſanctitatis legatus, ut uocãt, natus, cui meipſum quoq; quãtus quãtus ſum debeo, nõ modo unuerſũ ſtudíj mei prouentũ. Siquidẽ is (ut ne dicã interim, cuiuſmodi tum publice, tũ priuatim in me fuerit) id præſtat ſuæ Britanniæ, quod Leo præſtat orbi terrarũ, quodq; Medicea domus iam olim eſt Italiæ, uel hoc nomine terrarum omnium feliciſſimæ, hoc is ſuis eſt Anglis, ceu ſalutare quoddam ſydus, ab ipſis fatis in hoc datus, ut eo præſide, quicquid eſt bonarũ rerum repullulet ac ſuboleſcat. Nam perinde, quaſi uno in homine plures ſint heroës, & unicum pectus, nõ ſimplex inhabitet numen: ita miris modis Archiepiſcopũ gerit eccleſiæ, legatum ſedi Rhomanæ, conſiliarium regiæ, cancellarium iuſticiæ Mecœnatem ſtudijs, cuius opera potiſſimũ factũ eſt, ut inſula iam olim uiris, armis, opibuſq; pollens, nũc optimis item legibus, religione, moribus, ad extremum ingenijs omni litterarũ genere perpolitis, adeo floreat, ut cum quauis cæterarũ regionũ poſſit ex æquo contendere. Verũ quo latius huius laboris noſtri manaret utilitas, uiſum eſt, tui nominis apud omnes ſacroſancti, ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti cõmoditatem, præſertim cum huc uocet ipſa quoq; rei ratio, quod pulchre congruebat, ut illius auſpicijs hæc Chriſtiana philoſophia diriuaretur ad omneis mortales, qui Chriſtianæ religionis teneret arcem, ac per eum proficiſceretur doctrina cœleſtis ad uniuerſos homines, per quẽ Chriſtus nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo, quid tandem uetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus, hoc etiã felicius & auſpicatius exeat in manus hominũ, ſi duobus totius orbis ſummatibus uiris communiter fuerit conſecratus? Quãdoquidẽ aris templíſq; uidemus hoc plus accedere maieſtatis ac uenerationis, quod pluribus ſimul diuis ſint dedicata. Iam hoc quantũlibet nouum uideatur, modo publicæ conducat utilitati. Et ea eſt Leonis modeſtia faciliſq;, ut hac parte non minus ſit maximus, quã ea qua maximos omnes longo ſuperat interuallo. Et ea eſt Archiepiſcopi in omni decorũ genere præſtantia, ut Leonẽ omnibus numeris ſummum, nõ alius magis deceat collega. Poſtremo ſi fas eſt apud tantũ principem nonnihil Thraſonis è comœdia referre, quãtumuis in ſpeciẽ humilis uideatur hic meus labor, tamen confido futurum, ut attentus lector aliquantò plus deprehendat in receſſu, quã prima ſtatim fronte præ ſe ferat opus. Sed ne celſitudinem tuam iugi ſolicitudine, terrarum orbi conſulentẽ, longiore ſermone remorans, in publica peccem commoda, quod reliquum eſt, cum plebeio lectore tranſigam, ſed prius illud appreçatus, ut cuius prouidentia Leo decimus contigit ſubleuandis rebus mortalium, idem eum nobis & quam maxime longæuum eſſe uelit, & feliciſſimum, Baſileæ

Anno reſtitutæ ſalutis, M. D. XVI.

Calendis Februarijs.

Archiepiſcopus Cantuarienſis.

ERASMI ROTERO
DAMI PARACLESIS AD LECTO/REM PIVM.

Lactantius.

LACTANTIVS ille Firmianus, optime lector, cuius linguã unice miratur Hieronymus, Christianæ religioni patrocinaturus aduersus ethnicos, cũ primis optat sibi dari eloquentiam, Tullianæ proximã, improbum ratus, opinor, optasse parem. At ego sanè, si quid huiusmodi uotis proficit, tantisper dũ mortales omneis ad sanctissimũ ac saluberrimũ Christianæ philosophiæ studiũ adhortor, ac ueluti classicũ canens euoco, uehemẽter optarim eloquentiã mihi dari longe aliã cũ fuerit Ciceroni: si minus picturatã quàm fuit illius, certe multo magis efficacem. Imò si cui unc̃ talis contigit dicendi uis, qualẽ non omnino sine causa, ueterum poëtarũ fabulæ subnotarũt in Mercurio, qui ceu magicã uirga, diuinac̃ cithara somnũ immittit cũ libet, & idem adimit, quos uult ad inferos impellens, ac rursus ab inferis euocans. Aut qualẽ signarũt in Amphione Orpheoc̃, quorum alter rigidã mouisse saxa, alter quercus & ornos traxisse cithara, fingitur. Aut qualẽ Ogmio suo tribuebant Galli, mortaleis omneis catenulis, à lingua in aures infixis, quò uellet circũducenti. Aut qualẽ Marsyæ fabulosa tribuit antiquitas. Aut certe, ne nimiũ diu fabulis immoremur, qualẽ Socrati tribuit Alcibiades, Pericli uetus comœdia, quæ nõ aures tantum mox pertura uoluptate deliniat, sed quæ tenaces aculeos relinquat in animis auditorũ, quæ rapiat, quæ transformet, quæ multo aliũ dimittat auditorem c̃ acceperit, Timotheus musicus ille nobilis Dorios occinens modos, Alexandrũ Magnũ ad belli studiũ inflammare solitus legitur. Nec̃ defuerunt olim, qui precaminibus quas Græci uocant ἐπῳδὰς, nihil ducerẽt efficacius. At si quod usc̃ esset huiusmodi genus incãtamenti, si qua uis harmoniæ quæ uerũ habeat ἐνθουσιασμὸν, si qua Pithò uere flexanima, eam mihi cupiã in præsentia suppetere, quo rem omniũ saluberrimã omnibus psuadeã. Quanc̃ illud potius optandũ, ut Christus ipse cuius negociũ agitur, ita citharæ nostræ chordas tẽperet, ut hæc cantilena penitus afficiat ac moueat animos omniũ. Ad quod quidẽ efficiẽdum, nihil opus rhetorum epicherematis aut epiphonematis. Hoc quod optamus, nõ alia res certius præstet quàm ipsa ueritas, cuius quo simplicior, hoc efficacior est oratio. Ac primũ quidẽ nõ libet in præsentia refricare querelã illã, nõ omnino nouã sed heu nimiũ iustã, & haud scio an unc̃ iustiorẽ c̃ hisce tẽporibus, cũ tam ardentibus animis in sua quisc̃ studia, mortales incũbãt, hãc unã Christi philosophiam à nõnullis etiã Christianis rideri, à plerisc̃ negligi, à paucis tractari, sed

Optat eloquẽtiã efficacẽ.

Mercurius.

Hercules Celticus.

Marsyas.

Socrates.

Alcibiades.

Pericles.

Timotheus.

Veritatis oratio quo simplicior hoc efficatior.

Philosophia Christi neglecta

frigidenon enim dicam insyncere. At in cæteris disciplinis omnibus, quas humana prodidit industria, nihil est tam abditum ac retrusum quod non peruestigarit humani ingenij sagacitas: nihil tam difficile, quod non expugnarit labor improbus. Qui fit autem, ut hanc unam philosophiã, non his quibus par est, animis amplectamur, quotquot ipso etiam cognomine Christi nomen profitemur? Platonici, Pythagorici, Academici, Stoici, Cynici, Peripatetici, Epicuræi, suæ quisc̃ sectæ dogmata, tum penitus habent cognita, tum memoriter tenent, pro his digladiantur illi, uel emorituri citius, quam autoris sui patrociniũ deserant. At cur non multo magis tales animos præstamus autori nostro principic̃ Christo? Quis non uehementer fœdum censeat, Aristotelicam profitenti philosophiam nescire quid uir ille senserit de causis fulminum, de prima materia, de infinito? quæ nec cognita felicẽ, nec ignorata reddunt infelicem. Et nos tot modis initiati, tot sacramentis adacti Christo, non fœdum ac turpe putamus illius nescire dogmata, quæ certissimam omnibus præstent felicitatem? Nam quorsum attinet hic contentione rem exaggerare, cum hoc ipsum impiæ cuiusdam dementiæ sit, Christũ cum Zenone aut Aristotele, & huius doctrinam cum illorum, ut modestissime dicam, præceptiunculis conferre uelle? Affingant illi suæ sectæ principibus, quantum possunt, aut quantum libet. Certe solus hic è cœlo profectus est doctor, solus certa docere potuit, cum sit æterna sapientia: solus salutaria docuit unicus humanæ salutis autor, solus absolute præstitit, quicquid unquam docuit, solus exhibere potest, quicquid promisit. Si quid à Chaldæis aut Aegyptijs adfertur, id ob hoc ipsum acrius auemus cognoscere, quod è peregrino sit orbe importatũ, & precij pars est è longinquo uenisse, ac sæpenumero in somnijs homunculorũ distorquemur, non solũ nullo fructu, sed magno temporis dispendio, ne quid addam grauius. tam & si iam hoc ipsum ut nihil accedat, grauissimũ est. At qui fit ut huiusmodi cupiditas nõ item Christianos titillẽt animos, quibus persuasum est, id quod res est, hanc doctrinã non ex Aegypto Syriáue, sed ex ipso uenisse cœlo? Cur nõ ita nobiscũ cogitamus omnes? nouũ & admirabile philosophiæ genus sit, oportet, quod ut traderet mortalibus: is qui deus erat, factus est homo: qui immortalis, factus est mortalis: qui in corde patris erat, sese demisit interras. Magnũ quiddã & haud quaquàm triuiale sit, oportet: quicquid illud est quod ille tam admirandus autor, post tot excellentium philosophorum familias, post tot insignes prophetas, doctus aduenerit. Cur non hic pia curiositate singula cognoscimus, disquirimus, excutimus? Præsertim cum hoc sapientiæ genus, tam eximiũ, ut semel stultã reddiderit uniuersam huius mundi sapientiam ex paucis hisce libris, uelut è limpidissimis fontibus, haurire liceat lõge minore negocio, quã ex tot uoluminibus spinosis, ex tam immẽsis, ijsque inter se pugnãtibus interpretum cõmentarijs, Aristotelicã doctrinã, ut ne addã, quãto maiore cũ fructu. Nihil enim hic necesse est, ut tot anxijs disciplinis instructus accedas. Simplex & cuiuis paratũ est uiaticum. Tãtum fac adferas pium ac promptum

Philosophorũ gentiliũ peritia.

Christianorũ socordia.

Christus.

Peregrina placent. In somnijs homunculorũ distorquemur

E cœlo uenit.

Præstantia philosophiæ Christianæ.

Quãm instructũ esse oporteat, qui Christianam philosophiam discere cupiat.

animũ, & in primis simplici puraq; præditum fide. Tantũ esto docilis, & multum in hac philosophia promouisti. Ipsa suppeditat doctorẽ spiritũ, qui nulli sese lubentius impartit, quàm simplicibus animis. Illorũ disciplinæ, præterq; quod falsam pmittunt felicitatẽ, multorũ ingenia submouẽt, ipsa uidelicet præceptorũ difficultate. Hæc omnibus ex æquo sese accõmodat, submittit se paruulis, ad illorũ modulũ sese attemperat, lacte illos alens, ferens, cõfouens, sustinẽs, omnia faciens, donec grãdescamus in Christo. At rursum ita non deest infimis, ut summis etiam sit admirabilis. Imò quo lõgius in huius opes progressus fueris, hoc longius illius maiestate submouoris. Paruis pusilla est, magnis pluscq; maxima. Nullam hæc ætatẽ, nullũ sexum, nullam fortunã, nullã reiecit conditionẽ. Sol hic nõ perinde cõmunis, & expositus est omnibus, atque Christi doctrina. Non arcet omnino quenq;, nisi quis semet arceat, ipse sibi inuideas. Vehementer enim ab istis dissentio, qui nolint ab idiotis legi diuinas literas, in uulgi linguã transfusas, siue quasi Christus tam inuoluta docuerit, ut uix à pauculis theologis possint intelligi, siue quasi religionis Christianæ præsidium in hoc situm sit, si nesciatur. Regũ mysteria cœlare forsasse satius est; at Christus sua mysteria q;maxime cupit euulgari. Optarim ut omnes mulierculæ legant euangelium, legant Paulinas epistolas. Atq; utinã hæc in omnes omniũ linguas essent transfusa, ut nõ solũ à Scothis & Hybernis, sed à Turcis quoq; & Saracenis legi cognosciq; possint. Primus certe gradus est, utcũq; cognoscere. Esto riderẽt multi, at caperentur aliquot. Vtinã hinc ad stiuã aliquid decantet agricola, hinc nõ nihil ad radios suos modulet textor, huiusmodi fabulis itineris tædiũ leuet uiator. Ex his sint omnia Christianorũ omniũ colloquia. Tales enim fermè sumus, quales sunt cotidianæ nostræ cõfabulationes. Assequat quisq; quod potest, exprimat quisq; quod potest. Qui posterior est, nõ inuideat præcedenti: qui prior est, inuitet sequentẽ, nõ desperet. Cur professionẽ omniũ cõmunẽ ad paucos cõtrahimus? Neq; enim cõsentaneũ est, cũ baptismus ex æquo cõmunis sit Christianorum omniũ, in quo prima Christianæ philosophiæ professio est, cũ sacramenta cætera, denique cũ præmiũ illud immortalitatis ad omnes ex æquo pertineat, sola dogmata, in pauculos istos esse releganda, quos hodie uulgus theologos aut monachos uocat: quos ipsos tamẽ, tametsi minima quæpiam portio sunt ad populum Christiani nominis: tamẽ hos inquã ipsos optarim maiorẽ in modum esse quod audiunt. Vereor enim ne inter theologos reperire liceat, qui multũ absint à suo titulo, hoc est, qui tertena loquãtur nõ diuina, & inter monachos, qui Christi paupertatẽ, & mundi cõtemptũ profitentur, pluscq; mundũ reperias. Is mihi uere Theologus est, qui nõ syllogismis, arte cõtortis, sed affectu, sed ipso uultu atq; oculis, sed ipsa uita doceat aspernandas opes, Christiano nõ esse fidendum huius mundi præsidijs, sed totum oportere pendere de cælo, non esse retaliandã iniuriã, bene precandũ malẽ precantibus, bene merendũ de male merentibus: bonos omnes uelut eiusdem corporis membra diligendos ac fouendos ex æquo, malos tolerãdos, si corrigi nequeant: qui suis exulent bonis, qui

Ab idiotis etiam legi debent diuinæ literæ.

Cognitio.

Theologi. Monachi.

Vere Theologus.

qui depellunt possessionibus, qui lugẽt hos beatos esse, nõ deplorandos, morte optandam etiã pijs: ut quæ nihil sit aliud q; traiectus ad immortalitatẽ: hæc in quã & huiusmodi, siquis afflatus spiritu Christi prædicet, inculcet: ad hæc hortetur, inuitet, animet, is demũ uere Theologus est, etiamsi fossor fuerit aut textor. Hæc si quis & ipsis præstet moribus, is denique magnus est doctor. Qua ratione intelligant angeli, fortasse subtilius disserat alius uel nõ Christianus, at illud persuadere, ut hic puri ab omnibus inquinamẽtis uitã exigamus angelicã, id demũ Christiani Theologi munus est. Quodsi quis obstrepet, hæc esse crassula & idiotica, nihil aliud huic respondeꝛim, nisi quod hæc crassa Christus præcipue docuit, hæc inculcant apostoli, hæc quantũuis idiotica, tot germane Christianos, tot insigniũ martyrũ examina nobis prodiderunt. Hæc inquã illiterata, ut ipsis uidetur, philosophia, summos orbis principes, tot regna, tot gentes, in suas pertraxit leges, id quod nulla Tyrãnorũ uis, nulla philosophorũ poterat eruditio. Neq; uero repugno, quo minus sapientiã istam, si uidetur, loquantur inter perfectos. At hoc certe nomine consoletur sese humile Christianorũ uulgus, quod istas subtilitates, an sciuerint apostoli, uiderint alij, certe non docuerunt. Hæc in quã plebeia, si præstarent pro sua sorte principes, si in concionibus inculcarẽt sacerdotes, si pueris instillarẽt ludimagistri potius q; erudita illa ex Aristotelis & Auerrois deprompta fontibus, nõ sic perpetuis pnè bellis tumultuarẽt undiq; res Christiana, nõ tam in sano studio, per phas nephasq; cõgerendi diuitias feruerent omnia, nõ tot litibus ubiq; perstreperẽt sacra pariter ac prophana. Denique non titulo tantũ & ceremonijs differremus ab ijs qui Christi philosophiã nõ profitent. Siquidẽ in his tribus hominũ ordinibus præcipue situ est Christianæ religionis uel instaurãdæ, uel augendæ negotiũ, in principibus, & qui horũ gerũt uices magistratibus: in episcopis, & horũ uicarijs, sacerdotib9: & in ijs qui primã illam ætatẽ ad omnia sequacẽ instituũt. Quod si omisso suo negocio contingat ex animo cõspirare in Christũ, nimirũ uideremus haud ita multis annis, uerum quoddã, ut & Paulus inquit γνήσιον Christianorũ genus passim emergere, quod Christi philosophiã, nõ ceremonijs tantum, & propositionibus, sed ipso pectore, totáq; uita referret: His armis longe citius pellicerentur ad Christi fidem, Christiani nominis hostes, q; minis, aut armis. Vt omnia iũgamus præsidia, nihil ipsa ueritate potentius. Platonicus non est qui Platonis libros non legerit, & Theologus est, non modo Christianus qui Christi literas non legerit? Qui diligit, inquit, me, sermones meos seruat, hanc ipse normam præscripsit. Proinde si uere ex animo sumus Christiani, si uere credimus illũ è cœlo missum, ut ea nos doceret, quæ philosophorũ sapientia nõ poterat, si uere expectamus ab eo, quod nulli principes, quantũuis opulẽti donare queunt, tur est nobis quicq; huius literis antiquius? Cur omnino quicq; uidetur eruditũ, quod ab huius decretis dissidet? Cur in his adorãdis literis, idẽ, ac pene dixerim plus, nobis permittimus quàm in Cæsareis legibus, aut medicorũ libris sibi permittũt interpretes prophani? ut perinde quasi in re ludicra uersemur: ita quicquid in buccã uenerit, cõmentemur

Magnus doctor.

Munus Theologi Christiani.

Christi doctrinam crassam uocant & idioticam.

Apostoli subtilitates non docuerunt.

Principes. Episcopi. Ludimagistri

Veritas.

commentemur, detorqueamus, inuoluamus. Cœlestia dogmata, ceu Lydiam regulam ad nostram pertrahimus uitam: & dum omnibus modis fugimus, ne parum multa scisse uideamur, quicquid usquam est prophanarum literarū huc couehentes, id quod est in Christiana philosophia præcipuū, non dicam corrumpimus: sed quod negari non potest, ad paucos homines contrahimus, rem qua Christus nihil uoluit esse communius. Hoc philosophiæ genus in affectibus situm uerius, quàm in syllogismis, uita magis est, cp disputacio, afflatus potius cp eruditio, transformatio magis cp ratio. Doctos esse, uix paucis cōtingit: at nulli non licet esse Christianum: nulli non licet esse pium, addam audacter illud: nulli nō licet esse Theologum. Iam facile descendit in animos omniū, quod maxime secundum naturam est. Quid autem aliud est Christi philosophia, quā ipse renascentiam uocat, cp instauratio bene conditæ naturæ? Proinde quancp nemo tradidit hæc absolutius, nemo efficacius cp Christus, tamē permulta reperire licet in ethnicorū libris, quæ cum huius doctrina consentiāt. Nulla fuit uncp tam crassa factio philosophiæ, quæ docuerit pecuniam, hominē reddere felicē, nulla tam impudens, quæ in uulgaribus istis honoribus aut uoluptatib⁹, finem boni constituerit. Viderūt Stoici neminē esse sapientē, nisi bonum uirū: uiderūt nihil esseuere bonū aut honestum, præter ueram uirtutē, nihil horrendum aut malū præter unam turpitudinem. Iniuriā non esse pensandam iniuria, multis modis apud Platonem docet Socrates: item cum immortalis sit anima, non esse deplorandos, qui cum fiducia bene actæ uitæ hinc demigrant in uitam feliciorē: præterea animam omnibus modis abducendā ab affectibus corporis, & ad ea tradu cendam, quæ uere sunt, cū nō uideant. Nullam rem nobis suauē esse posse, quæ nō aliquo modo contemnatur, in politicis scripsit Aristoteles, una uirtute excepta. Nihil in uita homini suaue esse posse, nisi adsit animus nullius mali sibi conscius, unde ceu fonte scatet uera uoluptas, fatet & Epicurus. Quid quod magnā huius doctrinæ partē præstitere nō pauci, præcipue Socrates, Diogenes, & Epictetus? At eadem cum tanto plenius & docuerit & præstiterit Christus, an non prodigij simile, hæc à Christianis uel ignorari uel negligi, uel etiā rideri? Si sunt quæ propius pertinent ad Christianismū, his antiquatis, illa sequamur: sin hæc sola sunt, quæ uere Christianū possint efficere, cur hæc propemodū magis pro obsoletis & abrogatis habemus, cp libros Mosaicos? Primū autē est scire quid docuerit, proximū est præstare. Neq enim ob id opinor, quisquam sibi Christianus esse uideatur, si spinosa, molestáq uerborū perplexitate, de instantibus, de relationibus, de quidditatibus ac formalitatibus disputet: sed si quod Christus docuit & exhibuit, id teneat exprimátq. Non quod horū studiū damnē, qui in argutijs huiusmodi non sine laude, exercuerunt ingenij sui uires: nolim enim offendi quencp, sed quod existimē, & uere, ni fallor, existimo, putā ac germanā illā Christi philosophiā, nō aliunde felicius hauriri, quàm ex euāgelicis libris, quàm ex apostolicis literis, in quibus si quis pie philosopheť, orans magis quàm argumetans, & transformari studens potius quàm armari, is nimirū comperiet nihil esse

Temeritas quorūdam.

Philosophia Christiana quibus in rebus, & quid

Philosophia Christi, instauratio bene conditæ naturæ.

Ethnici.

Stoici.

Socrates.

Aristoteles.

Epicurus.

Christus.

Decreta Christi pro obsoletis habemus.

Hæc argutū faciunt, at nō Christianum.

Ex euāgelicis & apostolicis literis, germana Christi philosophia felicissime hauritur

esse quod ad hominis felicitatē, nihil quod ad ullam huius uitæ functionē pertineat, quod in his non sit traditum, discussum, & absolutū. Siue quid discere cupimus, cur alius autor magis placet cp ipse Christus? Siue uiuendi formā requirimus, cur aliud nobis prius est exemplum, cp Archetypus ipse Christus? Siue pharmacū aliquod aduersus molestas animi cupiditates desideramus, cur alibi putamus remediū esse præsentius? Siue cupimus residem ac langueſcentē animum expergefacere lectione, quæso ubi reperias igniculos æque uiuos & efficaces? Siue uisum est animū ab huius uitæ molestijs auocare, cur aliæ magis placent delitiæ? Cur statim malumus ex hominū literis, Christi sapiētiā discere cp ex ipso Christo? qui quod pollicitus est se semper nobiscū fore usq ad consummationē seculi, in his literis præcipue præstat, in quibus nobis etiānum uiuit, spirat, loquitur, penè dixerim efficacius, quàm cum inter homines uersaretur. Minus uidebant, minus audiebāt Iudæi, quàm tu uides & audis in euangelicis literis; tantum ut oculos & aures adferas, quibus ille cerni & audiri possit. Quid tam dē hoc rei est? Literas ab amiculo scriptas, seruamus, exosculamur, circūferimus, iterū atq iterum relegimus: & tot sunt milia Christianorū, qui cū alioqui docti sint, euangelicos & apostolicos libros, ne legerint quidē unquàm in omni uita. Mahumetæi sua tenēt dogmata. Iudæi & hodie ab ipsis cunabulis suū ediscunt Mosen. Cur nos non idem præstamus Christo? Qui Benedicti profitentur institutū, regulā ab homine, eoq penè idiota, & idiotis scriptam, tenēt, ediscūt, imbibūt. Qui Augustiniani sunt ordinis, autoris sui regulā callent. Frāciscani Frāciscī sui traditiūculas adorant, amplectūtur, & quôquo terrarū se cōtulerint, secū circūferunt, tutos se nō credunt, nisi libellus adsit in sinu. Cur illi plus tribuūt regulæ ab homine scriptæ, quàm uniuersi Christiani suæ regulæ, quā omnibus tradidit Christus, quā omnes ex æquo professi sunt in baptismo? Denique qua (ut sexcētas etiā addas) nulla possit esse sanctior? Atque utinā fiat, ut quēadmodū Paulus scripsit, Mosi legē nō fuisse gloriosam præ gloria succedentis euangelij, ita Christianis omnibus euangelia & apostolorū literæ ita sanctæ habeant, ut hæc præ illis nō uideantur esse sancta. Quid Alberto magno, quid Alexandro, quid Thomæ, quid Aegidio, quid Ricardo, qd Occā alij uelint tribuere, per me sanè cuiq liberū erit: nolim enim cuiusquā imminuere gloriā, aut cū inueteratis iā hominū studijs dimicare. Sint illa quātūuis erudita, quātūuis subtilia, quātūuis, si uelint, seraphica, hæc tamē certissima fateantur oportet. Paulus dijudicari uult spiritus pphetarū, num ex deo sint, Augustinus omnes omniū libros cū iudicio legens, nihilo plus iuris postulat & suis. In his solis literis, & quod nō assequor, tamē adoro. Hūc autorē nobis nō schola Theologorū, sed ipse pater cœlestis diuinæ uocis testimonio cōprobauit, idq bis, primū ad Iordanē in baptismo, deinde in mōte Tabor in trāsfiguratione: Hic (inqt) est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacitū est, ipsū audite. O solidā autoritatē, ueréq (ut isti uocāt) irrefragabilē. Quid est ipsū audite? Nimirū, hic unicus est doctor, huius unius discipuli sitis. Attollat studijs suū quisq quantū uolet autorē, hoc de uno citra exceptionem

Vtilitas.

Litera bonū.

Christus non minus nobis præsens est in euangelicis literis, cp cum uiueret.

Homines ā

Deus.

Pium uotum.

Theologia recens.

Ab autore.

exceptionē dictū est Christo. In hunc primū descendit columba, paterni testi-
Petrus. monij cōprobatrix. Huius spiritū proxime refert Petrus: cui summus ille pastor
oues suas semel iterum ac tertio pascendas cōmisit, pascendas autē haud dubiū
Paulus. quin Christianæ doctrinæ pābulo. Hic in Paulo ueluti renatus est, quē ipse uo-
Ioannes. cauit organū electū, & insignem sui nominis præconē. Ioannes quod è sacrosan-
cto illo pectoris fonte hauserat, id suis expressit literis. Quid quæso, simile in
Scotus. Scoto, nolim id contumeliæ causa dictū uideri, quid simile in Thoma? Quāq;
Thomas. illius ingeniū admiror, huius etiā ueneror sanctimoniā. Cur non in his tātis au-
toribus philosophamur omes? Quin hos sinu circumferimus, hos semper habe-
mus in manibus, quin in his uenamur, scrutamur, disqrimus assidue? Cur ma-
ior uitæ portio datur Auerroi cęq; Euāgelijs? Cur tota penè ætas in hominū de-
cretis, & inter se pugnātibus opinionibus cōteritur? Iam uero sint illa sanè, si libet,
sublimiū Theologorū. At in his certe sit futuri quōdā magni theologi tyrocini
um. Quotquot in baptismo iurauimus in uerba Christi, si tamē ex animo iura-
uimus, mox inter ipsos parētū cōplexꝰ, & nutricū blandicias, Christi dogmatis
Christi dogmatis imbuendi pueri. imbuamur. Nā & altissimæ insidet, & tenacissime hæret, quod primū rudis illa
animi testula cōbiberit, Christū prima sonet balbuties, ex huius euangelijs pri-
ma formetur infantia: quē ita cū primis tradi cupiā, ut & à pueris ametur. Nam
quēadmodū præceptorū quorūdā austeritas facit, ut pueri prius oderint literas
cęq; nouerint, ita sunt qui Christi philosophiam tristem faciāt, ac morosam, cum
ea nihil sit suauius. In his deinde uersentur studijs, donec tacitis auctibus adole-
Literæ humanæ. scant in uirum robustum in Christo. Aliorū literæ sunt eiusmodi, ut nō parum
multos pœnituerit insumptæ in illis operæ: ac sæpenumero fit ut qui per omnē
Diuinæ. uitā pro tuēdis illarū decretis ad mortē usq; depugnarunt, in ipsa morte, ab au-
toris sui factione desciscant. At felix ille quē in hisce literis meditantē mors occu
pat. Has igit toto pectore sitiamus omnes, has amplectamur, in his iugiter uer
In has transformemur. semur, has exosculemur, his demū immoriamur, in has transformemur, quādo
quidē abeunt studia in mores. Qui consequi nō potest (quis aūt id nō potest, si
modo uelit) is saltem adoret, hasce literas, ceu thecam illius diuini pectoris. Si-
In euangelicis & apostolicis literis spirans est & uiua Christi imago. quis ostendat Christi pedibus impressum uestigium, cęq; procūbimus Christia-
ni, cęq; adoramus? At cur non potius uiuam illius & spirantē imaginem in hisce
ueneramur libris? Si quis Christi tunicam exhibeat, quo nō terrarum prouola
turi simus, ut eam osculari liceat? Atqui ut totam illius supellectilem proferas,
nihil erit, quod Christum expressius ac uerius repræsentet, cęq; euangelicæ literæ.
Ligneam aut saxeam statuam, amore Christi, gemis auróq; decoramus. Quin
hæc potius auro gemmisq;, & si quid his preciosius, insigniuntur, quæ tanto
Euangelicæ literæ. præsentius Christū nobis referunt, cęq; ulla imaguncula? Siquidem illa, quid ali-
ud cęq; corporis figuram exprimit? si tamen illius quicquàm exprimit: at hæ tibi
sacrosanctæ mentis illius uiuam referunt imaginem, ipsumq; Christum loquē
tem, sanantem, morientem, resurgentem, deniq; totum ita præsentem reddunt,
ut minus uisurus sis, si coràm oculis conspicias.

PARACLESEOS FINIS.

DES. ERASMI ROTE-RODAMI APOLOGIA.

IAM ut paucis occurram Apologia, reclamaturis, Paulus apostolus, referente Luca, fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis cōsuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæq; essent. Atq; utinam eodem nomine mihi quoque gratulari possim, cui planè diuersum quiddam usu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totū hoc negocium, de quo controuersia est, nō intelligunt: nec prorsum aliam ob causam calumniantur, nisi quod non intelligant. Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas & Hebraïcas literas uel ad mediocritatem degustarunt, qui serio in uoluminibus diuinæ scripturæ mysterijs, qui feliciter ac diligenter in uetustis illis, ac non minus ueris quam uetustis Theologis uersati sunt, nihil addubito, quin magnam initurus sim gratiam, etiam si quod conatus sum, parum assecutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera nostra nō magnopere sit opus, quicq; soli dānare quædam possint, quod ob bonarum peritiam literarum possint iudicare, ij nō solū comprobent suo suffragio nostram industriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Cōtra qui hisce de rebus nullo modo possunt ferre sententiā, & hoc magis egent huius laboris subsidio, quo longius absunt à bonis literis, ij non solum non amplectentur opus ipsorum paratum usui, uerum etiam obstrepent, calumniabuntur, damabunt: quorum alterum extremæ cuiusdam ingratitudinis esse uidetur, alterum insignis impudentiæ. Quid enim fingi potest impudētius quam damnare librum quem ne legeris quidem: tum eiusmodi, ut si maxime legas, tamen absq; linguarum peritia pronunciare de eo nō possis? Quid aūt ingratius, quam pro tam immensis sudoribus uigilijsq;, quas tantū iuuandi animo susceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potissimū ab ijs, ad quos potissimū operis utilitas sit rediturа? Cum ubiq; fœda est ingratitudo, tum in nullos æque par est gratos esse, atq; in eos qui dispendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatū, nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ suæ detrimento, in hoc totis uiribus incumbunt, ut ingenij sui monumentis orbi consulāt. Verum haud scio, an usquam ingratius reperias mortaliū ingeniū, nec aliās esse uerius arbitror, quod non minus eleganter quam grauiter dictum est à Seneca, Turpius esse, quosdā offendisse quàm demeruisse. Nihil æque perit, atq; id quod

Apud indoctos tantum Apologia est opus.

Docti, qui possent ob peritiā carpere probāt

Indocti, qui iudicio carēt, dānant.

Impudentia

Ingratitudo

Quibus potissimū debeatur gratitudo.

εὐφημία

conferatur in ingratos. At magis perit officiũ, mea quidẽ sententia, quod in eos col
locatur, qui non intelligunt officiũ, & minus redit ab ijs qui non cognoscũt meri/
tum, ꝙ qui non agnoscunt. Nam ij tametsi dissimulant, tamen apud se sunt ob/
noxij, nonnunꝙ pudore coguntur agnoscere. Deniꝙ spes est fore, ut aliquando
resipiscant. Illi quod est beneficium, iniuriam interpretantur, & officio adiuti in
ius uocant benemerentem. Theologorũ in primis est, non solũ gratitudinẽ præ/
stare, uerũ etiam candorẽ & mansuetudinẽ. Et Theologis potissimum hic meus
desudauit labor, atꝙ his Theologis, quibus aut non uacauit, aut non contigit,
eas discere literas, sine quibus diuina scriptura penitus intelligi nõ possit. Horum
adiuuandis studijs, nostrum impendimus studium, ut quod illis sua fortuna ne
gauit, id nostra suppeditaret industria. Et tamẽ si qui reclamaturi sunt, ex hoc gre
ge processuros auguror. Amplectuntur medici; non aspernantur iureconsulti, reci
piunt philosophi, si quid ad illorum professionem instaurandam conducit. Soli
Theologi pertinaciter reclamamus, & ipsi nostris inuidemus bonis. Sanè pmo/
lestum est, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Molestius ab
ijs de quibus benemereri studeas, calumniam præmij loco reportare, & à quibus
tuo iure poteris exigere debitam gratiam, his actoribus iniuriæ causam dicere.
Seneca summũ liberalitatis genus esse putat, ac diuinæ beneficentiæ proximum,
si quis non tantũ gratuito prosit, uerũ etiam sciens perdet beneficiũ. At mihi ui/
deor hoc quoꝙ superaturus, si de his quoꝙ pergã benemereri, qui beneficiũ in/
iuria retaliant. Et quemadmodũ fidi medici, reclamantibus etiã & cõuiciantibus
ægrotis, tamẽ pgunt subuenire, ita nos hoc quoꝙ uelut auctario beneficium no/
strum cumulabimus, ut beneficiũ quod accipiunt, intelligant. Primũ igitur etiam
atꝙ etiã adhortor omnes Theologos, ut quibus pætatem aut occupationes ua/
cat, Græcas deguſtent literas, & item Hebræas, si liceat. In ipsis arcanæ scripturæ
fontibus diligenter philosophentur, ueteres Theologos, quos & eruditio cõmen
dat & uitæ sanctimonia, iugiter euoluãt. Deinde nostra si uolent cõferant & ex/
pendant, atꝙ ita probent si quid recte monuimus, emẽdent amice, si quid ut ho/
mines aberrauimus à uero, & minus assecuti sumus, quod sedulo sumus secuti.
Quod si impetro causam, uici, pro accusatoribus habiturus patronos. Cæterũ à
quibus hoc nõ impetro, saltẽ illud mihi uel precario donent, ut credant, me simpli
ci pióꝙ iuuandi studio quicquid hoc laboris est suscepisse. Quod si parũ alicubi
succesſit, error est, nõ scelus: & corrigi mereor, incessi nõ mereor. Nihil enim magis
agnosco, ꝙ me nihil scire. Profiteant alij quantũlibet ingentia. Ego pro mea te/
nuitate nihil profitens, præsto tamẽ quod licet, paratissimus ad palinodiã, si cubi
more hominũ lapsus sim, ipse quoꝙ mihi censor futurus, simul atꝙ deprehende
ro. Cæterũ diuus Hieronymus nõ fert reprehensorẽ, qui damnare possit, docere
nõ possit. Quorũ illud tyrannicũ est, hoc amicũ & eruditum. Iam illud quẽadmo
dum extra controuersiam est apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris
persuasum esse reor, hanc noui testamenti æditionẽ Hieronymi nõ esse. Tametsi
nos, nec hanc, qualiscũꝙ est, aut cuiuscũꝙ est, neꝙ conuellimus ullo modo, neꝙ
calumniamur

Non cognoscentes meritum, non agnoscentibus ingratiores.

Theologi quales. Erasmi labor Theologis desudauit.

Adhortatur Theologos. Linguæ. Fontes arcanæ scripturæ. Veteres theologi.

Erasmi simplex piũꝙ studium.

Dãnare posse, docere nõ posse. Vulgata noui testamẽti æditio, Hierony. nõ est.

calumniamur. Tantum restituimus, quæ temporum ac librariorum uitio fuerant
deprauata, obiter indicatis & his, quæ uel ambigue, uel parum attente reddidit in
terpres, nam non recte, mihi religio est dicere, etiamsi id non ueritus est aliquot
locis Hieronymus, idꝙ fecim⁹, neꝙ leui quod dici solet brachio, neꝙ temere, sed
primũ ex canonũ consilio, ad Græcæ originis fidẽ, examinatis exemplaribus La/
tinis, neꝙ tamẽ fidentes paucis, aut quibuslibet. Laurentius Valla septẽ bonæ fi/
dei codices se secutũ fuisse testat. Nos in prima recognitione quatuor Græcis ad
iuti fumus, in posteriore quinꝙ. Deinde cõsultis tum uetustis tum emendatis
aliquot Latinæ linguæ uoluminibus nec hoc contenti, discussis & exploratis pro
batissimis autoribus, nõ oscitanter obseruauimus quid citarint, quid legerint, qd
emendarint, quid interpretent. Atꝙ hisce rebus omnibus qua licuit uigilãtia, cer/
te, summa fide, collatis ac pensitatis, quod optimũ iudicauimus, secuti sumus: &
hac lege in mediũ contulimus, ut nihilo secius suo quisꝙ iudicio frueret. Iam ue/
ro si qui uerent, ne sacrarũ literarũ autoritas uocetur in dubiũ, si quid uscꝙ uaria/
uerit: hi sciant oportet, iam annos plus mille, neꝙ Latinorũ, neꝙ Græcorum exẽ/
plaria per omnia consensisse. Id quod ne fieri quidẽ possit, nimirũ in tanta libra/
riorum, non solũ turba, sed inscitia, oscitantia, temeritate. Vt ne cõmemorẽ quam
multa mutata sint ab eruditulis, aut certe à parum attentis. Comperio quædã era
sa aut inducta à factionibus, quarum tumultu quondã sursum ac deorsum mi/
scebant omnia, præsertim Oriens, dum quisꝙ pro suarũ partium patrocinio scri
pturam uariat. Id certe factũ non obscure compluribus in locis declarat Hierony
mus. Quid autẽ accidit religioni Christianæ, quod tot iam seculis, aliud legit Hie
ronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambrosius, aliud Augustinus?
Apud hos alicubi nõ modo diuersa cõperies, sed & pugnantia, cũ in summa Chri/
stianæ fidei cõsentiãt. Quid facias, posteaꝙ nec ipsa horum temporũ æditio per
omnia sibi cõsentit? Qua de re si quis dubitet, huic fidẽ fecerint codices typis etiã
excusi, cũ annotamentis marginalibus, & si id parũ est, ex cõmentarijs diui Tho
mæ, ex cõmentarijs Lyrani, ex cõmentarijs Hugonis Carrensis intelliget. Quæso
quid periculi consecutũ est, quod sanctus Hieronymus uetus & nouũ instrumẽ
tum mundo iam senescenti, ad Hebræam & Græcam ueritatẽ instaurauit? Re/
clamatum est tum à nõnullis, quibus ipse suis libris abunde satisfacit, nec ob ali
ud opinor reclamatũ, nisi quod nescirent eas literas. At num hinc uel tantulũ in/
cõmodi natum est Christianæ religioni? Augustinus fatet ipsa codicum discor
dia, se nõ mediocriter adiutum fuisse, dum quod hic parũ apte dixerat, alter clari
us ac rectius efferret, id quod uel fortuito fieri necesse est. Quid decessit euangeli/
orum maiestati, quod ea Iuuencus heroïcis uersibus induserit? Quid accepit in/
cõmodi scriptura diuina, quod eam ferè totã Aegidius Delphus noster, insignis
Theologus, elegiaco carmine nuper complexus est? Nos locos aliquot innouaui
mus, nõ tam ut elegantius redderemus, ꝙ ut dilucidius ac fidelius. Quid autem
erat periculi, si paraphrasi totã orationẽ nouassemus? Quibus hæc placet æditio,
quã ego nec damno, nec mutò, huic sua manet æditio. Siquidẽ ea nostra castiga/

Quid egerit Erasmus

Quid secutus.

Exẽplariũ diuersitas tã apud Latinos, quàm Græcos.

Varia uarii orũ lectio.

Nouum instrumẽtũ à Hieronymo olim instauratum.

Vtilitas è codicũ discordia.

Iuuencus.

Aegidius Delphus.

tione non læditur, sed redditur illustrior, purior, emẽdatior. Illa legatur in scholis, canatur in templis, citetur in concionibus. Illud aulim polliceri, quisquis hanc nostram domi legerit, suã rectius intellecturus est. Proinde si nihil offendit nisi nouitas, & illa iam uetus olim noua fuit, & hæc nouã, si patiamur, olim uetus fuerit. Nimis imperiti est hominis, libros annorũ æstimare numero, ac nõ potius ipsarũ rerũ iudicio. Optarim & ipse in sacris literis, nihil esse deprauatũ, nihil dissidere. Atq; id ut optare est in procliui, ita nec fuit unq;, nec futurũ est unq;. Iam qd attinet istos refellere, qui non minus indocte q; impudenter solent uociferari, facinus esse non ferendũ, ut quisq; corrigat euangelia? O uocem uix auriga dignã, nedum Theologo? Fas est nebuloni cuiuis, Euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatũ est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot dariss imis autoribus in consiliũ ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum instrumentũ nouũ Græce scriptũ fuisse, nõ Latine. Certe si quis excipiat Euangeliũ iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare parat, quod scriptum fuit ab Apostolis & Euangelistis, in hunc iure clamitẽt, quod corrigat Euangelia, non in eum qui iuxta Pontificum decreta ex Græcorũ fontibus, ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditũ in Latinis codicibus, cum Græce scripserint Apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? cum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat, qui nec ipse, cum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut nõ fuisset nobis hoc laboris capiundũ, aut fuisset quod sequerentur. Itaq; te quæso lector optime, cũ occurret nouatum aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectionis gustũ ac saliuã reijcias, ac damnes, quasi necesse sit malũ esse, quicquid diuersum est, simul & me fraudans mea laude, & te operis utilitate. Sed primũ nostra conferto cũ Græcis, quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus. Expende num fidelius, num apertius, num significantius expresserim, quam uetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahant, si minus uerbum uerbo respondeat, id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducũt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet, ut certe licet, si me comperies sententias, maiori fide reddidisse q; ille reddiderit, ne damna quod nouũ est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium, uel rationibus adductis satisfacient. Fit interim, ut diuersa sit lectio, si, ut ijsdem ex uerbis cõplures sensus accipi possint. Nos primum unicam dũtaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus: Cæterum in annotamentis uaria referimus, aut indicantes quid nobis optimũ uideatur, aut tuo relinquentes arbitrio, quid sequi malis. Sunt in quibus nostra uulgata

Nouitas.

In eos qui negant esse fas, ut quisquam euangelia corrigat.

Instrumẽtũ nouũ Græce scriptum.

Lector cõferat et expendat singula.

Interpres uulgatæ editionis.

Annotationes.

gata magis probatur æditio, aut Ambrosiana lectio, q; Græci codices. Et tamen consentientibus omnibus Græcis exemplaribus, quoniam illa mutare non licuit, Latina accõmodauimus, ne non responderent, cum in hoc ipsum adderent. Cæterum id in scholijs discutimus. Comperio quædã apud illos addita ex more solẽni, ueluti coronidem illam sic additã precationi dominicæ, quemadmodũ apud nos in calce psalmorum adijcitur Gloria patri. Ea nõ resecuimus à cõtextu, sed tamen in cõmentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, cũ quod frequenter comperio factum, ex alijs locis asscribit lector, quod in simili sententia deerat alibi. Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde nõ ita tradimus hanc lectionem, quasi certa indubitataq; sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamentis, nõ mediocriter adiuuandus sit lector uigilans & attentus. Inerunt pmulta, quæ ceu minutula friuolaq; cõtemnenda uidebuntur alicui. Verum qui conferet, qui exepẽdet, qui tractabit & interpretabit sacras literas, is ipse comperiet, in his minutulis nõ minimũ esse utilitatis. Ad hæc facile mihi ueniam dabit, huiusmodi minuta persequuto, qui cogitarit ad huiusmodi scrupos primi nominis autores impegisse, nonnunq; & pudendo errore lapsos esse, nimirũ ipsum Hilarium, Augustinum, & inter recentiores doctissimũ Thomam Aquinatem, ne iam cæteros cõmemorẽ. A quibus in hoc uersanti negocio, nõnũq; dissentire fuit necesse. Quod quidem ut semp ingenue fecimus, ita nusq; contumeliose, ne in istos quidem procacior, quorum impudẽs temeritas, & insolens insciția parum merebatur hanc ciuilitatem. In quos etiam si liberius inuectus fuissem, tamen apud eruditos omneis excusaret me Plautinũ illud: Quod dignis maledicitur, bene dictum est, nõ maledictum. Vẽrum malui rationem habere quid me dignum esset, quam quid isti mererentur. Erat animus, istorũ ineptias omnino dissimulare, nisi libri passim manibus omniũ tererentur, & oraculorũ instar legerentur ac citarentur. Nec rursus id à me factum est affectate, sed obiter locis aliquot, quo posthac minus illis fidant, qui quicquid apud huiusmodi scriptores utcunq; positum aut additum repererint, id alba, quod aiunt, amussi in suos cõuerterent cõmentarios: aut certe quibus autores isti magni sunt, intelligerẽt, ob harum rerum quas indicauimus ignorãtiam, magnos etiam autores turpiter ac pluscp pueriliter hallucinatos esse. Alioqui si quicquid in horum uoluminib? uel rideri, uel improbari poterat, persequi uoluissem, tum uere mihi inter manus nata fuisset λιὰς κακῶν, ut est in Græcorum prouerbio, nec ad ea refellenda una sufficerat Ilias. Cæteros autem, quos præter eruditionis cõmendationem ornat & uitæ sanctimonia, tantum abest, ut incessam petulantiũs, ut sæpenumero captatis etiam prætextibus, aut eleuem errorem, aut excusem, aut tegam. Nec mihi succensere debent, si quid lapsus est Augustinus aut Thomas, cum res ipsa clarior est, quam ut dissimulari possit. Imputent insciti linguarũ, aut si malint, imputent illorum seculis. E re studiosorũ erat, illa non omnino dissimulare. Non quod me putem oculatiorem summis illis uiris, sed quod alicubi fortasse fuerim attentior, & fortasse linguarum opibus instructior, certe q; Aquinas, qui Latine tantũ nouit,

Additæ.

Minutula nõ cõtẽnẽda sacras tractanti literas.

Thomas, laudatus,

Erasmi modestia.

Augustinus. Thomas,

uit. Quos omnes, ut semper ueri fuere studiosissimi, magis propicios esse mihi cõfido, uel hoc nomine, quod illorũ libros aliquãto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypostigma? At tantula res hæreticum gignit sensum, quẽadmodũ docet Aurelius Augustinus libro de doctrina Christiana tertio, exempli causa citãs illud Iohannis: In principio erat uerbum apud deum, & deus erat. Et interposita diastola, sequitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionẽ hæreticam appellat, uidelicet eorum, qui negabãt uerbum dei, deum esse. Item illud quod est apud Paulum in epistola ad Rhomanos: Quis accusabit aduersus electos dei? Ab hoc loco quæ sequuntur, nisi per interrogationem legantur, sensum non hæreticum modo, sed prorsus blasphemum efficiunt. Quasi respondeas ad superiora: Deus qui iustificat. Deinde, quis est qui condemnet? Ad id rursum respondeas: Christus Iesus, qui mortuus est. Idem offensus amphibologia Paulini sermonis, cum ait: Quod stultum est dei, sapientius est hominibus, mauult ita reddi, quod stultum est dei, sapientius est cẽ hominis, quod alioqui uideri potuerit incertũ, dandi ne casu dictum esset hominibus an auferendi. Atq; hæc & alia his fermè cõsimilia multis uerbis illic annotauit uir tantus, quæ nihil negocij sit animaduertere, etiam si nullus moneat. Quid si his legisset tot portenta mendarũ à nobis prodita, sublatáq; tot crassissimas discussas tenebras, tot sensus præposterè non solũ ambigue redditos, suæ restitutos integritati? an nõ hunc laborem nostrum utrisq; manibus cõplexus fuisset? Quædam autem tanta breuitate sunt annotata, ut ni nostram annotatiunculã ad locũ ipsum conferas, non sis animaduersurus quid uoluerim. Nã quod complusculis locis occurrent eadẽ, id data opera factum est, quo consuleremus lectori uel parum memori, uel inquirendi laborem fugitanti. Et sanè nõnihil uereor, ne quẽadmodũ multos sit offensura nouitas, ita è diuerso existant, quibus hoc ipsum displiceat, quicq; esse quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur, quod sit diuersum: alijs ineruditũ uidet, quod non tota ratione pugnet ac dissideat. Rursus alios offendit sermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant, nisi quod prodigiosis scateat solœcismis. Alij contra fastidiunt, quicquid non referat Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non [illegible] tauimus eloquentiã, ita mũdiciem, si qua in promptu fuit, non respuimus. Non offenditur deus solœcismis, at idem nõ delectatur. O dit superbam eloquentiã, fateor, at multo magis supcilios am & arrogantem infantiam. Nos toleramus istorũ balbutiem, ferant ipsi uicissim nostram qualemcũq; dicendi mediocritatẽ. Verum ut aliquando finiã, quemadmodũ ingenue fateor esse pmulta, quæ doctius tractari potuissent: ut nõ inficias eo, locis aliquot me dormitasse lassum: ita [illegible] ipsa, ni fallor, indicabit, me, post Laurẽtium Vallam, cui non hac tantũ in parte debent bonæ literæ, post Iacobũ Fabrũ, uirtutis omnis & literarũ antistitẽ: nec sine causa uersatũ in hoc negotio, nec sine fructu. Bene ualeto lector amice, & si quid adhuc desideras, à præfatione quam Annotationibus præfixi, petito.

Augustini in minutissimis apertissimisq; diligentia.

Portẽt a mẽdarijs ab Erasmo sublata

Breuitas autoris. Eadem.

In lectoribus uaria palata.

Supercilios am et arrogantiã infantiã odit deus. Laurentius Valla. Iacobus Faber Stapulẽsis.

APOLOGIAE FINIS.

De hac

DE HAC POSTERIORI AEDITIONE.

ERASMVS ROTERODAMVS PIO LECTORI. S. D.

OMnibus omnium [illegible]llationibus respondere, lector optime, præterq; quod infinitum ne negotij, nec admodũ ex huius opis dignitate fore uideo, nec operæpretiũ ullũ intellígo: pterea q; qui studiũ hoc nostrũ suggillant ac traducũt, fere nõ legũt, aut certe nõ intelligunt nostras apologias. Et iã satis illis respõsum est duabus apologijs, quas primæ quoq; æditioni, ceu clypeos, aduersus istorum tela præfiximus: præterea in epistola, qua Martino Dorpio respõdem9: postremo in epistola ad insignẽ Theologũ Henricũ Bouillũ. Proinde hic capita dũtaxat argumẽtorũ annotabimus lectori, uel occupato, uel crassiori.

1 Primũ illud testamur, & ubiq; testatum esse uolumus, nos nusq; à iudicio ecclesiæ catholicæ, uel unguem aut digitum latum uelle discedere. Quod, si quid usquam eiusmodi deprehendatur, nõ data opera dictum, sed elapsum: ut sumus homines, id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

2 Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarũ scholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume suũ cuiq; iudicium. Annotationes scribimus, non leges: & expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

3 Nec ideo hãc posteriorẽ æditionẽ immẽsis sudoribus parauimus, q; priori diffideremus, sed opus qđ tũ p uirili, próq; tẽporis spacio cẽ fieri potuit optimũ dedimus: nũc emẽdatius multo, multòq; locupletius damus. Atq; id sanè facturos nos, prima statim æditione sumus polliciti. Quod quidem quo fiet sæpius, hoc plus erit lucri lectori.

4 Quod in æditione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantã nouitatẽ non ferrent quidã: nunc hortantibus amicis magnis & eruditis, animũq; addẽtibus, uberius præstitimus, ut totus noui testamenti sermo simplex quidẽ, sed tamẽ Latin9 esset, exceptis uerbis aliquot, & idiomatibus, quæ receptiora uidebãtur ut mutari possent. Sicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudandus: in nomine Iesu, pro autore Iesu, siue fiducia Iesu.

5 Nec parum adiecimus prioribus annotationibus, & priores illas autorũ nomendatura cõmuniuim9 ob quosdam, atidiores calumniandi quam discendi

6 Sed offendũtur, qui Latine nesciũt: & ueteres solœcismos, quibus assueue-

ruit, requirunt. Habent isti ueterem æditionem, per me quidem integram & intactam. Scio, plurimos ob sermonis imperitiam, ne dicam spurciciem, a sacris uoluminibus abhorrere. Boni consulent isti, si his quoq; consultũ esse uoluimus, præsertim cum ipsi nihil perdant.

7 Non offendit, inquiunt, deus solœcismis. Verum fortassis, at idẽ non delectatur. Excusat Augustinus sermonis uitium, non præfert. Et excusat in idiotis, nõ in Theologis, postremo tolerat inuitus. Nã in totũ mutari malit, si liceat. Qd si sensum reddit ambiguũ, aut etiã peruersum, quod locis aliquot indicauimus factũ, detestat. Quin & deus odit superbos Solœcistas, qui recte loquẽtes insectãt, nec ipsi uolũt meliora discere, nec alios sinũt, ceu canes in præsepi, iuxta puerbiũ.

8 Alioquin illud ab istis requirã: utrum omnes solœcismos amplectãtur, an eos tantũ quibus assueuerint. Si quosuis amplectunt, cur ab istis quoq; uapulãt pueri, cũ dicunt, fuit in domo tuo: aut, friget corpus meus. Imò uel in templis exibilarent omnes, si diaconus p filio legat, pilio: aut pro Philippo, pilippũ. Et tamẽ absurdiora sunt sæpenumero quæ cõmittũt ipsi. Quod si nulli placẽt Solœcismi, nisi quibus assueuerint, iam palam est, eos nõ duci iudicio recto, sed suis blandiri ineuis, & eos imitari, qui cũ ab aliorũ hulceribus abhorreãt, sua tamẽ familiari scabie nõ offenduntur. Porrò quid interea fiet ijs, qui Solœcismis nõ assueuerunt?

9 Augustinus patit barbare dici: Iustus ut palma floriet, pro florebit: sed patitur in plebe imperita. Patit, ut eruditi p, os, cuius paternus casus sit, ossis, ossum dicant, sed quoties imperitis loquunt, aliter nõ intellecturis. Iam uero cũ uulgo nemo Latine loquat, quod Augustinus scribit de Solœcismis, nõ magis ad nos ptinet, quam si moneret, ut apud Gallos Gallice loquens cõcionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Augustinus ipse in suis libris non solœcissat, cum sæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

10 Augustinus non admittit Solœcismos, nisi apud imperitos, ut dictũ est, & in hoc dũtaxat, ut sententiã reddant dilucidam. At docuimus, locis aliquot interpretis Solœcismis totam subuerti sententiam, & hac occasione magni nominis interpretes fuisse lapsos.

11 Porrò qđ obijciũt, indignũ esse, diuinã scripturã subijci regulis Donati, ut à uiro sancto dictũ est, ita nõ pinde circũspecte, qđ qdẽ pace illi⁹ dixerim. Primũ em̃, interptis sermo nõ est scriptura sancta, sed quod Moses aut Apostoli scripserũt. Nos interptis sermonẽ emẽdamus, & sanctæ scripturæ suã lucẽ restituimus. Deinde si cõtumeliosum est de rebus diuinis emẽdate loq, in ius uocãdi sunt ueteres penè oẽs, q nõ elegãter modo, uerũ etiã eloquenter tractarunt res mysticas.

12 Mihi uidetur ad propagandum Christi Euangelium pertinere, ut casto puróq; sermone tradatur, quatenus licet. Recte loquendi ratio omniũ est cõmunis: at uaria res est barbaries, & intellectu difficilis, quippe recedens à sermone naturali, ut nihil est dilucidius sermone recto, ita nihil facilius.

13 Quod si quis neget in hac interpretatione inesse Solœcismos, nõ illos quidem haustos ex Apostolico sermone, sed ex uulgi fece, consulat indicem meum,

& mox

& mox, opinor, mutabit sententiam.

14 Ibidem uidebit, quot locis hallucinati sint interpretes etiam magni nominis, tantum ob sermonis uitium. Ne quis putet nullum aliud esse incommodum, nisi quod parum munda sit oratio.

15 Porrò quanq; haud inficiamur, in Apostolorum & Euangelistarum Græco sermone nonnulla esse præter rationem grammaticam, tamen non erat causa, cur nos tantum solœcismorum prodigiosorum adderemus.

16 Et fortassis, quod illis temporibus cõducebat, ut Apostolorũ oratio esset inconditior, nunc expediat mutari, quando nec Apostolico cultu nunc utunt Episcopi, sed in oñibus splendor accessit ecclesiæ. Olim expediebat Apostolos eo sermone uti, qui latissime patebat, & à literatis pariter ac illiteratis intelligebat, quam doquidẽ & Christum Syriace locutũ apparet, nunc ea ratio adeo locum non habet, ut ijs q Latine didicerint, noua balbutiẽdi ratio sit discẽda ob interpretis nõ Apostolorũ solœcismos. Proinde, ut olim abusi sunt Apostoli ea lingua quã reperertũt uulgo maxime cõmunẽ: ita nũc cõducibile fuerit, sacras literas eo sermõe tradi, qui sit oñibus Latine doctis cõmunis. Conuenit em̃ id esse cõmunissimũ, quod est rectissimũ. Quod dictũ est de sermone Apostolico, idẽ ualet in oratiõe ueterũ interpretũ, cũ sermo Roman⁹ adhuc esset pmiscuæ multitudini cõmunis,

17 Si ob eã causam diuinos libros expedit inerudite uerti, quo possint à pluribus intelligi, potissimũ uertendi essent in linguã Gallicam, aut Germanicam.

18 Si non licet Christianis recte loqui, cur Augustinus grammaticã recte loquẽdi magistram, ponit inter artes necessarias ad sacrorum uoluminũ intelligẽtiam? cur tot grammaticorum scholis plena sunt omnia? cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis, an ut discat mendose loqui?

19 Vt nihil aliud sit cõmodi, certe hoc boni habet sermonis elegantia, quod simplex sit & naturalis, cum inemendate loquendi sexcentæ sint species.

20 Etiamsi nos in sermone Apostolorũ, ne syllabã quidẽ mutamus, imò sermonẽ illorũ, uitio librariorum aut alioqui deprauatũ, restituimus. Proinde ne qs clamet, hic corrigit Euangelium, hic emendat precationẽ dominicã: sed, hi codices Euãgeliorũ à mẽdis repurgat. Nec magis obiurgãdus sum, quam qui scopis euerrit fordes è templo. Non enim quicquid in templo est, continuo sanctum est.

21 Iam si, quicquid hic uertit interpres, spiritui sancto libet asscribere, & ob id nefas esse, qcq; hinc demutare, cur audet reprehendere Hieronymus, quod apud hunc legit, nũc uerba taxans, nunc sententiã, nũc submouẽs quod adiectũ affirmat: cur audent diuersum legere, Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus?

22 Hieronymus in præfatione ad Desiderium, plurimũ interesse putat inter uatẽ & interpretẽ: Ibi, inquit, spiritus uentura prædicit, hic eruditio & uerborũ copia, ea quæ intelligit, transfert: & tamẽ hic Hieronymus agit de Septuaginta, quorum autoritas penè fuit sacrosancta. At nemo nouit, quis hic fuerit interpres, nã innumeros fuisse testatur Augustinus, atq; eos admodum tenuiter eruditos.

23 Arbitror non plus honoris huic interpreti deberi q̃ septuaginta, quorum

æditionem non raro ſequuntur & apoſtoli, ſed horum tranſlationem mutauit ec
cleſia, ſimul atq; nacta eſt meliorem.

24 Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi, an interpretib⁹ omnibus: ſi huic uni, cauſam adferant, cur huic potius quam cæteris, ſi debetur omnibus, cæteris nimirum antiquatis facta eſt iniuria.

25 Non idem honoris debetur interpreti & Euangeliſtæ, alioqui quiſquis cõcinnat aut deſcribit codicem euangelicum, hoc honoris ſibi poſtulabit. Verſantur omnes in re euangelica, ſed diſpari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam, qua nobis ſacros libros in aliam linguam tranſfuderunt, confert cũ ſtudio M. Tullij, quo quædam Xenophontis, Platonis ac Demoſthenis opuſcu la Latinis dedit.

26 Quod ſi iuxta Hieronymum optimus interpres eſt, qui linguas & rem optime teneat, opinor me neutra in re hoc certè interprete uideri inferiorem, ne nihil de meipſo dicam glorioſe. Tametſi uidetur hic interpres magis incogitantia peccaſſe, quam imperitia,

27 Porrò ſi prorſus in interprete requirunt afflatum ſpiritus ſancti, quid obſiſtat, quo minus & nobis adſit cõmunis omnium Chriſtianorum ſpiritus, qui ſolet uberius opitulari iſs, qui ſuam quoq; induſtriam adiunxerint:

28 Audio quoſdam adeo ſupſtitioſos, ut nihil patiantur immutari à uerbis Euangeliſtarum in uertendo. Quaſi uero iſtuc uertere ſit, ac non potius peruertere. Duabus rebus conſtat oratio, uerbis ceu corpore, & ſententia uelut anima. Si utrũq; reddi poteſt, non obſto, quo minus fiat. Si non poteſt, præpoſterum fuerit interpretem uerborum tenacem, à ſententia recedere.

29 Si prorſus contendunt uerbum eſſe uerbo reddendum, cur toties à uerbis recedit interpres, aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet, utiq; ſemp hoc ſpectandum erit interpreti, ut ſententiam bona fide uerbis q̃ aptiſſimis efferat.

30 Nec conſtat, nec probabile eſt, hanc, quæ uulgo utimur, æditionem, ullius Synodi autoritate fuiſſe comprobatam. Neq; probabile eſt, in Synodis hac ſola patres uſos fuiſſe, quæ ex Græcis, Latinis ac Barbaris conſtabant: quorũ alius Græce citabat, alius Ambroſium ſequebatur, alius Cyprianũ, aut aliũ quempiã.

31 De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus, illos uertiſſe uerbis ambiguis, quod nõ intelligebant: & alicubi conuerſionẽ illorũ mendacium appellat. Cur igitur putemus ſacrilegium eſſe, ſi quis ab hoc ignoto diſſentiat?

32 Sed utitur iam annis aliquot eccleſia Rhomana: utitur, ſed nõ ſola: nam & Hieronymum legit, & Ambroſiũ, & cantus eccleſiaſticus ſæpenumero diſcrepat ab hac æditiõe. Nec ſic utitur, ut decernat, nihil illic eſſe, quod poſſit reddi melius.

33 Diu uſa eſt eccleſia ueteri conuerſione ueteris teſtamenti, quæ quod ſeptuaginta Græce uerterant, ad uerbum reddit ſermone prorſus abſurdo: quod palam fuerit, ſi quis legat Auguſtinũ De locutionibus. Nec ideo reſpuit cõmodiorẽ interpretationem, quæ priori ſubſtituta eſt per Hieronymum, ut arbitrantur.

34 Quod ſi quis omnino contendat, nuſq; ab interprete diſſentiendum eſſe.

Primum

Primum excuſet ea loca, in quibus oſtendimus illum palam uel dormitaſſe, uel lapſum eſſe, uel ita inſcite reddidiſſe Græca, ut ob illius incõmodã interpretationẽ ſummates Theologi, qui tantũ Latine ſciebant, turpiter lapſi ſint. Hæc ſi notiora ſunt, q̃ ut negari poſſint, fateamur, interpretẽ hominẽ fuiſſe, ne qd dicã acerbi⁹.

35 Etiamſi pleraq; ſunt eiuſmodi, ut probabile ſit, uitiõ librariorum inducta fuiſſe: ut interpretationẽ approbet eccleſia, certe deprauationem non approbat.

36 Neq; quicquid receptum eſt in uſum eccleſiaſticum, continuo receptũ eſt iudicio. Quædam caſu irrepunt, ad quæ conniuet eccleſia, præſertim ſi nõ uideantur ad fidei morumq; periculũ pertinere. Imò fieri poteſt, ut in hoc genere quædam ad tempus ignoret eccleſia.

37 Cum Damaſus hoc negoci⁹ daret Hieronymo, ut nouum teſtamẽtum ex Græcorũ fontibus emendaret, habebat nimirũ iam tum eccleſia, quod legebat, & fortaſſe ſeculis aliquot legerat. Id ſi ſyncerum erat, quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptum, palàm eſt eccleſiam ad tempus uti, quod ſit in melius uertendum. Idem dico, de uetere teſtamento.

38 Nõ ideo uacillat autoritas ſcripturæ ſactæ, ſi mendæ tollant è codicibus, imò potius uacillaret, ſi conſtet, nos uti deprauatis exemplaribus: atq; id certe negari non poteſt.

39 Optandum, ut nullum mendum inſit ſacris libris, & id quoad fieri poteſt enitendum eſt. Verum id nõ contigit poſt annos mille trecentos, nec fortaſſis un q̃ continget ad plenum. Bene nobiſcum agetur, ſi q̃minimũ inſit mendarum.

40 Proinde ne nos quidẽ profitemur, omneis mendas à nobis ſublatas, plurimas certe ſublatas audebimus profiteri: & nos rem eò deduxiſſe, ut poſthac codicibus quam minime mendoſis uti liceat, ſi quis hoc filum ſecutus, emendare uelit, cum autoritate Pontificis Rhomani.

41 Nos enim non ſic proponimus hanc æditionem, ut uelimus per oñia haberi emendatam: ſed quod apud Græcos frequentiſſimũ habetur, maximéq; cõſtans, id uertimus, indicantes, ubi noſtra cum Græcis conſentiant, aut diſſentiãt, & quid nobis rectiſſimum eſſe uideatur.

42 Scio res ſacras reuerenter ac religioſe tractandas, & idcirco licet in infima functione uerſantes, tamẽ omni qua licuit circũſpectione ſumus uſi. Contulimus utriuſq; linguæ uetuſtiſſimos ac probatiſſimos codices, nec eos ſanè paucos. Excuſſimus ueterum ac recentiorũ cõmentarios, tum Græcos, tum Latinos. Obſeruauimus, quid diuerſi legant. Penſitauimus ipſius loci ſententiam, atq; ita demũ pronunciauimus, quid ſentiremus. Imò ne pronunciauimus quidem, ſed lectorẽ admonuimus, ſuũ cuiq; iudicium liberum relinquentes.

43 Thomas, Lyrenſis, & Carrenſis, aliiq; his obſcuriores, ſatis habent annotaſſe: alia litera ſic habet, quod ſic in codice quopiam ſcriptũ, aut fortaſſe deprauatum offenderint, & uidentur rem utilem præſtare. Ex nobis obſtrepitur, qui tot argumentis, ac ſummorum uirorum autoritate ueram lectionem reſtituimus?

Si uarietas

44 Si uarietas abrogat fidem libris, iam olim uariabant codices ætate Origenis, ætate Hieronymi, ætate Bedæ, ætate Thomæ, deniq; nostris etiam temporibus hodieq; uariant, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

45 Si loca quædam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus, iã olim id usu uenisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthæum octaua queritur hæc de re his uerbis: Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus, siue per negligentiam scribentium, siue ex temeritate quorundam, siue ꝓpter eos qui negligunt emendare scripturas: uel propter eos, qui quod ipsis uidet, in emendationibus uel adiiciunt, uel subducunt. Audis lector, iam tum uariasse libros: audis fuisse deprauatos: audis quædam adiecta, aut subtracta.

46 Atq; ut ille non est ausus in nouo præsertim testamento, pronunciare ꝓ obelos & asteriscos, sed tantum admonere lectorem: ita nos, quid nobis uideret, & ꝙobrem uideretur, ostendimus.

47 Hoc fortasse uincimus Origenem, quod illi nihil erat, quod sequeret in nouo testamento, præter codices Græcos. Nos Græcos contulimus cũ Latinis, & ab utriusq; linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus: cum is penè primꝰ scripserit in libros diuinos.

48 Si quis contendit, nullum omnino mendũ esse in libris sacris, quid fiet iis locis, quæ tam palàm deprauata sunt, ut nulla sit tergiuersatio? Sin fatentur aliquot locos uitiatos, cur non sinunt corrigi, quicquid corrigendum esse uidetur?

49 Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, sed offendiculum datur multitudini, si senserit in libris, quos hactenus secuti sumus, inesse quicquàm uel uiciatum uel non intellectum. Primũ non ista scribuntur multitudini, sed eruditis, & præcipue Theologiæ candidatis. Hos offendi nõ oportet. Neq; nos correctionem appellamus laborem nostrũ, sed annotationes. Neq; cuiq; molesti sumus, aliter citanti, & ueterem, aut etiam deprauatam æditionẽ sequenti. Ab ipsis potius nascitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in cõpotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferantur esse, qui sacros libros & precationem dominicam emendet.

50 Misera uero conditio sacrorum uoluminũ, si horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè sunt, librariis, aut temulentis typographis.

51 Non uociferantur in eos, à quibus palàm est sacros codices uitiari quotidie, cũ sint illiteratissimi, qui hoc audent. In me clamitant, hominẽ in hoc certe genere studij, quod à linguarũ peritia pendet, nec omnino indoctũ, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro suo arbitratu deprauare, mihi non licebit ex fide ueterum codicum, ex probatissimorum interpretum autoritate restituere?

52 In illis non requirunt autoritatem, satis est illitũ esse chartas, in me requirunt. Cur, inquiunt, credamus Erasmo? Imò si Erasmo diffidunt, fidant Theologo. Nam si mihi tradita est autoritas interpretandi sacras literas, mirantur si ausim de lectione quicquam hiscere.

53 Quanquàm non postulo, ut mihi credant. Credant uetustis & emẽdatis exẽplaribus

exemplaribus, credant Græcæ ueritati, præsertim ubi horum lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Postremo nec his credant, sed rem secum expendant, non mordeant admonitorem.

54 Hieronymo mandauit Damasus. Mandauit, sed ut amicus, non ut summus Pontifex. Mandasse legimus, approbasse non legimus. Postremo extra controuersiam est, non extare castigationem Hieronymi. Et constat, hanc rursus uitiatam, ut maxime demus, fuisse Hieronymo castigatam, quod certissimis argumentis promptum est refellere.

55 Nihil, inquiunt, tentandum absq; Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à scriba uideatur corruptũ, uel ab interprete melius reddi potuerit, præsertim ex ueterum sententia, tota Synodus erit conuocanda? Cotidie noui scribuntur cõmentarij in sacras literas, propo nuntur oracula de rebus grauissimis, nec ulla Synodus requiritur.

56 Quid si nouum testamẽtum uertissem carmine, quod fecit Iuuencus, aut paraphrasi dilucidius explicuissem, an ob eam rem putant indicendam fuisse Synodum? Nunc tantum quod est in Græcis uerto, aliquoties non probans, quod apud illos legitur.

57 Quod si nefas iudicant quicquam extare diuersum ab hac æditione, abolendi essent Ambrosiani commentarij, supprimendus Cyprianus, Hieronymus & Augustinus, nihil attingendum Græcorum interpretum. Atq; eadem ratione nefas habebitur, nouum ac uetus testamentum ædidisse græce, quod nup ex Aldi mei prodijt officina.

58 Nos opus hoc dedimus, non, unde nõ liceat dissentire, sed quod ad emendandos pariter & intelligendos sacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus, ita probat suo scripto Leo. x. Pontifex uere maximus, hac quoq; parte consultùm esse cupiens religioni Christianæ. Scio hic leuis est Rhomani Pontificis autoritas, quam pluscꝫ sacrosanctam uideri uolunt, quoties illius diplomatis datur ius absoluẽdi inuitis pastoribus, aut alia functio unde messis est aliqua nõ pœnitenda.

59 Tot mendas sustulimus, tot loca male reddita explicuimus, tot prodigiosos solœcismos amouimus, tot nodos, in quibus hæserunt & ueteres, extricauimus: tot insignes lapsus autorum indicauimus, tot amphibologias resecuimus, tot hyperbata digessimus: ut finiam, tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus, tantam utilitatem gratis detulimus, & uociferantur quidam aduersus benemerentem.

60 Iam non me clam est, hoc male habet quosdam, quod à magni nominis scriptoribus dissentiam. Qui fauent Augustino, frendent, me nõ per omnia cum illo sentire. Qui Thomæ addicti sunt, dolent illum attingi. Minoritæ nollent reselli Lyranum aut Scotum. Atqui si hanc accipimus legem, à nemine prorsus licebit dissentire, cum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere, ueritatis maior ꝙ autoritatis erat habenda ratio.

61 Non est contumeliosum à quamlibet probatis autoribus dissentire, si ra/tionibus adductis id facias. Hoc interest: sunt, à quibus par est reuerenter dissen tire, uelut ab Hieronymo, ab Ambrosio, ab Augustino. Sunt, quibus hoc reuere tiæ non debetur, Thomæ fortasse debetur, Lyrensi aut Carrensi non debet, ne/que doctrinæ, neq; sanctimoniæ nomine. Et referebat, hos aliquot locis taxari, quod uiderem solos mira fiducia, sed nullo iudicio passim legi.

62 Sed cauillor in hos fortassis uno aut altero loco. Primũ ipsis imputetur, qui tam ridicula scripserint, non mihi. Deinde si stomachantur, quod hos aliquo ties attingo, cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam, cum ad tam multa con niueo? quæ nequaquam præteriturus eram, si animi causa taxassem illos. Quod aliquoties attigi, coëgit studiorum utilitas, quod rarius id facio, datum est Chri/stianæ modestiæ.

63 Verum hoc ipsum, ni fallor, offendit pleroscq; quod admonẽtur, quasi hactenus aliquid ignorarint in his literis, quarum scientiam profitent; & pudet quæ imberbes didicere, senes perdenda fateri. Primum nimium arrogans sit, qui pro/fiteatur se nihil nescire, deinde taciti hæc quoq; discant, & desinent igno rare. Hac uia probrum hoc optime effugerint.

64 Quod si usq; adeo inuisa est nouitas, ut ferri non possit, fuit & hæc ædi/tio, qua nunc utimur, olim noua. Et stultissimum est, rerum æstimationem ab an/nis sumere. Hac æstimatione res præclara fuerit ebrietas, quæ est uetustissima: & ex priscis usque seculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipsam potius quam annales expendimus?

65 Si nouitas offendit, nos uetera instauramus, & nouitatem excludimus? Nam posterior est æditione, deprauatio. Si qui sunt, qui non possunt mutare sa liuam, quam à pueris imbiberunt, mittet istis sua uetus æditio, si uolunt, tum di/lucidior, tum emendatior: si nolunt, eadem & sui similis. Si glandes istos obstina te delectant, saltem ne inuideant ijs, qui tritico uesci malunt.

66 Vtrum quæso fas est, post ueteres aliquid inquirere, an non? Si fas non est, cur ausi sunt Alexander ac Thomas, & post hos alij complures, totam Theo/logiæ faciem immutare? Si fas, cur nostris obstrepunt studijs, præsertim cum & nullius iudicio præscribant, & ueterum autoritate nitantur? Etenim si fas est indu cere noua, multo magis fas est reuocare uetera.

67 Si nihil aliud quam codices nostros emendassem ex Græcis exemplari/bus, comprobãda erat industria, qui id conatus essem, quod Augustinus nõ uno in loco fieri iubet. Nunc nõ hoc cõtentus, ex orthodoxorũ cõmentarijs rem peto.

68 Vt donemus, nihil esse mẽdi in libris nostris, tamẽ multis de causis opor/tebat ad fontes cõfugere, ob amphibologias, ob quædã obscure reddita, ob Em phasim Græcanicæ phraseos, quæ sæpenumero reddi non potest, ob gratiã idio/matis, quæ in uertendo non respondet.

69 Vt donemus Græcorũ libros æque deprauatos esse ac Latinos, tamẽ ex collatis exemplaribus æque deprauatis sæpe deprehendit uera lectio: quod sæpe numero

numero fit, ut quod hic casu deprauatum est, in alio codice reperiatur integrum.

70 Augustinus in epistola LIX. non audet respondere, rogatus de sententia uersiculi cuiusdam ex psalmis, nisi consultis libris Græcis. Idem ueteris testamẽti nouiq; libros cum Græcis contulit, nimirum diffisus uulgatæ interpretationi. Id quantum habeat utilitatis in ueteri testamento uiderint alij, certe in nouo necessa rium est. Et nos nõ dubitamus de omnibus pronunciare, freti uulgatis codicib9. Idem multis locis docet lectionis synceritatẽ ex antiquiore lingua petendã esse: hoc est ab ea, in quam primũ trãslatus est liber. Veluti cum hæretur in ueteri te/stamento: iubet consuli Græcos codices, si quis Hebraïce nesciat, quod in hãc lin guam prius uersum sit uetus testamentum, quam in Latinam.

71 Hieronymus laudat studium mulierum Germanarũ, quæ Latinum psal terium cum Græco contulerint, cum id ab Hebræorum fontibus manarit: & nos absurdum putamus idem fieri in nouo testamẽto, quod totum, aut penè totum fluxit à Græcis?

72 Sed audio quosdam in totum abrogare fidem Græcorum libris, postea quam se semouerunt ab ecclesia Rhomana. Atqui eadẽ de causa, nõ est fidẽdum Hebræorum libris, quod illi sint infensissimi, non solũ Rhomano Pontifici, sed Christo, & Christianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fisus est id tempo/ris, cum maxime fuisset tempestiuum deprauare, si quid deprauare uoluissent.

73 Si Græcis in animo fuisset deprauare codices suos, his potissimum locis deprauassent, in quibus à nobis dissentiunt, ueluti de processione spiritus, aut si quid aliud est eiusmodi, at in his nobis consentiunt. Nec ullus locus proferri po/test, qui hoc nomine suspectus haberi possit.

74 Aristoteles apud nos habet autoritatẽ suam, cũ plus sit cẽp schismaticus, uidelicet à Christo alienissim9. Et Græcorũ uoluminib9 nulla erit apd nos fides?

75 Si olim deprauati fuut Græcorum codices, iam ad hucerant orthodoxi. Sin nuper à schismate, qui fit, ut horum codices cum ueterum libris consentiant? Nisi forte tam impudens erit aliquis, ut dicat, uniuersos codices, & interpretũ cõ/mentarios simul esse uitiatos à schismaticis.

76 Ego magis suspicor, si quid deprauatũ est in Græcorũ libris, id à Latinis exẽplaribus fuisse pfectũ, posteaq; Rhomana ecclesia cœpit absorbere Græciã.

77 Nec tota diuulsa est à nobis Græcia, Creta Christum agnoscit, agnoscit Rhomanum Pontificem, cur horum libris diffidimus? Et ab his potissimum no bis ueniunt exemplaria.

78 Risit olim Heluidiũ Hieronymus, qui sibi stultissime persuaserit, Græcos codices esse corruptos: ac dictum hominis stultius esse putat, cẽp ut sit argumentis refellendũ. Et tamẽ iam tum Oriens fermè omnis hæresibus feruebat Arriano/rum & Origenistarũ. Ab ijs magis timẽdum erat exẽplaribus, cẽp à schismaticis.

79 Damnauit ecclesia quasdam Græcorum opiniones, codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus, quod non damnauit ecclesia? Imò cur non habemus fidem his, quibus fidem haberi uoluit ecclesia?

80 Iam quod à quibuſdam ſtudium hoc noſtrum cõtemnitur, ut humile ac puerile, qui circa ſyllabas ac uoculas laborem, non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem theologicam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reuerentiæ ſacris libris debebatur, mihi cõſcius ſumpſi, quod in eo munere uideretur infimum.

81 Sit hoc grammaticum, ſit puerile, ſit triuiale, modo fateantur eſſe neceſſarium. Vt nihil aliud doceam q̃ rectam lectionem, nimirũ turpe eſt hoc ipſum neſcire magnos Theologos. Et tamen hoc manifeſtius eſt, quam ut negari poſſit: poſteaq̃ hic lapſus deprehenditur Auguſtinus, lapſus Thomas, lapſus Lyrenſis, & Carrenſis: poſteaq̃ frequenter audiamus hos, qui concionantur in tẽplis, etiam thema, quod proponunt, perperam intellectum adducere.

82 Scrupi ſunt quamlibet minuti, ſed ad hos impingũt frequẽter οἱ τὸν κάλαμον ὑπερφέροντες. Si iuxta Chryſoſtomũ & Auguſtinum, articulus ὁ, hoc eſt minutiſſimum elementũ, additum aut omiſſum, ſenſum facit orthodoxũ, aut hæreticũ: ſi idem efficit hypoſtigme, non ſuo poſita loco: quid eſt, cur hæc ut minutá negligamus, quæ tantum habent momenti?

83 Quanquam hæc minus negligenda uidebũtur, ſi quis periculum fecerit, quantis hæc minuta conſtent ſudoribus. Aut ſi quis aggrediatur tractare ſcripturam diuinã, & in ea, ſicut oportet, rimari curioſe ſingula. Vſu ſentitur utilitas, non tumultuaria lectione. Poſtremo deſinet contemnere, qui non unam aut alteram annotationem, ſed uniuerſum opus expenderit. Tu mihi ocioſus ac ſupinus hũc aut illum locum expendis, & uideris tibi copioſius ac doctius tractare potuiſſe. Poteram & ipſe, ſi decem modo fuiſſent excutiendi. In tot milibus hanc præſtare diligentiam difficillimum eſt.

84 Auguſtinũ nõ pœnitebat operæ ſuæ, cum huiuſmodi quædã annotaret in libros Pentateuchi, non ex fontibus Hebræorum, ſed ex Græcis uoluminib⁹. Is rẽ annotatu dignam duxit, quod in ſacris literis reperiat uerbũ multitudinis numero additum nomini, rẽ non ſignificanti, quæ cõſtet ex multis. Quod genus eſt Dimitte populũ meũ, ut ſeruiãt mihi. Itẽ: Omnis terra adorẽt te. Præterea quod in hac oratione: Si interrogauerit te Eſau, dicens: Cuius es tu, & quò uadis, & cui? hæc, quæ antecedunt te? Et dices, pueri tui Iacob: poſtremo loco redundet, cõiunctio, &. Rurſus quod in hoc ſermone: Tu autẽ teſtamentũ meum cõſeruabis, Cõſeruabis, poſitum ſit pro conſerua. Rurſum, quod hæc uerba, quæ ſunt in Leuitico: ἀκάθαρτος ὤν, ἀκάθαρτος ἔσαι: putat ad hunc modũ uerti poſſe, immundus exiſtens, immundus erit. Et tamẽ participiũ exiſtens, nõ eſſe ab exiſtere, ſed ab eſſe, cum Græce ſit ὤν, quaſi dicas, eſſens. Præterea quod docet, mulierem dici, quæ uirgo ſit, cũ Hebræam uocem neſciat, unde pendebat quæſtio. Itẽ quod ὄψιμον Græcum, parũ Latine dicat ſerotinũ. Ad hæc tam puerilia nõ grauatus eſt deſcendere tantus epiſcopus. Quid ipſe Hieronymus, nonne quædã annotauit, quæ friuola uideri poſſent, ſi quicq̃ omnino friuolum eſſet in ſacris libris? In epiſtolam ad Epheſios cap. 5. in Pauli uerbis: Propter hoc relinquet patrẽ & matrẽ &c. annotauit, ἀντὶ τούτου dictum, pro ἕνεκεν τούτου, cum utraq̃ dictio probe quadret, & eũdem efficiat ſenſum: Vice uxoris relinques patrem & matrẽ, & cauſa uxoris relinques patrem ac matrem. Idem in epiſtolam ad Philemonem indicauit, ἀγαπητὸν magis ſonare diligibilem quam dilectum, qui Græce dicatur ἠγαπημένος. Iterum in epiſtolam ad Rhomanos: πάντῃ τῶν ὄντων ὑμῖν, omni dictum eſſe pro omnibus, cum utroq̃ modo dicatur idem: quiſquis eſt inter uos, &, omnibus qui ſunt inter uos. Iam uero quid cõmemorem, qualia ſint pleraq̃, quæ Hieronymus annotauit in libello, quem de caſtigatione pſalterij ſcripſit ad Suniam & Fretelam.

85 Nullus igitur reprehendat, ſi argumento ſuſcepto reſpondeo. Mihi abunde ſatis eſt, ſi nullus ante me plus præſtitit in hoc ſcripti genere. Quid alij poſſint, aut præſtituri ſint, neſcio. Certe optarim exiſtere permultos, qui me prorſus obſcurarent. Imò uel reprehendi gaudebo, ſi quis induſtria ſua rem tam ſacrã, à nobis utcunque tentatam, adiuuerit. Abſit modo procacitas, quam fœdam & inde coram ſibi ducunt & Ethnici.

86 Meminerit is, qui reprehenſionem parat, ſe quoq̃ hominem eſſe, neq̃ minus labi poſſe reprehendendo, quam potuerit autor opis ſcribendo. Quanquam longe plus ueniæ debetur ei, qui prodeſſe ſtudens, in ingenti opere dormitauit alicubi, non aſſecutus, quod uoluit, quam ei, qui in alieno libro cupiens ingenioſus uideri, uenatur quod carpat, & tamen hoc ipſum perperam facit.

87 Sic oportet ad librũ legendũ accedere lectorẽ, ut ſolet ad cõuiuiũ cõuiua ciuilis. Cõuiuator annitit omnibus ſatisfacere: & tamẽ ſi quid apponit, q̃d huius aut illius palato nõ reſpondeat, urbane uel diſſimulant, uel probant etiã, ne quid cõtriſtent cõuiuatorẽ. Quis enim eum cõuiuam ferat, qui tantũ hoc animo ueniat ad menſam, ut carpens quæ apponũtur, nec ueſcatur ipſe, nec alios ueſci ſinat?

88 Et tamen his quoq̃ reperias inciuiliores, qui palàm, qui ſine fine damnẽt ac lacerent opus, quod nunquàm legerint. Atq̃ hoc ſanè faciunt, qui ſe Chriſtianæ pietatis doctores profitentur, & religionis antiſtites: cum ſit pluſquàm ſycophanticum, damnare quod neſcias.

89 Nec intelligunt, quantũ abeſſe oporteat linguã ꝓphetici canis, quæ lingẽdo medet hulceribus: à lingua uiperæ aut aſpidis, cuius uenenum immedicabile. Nec cogitant, quantũ diſcriminis ſit inter hierophantam & ſycophantam.

90 Cum Theologorum ſcholæ, uec Scotum, nec Petrum Lombardum, nec Occam, nec Thomam, nec Auguſtinum, nec Ambroſiũ, nec Hieronymũ, nec Hilarium, nec Cyprianum, nec Chryſoſtomũ, nec Iohannem Damaſcenũ, nec Origenem, imò nec Petrum apoſtolũ prorſus ab errore liberent, & ab eo quidem errore, quem ſi tuearis, hæreticus ſis: cur noſtra tam iniquo legunt iudicio?

91 At ſummis illis, inquiunt, hoc ciuilitatis debetur, tibi non item. Imò quo magis præcelluerunt illi uel dignitate uel eruditiõe, hoc minus ueniæ debebatur. Neq̃ enim, opinor, iſti me inter uſq̃ adeo indoctos numerant, quos non oporteat quicq̃ omnino ſcribere.

92 Nomẽ hæreſeos quo grauius eſt, & inuiſius Chriſtianis auribus, hoc tur-

ptus est,id temere cuiquã impingere.At isti nihil magis habent in promptu,nec dubitant hæresim indamare,priusq; circumspiciant,qua de re loquantur.Et quẽ admodum uno sue grunniente grunniunt omnes,ita ad huius aut illius damorẽ omnes eiusdem factionis sodales uociferantur hæresim.

93 Ita ualde Christiani uideri uolunt,si in Christianum sint fortiter cõtumelioſi.Idq; quo possint impune,principum tyrannidi fauent,& Rhomano Pontifici semper adulantur,pessime interim de illo sentientes,cui putant quicquam esse charius,quam quod ad Christi gloriam & gregis salutem pertinet.

94 Qui simpliciter errat,fraterne monendus est.Qui nihil aliud q; prodesse studuit,cum fauore & candore legendus est.At mirum q; isti sæuiunt,quo fastu, quo supercilio censuram agunt,frequenter ubi rem non intelligunt. Nam id accidisse,docere si libeat possim:qua re quid potest esse turpius?

95 Origenes aduersus Celsum plusq; hæreticũ,q totã Christi uitã indignissimis cõuicijs lacerarat,argumẽtis egit,nõ cõuicijs.Augustinus cũ Pascentio disputans,semp clarissimũ uirũ appellat,cũ is iuxta Arrianorũ dogma negaret homusion patri filiũ.Cũ Pollẽtio,de diuortio sic disputat,ut nulla sit usq; hæreseos mẽtio Ad Madaurẽses idololatras honorifice rescribit,fratres dilectissimos,& domi nos prædicabiles eos appellãs:nec grauat causam illorũ sibi cõmẽdatã adiuuare.

96 Inqsitorib9 hoc datũ est negocij,ut indices sint,nõ iudices:doctores,nõ tyco phantæ:monitores,nõ calumniatores:fidei custodes,nõ sub fidei defendẽdæ præ

97 Hæresis nõ est,ubi nõ est ambitio,ubi nõ (textu tyrannidẽ affectantes. est malicia,ubi non est arrogantiæ comes pertinacia.Nec in quouis errore hæresis est,sed in ijs duntaxat,quæ proprie ad catholicam fidem pertinent.

98 Quam iniquum est,impune impingere tantam contumeliam:nec uictori ullum præmium aut talio,nisi quod lapsus uidetur.

99 Christus ipse nõ extinguit linũ fumigans,nõ cõminuit baculũ fractũ: & nos ob humanũ lapsum, imò ob fastũ nostrũ alienam9 erecta feliciaq; ingenia.

100 An non turpissimum est,à magnis olim Theologis damnatas fuisse Pici Mirandulani cõclusiones,ut impias & hæreticas:quæ nũc ut Christianæ piæq; leguntur ab omnibus,non sine applausu Theologorum?

101 Iam sentio quosdã esse,qui carpẽdis aliorũ scriptis famã aucupant, cõpẽdiaria quidẽ,sed sceleratissima uia.Olim tibicen ille meliorẽ parandi subito nomi nis uiam monstrauit,ut doctis ac uulgo celebrib9 se probaret:q̃d horũ suffragijs futurũ esset,ut à populo quoq; probaret.Quis autem genius malus,hãc rationẽ cõmõstrauit?Ingerũt se trãsuersim in opus alienũ,& unũ aut alterũ locũ uellicãt, moxq; famã,quã alius cõplurium annorũ uigilijs sibi parauit,uno æquãt die,nec æquãt modo,uerũetiã superant.nã doctior habet,qui reprehẽsor ac censor est.

102 Quod hoc est ingratitudinis genus,totius operis laudem sibi uindicare, ob unum aut alterum locum castigatum, cum dissimulet interim,se tot locis fuisse adiutum? Perinde quasi,si quis donatus sexcentis aureis,unum alterumue ex ijs ὑπόχαλκον καὶ κίβδηλον fuisse damitet.

103 Si detestandæ ingratitudinis est,beneficiũ acceptũ inficiari:quale uidebit, p gratis collato officio cõtumeliã reponere? Et si inciuilis habet,q donatici equidentes inspiciat:q̃lis habebit,q in ope necessario nihil aliud q̃rit,nisi q̃d arrodat?

104 Si quis existat prorsus ἀναλφάβητος,& indoctus,qui pio quodã animi studio gratis concinnet,aut farciat codices euangelicos:nonne futurũ esset,ut omnes huius pietatem exoscularentur? Nónne huius hominis memoriam suis fastis inscriberet? Et in hoc officio,quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris constat,tam sunt ingrati quidam.

105 Si quis donet istos nouo pallio,si quis accipiat cœna lautiore,si quis nummis aliquot donet:tantum non adorant,pietatem hominis ubiq; prædicant: sua merita,quibus abundant scilicet,illis impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant,& oblatrant benemerenti.

106 Porrò quod obiter admonuimus quædam,quæ uidẽtur dissonare cum ijs,quæ publicitus recepta sunt in scholis,nec sine causa fecimus, nec odiose tamẽ. Fortassis expediret reipublicæ Christianæ plura conuelli,quæ nunc uelut oracula publice docentur,cum priuatim fateantur se diuersum sentire.

107 Alius hoc agit,ut orbis sit Thomista:alius,ut Scotista. Quin illud potiꝰ agimus omnes,ut orbis sit Christianus.

108 Iam audeo iactare quosdam,à me permulta præterita,quæ forent anno tatu digna.Primum illud lectorem admonitum esse uolo, me nõ persecutũ esse, quicquid in nouo testamento uideretur annotandum,sed ea dũtaxat,quæ ad lectionis syncritatem pertinent.Etiamsi hic quoq; multa prudentes omisimus,ne lectorem onerare mus.Quod si quis adijciat nostris,gratulabor etiã utilitati publicæ.Imò si à nobis alicubi dissentiet,modo id agat argumẽtis non conuitijs, ut erudito dignum est,non offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis:conuicia conuicijs retaliare,turpe est:cum interim ferre sit molestum.Qui rationibus agit,simplex negocium & sibi sumit,& exhibet responsuro. At qui contumelioſe dissentit,duplex sumit ac facessit negocium,geminumq; malũ accersit,dũ & famam lædit alienam,& sibi ipse maledicentiæ suspicionem conciliat.

109 Prodesse ut pulcherrimum est,ita difficillimum:Lædere ut facillimũ est, ita fœdissimũ.Cur hæc posterior pars plerisq; magis placet? In altera se magnos declarent,qui famam affectant apud posteros,homine Christiano dignam.

110. Si qua mihi foret incantatio,qua possem nouum hoc aspidum genus sopire,non grauarer uti.Nunc quãdo id non datur:aduersus istorum uenenata sibila,bonorũ fauore,uelut antidoto,me consolor.Oblatrant,sed inter eruditos se nẽ nulli:cõplures ex eo hominũ genere,qui se deuouisse uidentur dijs manibus, si queant bonas literas,hoc est,omneis,quas ipsi non didicerunt, funditus extinguere.Nam negligendos,opinor,idiotas ex media uulgi fece, unà cum superstitiosis mulierculis:quos isti uel redemerunt ad uociferandũ,uel subornarunt. Aduersus horum maliciam,primũ omniũ me consolatur recta conscientia, & Christus agonotheta noster:deinde tot hominum iudicia,quorũ alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio,alios fortunæ splendor,alios ecclesiastici muneris dignitas,

quoſdã hæc omnia ſimul à cõtemptu uindicãt. Quorũ ſuffragium hoc ponderis plus habere debet, quod horũ nemo ſit, cuius fauorẽ aut emeruerim officio, aut precibus ſim eblanditus. Literis ex omni terrarũ plaga miſſis, mihi cotidie gratias agũt, q; meis lucubrationibus, q̃libuſcũ q; ſint inflãmati ad bonæ mẽtis, ad ſacrarũ literarũ ſtudiũ. & q nũq; Eraſmũ uiderũt, tamẽ ex libris cognitũ amãt. Nullus eſt in ĩs à me puocatus, ut modo dixi, nec eſt cur mihi blandiant, aut uenent aliq̃d ex me. Expta utilitas, & gratus animus hæc mihi parauit ſuffragia. Vt oĩbus in cõmune laboraui, ita gratias agunt omnes, cuiuſcunque gentis, cuiuſcunq; ordinis. Hoc ego præmium pulchrius eſſe duco, quàm ſi contigiſſet epiſcopatus. Agnoſcit officiũ meũ Italia, præcipue Rhoma & Venetia. Tot Cardinales fauẽt noſtris laboribus, ſed præcipue uir in literis grauioribꝰ abſolutiſſimus, R. D. Cardinalis Dominicus Grymanus, Titulo diui Marci, & omni ornamẽtorũ genere cumulatiſſimus D. R. Cardinalis Titulo Sanctorũ quatuor. Quin ipſe totiꝰ reipublicæ Chriſtianæ princeps Leo x. ut ad prioré æditionem literis humaniſſime ſcriptis adhortabat, ita nũc ad hãc poſteriorẽ rurſus adhortat. ut interim nõ cõmemorẽ epiſcopos, & eruditorũ hominũ centurias. Agnoſcit Hiſpania, uel hoc argumẽto, q; R. Archiepiſcopus Toletanus, q hũc p̃ceſſit, bis me ſollicitauit præmiis haud aſpernãdis, ut Hiſpanias adirẽ. Porrò q huic ſucceſſit, adhuc agens Louanij, & ſtudiis honeſtiſſimis adnitẽs, ut omni uirtutũ genere fortunæ magnitudini reſpõdeat, q̃ me animo p̃ſequat, in p̃ſentia nõ referã, ne uidear glorioſulus. Agnoſcit Germania oĩs, ſummorũ præſulũ ac principũ literis me puocans ad ampliſſima præmia. Agnoſcit Hungaria, agnoſcit Bohemia, epiſcoporũ ac ſũmatiũ uirorũ literis mihi gratias agẽs. Quid eĩ dicã de Britannia, ubi tot mihi ſunt Mecœnates, inter quos primus Clariſs. Baro Guilhelmus Monteiouius: proximus Guilhelmus Archiepiſcopus Cantuarienſ. totius Angliæ primas: tertius R. Cardinalis Eboracenſis, uir acerrimi iudicij: ſũmus rex ipſe, nõ minꝰ animi q̃ fortunæ bonis florẽtiſſimus, quorũ utercq; & benignitate ſua ultro fouent ocium noſtrũ, & ſi libeat, inuitãt ad ampliora. A Gallis, p̃cipue ab incõparabili uiro Stephano Poncherio, epiſcopo Pariſienſi, & à rege Chriſtianiſſimo iã toties inuitor non uulgaribus promiſſis. Poſtremo, quã q̃ nuſq; gentiũ plus ualeãt Sycophantæ, q̃ apud noſtros, nec unq; minor ſit honos bonis literis: tamẽ ſũt hic q̃q; q faueãt p cõmodo publico laborãti: quorũ præcipui ſunt, uir cordatiſſimus ſimul & oculatiſſimus D. Erardus à Marca, epiſcopus ac princeps Leodienſis: & clariſſimꝰ D. Philippus à Burgũdia, epiſcopus ac princeps Traiectẽſis, quorũ utercq; ultro defert amplã fortunã, ſi qd expetere huiuſmodi. E ſũmis præcipuos dũtaxat attigi, cũ cotidie literis obruar, q̃bus mihi celebres Academiæ, qbꝰ uiri doctrina præſtãtes, qbus religione cõmẽdabiles, & gratulant & gratias agũt. Horũ animis fretus, moderatius fero Sycophantarũ ingratiſſimorũ grunnitus. Feliciſſimũ eſt placuiſſe oĩbus. Verũ id quoniã nulli adhuc cõtigit, proximũ eſt, placuiſſe optimis.

Hæc, opinor, abunde ſatisfacient, qui ſibi fieri ſatis ullo modo patietur. Cæterum qui ſibi obturant aures, ne cognoſcant, qui occludunt oculos, ne cernãt, fruſtra canitur hæc fabula. Proinde ſit hactenus huic negocio datum ſatis.

SOLOECISMI PER INTERPRETEM ADMISSI MANIFESTARII ET INEXCVSABILES, E PLVRIMIS PAVCI DECERPTI.

Matthæi, cap. 5, pag. 26. p. Quicũq; te angariauerit mille paſſus, uade cum illo & alia duo. pro eo quod dicendum erat, miliarium unum, & alia duo.

Matthæi, cap. 6, pag. 31. m. Magis pluris eſtis uos. Cum huiuſmodi conduplicationes comparatiuorũ, quas Auguſtinus in libris, De locutionibus ueteris teſtamenti docet ex Hebræi ſermonis proprietate, Rhomanus ſermo non recipiat.

Cap. 7, pa. 32. m. Videbis eĩcere, pro, diſpicies ut eĩcias, Græcam figuram reliquit. Nam Latinis, uidet eĩcere, qui uidet eĩcientem.

Cap. 8. pag. 35. f. Quid nobis & tibi, pro eo quod erat: Quid tibi nobiſcum? Rurſus Græci ſermonis proprietatem reliquit. Neq; enim dicimus, quid mihi & tibi? ſed, quid mihi cum longis tibĩs? τί μοι καὶ μακρῶις αὐλῶις.

Cap. 11. pag. 40. f. Cum conſummaſſet præcipiens, Græce dixit interpres, pro eo quod erat, finem feciſſet præcipiendi.

Eodem cap. pag. 41. p. Pauperes euangelizantur, Græce dixit. Neq; eĩ mĩus ſolœcon eſt, paupes euãgelizant, q̃ pauperes annũciant, cũ illis quippiã nũciat.

Cap. 15. pag. 53. p. Tunc acceſſerũt ad eum ab Hieroſolymis Scribæ, pro, Scribæ Hieroſolymitani. cum Græce ſit, οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς.

Cap. 20. pag. 66. p. Principes gentiũ dominantur eorum. primũ eorum dixit, pro, earum, Græco genere relicto. Deinde dominantur eorũ, pro, dominãtur eis. Græco caſu per incuriam relicto.

Ibidem. Filius hominis non uenit miniſtrari. Græce dixit, ſed male Latine, pro eo quod erat, Non uenit ut ſibi miniſtraretur. Quanquam hoc ipſum uenit miniſtrare, pro, ad miniſtrandum, non eſt Latinum.

Cap. 22. pag. 69. f. Impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium, genitiuũ Græcum reliquit oſcitans interpres, pro, impletæ ſunt diſcumbentibus.

Eodem, pag. 70. m. Neq; nubent, neq; nubentur. Quis unq; audiuit nubẽtur?

Cap. 24. pag. 74. m. Opiniones bellorum dixit, pro, rumores bellorum.

Iam in hac cõiunctione, quia, ſiue cũ, pro quod abũtit, ſiue cũ iuxta Græci ſermonis ꝓprietatẽ addita, Latinis ſupuacua eſt. Velut Iohãnis, cap. 1. pag. 167. f. Cõfeſſus eſt, quia nõ ſum ego Chriſtus. Nã ut donemus quia idẽ pollere cũ, quod. Quid aliud dictũ eſt, niſi Baptiſtam fuiſſe cõfeſſum, quod Euangeliſta non eſſet Chriſtus? Rurſum apud eundẽ, cap. 4. pag. 174. p. Recte dixiſti, quia uirũ nõ habeo. Quid aliud expreſſit, q̃ Samaritanã dixiſſe, qd Chriſtus uirum non haberet? Item apud Marcum, cap. 12. pag. 107. f. Dicentes quia ego ſum. Rurſum Lucæ. 1. pag. 110. p. Quia nemo eſt in cognatione tua &c. Quia plane redundat.

Lucæ

Lucæ.cap.1.pag.119.f.Memorare dixit,pro meminisse.

Cap.4.pag.131.p.Quanta audiuimus,uertit,quæ siue quæcũ q̃ audiuimus.Similiter apud Iohanẽ cap.22.pag.187.f.Tanta signa dixit,pro tot,siue tam multa.

Lucæ.19.pag.152.m.De pecunia locutus,subiunxit,exegissem illud,somnians se Græce loqui.nam ἀργύριον,quod hic uertit pecuniam,Græcis neutri generis est.

Item cap.23.pag.159.m.Et uentres quæ non genuerunt.quæ dixit pro qui,putãs se Græce loqui,quod κοιλία fœminini generis sit.

Iohãnis cap.1.pag.166.p.Gloriã quasi unigeniti à patre.periculoso soloecismo dixit quasi,pro tanquam.Nam quasi simulationem declarat,non ueritatem.At Christus erat uere unigenitus patris.

Cap.3.pag.173.f.Non coutuntur Iudæi Samaritanis.Vt demus recte dici,utũtur Samaritanis pro,habent commercium cum illis,quis unquam dixit couti,p mutuum inter se habere commercium?

Cap.6.pag.178.p.Fuit ad terram,pro,appulit ad terram.

Cap.7.pag.179.f.Festo median te dixit,Græcam uocem imitatus,sed audacter magis,q̃ feliciter,cum paraphrasi licuit uti:cum dimidium festi peractum esset.

Cap.14.pag.189.f.Et maiora horum facient,pro,maiora his,dixit,oblitus se Latine loqui.

Cap.15.pag.191.f.Vt fructum plus adferat,pro,plus fructus adferat,siue fructũ uberiorem adferat.Nam Græcis est πλείονα καρπόν.

Eodem,pag.192.p.Cum præcessisset palmites,subiunxit:Et colligent ea,Græco genere seruato,quod κλῆμα neutri generis sit.Nã numerus ideo tolerabiliter mutatus est apud Græcos,quod antea collectiue dixerit,omnem palmitem.Vt dissimulem interim quod paulo superius bis addidit eum,ex idiomate sermonis Hebraici:Omnem palmitem non ferentem fructum,tollet eum:& omnem qui fert fructum,purgabit eum.Etiamsi idem uitium sermonis est in Græcis.

Actorum,cap.2.pag.203.p.Ad inuicẽ dicentes,pro,inter se dicentes.Quis unq̃ Latinus dixit ad inuicem?Nõ magis profecto quam ad mutuo.Et tamen hic sermo apud interpretem creberrimus est.

Cap.3.pag.205.m.Pœnitemini igitur,uerbo inaudito dixit,pro,μετανοήσατε,cum Latine dicere potuisset,resipiscite.

Cap.5.pag.207.f.Cum præmisisset agrum,oblitus se Latine loqui,uertit uenundatũ,quod κτῆμα & χωρίον Græcis neutri generis sit.

Cap.7.pag.210.f.Multi eorũ qui habebant spiritus immundos,damãtes uoce magna,exibant.Quid potuit absurdius dici?cum sensus sit:Spiritus cum ingenti uociferatione exisse,ab ijs qui ab illis tenebantur.

Cap.10.pag.214.p.Per ter dixit,pro,ter,siue tribus uicibus.

Cap.16.pag.221.m.Foras portam,pro,è porta.

Cap.17.pag.223.p.Q̃ celeriter dixit,pro,q̃ celerrime,cum Græce sit ὡς τάχιστα

Cap.20.pag.230.f.Cum præcesserit uerbum,subiecit,qui potẽs est,pro,quod potens,quod Græcis λόγῳ sit masculini generis.

Cap.

Cap.20.pag.230.f.Nec facio animam meam pretiosiorem quam me.Nec̃ uerba Græca reddidit interpres,nec̃ sensum,cum sit Græcis,οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ.

Cap.21.pag.231.m.Et cum suadere ei non possemus,inquit,cum antea narrasset illos suasisse.Videlicet hic abusus suadere,pro persuadere,cum plurimũ intersit.

Cap.26.pag.237.m.De omĩbus quibus accusor à Iudæis rex Agrippa,æstimo me beatum apud te,cum sim defensurus me hodie,maxime te sciẽte omnia,quæ apud Iudæos sunt consuetudines & quæstiones.Primum,ut dissimulemus,quibus accusor dictum,pro,de quibus accusor:æstimo,pro,existimo,quod beatum apud te dixerit,pro,qui defensurus me sim apud te,quam crassus soloecismꝰ est,quod cum præcesserit omnia,mox subiecit,consuetudines & quæstiones,non animaduertens Græcum genus,quod reliquit in omnia,fuisse mutandum.Quis em̃ audiuit unquam omnia consuetudines?Eamus nunc & contendamus nusquam dormitasse interpretem.

In epistola Pauli ad Rhomanos,cap.2.pag.258.p.Testimonium illis reddente conscientia ipsorum,& inter se inuicem cogitationum accusantium aut defendentium,cum genitiuum Græcum absolute positum,uerterit in ablatiuum,reddente cõscientia,quæ supinitas erat alterũ genitiuũ relinquere,iratis grãmaticis omĩbꝰ?

Cap.10.pag.283.m.Quis credidit auditui nostro?Quis unquã Latine loquens,auditum,dixit sermonem loquentis?

Cap.12.pag.289.p.Odientes malum,pro,odio habentes.

In epistola ad Corinthios 2.cap.8.pag.377.m.Non minorauit,dixit pro,non minus habuit.

In epistola ad Philippẽses cap.4.pag.439.f.Refloruistis,pro,me sentire,pro eo quod erat,reuiguit uester in me affectus.

In epistola ad Hebræos cap.3.pag.501.p.Quanto ampliorem habet honorem domus,qui fabricauit eam,cum sensus sit,quanto maiorem honorẽ habet qui cõdidit domum,q̃ ipsa domus.Et interim negamus referre quomodo loquamur,cũm ob hunc soloecismũ Thomas & hunc secuti recentiores,fœdissime lapsi sint.

Cap.6.pag.505.m.Per maiorem sui,dixit pro,maiorem se,nõ cogitans se Latinis loqui,non Græcis.

In epistola Iacobi cap.1.pag.519.p.cum ait:Deus intentator est malorũ,nonne de deo irreligiose locutus est?cum intentator dicatur,qui impingit mali quippiã.Sentit autem deum nec̃ tentare quenquam malis,nec̃ tentari.

In Apocalypsi cap.1.pag.543.Mirus & insignis est soloecismus in sermone Græco,ἀπὸ τοῦ ὁ ὢν,καὶ ὁ ἦν,καὶ ὁ ἐρχόμενος.Nam qui cohæret,ὁ ὢν cum ijs quæ præcedunt ἀπό;Deinde quid sonat illis ὁ ἦν;Rursus,qui quadrat ὁ ἐρχόμενος cum ἀπὸ τοῦ;Qui putãt Apocalypsim ab Iohanne conscriptam,negent si uolent,usq̃ apostolos male Græce locutos.Nã id quidã cõtendunt,uidelicet apostolorũ patroni.

Luc.21.pag.154.m.Et omnis populꝰ manicabat ad eũ.qđ apud Græcos est ὄρθριζε latina uoce est imitatus,sed impudẽter.Quis em̃ ferat manicare,p mane uenire?

Loca

LOCA OBSCVRA

ET IN QVIBVS LAPSI SINT MAgni nominis interpretes, ex innumeris pauca decerpta, ut sit ad manum quod obiiciatur eis, qui dicunt superfluisse, quod nostris annotationibus foret explicandum.

Matthæi cap.1.pag.6.&7. Traducere perperam intellectū à Magistro sententiarum.

Cap.11.pag.41.m. Regnū cœlorū uim patiē, pleriq; interpretantur de ui cohibendis affectibus, cum Christus sentiat gentes & peccatores uiolētia fidei irrumpere, cum Iudæi inuitati nolle nt ingredi.

Lucæ cap.1.pag.112.f. Rerū quæ in nobis cōpletæ sunt, quis Latina intellexisset, nisi cōsultis Græcis, cū Euangelista sentiat, res quas narraturus sit certas esse cōperæq; fidei. Interps nihil putauit interesse, inter πεπληροφορημένων & πεπληροφορημένας.

Eodem.pag.119.f. Dispersit supbos mente cordis sui. Vulgus interpretum putat esse sensum, quod deus cogitatione sui cordis dispersérit superbos, cum sensus sit, superbōs à deo dissipatos, suis ipsorū consilijs & cogitationibus: qua de re nulla est apud Græcos tergiuersatio, cum illi legant, καρδίας αὐτῶν.

Eodem.pag.120.m. Iusiurandum quod iura.ad Abrahā pa.no.daturū se nobis. Solēnis distinctio, qua chorus ecclesiasticus uersus hos diducit, ob prolixionē, ut opinor, sententiam, effecit ut complures non animaduertant uerum sensum, ut illic indicauimus. Ac mox in remissionē, cum sit in remissione, pro, p remissionē. Ac mox: Oriens, nomen est substantiuū, cum uulgus putet esse participiū. Sūt & alia in hoc cantico, quod cotidie canitur in templis, & à paucis intelligitur.

Cap.2.pag.123.f. Tuam ipsius animā pertransibit gladius. In tuā ipsius, lapsus est Hugo Carrensis, & Lyranus. In pertransibit, lapsus Augustinus, existimans pertransire dictū pro, præterire, ut aliquoties inuenitur, cum Græce sit διελεύσεται, per medium ibit, siue perfodiet.

Cap.19.pag.152.f. Si cognouisses & tu. Locus obscurus, & hactenus à paucis intellectus.

Cap.22.pag.155.m. De emendo gladio, reiecta Lyrensis & recentium interpretatio, uelut à Christi mente alienissima.

Iohannis cap.12.pag.187.f. Adhuc modicum lumen in uobis. Vulgus interpretatur, pauxillum lucis esse in apostolis, cum sensus sit, Christum lucem exiguo tēpore apud illos uersaturum.

In Actis

In Actis cap.20.pag.230.m. Nec facio animā meam precioſiorē cā me. Quis intelligat sensum, cū male reddiderit interpres? Sed de hoc dictū est in solœcismis.

In epistola ad Rhomanos cap.2.pag.257.m. Quærentibus uitam &c. Sdi reddit interpres, ut sensus percipi non possit.

Cap.3.pag.259.f. Credita sunt illis eloquia. Lyranus interpretatur, quod Iudæi fidem habuerint eloquijs, cum sensus sit, illis esse commissa, siue concredita eloquia dei.

Cap.5.pag.267.m. Nam iudicium quidē ex uno. Vulgus accipit ex uno Adā, cum sensus sit ex uno peccato.

Cap.11.pag.285.m. Vt illos æmulentur. Thomas quadruplicem sensum induxit, nec tamen attigit uerum, cum hæc sit sententia, ut deus illos ad æmulandum prouocaret.

Cap.12.pag.287.m. Rationabile obsequium. Vulgo interpretātur, moderatam macerationem carnis, cum sensus sit, deo immolandam uictimam non brutam, sed rationis participem, hoc est, ipsum hominem.

Cap.14.pag.294.p. Alius iudicat diem ad diem, alius iudicat omnem diem. Sic interpretatus est Augustinus, ut uideatur procul abesse à sensu Pauli. Etiamsi nō nihil torquet hunc locum Ambrosius. Nā Paulus agit de superstitiosa obseruatione dierum ad exemplum Iudæorum, cum Christianis olim omnes dies æque sacri fuerint.

Eodem.pag.291.m. Qui infirmus est, holus manducet. Sic uulgo interpretantur quasi iubeat superstitiosos holeribus uesci. Imò Paulus mallet nullum esse superstitiosum. Sed ostendit, quid faciat firmus, fretus sua fide, quid infirmus obsequens suæ superstitioni.

Eodem.pag.294.m. In suo sensu abundet. Abundare suo sensu, pertinacis est. Paulus sentit, ut in his quæ citra uitium uel fieri, uel non fieri possunt, unicuique sua mens satisfaciat.

In epistola prima ad Corinthios, pag.309.m. Spiritualibus spiritualia comparantes. Vulgo sic accipiunt, quasi uiris sacris sacra conueniant, cum Paulus sentiat genus sermonis adhiberi debere rebus spiritualibus aptum.

Cap 3.pag.311.m. Lignum, fœnum, stipulam, interpretantur de uitiosis actibus, & gradibus peccatorum, cum Paulus sentiat de doctrina quorundam apostolorum insyncera, quæ ad exactum iudicium improbaretur, periretq; opera tum eorum qui didicerunt, tum eorum qui docuerunt dediscenda.

Cap.10.pag.340.m. An æmulamur dñm, p eo quod est, ad iram prouocamus?

In epistola.2.ad Corinthios, cap 1.pag.360.f. Ex multarum personis facierum. Locus est obscurissimus, & à nobis uarie explanatus.

Iohan.cap.18.pag.193.f. Ad Caiphan. Vbi ob locum depraūatum tota uia aberrat Augustinus.

Cap.4.pag.367.p. Vt sublimitas sit uirtutis dei, cum sit sensus, ut sublimitas uirtutis per nos æditæ, sit dei, & non ex nobis.

Cap.5.pag.370.m.Si qua in Christo noua creatura,sensus est,si quis est in Christo,is est noua creatura.

Cap.8.pag.378.p.Destinatam uoluntatem,Thomas interpretatur,ab æterno prædestinatam,multum aberrans à sensu Pauli,cũ is dixerit προθυμίαν,id est,animi promptitudinem,siue propensionem.

Ibidem.f.Gloriæ Christi.Locus est obscurus,sed paucis hic indicari nõ potest.

Cap.10.pag.383.p.Sed ipsi in nobis.Locus obscurus & uulgo parum intellectus. Ne is quidem paucis potest annotari.

In epistola ad Galatas,cap.1.pag.394.m.Non acquieui carni & sanguini.Thomas ac uulgus recentiorũ interpretantur:Non acquieui uitijs carnalibus,cũ Paulus neget se contulisse Euangelium suum cum Petro & cæteris apostolis hominibus,quos carnem & sanguinem uocat.

In epistola ad Ephesios,cap.1.pag.414.p.Vulgus legit:Sup omnem ecclesiam, cum sensus sit,Christum esse summum caput ecclesiæ suæ,præfectũ omnibus,ut cui data sit omnis potestas.

Ibidem,cap.2.m.Potestatis aëris.Locus hactenus à paucis intellectus.

In epistola ad Philippenses,cap.1.pag.431.f.Dum omni modo siue per occasionem.Quanquam id paucis annotari non potest.

Cap.2.pag.433.&.434.Formam serui accipiens &c.Secus explanata,q̃ uulgus explanat.

Ibidem.f.Et efficere.Putant esse consummare,cum sit ἐνεργεῖν,hoc est,agere.

Eodem,pag.435.m.Supra sacrificium.Locus longe secus intelligendus,quàm uulgo exponant.

In epistola ad Colossenses,cap.2.pag.444.m.Diuitias plenitudinis,cum Græce sit,πληροφορίας,non potest esse alius sensus,quàm ut optet illis Paulus certissimam fidem & persuasionem mysterij.

Ibidẽ.Ne quis uos decipiat,dixit,p deprædet,quod certe interpretis est uitiũ.

Cap.2.pag.445.p.Chirographum decreti.Locus uulgo paucis intellectus.

Ibidem mox.Traduxit,expensa Augustini interpretatio.Quo loco Thomas miserabiliter lapsus est.

Ibidẽ.f.Nemo uos seducat,pro eo quod erat,nemo uobis præmiũ interuertat.

Eodem,pag.446.f.Ambulans in his quæ non uidit.Locus non à quibusuis intellectus,in quo lapsus uidetur & Augustinus.

Ibidem.f.Quid adhuc decernitis,ut male uertit interpres,ita uulgus perperam intelligit.Nam Paulus sentit,eos nõ amplius debere teneri decretis humanis.

Cap.3.pag.448.f.Exultat,uertit,βραβεύετω.Et interpretem secuti recentiores interpretes,tota aberrant uia.

In epistola ad Hebræos,cap.2.pag.493.m.Minuisti eum paulo minus ab angelis.Secus expositus locus,quàm uulgus accipit.

Ibidem mox,pag.500.Decebat enim.Quod de patre dictũ est,uulgo ad filium referunt,perperam legentes consummari,pro consummare.

Ibidem

Ibidem.f.Et tentatus.Locus noue & uere expositus,& restituta lectio.

Cap.3.pag.501.p.Ampliorem honorem domus.& lectionem palam uitiatã, & sensum hactenus non intellectum ostendimus.

Cap.5.pag.503.m.Interpretabilis ad dicẽdum.Thomas anxie torquetur,ob culpam interpretis,qui debuerat uertere,difficilis enarratu,siue ad interpretandum.

Ibidem.p.Et quidem cum esset.Locus uehementer obscurus,sed explanatus.

Cap.11.pag.513.p.Castra uerterunt.Quidam interpretantur pro,euerterunt,cũ sentiat esse uersa in fugam.

Ibidem.m.In melotis.Thomas hoc loco insigniter hallucinatus est.

Cap.13.pag.516.p.Placuerunt quidam angelis hospe.Vt deprauate legimus uulgo,ita perperam intelligimus,cum sit sensus,quosdam inscientes excepisse angelos hospitio,quos homines esse putabant.

In epistola Petri.1.cap.2.pag.526.f.Quasi modo geniti infantes rationabiles,lac &c.Ex deprauata lectione sequitur sensus deprauatus,cum Petrus non uocet pueros rationabiles,sed lac animi non corporis rationale uocat.

Cap.2.pag.528.m.Tradebat autem iudicanti se iniuste.Vt uulgo deprauate legimus,ita perperam exponimus,cum Petrus sentiat Christum nõ sumpsisse sibi uindictam,sed eam tradidisse patri,qui iuste iudicat.

Cap.3.pag.529.p.Pertimentes ullam perturbationem.cum sensus sit,non expauescentes ullo pauore.

Ibidem mox.Honorẽ impartientes.cum Petrus loquatur de abstinẽtia coitus, recentiores exponunt de cultu & uictu prospiciendo uxori,iuxta illius dignitatẽ. Item quod sequitur de non interrumpendis precibus,interpretatur,non exaudiri preces,nisi concordet uir & mulier.

Ibidẽ.m.In fide legimus,p,in fine,siue in summa,& hinc mirus error interpũ.

Ibidem.f.Mortificatos quidem carne.ob deprauatam lectionem,toto cœlo errant interpretes neoterici.

Cap.4.pag.530.f.Estote itaq; prudentes.cum Petrus iubeat illic nõ esse sobrios.

In epistola Petri.2.pag.535.m.Et habemus firmiorem.Locus antehac parum intellectus.

Ibidem in fine.Aspectu enim & auditu.Locus longe secus enarratus,quàm antehac intellectus est.

Pag.536.p.Sectas non metuunt &c.Locus noue expositus.

In epistola Iohannis.1.cap.5.pag.539.f.Non pro illo dico ut roget quis &c.Loc9 difficillimus noue explanatus.

Iohannis in Euãge.cap.5.pag.175.m.Probatica piscina putant cohærere,cũ probatica,sit nomen loci,in quo erat piscina.

Cap.12.pag.185.Duodecim horæ diei,secus expositæ q̃ uulgus accipit.

Act.cap.24.pag.236.f.Patri & deo,pro,patrio deo.Et hinc mirus interpretum tumultus.

LOCA MANIFESTE DEPRAVATA, SED EX INFINITIS, VT OCCVRREBANT, PAVCA DECERPTA.

Matthæi cap.3.pag.16.f. Appropinquabit,pro appropinquauit: sed potius appropinquat,in quo perpetuo pene peccatum est à scribis.

Cap.4.pag.19.f. Angelis suis mandauit,pro,mandabit:errorem errore pensante scriba.

Cap.8.pag.35.p. Impauit uentis, p,increpauit. Ad eundē lapidem impegerunt Luc.cap.4.pag.131.m. Imperauit febri,pro, increpauit.

Cap.12.pag.46.m. Spiritus autem blasphemiæ,pro,spiritus blasphemia. Quo loco mendum lectionis turpiter imponit interpretibus neotericis.

Cap.22.pag.70.m. Nubent & nubentur,pro,nubunt & nubuntur.

Cap.23.pag.73.m. Qui mundatis &c.pleni estis,mendose legimus,p,plena sut.

Lucæ cap.5.pag.96.f. Ad Archisynagogum,pro,ab Archisynagogo.

Actorum,cap.1.pag.201.m. Erant autem hominum,pro,nominum.

Actorum,cap.14.pag.219.f. Italiā,pro,Attaliam.

Marci,cap.8.pag.103.p. Qui me confessus fuerit. Confessus, deprauatum est,p, confusus.

Lucæ cap.1.pag.120.f. In remissionem,pro,in remissione,hoc est,p remissionē.

Cap.8.pag.136.m. Et nō poterat audire. Audire,deprauatē legimus pro adire.

Ibidem mox, Compellebantur,pro,complebantur.

Cap.9.pag.137.f. Et inde ne exeatis,pro,& inde exeatis.

Cap.10.pag.139.m. Pro septuaginta legimus,septuagintaduo.

Eodem,pag.140.m. Suspiciens autem Iesus,pro,suscipiens, ὑποληφθείς.

Cap.12.pag.145.f. Et duo in tres diuidentur. Vitiosa distinctione sensum corrumpimus.

Cap.14.pag.147.m. Neq; uicinos,neq; diuites,legendum,neq; uicinos diuites. Nam à pauperibus uicinis nihil erat periculi,ne uicissim non uocēt ad conuiuiū.

Cap.15.pag.148.p. Euertit,pro euerrit,siue uerrit,cum Græce sit σαίρει. Id mēdi & in uetustissimis exemplaribus inoleuit.

Ibidem mox. Consummasset,scriptum est pro,consumpsisset.

Ibidem.f. Deuorauit substantiam suā,pro,substantiam tuam.

Cap.16.pag.150.p. Et sepultus est in inferno. Vitiosa distinctio uitiauit sensum. Nam post,sepultus est,apud Græcos colon est.

Cap.

Cap.23.pag.160.p. Qui in eadem damnatione es. Qui,deprauatū est pro,quia siue quod.

Iohannis,cap.1.pag.168.m. Hæc in Bethania facta sunt. Bethania,p,Bethabara corrupte scriptum est.

Ibidem.f. Qui tollit peccata mundi,cum sit,peccatum mundi.

Cap.5.pag.175.m. Betsaida,pro,Bethseda.

Cap.7.pag.179.m. Non uolebat,pro,non ualebat,hoc est,non poterat.

Cap.10.pag.185.f. Vt glorificetur filius dei per eum,cum legendum sit, per eam, uidelicet infirmitatem.

Iohannis,cap.18.pag.193.f. Ad Caipham,pro,à Caiapha. Quo loco lapsus est Augustinus.

Cap.21.pag.197.p. Sic eum uolo manere,pro,si eum uolo manere.

Actorum,cap.15.pag.220.m. Dirupta,pro,diruta scriptum est.

Ibidem mox. Suffusa,pro,suffossa.

Cap.16.pag.221.p. Vidua,scriptum est pro,Iudæa.

Cap.19.pag.227.m. Virtutesq; non modicas quaslibet. Duplicem lectionem cōmiscuit scriba.

Cap.24.pag.236.m. Patri & deo meo,pro,patrio deo meo.

Cap.27.pag.239.p. Ciuitas Thalassa,pro,ciuitas Lassæa.

Eodem,pag.240.f. In locum bithalassum,pro,dithalassum,hoc est,bimarem.

Ibidē mox. Insigne Castrorū,p,insigne Castorū,hoc est,Castoris & Pollucis.

Epistola ad Rhomanos,ca.3.pag.260.p. Est,p,esto.

Cap.9.pag.272.f. Sapientia carnis inimica est,pro,inimicitia est.

Cap.9.pag.279.m. Ex uno concubitu,pro,ex uno concubitum habens. Vbi deprauatam lectionem sequitur & sensus deprauatus.

Cap.10.pag.282.p. Moses enim scripsit. Locus deprauatus,qui tamen paucis indicari non potest.

Cap.12.pag.290.f. Mihi uindictam,pro,mihi uindicta,siue,mea est uindicta.

Cap.13.pag.292.f. Nox præcessit,pro,processit,hoc est,progressa est.

Cap.14.pag.296.f. Tu fidem quam habes,in teipso habes,pro,tu fidem habes, in teipso habe.

Cap.16.pag.301.m. Asiæ scriptum est pro,Achaiæ.

Ibidem. Asinerctum,p,Asyncritum.

Epistola ad Corinthios.1.cap.1.pag.304.f. In eadē scientia.pro, in eadē sententia.

Cap.2.pag.308.m. Nunquam,pro,nequaquam.

Cap.8.pag.336.p. Idolotica,pro,Idolothyta.

Cap.11.pag.342.f. Quod pro uobis tradetur,pro,quod pro uobis frangitur.

Cap.12.pag.343.f. Dicit anathema Iesu,pro,dicit anathemā Iesum.

Eodem,pag.345.p. Gloriatur,pro,glorificatur, δοξάζεται.

Cap.14.pag.347.f. Spiritus loquitur,pro,spiritu loquitur.

Eodem,pag.349.m.Quis ſupplet locum idiotæ,pro,qui ſupplet &c. Vna litera addita,& diſtinctionem & ſenſum corrupit.

Eodem,pag.351.p.Quid inſanitis,pro,quod inſanitis.

Eodem,pag.353.m.Nouiſſime autem inimica,pro,nouiſſima autem inimica.

Ibidem mox.Propter ueſtram gloriam,pro,per noſtram gloriam,ut ſit iurantis.Et hic lectio mendoſa totam ſubuertit ſententiam.

Epiſtola ad Corinthios.2.cap.1.pag.361.p. Legiſtis & cognouiſtis,pro,legitis & cognoſcitis.

Cap.5.pag.369.f.Excedimus,pro,excidimus,cum Græce ſit ἐξίσταμεν.

Cap.8.pag.376.m.Ingenium,pro,ingenuum,hoc eſt,ingenuitas.

Cap.12.pag.390.Sed eſto,ego uos grauaui,pro,eſto,ego uos non grauaui.

Ad Galatas,ca.2.pag.400.m.Quoniã reprehẽſibilis erat,pro,reprehẽſus erat.

Cap.4.pag.407.m.Bonum autem æmulamini,pro,bonum autem æmulari.

Ad Epheſios,cap.2.pag.419.p.Decretis euacuans,pro,in decretis.Hic omiſſa præpoſitio,totum ſenſum ſubuertit.

Cap.6.pag.429.f.Et in omnibus pfecti ſtare,pro,pfecte ſtare.

Ad Theſſalonicenſes,cap.2.pag.452.m.Vt crederetur à nobis.A,redundat,& ſenſum uitiat.

In ſecundam,cap.1.pag.459.f.Retribuere retributionem,pro,retribuere afflictionem.

In epiſtola ad Timotheum.1.cap.4.pag.472.p.Aſſecutus,pro,aſſectatus.

In epiſt.ad Theſ.ca.3.pag.462.Per epiſtolã hanc.hunc legendum, non hanc.

In epiſt.ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.f.Si manſerit,pro,ſi manſerint. Vbi deprauata lectio,& ſenſum totum corrumpit.

Ad Timoth.2.cap.4.pag.484.m.Et fratres eius,pro,& fratres omnes.

Ad Heb.cap.2.Decebat em.cõſummari mendoſe ſcriptũ eſt,pro,cõſummare.

Ca.13.pag.516.p.Placuerũt angelis hoſpitio acceptis. de q̃ & ante meminim⁹.

Epiſt.Iacobi,cap.3.pag.521.m.Cæterorum,pro,cæterum.

Cap.5.pag.532.f.Adduxiſtis,pro,addixiſtis.

Epiſt.Petri.1.cap.2.pag.527.p.Domos ſpirituales,pro,domus ſpiritualis.

Cap.3.pag.529.In fine autem,pro,in finem,aut in ſumma.

Eodem,pag.530.p.Mortificatos carne,pro,mortificatus carne.

Cap.5.pag.533.f.In Babylone collecta,pro,in Babylone coëlecta.

Epiſt.Iudæ,pa.541.m.Imperet tibi deus,pro,increpet te deus.

Matthæi.1.pag.4.f.Mater Ieſu Maria,pro,mater eius Maria.

Rurſus pag.10.m.Et uocabitur nomen eius,pro,uocabunt nomen eius.

Cap.5.pag.23.f.Reconciliari fratri tuo,pro,reconciliare.

Cap.26.pag.82.p.Quod dixerat,pro,qui dixerat.

Marci.11.pag.106.m.Timemus populum,pro,timebant populum.

Lucæ.1.pag.116.m.Sorte exijt,pro,ſors exijt.

Ad

AD PLACANDOS EOS, QVI PVTANT IN SACRIS libris nihil neq; ſuperſſe,neq; deeſſe,quædam excerpſimus, quæ manifeſtius deprauata ſunt in hoc genere,& ut negari poſſit.

Matthæi cap.2.pag.15.f.Ploratus & ululatus.cum Græci codices habeant,lamentatio,ploratus,ac fletus.Et ita recitet Hieronymus,pariter & iuxta Septuaginta,& iuxta Hebraicã ueritatẽ.

Cap.3.pag.18.p.Iam enim ſecuris. legendum iuxta Græcos: Iam enim & ſecuris.

Cap.12.pa.45.f.Indicat Hieronymus omiſſum quiddam in uaticinio Eſaiæ.

Ca.15.pa.56.Quem dicũt homines eſſe filiũ hominis? cum & in Græcis & in uetuſtis codicibus habeatur,quem me dicunt eſſe &c.

Cap.17.pa.85.p.Liberet eum ſi uult.legendum,ſi uult eum.

Marci cap.1.pag.91.p.Quia iñ poteſtate ſpiritibus imperat legendum.Et ſpiritibus imperat.

Lucæ cap.4.pag.131.p.Impleta eſt ſcriptura.legendum,ſcriptura hæc.

Cap.7.pa.135.p.A filijs ſuis.legendum:Ab omnibus filijs ſuis:iuxta Græcos & Ambroſium,ſic etiam interpretantem.

Iohannis.1.pa.167.p.Et gratiam,p,gratia.Et,redundat.

Cap.3.pa.173.p.Qui de terra eſt,de terra loquitur.legendum: Qui de terra eſt, de terra eſt,& de terra loquitur.

Ca.6.pa.178.m.Nonne hic eſt filius Ioſeph? cum iuxta Græcos & Auguſtinũ legendum ſit:Nonne hic eſt Ieſus,filius Ioſeph?

Epiſtola ad Rhomanos,ca.12,pa.288.f.Habentes donationes. legendum: Habentes autem donationes.Omiſſa coniunctio ſenſum ſubuertit.

Epiſtola ad Corinthios.1.ca.7.pa.324.m.Quod honeſtum eſt,& facultatẽ præbeat dominum ſine impedimento obſecrandi.

Ca.9.pa.337.p.Et qui triturat.Deſunt quædam apud nos.

Epiſtola ad Galatas,ca.3,pa.404.f.Teſtamentum confirmatum à deo &c. Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt in Chriſtum.

Epiſtola ad Theſſalo.1.ca.3.pa.456.m.Miniſtrum dei. Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt,& cooperarium noſtrum.

Epiſtola ad Philemonem,pag.490.f.In Chriſto Ieſu &c. Ante hæc uerba deeſt,quod eſt in nobis:iuxta Græcos codices, Chryſoſtomum, Ambroſium, & Hieronymum.

Epiſtola Petri.1.cap.4.pag.532.p.Deſunt quædam apud nos iuxta Græcos.

QVAE SINT ADDITA IN NOSTRIS EXEMPLARIBVS.

EPistolæ ad Ephesios,cap.2.pag.417.m.Et cõuiuificauit. Conuiuificauit,nec est apud Græcos,nec apud Hieronymũ, nec Ambrosiũ, nec in uetustissimis codicibus.

In eadem,cap.3.Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem. Hieronymus testatur,hæc uerba,Domini nostri Iesu Christi esse addita.

Epistola Iohannis.1.cap.2.pag.538.m.Quæ nõ est ex pa. Quæ,redundat.

Epist.ad Timotheum.1.ca.2. pag.468.p.Cuius testimonium &c.Cuius,& confirmatum est,non sunt apud Græcos.

Epist.ad Timotheum.2.cap.2.pag.481.f.Fidem,spem.Spem,nec est apud Græcos,nec apud Ambrosium,nec in uetustis exemplaribus.

Ca.2.pa.482.p.Qui resistũt ueritati. Veritati,redũdat,iuxta Græcos & Ambros.

Cap.3.ibidẽ:Cæci,redundat,nec est in Græcis,nec in Latinis antiquis,nec apud Chrysostomum,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Colossenses,cap.1.pag.443.p.Omnem plenitudinẽ diuinitatis. Diuinitatis,redundat;nec apud Græcos additur,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Hebræos,cap.4.pag.502.m.Cõfessionem spei nostræ.Spei nostræ,nec est apud Græcos,nec apud Chrysostomũ addit,nec in exẽplarib9 uetustissimis.

Cap.5.pag.503.m,Cum esset filius dei,Dei,redundat iuxta Græcos codices.Itẽ iuxta Chrysostomum & Vulgarium interpretes.

Epist.ad Rho.ca.8.pag.277.f.Necp futura,necp fortitudo &c.Fortitudo, nõ est apud Græcos.

Cap.11.pag.284.p.Saluæ factæ sunt &c.Duæ dictiones redundãt,dei, & saluæ.

Epist.ad Corinthios.1.cap.6.pag.316.f.Empti enim estis precio magno.Magno redundat iuxta Græcos,Chrysostomum,& Ambrosium.

Lucæ cap.11.pag.141.f.Lucerna corporis tui.Tui,additum est.

Cap.13.pag.156.f.Sata tria,in Luca sunt addita,ex Matthæo.

Mat.ca.5.pag.26.m.Diligite inimicos uest.apud Græcos plus est cp̃ in nostris.

Epist.ad Rhomanos,pag.287.p.Honor & gloria.Honor,redundat.

Epist.ad Ephesios,cap.2.pag.419.m.In spiritu sancto. Sancto, redundat iuxta Græcos codices,Hieronymum,& Ambrosium.

Matthæi cap.6.pag.29.m.Quia tuum est regnũ.Hæc coronis, apud Matthæũ addita est apud Græcos duntaxat.

Epist.ad Rho.cà.12.pag.290.m.Prouidẽtes bona.Apud Græcos tantũ est,corã oib9 hoib9,nõ solũ corã deo,additũ ẽ.nec addit hæc Origẽ. aut Theophylactus.

Epist.ad Corin.1.ca.7.pa.322.m.Per mulierẽ fidelẽ,nõnihil uerborũ additũ est

Matthæi ca.6.pag.30.m.Lucerna corporis tui.Tui,redundat. apud nos.

Epistola ad Corinthios.1.cap.4.pag.313.m. Hæc particula; sicut & ego Christi, nec apud

nec apud Græcos asscribitur,nec in exemplari Paulino,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Philip.ca.2.pag.435.m.Tam unanimem.Tam,redundat apud nos.

Matthæi ca.6.pag.31.p.Animæ uestræ.De potu nec apud Chrysostomum additur,nec apud Hilarium,nec apud Græcos,paucis exceptis.

Corinth.1.ca.5.pag.352.m.Adhuc enim estis. Enim,redundat & officit sensui.

Matthæi.9.pag.37.p.Et dixit,puella surge. Hæc quatuor uerba nec habentur apud Græcos,nec addunt ab Hieronymo,nec extant in antiquis exẽplaribus.

Ad Corinth.2.cap.2.pag.362.f.Tristiciã sup tristiciã.Sup tristiciã,apud nos additum est ex alio quopiã loco,cũ nec Ambrosius addat,nec Vulgarius interps.

Ibidem mox.Me,redundat apud nos.

Mat.ca.10.pa.38.f.Dicẽtes,pax huic domui.Hæc uerba sunt adiecta apud nos, cũ nec apud Græcos sint,nec apud Hieron.interpretẽ,nec apud Theophylactũ.

Corinth.2.ca.2.pag.363.f.Et ad hæc quis tam idoneus.Tam,planissime redundat,cum nec Origenes addat.

Matthæi ca.14.pag.52.p.Discipuli dederunt turbis.Dederunt,additum est.

Ad Galatas ca.3.pag.402.p.Non credere ueritati.Hanc particulam Hieronymus putat adiecticiam,nec addebatur in uetustissimis exemplaribus Latinis.

Ibidem.f.Et in uobis crucifixus.Et,additum est,& officit sensui.

Matthæi ca.15.pag.54.m.Labijs me honorat.Hic redundat aliquid apud Græcos,aut certe nobis deest.

Ibidem mox.Doctrinas & præcepta.Et,redundat,cum sit appositiue dictum.

Ca.16.pag.57.m.Quia ipse esset Iesus Christus.Iesus,redundat.

Corinth.2.ca.6.pag.372.m.Eandem autem retributionem habentes. Habẽtes, supest apud nos.

Ad Ephesios ca.5.pag.427.f.Implemini spiritu sancto.Sancto,supest.

Ibidem mox.In uerbo uitæ.Vitæ,supest.

Matthæi c.21.pag.68.f.Verebuntur forte filium meum.Forte, additum ab interprete,non sine incommodo sententiæ.

Corinth.2.ca.11.pag.384.f.Excidant,additum est apud nos.

Mat.27.pag.84.f.Vt impleret quod.Totũ testimoniũ pphetæ adiectum est.

Ad Galatas ca.5.pag.409.p.Nemini cõsenseritis.Hanc particulam ut adiecticiam præterit Hieronymus.

Ibidem paulo ante.Non credere ueritati.

Ibidem.f.In occasionem detis carni.Detis,adiectum est.

Ibidem supius.Persuasio hæc uestra.Hæc uestra,supsunt.Tantũ est psuasio.

Marci.5.pag.97.p.Etiam Euangelista nonnihil adiecit de suo.

Iohannis ca.6.pag.178.p.Duodecim cophinos, & duobus piscibus.tria uerba sunt adiecta,quæ nec in Latinorum uetustis exemplaribus reperiuntur.

Marci ca.8.pag.102.p.Tu es Christus.Additũ apparet aliunde,filius dei uiui.

Lucæ ca.4.pag.136.f.Et diem retributionis.Hæc uerba nec sunt apud Græcos, nec adduntur ab Hieronymo.

Ad Ephesios cap.1.pag.414.m.In remissionem peccatorum. In, redundat, nec est apud Ambrosium, aut Hieronymum.

Lucæ cap.11.pag.141.f.Lucerna corporis tui.Tui,additum est.

Act.cap.1.pag.220.m.Quam audistis,inquit.Inquit,additum est p interpretẽ.

Lucæ cap.11.pag.141.p.Si pseuerauerit pulsans.adiectum ex alio Euangelista.

Lucæ cap.17.pag.150.f.Aut pascentem boues.Græce non est boues.

Iohannis ca.6.pag.178.m.Quia dixi.Hic additum est,uiuus.

Iohã.ca.7.pa.180.p.Ego scio eũ &c.Hic aliquot uerba sunt addita ex alio loco.

Ibidem mox.Nondum erat spiritus datus.Datus,redundat.

Cap.8.pag.183.f.Et exiuit de templo.In Græcorũ codicibus quædã redundant.

Cap.12.pag.187.p.Ecce totus mundus abit post eum.Totus haud dubie redũdat apud nos.

Ad Rhomanos ca.1.pag.244.p.Qui factus est ei.Ei,additũ est ab interprete.

Eodem,pag.252.m.Veritatem dei.Dei,adiectum est.

Eo.pa.255.f.Qui cũ iusticiã dei.Hoc loco hæc uerba sũt addita.Nõ intellexerũt.

Cap.5.pag.264.m.In spe filiorũ dei.Filiorũ,apud nos redundat,& gloriæ,deest.

Ca.6.pag.268.p.An ignoratis.Fratres,additum.

Cap.8.pag.273.m.Spiritum adoptionis.Hic redundat,dei.

Cap.9.pag.281.p.Et non misericordiam consecutam &c.Hieronymus fatetur aliquid superesse.

Cap.10.pag.283.f.Et contradicentem mihi.Mihi,adiectum est.

QVAE PER INTERPRETEM COMMISSA.

EX his quæ hactenus annotauimus quædam incuria librariorũ,nonnulla studio semidoctorum commissa sunt,permulta & interpretis, quisquis is fuit uel insciția,uel negligentia. Cæterum quæ sequuntur, non possunt,nisi interpreti imputari.

Lucæ cap.3.pag.126.m.Nihil amplius,quàm quod cõstitutũ est uobis,faciatis. Cum Græce sit πράσσετε,non animaduertit uertendum fuisse,exigatis, præsertim cum alibi πράκτορες uertẽrit,exactores,& ἔπραξα exegissem.

Luc.16.pa.150.p.In his oĩibus,quod arbitror uertendũ fuisse,sup hæc omnia.

Actorum cap.18,pa.226.m.Et nemo apponetur tibi,pro,inuadet,siue iniiciet tibi manum.Cum sit ὡς ἐπιθήσεταί σοι.

Actorũ ca.24.pa.236.m.An nõ manifeste dormitauit,cũ uocẽ Latinã interpretatur p Græcam,sed idẽ significantẽ.Secundum sectam quã dicunt hæresim.

Epist.ad Timoth.1.ca.4.pa,472.p.παρηκολούθηκας,p assectatus uertit assecutus. Idem fecit in præfatione euangelij Lucæ.

Epist.ad Timoth.1.ca.1.pa.463.p.γνησίῳ,uertit dilecto,p germano.

Corin.1.cap,ultimo,pag.358.p.ἕως τῆς πεντηκοστῆς, usq; ad quinquagesimũ,subaudi,diem,uertit,usq; ad pentecosten.

Ibidem.m.De Apollo autem fratre,interpres addidit de suo,notum uobis facio:quo sermo foret explanatior.

VBI INTERPRES AVSVS SIT ALIQVID IMMVTARE,de uerbis Apostolorum aut Euangelistarum.

MAtthæi,cap.16,pag.57.f.Cũ Græce sit ἵλεώς σοι κύριε,id est,propicius tibi domine,interpres non dubitauit uertere,absit à te domine.Quem admodum illud,μὴ γένοιτο,id est,ne fiat,uertit cõstanter absit,sensum exprimens,à uerbis recedens.

Luc.1.pag.119.m.pro μακαρίσουσι,id est,beabunt.nõ dubitauit uertere,beatam dicent,periphrasi rem explicans.

Actorum cap.1.pag.200.m.Quam audistis inquit.uerbum inquit,interpres addidit de suo.

Ad Rhom.ca.8.pag.274.m.Qui subiecit eã,eã addidit,explanãdæ rei gratia.

Ca.10.pag.282.m.καταγαγεῖν deducere,quod interpres uertit reuocare.

Ibidem,de suo addidit scriptura,quo sermo esset dilucidior.

Ad Corin.1.ca.10.pag.319.m.Cõsequẽte eos petra,eos interpres addidit de suo.

Cap.11.pag.342.τὸ κλώμενον,qđ frangit,uertit tradet,opinor,quod alterum uerbũ esset durius futurũ aurib9:qđ de Christo scriptũ sit:Os nõ cõminuetis ex eo.

FINIS.

ΙΣΤΕΥΩ εἰς ἕνα θεὸν,πατέρα παντοκράτορα,ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,ὁρατῶν τε πάντων & ἀοράτων,& εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ,τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων,φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ,γεννηθέντα,οὐ ποιηθέντα,ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο,τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ,τὸν δι᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν,καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα,σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου,καὶ παθόντα καὶ ταφέντα,καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς,& ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς,καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός,καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον,τὸ ζωοποιὸν,τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον,τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον,καὶ συνδοξαζόμενον,τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.εἰς μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν.ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα,εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν,καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.ἀμήν.

τέλος

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΤΩΝ Μ Ε ΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ, Ε ΥΣΕΒ

βιῶ καρπίαν ῷ ἀγαπητῷ, ἀδελφῷ ῷ κυρίῳ χαίρειν.

Ἀμμώνιος μὲν ὁ ἀλιξανδρεὺς, πολλῷ ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ αὐδίῳ εἰσηγκοχώς, τὸ διὰ τεσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τῷ κατὰ ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν πλειοσὶ πλοκαῖς πλαθείς, ὡς δι ἀνάγκης συμμίξαι τὸν φιλάκουστον ἀδίας εἰρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι, ὅσον ἐπὶ τῷ ὕφει φιλάκουστον γνώσεως. ἵνα ἡ σωζομένη καὶ τῶν λοιπῶν δι ὅλων σωμάτος πλέον εἰρμῷ, εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους ὧν οἷς κατὰ τὸν αὐτὸν ἐνέτυχεν φιλαλήθως ὑπῶν, ἐκ τοῦ πρώτου τοῦ προκειμένου ἀνδρὸς ἀκριβοῦς ἀφορμὰς, καδέτερα τοῦ δρόμου, κανόνας δέκα τῶν ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τοὺς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος πρόκειται ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ πλατυλλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς, ἰωάννης.

Ὁ δεύτερος, ὧν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς. Ὁ τρίτος, ὧν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. Ὁ τέταρτος, ὧν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, ἰωάννης. Ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. Ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, μάρκος. Ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. Ὁ ὄγδοος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος. Ὁ ἔνατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. Ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκαστος ἀυτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις. ἵνα δὲ καὶ ἀυτὴν δίμηνσις, ἔσιν ἥδε, ἐφ ἑκάστῳ τῶν τεσάρων εὐαγγελίων ἀριθμὸς ὡς πρόκειται κατὰ μέρος ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθ ἑξῆς προϊὼν διὰ ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. καθ ἕκαστον δὲ ἀριθμὸν, ὑποσημείωσις διὰ τοῦ μέλανος ἐγκείται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει, οἷον εἰ μὲν ἄλφα, δῆλον ὡς ἐν τῷ πρώτῳ, εἰ δὲ βῆτα ἐν τῷ δευτέρῳ, καὶ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. Εἰ οὖν ἀναπτύξας ἕν τι τῶν πεσάρων εὐαγγελίων ὁποῖόν δή ποτε βουληθείης ὠιδεῖν τι ᾧ βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνες τὰ πλατυλλήσια εἰρήκασι, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς κατὰ τὸ αὐτὸ ἐνέτυχεν, ἧς ἐπέχεις πρόκειται ἀναλαβὼν ὃν προκείμενον ἀριθμὸν ὠιδικτίκας τὸν αὐτὸν ἐν τῷ κανόνι, ὃν ἡ δίτα τοῦ μέλανος ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν. ἴσθι μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπου τοῦ κανόνος προγεγραφῶν, ὁπόσοι καὶ τίνες, τὰ πλατυλλήσια εἰρήκασιν. ἐπισκέψας δὲ καὶ τίς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς πρῖς ἐν τῷ κανόνι ᾧ ἐπέχεις, ἀριθμὸς πρόκειται ὠιδικτίκας ἡ αὐτὸς ἐνδον, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ πλατυλλήσια λεγόμενα εὑρήσεις, ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

καινὸν

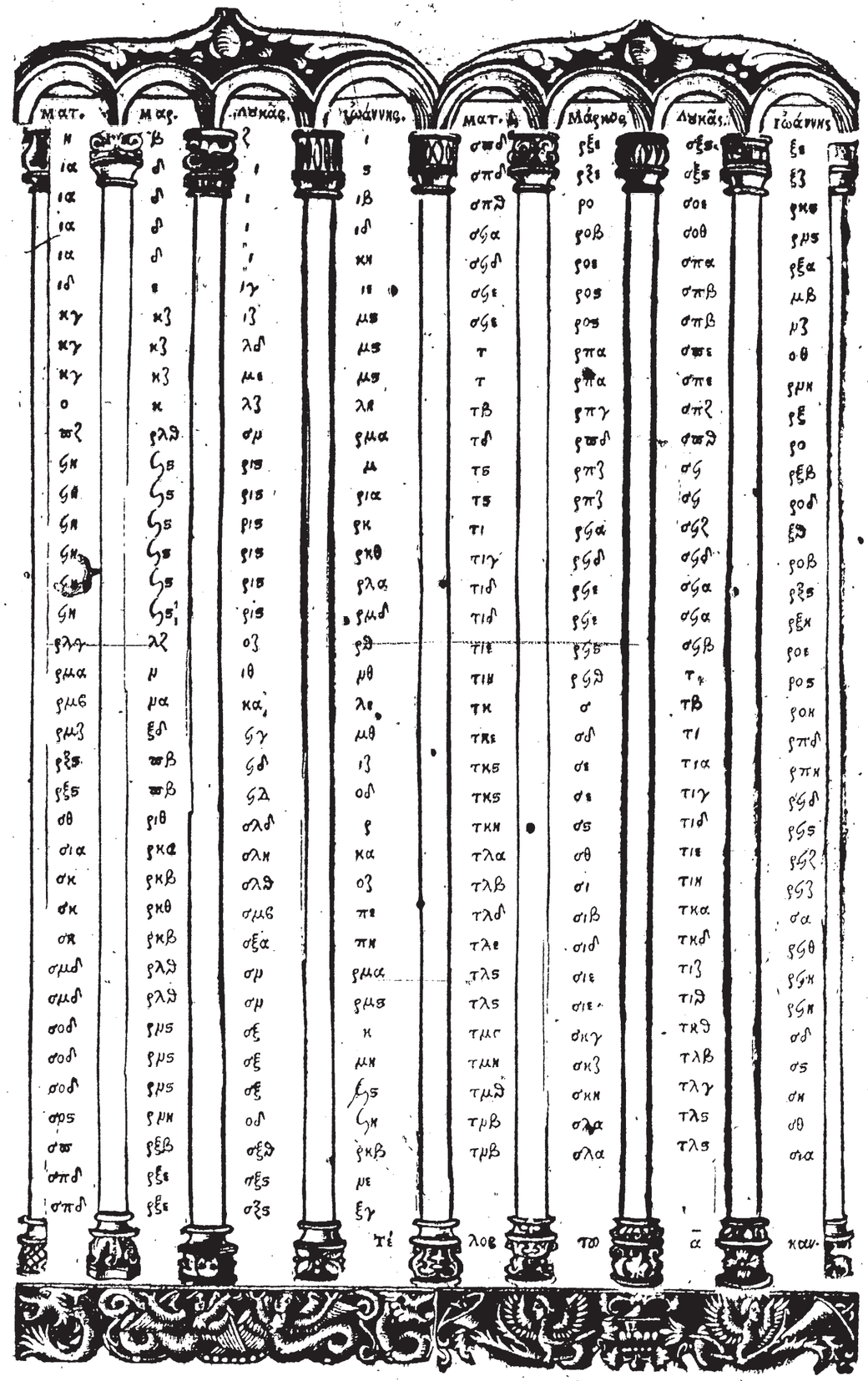

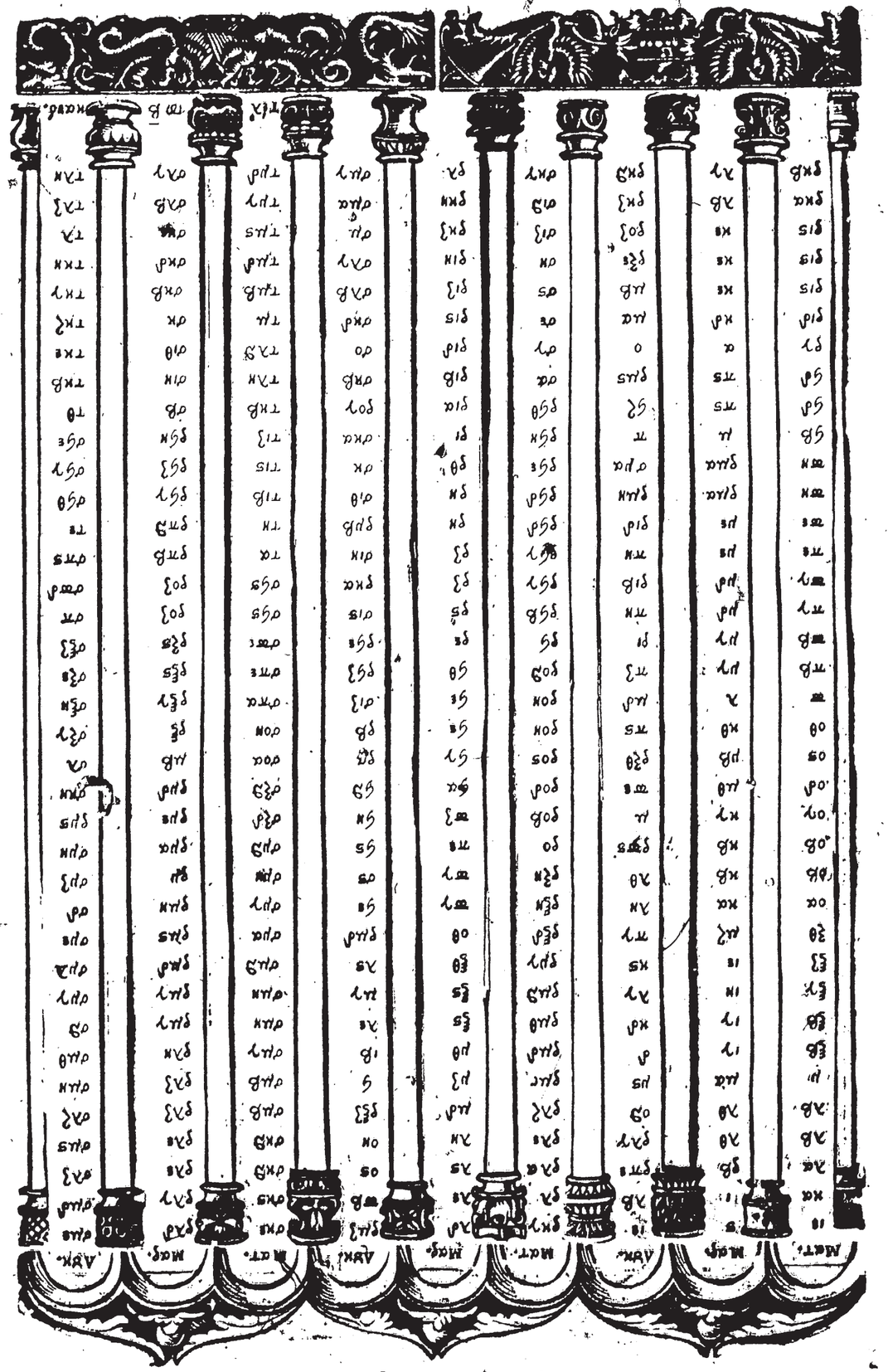

Καθολικαὶ τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν

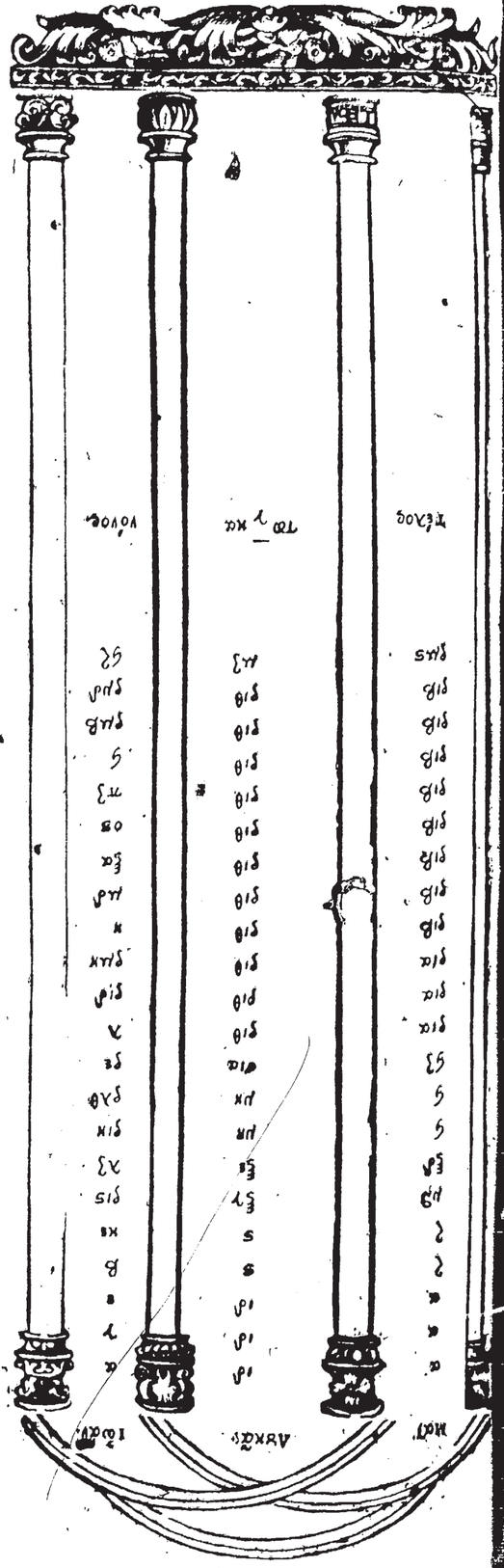

Κανὼν τῶν δέκα τῆς ἀναγνώσεως

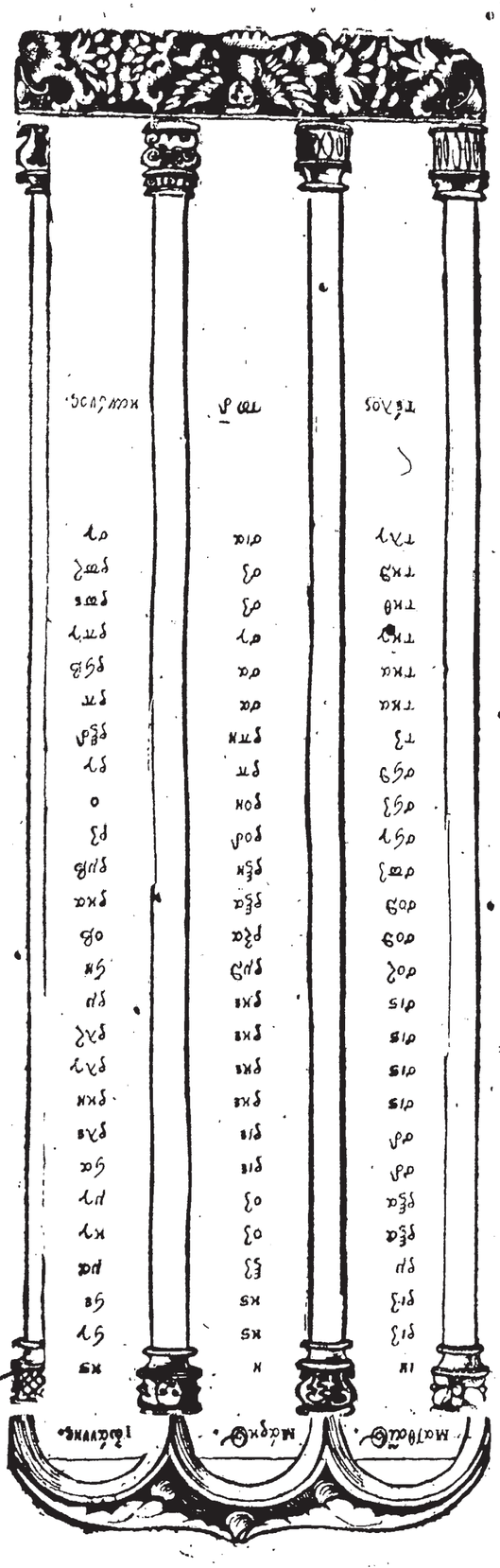

Κανὼν τετραγώνων τῶν ἐν τῷ ναῷ

Κανὼν πέμπτος ἐν ᾧ οἱ δύο.

Ματ.	Λυκ.	Ματ.	Λυκ.	Ματ.	Λυκ.
γ	β	οκ	ρκ	ρϛζ	σοβ
ι	κ	πδ	ρια	σιγ	σλε
ιβ	ια	πϛ	ρϑ	σκα	ρϖα
ιϛ	ιϛ	ϛγ	ρμε	σκκ	ρλϑ
κε	μϛ	ϛε	ρξ	σλα	ροθ
κϛ	μζ	ϛϛ	ρπβ	σσλ	σιε
κκ	μκ	ϛϛ	ρϖδ	οϐ	ρμβ
λ	μθ	ρβ	ξθ	σλδ	ρλϛ
λϡ	ρϛδ	ρδ	οα	σλϛ	ρλε
λϛ	ρξβ	ρε	ρϛγ	σλζ	ρλκ
λκ	μγ	ρζ	ογ	σλκ	ρμ
ι	μβ	ρκ	ριε	σμ	ρμα
μα	με	ρι	ρικ	σμα	ροε
μγ	ρκγ	ριϑ	ρκϛ	σμε	σβ
μϛ	ρμγ	ρκε	ξβ	σμϛ	[illegible]
μζ	ρλδ	ρκζ	ρκκ	σμζ	σιγ
μκ	ρϛα	ρκκ	ρλβ	σξα	σζ
μθ	ρμ	ρκϑ	ρλ	σξβ	σιβ
μα	μθ	ρλβ	ϖα	σξε	ρμζ
μγ	ρκε	ρλδ	ρκ	σξϛ	ρμε
μδ	μδ	ρλκ	ρξκ	σξζ	ρμκ
με	ρο	ρϛ	μζ	σο	σκϑ
μζ	ξα	ρμκ	σκϛ	σοβ	σλα
μκ	ξ	ρξβ	ρξα		
ξ	ροα	ροε	σ		
ξα	ξδ	ρϖβ	ρπζ		
ξε	ροβ	ρϖβ	ρπθ	τέλος	τϖ ε κα
ξϛ	ξϛ	ρπγ	ρϛκ	νόνος.	
ξκ	ρε	ρπζ	ρϛϑ		

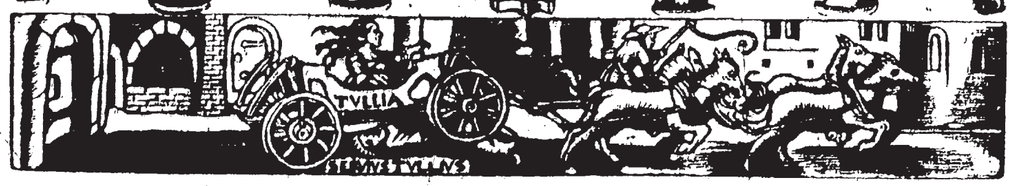

Κανὼν ἕκτος ἐν ᾧ οἱ δύο.

Ματ.	Μάρ.	Ματ.	Μάρ.
ϑ	γ	σμζ	ρμβ
ιζ	ζ	σμ	ρμε
κ	θ	σμβ	ρμζ
κβ	ια	σμδ	ρμϑ
μδ	ρκϛ	σξ	ρμβ
οζ	ξγ	σξγ	ρμγ
ρ	ϛκ	σρε	ρμζ
ρλϑ	με	σϖβ	ρξδ
ρμε	ξ	σπϛ	ρξζ
ρμκ	ξε	σπκ	ρξθ
ρμβ	ξκ	σϛ	ροα
ρμδ	οα	σϛβ	ρογ
ρμζ	οϐ	σϛκ	ροθ
ρμθ	ογ	τε	ρπε
ρξ	οϛ	τϑ	ρϛ
ρξγ	οκ	τια	ρϛβ
ρξε	ϖ	τλ	σκ
ρξθ	πδ	τλζ	σιζ
ρογ	πϑ	τμα	σκα
ρϖ	ρ	τμζ	σκϛ
ρπϑ	ργ	τμ	σκϑ
σβ	ριγ		
σιδ	ρκ		
σιε	ρκδ	τέλος	τϖ ϛ
σκδ	ρλα	κανό-	νος.
σμϛ	ρμ		

E

κανὼν ἕβδομος ἐν ᾧ οἱ δύο.

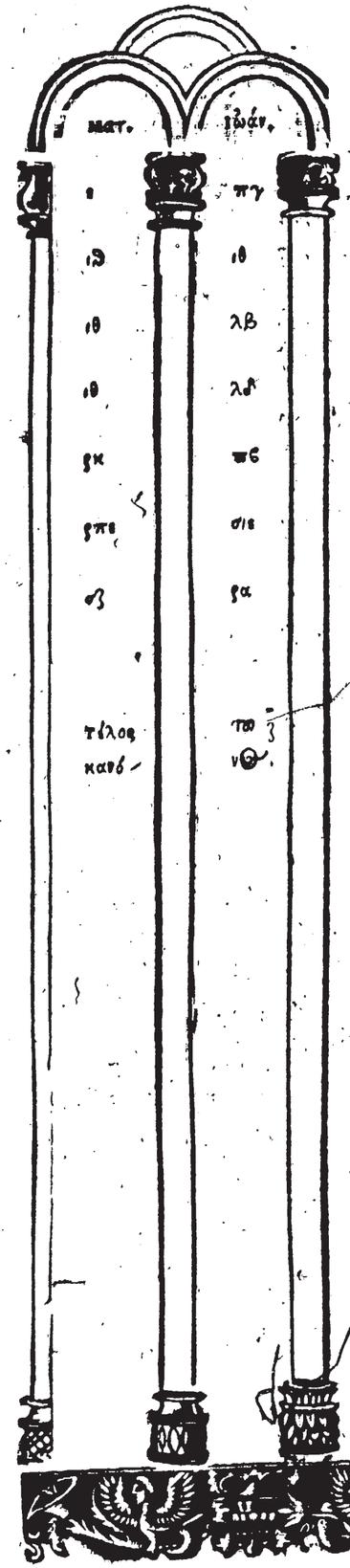

Ματ.	Ἰωάν.
ι	πγ
ιϑ	ιθ
ιθ	λβ
ιθ	λδ
ρκ	πϛ
ρπε	σιε
σζ	ρα
τέλος κανό	τω ζ νος.

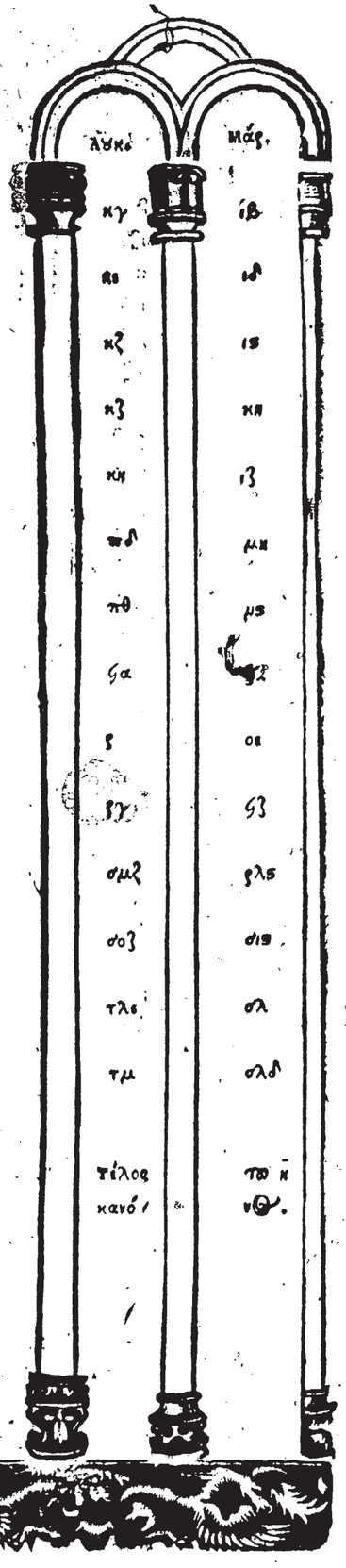

κανὼν ὄγδοος ἐν ᾧ οἱ δύο.

Λυκ.	Μάρ.
κγ	ιβ
κε	ιδ
κζ	ις
κζ	κη
κη	ιζ
πδ	μη
πθ	μς
ϛα	ϛα
ρ	οε
ργ	ϛζ
σμζ	ρλς
σοζ	σις
τλε	σλ
τμ	σλδ
τέλος κανό	τω κ νος.

κανὼν ἔννατος ἐν ᾧ οἱ δύο.

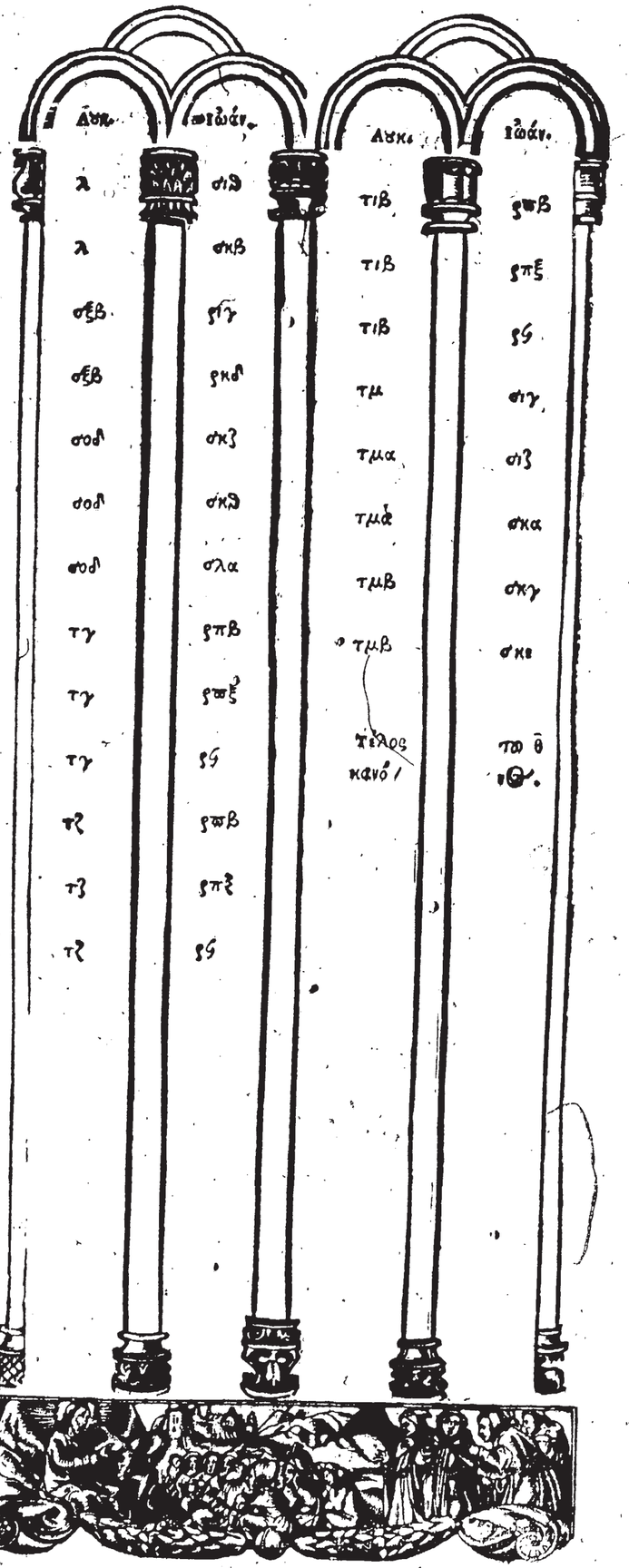

Λυκ.	Ἰωάν.	Λυκ.	Ἰωάν.
λ	σιϑ	τιβ	ρπβ
λ	σκβ	τιβ	ρπξ
σξβ	ριγ	τιβ	ρϛ
σξβ	ρκδ	τμ	σιγ
σοδ	σκζ	τμα	σιζ
σοδ	σκϑ	τμα	σκα
σοδ	σλα	τμβ	σκγ
τγ	ρπβ	τμβ	σκε
τγ	ρπξ		
τγ	ρϛ	τέλος κανό	τω θ νος.
τζ	ρπβ		
τζ	ρπξ		
τζ	ρϛ		

E

κανὼν δέκατος, ἐν ᾧ ἰδίως ἕκαστος περὶ τίνων εἰρήκασιν.

Ματ.	Ματ.	Μαρ.	Λουκ.	Λουκ.	Ἰωάν.	Ἰωάν.
					δ	ριθ
β	ροα	ιθ	α	ρϛ	ζ	ρκγ
δ	ροζ	λα	γ	ρϛβ	θ	ρκε
ϛ	ρπα	μγ	ε	ρϛϛ	ια	ρκζ
ιγ	ρπδ	μϛ	θ	σα	ιγ	ρλ
κδ	ρπϛ	ρη	ιη	σγ	ιϛ	ρλβ
κζ	ρπη	ξβ	κ	ση	ιη	ρλδ
κθ	ρϛα	ο	κβ	σι	κβ	ρλϛ
λγ	ρϛϛ	οδ	κθ	σιδ	κδ	ρλη
λε	σ	πα	λα	σκγ	κζ	ρμ
λζ	σι	πη	μ	σκε	κθ	ρμγ
λθ	σιβ	ϛ	μα	σκζ	λα	ρμε
μβ	σιη	ϛβ	ξζ	σλϛ	λγ	ρμζ
με	σκβ	ϛδ	ξη	σμβ	λϛ	ρμθ
μβ	σκζ	ρα	οβ	σμϛ	λθ	ρμα
μϛ	σλ	ρδ	οε	σμθ	μα	ρμγ
οε	σλγ	ρκγ	ρλ	σξδ	μγ	ρμε
πα	σλε	ρλβ	ρϛ	σοα	με	ρμζ
πθ	σλθ	ρπϛ	ρζ	σογ	μ	ρμθ
ϛα	σμε	σιγ	ριγ	σοϛ	μβ	ρξγ
ϛθ	σξη	σλε	ριζ	σοη	μδ	ρξε
ρα	σογ		ρηβ	σπγ	μϛ	ρξζ
ρϛ	σπγ		ρηδ	σπη	μη	ρξθ
ρθ	τγ	τέλος τῆς	ρλα	σϛϛ	ξ	ροα
ριγ	τιθ	μάρκου.	ρμγ	σϛη	ξβ	ρογ
ριε	τκδ		ρμθ	τα	ξδ	ροζ
ριη	τκζ		ρμα	τδ	ξϛ	ροθ
ρκδ	τμε		ρμδ	τϛ	ξη	ρπα
ρκϛ	τμα		ρμθ	τη	οα	ρπθ
ρλϛ	τμε		ρξγ	τιϛ	ογ	ρϛα
ρμ			ρξδ	τκ	οε	ρϛγ
ρμα			ρξϛ	τκϛ	οη	ρϛε
ρμε	τέλος τῆς		ροδ	τλα	π	σ
ρξζ	ματθαί/		ροϛ	τλδ	πα	σϛ
	ου.		ροη	τλθ	πδ	σε
			ρπ	τμγ	πϛ	σζ
			ρπγ		πθ	σι
			ρπη	τέλος τῆς	ϛβ	σιβ
				λουκᾶ.	ϛδ	σιδ
					ϛζ	σιϛ
					ϛθ	σιη
					ρβ	σκ
					ρδ	σκδ
					ρϛ	σκϛ
					ρη	σκη
					ρι	σλ
					ριβ	σλβ
					ριε	τέλος τῆς
					ριζ	ἰωάννου
						ἰδίως.

ORDO SEV NVMERVS
LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Εὐαγγέλιον κατὰ ματθαῖον.	EVangelium secundũ Matthæum.
Εὐαγγέλιον κατὰ μάρκον.	Euangelium secundum Marcum.
Εὐαγγέλιον κατὰ λουκᾶν.	Euangelium secundum Lucam.
Εὐαγγέλιον κατὰ ἰωάννην.	Euangelium secundum Iohannem.
Πράξεις τῶν ἀποστόλων.	Acta apostolorum.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΙΔ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.		INDEX QVATVORDECIM EPISTOLARVM PAVLI.	
α	πρὸς ῥωμαίους.	1	Ad Rhomanos.
β	πρὸς κορινθίους. α.	2	Ad Corinthios.1.
γ	πρὸς κορινθίους. β.	3	Ad Corinthios.2.
δ	πρὸς γαλάτας.	4	Ad Galatas.
ε	πρὸς ἐφεσίους.	5	Ad Ephesios.
ϛ	πρὸς φιλιππησίους.	6	Ad Philippenses.
ζ	πρὸς κολασσεῖς.	7	Ad Colossenses.
η	πρὸς θεσσαλονικεῖς. α.	8	Ad Thessalonicenses.1.
θ	πρὸς θεσσαλονικεῖς. β.	9	Ad Thessalonicenses.2.
ι	πρὸς τιμόθεον. α.	10	Ad Timotheum.1.
ια	πρὸς τιμόθεον. β.	11	Ad Timotheum.2.
ιβ	πρὸς τῖτον.	12	Ad Titum.
ιγ	πρὸς φιλήμονα.	13	Ad Philemonem.
ιδ	πρὸς ἑβραίους.	14	Ad Hebræos.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚ.	INDEX EPISTOLARVM CANONICARVM.
Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου ἰακώβου.	Epistola beati Iacobi.
Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. α.	Epistola beati Petri apostoli.1.
Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. β.	Epistola beati apostoli Petri.2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου ἀποστόλου ἐπιστολή. α.	Beati Iohannis apostoli epistola.1.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. β.	Beati Iohannis epistola.2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. γ.	Beati Iohannis epistola.3.
Ἰούδα ἀποστόλου ἐπιστολή.	Iudæ apostoli epistola.
Ἀποκάλυψις τῆς ἁγίου ἰωάννου τῆς θεολόγου.	Apocalypsis beati Iohannis Theologi.

VITA SANCTI MATTHAEI, PER DIVVM HIERONYMVM.

MAtthæus qui & Leui, ex publicano Apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circumcisione crediderant, euangelium Christi Hebraicis literis uerbisq; cõposuit. Quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Porrò ipsum Hebraicum habetur usq; hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime confecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Berœa urbe Syriæ hoc uolumine utuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicunq; euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona domini saluatoris, ueteris scripturæ testimonijs utitur, nõ sequat Septuaginta translatorum autoritatem, sed Hebraicam, è quibus illa duo sunt: Ex Aegypto uocaui filium meum. Et, quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

α Περὶ τῶν μάγων. 3.
β Περὶ τῶν ἀνῃρεθέντων παιδίων. 4.
γ Πρώτος Ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανῶν. 4.
δ Περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. 6.
ε Περὶ τῶν μακαρισμῶν. 7.
ϛ Περὶ τοῦ λεπροῦ. 14.
ζ Περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 14.
η Περὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρου. 15.
θ Περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 15.
ι Περὶ τοῦ μὴ θέλειν ἐμοὺς ἀκολουθεῖν. 15.
ια Περὶ τῆς χαλάσεως τῶν ὑδάτων. 16.
ιβ Περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων. 16.
ιγ Περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 16.
ιδ Περὶ Ματθαίου. 17.
ιε Περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 18.
ις Περὶ τῆς αἱμορροούσης. 18.
ιζ Περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 18.
ιη Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ. 18.
ιθ Περὶ τῆς ἀποστολῶν διαταγῆς. 19.
κ Περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ Ἰωάννου. 22.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM.

DE Magis. cap. 1.
De pueris interfectis. cap. 2.
Primus Iohannes prædicauit regnum cœlorum. cap. 3.
De doctrina Christi. cap. 4.
De beatitudinibus. cap. 5.
De leproso. cap. 8.
De Centurione. cap. 7.
De socru Petri. cap. 8.
De ijs q curati sunt à uarijs morbis. 9.
De eo cui nõ permisit ut sequeret. 10.
De increpatione aquarum. cap. 11.
De duobus dæmoniacis. cap. 12.
De paralytico. cap. 13.
De Matthæo. cap. 14.
De filia archisynagogi. cap. 15.
De muliere sang. profluuio labo. 15.
De duobus cæcis. cap. 17.
De dæmoniaco muto. cap 18.
De apostolorũ ordinatione. cap. 19.
De discipulis à Iohanne missis. cap. 20.

De

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

κα Περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 24.
κβ Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ. 25.
κγ Περὶ τῶν αὐτόντων σημεῖον. 26.
κδ Περὶ τῶν παραβολῶν. 27.
κε Περὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρῴδου. 31.
κϛ Περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 32.
κζ Περὶ τοῦ περιπάτου. 33.
κη Περὶ τῆς βασάνου τῆς χαναναίας. 34.
κθ Περὶ τῶν θεραπευθέντων ὄχλων. 35.
λ Περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. 35.
λα Περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 36.
λβ Περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 36.
λγ Περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ. 37.
λδ Περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 38.
λε Περὶ τῶν αὐτόντων τὰ δίδραχμα. 39.
λϛ Περὶ τῶν λεγόντων, τίς μείζων. 39.
λζ Περὶ τῶν ἑκατὸν προβάτων καὶ τῆς ἀπολωλυίας. 40.
λη Περὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τάλαντα. 41.
μ Περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα. 42.
μα Περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος περὶ πλουσίου τί μὴ ἵνα σωθῇ. 43.
μβ Περὶ τῶν μισθωμένων ἐργατῶν. 44.
μγ Περὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. 45.
μδ Περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 45.
με Περὶ τῆς ὄνου καὶ τοῦ πώλου. 46.
μϛ Περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χολῶν. 47.
μζ Περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 47.
μη Περὶ τῶν ἐπερωτησάντων περὶ κυρίου ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 47.
μθ Περὶ τῶν δύο υἱῶν παραβολή. 48.
ν Περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 48.
να Περὶ τῶν καλουμένων εἰς τοὺς γάμους. 49.
νβ Περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸ κῆνσον. 50.
νγ Περὶ τῶν Σαδδουκαίων. 50.
νδ Περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. 51.
νε Περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 51.
νϛ Περὶ τοῦ ταλαιπωρισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων

EVANGEL. CAPITA.

De eo qui manũ habebat aridam. 24.
De dæmoniaco cæco & muto. 22.
De requirentibus signum. 23.
De parabolis. 24.
De Iohanne & Herode. 25.
De quinque panibus & duobus piscibus. 26.
De ambulatiõe Christi sup mare. 27.
De transgressione præcepti dei. 28.
De Chananæa. 29.
De turbis sanatis. 30.
De septem panibus. 31.
De fermento pharisæorum. 32.
De interrogatione apud Cæsareã. 33.
De transformatione Christi. 34.
De lunatico. 35.
De exigentibus didrachma. 36.
De dicentibus, quis maior. 37.
De centum ouibus parabola. 38.
De eo q debebat decẽ milia talenta. 39.
De interrogantibus, an liceret diuortium facere cum uxore. 40.
De diuite interrogante Iesum. 41.
De mercede conductis operarijs. 42.
De filijs Zebedæi. 43.
De duobus cæcis. 44.
De asina & pullo. 45.
De cæcis & claudis. 46.
De ficu quæ exaruit. 47.
De principibus sacerdotum & senioribus dominũ interrogantibus. 48.
De duobus filijs parabola. 49.
De uinea. 50.
De ijs qui uocati fuerũt ad nuptias. 51.
De quærentibus occasione census. 52.
De Sadducæis. 53.
De legisdoc. Christũ interrogante. 54.
De quæstione domini. 55.
De deploratione scribarum &

τοῦ ἁγίου κεφάλαια.

μζ περὶ τῆς συντελείας.54.
μη περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας.56.
μθ περὶ τῶν δέκα παρθένων.57.
ξ περὶ τῶν τὰ τάλαντα λαβόντων.57.
ξα περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ.58.
ξβ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ.60.
ξγ περὶ τοῦ πάσχα.60.
ξδ περὶ τύπου μυστικοῦ.61
ξε περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἰούδα.62.
ξς ἄρνησις πέτρου.64.
ξζ περὶ τῆς τοῦ ἰούδα μεταμελείας.64.
ξη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.67.

EVANGELII CAPITA.

pharisæorum.56.
De consummatione.57.
De die & hora.58.
De decem uirginibus.59.
De his qui talenta acceperunt.60.
De aduentu Christi.61.
De ea quæ unxit dominum unguento.62.
De paschate.63.
De typo mystico.74.
De proditione Iudæ.65.
Negatio Petri.66.
De pœnitentia Iudæ.67.
De petitione corporis domini.68.

VITA SANCTI MARCI, PER DIVVM HIERONYMVM.

MArcus discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentẽ audierat, rogatus Rhomæ à fratribus, breue scripsit euãgeliũ. Quod cũ Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legẽdum sua autoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierosolymitanus episcopus meminit huius Marci; & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Rhomã significans. Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; euangelio quod ipse confecerat, prexit Aegyptũ, & primus Alexandriæ Christũ annuncians, constituit ecclesiam, tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplũ sui cogeret. Denicq; Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primã ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorũ conuersatione scripsit, & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuerũt cõmunia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

Capita

τοῦ κατὰ μάρκον ἁγίου εὐαγγελίου τὰ κεφάλαια.

α περὶ τοῦ δαιμονιζομένου.72.
β περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου.73.
γ περὶ τῶν ἀσθένων ἀπὸ ποικίλων νόσων.73.
δ περὶ τοῦ λεπροῦ.73.
ε περὶ τοῦ παραλυτικοῦ.74.
ς περὶ τοῦ τελώνου.75.
ζ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα.75.
η περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐκλογῆς.75.
θ περὶ τοῦ σπόρου παραβολή.78.
ι περὶ τῆς ὠφελιμήσεως τῶν ὑδάτων.80.
ια περὶ τοῦ λιγεῶνος. 80.
ιβ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου.81.
ιγ περὶ τῆς αἱμορροούσης.81.
ιδ περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διαταγῆς.83.
ιε περὶ ἰωάννου καὶ ἡρῴδου.83.
ις περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.85.
ιζ περὶ τοῦ θαλάσσης περιπάτου.86.
ιη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ.86.
ιθ περὶ συροφοινίσσης.88.
κ περὶ τοῦ μογιλάλου.88.
κα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων.89.
κβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων.89.
κγ περὶ τοῦ τυφλοῦ.90.
κδ περὶ τῆς καισαρείας ἐπιφωτίσεως.90.
κε περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου.91.
κς τοῦ σελληνιαζομένου.92.
κζ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων.93.
κη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα.94.
κθ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος τὸν πλουσίου τὸν κύριον.95.
λ περὶ τῶν ἱερῶν ζεβεδαίου.96.
λα περὶ βαρτιμαίου.97.
λβ περὶ τοῦ πώλου.97.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MARCVM.

De dæmoniaco.cap.1.
De socru Petri.2.
De curatis à uariis morbis.3.
De leproso.4.
De paralytico.5.
De publicano.6.
De habente manum aridam.7.
De apostolorum electione.8.
De semine parabola.9.
De increpatione aquarum.10.
De legione.11.
De filia archisynagogi.12.
De muliere sang. pfluuio laborãte.13.
De apostolorum ordinatione.14.
De Iohanne & Herode.15.
De quinq; panibus, & duobus piscibus.16.
De ambulatione in mari.17.
De transgressione præcepti dei.18.
De Syrophœnissa.19.
De balbo.20.
De septem panibus.21.
De fermento pharisæorum.22.
De cæco.23.
De interrogatione in Cæsarea.24.
De transformatione domini.25.
De lunatico.26.
De disputãtibus, quis esset maior.27.
De his qui interrogabant dñm, an liceret cũ uxore diuortium facere.28.
De diuite, qui dominum interrogabat.29.
De filijs Zebedæi.30.
De Bartimæo.31.
De pullo.32.

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

CAPITA EVANGELII

λγ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 98. — De ficu quæ exaruit. 33.
λδ περὶ ἀμνησικακίας. 99. — De obliuione iniuriarum. 34.
λε περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 99. — De principibus sacerdotum & senioribus, qui dominũ interrogabant. 35.
λϛ περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 99. — De uinea. 36.
λζ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸν κλῶσον. 100 — De his qui interrogabant occasiõe censum. 37.
λη περὶ τῶν Σαδδουκαίων. 101. — De Sadducæis. 38.
λθ περὶ τοῦ γραμματέως. 101. — De scriba. 39.
μ περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 102. — De interrogatione domini. 40.
μα περὶ τῶν δύο λεπτῶν. 102. — De uidua q̃ duo minuta obtulit. 41.
μβ περὶ συμπλείας. 103. — De consummatione. 42.
μγ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. 104. — De die & hora. 43.
μδ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 105. — De ea quæ unxit dñm unguento. 44.
με περὶ τοῦ πάσχα. 105. — De paschate. 45.
μϛ περὶ τῆς ἀποστάσεως προφητεία. 106. — De proditione prophetia. 46.
μζ ἄρνησις πέτρου. 109. — Negatio Petri. 47.
μη περὶ τῆς αὐτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 111. — De petitione corporis domini. 48.

VITA SANCTI LVCAE PER DIVVM HIERONYMVM.

LVcas medicus Antiochensis, ut eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, scripsit euangeliũ, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio per omes ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat uos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus. Aliud quoq; ædidit uolumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius historia usq; ad biennium Rhomæ commorantis Pauli peruenit, id est, usq; ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum esse compositum. Igitur περίοδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut in diuiduus comes apostoli, inter cæteras eius res, hoc solũ ignorauerit? Sed & Tertullianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quẽdam in Asia περίοδους apostoli Pauli, conuictum apud Iohannẽ, quod autor esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse quidam suspicant, quotiescunq; in epistolis suis Paulus dicit iuxta euãgelium meum, de Lucæ significare uolumine. Et Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse eũangelium, qui cum domino in carne non fuerat, sed à cæteris apostolis, quod ipse quoq; in principio sui uoluminis declarat, dicẽs: Sicut tradiderũt nobis, qui à principio ipsi uiderũt, & ministri fuerũt sermonis. Igitur euangelium, sicut audierat, scripsit. Acta uero apostolorum, sicut uiderat composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorem nõ habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem uicesimo Constantij anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ apostoli translata sunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM.

α περὶ τῆς ἀπογραφῆς. 119. — De censu. cap. 1.
β περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων. 120. — De pastoribus in agro agentibus. 2.
γ περὶ συμεών. 121. — De Simeone. 3.
δ περὶ ἄννης προφητίδος. 121. — De Anna prophetissa. 4.
ε περὶ τοῦ γενομένου ῥήματος πρὸς ἰωάννην. 123. — De uerbo quod factum est ád Iohannem. 5.
ϛ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην. 123. — De ijs qui Iohannem interrogabãt. 6.
ζ περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ. 125. — De tentatione Christi. 7.
η περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου. 127. — De eo qui habebat spm̃ dæmonis. 8.
θ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 127. — De socru Petri. 9.
ι περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 127. — De curatis à uarijs morbis. 10.
ια περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων. 128. — De captura piscium. 11.
ιβ περὶ τοῦ λεπροῦ. 128. — De leproso. 12.
ιγ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 129. — De paralytico. 13.
ιδ περὶ λευεὶ τοῦ τελώνου. 129. — De Leui publicano. 14.
ιε περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 131. — De habente manum aridam. 15.
ιϛ περὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς. 131. — De apostolorum electione. 16.
ιζ περὶ τῶν μακαρισμῶν. 132. — De beatitudinibus. 17.
ιη περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 134. — De Centurione. 18.
ιθ περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας. 135. — De filio uiduæ. 19.
κ περὶ τῶν ἀποσταλέντων πρὸς ἰωάννην. 135. — De discipulis missis à Iohanne. 20.
κα περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 136. — De ea quæ unxit dñm unguento. 21.
κβ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος. 137. — De eo q̃ sementẽ faciebat parabola. 22.
κγ περὶ τῆς ἐπιπλήξεως τῶν ὑδάτων. 139. — De increpatione aquarum. 23.
κδ περὶ τοῦ λεγιῶνος. 139. — De legione. 24.
κε περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 140. — De filia archisynagogi. 25.
κϛ περὶ τῆς αἱμορῥοούσης. 140. — De muliere sang. profluuio labo. 26.
κζ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δώδεκα. 141. — De duodecim apostolis. 27.
κη περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 142 — De quinq; panib⁹ & duob⁹ piscib⁹. 28.
κθ περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 142. — De interrogatione domini. 29.
λ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 143. — De transformatione. 30.
λα περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 144. — De lunatico. 31.
λβ περὶ τῶν διαλογιζομένων τίς μείζων. 144 — De disputantibus, quis esset maior. 32.

De eo

λγ περὶ τ μὴ ὠλίγει τ ὀμοίω ἀκολυθᾶν.145. De eo cui non permisit ut sequeret.33.
λδ περὶ τ ἀναπεσόντων ἐν τῇ βασιλείᾳ.146. De designatis Septuaginta.34.
λε περὶ τοῦ ἐπηρωτηκότος νομικόν.147. De quæstione legisperiti.35.
λϛ περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς.147. De eo qui inciderat in latrones.36.
λζ περὶ μάρθας καὶ μαρίας.148. De Marta & Maria.37.
λη περὶ προσευχῆς.148. De oratione.38.
λθ περὶ τοῦ ἔχοντος δαιμόνιον κωφόν.148. De habente dæmonium mutum.39.
μ περὶ τ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπιφάσκης φωνῆσ.150. De muliere q̃ de turba uocẽ extulit.40
μα περὶ τῶν αὐτόντων σημεῖον.150. De his qui signum petebant.41.
μβ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντος τὸν κύριον.151. De pharisæo qui dominum inuitauerat.42.
μγ περὶ τοῦ ταλαιπωρεῖν τῶν νομικῶν.151. De deploratione scribarum.43.
μδ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων.152. De fermento Pharisæorum.44.
με περὶ τοῦ θέλοντος μερίζεσθαι τὴν κληρονομίαν.153. De eo qui uolebat diuidere hæreditatem.45.
μϛ περὶ τοῦ εὐφορήσαντ ἡ χώρα.153. De eo cuius ager ferax fuit.46.
μζ περὶ τῶν γαλιλαίων, καὶ τῶν ἐν τῷ σιλωάμ.156. De Galilæis & ijs qui in Siloë &c.47.
μη περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενείας.156. De muliere quæ habebat spiritum infirmitatis.48.
μθ περὶ τῶν παραβολῶν.157. De parabolis.49.
ν περὶ τοῦ ἐπηρωτήσαντος, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι.157. De eo qui quærebat, an pauci essent qui salutem consequerentur.50.
να περὶ τ εἰπόντος τῷ ἰησοῦ διὰ ἡρῴδην.158. De eo qui dicebat Iesu de insidijs Herodis.51.
νβ περὶ τοῦ ὑδρωπικοῦ.158. De hydropico.52.
νγ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισίας.159. Non amandos primos accubitus.53.
νδ περὶ τῶν καλουμένων ἐπὶ τῷ δείπνῳ.159. De inuitatis ad cœnam.54.
νε παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου.159. De ædificatione turris parabola.55.
νϛ παραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων.160. De centum ouibus parabola.56.
νζ περὶ τοῦ ἀποδημήσαντος εἰς χώραν μακράν.161. De eo qui peregre profectus est in regionem longinquam.57.
νη περὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας.162. De dispensatore iniquo.58.
νθ περὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ λαζάρου.164. De diuite & Lazaro.59.
ξ περὶ τῶν δέκα λεπρῶν.165. De decem leprosis.60.
ξα περὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας.167. De iudice iniquo.61.
ξβ περὶ τοῦ φαρισαίου καὶ τ τελώνου.167. De pharisæo & publicano.62.
ξγ περὶ τ ἐπηρωτήσαντος πλουσίου τ ἰησοῦν.168. De diuite qui interrogauit Iesum.63.
ξδ περὶ τοῦ τυφλοῦ.169. De cæco.64.
ξε περὶ ζακχαίου.169. De Zsachæo.65.
ξϛ περὶ τοῦ πορευθέντος λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν.170. De homine qui in regionẽ longinquã pfectus est, ut accipet sibi regnũ.66.

ξη περὶ τῶν λαβόντων τὰς μνᾶς.170. De his qui minas acceperunt.67.
ξθ περὶ τοῦ πώλου.171. De pullo.68.
ο περὶ τῶν ἐπηρωτησάντων τὸν κύριον ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖ.171. De principibus sacerdotum & senioribus qui dñm interrogabant.69.
οα περὶ τοῦ ἀμπελῶνος.171. De uinea.70.
οβ περὶ τ ἐγκαθίντων ἑαυτὰ ὑ τὸν κύριον.173. De his q Christo insidiabant occasione
ογ περὶ τοῦ καίσαρος. 173. De Sadducæis.72. (census.71.
οδ περὶ τοῦ κυρίου ἐπηρωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους.174. De interrogatione domini aduersus pharisæos.73.
οε περὶ τὰ δύο λεπτά.174. De uidua quæ duo minuta obtulit.74.
ος περὶ συντελείας.175. De consummatione.75.
οζ περὶ τοῦ πάσχα.177. De paschate.76.
οη περὶ τ φιλονεικησάντων, τίς μείζων.178. De cõtendentibus quis maior esset.77.
οθ περὶ τῆς ἐξαιτήσεως τοῦ σατανᾶ.178. De expetitione satanæ.78.
π περὶ ἐξουθενήσεως ἡρῴδου.181. Contemptus Herodis.79.
πα περὶ τῶν κοπτομένων γυναικῶν.182. De mulieribus dñm plangentibus.80.
πα περὶ τοῦ μετανοήσαντος λῃστοῦ.183. De latrone qui respuit.81.
πβ περὶ τ αὐτήσεως τ σώματος τοῦ κυρίου.183. De petitione corporis domini.82.
πγ περὶ κλεόπα.184. De Cleopa.83.

VITA SANCTI IOHANNIS PER DIVVM HIERONYMVM.

IOhannes apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangeliũ, rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam nõ fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, pbauerit quidem textum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, in quo & passus est post carcerẽ Iohãnis historiã texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis anteq; Iohãnes clauderet in carcerẽ, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor euangeliorũ uolumina legerint. Quæres etiã διαφωνίαν, quæ uidet Iohannis esse cũ cæteris, tollit. Scripsit aũt & unã epistolã, cuius exordiũ est: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis nostris, quod pspeximus & manus nostræ cõtrectauerũt de uerbo uitæ: quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris pbatur. Reliquæ aũt duæ, quarum principiũ est: Senior electæ dominæ & natis eius, & sequentis, Senior Caio charissimo, quem ego diligo in ueritate: Iohannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostẽditur, & nonnulli putant duas memorias eiusdem Iohãnis euangelistæ esse, sup qua re

cum

cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, disseremus. Quarto decimo igitur anno, secundam, post Neronem, persecutionem mouente Domitiano, in Patmos insulam relegatus scripsit Apocalypsim, quam interpretantur Iustinꝰ martyr & Hirenæꝰ. Interfecto aũt Domitiano, & actis eius ob nimiã crudelitatem à senatu rescissis, sub Pertinace principe redit Ephesum, ibiq; usq; ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; ecclesias, & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ Ι'ΩΑ'ΝΝΗΝ
ἐυαγγελίου τὰ κεφάλαια.

CAPITA EVANGELII
secundum Iohannem.

ᾱ περὶ τοῦ ὼ καν᾽ γάμ᾽. 192.
β̄ περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱερο῀. 193.
γ̄ περὶ νικοδήμ᾽. 193.
δ̄ ζήτησις περὶ καθαρισμο῀. 195.
ε̄ περὶ τῆ Σαμαρείτιδος. 196.
ϛ̄ περὶ τοῦ βασιλικο῀. 198.
ζ̄ περὶ τοῦ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχοντο῀ ὼ τῆ ἀσθενείᾳ. 199.
η̄ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 202.
θ̄ περὶ τοῦ ὼ θαλάσσῃ περιπάτ᾽. 203.
ῑ περὶ τοῦ ἐκ γεννητῆς τυφλο῀. 212.
ιᾱ περὶ λαζάρ᾽. 217.
ιβ̄ περὶ τῆ ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 221.
ιγ̄ περὶ ὧν εἶπεν ἰσδας. 221.
ιδ̄ περὶ τοῦ ὄνου. 221.
ιε̄ περὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων. 222.
ις̄ περὶ τοῦ νιπτῆρο῀. 224.
ιζ̄ περὶ τοῦ παρακλήτ᾽. 229.
ιη̄ περὶ τῆ αἰτήσεως τοῦ κυριακο῀ σώματο῀. 238.

1

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΩΝ.

Ματθαῖο῀ ὁ καὶ λευὶς, ἀπόστολο῀ ἀπὸ τελωνῶν, ὧν τῆ ἰουδαίᾳ πρῶτο῀ διὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας ἐυαγγέλιον τοῦ χριστοῦ γράμμασιν, καὶ ῥώμαισιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοουμένω᾽ τοῦ μετὰ ταῦτα ἐις ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντος. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τέλους ὄζιμ ὧν τῆ βιβλιοθήκῃ κομᾶ χειρὶ φησὶ παμφίλου μάρτυρο῀ περιπατήσεως κατασκευασθείσης. Ἐμοὶ δὲ περὶ τῶν ναζωραίων τῶν ὧν βερροίᾳ τ᾽ συρίας τότῳ κεχρημένων, ἄδεια γεγράφθαι τ᾽ τότε μεταχαράξαι, δ᾽ι δυ ὄζιμ ἀκριβῶς παθεῖν, ὡς ἔνθα ἂν ὁ ἐυαγγελιστὴς ἔι τι ἐκ προσώπου οἰκείου, ἔι τι ἐκ προσώπου τῶν κυρίου ἡμῶν ἐκτὸς χριστοῦ καὶ σωτῆρο῀ ταῖς μαρτυρίαις κατασχέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῆ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευθέντων, ἀλλὰ τῆ ἑβραϊκῆ, ἀφ᾽ ὧν τὰ δύο ὄζιμ ἐκεῖνα. ὅτι αὐγούστο῀ ἐκάλεσε τὸν ὅρον μου, καὶ ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑ-
ρίου κυρίου θεοφυλάκτου προοίμιον εἰς τὸ κατὰ ματθαῖον
ἐυαγγέλιον.

Cā Matth Legis

Cā sequi Euangelij

Euangelia IIII.

Οἱ μὲν οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες οὐ διὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, τῆ τοῦ πνεύματο῀ ἐλλάμψει ἐφωτίζοντο. καὶ ὄντω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτ᾽ ἐκείνου ὁμιλοῦντος αὐτοῖς σόμα κατὰ σόμα. φιλοῦσι γὰρ οἱ νῶες, ὁ ἀβραὰμ, ὁ ἰσὰκ, ὁ μωϋσῆς. ἐπεὶ ἦ ἐδοξένικαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φωτίζεσθαι ὑπὸ τ᾽ διδάσκεσθαι πνεύματος, δέδωκεν ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς, ἵνα κἂν διὰ τότων ὑπομιμνήσκωνται τῶν θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τοῖς μὴ ἀποστόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, μὴ τ᾽ πνεύματος χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἐπιπεμφθέντος. ἐπεὶ ἦ μετὰ ταῦτ᾽ ἐμελλον αἱρέσεις ἀναβλαστεῖν καὶ τὰ ἴδια ἡμῶν διαφθεῖραι, εὐδόκησε γραφῆναι τὰ ἐυαγγέλια, ἵνα ἐκ τότων διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, μὴ πλανηθῶμεν ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῶν αἱρέσεων, μηδὲ παντελῶς διαφθαρῶσι τὰ ἴδια ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέδωκεν ἡμῖν ἐυαγγέλια, τυχὸν διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην. τὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅταν λέγῃ ὁ κύριος, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τὴν δὲ φρόνησιν, ὅταν

τῆ

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

πρᾶνῆ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὅτ' ἂν διδάσκῃ, καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. τὴν δὲ σωφροσύνην, ὅτ' ἂν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἀυτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρα εἰσὶν τὰ εὐαγγέλια.

¶ Εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα εὖ καὶ καλῶς ἔχοντα, τουτέστιν ἀγαθὰ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς οὐρανοὺς, καὶ ὑοθεσίαν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι εὐκόλως ταῦτα ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων τῶν ἀγαθῶν, ἢ δὲ ἰδίων κατορθωμάτων ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ θεοῦ τηλικούτων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. Τέσσαρες εἰσὶ οἱ εὐαγγελισταί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν δώδεκα. οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα. ἦν δὲ ὁ μὲν μάρκος ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλου. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς τοὺς δὲ ἑβραίων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως. μετέφρασε δὲ τοῦτο ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἑβραΐδος γλώττης εἰς τὴν ἑλληνίδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τοῦ πέτρου διδαχθείς. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολογικώτατος μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγουσι γὰρ, ὅτι μετὰ τὴν θάνατον ἐκείνων ἐπιζήσαντι αὐτῷ προσυνέχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς συνεγράφησαν. ὃς δὲ ἰδὼν ταῦτα καὶ τῆς ἀληθείας χάριν ὑπεραποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι παρέλειψαν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσεν. ὅσα συντόμως εἶπον, αὐτὸς ἐπλάτυνεν ἐν τῷ οἰκείῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπὸ θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς προαιώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸς ἐθεολόγησε περὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομισθείη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ψιλὸς ἄνθρωπος εἶναι, τουτέστι δίχα θεότητος. Ματθαῖος δὲ περὶ τῆς κατὰ σάρκα μόνης ὑπάρξεως τοῦ χριστοῦ διαλέγεται. πρὸς γὰρ τοὺς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκετὸν ἦν τὸ μαθεῖν, ὅτι ἀπὸ ἀβραὰμ καὶ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χριστός. ἀναπαύεται γὰρ ὁ δὲ ἑβραίων πιστεύσας, ὅτ' ἂν πληροφορηθῇ, ὅτι ἀπὸ δαβὶδ ἐστὶν ὁ χριστός. Ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι οὐκ ἤρκει εἷς εὐαγγελιστής; ἄκουε τοίνυν ὅτι ἤρκει μὲν, ἀλλ' ἵνα δειχθῇ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια, διὰ τοῦτο τέσσαρες συνεχωρήθησαν γράψαι. ὅτ' ἂν γὰρ ἴδῃς τούτους τοὺς τέσσαρας μὴ συνελθόντας, μηδὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ὄντας, εἶτα γράψαντας περὶ τῶν αὐτῶν ὥσπερ ἀφενὸς στόματος, οὐκ ἂν θαυμάσαις τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν, καὶ εἴποις ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσιν. ἴδε γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἆρα ὁ μὲν εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χριστός, ὁ δὲ, οὔ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὔ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις καὶ κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διηνέχθησαν, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς ἐλαχίστοις δοκῶσι διαλλάττειν; δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἀληθεύουσιν, ὅτι μὴ κατὰ πάντα ὡμοφώνησαν. ἐνομίσθησαν γὰρ ἂν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβουλευσάμενοι, ἔγραψαν. νῦν δὲ ὃ παρέλειψεν οὗτος, ἔγραψεν ἐκεῖνος. καὶ διὰ τοῦτο δοκοῦσιν ἔν τισι, διαλλάττειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

Nouũ testa-

NOVVM TESTAMENTVM, AD GRAECAM VERITATEM, AC VETVstissimorum simul & emendatissimorum exemplarium Latinorum fidem, tum ad Orthodoxorum interpretationem, ac citationẽ denuo diligentissime recognitum, ab ERASMO ROTERODAMO, sacræ Theologiæ professore.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

Βίβλος γενέσεως ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ ἀβραάμ. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς, καὶ τὸν Ζαρὰ, ἐκ τῆς θάμαρ. Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ. Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ. Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ. Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών. Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών. Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὸζ, ἐκ τῆς Ῥαχάβ. Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὠβὴδ, ἐκ τῆς Ῥούθ. Ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί. Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε

LIBER generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahã. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob aũt genuit Iudam & fratres eius. Iudas autẽ genuit Phares & Zarã è Thamar. Phares autẽ genuit Esrom. Esrom aũt genuit Arã. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autẽ genuit Salmon. Salmon autẽ genuit Booz, è Rachab. Booz autem genuit Obed, è Ruth. Obed aũt genuit Iesse. Iesse aũt genuit

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBAT.
ΜΩΜΗΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

νησε τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλέα. Δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου. Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ροβοάμ. Ροβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιᾶ. Ἀβιᾶ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά. Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ. Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ. Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζίαν. Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωάθαμ. Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἄχαζ. Ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐζεκίαν. Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ. Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμών. Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσίαν. Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος. Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος, Ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν Σαλαθιήλ. Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ. Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιούδ. Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιακείμ. Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ. Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ. Σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχείμ. Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιούδ. Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ. Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν Ματθάν. Ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσὴφ, τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστός. Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων. Ἰωσὴφ υἱὸς Δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαρίαμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν

nuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Solomonem, ex ea quæ fuerat uxor Vriæ. Solomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autē genuit Asa. Asa autē genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram aūt genuit Hoziam. Hozias autē genuit Ioathā. Ioathā aūt genuit Achaz. Achaz autē genuit Ezeciam. Ezeeias autē genuit Manasse. Manasses autem genuit Amon. Amon aūt genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechonian, & fratres eius in exilio Babyloni co. Porrò post exilium Babylonicum. Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim aūt genuit Azor. Azor aūt genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achin. Achin autem genuit Eliud. Eliud aūt genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autē genuit Iacob. Iacob autē genuit Ioseph, maritū Mariæ, ex qua genitus fuit Iesus, ille q dicit Christus. Vniuersæ ita q̄ generatiōes ab Abrahā usq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid usq; ad demigrationē Babylonicā, generatiōes quatuordecim: & à demigratione Babylonica usq; ad Christū, generatiōes quatuordecim. Iesu uero Christi natiuitas sic habet. Cum mater eius Maria desponsa esset Ioseph, priusq; cōgressi fuissent, deprehēsa est grauida è spū sctō. Porrò Ioseph maritus eius q̄m erat iustus, & nolebat illā infamare, uoluit danculū ab ea diuertere. Hæc aūt cū is in animo uersaret, ecce angelus dñi in somnis uisus est illi, dicēs: Ioseph fili Dauid, ne metuas adiūgere tibi Mariā uxorē tuā. Nā quod in illa cōceptū est, à spū sctō profectū est. Pariet aūt filiū, & uocabis nomen eius Iesū. Is em saluū faciet pplm suū à pctis suis. Porrò totū hoc factū est, ut pficeretur

τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἰερουσαλὴμ λέγοντες. Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἰερουσαλὴμ μετ' αὐτοῦ, καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα, ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρῴδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ, εἶπεν. πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύθησαν. καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν. καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρῴδην, διὰ ἄλλης ὁδοῦ

id quod dictum fuerat à domino per prophetam ita loquentem: Ecce uirgo erit prægnans, & pariet filium, & uocabunt nomē eius Emmanuel: quod si quis interpretetur sonat, nobiscū deus. Excitatus autē Ioseph à somno, fecit ut iniunxerat sibi angelus domini: & adiunxit sibi uxorem suam, & non cognouit eam, donec peperisset filium suū primogenitum, & appellauit nomen eius Iesum. Cum autē natus esset Iesus in Bethleem ciuitate Iudææ, temporibus Herodis regis, ecce magi ab oriēte accesserūt Hierosolyma, dicentes: Vbi est ille, qui natus est rex Iudæorum? uidimus enim illius stellam in oriente, & accessimus, ut adoremus eum. Auditis autē his Herodes rex, turbatus est, & tota Hierosolymorum urbs cum illo: & conuocatis omnibus pontificibus & scribis populi, percōtatus est eos, ubi Christus nasceretur. At illi dixerūt ei: In Bethleem Iudææ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquàm minima es inter principes Iudæ. Ex te enim mihi proditurus est dux, qui gubernaturus est populum meū Israël. Tum Herodes clàm accersitis Magis, accurate perquisiuit ab illis, quo tempore stella apparuisset. Et iussis ire in Bethleem, dixit: Profecti illuc, accurate inquirite de puero. Vbi uero inueneritis, renunciate mihi, ut & ego ueniam & adorem illum. At illi audito rege, profecti sunt: & ecce stella quam uiderāt in oriente, præcedebat illos, donec progressa, staret supra locū in quo erat puer. Cū autē uidissent stellā, gauisi sunt gaudio magno ualde. Et ingressi domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & prostrati, adorauerunt illum: & apertis thesauris suis, obtulerunt illi munera, aurum, & thus, & myrrham: & oraculo admoniti, in somnis, ne reuerterēt se ad Herodē, per aliam

ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ, λέγων, Ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ, ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρῴδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε Β Ἡρῴδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολύς. Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων, Ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς, παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρῴδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν, χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν, κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέθ. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

3 *Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, παραγίνεται Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος, φωνὴ Βοῶντος

uiam reuersi sunt in regionem suã. Digressis autem illis, ecce angelus domini apparet in somnis Ioseph, dicens: Surge & assume puerum ac matrem illius, & fuge in Aegyptum, & esto illic, donec dixero tibi. Futurũ est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Ille uero excitatus, assumpsit puerum & matrem eius noctu, & secessit in Aegyptum, & fuit illic usq; ad obitum Herodis: ut perficeretur quod dictum fuerat à domino per prophetam dicẽtem: Ex Aegypto uocaui filium meũ. Tum Herodes ubi uidit sibi illusum fuisse à Magis, indignatus est uehementer: ac missis satellitibus, interfecit omnes pueros, qui erant Bethlem, & in omnibus finibus Bethleemiticis, quotquot essent bimuli aut minores, iuxta tempus, quod exacte cognouerat ex Magis. Tunc perfectum est, quod dictum fuerat ab Hieremia propheta, cum ait: Vox in Rhama audita est, lamentatio, ploratus, & fletus multus. Rachel plorans filios suos, & noluit cõsolationem admittere, propterea quod non sint. Cæterũ defuncto Herode, ecce angelus dñi in somnis apparet Ioseph in Aegypto, dicens: Surge & assume puerũ & matrẽ eius, & uade in terrã Israël. Defuncti sunt enim, qui quærebãt animã pueri. At ille surgẽs assumpsit puerũ & matrẽ illius, & uenit in terrã Israël. Verum cũ audisset Archelaũ regnare in Iudæa, loco Herodis patris sui, timuit illuc abire: sed oraculo admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ: ac profectus, habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth: ut impleretur, quod dictum fuerat per prophetas: Nazaræus uocabitur. In diebus illis, accedit Ioãnes Baptista, prædicans in deserto Iudææ, dicẽs: Pœnitẽtiã agite uitæ prioris, in propinquo est enim regnũ cœlorum. Nam hic est ille, de quo dixit Hesaias propheta, gait: Vox

III

damantis

» Βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
3 κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.* Αὐτὸς
5 δὲ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ μέλι ἄγριον, τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
7 *Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.* Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί.* οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον, κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.* Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἰωάννης, διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων, ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς

damantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Ipse uero Ioannes habebat indumentum suum è pilis camelorum, & zonam pelliceam circum lumbos suos. Porrò cibus illius erant locustæ, & mel syluestre. Tunc egressa est ad illum Hierosolyma, & tota Iudæa, totáque regio undique finitima Iordani, & baptizabãtur in Iordane ab illo, confitentes peccata sua. Cum uidisset autem multos ex pharisæis & sadducæis uenientes ad baptismum suum, dixit illis: Progenies uiperarũ, quis uobis submonstrauit, ut fugeretis à uentura ira? Facite igitur fructus, qui deceant pœnitentiam. Et ne sitis hac mente, ut dicatis intra uosipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quod possit deus facere, ut ex lapidibus his, filij surgãt ipsi Abrahæ. Iam uero & securis ad radicem arborũ posita est. Omnis igitur arbor, quæ nõ facit fructum bonum, exciditur, & in ignem mittitur. Ego quidem baptizo uos aqua ad pœnitentiam. At ille qui post me uenturus est fortior me est: cuius nõ sum idoneus ut calciamenta portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni: cuius uentilabrum in manu ipsius, & repurgabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleã autem exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanem, ad Iohannem, ut baptizaretur ab illo. At Iohannes prohibebat illum, dicens: Mihi opus est ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens autem Iesus dixit ad illum: Omitte nunc. Sic enim decet nos, ut cõpleamus omnem iustitiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus, ascẽdit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli & uidit spiritum dei descendentem tanquàm columbam, & uenientem super ipsum. Et ecce uox de cœlis dicens: Hic est filius meus

ει ὁ ἀγαπητός, ὢν ᾧ εὐδόκησα. τότε ὁ ἰησοῦς
β ἀνήχθη εἰς τὸ ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος,
πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας
ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαρά-
ις κοντα, ὕστερον ἐπείνασεν. καὶ προσελθὼν
αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
εἰπέ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ
» ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγραπται. οὐκ ἐπ' ἄρτῳ
» μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ
» ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.
τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς
τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ
πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. εἰ υἱὸς
» εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγρα-
» πται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖ-
ται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήπο
τε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη
» αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπει-
» ράσεις κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν παραλαμ
βάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν
λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασι-
λείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ
λέγει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν
πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐ-
τῷ ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε Σατανᾶ· γέγραπται
γάρ. κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ
αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. τότε ἀφίησιν αὐ-
τὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλ-
θον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ὁ
ἰησοῦς, ὅτι ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς
τὴν γαλιλαίαν, καταλιπὼν τὴν να-
ζαρὲθ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς καπερναοὺμ τὴν
παραλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν, καὶ
νεφθαλείμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου
τοῦ προφήτου λέγοντος. γῆ ζαβουλὼν καὶ
νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορ-
δάνου, γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ κα-
θήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ
τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου,
φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. ἀπὸ τότε ἤρξα-
το ὁ ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν. μετανοεῖ-
τε. ἤγικε

dilectus, in quo mihi bene complaci-
tum est.

Tunc Iesus subductus fuit in desertum IIII
à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum ie-
iunasset dies quadraginta, ac noctes qua-
draginta, tandem esurit. Et cum accessisset
ad eum ille qui tentat, dixit: Si filius es dei,
iube ut lapides hi panes fiant. At ille re-
spondens, dixit: Scriptum est: Non solo
pane uicturus est homo, sed omni uerbo
quod egreditur per os dei. Tunc assumit
illum diabolus in sanctam ciuitatem, & sta-
tuit eum super pinnaculum templi, dicitq;
illi: Si filius es dei, præcipita te deorsum.
Nam scriptum est: Angelis suis manda-
turus est de te, ac manibus tollent te, ne
quando impingas in lapidem pedem tu-
um. Dixit illi Iesus: Rursum scriptum est:
Non tentabis dominum deum tuum. Rur
sum assumit illum diabolus in montem
excelsum ualde, & commonstrat ei omnia
regna mundi, & gloriam illorum, & di-
cit illi: Hæc omnia tibi dabo, si prostratus
adoraueris me. Tunc dicit illi Iesus: Abi
satana. Scriptum est enim: Dominum
deum tuum adorabis, & illum solum co-
les. Tunc omittit illum diabolus. Et ecce
angeli accedebant, ac ministrabant ei.
Cum audisset autem Iesus, quod Iohan-
nes traditus esset, secessit in Galilæam, &
relicta Nazareth, profectus habitauit in
Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in
finibus Zabulon & Neptalim, ut imple-
retur quod dictum fuerat per Esaiam pro-
phetam dicentem: Terra Zabulon & Ne
ptalim iuxta uiam maris, ultra Iordanem,
Galilæa gentium, populus qui sedebat in
tenebris & umbra mortis, uidit lucem ma
gnam, & qui sedebant in regione & um-
bra mortis, lux orta est eis. Ex eo tem-
pore cœpit Iesus prædicare, & dicere: Re-
sipiscite

π, ἤγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν
δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶ
δεν δύο ἀδελφούς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέ
τρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας
ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.
κα καὶ λέγει αὐτοῖς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω
β ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐθέως τὰ
κβ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ προβὰς ἐκεῖθεν,
ε εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβε
δαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ
πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, κατ-
αρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐ
τούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πα
κγ τέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ περιῆγεν
α ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν
ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ
γέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶ-
σαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.
καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συ-
ρίαν, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ, πάντας τοὺς
κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασά-
νοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ
σελληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθερά
πευσεν αὐτούς, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας καὶ δεκαπόλεως
καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορ-
δάνου. ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς ὄρος
καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μα
θηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδί-
δασκεν αὐτοὺς, λέγων. μακάριοι οἱ πτωχοὶ
τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν
οὐρανῶν. μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ
παρακληθήσονται. μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐ-
τοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. μακάριοι οἱ
πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι
αὐτοὶ χορτασθήσονται. μακάριοι οἱ ἐλεήμονες.
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ
τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι
οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται.
μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύ-
νης.

sipiscite, instat enim regnum cœlorum.
Ambulans autem Iesus iuxta mare Gali-
lææ, uidit duos fratres, Simonem qui uo-
catur Petrus, & Andream fratrem eius,
iacientes rete in mare (Nam erant piscato-
res) & dicit illis: Sequamini me, & faciam
uos piscatores hominum. At illi relictis
illico retibus, secuti sunt illum. Et pro-
gressus illinc, uidit alios duos fratres, Ia-
cobum filium Zebedæi, & Iohannem
fratrem eius in naui, cum Zebedæo pa-
tre suo, sarcientes retia sua, & uocauit
eos. At illi protinus relicta naui & patre
suo, secuti sunt eum. Et circumibat totam
Galilæam Iesus, docens in synagogis illo-
rum, ac prædicans Euangelium regni, &
curans omnem morbum, & omnem lan-
guorem in populo. Et dimanauit fama
illius in totam Syriam. Et adduxerunt
ad illum omnes male affectos, uariis mor-
bis ac torminibus contractos, & dæmo-
niacos, & lunaticos, & paralyticos, sana-
uitq; illos. Et secutæ sunt eum turbæ
multæ, à Galilæa ac Decapoli, & Hiero-
solymis, & Iudæa, & à regionibus trans
Iordanem sitis.

Cum uidisset autem turbas, ascendit in V
montem, & cum consedisset, accesserunt ad
illum discipuli eius: & postquam aperuisset
os suum, docebat illos, dicens: Beati paupe
res spiritu, quoniam illorum est regnũ cœ-
lorum. Beati qui lugent, quoniam ipsi con-
solationem accipiẽt. Beati mites, quoniam
ipsi hæreditatem accipient terræ. Beati qui
esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi
saturabuntur. Beati misericordes, quoniam
ipsi misericordiam consequentur. Beati mũ
do corde, quoniã ipsi deum uidebũt. Beati
pacifici, quoniã ipsi filij dei uocabuntur. Bea
ti qui persecutionem patiuntur propter iu-

νης. ὅτι αὐτ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. *μακάριοι ἐστὲ, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε & ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς πρὸ ὑμῶν. *ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, & καταπατεῖσθαι ὑπ ἀνθρώπων. *ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον, & τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. *μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας. οὐκ ἦλθον καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. *ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς & ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, & διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς δ ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ὃς δ ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὃς δ ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει

stitiam, quoniam illorum est regnum cœlorum. Beati estis, cum probra iecerint in uos & insectati fuerint, & dixerint omne malũ uerbum aduersus uos mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in cœlis. Sic enim persecuti fuerunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Vos estis sal terræ. Quod si sal infatuatus fuerit, quo salietur? Ad nihil ualet ultra, nisi ut proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest oppidum abscondi supra montem situm: neque accendunt lucernam, & ponũt illam subter modium, sed super candelabrum, & lucet omnibus qui sunt in domo. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideãt uestra bona opera, glorificentq; patrem uestrũ, qui est in cœlis. Ne existimetis, quod uenerim ad destruendam legem, aut prophetas: imò non ueni ut destruam, sed ut compleam. Amen quippe dico uobis, donec prætereat cœlum & terra, iota unũ, aut unus apex non prætierit ex lege, quoad omnia facta fuerint. Quisquis igitur soluerit unũ ex mandatis hisce minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum. Quisquis autẽ fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum. Dico enim uobis: Nisi abundauerit uestra iustitia, plus quàm scribarũ & pharisæorum, non possitis ingredi in regnum cœlorũ. Audistis quod dictũ sit ueteribus: Non occides. Quisquis autem occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis, quod quisquis irascitur fratri suo temere, obnoxius erit iudicio. Quicunq; uero dixerit fratri suo rhaca, obnoxius erit cõcilio. Quisquis aũt dixerit fatue, obnoxius erit gehennæ incẽdio. Itaq; si obtuleris munus tuum ad arã, & illic recordatus fueris, q frater tuꝰ habet

ἐκεῖ κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. *ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην. *ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν & βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, & μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν & βάλε ἀπό σου. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου ἁλῇ εἰς γέενναν. ἐρρέθη δέ, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι, μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὒ οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, *μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. ἀλλ ὅς σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ

habet aliqd aduersum te, relinque illic munus tuũ corã altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tum ueniẽs offer munus tuũ. Habeto beneuolentiã cum aduersario tuo cito, dum es in uia cum illo: ne quãdo te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in carcerem conijciaris. Amẽ dico tibi, nõ exibis illinc, donec persolueris extremum quadrantẽ. Audistis quod dictũ fuerit antiquis, Non cõmittes adulterium. At ego dico uobis, quod qcũq; aspexerit uxorem alterius, ad concupiscendum eam, iam adulterium cum ea cõmisit in corde suo. Quod si oculus tuus dexter obstaculo tibi fuerit, erue illũ, & abijce abs te. Expedit em tibi, ut pereat unũ membrorũ tuorũ, ac nõ totum corpus tuũ conijciatur in gehẽnã. Et si dextera tua manus obstiterit tibi, amputa eam, & proijce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unũ membrorũ tuorum, ac nõ totum corpus tuũ conijciatur in gehennam. Dictũ est aũt: Quicunq; repudiauerit uxorem suã, det illi libellũ diuortij. At ego dico uobis, quod quisquis repudiauerit uxorem suã, nisi causa stupri, efficit ut illa sit adultera: & quicũq; repudiatã duxerit, adulterijũ cõmittit. Rursum audistis, quod dictũ fuerit antiquis, Non peierabis, sed psolues domino ea quæ iuraueris. At ego dico uobis, ne iuretis omino, neq; per cœlũ, quia thronus dei est: neq; per terram, quia subsellium est pedũ illius: neq; per Hierosolyma, quoniam ciuitas est magni regis: neq; p caput tuũ iurabis, propterea quod nõ potes unũ pilum album, aut nigrũ facere. Sed erit sermo uester, est est, non non. Porrò quod ultra hæc adiungitur, ex malo proficiscitur. Audistis quod dictum fuerit, Oculũ pro oculo, & dentem pro dente. At ego dico uobis, Ne resistatis malo: sed quisquis impegerit alapam in dexteram tuam maxillã, obuerte illi

ψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντί σοι
κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐ-
λθ τῷ καὶ τὸν ἱμάτιον, *καὶ ὅς τις σε ἀγγαρεύσει
ι μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦν-
τί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δα-
νείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέ-
ω θη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις
μ τὸν ἐχθρόν σου. *Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν. ἀγαπᾶ-
ε τε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρω-
μένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας
ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόν-
των ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γέ-
νησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ
ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
μα *Ἐὰν δὲ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
ε τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐ-
τὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς
ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ
τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέ-
λειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
μβ τέλειός ἐστιν. *Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑ-
ι μῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς, εἰ δὲ μήγε, μισθὸν
οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρα-
νοῖς. ὅτ' ἂν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλ-
πίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποι-
οῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις
ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ
δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστε-
ρά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σοῦ ἡ ἐλεημο-
σύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων
ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανε-
ρῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑπο-
κριταὶ, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύ-
χεσθαι ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ
ὅτ' ἂν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ
κλείσας τὴν θύρα σου, προσεύξαι τῷ πατρί σου τῷ
ἐν τῷ

te illi & alteram, & ei qui te uelit in ius tra-
here, ac tunicam tuam tollere, permitte illi
& pallium: & qui te adegerit ad miliarium
unum, abito cum illo duo. Petēti abs te da
to. & cupientem mutuum accipere, ne auer
seris. Audistis quod dictū sit: Diliges pro-
ximum tuum, & odio habebis inimicū tu-
um. At ego dico uobis: Diligite inimicos
uestros, bene precemini deuouētibus uos:
benefacite ijs, qui uos odio prosequuntur:
orate pro ijs, qui lædunt & insectant uos,
ut sitis filij patris uestri, qui est in cœlis: qa
solem suum exoriri sinit, super malos ac bo
nos, & pluuiam mittit super iustos & iniu-
stos. Nam si dilexeritis eos, qui diligūt uos
quod præmium habetis? Nónne & publi-
cani idem faciunt? Et si complexi fueritis
fratres uestros tantum, quid eximium fa-
citis? Nónne & publicani sic faciunt? Eritis
igitur uos perfecti, quemadmodum pater
uester, qui est in cœlis, perfectus est.

VI. Attendite ne eleemosynam uestram
præstetis coram hominibus, quo spectemi
ni ab illis. Alioqui præmium non habetis
apud patrem uestrum, qui est in cœlis. Ita-
que cum præstas eleemosynam, ne tubis ca
natur ante te, quemadmodum hypocritæ
faciunt in conciliabulis, & in uicis, ut glori-
ficentur ab hominibus. Amen dico uobis,
habent mercedem suam. Cæterum tu cum
præstabis eleemosynā, nesciat sinistra tua
quod facit dextera tua, ut sit tua eleemosy-
na in occulto: & pater tuus qui uidet in oc-
culto, ipse reddet tibi in propatulo. Et cum
oraueris, non eris quemadmodum hypo-
critæ. Nam illi solent in conciliabulis & in
angulis platearum, stantes orare, quo con
spicui sint hominibus. Amen dico uobis,
quod habent mercedem suam. Tu uero
tum oras, introito in condaue tuum: & oc-
duso ostio tuo, ora patrem tuum, qui est
in

ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν
τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.
μζ *Προσευχόμενοι δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ
ε οἱ ἐθνικοί. Δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ
αὐτῶν εἰσακουσθήσοντες. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐ-
τοῖς, οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχε-
τε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτοῦ. οὕτως οὖν προ-
σεύχεσθε ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βα-
σιλεία σου. γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐ-
ρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπι-
ούσιον, δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ
ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς
ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονη-
ροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ
μδ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. *Ἐὰν δὲ ἀφῆτε
5 τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει
καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ
ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα
με ὑμῶν. *Ὅτ' ἂν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ
ι οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ
πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώ-
ποις νηστεύοντες. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέ-
χουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί
σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νί-
ψαι, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,
ἀλλὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ
ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀπο-
μξ δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. *Μὴ θησαυρίζετε ὑ-
ε μῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶ-
σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι,
καὶ κλέπτουσιν. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυ-
ροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου, οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις
ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσου-
σιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυ-
ρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.
μζ *Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ε ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶ-
μά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός
σου πονηρὸς

in occulto, & pater tuus qui uidet in oc-
culto, persoluet tibi in propatulo. Verum
orantes, ne sitis multiloqui, sicut ethnici.
Putāt enim fore, ut ob multiloquium su
um exaudiantur. Ne igitur efficiamini si-
miles istorum. Nouit enim pater uester,
quibus rebus opus sit uobis, prius quàm
petatis ab illo. Ad hunc ergo modum
orate uos, Pater noster, qui es in [illegible]is, san
ctificetur nomen tuum. Veniat regnum
tuum, fiat uoluntas tua, quemadmodum
in cœlo, sic etiam in terra. Panem nostrū
quotidianum da nobis hodie, & remitte
nobis debita nostra, sicut & nos remitti-
mus debitoribus nostris. Et ne inducas
nos in tentationē. Sed libera nos à malo.
quia tuum est regnum, et potentia, et gloria, in se-
cula seculorum. Amen. Proinde, si remiseri-
tis hominibus errata sua, remittet & uo-
bis pater uester cœlestis. Quod si non re-
miseritis hominibus errata sua, nec pater
uester remittet errata uestra. Porrò cum
ieiunaueritis, ne sitis ueluti hypocritæ te-
trici. Obscurant enim facies suas, quo per
spicuum sit hominibus ipsos ieiunare.
Amen dico uobis, habent mercedem su-
am. Tu uero cum ieiunas, unge caput tu-
um, & faciem tuam laua, ne conspicuum
sit hominibus te ieiunare, sed patri tuo,
qui est in occulto, & pater tuus qui uidet
in abdito, reddet tibi in propatulo. Ne
reponatis uobis thesauros in terra, ubi
erugo & tinea corrumpit, & ubi fures per-
fodiunt ac furantur. Sed recondite uo-
bis thesauros in cœlo, ubi neque erugo,
neque tinea corrumpit, & ubi fures non
perfodiunt, neque furantur. Nam ubi
fuerit thesaurus uester, illic erit & cor ue-
strum. Lucerna corporis est oculus. Si igi
tur oculus tuus simplex fuerit, totum cor
pus tuum lucidum erit. Quod si oculus
tuus malus

σε πονηρὸς ἦ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; * οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς; καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. * μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. * τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ

tuus malus fuerit,totum corpus tuũ tene
brosum erit.Ergo si lumẽ quod est in te,
tenebræ sunt,ipsæ tenebræ quantæ? Ne
mo potest duobus dñis seruire. Aut cm
hunc habebit odio,& alterum diliget:aut
huic adhærebit,& alterũ negliget. Nõ po
testis deo seruire & mãmonæ. Propterea
dico uobis,ne sitis solliciti uitæ uestræ,qd
esuri sitis,aut bibituri: neq; corpi uestro,
quibus indumentis usuri. Nónne anima
pluris est quàm cibus,& corpus pluris q̃
indumentum? Vertite oculos ad uolatí
lia cœli,quia nõ serunt neq; metunt,neq;
conuehunt in horrea,& pater uester cœle
stis alit illa. Nónne uos longe præcellitis
illa? Quis autem ex uobis sollicite cogi
tando,potest addere ad staturam suam
cubitum unum? ac de indumento quid
solliciti estis? Cognoscite lilia agri, quo
modo crescant. Non laborant,neq; nent.
Attamen (dico uobis) ne Solomonẽ qui
dem in uniuersa gloria sua, sic amictum
fuisse.ut unũ ex his. Quod si gramẽ agri,
qđ hodie cũ sit,cras in clibanũ mittit, de
us sic uestit,an nõ multo magis uobis id
faciet,ó parũ fidẽtes? Ne sitis igit̃ solliciti
dicẽtes:Quid edemus,aut quid bibem9,
aut qbus opiemur? Nã omnia ista gen
tes exquirũt.Nouit em̃ pater uester cœle
stis q̃ opus habeatis his omnibus.Quin
potius quærite primũ regnũ dei,& iusti
tiam eius,& hæc omnia adijciẽtur uobis.
Ne sitis igit̃ solliciti in crastinũ:nã crasti
nus dies curã habebit sui ipsius. Sufficit VII.
sua diei afflictio.Iholite cõdẽnare,ne cõde
nemini.Quo em̃ iudicio iudicatis,eo iudi
cabit̃ de uobis.& qua mẽsura metimini,
ea mettet̃ uobis alij. cur aũt uides festucã
q̃ est in oculo fratris tui,trabẽ aũt q̃ est in
oculo tuo,nõ aiaduertis? Aut quõ dicis fra
tri tuo, sine eximã festucã ex oculo tuo, &

ecce

ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μή ποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; * πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς, οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. * εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. * μή τι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; * οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλόν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. * οὐ πᾶς ὁ λέγων

ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita,
eijce prius trabem ex oculo tuo,& tum
perspicies,ut eximas festucam ex ocu
lo fratris tui. Ne detis quod sanctum
est canibus:ne proieceritis margaritas
uestras ante porcos,ne quando hi con
culcent eas pedibus suis, & illi uersi in
uos lacerent uos. Petite & dabitur uo
bis,quærite & inuenietis, pulsate & a
periet̃ uobis. Quisquis enim petit, ac
cipit:& quicunq; quærit,inuenit:& pul
santi aperietur. An quisq̃ est uestrum
homo,qui si filius eius petierit panem,
lapidẽ daturus sit illi? Aut si piscem pe
tierit,num serpentẽ porriget illi? Si uos
igitur cum sitis mali,nostis dona bo
na dare filijs uestris,quanto magis pa
ter uester,qui est in cœlis dabit bona,
si postuletis ab ipso? Omnia igit̃,quæ
cunq; uolueritis ut faciant uobis homi
nes,sic & uos facite illis. Hæc enim est
lex & prophetæ. Introite per arctã por
tam:quoniam lata est porta,& spacio
sa uia,quæ abducit in exitium:multiq;
sunt qui ingrediuntur per illam. Quo
niam angusta est porta,& stricta uia,
quæ abducit ad uitam, & pauci sunt
qui inueniunt illam. Cauete uero uo
bis à pseudoprophetis,qui ueniunt ad
uos in uestitu ouium,sed intrinsecus
sunt lupi rapaces. A fructibus ipsorum
agnoscetis eos. Nunquid colligunt de
spinis uuam? aut de tribulis ficus? Sic
omnis arbor bona,fructus bonos fa
cit. Putris autem arbor, fructus malos
facit. Non potest arbor bona, fructus
malos facere: neque arbor putris, fru
ctus bonos facere. Omnis arbor,quæ
non facit fructum bonum,excidit̃,&
in ignem cõijcitur. Igitur ex fructibus
ipsorum agnoscetis eos. Nõ quisquis

ὁ λέγων μοι κύριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέ-
λημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. πολλοί
ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ
τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ
ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ
ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ
τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων
ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμε-
νοι τὴν ἀνομίαν. * πᾶς οὖν ὅστις μου ἀκούει τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώ-
σω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέ-
βη ἡ βροχή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευ-
σαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκεί-
νῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν
πέτραν. καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους
τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀν-
δρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐ-
τοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, καὶ κατέβη ἡ βροχή, καὶ
ἦλθον οἱ ποταμοί καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ
προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ
ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. * καὶ ἐγένετο, ὅτε
ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξε-
πλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς, ἐξουσίαν
ἔχων, καὶ οὐχ' ὡς οἱ γραμματεῖς. * κατα-
βάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθη-
σαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς
ἐλθὼν, προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε ἐὰν
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτεί-
νας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς λέ-
γων. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκα-
θαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς. ὅρα μηδενὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε,
σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε
τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρ-
τύριον αὐτοῖς. * εἰσελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ
εἰς Καπερναούμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκα-
τόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέ-
γων. κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται.

ἐν τῇ οἰκίᾳ

dicit mihi domine, domine, introibit
in regnum cœlorum, sed qui fecerit uo
lũtatẽ patris mei, qui in cœlis est. Mul
ti dicent mihi in illo die: Domine, do
mine, nonne per nomen tuum prophe
tauimus, & per nomen tuum dæmo
nia eiecimus? & per nomen tuum mul
tas uirtutes præstitimus? Ac tum confi
tebor illis, nunquam noui uos. Discē
dite à me, qui operamini iniquitatem.
Omnis enim qui audit ex me sermo
nes hos, & facit eos, adsimilabo illũ uiro prudenti, qui ædificauit domum su
am super petram, & descẽdit imber, &
uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non
est prostrata. Fundata enim fuerat su
per petrã. Et omnis qui audit à me ser
mones hos, & non facit eos, adsimila
bitur uiro fatuo, qui ædificauit domũ
suam super arenam, & descendit im
ber, & uenerunt flumina, & flauerunt
uenti, & impegerunt in domum illam,
& deiecta est, & fuit ruina illi magna.
Et factum est, ut cum finisset Iesus ser
mones hos, obstupuerint turbæ super
doctrina illius. Docebat enim eos ue
lut habẽs autoritatẽ, & nõ sicuti scribæ.

Cum descendisset autem de monte VIII
secutæ sunt eũ turbæ multæ: & ecce le
prosus accedens, adorauit eum, dicens:
Domine, si uelis, potes me mundare.
protensáq; manu, tetigit illũ Iesus, di
cẽs: Volo, mũdus esto, ac protinus mũ
data fuit illius lepra. Et dicit illi Iesus:
Vide, ne cui dixeris: sed abi, ostende te
ipsum sacerdoti, & offer munus, qđ ius
sit offerri Moses in testimoniũ ipsis.
Porrò cũ ingressus fuisset Iesus Caper
naum, adijt eũ centurio, obsecrãs eũ &
dicẽs: Domine, famulus meus decũbit

domi

ῶν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζό-
μενος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ ἐλ-
θὼν θεραπεύσω αὐτόν, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκα-
τόνταρχος, ἔφη. κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα
μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ
λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ
ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυ-
τὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ
πορεύεται. καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ
τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκού-
σας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκο-
λουθοῦσιν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσ-
ραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. * λέγω δὲ ὑμῖν,
ὅτι πολλοὶ ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι
καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ
Ἰακὼβ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς
βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ
ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
τῶν ὀδόντων. * καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκα-
τοντάρχῳ, ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω
σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.
* καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου
εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ
πυρέσσουσαν· καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆ-
κεν αὐτὴν ὁ πυρετός. καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐ-
τοῖς. * ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐ-
τῷ δαιμονιζομένους πολλούς, καὶ ἐξέβαλε τὰ
πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔ-
χοντας ἐθεράπευσεν, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· αὐτὸς τὰς
ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάσα
σεν. Ἰδὼν δὲ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐ-
τὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. * καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.
καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φω-
λεοὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κα
τασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Ἕτερος δὲ τῶν μα
θητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε ἐπίτρεψόν μοι
πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα
μου

domi paralyticus, ac grauiter discrutiat.
Et dicit illi Iesus: Ego cum uenero mede
bor illi. Et respondens centurio, dixit:
Domine, non sum idoneus, ut tectum
meum subeas, imò tantum dic uerbum,
& sanabitur famulus meus. Nã & ego
sum homo alterius potestati subditus,
& habeo sub me milites, & dico huic, ua
de, & uadit: & alteri, ueni, & uenit: & ser
uo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem cum
audisset Iesus, admiratus est, & ait sequẽ
tibus se: Amen dico uobis, ne in Israël q
dem tãtum fidei reperi. Dico autem uo
bis, quod multi ab oriente & occidente
uenturi sunt, & accumbẽt cum Abrahã
& Isaac, & Iacob, in regno cœlorum: filij
uero regni eijcientur in tenebras extre
mas, illic erit ploratus & stridor dẽtium.
Et dixit Iesus centurioni: Abi, & quẽad
modũ credis, ita fiat tibi. Et sanatus est
famulus eius in hora illa. Et cũ uenisset
Iesus in domum Petri, uidit socrũ illius
in lecto decumbentem, & febricitantẽ, te
tigitq; manum illius, & reliquit illam fe
bris: & surrexit, ac ministrauit illis. Cum
autem appetisset uespera, adduxerunt il
li dæmoniacos multos, & eiecit spiritus
uerbo, omnesq; male habentes sanauit:
ut impleretur quod dictum erat per Esa
iam prophetam, cum ait: Hic infirmita
tes nostras suscepit, & morbos portauit.
Cum uidisset autem Iesus turbas mul
tas circum sese, iussit ut abirent in ulte
riorem ripam: & cum adisset, unus scri
ba dixit ei: Præceptor, sequar te quocun
que abieris. Et dicit illi Iesus: Vulpes
foueas habent, & uolucres cœli nidos,
at filius hominis non habet ubi caput
reclinet. Alius de numero discipulorum
suorum dixit ei: Domine, permitte mi
hi prius, ut abeam, & sepeliam patrem

μου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. * καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες· κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς· τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν, * εἰς χώραν τῶν γεργεσηνῶν, ὑπαντήσαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες, εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ ἰησοῦ, καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. * καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ· θάρσει τέκνον,

ιγ
ιδ
ιε
ιζ
ιη
ιθ
κ
κα
κβ
κγ
κδ
κε
κς
κζ
κη
κθ
λ
λα
λβ
λγ
λδ
λε
λς
λζ
λη
λθ
μ
μα
μβ
μγ
μδ
με
μς
μζ
μη
μθ
ν
να
νβ
νγ
νδ
νε
νς
νζ
νη
νθ
ξ
ξα
ξβ
ξγ
ξδ
ξε
ξς
ξζ
ξη
ξθ
ο
οα
οβ
ογ
οδ
οε
ος
οζ
οη
οθ
πα

meum. At Iesus dixit illi: Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Et cum esset ingressus nauim, secuti sunt eum discipuli sui, & ecce motus magnus factus est in mari, adeo ut nauis operiretur à fluctibus, ipse uero dormiebat. Et accedentes discipuli, excitauerunt illū dicentes: Domine, serua nos, perimus. Et dicit illis: Quid timidi estis exigua præditi fiducia? Tunc excitatus, increpauit uentos & mare, & facta est tranquillitas magna. Homines uero admirabantur, dicentes: Qualis est hic, quia uenti quoque & mare obediunt illi? Et cum uenisset ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerūt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi: erant autem sæui supra modum, adeo ut nemo posset transire per uiam illam. Et ecce uociferabantur, dicentes: Quid rei nobis tecum est Iesu fili dei? uenisti huc ad, cruciandum nos ante tempus? Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum pascens. Dæmones uero rogabant eum dicentes: Si ejicis nos, permitte nobis ut demigremus in gregem porcorum. Et ait illis: Abite. Illi uero egressi, abierunt in gregem porcorum. Et ecce ferebatur totus grex porcorum, per præceps in mare, & perierunt in aquis. Porrò qui pascebant, aufugerunt: & digressi in ciuitatem, renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et ecce tota ciuitas exiuit in occursum Iesu. Et cum uidissent illum, rogabant, ut decederet à finibus suis.

IX

Et ingressus nauem, traiecit ac uenit in suam ciuitatem, & ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentem. Cúmque uidisset Iesus fidem illorum, dixit paralytico, Bono animo esto fili,

ἀφέωνταί

remittuntur

ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν, ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ ἐστιν εὐκολώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας. τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ. ἐγερθείς, ἆρόν σου τὸν κράβαττον, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθείς, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. * καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τελώνιον ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ. καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέγοντες· διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπῇρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ. ἄρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον

ιε
ιζ
ιη
ιθ
κ
κα
κβ
κγ
κδ
κε
κς
κζ
κη
κθ
λ
λα
λβ
λγ
λδ
λε
λς
λζ
λη
λθ
μ
μα
μβ
μγ
μδ
με
μς
μζ
μη
μθ
ν
να
νβ
νγ
νδ
νε
νς
νζ
νη
νθ
ξ
ξα
ξβ
ξγ
ξδ
ξε
ξς
ξζ
ξη
ξθ
ο
οα
οβ
ογ
οδ
οε
ος
οζ
οη
οθ
πα

remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam è scribis dicebāt intra sese: Hic blasphemat. Et cum uidisset Iesus cogitationes illorum, dixit: Quare uos cogitatis mala in cordibus uestris? Vtrum eñ est facilius dicere, remittuntur tibi peccata: an dicere, surge & ambula? Vt autē sciatis, quod potestatē habeat filius hominis in terra remittendi peccata. tunc dicit paralytico: Surge, tolle tuum lectum, & abi in domū tuā. Et ille surrexit, abiitq; domū suā. Turbæ uero quæ uiderāt, admiratæ sunt, & glorificauerunt deū, qui dedisset potestatē talem hominibus. Et præteriens Iesus illinc, uidit hominē desidentem ad teloniū, Matthæum nomine: dicitq; ei: Sequere me. Atq; is surgēs secutus est eum. Et factum est, ut Iesus accumberet in illius ædibus. Et ecce multi publicani & peccatores, qui uenerant, simul accubuerunt cum Iesu, & discipulis illius. Cúmq; id uidissent pharisæi, dixerunt discipulis eius: Cur cum publicanis & peccatoribus sumit cibum præceptor uester? At Iesus ubi audiuit, dixit illis: Non opus habent hi, qui ualidi sunt medico, sed qui male habent. Quin potius ite & discite, quid sit illud, Misericordiam uolo, & non sacrificium. Nō enim ueni ad uocādum iustos, sed peccatores ad pœnitentiā. Tunc adeunt eū discipuli Iohannis, dicentes: Quam ob causam, nos & pharisæi ieiunamus plerūq;, discipuli uero tui non ieiunant? Et dixit illis Iesus: Num possunt filij sponsi lugere, q̄diu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nullus immittit assumentum panni rudis in ueste ueteri. Aufert enim supplementū illius à uestimento, & peior ruptura fit. Neq; mittunt ui-

νὸμ νέον, εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ βάλλουσι οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦνται. * ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς· ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. * καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, * ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον, καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες, ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. οἱ δὲ

num nouũ, in utres ueteres: alioquin rumpuntur utres, & uinũ effunditur, & utres pereunt. Sed mittunt uinũ nouũ in utres nouos, & utraq; simul seruãtur. Hæc cũ illis loqueretur, ecce primas quidã uenit & adorauit eum, dicens: Filia mea modo defuncta est, sed ueni, & impone manũ tuam super illam, ac uiuet. Et surgens Iesus secutus est eum, ac discipuli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriã uestimẽti illius. Dixerat enim intra sese. Si tantum tetigero uestimentũ illiũs, ero salua. At Iesus conuersus, ut uidit illam, dixit: Confide filia, fides tua saluã te fecit. Et salua facta fuit mulier à tempore illo. Et cum ueniisset Iesus in ædes primatis, uidissetq; tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illis: Secedite, non enim mortua est adulescentula, sed dormit. Et deridebant illum: Cum autem fuisset eiecta turba, introgressus tenuit manum illius, & surrexit adulescẽtula. Et emanauit rumor hic in totã terram illam. Et cum discederet illinc Iesus, secuti sunt illum duo cæci, clamantes, ac dicentes: Miserere nostri fili Dauid. At cum ueniisset in ædes, adierunt illum cæci, & dicit illis Iesus: Creditis me hoc posse facere? Dicunt illi: Credimus domine. Tunc tetigit oculos illorum, dicens: Iuxta fidem uestram fiãt uobis: & aperti sunt illorum oculi. Et intermi/natus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat. At illi cum abissent, diuulgarunt famam illius in tota terra illa. Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum dæmonia/cum, & eiecto dæmonio, locutus est mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicentes: Nunquam apparuit sic in Israël. At

οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας, καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν. ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, * τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. * καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα. * πρῶτος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου. καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων ὁ καναναίτης καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον, ἄξιος γὰρ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν

At pharisæi dicebant: Per principem dæmoniorum eiicit dæmonia. Et circumibat Iesus ciuitates omnes ac uicos, docẽs in synagogis illorum, & prædicans euangelium regni, & sanãs omnem morbum & omnem languorem in populo. Cum uidisset autem turbas, affectu misericordiæ tactus est erga illas, quod essent destituti, ac dispersi uelut oues, non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: Ipsa quidem messis copiosa, cæterũ operarij pauci. Rogate igit' dominũ messis, ut extrudat operarios in messem suam.

Et accersitis duodecim discipulis suis, x dedit eis potestatẽ aduersus spiritus immundos, ut eiicerent eos, & sanarẽt quẽuis morbũ, & quẽuis languorem. Porrò duodecim apostolorũ nomina sũt hæc: Primus Simon, qui uocatur Petrus. Et Andreas frater eius. Iacobus filius Zebedæi. Et Iohãnes frater eius. Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus, qui fuerat publicanus. Iacobus filius Alphæi, & Lebbæus, cognomẽto Thaddæus, Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim, emisit Iesus, quibus præceperat dicens: In uiam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus Israël. Profecti autem prædicate dicẽtes: Appropinquauit regnum cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mũdate, mortuos suscitate, dæmonia eiicite: gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurum, neque argentum, neque æs in crumenis uestris, neque peram ad iter, neq; binas tunicas, neq; calciamẽta, neq; uirgam. Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quamcunq; ciuitatem aut uicum fueritis ingressi, exquirite

τις ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν. κἀκεῖ μείνατε ἕως
πγ ἂν ἐξέλθητε. * εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκί-
ς αν, ἀσπάσασθε αὐτήν. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν, ἐὰν δὲ
πε μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς ἐπιστρα-
φήτω. * καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ
ε ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω
τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν
κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. * ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ γο-
μόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκεί-
πς νῃ. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβα-
ε τα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς
πζ οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. * προ-
α σέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. παραδώσουσι
γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συ-
ναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ
ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε
ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ τοῖς
πη ἔθνεσιν. * ὅταν δὲ παραδίδωσιν ὑμᾶς, μὴ
β μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε. δοθήσεται
γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε. οὐ
γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦ-
μα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
πθ παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέ-
κνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. *
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά
μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σω
θήσεται. * ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ
πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀμὴν
γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς πό-
λεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
ς που. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκα
γ λον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρ-
κετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδά-
σκαλος αὐτοῦ. καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύρι-
γα ος αὐτοῦ. * εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελ-
β ζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκια-
γβ κοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. * οὐ-
β δὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀπο-
καλυφθήσεται

καλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.
γζ * ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ
ε φωτί. καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ
τῶν δωμάτων. καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀπο
κτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυνα-
μένων ἀποκτεῖναι. φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν
δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα ἀπο-
λέσαι ἐν γεέννῃ. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσα-
ρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται
ι ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. ὑμῶν
δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι, ἠριθμη-
μέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβεῖσθε, πολλῶν στρου-
θίων διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅς τις ὁμο-
λογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ζδ ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ἔμπροσθεν τοῦ
β πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * ὃς δ' ἂν
ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρ-
νήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός
ζε μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλ-
ε θον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, οὐκ ἦλθον
βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ
διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ
θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην
κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώ-
που, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. * ὁ φιλῶν πατέρα
ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὁ
φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου
ἄξιος. καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.
ζς * ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐ
γ τήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνε-
ζη κεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. * ὁ δεχόμενος
α ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμε-
ζθ νος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ δε-
δ χόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφή-
του, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχό-
ζ μενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν
ς δικαίου λήψεται. * καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα
τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον
ηα εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ
α ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐγένετο
ὅτε

tegendum: & nihil occultum, quin futurum sit ut sciat. Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce. Et quod in aurē auditis, prædicate in tectis. Et ne metuatis uobis ab his qui occidūt corpus, animā autem nō possunt occidere. Sed metuite magis illum, q̄ potest & animā & corpus perdere in gehēna. Nónne duo passerculi minuto asse uenēunt? & unus ex illis nō cadet in terram, sine patre uestro. Vestri uero etiā pili capitis oēs numerati sunt. Ne igitur metuatis, uos pluris estis, cē multi passerculi. Omnis igitur qui cōfitebitur me corā hominibus, confitebor & ego illū corā patre meo, qui est in cœlis. Porrò quisquis negauerit me corā hominibus, negabo eum & ego corā patre meo, qui est in cœlis. Ne arbitremini quod uenerim ad mittendū pacē in terram. Non ueni ut mittérē pacem, sed gladium. Nā ueni ut dissidere faciam hominē aduersus patrem suū, & filiam aduersus matrē suam, & sponsam aduersus socrum suā. Et inimici hominis erūt, ī qui sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrem, aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amauerit filiū, aut filiā supra me, nō est me dignus. Et qui nō accipit crucem suam, ac sequitur me, non est me dignus. Qui inuenerit animā suam, perditurus est eam: & qui perdiderit animā suam mea causa, inueniet eā. Qui recipit uos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me. Qui recipit prophetā in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et qcūcē ad bibendū dederit uni ex pusillis his poculū aquæ frigidæ tantū nomine discipuli, Amen dico uobis, nō perditurus est mercedem suā. Et factū est xi

cum

κ περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου.

ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώ-
δεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ δι-
δάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐ-
ρβ τῶν. * Ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμω κ
τηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχό-
μενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ ἀπο-
κριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες
ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπε-
τε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ πε-
ριπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κω-
φοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτω-
χοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς
ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. τούτων δὲ
πορευομένων, ἤρξατο ὁ ἰησοῦς λέγειν τοῖς
ὄχλοις περὶ ἰωάννου, τί ἐξήλθετε εἰς τὴν
ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου
σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν;
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσ-
μένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν
τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. ἀλλὰ τί
ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑ-
μῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. οὗτος
ργ γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. * Ἰδοὺ ἐγὼ
β ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώ-
που σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ρδ ἔμπροσθέν σου. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ
β ἐγείγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων
ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. Ὁ δὲ μικρότερος, ἐν
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ
ρε ἐστίν. * Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἰωάννου τοῦ
ε βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν.
ρϛ * Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος,
ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλετε
δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἡλίας ὁ μέλλων ἔρ-
χεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
ρζ * Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁ
μοία ἐστὶ παιδαρίοις ἐν ἀγοραῖς καθημέ-
νοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν,
καὶ λέγουσιν, ηὐλίσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχή-
σασθε.

cum finē fecisset Iesus mandandi duo-
decim discipulis suis. progressus est illinc
ut doceret & prædicaret in ciuitatibus il-
lorum. Iohannes autem cum audisset in
carcere facta Christi, missis duobus di-
scipulis suis dixit illi: Tu es ille qui uentu
rus est, an alterum expectamus? Et re-
spondens Iesus dixit illis: Ite & renun-
ciate Iohanni ea quæ auditis & uidetis.
Cæci uisum recipiunt, & claudi ambu-
lant, leprosi mundantur, & surdi audiūt,
mortui excitantur, & pauperes lætum
accipiunt euangelij nuncium. Et beatus
est quisquis non fuerit offensus per me.
Euntibus autem illis, cœpit Iesus dicere
turbis de Iohāne: Quid existis in deser-
tum ut uideretis? Num arundinē quæ
agitatur à uento? Age, quid existis ut ui
deretis? Num hominem mollibus uesti
bus amictum? Ecce qui mollia gestant,
in domibus regum sunt. At quid existis
uidere? Num prophetā? Certe dico uo-
bis, & excellentiorem propheta. Hic est
enim de quo scriptum est: Ecce ego mit-
to nuncium meum ante faciem tuā, qui
præparaturus est uiam tuam ante te.
Amen dico uobis, non exortus fuit in-
ter eos, qui nascuntur è mulieribus ma-
ior Iohanne Baptista. Attamen is qui
minor est in regno cœlorum, maior illo
est. Porrò à diebus Iohannis Baptistæ,
usq; ad hunc diē, regnum cœlorum uim
patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam
omnes prophetæ, & ipsa lex, usq; ad Io-
hannē prophetauerunt. Et si uultis reci-
pere, ipse est Helias ille, q uenturus erat.
Qui habet aures ad audiendum, audi-
at. Sed cui assimilabo generationem
hanc? Similis est pueris, qui sedent in
foris, & acclamant sodalibus suis, ac di-
cunt: Tibia cecinimus uobis, & nō salta-
stis

σασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλ-
θε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ
λέγουσιν, ὅτι δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγου-
σιν. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπό-
της, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδι-
καιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
ρη * Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐ-
ε γένοντο αἱ πλεῖσαι δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ
ρθ μετενόησαν. * Οὐαί σοι χοραζεὶν, οὐαί σοι βηθ
ι σαϊδὰν, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν
ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω
ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι, ἀνεκτότερον ἔσται ἐν
ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπρναούμ, ἡ
ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου κατα-
βιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυ-
νάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέ-
χρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σο
δόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,
ρι ἢ σοί. * Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰη-
ε σοῦς, εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε
τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας
αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο
ρια εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. * Πάντα μοι παρε-
γ δόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, * καὶ οὐδεὶς ὑπὸ
ριβ γινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὐδὲ τὸν
ριγ πατέρα τὶς ὑπὸ γινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ
γ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς, ἀποκαλύψαι. * Δεῦτε
πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισ-
μένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν
ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ
ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ
εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, ὁ
γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου
ριδ ἐλαφρόν ἐστιν. * Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπο-
β ρεύθη ὁ ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορί-
μων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο
τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόν-
τες εἶπον αὐτῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν,
ὃ οὐκ

stis lugubria cecinimus uobis, & non plan-
xistis. Venit enim Iohannes, nec edens, nec
bibens, & aiunt: Dæmonium habet. Venit
filius hominis edens ac bibens, & dicūt: En
hominem comedonem, & uini potorem,
publicanis amicum, ac peccatoribus, & iu-
stificata est sapientia à filijs suis. Tūc cœpit
exprobrare ciuitatibus, in quibus æditæ fu
erant plurimæ uirtutes ipsius, quod scelerū
eas nō pœnituisset. Væ tibi Chorazin. Væ
tibi Bethsaidan: quoniam si in urbe Tyri,
aut Sidonis factæ fuissent uirtutes, quæ fa
ctæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere sce
lerum suorum pœnitentiam egissent. Atta
men dico uobis, Tyro & Sidoni, tolerabili-
us erit in die iudicij quàm uobis: & tu Ca-
pernaum, quæ es usq; ad cœlum exaltata,
usq; ad inferos detraheris: quoniā si in So-
domis æditæ fuissent uirtutes, quæ æditæ
sunt in te, mansissent usq; ad hodiernū di-
em. Veruntamen dico uobis, quod Sodo-
mis tolerabilius erit in die iudicij, quàm ti-
bi. In illo tempore respondens Iesus dixit:
Gratias ago tibi pater, domine cœli & ter-
ræ, quod absconderis hæc à sapientibus &
prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Certe
pater, sic fuit bona uolūtas apud te. Omnia
mihi tradita sunt à patre meo: & nemo no-
uit filium, nisi pater; neq; patrē quisquàm
nouit, nisi filius, & cuicunque uoluerit filius
reuelare. Venite ad me omnes, qui labora-
tis, & onerati estis, & ego refocillabo uos.
Tollite iugum meum super uos, & discite
à me, quod mitis sim, & humilis corde, &
inuenietis requiem animabus uestris. Iu-
gum enim meum commodum est, & onus
meum leue est. In illo tempore, ibat
Iesus sabbatis per segetes. Discipuli ue-
ro illius esuriebant, & cœperunt uellere spi-
cas, & comedere. At pharisæi cum uidissent
dixerunt illi; Ecce discipuli tui faciunt,
quod nō

ὁ οὖν ἔξεστι ποιεῖν τοῖς σαββάτοις, ὁ δὲ εἶπεν αὐ
τοῖς, *οὐκ ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν Δαβὶδ, ὅτε
ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτου; πῶς εἰσῆλ
θεν εἰς τὸν οἶκον του θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς
προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ
φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτου, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι
μόνοις; ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς
σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον
βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; λέγω δὲ ὑμῖν,
ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ὧδέ ἐστιν. εἰ δὲ ἐγνώκει
τε, τί ἐστιν ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν
κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ
ἐστι καὶ του σαββάτου ὁ υἱὸς του ἀνθρώπου. καὶ
μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν
αὐτῶν, * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, τὴν χεῖρα κα
ἔχων ξηρὰν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγον
τες, εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι θεραπεύειν; ἵνα κα
τηγορήσωσιν αὐτου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τίς ἔσται
ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ
ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,
οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διαφέρει
ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε ἔξεστι τοῖς
σάββασι καλῶς ποιεῖν. τότε λέγει τῷ ἀν
θρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐξέτεινε, ⁶
καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. * οἱ δὲ
φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβούλιον ἔλαβον
κατ' αὐτου, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. * ὁ δὲ
Ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, καὶ ἠκο
λούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπ
πευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐ
τοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου του προφήτου λέ
γοντος, ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ᾑρέτισα, ὁ ἀγα
πητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου·
θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν
τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κρα
γάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις
τὴν φωνὴν αὐτου. κάλαμον συντετριμμένον
οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει,
ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν. καὶ
ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.

τότε

quod non licet facere in sabbato. Ille uero dixit eis: Non legistis quid fecerit Dauid, cum esuriret ipse, & qui erant cum illo? Quomodo ingressus sit in domum dei, & panes propositionis ederit, quos ipsi non licebat edere: neq; his qui cum illo erant, nisi sacerdotibus solis. Aut non legistis in lege, quod sabbatis sacerdotes in templo sabbatum prophanant, & crimine uacant? Dico autem uobis, quod templo maior est hoc in loco. Quod si sciretis quid sit, Misericordiam uolo, & non sacrificium, nequaquam condemnassetis insontes. Nam dominus est & sabbati, filius hominis. At progressus illinc, uenit in synagogam illorum, & ecce homo erat, manū habens aridam: & interrogabant illum, dicentes: Licét ne sabbatis curare? ut accusarent eū. At ille dixit eis: Quis erit ex uobis homo, qui habebit ouē unā, & si ea ineiderit sabbatis in foueam, nónne apprehendet illam & eriget? Quanto igitur præstantior est homo oue? Licet igitur sabbatis beneficio afficere. Tunc dicit homini: Extende manum tuam: & is extendit ac restituta est sanitati, sicut altera. Porrò pharisæi egressi, ceperunt consilium aduersus eum, quomodo illum perderent. At Iesus ubi nouisset, secessit illinc, secutæq; sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos omnes, & interminatus est illis, ne se facerent manifestum: ut compleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, qui ait; Ecce filius meus, quem elegi: dilectus meus, in quo sibi bene complacuit anima mea. Ponam spiritum meum super illum, & iudicium gentibus annunciabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet quisquàm in plateis uocem eius. arundinem comminutam, non confringet, & linū fumigans non extinguet, donec eiciat ad uictoriam iudicium: & in nomine illius gentes sperabunt.

Tunc

τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος κβ
τυφλὸς καὶ κωφὸς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν,
ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν, καὶ λαλεῖν καὶ
βλέπειν. * καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ
ἔλεγον. μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαβίδ; * οἱ δὲ
φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκ
βάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. * εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς
τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βα
σιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται. καὶ
πᾶσα πόλις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς,
οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκ
βάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν σταθήσε
ται ἡ βασιλεία αὐτου; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζε
βοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν
τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσον
ται κριταί. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκ
βάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία του θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελ
θεῖν εἰς τὴν οἰκίαν του ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη
αὐτου διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν
ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτου διαρπά
σει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ
μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. * διὰ του
το λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφη
μία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ του πνεύ
ματος βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀν
θρώποις. καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ του υἱοῦ
του ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν εἴ
πῃ κατὰ του πνεύματος του ἁγίου, οὐκ ἀφεθή
σεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν
τῷ μέλλοντι. * ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον κα
λὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν, ἢ ποιήσα
τε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτου
σαπρόν. ἐκ γὰρ του καρπου τὸ δένδρον γι
νώσκεται. γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε
ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ δὲ του πε
ρισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
* ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ του ἀγαθου θησαυ
ροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πο
νηρὸς ἄνθρωπος ἐκ του πονηροῦ θησαυροῦ, ἐκβάλ
λει πονηρὰ

Tunc adductus est ad eum, qui dæmonio agitabatur cæcus ac mutus, & sanauit illum, ita ut cæcus ac mutus & loqueretur & cerneret. Et obstupuerūt omnes turbæ, dicebantq; Num hic est ille filius Dauid? At pharisæi cum audissent dicebant: Hic non eijcit dæmonia, nisi præsidio Beelzebul principis dæmoniorū, Iesus autem cum sciret cogitationes illorū, dixit illis: Omne regnū diuisum aduersus sese desolatur, & omnis ciuitas, aut domus diuisa aduersus seipsam, non stabit. Et si satanas satanam eijcit, aduersus seipsum diuisus est. Quomodo igitur stabit regnum illius? Et si ego præsidio Beelzebul eijcio dæmonia, filij uestri cuius præsidio eijciunt? Propterea ipsi iudicabunt de uobis. Quod si spiritu dei ego eijcio dæmonia, ergo peruenit ad uos regnum dei. Alioqui quomodo potest aliquis intrare domum potentis, & uasa illius diripere, nisi prius uinxerit potentē, & tunc domū illius diripiet? Qui nō est mecum, aduersum me est: & qui nō congregat mecum, spargit. Propterea dico uobis: Omne peccatum & conuitium remittetur hominibus, at conuitium in spiritum, nō remittetur hominibus. Et quicunque dixerit uerbum aduersus filium hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in præsenti seculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonā, & fructum eius bonum, aut facite arborem uitiosam, & fructū illius uitiosum. Nam è fructu arbor agnoscitur. Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Siquidē ex abūdantia cordis os loquitur. Bonus homo è bono thesauro cordis, expromit bona: & malus homo ex malo thesauro depro

c mit mala

ρκϛ λει πονηρά. * Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα
ι ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπο-
δώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν
ρκζ λόγων σου καταδικασθήσῃ. * τότε ἀπεκρίθη-
ε σάν τινες τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων λέ-
ρκη γοντες. * Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπό σου ση-
ε μεῖον ἰδεῖν. * Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημεῖον ἐπιζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖ-
ον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν ἰωνᾶς
ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς
νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύ-
κτας. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρί-
σει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦ-
σιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰω-
νᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. βασίλισσα νό-
του ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενε-
ᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν, ὅτι ἦλθεν
ἐκ τῶν πράτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
σολομῶντος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος
ρκθ ὧδε. * Ὅτ' ἂν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ι ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύ-
δρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
ρίσκει. τότε λέγει, ὑπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου
ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχολάζον-
τα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε
πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ
ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ
ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χείρονα τῶν
πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ
ρλ πονηρᾷ. * Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
β ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μητὴρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱ-
στήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶπε
δέ τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελ-
φοί σου, ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆ-
σαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐ-
τῷ. τίς ἐστιν ἡ μητήρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ
ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ
ἐπὶ τοὺς

mit mala. Sed dico uobis, quod de quo-
cunq; uerbo ocioso, quod locuti fuerint
homines, reddituri sunt rationem in die
iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis,
& ex dictis tuis condemnaberis. Tunc in
terrogauerunt eum quidam è scribis ac
κγ pharisæis, dicentes: Præceptor, uolumus
ex te signum uidere. At ille respondēs di
xit illis: Generatio praua & adultera si-
gnum quærit, & signum non dabitur il-
li, nisi signum Ionæ prophetæ. Quemad
modum enim fuit Ionas in uētre ceti tri-
bus diebus, ac tribus noctibus, sic erit fi-
lius hominis in corde terræ, tribus dieb⁹
& tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgēt
in iudicio, cum generatione hac, & con-
demnabūt eam, quod ipsi resipuerint ad
prædicationem Ionæ. Et ecce plus quàm
Ionas est hoc loco. Regina Austri surget
in iudicio cum generatione hac, & con-
demnabit eam, quod uenerit à finibus
terræ, ad audiendam sapientiam Solo-
monis. Et ecce plus quàm Solomon est
in hoc loco. Cum autem immundus spi-
ritus exierit ab homine, perambulat per
arentia loca, quærens requiem, & non in-
uenit. Tunc dicit, reuertar in domū meā,
unde exiui: & cum uenerit, reperit eā ua-
cantem, & scopis purgatam, atque orna-
tam. Tunc abit, & adiungit sibi septem
alios spiritus sceleratiores se, & ingressis
inhabitat illic: & fiūt postrema hominis
illius, peiora primis: sic erit & generatio-
ni huic peruersæ. Cum autem adhuc lo-
queretur turbis, ecce mater & fratres eius
stabant foris, quærētes ei loqui. Dixit au
tem illi quidam: Ecce mater tua & fratres
tui foris stant, quærentes tibi loqui. At il
le respondens dixit ei, qui sibi renunci-
auerat: Quæ est mater mea, aut qui
sunt fratres mei? Et protensa manu sua
in

ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ μη-
τήρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς τις γὰρ ἂν
ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρα-
νοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μη-
ρλα τήρ ἐστιν. * Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξελθὼν
β ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θά-
λασσαν, καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι
πολλοὶ, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα
καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιά-
λον ἑστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν
παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπεί-
ρων τοῦ σπείρειν, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ
μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πε-
τεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπε-
σεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν
πολλὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ
ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαν-
τος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς
ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀ-
πέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν
γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ
μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκον-
τα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ.
διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ
δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέ-
δοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας
ρλβ τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται, * Ὅς τις
ε γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσε-
ται, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται
ρλγ ἀπ' αὐτοῦ. * Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐ-
α τοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν,
καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνίου-
σιν. καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προ-
„ φητεία ἡσαΐου ἡ λέγουσα. ἀκοῇ ἀκούσε-
„ τε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέ-
„ ψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ
„ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ
„ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
„ αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς
ὀφθαλμοῖς

in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea,
& fratres mei. Quisquis enim fecerit uo-
luntatem patris mei, qui est in cœlis, ipse
meus frater & soror & mater est.

In die uero illo, egressus Iesus è do- XIII
mo, sedit iuxta mare, & congregatæ sunt
ad illum turbæ multæ, adeo ut ipse na-
uim ingressus sederet, & uniuersa turba
in littore stabat. Ac dicebat illis multa
κδ per similitudines, dicens: Ecce exijt qui se
minabat ad seminandum: & cum semi-
naret, alia quidem ceciderunt iuxta uiā,
& uenerunt uolucres, ac deuorauerūt ea.
Alia uero ceciderunt in loca saxosa, ubi
non habebāt multum terræ, & protinus
exorta sunt, propterea quod non habe-
rent profunditatem terræ: cum autē exor
tus esset sol, exusta sunt: & quia nō habe
bant radicem, exaruerunt. Alia rursus ce
ciderunt in spinas, & insurrexerūt spinæ,
& suffocauerunt ea. Alia uero ceciderūt
in terram bonam, & dederunt fructum:
aliud quidem centuplum, aliud uero se-
xagecuplum, aliud uero trigecuplū. Qui
habet aures ad audiendū, audiat. Et ade
untes discipuli, dixerūt illi: Quare per pa
rabolas loqueris illis? At ille respondens
dixit eis: Vobis datum est nosse myste-
ria regni cœlorum, illis autem non est da
tum. Quisquis enim habet, dabitur illi,
& reddetur abundantior. Quisquis autē
non habet, etiam illud quod habet, tolle
tur ab eo. Propterea p parabolas loquor
illis: quia uidentes non uident, & audien
tes non audiunt, nec intelligunt. Et com-
pletur in illis prophetia Esaiæ, quæ di-
cit: Auribus audietis, & non intelligetis:
& uidentes uidebitis, & non cernetis.
Incrassatum est enim cor populi huius,
& auribus grauiter audierunt, & oculos
suos occluserunt, ne quando uiderent
c 2 oculis

» ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ
» καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰά-
γλδ σωμαι αὐτούς. * Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφ-
ε θαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν,
ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολ-
λοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν
ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ
ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * Ὑμεῖς οὖν
γλε ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος.
β παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλεί-
ας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς,
καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτοῦ. οὗτός ἐστι ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός
ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς με-
τὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ ἔχει δὲ
ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν.
γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν
λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς
ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον
ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου,
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν
λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ
τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν
λόγον ἀκούων καὶ συνιών, ὃς δὴ καρπο-
φορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξή-
γλς κοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. * Ἄλλην παρα-
ι βολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὡμοιώ-
θη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπεί-
ροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ,
ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλ-
θεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἐπέσπειρε ζιζάνια
ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε
δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐ-
ποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. προσελ
θόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶ-
πον αὐτῷ. κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔ-
σπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει
τὰ ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρω-
πος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον
αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξω-
μεν

μεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη, οὔ, μή ποτε συλλέγον-
τες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν
σῖτον, ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέ-
χρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ,
ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, συλλέξατε πρῶτον τὰ ζι-
ζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δεσμὰς πρὸς
τὸ κατακαῦσαι αὐτά. τὸν δὲ σῖτον συνα-
γάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. * Ἄλλην πα
γλζ ραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία
β ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεω-
ος, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀ-
γρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν
σπερμάτων. ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λα-
χάνων ἐστί. καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν
γλη τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν
ε ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * Ἄλλην παραβο-
λὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυ-
γλθ νὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως
ου ἐζυμώθη ὅλον. * Ταῦτα πάντα ἐλά-
λησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις,
καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, ὅ-
πως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου
λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στό-
μα μου, ἐρεύξομαι ἀπεκεκρυμμένα ἀπὸ
γμ καταβολῆς κόσμου. * Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄ-
χλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς. καὶ
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγον-
τες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζι-
ζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν
αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κό-
σμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ
υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ
υἱοὶ τοῦ πονηροῦ, ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐ-
τά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ θερισμός συν-
τέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερισταὶ ἄγ-
γελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια,
καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντε-
λείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν
ἐκ τῆς βασιλείας

mus ea? At ille dixit. Non, ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cum illis & triticum: sinite pariter crescere utraque usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis, dicēs: Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo seminauit in agro suo, quod minimū est omnium seminum. Cæterum ubi excreuerit maximum est inter holera, & fit arbor, adeo ut ueniant uolucres cœli, & nidulentur in ramis illius. Aliam parabolam dixit illis: Simile est regnū cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum. Hæc omnia locutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil locutus est illis: ut compleretur quod dictum fuerat per prophetam, qui ait: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domum Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes: Explica nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis: Qui seminat bonum semen, est filius hominis: ager autem est mundus. Porrò bonum semen, ij sunt filij regni: zizania uero sunt, filij illius mali: inimicus autem qui seminat ea, est diabolus: messis uero, consummatio seculi est: messores autem, angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi huius. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent

ἐκ τῆ βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῆ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω, ἀκουέτω. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφορίσουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν κάμινον τοῦ πυρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, ναί κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.

γμα α

* καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν, πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσὴφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας;

è regno illius omia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis: ibi erit ploratus, stridórque dentium. Tunc iusti fulgebunt ut sol in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rursum, simile est regnum cœlorum thesauro absconso in agro, quem repertum homo abscondidit: & præ gaudio quod habet super eo, abit: & omnia quæcunque habet, uendit, ac mercatur agrum illum. Rursum, simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærēti pulchras margaritas: qui cum inuenerit unam pretiosam margaritam, abiens uendidit omnia quæ possidébat, & mercatus est illam. Rursum, simile est regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod cum impletum fuisset, subduxerunt in littus: & sedentes collegerunt quæ bona sunt in uasa: quæ uero mala, foras abiecerunt. Sí futurum est in consummatione seculi: uenient angeli, & segregabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, illic erit ploratus & stridor dentium. Dicit illis Iesus: Intellexistis hæc omnia? Dicūt illi: Etiam domine. At ille dixit illis: Propterea omnis scriba doctus ad regnum cœlorum, símilis est homini patrifamiliâs, qui depromit è thesauro suo noua & uetera. Et factum est, ut cum finisset Iesus sermones hos, digrederetur illinc. Et cum uenisset in patriam suam, docuit in synagoga illorum, ita ut stuperent ac dicerent: Vnde huic sapientia hæc & uirtutes? Nónne hic est ille fabri filius? Nónne mater eius uocatur Mariā, & fratres eius Iacobus & Ioses & Simon & Iudas

δας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

γμβ α

* ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

γμγ β

* ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ.

κθ

γμδ β

* ὁ γὰρ Ἡρῴδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο εἰς φυλακὴν διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

γμε ς

* γενεσίοις δὲ ἀγομένοις τοῦ Ἡρῴδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρῳδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ Ἡρῴδῃ. ὅθεν μετὰ ὅρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, δός μοι φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό. καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ. * καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀσθενοῦς αὐτῶν. * ὀψίας δὲ γενομένης,

γμζ α

προσῆλθον

das? & sorores illi? nónne omnes apud nos sunt? Vnde igitur huic hæc omnia? Et offendebātur super eo. Iesus autem dixit illis: Non est propheta expers honoris, nisi in patria sua, & domo sua. Et nō ædidit illic uirtutes multas propter incredulitatem illorum.

In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu, & dixit famulis suis: Hic est Iohānes Baptista, is surrexit à mortuis, & ideo uirtutes agūt in illo. Nam Herodes ceperat Iohannem & uinexat, ac posuerat in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Iohannes: Non licet tibi habere eam. Et cum uellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod illum ceu prophetam habebant. Cùm autem celebraretur natalis Herodis, saltabat filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cū iureiurando pollicitus est, se daturū illi quicqd peteret. At illa prius instructa à matre sua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Iohannis baptistæ. Et indoluit rex: attamen propter iusiurandum & eos qui simul accumbebant iussit ei dari: & missis carnificibus, amputauit caput Iohānis in carcere: & allatum est caput eius in patina, datumq; est puellæ, atq; illa obtulit matri suæ. Et accesserunt discipuli eius, & sustulerūt corpus, ac sepelierunt illud: abieruntq; & renūciarunt Iesu. Id cum audisset Iesus, secessit illinc in naui ad desertum locū seorsim. Et cum audissent turbæ, secutæ sunt illum itinere pedestri relictis urbibus. Et egressus Iesus uidit multam turbam: & tactus est affectu misericordiæ erga illos, sanauitq; ex illis qui male ualebant. Porrò cum appetisset uespera,

c 4 adierunt

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. * ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος, τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε

adierunt eum discipuli ipsius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam praeterijt. Dimitte turbas, ut abeant in uicos, & emant sibi cibaria. At Iesus dixit illis: Non est illis necesse ut abeant, date illis uos quod edant. At illi dicunt ei: Non habemus hic nisi quinq; panes, & duos pisces. Ille uero dixit: Afferte mihi illos huc. Et iussis turbis discumbere super gramina, sumptisque quinque panibus, ac duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis, benedixit. Et cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli uero turbis. Et comederunt omnes, & saturati sunt: & sustulerunt quod superfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porrò qui comederant fuere uiri fermè quinquies mille, praeter mulieres ac pueros. Et statim compulit Iesus discipulos suos, ut conscenderent nauim, & praecederent se in ripam ulteriorem, donec dimisisset turbas. Ac dimissis turbis, ascēdit in montem solus ad orādum. Cum autem aduenisset uespera, solus erat illic. Cæterū nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab undis, nam uētus erat aduersus. Quarta autē noctis uigilia abiit ad illos Iesus, ambulans super mare: & ubi uidissent eum discipuli super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Spectrum est, ac præ metu exclamauerūt: sed statim locutus est illis Iesus, dicens: Bono animo este, Ego sum, ne terreamini. Respondēs autem illi Petrus, dixit: Domine, si tu es, iubeto me ad te uenire super aquas. At ille dixit: Veni. Et cū descendisset è naui Petrus, ambulabat super aquas, ut iret ad Iesum. Cæterum cum uideret uentum ualidum, territus est: & cum cœpisset demergi, damauit

ἔκραξε λέγων, κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίσασας; * καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέτ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν. * τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες. διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε. ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑποκριταὶ, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων. ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ, μάτην δέ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ. οἶδας

clamauit, dicēs: Domine, serua me. Continuo autem Iesus extenta manu, apprehendit eum, & dixit illi: Exigua fiducia prædite, cur hæsitabas? Et cum essent ingressi nauim, conquieuit uentus. Porrò qui erant in naui, accesserunt & adorauerunt eum, dicentes: Vere dei filius es. Et cum traiecissent, uenerunt in terrā Genesareth. Et cum agnouissent illum uiri loci illius, emiserūt nuncios in totam undiq; finitimam regionem illam, & obtulerunt illi omnes male habentes: & obsecrabant eum, ut tantum tangerēt fimbriam uestimēti ipsius: & quotquot tetigissent, saluī facti sunt.

Tunc accedunt ad Iesum, qui ab Hierosolymis uenerāt, scribæ & pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non eñ abluunt manus suas, cum edūt panem. At ille respondens, dixit eis: Quare & uos transgredimini præceptū dei propter traditionem uestram? Nam deus præcepit, dicens: Honora patrem & matrē. Et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunq; dixerit patri aut matri: quicquid doni à me profecturū erat, id in tuum uertitur commodum: & non honorabit patrem suū, aut matrem suam: & irritum fecistis præceptum dei propter traditionem uestrā. Hypocritæ, recte de uobis prædixit Esaias, dicens: Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labijs me honorat, cæterū cor eorum procul abest à me: sed frustra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominū. Et aduocatis ad se turbis, dixit eis: Audite & intelligite. Nō quod ingredit in os, impurat hominē, sed qđ egredit ex ore, hoc impurū reddit hominē. Tūc accedētes discipuli eius, dixerūt illi: Nosti

XV

διδασ ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. * ἄφετε αὐτούς, ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε, οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν, εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος. * καὶ ἰδοὺ γυνὴ χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἔκραζεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε, υἱὲ δαβίδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. * ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα. κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπεν, ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. * καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς

Aliâs φθόνοι.

κθ

Nosti pharisæos audito sermone isto offensos fuisse? At ille respondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Omittite illos, duces sunt cæci cæcorum. Porrò si cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Respondens autem Petrus, dixit ei: Dissere nobis parabolam istam. Iesus autem dixit: Adhuc & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod quicquid ingreditur in os, in aluum abit, & in secessum ejicitur? At ea quæ proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa impurum reddũt hominem. Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, conuitia. Hæc sunt quæ impurum reddunt hominem. Cæterum illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digressus illinc Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa, quæ à finibus illis uenerat, clamabat ad illum, dicens: Miserere mei domine, fili Dauid: filia mea misere à dæmonio agitatur. Ille uero non respondit ei quicquam. Et accedentes discipuli eius, rogabant illum, dicentes: Amitte illam, nam clamat post nos. At ille respondens, dixit: Non sum missus, nisi ad oues perditas domus Israëliticæ. Illa uero uenit & adorauit eum, dicens: Domine, succurre mihi. At ille respondens dixit: Non est honestum, sumere panem filiorum, & obijcere catellis. Hæc autem respondit: Certe domine, Etenim catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, dixit illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Et sanata fuit filia eius ex eo tempore. Et progressus illinc Iesus, uenit iuxta mare Galilææ, & conscenso

ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλθον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν, χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ὥστε τὸν ὄχλον θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέποντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ. * ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσί τί φάγωσιν, καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μή ποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις, οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά. καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης λέγετε, εὐδία, πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐ, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; * γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. * καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε

λ

consceníso monte, sedebat illic. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, ducentes secũ claudos, cæcos, surdos, mutilos, & alios multos, & abiecerunt eos ad pedes Iesu: & sanauit eos, adeo ut turbæ miratæ sint cum uiderent mutos loqui, mutilos esse sanos, claudos ambulare, cæcos uidere, & glorificabãt deum Israël. Iesus autem uocatis ad se discipulis suis dixit: Miseret me turbæ, propterea quod iam triduum perseuerant apud me, & nõ habẽt quod edant: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in uia. Et dicũt ei discipuli eius: Vnde nobis in solitudine panes tã multi, ut saturemus turbam tantam? Et dicit illi Iesus: Quot panes habetis? At illi dicunt: Septem, & paucos pisciculos. Et iussit turbas discũbere in terra. Et sũpsit septẽ panes ac pisces: & postea gratias egisset, fregit, deditq; discipulis suis: discipuli uero turbæ, comederuntq; omnes & saturati sunt, & sustulerũt quod supererat fragmẽtorum, septem sportulas plenas. At ij qui comederant, erant quater mille uiri, præter mulieres & pueros. Et dimissis turbis, conscendit nauim, uenitq; in fines Magdala.

λα

XVI Et aggressi pharisæi unà cum Sadducæis tentantes rogabant eum, ut signum è cœlo ostenderet sibi. At ille respondens dixit eis: Cum cœperit esse uespera, dicitis, serenitas erit, nam rubet cœlum, & mane, hodie tempestas, rubet enim cœlum triste. Hypocritæ, faciem cœli scitis dijudicare, signa uero temporum non potestis? Natio praua & adultera signum requirit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Et relictis illis abijt. Et cum uenissent discipuli eius in ulteriorem ripã, p obliuionẽ nõ sumpserãt panes. Iesus aũt dixit illis: Videte

ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν
φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * οἱ δὲ διε- λβ
λογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρ-
τους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶ-
πεν αὐτοῖς, τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀ-
λιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔ
πω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρ-
τους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κο-
φίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν
τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλά-
βετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶ-
πον ὑμῖν προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν
φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; τότε συνῆ-
καν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύ-
μης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν
φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * ἐλθὼν δὲ γλ
ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φι-
λίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέ-
γων. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶ-
ναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον.
οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠ-
λίαν, ἕτεροι δὲ ἰερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προ-
φητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέ-
γετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος
εἶπεν. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ
ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν
αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ρος
ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ'
ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ
δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ
ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκ-
κλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύ-
σουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς
βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς
ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λε- ρκη
λυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεστείλατο β
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν,
ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρ-
ξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱερο-
σόλυμα

Videte & cauete à fermento phariſæorũ
ac ſadducæorum. At illi reputabãt intra
ſeſe, dicẽtes: Panes nõ ſumpſimꝰ. Quod
ubi cognouit Ieſus, dixit illis: Quid cogi
tatis intra uoſipſos, ó parum fidentes, q̃
panes non ſumpſeritis? Nondum intelli
gitis, neq; memoria tenetis, quinq; illos
panes, cũ homines eſſent quinquies mil
le, & quot cophinos ſuſtuleritis? Neq; ſe
ptem illos panes, cũ homines eſſent qua
ter mille, & quot ſportas accepitis? Qui
fit, ut non intelligatis, me nõ de panc di
xiſſe uobis illud, ut caueretis à fermento
phariſæorum & ſadducæorũ? Tũc in
tellexerunt, quod non iuſſiſſet cauere à
fermento panis, ſed à doctrina phariſæ
orum & ſadducæorũ. Cum ueniſſet aũt
Ieſus in partes Cæſareæ eius, quæ cogno
minatur Philippi, interrogauit diſcipu
los ſuos, dicens: Quem me dicunt homi
nes eſſe filium illũ hominis? Illi uero di
cebant: Alĳ quidem Iohannẽ Baptiſtã,
alĳ uero Heliam, alĳ uero Hieremiã, aut
unum de numero prophetarum. Dicit il
lis: At uos, quem me dicitis eſſe? Reſpon
dens autem Simon Petrus, dixit: Tu es
Chriſtus ille filius dei uiuentis. Et reſpon
dẽs Ieſus, dixit illi: Beatus es Simon Bar
Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit
tibi, ſed pater meus q̃ eſt in cœlis. At ego
uiciſſim tibi dico, quod tu es Petrus, &
ſuper hanc petram ædificabo meam ec
cleſiam, & portæ inferorũ non ualebunt
aduerſus illam. Et dabo tibi claues regni
cœlorũ. Et quicquid alligaueris in terra,
erit alligatum in cœlis: & quicquid ſolue
ris in terra, erit ſolutum in cœlis. Tunc
edixit diſcipulis ſuis, ne cui dicerent,
quod ipſe eſſet Ieſus Chriſtus. Ex eo tẽ
pore cœpit Ieſus indicare diſcipulis ſu
is, quod oporteret ipſum abire Hiero
ſolymã

σόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν, ἀπὸ τῶν πρεσβυ
τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
καὶ ἀποκταν θῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερ ρξθ
θῆναι. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέ β
τρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλε-
ώς σοι, κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στρα-
φεὶς, εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου
σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ ρο
τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ β
ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. εἴ τις θέ-
λει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολου-
θείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐ-
τοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέ
σῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐ-
τήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν
κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλα-
γμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- ρος
θρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ β
μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώ-
σει ἑκάστῳ, κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * ἀμὴν ροβ
λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ β
μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασι-
λείᾳ αὐτοῦ. * καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμ λε
βάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ
ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐ
τοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετε-
μορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια
αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ ὤφ-
θη αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἠλίας, μετ' αὐτοῦ
συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶ-
πεν τῷ ἰησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε
εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη-
νὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν.
ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ
ἐπεσκίασεν αὐτούς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς
νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀ-
γαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα. αὐτοῦ ἀκούετε.
καὶ

solymam, ac multa pati à ſenioribus &
principibus ſacerdotum & ſcribis, & oc
cidi, & tertio die reſuſcitari. Et cũ abdu
xiſſet eum Petrus, cœpit illum increpa
re, dicens: Propitius tibi ſis domine, ne
quaquàm erit tibi hoc. At ille cõuerſus
dixit Petro: Abi poſt me ſatana, obſta
culo es mihi: quia non ſapis ea quæ ſũt
dei, ſed ea quæ ſunt hominum. Tunc
Ieſus dixit diſcipulis ſuis: Si quis uult
poſt me uenire, abneget ſemetipſum,
& tollat crucem ſuam ac ſequatur me.
Qui enim uoluerit animam ſuã ſerua
re, perdet eam. Rurſus, Qui perdiderit
animã ſuam mea cauſa, inueniet eam.
Quid enim prodeſt homini, ſi totum
mũdũ lucratus fuerit, animæ uero ſuæ
iacturã fecerit? Aut quid dabit homo
cuius permutatione redimat animam
ſuã? Futurũ eſt enim, ut filius hominis
ueniat in gloria patris ſui, cũ angelis ſu
is, & tũc reddet unicuiq; iuxta facta ipſi
us. Amen dico uobis, ſunt quidam hic
ſtantes, qui nõ guſtabunt mortem, do
nec uiderint filiũ hominis uenientem in
regno ſuo. Et poſt dies ſex, aſſumit XVII
Ieſus Petrum ac Iacobum & Iohannẽ
fratrem eius, & ſubducit illos in mon
tẽ excelſum ſeorſum, transformatusq;
eſt coram illis: & ſplenduit facies eius ſicut
ſol. Veſtimẽta aũt illius facta ſunt can
dida, ſicut lumen. Et ecce cõſpecti ſunt
illis Moſes & Helias cũ illo colloquen
tes. Reſpondens aũt Petrus, dixit Ieſu:
Domine, bonum eſt nos hic eſſe. Si uis
faciamus hic tria tabernacula, tibi unũ,
& Moſi unum, & Heliæ unum. Adhuc
eo loquente, ecce nubes lucida obũbra
uit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret:
Hic eſt filius meus dilectus, in quo mi
hi bene cõplacitum eſt, ipſum audite.
καὶ

καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν· ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος κατὰ γόνυ πεσὼν αὐτῷ, καὶ λέγων· κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ· καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν, ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον· διὰ τί ἡμεῖς, οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐνθεῦδεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

ἀναστρεφομένων δὲ

Et cũ hæc audissent discipuli, procidérunt in faciem suam, & territi sunt uehementer. Et accedés Iesus, tetigit illos, dixitq; Surgite & ne timeatis. Vbi uero sustulissent oculos suos, neminẽ uidebant, nisi Iesum solum. Et cum descẽderent de mõte, præcepit illis Iesus, dicẽs: Ne cui dixeritis uisionem, donec filius hominis à mortuis resurgat. Et interrogauerunt eũ discipuli sui, dicentes: Cur igitur scribæ dicunt, quod Heliã oporteat uenire prius? Iesus autem respondens dixit illis: Helias quidẽ ueniet primus, & restituet omnia. Cætertũ dico uobis, Heliam iam uenisse, & nõ agnouerunt eum: sed fecerunt in eo quæcunq; uoluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab illis. Tunc intellexerunt discipuli, quod de Iohanne baptista dixisset ipsis. Et cũ uenissent ad turbam, accessit ad eum homo quidã, flectens genua illi, dicẽsq;: Domine, miserere filij mei, quoniam lunaticus est, & misere affligitur. Nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam: & obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare. Respondens autem Iesus dixit: O natio incredula & distorta, quousq; tandem ero uobiscum? usq; quo patiar uos? adducite illum huc. Et increpauit illud Iesus, & exijt ab eo dæmonium, & sanatus est puer à tempore illo. Tunc accedẽtes discipuli ad Iesum seorsum, dixerunt: Quare nos non potuimus eijcere illud? Iesus aũt dixit illis: Propter incredulitatem uestram. Amen quippe dico uobis, si habeatis fidem sicut granum sinapis, dicetis mõti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit: nec q; quicq; impossibile erit uobis. Sed hoc genus nõ egreditur, nisi per deprecationẽ & ieiuniũ.

Cum aũt uersarentur

ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα. καὶ ἐλθόντων αὐτῶν εἰς Καπερναούμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων· τί σοι δοκεῖ Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τὰ τέλη ἢ τὸν κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅς ἂν οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοί ἐστιν

εἰσελθεῖν

Cum autem uersarentur in Galilæa, dixit illis Iesus: Futurum est ut filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die resurget. Et mœrore affecti sunt uehemẽter. Cum autem uenissent in oppidũ Capernaum, accesserunt qui didrachma solent accipere ad Petrum, dixeruntq; Præceptor uester num soluit didrachma? Dicit, etiam. Et cum ingressus fuisset in domum, præuenit illũ Iesus, dicens: Quid tibi uidetur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa aut censum? à filijs suis, an ab alienis? Dicit illi Petrus: Ab alienis. Ait illi Iesus: Ergo liberi sũt filij. Verum ne simus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eũ piscem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies staterem: acceptum eum da illis pro me & te.

In illo tempore accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis maximus est in regno cœlorum? Et accersitũ ad se puerum Iesus, statuit in medio illorum, & dixit: Amen dico uobis, nisi cõuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quisquis igitur demiserit semetipsum, sicut est puer iste, hic est ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit unum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autem offenderit unum de pusillis istis, qui in me credũt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Necesse est enim ut ueniãt offendicula: uerũtamen uæ homini, per quẽ offendiculum uenit. Quod si manus tua, uel pes tuus obstaculo est tibi, abde eũ, & projce abs te. Bonum est tibi

εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. * Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων. * ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. * ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. * πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν

ad uitam ingredi claudum, aut mutilum, potius quàm duas manus, uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum est tibi, ut luscus intres in uitam, potius quàm ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne cõtemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis, quod angeli eorum in cœlis semper uidẽt faciem patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis seruare quod perierat. Quid uobis uidetur? si fuerint alicui homini centum oues, & errauerit una ex eis, nónne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quærit eam quæ errauerat? Et si contigerit ut inueniat eam. Amen dico uobis, gaudet super ea magis quàm super nonagintanouem, quæ non errauerunt. Sic non est uoluntas coram patre uestro qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. Porrò si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin uero te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos: ut in ore duorum aut trium testium cõsistat omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si ecclesiã non audierit, sit tibi ueluti ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terrã, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta in cœlo. Rursum dico uobis, quod si duo ex uobis consenserint super terram, de omni te quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo

ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. * τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν. κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. * Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων. ἀπόδος μοι, ὅτι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ. Δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

καὶ ἐγένετο

nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei unus qui debebat ei decem milia talentorum. Cæterum cum is non esset soluendo, iussit eum dominus uenundari, & uxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionẽ. Procidens autẽ seruus ille adorabat eum, dicens: Domine, esto patiẽs erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eũ, & æs alienum remisit ei. Egressus uero seruus ille, inuenit unum de conseruis suis, qui debebat sibi centum denarios: & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Esto patiẽs erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abijt & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porrò cum uidissent cõserui eius quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntq; domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi: Serue sceleste, totum debitum illud remisi tibi, cum obsecrasses me. Nónne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus eram? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoàdusque redderet totum quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis suo quisque fratri de cordibus uestris delicta illorum.

Et factũ

ϛωϑ καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ· εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. λέγουσιν αὐτῷ, τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας θῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ θεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν, εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε ἀγαθὲ

Et factum est, cum consummasset Iesus sermões hos, demigrauit à Galilæa, & uenit in fines Iudææ trãs Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisæi tentantes eum, & dicentes ei: Licét ne homini diuortium facere cũ uxore sua, qualibet ex causa? Qui respondens, ait eis: An non legistis, quod is qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propterea, deseret homo patrẽ & matrem, & adglutinabitur uxori suæ & erũt duo in carnem unam. Itaq; iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne seperet. Dicũt illi: Cur ergo Moyses iussit dare libellũ repudij, ac dimittere eam? Ait illis: Moses ad duritiã cordis uestri permisit uobis repudiare uxores uestras, cæterũ ab initio non fuit sic. Dico autem uobis, quicunque repudiauerit uxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is cõmittit adulterium. Et qui repudiatã duxerit, is adulterium committit. Dicunt ei discipuli eius: Si ad istum modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis: Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est. Sũt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sũt: & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei pueri, ut manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis: Sinite pueros, & ne prohibeatis eos ad me uenire, talium est enim regnum cœlorum. Et cum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone

ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. τὸ οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. τί ἔτι ὑστερῶ; ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσκόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, τίς ἄρα δύναται σωθῆναι, ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι. τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ καθήσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. πολλοὶ δὲ ἔσονται

bone quid boni faciam, ut habeam uitam æternam? Qui dixit ei: Cur me uocas bonũ? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Quod si uis ad uitã ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidiũ. Nõ cõmittes adulterium. Nõ facies furtum. Non falsum dices testimonium. Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum, ut teipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc seruaui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si uis pfectus esse uade uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. Cũ audisset autem adolescens eum sermonem, abijt tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico uobis, Diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli expauerũt ualde, dicẽtes: Quis ergo potest saluus fieri? Intuitus autem illos Iesus, dixit illis: Apud homies hoc impossibile est, apud deum aũt omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, Quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico uobis, quod uos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomẽ meum, centuplum accipiet, & uitæ æternæ sortietur hæreditatem. Multi autem

ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

ο μοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν δὲ ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθών, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς, τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδείς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες, οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ὑπέλαβον ὅτι πλεῖον λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες· ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν· ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καί σοι. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

καὶ

primi erũt nouissimi, & nouissimi primi.

Nam simile est regnum cœlorum ho- XX
mini patrifamiliâs, qui exijt primo statim diluculo ad conducendos operarios in uineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs in singulos dies denario, misit eos in uineam suã. Et egressus circiter horam tertiam, uidit alios stantes in foro ociosos, & illis dixit: Ite & uos in uineam, & quodcũque iustum fuerit, dabo uobis. Illi autem abierunt. Rursum autem exijt circiter sextam & nonam horã, & fecit similiter. Circa undecimam uero exijt, & inuenit alios stantes ociosos, ac dicit illis: Cur hic statis totum diem ociosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Abite & uos in uineam, & quicquid fuerit iustum, accipietis. Cum autem uespera facta esset, dicit dominus uineæ, procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedẽ, incipiens à postremis usque ad primos. Et cum uenissent qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt singuli denarium. Venientes autem & primi, arbitrati sunt, quod plus essent accepturi. & acceperunt ipsi quoque singuli denariũ. Et cum accepissent, murmurabant aduersus patremfamiliâs, dicentes: Hi nouissimi unam horam fuerunt in opere, & illos pares nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstum. At ille respõdens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nónne denario pactus es mecum? Tolle quod tuum est, & abi. Volo autem huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi quod uolo facere in rebus meis? An oculus tuus malus est, quod ego bonus sim? Sic nouissimi erũt primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi.

Et

σα *καὶ ἀναβαίνων ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα,
β παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ,
σβ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι,
γ καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. *τότε μ
δ προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· τί θέλεις; λέγει αὐτῷ· εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν· οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς· τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μού οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός
σγ μου. *καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν
β περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν· οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος. *ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. *καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν
β ἀπὸ ἰερειχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες, ὅτι ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὲ δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα

Et ascendẽs Iesus Hierosolyma, assumpsit duodecim discipulos suos solos in uia, & ait illis: Ecce conscendimus Hierosolyma, & filius hominis tradet̃ principibus sacerdotum ac scribis, & condẽnabunt eum morte, & tradent eũ gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorũ Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo. At ille dicit ei: Quid uis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo. Respondẽs autem Iesus, dixit: Nescitis quid petitis. Potestis bibere poculum, quod ego bibiturus sum? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Poculum quidem meũ bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam & sinistram meã non est meum dare, sed ijs cõtinget, quibus paratum est à patre meo. Et cum audissent decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem uocauit eos ad se, & ait: Scitis quod principes gentium dominentur illis: & qui magni sunt, potestatem exerceant in eas. Non ita erit inter uos, sed quicunq; uoluerit inter uos magnus fieri, sit uester minister: & quoluerit inter uos primus esse, sit uester seruus. Sicut filius hominis nõ uenit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret: utq; daret animã suam redẽptionẽ pro multis. Et egredientibus illis ab Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo cæci sedẽtes iuxta uiam, cũ audissent quod Iesus trãsiret, clamauerũt dicẽtes: Domine miserere nostri fili Dauid. Turba autẽ increpabat eos, ut

ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέ-
γοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ἡ δαβίδ. καὶ
σὰς ὁ ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν.
τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ. κύ-
ριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί.
σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλ-
μῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν
οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.
σϛ * καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλ-
β θον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι-
ῶν, τότε ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέ-
γων αὐτοῖς. πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν
ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον
δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς. λύσαν-
τες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι,
ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει. εὐθέ-
σζ ως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. * τοῦτο δὲ ὅλον γέ-
ξ γονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφή-
του λέγοντος. εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών. ἰδοὺ
ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾶος, καὶ ἐπὶ
βεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον ὑὸν ὑπζυγίου.
ση * πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαν-
β τις καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤ-
γαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον. καὶ ἐπέθη-
καν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν. καὶ
ἐπεκάθισαν ἐπάνω αὐτῶν, ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος
ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλ-
λοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ
σθ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προά-
α γοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέ-
γοντες. ὡς ἀννὰ τῷ ὑῷ δαβίδ. εὐλογημένος
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡς ἀννὰ ἐν
σι τοῖς ὑψίστοις. * καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱερο-
σόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα. τίς
ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς
ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας.
σια * καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ,
α καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγο-
ράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν
κολυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς λαθέδρας τῶν πω-
λούντων τὰς περιστερὰς. καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπται,
ὁ οἶκός

ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miserere nostri domine fili Dauid. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait: Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorũ Iesus, tetigit oculos eorũ: & confestim uisum receperũt oculi illorum, & secuti sunt eum.

Et cum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Betphage ad mõtem oliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod cõtra uos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, soluite & adducite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite: Dominus his opus habet: & cõfestim emittit eos. Hoc aũt totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinã & pullum filium subiugalis. Euntes aũt discipuli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerũt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua, & eum super illa collocarunt. Plurima autẽ turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alij uero cædebãt ramos de arboribus, & sternebant in uia. Porrò turbæ quæ præcedebãt & quæ sequebant clamabãt, dicẽtes: Hos anna filio Dauid. benedictus qui uenit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et cum intrasset Hierosolyma, cõmota est uniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Turbæ aũt dicebant: Hic est Iesus ille propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templũ dei, & eiiciebat omnes uendentes & ementes in tẽplo, mensasq; nummulariorũ & cathedras uendẽtium columbas euertit. Et dixit eis: Scriptũ est, domus

ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται.
ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
σιβ * καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν
τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἰδόντες οἱ
σιγ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ
ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ
ἱερῷ, καὶ λέγοντας. ὡς ἀννὰ τῷ ὑῷ δαβίδ, ἠ-
γανάκτησαν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀκούεις τί οὗτοι λέ-
γουσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναί, οὐδέπο-
τε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θη-
σιδ λαζόντων κατηρτίσω αἶνον; * καὶ καταλι-
πὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς βηθα-
νίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. * πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς μζ
τὴν πόλιν ἐπείνασεν, καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτῆς. καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν
αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέ-
τι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξη-
ράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μα-
θηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆμα
σιε ἐξηράνθη ἡ συκῆ; * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συ-
κῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ
εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασ-
σις σαν, γενήσεται. * καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήση-
τε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. * καὶ μη
ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐ-
τῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξου-
σίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν
αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα. ὃν
ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου
πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ
διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπω-
μεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώ-
πων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ εἶχον τὸν
ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες
τῷ ἰησοῦ εἶπον, οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
καὶ αὐτός

domus mea, domus deprecationis uocabitur. At uos fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo, & sanauit eos. Cum uidissent principes sacerdotũ & scribæ mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hos anna filio Dauid, indignati sunt: & dixerũt ei: Audis quid isti dicũt? Iesus autem dicit eis: Quid ni: Nunq; legistis, Ex ore infantiũ & lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis, exijt è ciuitate in Bethaniam, & diuersatus est illic. Mane aũt reuertẽs in ciuitatẽ, esurijt. Et cum uidisset fici arborem unã in uia, uenit ad eã, & nihil inuenit in ea, nisi folia tantum: & ait illi: Ne post hac ex te fructus nascat in æternũ. Et arefacta est continuo ficus. Et eo uiso discipuli, mirati sunt, dicẽtes: Quomodo cõtinuo exaruit ficus? Respondens autẽ Iesus, ait eis: Amẽ dico uobis, si habueritis fidẽ, & nõ hæsitaueritis, non solũ hoc quod accidit ficui facietis, uerũ etiam si monti huic dixeritis, tollere & proijce te in mare, fiet. Et omĩa quæcũq; petieritis in deprecatione credẽtes, accipietis. Et cũ uenisset in templũ, accesserũt ad eum docentẽ principes sacerdotum & seniores populi, dicentes: Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit istã autoritatẽ? Respondens autẽ Iesus, dixit eis: Interrogabo uos & ego quiddã: quod si dixeritis mihi, & ego uobis dicam qua autoritate hæc faciam. Baptismus Iohãnis unde erat? è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabant apud se, dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi? Sin autẽ dixerimus ex hominibus, timemus turbã. Omnes enim habent Iohannẽ ut prophetam. Et respondentes Iesu, dixerũt: Nescimus. Ait illis & ipse

Ⲥ ἀυτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. *Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρω-
πος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώ-
τῳ εἶπεν, τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν
τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
οὐ θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν.
Ⲥ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀ-
πῆλθεν. τίς ἐκ τῶν δύο ἐπίησε τὸ θέλημα τοῦ
πατρός; λέγουσιν αὐτῷ ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι Ⲥ
αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ. ἦλθε τὰ πρὸς ὑμᾶς ἰωάννης ἐν ὁδῷ
δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ δὲ
τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς
δὲ ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦ-
σαι αὐτῷ. *Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄν-
θρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης ὅς τις ἐφύτευσεν
ἀμπελῶνα, Ⲥ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ
ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, Ⲥ ᾠκοδόμησεν πύρ-
γον, Ⲥ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησε.
ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε
τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν
τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ
τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέ-
κτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέστει-
λεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων,
καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέ-
στειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν ὑὸν αὐτοῦ λέγων. ἐν-
τραπήσονται τὸν ὑόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόν-
τες τὸν ὑὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς. οὗτός ἐστιν ὁ
κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν,
καὶ κατασχῶμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Ⲥ
λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶ-
νος Ⲥ ἀπέκτειναν. ὅτ' ἂν οὖν ἔλθῃ ὁ κύρι-
ος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς
ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπο-
λέσει αὐτοὺς, Ⲥ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλλοις
γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρ-
πούς, ἐν τοῖς καιροῖς αὐτοῦ. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθ-
ὃν

& ipse. Nec ego dico uobis qua autorita-
μθ te hæc faciã. Quid aũt uobis uidet? Ho-
mo habebat duos filios, & accedens ad
priorẽ dixit: Fili, uade hodie operare in
uinea mea. Ille aũt respondens ait: No-
lo: postea uero pœnitentia motus, abijt.
Accedens aũt ad alterum, dixit similiter.
At ille respondens ait: Ego dñe, & non
abijt. Vter è duobus fecit qđ uoluit pa-
ter? Et dicunt ei, prior. Dicit illi Iesus:
Amen dico uobis, quod publicani & me-
retrices præcedunt uos in regnum dei.
Venit enim ad uos Iohannes per uiam
iustitiæ, & non credidistis ei: publicani
autem & meretrices crediderunt ei. Vos
autem cum uidissetis non fuistis cõmoti
μ pœnitentia postea, ut crederetis ei. Aliã
parabolã audite. Homo quidã erat pa-
terfamiliâs, qui plantauit uineã, & sepẽ
circumdedit ei: & fodit in ea torcular, &
ædificauit turrim, & locauit eam agrico-
lis, ac peregre profectus est. Cum au-
tem tempus fructuum appropinquas-
set, misit seruos suos ad agricolas, ut ac-
ciperent fructus ipsius. Et agricolæ ap-
prehensis seruis eius, alium ceciderunt,
alium occiderunt, alium uero lapidaue-
runt. Iterũ misit alios seruos plures prio-
ribus, & fecerunt illis similiter. Nouissi-
me aũt misit ad eos filiũ suũ, dicens: Re-
uerebuntur filium meum. Agricolæ aũt
uiso filio, dixerunt intra se: Hic est hæres,
uenite occidamus eũ, & occupemus hæ-
reditatem eius. Et apprehensum eũ, eie-
cerunt ex uinea, & occiderunt. Cum er-
go uenerit dominus uineæ, quid faciet
agricolis illis? Aiunt illi: Mali cum sint,
male perdet illos: & uineam suam loca-
bit alijs agricolis, qui reddẽt ei fructum
temporibus suis. Dicit illis Iesus: Nun-
quàm legistis in scripturis: Lapidem
quem

ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ κυρίου ἐ-
γένετο αὕτη, Ⲥ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς
ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ'
ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει
ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Ⲥ ὁ πεσὼν ἐπὶ
τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν
σκ πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. *Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρ-
α χιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ,
ἔγνωσαν, ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες
αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους,
σκα ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. *Καὶ ἀπ-
ε κριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν πα-
ραβολαῖς, λέγων. Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν
μβ οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς τις ἐποίη-
σε γάμους τῷ ὑῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς
γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέ-
στειλεν ἄλλους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κε-
κλημένοις. ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ
ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ
πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ
ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον
ἀγρὸν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. οἱ δέλοι-
ποι κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν
καὶ ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, ὠργί-
σθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώ-
λεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐ-
τῶν ἐνέπρησεν. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐ-
τοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλη-
μένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ
τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, Ⲥ ὅσους ἐὰν εὕρητε,
καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Ⲥ ἐξελθόντες οἱ
δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάν-
τας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθοὺς, καὶ
σκβ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. *Εἰσελ-
θὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμέ-
νους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον
ἔνδυμα γάμου, Ⲥ λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς
εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δὲ
ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακό-
νοις

quem reprobauerunt ædificantes, hic fa-
ctus est in caput anguli. A domino fa-
ctum est hoc, & est mirabile in oculis no-
stris? Ideo dico uobis, auferetur à uobis
regnum dei, & dabitur genti facienti fru-
ctus eius. Et qui ceciderit super lapidem
istum, confringetur: super quem uero ce-
ciderit, conteret eum. Et cum audissent
principes sacerdotũ ac pharisæi parabo-
las eius, cognouerũt quod de se diceret.
Et quærentes illi manus inijcere, timue-
runt turbas: quoniã tanq̃ prophetam
eum habebant. Et respondens Iesus, ite-
rum dixit eis per parabolas, & ait:

Simile factum est regnum cœlorum XXII
homini regi, qui fecit nuptias filio suo:
& emisit seruos suos, ut uocarent inuita-
tos ad nuptias, & nolebant uenire. Rur-
sus emisit alios seruos, dicẽs: Dicite inui-
tatis: Ecce prandium meum paraui, tau-
ri mei & altilia mactata sunt, & omnia
parata, uenite ad nuptias. Illi autem ne-
glexerunt, & abierunt: alius in uillã suã,
alius uero ad negociationem suam. Re-
liqui uero tenuerũt seruos eius, & contu-
melijs affectos occiderũt. Rex aũt cum
audisset, iratus est, & missis exercitibus
suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ
illorũ succendit. Tunc ait seruis suis: Nu-
ptiæ quidẽ paratæ sunt, sed qui inuitati
erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exi-
tus uiarũ, & quotcũq; inueneritis, uoca-
te ad nuptias. Et egressi serui eius in ui-
as, cõgregauerũt omnes quotquot inue-
nerunt, malos pariter ac bonos: & imple-
tæ sunt nuptiæ discumbentibus. Ingres-
sus autem rex ut uideret discumbentes,
ubi uidit illic hominem non uestitũ ue-
ste nuptiali, ait illi: Amice, quomodo
huc intrasti, non habẽs uestẽ nuptialẽ?
At ille obmutuit. Tunc dixit rex mini-
e stris

ροις, δήσαντες αὐτου πόδας καὶ χεῖρας ἐκ-
βάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔ-
σται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντ.
πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβούλι-
ον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν
λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθη-
τὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν, λέγοντες.
διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν
ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ
μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
πρόσωπον ἀνθρώπων, εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι
δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ;
γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶ-
πεν. τί με πειράζετε ὑποκριταί; ἐπιδείξα
τέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσή-
νεγκαν αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς.
τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγραφή; λέ-
γουσιν αὐτῷ. καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς.
ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ
τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμα-
σαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. ἐν ἐκεί-
νῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι,
οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπη-
ρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς
εἶπεν. ἐάν τινος ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἵνα
γαμβρεύσῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖ-
κα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελ-
φῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί.
καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν, καὶ
μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ δεύτε-
ρος, καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ
πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. τίνος τῶν ἑπτὰ
ἔσται γυνή; πάν-
τες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γρα
φὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ
τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγα-
μίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ
ἐν οὐρανῷ εἰσίν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως
τῶν νεκρῶν

stris: Ligatis pedibus & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi. Tunc abeuntes pharisæi consilium ceperunt, ut illaquearent eum in sermone. Et ad illum emittunt discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quod uerax sis, & uiam dei in ueritate doceas, neque cures quenquam. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet censum dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus malicia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis: Cuius est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et his auditis, mirati sunt: & omisso eo abierunt. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses dixit, si quis mortuus fuerit, non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, & primus uxore ducta defunctus est: ac non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo: similiter secundus & tertius usque ad septimum. Nouissime autem omnium defuncta est & mulier. In resurrectione ergo cuius è septem illis erit uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas neque uirtutem dei. In resurrectione enim neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, sed sunt sicut angeli dei in cœlo. De resurrectione uero mortuorum

νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ
τοῦ θεοῦ λέγοντος. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβρα-
ὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ
ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ
ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ
διδαχῇ αὐτοῦ. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαν-
τες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθη
σαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐ-
τῶν νομικὸς ὢν, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων.
διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ
νόμῳ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀγαπήσεις
κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ
ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕ-
τη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέ-
ρα δὲ ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐν-
τολαῖς, ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέ
μανται. συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων,
ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί ὑ-
μῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέ
γουσιν αὐτῷ, τοῦ δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν
δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέ-
γων; εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου
ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. εἰ οὖν δαβὶδ κα-
λεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ
ἐστί; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆ-
ναι λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης
τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων. ἐπὶ τῆς μω-
σέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ
οἱ φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑ-
μῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔρ
γα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦ
σιν. δεσμεύουσι δὲ φορτία βαρέα καὶ δυσ
βάστακτα, καὶ τιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέ
λουσι κινῆσαι αὐτά. πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν
ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις.
πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτῶν, καὶ
μεγαλύνουσι

mortuorum, non legistis quod uobis dictum est à deo, qui ait: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Deus non est deus mortuorũ, sed uiuẽtium. Et cum audissent turbæ, stupuerunt de doctrina eius. Pharisæi autem cum audissent, quod obturasset os Sadducæis, cõuenerunt in unum: & interrogauit eum unus ex eis legis doctor quispiam, tentans eum & dicens: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Iesus: Diliges dominũ deũ tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mẽte tua: Hoc est primum & magnum mandatum. Secũdum autem simile est huic: Diliges proximum tuũ pinde atq; teipsum. In his duobus mandatis tota lex & prophetæ pendent. Cõgregatis autem pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicẽs: Quid uobis uidetur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eum dominũ, dicẽs? Dixit dominus dño meo, sede à dextris meis: Donec põnã inimicos tuos subsellium pedũ tuorũ. Si ergo Dauid uocat eũ dñm quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere quicq; neq; ausus fuit quisq; ex eo die eũ amplius interrogare.

XXIII. Tunc Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: In cathedra Moysi sedẽt scribæ & pharisæi: Omnia ergo quæcunq; iusserint uos seruare, seruate, & facite: secundum opera uero eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Colligant enim onera grauia, difficiliaq; portatu, & imponunt in humeros hominũ, cæterũ digito suo nolũt ea mouere. Omnia uero opera sua faciunt in hoc, ut spectentur ab hominibus. Dilatant autem phylacteria sua, &

e 2 magnificãt

μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τοῦ ἱματίου
αὐτῶν. φιλοῦσι δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς
δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων
ῥαββεί. * ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί· εἷς
γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. πάν-
τες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ
καλέσητε ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κλη-
θῆτε καθηγηταί, εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ κα-
θηγητὴς, ὁ χριστός. * ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται
ὑμῶν διάκονος. ὅς δὲ ὑψώσει ἑαυτόν,
ταπεινωθήσεται. καὶ ὅς δὲ ταπεινώσει ἑαυ-
τὸν, ὑψωθήσεται. * οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς
καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βα-
σιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
πων. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰ-
σερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. * οὐαὶ ὑμῖν
γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προ-
φάσει μακρὰ προσεύχεσθε· διὰ τοῦτο λήμ-
ψεσθε περισσότερον κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμ-
ματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγε-
τε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα
προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν
υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν
ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν
τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν
τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυ-
φλοί, τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς
ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν. καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ
ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. μωροὶ
καὶ τυφλοί, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσια-
στήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι
τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ,
ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι
αὐτόν. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει
ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ
ἐπάνω

magnificant fimbrias palliorum ſuorū. Amantq; primos accubitus in cœnis, & primo ſedere loco in conciliis, & ſalutationes in foro, & uocari ab hominib⁹ rabbi. Vos autem nolite uocari rabbi: unus eſt enim magiſter ueſter, nempe Chriſtus: omnes autē uos fratres eſtis. Et patrē nolite uocare uobis in terra: unus eſt enim pater ueſter, qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, unus enim ueſter eſt magiſter, nempe Chriſtus. Qui maximus eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter. Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Væ aūt uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qa claditis regnum cœlorū ante homines: uos enim nō intratis, nec aduenientes ſinitis intrare. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos uiduarum. Idq; prætextu prolixæ precatiōis, propter hoc grauius puniemini. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qa circumitis mare & aridam, ut faciatis unū proſelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehēnæ duplo magis quàm uos eſtis. Væ uobis duces cæci, quia dicitis: quicunque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit per aurum templi, reus eſt. Stulti & cæci, utrum em̄ maius eſt, aurum, an templū, quod ſanctificat aurum? Et quicunque iurauerit per altare, nihil eſt: quicunque autem iurauerit per donum, quod eſt ſup illud, reus eſt. Stulti ac cæci: utrum enim maius eſt, donum, an altare, quod ſanctificat donum? Qui ergo iurauerit p altare iurat per ipſum, & per omnia quæ ſuper illud ſunt. Et qui iurauerit per templū, iurat per illum & per eum qui habitat in ipſo. Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thronū dei, & per eum qui ſedet ſuper

ἐπάνω αὐτοῦ. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ
φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ
ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον, καὶ
ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὸ κρίσιν
καὶ τὸ ἔλεον καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆ-
σαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι. * ὁδηγοὶ τυφλοὶ
οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον
καταπίνοντες. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς
καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ
ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρα-
σίας. φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ
ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα
γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.
* οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο-
κριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονια-
μένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι,
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης
ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν
φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ
μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.
* οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι
ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν
προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δι-
καίων, καὶ λέγετε, εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέ-
ραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοι-
νωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. ὥστε
μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φο-
νευσάντων τοὺς προφήτας. * καὶ ὑμεῖς πλη-
ρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν, ὄφεις
γεννήματα ἐχιδνῶν· πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρί-
σεως τῆς γεέννης; * Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
στέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ
γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυ-
ρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συ-
ναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν, ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δί-
καιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵ-
ματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζα-
χαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ
τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
πάντα

ſuper illum. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia decimatis mētham, & anethū, & cyminū, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam ac fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia purgatis exteriorem poculi patinæq; partem: cæterum intus plena ſunt rapina & intemperantia. Phariſæe cæce, purga prius quod eſt intra poculum & patinam, ut & exteriores horum partes puræ reddātur. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent ſpecioſa, intus uero plena ſunt oſſibus mortuorum, omnicq; ſpurcitia. Sic & uos, foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis fictiōe & iniquitate. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumēta iuſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum. Itaq; teſtimonio eſtis uobiſmetipſis, quod filij eſtis eorum, qui prophetas occiderūt. Vos quoq; implete menſuram patrum ueſtrorū. Serpētes, progenies uiperarū, quomodo effugietis iudiciū gehennæ? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & ſapiētes & ſcribas, & illorū aliquot occidetis crucifigetis q;, & illorum nonnullos flagellabitis in ſynagogis ueſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram; à ſanguine Abel iuſti uſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quē occidiſtis inter templū & altare. Amē dico uobis,

ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
σμα ε *Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς
προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμέ-
νους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνα-
γαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος
ὑμῶν ἔρημος. λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με
ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημέ-
νος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

σμβ β *Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ
ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖ-
ξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ βλέπετε πάντα ταῦ-
τα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λί-
θος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται.

σμγ β *Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαι- μζ
ῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν,
λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσαι; καὶ τί
τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆ συντε-
λείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς, βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανή-
σῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόμα
τί μου, λέγοντες. ἐγώ εἰμι ὁ χριστός, καὶ
πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν
πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ
θροεῖσθε. δεῖ γὰρ τὰ πάντα γενέσθαι, ἀλλ'
οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος
ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,
καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ σει-
σμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠ-
δίνων. *τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖ-
ψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μι-
σούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνο-
μά μου. *καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολ-
λοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν
ἀλλήλους, καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερ-
θήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς. καὶ
διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγή-
σεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομεί-
νας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. *καὶ κη-
ρυχθήσεται

EVANGELIVM

ueniēt hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui cōgregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis? Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, hauquaquàm me uidebitis post hac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et egressus Iesus discedebat à tem- XXIII
plo: & accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei structuras templi. Iesus autem dixit illis: Nónne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruet. Sedente autem eo in monte oliuarum, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quādo hæc erūt? & quod signum aduentūs tui, & consummationis seculi? Et respondens Iesus, dixit eis: Videte, ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, multosque seducent. Audituri autem estis bella, & rumores bellorum, uidete ne turbemini: Oportet em omnia fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus singulis locis. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuisi cunctis gētibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradēt, séque odio habebūt inuicem. & multi pseudoprophetæ surgent, ac seducent multos. & quoniā abūdabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Et prædicabitur

κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας
ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν
σμβ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. *Ὅταν οὖν ἴδητε
ε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ
Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ
σμη ἀναγινώσκων νοείτω. *τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
β φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος,
μὴ καταβαινέτω ἆραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ
ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ
σμθ ἱμάτια αὐτοῦ. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
β καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
σμ *προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν
ς χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. *ἔσαι γὰρ τότε
σνα θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς
β κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. *καὶ
σνε εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν
ς ἐσώθη πᾶσα σὰρξ, διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολο
σνγ βωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. *τότε ἐάν τις
β ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πι-
σνδ στεύσητε. *ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ
ς ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγά-
λα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνατὸν,
καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν.
σνε *ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ
ε ἐστὶν, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ
σνς πιστεύσητε. *Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρ-
χεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσ-
μῶν, οὕτως ἔσαι ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
σνζ θρώπου. *οὗπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ
ε συναχθήσονται οἱ ἀετοί. *Εὐθέως δὲ μετὰ
σνη τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος
β σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγ-
γος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρα-
νοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται
καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ
ανθ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. *καὶ τότε κόψονται
β πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καὶ
ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγ
γος φωνῆς μεγάλης, καὶ συνάξουσι
τοὺς ἐκλεκτοὺς

dicabitur hoc euangelium regni in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet consummatio. Cum ergo uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat. tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non descendat ut tollat quicquam de domo sua. & qui in agro, non reuertatur ut tollat uestes suas. Væ autem prægnātibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra hyeme, neq; sabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc usque tempus, neque fiet. Et nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret saluà omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: ecce hic Christus, aut illic nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque in occidentem: ita erit aduentus filij hominis. Vbicunq; enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem post afflictionem dierum illorum sol obscurabitur: & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum commouebuntur. & tunc apparebit signum filij hominis in cœlo: & tūc plangent omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis, uenientem in nubibus cœli cum uirtute & gloria multa. Et mittet angelos suos, cum tubæ uoce magna, & congregabunt

τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γλυκὺς γένηται καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστι θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.

ξβ *περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. *Ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες, καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν * ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. *τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. * γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. * ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; *μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κατα-

μη elects eius à quatuor uentis, à summis cœlorum usq; ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite similitudinem: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, scitis quod ppe sit æstas. Ita & uos, cum uideritis hæc omnia, scitote quod prope sit in foribus. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc, donec omnia ista fiãt. Cœlum & terra præteribunt, uerba autem mea non præteribũt. Cæterum de die illo & hora nemo scit, ne angeli quidem cœlorum, nisi pater meus solus. Sed sicut erant dies Noë ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus, qui præcesserunt diluuium, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium, & nuptum dantes, usq; ad eum diem quo intrauit Noë in arcam: & non cognouerunt, donec uenisset diluuium, & sustulisset uniuersos: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, unus assumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, una assumitur, & altera relinquitur. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciisset paterfamiliãs, qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset utique, & nõ fuisset perfodi domum suam. Ideo & uos estote parati: quia qua hora non putatis, ea filius hominis uenturus est. Quis nam est fidelis seruus & prudẽs, quẽ præfecit dominus familitio suo, ut det illis cibum in tempore? Beatus seruus ille, quem cũ uenerit dominus eius, inuenerit sic facientem: Amen dico uobis, quoniã super omnia bona sua cõstituet eum. Quod si dixerit seruus ille malus in corde suo, cunctatur dñs meus uenire, cœperitq; percutere cõseruos, imò edere & bibere cum ebrijs, ueniet

ξγ ὁ κύριος ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * τότε ὁμοιωθήσεται μθ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μωραὶ, καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι. αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις ἑαυτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσι, μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσι. κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπός ξη β ἀποδημῶν, * ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, ἠργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ

ueniet dominus serui illius in die, quo nõ expectat, & hora qua ignorat, & diuidet secabit eũ, partẽq; eius ponet cũ hypocritis, illic erit ploratus & stridor dentiũ.

Tunc simile fiet regnũ cœlorum decẽ xxv virginibus, quæ sumptis lampadibus suis, exierunt in occursum sponso. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ, acceptis lampadibus suis, non sumpserant oleũ secũ. Prudentes uero sumpserant oleũ in uasis suis una cum lampadibus. Tardante uero sponso, dormitauerunt omnes, ac dormierũt. Porrò medio noctis clamor factus est: ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerũt omnes uirgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autẽ prudẽtibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, qa lampades nostræ extinguuntur. At responderunt prudentes, dicentes: Nequaq̃, ne nõ sufficiat nobis & uobis: sed ite potius ad eos, q uendunt, & emite uobisipsis. Porrò dũ irent emptũm, uenit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cũ eo ad nuptias, clausaq; est ianua. Postea uero ueniũt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respondens, ait: Amen dico uobis, non noui uos. Vigilate itaq̃, quia nescitis diem neq; horã, in qua filius hominis ueniet. Sicut enim homo quidam peregre proficiscẽs, uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua: & huic quidem dedit quinq; talẽta, alij autem duo, alij uero unum; unicuiq; secundum propriam facultatem, & profectus est statim. Abijt aũt q quinq; talẽta acceperat, & negociatus est per ea, & confecit altera quinq; talẽta. Similiter & q duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo. Qui aũt unum acceperat, abiẽs fodit in terram,

τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων. κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβών, εἶπεν. κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβών, εἶπεν. κύριε, ἔγνων σε ὅτι ἄνθρωπος σκληρός εἶ, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις τὸ σόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ἤδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα, ἔδει σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ, ἆρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια

terram, & abscondit pecuniam domini sui. Post multũ uero temporis uenit dominus seruorũ illorum, & ponit rationẽ cum eis. Et accedens is, qui quinq; talenta acceperat, attulit altera quinq; talẽta, dicẽs: Domine, quinq; talenta tradidisti mihi, ecce altera quinq; talenta lucratus sum per ea. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, sup pauca fuisti fidelis, sup multa te cõstituã. intra in gaudiũ domini tui. Accedẽs aũt & qui duo talenta accepat, ait: Dñe, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum p ea. Ait illi dñs eius: Euge serue bone & fidelis, sup pauca fuisti fidelis, super multa te cõstituam: intra in gaudiũ domini tui. Accedens aũt & qui unũ talentum acceperat, ait: Dñe, nouerã te quod homo durus sis, metens ubi nõ seminasti, & inde congregans ubi non sparsisti: ac territus abĩ, abscodiq; talentũ tuũ in terra: Ecce habes quod tuũ est. Respondens aũt dñs eius, dixit ei: Serue male & piger, sciebas q metã ubi nõ seminaui, & cõgregẽ illinc ubi non sparsi: Oportuit ergo te cõmittere pecuniã meã mensariis, & ueniens ego recepissem utique quod meũ est cum usura. Tollite itaq; ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabit & abundabit. Qui uero nõ habet, etiam id quod habet, auferetur ab eo. Et inutilem seruũ ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus & stridor dentiũ. Cum autem uenerit filius hominis in gloria sua, & omnes sancti angeli cũ eo. tunc sedebit super sedem gloriæ suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem

à

δὲ εὐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με. γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με. ἀσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. *καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσε ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἶδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. *τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, καὶ συνεβουλεύσαντο, ἵνα τὸν Ἰησοῦν κρατήσωσι

à sinistris. Tũc dicet rex his qui à dextris sibi erunt: Venite benedicti patris mei, possidete regnum paratum uobis ab exordio mũdi. Esuriui enim, & dedistis mihi edere. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nudus, & operuistis me. Infirmus, & uisitastis me. In carcere eram, & uenistis ad me. Tũc respondebũt ei iusti, dicẽtes: Domine, quãdo te uidimus esurientem, & pauimus: aut sitientẽ, & dedimus tibi potũ? Quando autem te uidimus hospitem, & collegimus te: aut nudũ, & cooperuimus te: aut quando te uidimus infirmum aut in carcere, & uenimus ad te? Et respondens rex dicet illis: Amen dico uobis, quatenus fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi cibũ. Sitiui, & non dedistis mihi potũm. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & nõ operuistis me. Infirmus & in carcere eram, & non uisitastis me. Tũc respondebunt ei & ipsi dicẽtes: Domine, quando te uidimus esurientem, aut sitientẽm, aut hospitem, aut nudum, aut infirmũ, aut in carcere, & nõ ministrauimus tibi? Tũc respõdebit illis, dicens: Amẽ dico uobis, quatenus non fecistis uni de minimis his, nec mihi fecistis. Et ibũt hi in supplicium æternũ, iusti uero in uitã æternam.

Et factum est, cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis quod post biduum pascha fit, & filius hominis traditur ut crucifigatur. Tunc congregati sunt principes sacerdotum & scribæ & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caipha: & consilium inierunt, ut Iesum dolo caperent

XXVI

κρατήσωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ. * Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγοντες. Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. * βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαί με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

* Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν. τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρός τινα, καὶ εἴπατε αὐτῷ. ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

* Ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. * καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν. μήτι ἐγώ εἰμι κύριε; * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει,

dolo caperẽt, & occiderent. Dicebãt autẽ: Nõ in die festo, ne tumultus fiat in populo. Cũ autẽ Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier, habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes aũt discipuli indignati sunt, dicentes: Ad quid perditio hæc? Potuit enim istud unguentũ uenundari magno & dari pauperibus. Eo autem cognito, Iesus ait illis: Quid molesti estis mulieri? Opus enim bonũ operata est erga me. Nam semper pauperes habetis uobiscũ, me uero non semper habetis. Quod emĩ hæc unguentum hoc misit super corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Amẽ dico uobis, ubicũq; prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, hoc quoque quod hæc fecit narrabitur in memoriam ipsius. Tunc abijt unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid uultis mihi dare, & ego uobis tradam illũ? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et ex eo tempore quærebat opportunitatẽ ut eũ traderet. Cæterum primo die azymorũ accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes ei: Vbi uis paremus tibi ad edẽdũ pascha? At ille dixit: Ite in ciuitatem ad quendã, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meũ prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut cõstituit illis Iesus, & parauerunt pascha. Vespere aũt facto, discumbebat cum duodecim: & edentibus illis, dixit: Amẽ dico uobis, quod unus uestrũ mẽ proditurus est. Et mœsti redditi uehementer, cœperunt singuli dicere ei: Num ego sum domine? At ipse respondens, ait: Qui intinxit mecum manum in catino, hic me proditurus est. Filius quidem hominis uadit,

καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν. μήτι ἐγώ εἰμι ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. * λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. * γέγραπται γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τοῦ ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. * Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς με ἀπαρνήσῃ. * λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος. κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. * Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς. καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. * Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου, μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. * καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων. πάτερ μου,

sicut scriptum est de illo: Væ autem homini illi per quem filius hominis proditur: bonum erat ei, si natus nõ fuisset homo ille. Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Num ego sum rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Vescentibus autem eis, accepit Iesus panem, & cum egisset gratias, fregit, deditque discipulis, & ait: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Dicó autem uobis, non bibam posthac ex hoc fructu uitis usque in diem illum, cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei. Et cum hymnũ cecinissent, exierunt in montem oliuarũ. Tunc dicit illis Iesus: Omnes uos offendiculũ patiemini mea causa in nocte hac. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquàm autem resurrexero, præcedam uos in Galilæam. Respondẽs autẽ Petrus, ait illi: Et si omnes offendiculũ passi fuerint tua causa, ego tamen nunquàm offendiculum patiar. Ait illi Iesus: Amẽ dico tibi, quod in hac nocte antequàm gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tũc uenit Iesus cum illis in uillam, quæ dicitur Gethsemane, & dixit discipulis: Sedete hic donec uadam & orem illic. Et assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit affici dolore ac mœstitudine. Tũc ait illis Iesus: Mœsta est anima mea usque ad mortem: manete hic & uigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans ac dicens: Pater

μου, εἰ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο τὸν ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε· χαῖρε ῥαββεί. καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ παίσας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτάριον. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαί ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ

mi, si, possibile est, transeat à me calix iste; ueruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro: Adeo nõ potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera uice abijt, & orauit, dicens: Pater mi, si nõ potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos iterum dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus numero duodecim uenit, & cum eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi. Is uero qui prodebat eum, dedit illis signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et osculatus est eum. Dixitq; illi Iesus: Amice, ad quid ades? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperunt eum. Et ecce unus ex his, qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiẽs seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quod non possum nunc rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur

αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. * ἐν τῇ κείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. * οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. * ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. * καὶ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, καὶ οὐχ εὗρον, καίπερ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων. οὐχ εὗρον. * ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶπον, οὗτος ἔφη, δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, σὺ εἶπας. * πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. * τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, ἔνοχος θανάτου ἐστί. * τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χριστὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; * ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα

scripturæ, quòd sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquàm ad latronem existis cum gladijs & fustibus ad cõprehendendũ me: quotidie apud uos sedebam docens in tẽplo, & nõ me cepistis? Hoc autẽ totum factum est ut cõpleren tur scripturæ prophetarũ. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi comprehensum Iesum duxerũt ad Caiphã principẽ sacerdotum, ubi scribæ & seniores cõuenerant. Petrus aũt sequebat eũ procul usq; ad atriũ principis sacerdotũ. Et ingressus intro, sedebat cũ ministris, ut uideret finem. Principes aũt sacerdotũ & seniores, & totũ conciliũ quærebãt falsum testimoniũ cõtra Iesum, ut morti eum traderẽt, & nõ inueniebant, etiã cũ multi falsi testes accessissent, nõ inueniebant. Nouissime autẽ uenerũt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit, Possum destruere tẽplũ dei, & in triduo ædificare illud. Et surgens princeps sacerdotũ, ait illi: Nihil respõdes? Cur isti aduersũ te testimoniũ dicũt? Iesus aũt tacebat. Et respondens princeps sacerdotũ, ait illi: Adiuro te p deũ uiuentẽ, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Verũtamen dico uobis, amodo uidebitis filiũ hominis sedentẽ à dextris uirtutis, & uenientẽ in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotũ dissidit uestimẽta sua, dicẽs: Proloquutus est blasphemiã: quid insup egemus testibus? Ecce nũc audistis blasphemiã eius: qd uobis uidet? At illi respõdentes dixerunt: Reus est mortis. Tũc expuerunt in faciẽ eius, & colaphis eũ cæciderunt. Alij autẽ palmas in faciem eius dederunt, dicẽtes: Vaticinare nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum una ancillula

ξϛ ἄρνησις πέτρου. ξζ περὶ τῆς τοῦ ἰούδα μεταμελείας.

λέγουσα. καὶ οὐ ἦσθα μετὰ ἰησοῦ τοῦ γαλι
λαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων, ξϛ
τιε λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις. * ἐξελθόντα δὲ
α αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ
λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ ἰησοῦ τοῦ
ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρκου,
ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μικρὸν δὲ
προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ πέτρῳ.
ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά
σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο καταναθε
ματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω
τιϛ πον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. * καὶ ἐμ
β νήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος ἰησοῦ, εἰρηκότος
αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνή
σῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.
τιζ * πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον
β πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λα
τικ ου κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν.
α * καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον καὶ παρέδω
τιθ καν αὐτὸν ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. * τό ξζ
τε ἰδὼν ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατε
κρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκον
τα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς πρεσβυ
τέροις λέγων. ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῶ
ον. οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥίψας
τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελ
θὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι, συμβούλιον
δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν
τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλή
θη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς σή
μερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου
τοῦ προφήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκον
τα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου; ὃν
ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ
εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέταξέ
τκ μοι κύριος. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ
α ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέ
τκα γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; * ὁ δὲ ἰη
δ σοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγο
ρεῖσθαι

dicens: Et tu cũ Iesu Galilæo eras. At il/
le negauit corã omnibus, dicens: Nescio
quid dicas. Cum autẽ exisset in uestibu/
lum, uidit eum altera ancilla, & ait his
qui erant ibi: Et hic erat cũ Iesu Nazare
no. Et iterum negauit cum iureiurando:
Non noui hominem. Et post pusillum
accesserũt qui stabant, & dixerũt Petro:
Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua
te manifestũ facit. Tũc cœpit execrari &
iurare, quod nõ nosset hominẽ. Et conti
nuo gallus cãtauit. Et recordatus est Pe/
trus uerbi Iesu, qui dixerat ei: Priusquã
gallus cantet, ter me negabis. Et egressus
foras, fleuit amare. Mane aũt facto, XXVII
cõsiliũ inierunt oẽs principes sacerdotũ
& seniores populi aduersus Iesum, ut eũ
morti traderẽt. Et uinctũ eũ adduxerũt
& tradiderũt põtio Pilato præsidi. Tũc
uidẽs Iudas, q eũ prodiderat, q dãnat⁹
esset, pœnitentia ductus, retulit triginta
argenteos principibus sacerdotũ & seni
oribus, dicẽs: Peccaui, prodens sanguinẽ
innoxiũ. At illi dixerũt: Quid ad nos?
tu uideris. Et proiectis argẽteis in tẽplo,
recessit, & abiẽs laqueo se suspẽdit. Prin/
cipes autem sacerdotũ acceptis argẽteis,
dixerũt: Non licet eos mittere in corbo/
nam, quia precium sanguinis est. Consi
lio aũt inito, emerunt ex illis agrũ figuli,
in sepulturã pegrinorũ: quapropter uo/
catus est ager ille, ager sanguinis, usq; in
hodiernũ diem. Tunc impletũ est quod
dictum est per Hieremiam prophetam
dicentẽ: Et acceperũt triginta argenteos
precium æstimati, quem æstimatũ eme/
runt à filijs Israël: & dederũt eos in agrũ
figuli, sicut cõstituit mihi dñs. Iesus autẽ
stetit ante præsidem, & interrogauit eũ
præses, dicens: Tu es rex Iudæorum?
Dicit illi Iesus: Tu dicis. Et cum accusa/
retur

ρεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσ
βυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐ
τῷ ὁ πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου κατα
μαρτυροῦσι; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐ
δὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λί
τκβ αν. * κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπο
β λύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον.
τκγ * εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμε
δ νον βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶ
πεν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τίνα θέλετε ἀπολύσω
ὑμῖν, βαραββᾶν, ἢ ἰησοῦν τὸν λεγόμενον
χριστόν; ἤδει γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐ
τκδ τόν. * καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,
ι ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα. μη
δέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ
τκε ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. * οἱ δὲ
α ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς
ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ
ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν
εἶπεν αὐτοῖς. τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπο
λύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον. βαραββᾶν. λέγει αὐ
τκϛ τοῖς ὁ πιλᾶτος. * τί οὖν ποιήσω ἰησοῦν τὸν λε
α γόμενον χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες.
σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κα
κὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγον
τκζ τες. σταυρωθήτω. * ἰδὼν δὲ ὁ πιλᾶτος, ὅτι
ι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνε
ται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέ
ναντι τοῦ ὄχλου, λέγων. ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵ
ματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ ἀπο
κριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν. τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ
τκη ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. * τότε ἀπέ
α λυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν
τκθ φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. * τό
λ τε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόν
τες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸν πραιτώριον, συνήγα
γον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύ
σαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκ
κίνην, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,
ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλα
μον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετή
σαντες

retur à principibus sacerdotũ & senior/
bus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pila/
tus: Nõ audis q̃ multa aduersum te di/
cunt testimonia? Et non respondit ei ad
ullum uerbum, ita ut miraretur præses
uehemẽter. In festo autem consueuerat
præses turbæ dimittere unum uinctum
quem uoluissent. Habebat autem tunc
uinctum insignẽ, qui dicebatur Barab/
bas. Cõgregatis ergo illis, dixit Pilatus:
Vtrum uultis dimittam uobis Barabbã
an Iesum, qui dicitur Christus? Sciebat
enim quod propter inuidiã tradidissent
eum. Sedente autem illo pro tribunali,
misit ad eum uxor eius, dicẽs: Nihil tibi
cũ iusto illo, multa enim passa sum ho/
die in somnis propter eum. Principes au
tẽ sacerdotũ & seniores persuaserũt tur/
bis, ut peterẽt Barabbam, Iesum uero p
derent. Respondens autẽ præses ait illis:
Vtrũ uultis uobis è duobus dimittam?
At illi dixerũt, Barabbã. Dixit illis Pila/
tus: Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur
Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigat.
Præses autẽ ait: Quid em̃ mali fecit? At
illi magis clamabãt, dicẽtes: Crucifigat.
Videns autem Pilatus quod nihil profi
ceret, sed magis tumultus fieret, accepta
aqua, abluit manus corã populo, dicẽs:
Innocens ego sum à sanguine huius iu
sti, uos uideritis. Et respondens uniuer/
sus populus, dixit: Sanguis eius sup nos
& super filios nostros. Tunc dimisit illis
Barabbam, Iesum autem flagellatũ tra/
didit ut crucifigeretur. tunc milites præsi
dis suscipientes Iesum in prætorio, con/
gregauerunt ad eũ uniuersam cohortẽ.
Et cum exuissent eum, circundederunt ei
chlamydem coccinam, & coronã de spi/
nis cõtextã imposuerũt sup caput eius,
& harundinẽ in dexteram eius, & genu

 flexo

ϛαντες ἔμπροσθεν αὐτῶν, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέ-
τλ γοντες. Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *Καὶ
ε ἐμπτύϛαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,
καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυϛαν αὐτὸν τὴν χλα-
μύδα, ϛ ἐνέδυϛαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
τλα ϛ ἀπήγαιον αὐτὸν εἰς τὸ σαυρῶϛαι. *Ἐξερχό-
α μενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνό-
ματι σίμωνα. τοῦτον ἠγγάρευϛαν, ἵνα ἄρῃ τὸν
τλβ σαυρὸν αὐτοῦ. *Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λε-
α γόμενον γολγοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου
τλγ τόπος. *Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χο-
δ λῆς μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθε-
τλδ λε πιεῖν. *Σταυρώϛαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίϛαν
α τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον, ἵνα
πληρώθῃ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου. διεμερί-
ϛαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, ϛ ἐπὶ τὸν ἱμα-
τισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. καὶ καθήμενοι
τλε ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. *Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς
α κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην,
τλϛ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *Τό-
τε σαυροῦντες σὺν αὐτῷ δύο λῃσαὶ, εἷς ἐκ δε-
τλζ ξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. *Οἱ δὲ παραπορευό-
μενοι, ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε-
φαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. ὁ καταλύων τὸν
ναὸν, ϛ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶ-
σον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ
τλη τοῦ σαυροῦ. *Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων ϛ πρεσ-
βυτέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ
δύναται σῶϛαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραήλ ἐστι, κα-
ταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σαυροῦ, καὶ πιστεύσομεν
αὐτῷ. πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν, ῥυσάσθω νῦν
αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γὰρ, ὅτι θεοῦ εἰμὶ
τλθ υἱός. *Τοῦ αὐτὸ καὶ οἱ λῃσαὶ οἱ συνσαυρωθέντες
β αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτόν. *Ἀπὸ δὲ ἕκτης
τμ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶϛαν τὴν γῆν
β ἕως ὥρας ἐννάτ. *Περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν
τμα ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
ϛ Ἠλεὶ ἠλεὶ, λαμᾶ ϛαβαχθανί. τοῦτ' ἔστιν, θεέ
μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; τινὲς δὲ
τῶν ἐκεῖ

flexo ante eum, illudebant ei, dicentes:
Aue rex Iudæorũ. Et cum expuissent in
eum, acceperunt harundinẽ, & percutie-
bant caput eius. Et postquàm illusissent
ei, exuerunt eum chlamyde, & induerũt
eum uestimentis suis, & abduxerunt eũ
ut crucifigerent. Exeuntes autem inuene
runt hominem Cyrenæum, nomine Si-
monẽ: hunc adegerunt, ut tolleret crucẽ
eius. Et uenerunt in locum, qui dicit gol
gotha, quod est caluariæ locus. Et dede-
runt ei acetum bibere cum felle mixtũ:
& cum gustasset, noluit bibere. Postquã
autem crucifixerũt eum, diuiserunt uesti
menta eius, sortẽ mittentes: ut impleret
quod dictum est per prophetam: Diui-
serunt sibi uestimenta mea, & sup uesti-
mentũ meũ miserunt sortẽ. Et sedentes
seruabant eum ibi. Et imposuerant sup
caput eius causam ipsius scriptã: Hic est
Iesus rex Iudæorum. Tunc crucifigũtur
cum eo duo latrones, unus à dextris, &
alter à sinistris. Prætereuntes autem con
uitia iaciebant in eum, mouentes capita
sua, & dicẽtes: Tu ille qui destruebas tẽ-
plũ, & in triduo ædificabas: serua temet
ipsum. Si filius dei es, descende de cruce.
Similiter & principes sacerdotum, illudẽ
tes cũ scribis & senioribus dicebant: Ali-
os seruauit, seipsum non potest seruare.
Si rex Israël est, descendat nunc de cruce
& credemus ei. Confidit in deo, liberet
eum nunc si uult eum. Dixit enim, filius
dei sum. Idipsum autem & latrones, qui
crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.
A sexta autem hora tenebræ factæ sunt
super uniuersam terram usq; ad horam
nonam, & circa horam nonam clamauit
Iesus uoce magna, dicens: Eli eli lama sa
bachthani: Hoc est, Deus meus, deus
meus, cur deseruisti me? Quidam autẽ
illic

τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούϛαντες, ἔλεγον, ὅτι ἡλί-
τμβ αν φωνεῖ οὗτος. *Καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ
β αὐτῶν, ϛ λαβὼν σπόγγον, πλήϛας τε ὄξους,
καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ δὲ
λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχετε ἡλί-
τμγ ας σώσων αὐτόν. *Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κρά-
α ξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *Καὶ
τμδ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς
β δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. *Καὶ ἡ γῆ ἐσεί-
τμε σθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθηϛαν, καὶ τὰ μνημεῖα
ἠνεῴχθηϛαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοι-
μημένων ἁγίων ἠγέρθη, καὶ ἐξελθόντες
ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰ-
σῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανήσθη-
τμα ϛαν πολλοῖς. *Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος ϛ οἱ μετ'
β αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν
καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθηϛαν σφόδρα, λέ-
τμζ γοντες. ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. *Ἦϛαν δὲ
ε ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ, ἀπὸ μακρόθεν θεω-
ροῦϛαι, αἵτινες ἠκολούσηϛαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς
γαλιλαίας, διακονοῦϛαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν μα-
ρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου
καὶ ἰωσῆ μητὴρ, καὶ ἡ μητὴρ τῶν υἱῶν ζεβε-
τμη δαίου. *Ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρω-
α πος πλούσιος ἀπὸ ἀριμαθαίας, τὸ ὄνομα
ἰωσὴφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. οὗ-
τος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ ᾐτήϛατο τοῦ σῶ-
μα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ πιλᾶτος ἐκέλευσεν ἀπο-
τμθ δοθῆναι τὸ σῶμα. *Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ ἰω-
α σὴφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθη-
κεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐ-
λατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, ϛ προσκυλίϛας λί-
θον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν.
τμ Ἦν δὲ ἐκεῖ μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη
ϛ μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. *Τῇ
τμα δὲ ἐπαύριον ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν, συ-
νήχθηϛαν οἱ ἀρχιερεῖς ϛ οἱ φαρισαῖοι πρὸς
πιλᾶτον, λέγοντες. κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι
ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς
ἡμέρας ἐγείρομαι, κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆ-
ναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε
ἐλθόντες

illic stantiũ, cũ audissent, dicebant, Heliã
uocat iste. Et cõtinuo currẽs unus ex eis,
cũ acceptã spongiam implesset aceto, im
posuit harundini, dabatq; ei ut biberet.
Cæteri uero dicebant: sine, uideam⁹ an
ueniat Helias liberaturus eũ. Iesus autẽ
cum iterũ clamasset uoce magna, emisit
spiritũ. Et ecce uelum tẽpli scissum est in
duas partes à summo usq; ad imum. &
terra mota est, & petræ scissæ sunt, & mo-
numenta aperta sunt, & multa corpora
sanctorũ, qui dormierant, surrexerũt. &
egressi è monumẽtis post resurrectionẽ
eius, uenerũt in sanctã ciuitatẽ, & appa-
ruerunt multis. Centurio uero & qui cũ
eo erant custodientes Iesum, uiso terræ
motu, & his quæ facta fuerant, timuerũt
ualde, dicentes: Vere filius dei erat iste.
Erant autẽ ibi mulieres multæ, è longin-
quo spectantes, quæ secutæ fuerãt Iesum
à Galilæa, ministrãtes ei: inter quas erat
Maria magdalene, & maria Iacobi, &
Iose mater, & mater filiorum Zebedæi.
Cũ autẽ uespera facta esset, uenit homo
diues ab Arimathæa, nomine Ioseph,
qui & ipse discipulus erat Iesu, hic acces-
sit ad Pilatũ, ac postulauit corpus Iesu.
Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et cum
accepisset corpus Ioseph, inuoluit illud
sindone munda: posuitq; illud in monu
mento suo nouo, quod exciderat in pe-
tra: & aduoluto saxo ingenti ad ostium
monumenti, abijt. Erat autem ibi Maria
magdalene & altera Maria, sedẽtes con-
tra sepulchrum. Postero autem die quæ
sequit parasceuen, conuenerũt principes
sacerdotũ & pharisæi ad Pilatum, dicen-
tes: Domine, recordati sumus, quod im-
postor ille dixit adhuc uiuens: post tres
dies resurgo, iube ergo muniri sepul-
chrum usq; in diem tertium, ne quando
f 4 ueniant

ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. Ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πορευθέντες, ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῶν κουστωδίας.

ΚΝΒ *Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ, εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μαγδαλήνη, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῶν θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπεν ταῖς γυναιξί. μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν, τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν. Δεῦτε. ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἐπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων. χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ τινες τῶν κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συνὰ χθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβουλίον τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες. εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς

ueniant discipuli eius, & furētur eum, dicántque plebi, surrexit à mortuis: & erit nouissimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam: Ite, munite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, obsignato lapide, adhibitis custodibus.

Vespera autē sabbatorū, quæ lucescit XXVIII
in unā sabbatorū, uenit Maria magdalene, & altera Maria, ut uiderent sepulchrū. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus em̄ dñi descēdit de cœlo: & accedens, deuoluit lapidē ab ostio, sedebatq; super eum. Erat autē aspectus eius sicut fulgur, & uestimentū eius candidum sicut nix. Præ timore autem eius cōcussi sunt custodes, & facti sunt uelut mortui. Respondens autē angelus, dixit mulieribus: Nolite timere uos: scio em̄ quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis: non est hic, surrexit em̄ sicut dixit. Venite, uidete locū ubi positus erat dñs. Et cito euntes dicite discipulis ei⁹, q̄ surrexit à mortuis: & ecce præcedit uos in Galilæam, ibi eum uidebitis, ecce dixi uobis. Et digressæ celeriter à monumento cum timore & gaudio magno, currebant ut renunciarēt discipulis eius. Cum autem issent ad renunciandum discipulis eius, & ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autē accesserunt & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: Ite renunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi me uidebunt. Quæ cum abissent, ecce quidam è custodibus uenerunt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ acciderant: & congregati cum senioribus, consilio habito, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite quod discipuli eius nocte

νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, εἰς τὸν ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίσταζαν. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων. ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸν ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθυμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

nocte uenerint, & furati sint eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit sub præside, nos persuadebimus ei, & securos uos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatus est hic sermo apud Iudæos usque in hodiernum diem. Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus. Et cum uidissent illum, adorauerunt eum: quidam autē dubitauerunt. Et accedens Iesus, locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. eūtes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad cōsummationem seculi.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM FINIS.

ΜΑρκ⊙ μαθητὴς ἡ ἑρμωνεύτης πέτρ⊙, καθὼς τὸ πέτρ⊙ ἐξηγουμένου ἤκουσε, παρακληθεὶς ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς αὐτόπτων καὶ ὑπηρετῶν τοῦ λόγου γενομένων, ἐβούλετο καὶ αὐτὸς ἀσφαλῶς τὰ κατηχηθέντα γράψαι τοῖς ἐν τῇ Ρώμῃ ἀδελφοῖς, βραχὺ συντάξας εὐαγγέλιον. ὃ πολλῶν τυχόντων πέτρ⊙ ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον αὐθεντίσας ἐξέδωκε, καθὰ συνεγράψατο κλήμης ὁ τοῦ ἁγίου πέτρου μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς ἐν τῷ ἑκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων λόγῳ. καὶ παπίας ἱεραπολίτης τῆς ἀσίας ἐπίσκοπος μέμνηται τούτου τοῦ μάρκου. καὶ πέτρ⊙ ἐν τῇ πρώτῃ καθολικῇ ἐπιστολῇ, ἣν ὀνομάζουσι βαβυλῶνος, ἐκκλησίας ἐκλεκτῆς καὶ μάρκ⊙ ὁ υἱός μου, παραλαβὼν τὸ εὐαγγέλιον ὅπως αὐτὸς συνέταξε, καταλαμβάνει τὸν ἅγιον πόπον, καὶ πρῶτ⊙ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἱησοῦν χριστὸν κηρύττων, κατεσκεύασεν ἐκκλησίαν, τοιαύτη παιδεύσει βίου καρπερίᾳ διέπρεπεν, ὥστε πάντας τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ χριστῷ ἐπείθετο τῇ τότε διαγωγῇ. ὅθεν καὶ φίλων ὁ πρῶτος ἰουδαίων ἐλογιμώτατος, ὁρῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἔτι ἰουδαΐζουσαν, ὡσανεὶ εἰς ἔθνους τὸ οἰκεῖον ἔθνους, βίβλον περὶ τοῦ τότου διαπονήσας συνεγράψατο. καὶ ὥσπερ λουκᾶς διηγεῖται τοὺς ἐν ἱεροσολύμοις πιστεύσαντας πάντα ἐκκλησίαν κοινὰ, οὕτως κἀκεῖνος ὅπως ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ μάρκου τοῦ διδασκάλου ἑώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ παρέδωκε. πλουτήσας δὲ τοῦ ὀγδόου τοῦ νέρωνος ἔτους, ἀπεβίωσεν ἐν ἀλεξανδρείᾳ, διαδεξαμένου αὐτὸν ἀνανίου.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Ο ΑΓΙ μάρκος εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἔτη τ᾽ χριστ᾽ ἀναλήψεως συνεγράφη ἐν ῥώμῃ. ἦν μὲν δοῦλος ὁ μάρκ᾽ πέτρου μαθητής, ὃν ἡμεῖς αὐτ᾽ ὁ πέτρ⊙ ὀνομάζει πνευματικὸν παῖδα, ἐκαλεῖτο δὲ ἡ ἰωάννης. ἐπεκλήθη δὲ βαρνάβα. ἀλλὰ καὶ παύλου συνέκδημος. τέως μέν τοι πέτρῳ συνῆν τὰ πλεῖστα, καὶ ἐν ῥώμῃ συνῆν. ἠτήσαντο οὖν αὐτὸν οἱ ἐν ῥώμῃ πιστοὶ, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ἐκδόσθαι τ᾽ κ᾽ χριστοῦ πρᾶγμα πίαμ, μόλις οὖν πεισθεὶς συνεγράψατο. ὃ δὴ πέτρῳ ἀποκαλύψαν πρὰ θεοῦ, οὗ μάρκ⊙ συνέγραψεν εὐαγγέλιον, ἰδὼν οὖν ⊙ ἐπιβεβαιώσας ὡς ἀληθὲς, ἔπεμψε πρὸς τὰς ἐν ἀσίᾳ ἐκκλησίας. ἔστι δὲ ⊙ ἐπίσκοπος αὐτοῦ ἀπέσταλεν εἰς ἀλεξανδρείαν τε ἐκκλησίαν συνεσάμενος, τοὺς πρὸς ζῶσι μεσημβρινῶν κλίμασι πάντας ἐφώτισεν, εἷς ἦν οὖν ὁ χαρακτὴρ τ᾽ εὐαγγελίου ἐφ᾽ ἧς, ἡνίκα οὐδέπω ἔγραφον παρεγενόμην. ἐγένετό τε κ᾽ πάντα ζῶσι ματθαίῳ συμφέρων ὁ πρῶτος εὐαγγελιστὴς, πλὴν ὅσον ὁ ματθαῖος πλατύτερ⊙, καὶ ὅλα ὁ μ ματθαῖ⊙ τ᾽ κ᾽ σάρκα γεννήσεως τοῦ κυρίου ἐν ἀρχῇ μνημονεύει, οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο ἰωάννου. ὅθεν ἔνιοι καὶ πρεσβύτερον δοκεῖ, τριττὸν ἓν ὄνομα εἶπον ἐπὶ τῆς εὐαγγελισαΐς, ὁ ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καθήμενος θεὸς, ἃ πέρα πρόσωπα ἡ γραφὴ λέγει, παρέδωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον ἑνὶ πνεύματι συνεχόμενον. ὥσπερ οὖν τὰ χερουβὶμ ἕκαστον, ἓν μὲν πρόσωπον εἶχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ἕτερον ἀετῷ, ⊙ ἕτερον μόσχῳ, οὕτως καὶ ἡ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ψαγμαλτεία. τὸ μὲν κ᾽ ἰωάννου εὐαγγέλιον, ἔχει λέοντος πρόσωπον. βασιλικὸν γὰρ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικὸν ὄντως. ὁμοίως οὖν ⊙ ὁ ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ θεατρικὰ ἀξιώματος τ᾽ θεότητος τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. τὸ δὲ κ᾽ ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπ᾽ αὐτ᾽ κ᾽ σάρκα γεννήσεως καὶ ἀναθρωπήσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. τὸ δὲ κ᾽ μάρκου, ἀετῷ παρεικάζομενον, ἀπ᾽ ἐκ προφήτου ἤρξατο τοῦ ἰωάννου. ἐκ τῆς προφητικῆς καὶ χάριτος προοιμιακὴ δύναμις καὶ ὀξέως τὰ πόρρω βλέπουσα, ἀετὸς ὀξυδερκέστατον εἶναι, ὥστε ⊙ μόνον ἐκ τῆς ἄνω ὁρᾶν ζώων πρὸς τὸν ἥλιον δύνασθαι ἀπτόητον μὴ καμμύοντα. μόσχου δὲ ὅμοιον ἀπ᾽ κ᾽ λουκᾶ, διότι ἀπ᾽ αὐτ᾽ ἱερατείας τοῦ ζαχαρίου ἤρξατο, ὑπὲρ τῆς ἁμαρτιῶν τ᾽ λαοῦ θυμιῶντ⊙. μόχθ⊙ δὲ ἦν ὁ θυόμενος τότε. ἄρχεται οὖν ὁ μάρκ⊙ τοῦ εὐαγγελίου ἀπ᾽ αὐτ᾽ τοῦ προδρόμου διατριβῆς καὶ ὑποδείξεως. ἄκουε οὖν τί φησίν.

Εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

ΑΡΧΗ τ᾽ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ τ᾽ θεοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. * φωνὴ βοῶντ⊙ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. * ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον, καὶ ἐκήρυσσε λέγων. * ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει

Nitium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptū est in Prophetis: Ecce ego mitto nuncium meū ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate uiā domini, rectas facite semitas eius. Baptizabat Iohānes in deserto, prædicās baptismū pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. Erat autem Iohannes uestitus pilis cameli, & zona pellícea circa lūbos suos, uescebaturq; locustis ac melle syluestri: & prædicabat, dicens: Venit is qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus ut procumbens soluam corrigiam calciamentorum. Ego quidem baptizaui uos aqua, ille uero baptizabit

ᾱ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου.

βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ἰησοῦς
ε ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. *καὶ ἐβαπτίσθη
α ὑπὸ ἰωάννου ἐν τῷ ἰορδάνῃ. καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν
ϛ ᾧ εὐδόκησα. *καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν
β ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος
ζ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. *καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ
ς οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. *μετὰ δὲ τὸ πα
η ραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν ἰησοῦς εἰς τὴν γα
δ λιλαίαν, *κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βα
θ σιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων. ὅτι πεπλήρωται
ς ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν, βάλλοντας ἀμφίβληστρα ἐν τῇ θα
ι λάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. *καὶ εἶπεν αὐτοῖς
β ὁ ἰησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέν-
ια τες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ
ς προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω
ιβ αὐτῶν. *καὶ εἰσπορεύονται εἰς καπερναούμ. καὶ εὐ
η θέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συνα-
ιγ γωγὴν, ἐδίδασκεν. *καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ
β τῇ διδαχῇ αὐτῶν. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.
ιδ *καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος α
η ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραζε λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων.

φιμώθητι

baptizabit uos spiritu sancto. Et factum est in diebus illis. uenit Iesus à Nazareth Galiæa, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim cum ascenderet ex aqua, uidit diffindi cœlos, & spiritum quasi columbam descententem super illum. Et uox facta est de cœlis: Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, Et continuo spiritus illum expellit in desertum, & erat illic in deserto dies quadraginta, & tentabatur à satana, erátq; cum feris, & angeli ministrabant illi. Postquam autem comprehensus esset Ioannes, uenit Iesus in Galilæam, prædicans euangelium regni dei, & dicens: Impletum est tempus, instátque regnum dei, resipiscite & credite euangelio. Cum ambularet autem iuxta mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare, erant enim piscatores. Et dixit eis Iesus: Sequamini me, & faciam ut efficiamini piscatores hominum. Ac protinus relictis retibus suis, secuti sunt eum. Et progressus illinc pusillum, uidit Iacobum filium Zebedæi, & Iohānem fratrem eius, qui & ipsi in naui reconcinnabant retia, statimq; uocauit illos. Et illi relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, secuti sunt eum. Et ingrediūtur Capernaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos tanquàm autoritate præditus, & non sicut scribæ. Et erat in synagoga eorū homo obnoxius spiritui immūdo, & exclamauit, dicens: Ah, Quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te qui sis, nimirum ille sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicēs:

Obmutesce

β περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. γ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. δ περὶ τοῦ λεπροῦ.

φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην
ιε τὴν περίχωρον τῆς γαλιλαίας. *καὶ εὐθέως β
β ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος καὶ ἀνδρέου μετὰ ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις.
ις *καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤ-
η φιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.
ιζ *καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε,
η καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σίμων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ εὑρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω. εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαίαν, καὶ
ιη τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. *καὶ ἔρχεται δ
β πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων αὐτῷ. ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εἰπόντος αὐτῶν, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, εὐθὲς ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτῷ. ὅρα

μηδενὶ

Obmutesce, & exi ab homine. Et cum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamassetq; uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicētes: Quid est hoc? Quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undique regionem Galilææ finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Iohāne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitās, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris illico, ac ministrabat eis. Vesperi uero, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabātur. Et ciuitas tota congregata erat ad hostium, & sanauit multos qui ægrotabant uarijs morbis, & dæmonia multa eijciebat: & non sinebat loqui dæmonia quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte cum surrexisset, egressus est: & abijt Iesus in desertū locum, ibiq; orabat. Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant: & cum inuenissent eum, dicunt ei: Omnes te quærunt. Et ait illis: Eamus in proximos uicos, ut & ibi prædicem: in hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia eijciebat. Et uenit ad eum leprosus, deprecans eum, eiq; ad genua accidens, ac dicens illi: Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitque ei: Vide

g ne cui

μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν, ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

ι * καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι, καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοὶ, ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. καὶ μὴ δυνάμενοι προσενεγκεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ διορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβαττον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ. τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας; εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτου, ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ ἆρον σου τὸν κράβαττον, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειρε, καὶ ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸ κράβαττον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων. ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. * καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς

ne cui quicquam dicas, sed abi teipsum ostende sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimonium illis. At ille egressus, cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonē, ita ut iam nō posset Iesus manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undiq.

Et iterum intrauit Capernaum post dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus cōgregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonē. Et ueniunt ad eum ferētes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & cum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerunt tectum ædiū in quibus erat, perfossóq tecto funibus demittunt grabatū, in quo paralyticus decumbebat. Cum autem uidisset Iesus fidem illorū, ait paralytico: Fili, remittantur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quod sic cogitarēt intra sese, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrū est facilius dicere paralytico, remittantur tibi peccata, an dicere, surge & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autē sciatis quod filius hominis habet potestatē in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge ac tolle grabatum tuum, & abi in domū tuam. Et statim surrexit, sublatóque grabato egressus est in cōspectu omnium, adeò ut stupescerent omnes, & glorificarent deum, dicentes: Nunquàm sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq turba ueniebat ad eum, ac docebat eos

αὐτούς. καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς, εἶδεν λευὶν τὸν του ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτου, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτου. ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύοντες, καὶ ἔρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ του νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀνράπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτου τὸ καινὸν τ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιοὺς, εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. * καὶ ἐγένετο, παραπορεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτου ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας, καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ. ἴδε τί ποιοῦσι τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχε καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτου; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον του θεου

cos. Et cum præteriret Iesus, uidit Leui, Alphæi filium, sedētem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Isq surgens secutus est eum. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis eius: erāt enim multi qui secuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi cum uidissent eum capientē cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius: Quid est, quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito Iesus, ait illis: Non opus habent qui ualent, medico, sed qui male habent. Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatorēs ad pœnitentiam. Et discipuli Iohannis ac pharisæorum ieiunabant, ueniuntq, & dicunt illi: Quare discipuli Iohannis & pharisæorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus: Num possunt filij thalami nuptialis in quo cum illis sponsus est, ieiunare? Quamdiu habent secum sponsum, non possunt ieiunare. Veniēt autem dies, cū auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nemo assumentū panni rudis assuit uestimento ueteri, alioquin aufert supplemētum eius nouum à ueteri, & peior scissura fit. Et nemo mittit uinum mustum in utres ueteres, alioqui disrumpit uinum mustum utres, & uinum effunditur, & utres pereunt, sed uinum mustum in utres nouos mitti debet. Et accidit, ut transiret sabbatis per segetes, & cœperunt discipuli eius inter uiam uellere spicas, & pharisæi dicebant ei: ecce cur faciunt sabbatis, quod non licet? Et ipse ait illis: Nunquàm legistis quid fecerit Dauid, cum opus haberet, & esuriret ipse & qui cum eo erant? quomodo ingressus sit in domū

θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι; καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. κε β τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον· ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ παρετήρουν αὐτόν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα· ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς· ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν· καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἰεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολύ, ἀκούοντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα· ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχ' ἐξουσίαν

dei ſub Abiathar principe ſacerdotũ, & panes propoſitionis comederit, quos nõ licet edere niſi ſacerdotib⁹: & dederit etiã ijs qui ſecum erant? Et dicebat illis: Sabbatum propter hominẽ factum eſt, non homo propter ſabbatũ. Itaq; dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati.

Et introiuit iterum in ſynagogam, & erat ibi homo arefactam habens manũ: & obſeruabant eum, an ſabbatis ſanaturus eſſet eum, ut accuſarent illum. Et ait homini, habenti manũ arefactam: Surge in medium. Et dicit illis: Vtrum licet ſabbatis benefacere, an malefacere? animam ſeruare, an occidere? At illi tacebant. Et cum circumſpexiſſet eos cum ira cundia, condoleſcens ſuper cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manũ tuam. Et extendit: & reſtituta eſt manus illius ſana, ut altera. Egreſſi uero phariſæi, ſtatim unà cũ Herodianis cõſilium ineibant aduerſus eum, ut illum perdeterẽt. Ieſus autẽ cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa ſecuta eſt eum, & ab Iudæa & ab Hieroſolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanẽ, & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonẽ, hominũ multitudo magna: qui cum audiſſent quæ faciebat, uenerunt ad eũ. Et iuſſit Ieſus diſcipulis ſuis, ut nauicula ſibi deſeruiret ꝓpter turbã, ne ipſum premerent. Multos enim ſanauerat, ita ut irruerẽt in eum, quo illum tangerẽt, quotquot affligebãtur. Et ſpiritus immundi cũ illũ uidiſſent, procidebant ei, & clamabant dicẽtes: Tu es filius dei: & uehemẽter interminabat eis, ne ſe manifeſtũ facerent. Et aſcẽdit in montẽ, ac uocat ad ſe quos uoluit ipſe: & uenerunt ad eũ. Et fecit duodecim ut eſſent ſecũ, & ut emitteret eos ad prædicandũ, utq; haberẽt poteſtatẽ

σίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανηργές, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς. καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Καναναῖον, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν. καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον, ὅτι ἐξέστη. καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες, ἔλεγον, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται στῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι, ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. καὶ ἔρχονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἔξω ἑστήκοτες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν. καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν, εἶπον δὲ αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων· τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος τοὺς κύκλῳ περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους, λέγει· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

ὃς

testatẽ sanandi morbos, eijciendiq; dæmonia. Et imposuit Simoni nomen Petrus & Iacobũ filiũ Zebedæi, & Iohannẽ fratrẽ Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui: & Andreã, & Philippũ, & Bartholomæum, & Matthæũ, & Thomã, & Iacobũ Alphæi filiũ, & Thaddæũ, & Simonẽ Cananæũ & Iudã Iscariotem, qui & prodidit illũ. Et ueniunt in domũ, & cõuenit iterũ turba, sic ut nõ liceret illis uel panes edere: & cũ audissent qui ad illũ attinebant, exierunt ut manus injicerent in eũ. Dicebãt enim, in furorem uersus est. Et scribæ qui ab Hierosolymis descenderãt, dicebant: Beelzebul habet, & p principẽ dæmoniorũ eijcit dæmonia. Et ad se uocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanã eijcere? Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit, non potest stare regnũ illud. Et si domus contra semetipsam diuisa fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexit aduersus semetipsum ac diuisus est, nõ potest stare, sed finẽ habet. Non potest quisq; uasa fortis, ingressus in domũ illius, diripere, nisi prius fortẽ alligarit, & tunc domũ eius diripiet. Amẽ dico uobis: Omnia remittentur filijs hominũ peccata: & conuitia, quibuscũq; conuiciati fuerint. At qui conuiciũ dixerit in spiritũ sanctũ, nõ habet remissionẽ in æternũ, sed obnoxius est æterno iudicio. Dicebãt enim, spiritum immũdũ habet. Et ueniũt mater eius & fratres, & foris stantes, miserunt ad eũ q euocarent eum, & sedebat turba circa eũ, dicuntq; ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quærũt te. Et rñdit eis, dicẽs: Quæ est mater mea, & fratres mei? Et cum circũspexisset, in circuitu circũ se discipulos sedentes, ait: Ecce mater mea, & frẽs mei.

ὅσι ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελ
λς φός μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μητήρ ἐστι. *καὶ
β πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν.
καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε
αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θα
λάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν
ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παρα
βολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδα
χῇ αὐτοῦ. ἀκούετε, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖ
ραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε
παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρα
νοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσε ἐπὶ
τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλὴν, καὶ
εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος
γῆς, ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ
διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔ
πεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκαν
θαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτὸ, καὶ καρπὸν οὐκ ἔ
δωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν κα
λὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐ
ξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξή
κοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὃ
ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε δὲ ἐγένετο
καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν
τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐ
τοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βα
λζ σιλείας τοῦ θεοῦ. *ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παρα
α βολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες
βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκού
ωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ
ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέγει αὐ
τοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ
λη πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; *ὁ
β σπείρων τὸν λόγον σπείρει. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ πα
ρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρετε ὁ λόγος, καὶ ὅταν
ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχετε ὁ σατανᾶς, καὶ ἄρει
τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις
αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ πετρώ
δη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λό
γον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐ
τὸν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ
πρόσκαιροί

Qui enim fecerit uoluntatē dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

Et iterum cœpit docere iuxta mare, & IIII
congregata est ad eū turba multa, ita ut nauim ingressus, sederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina sua: Audite, ecce exibat seminator ad seminandū: & accidit inter seminandum, aliud quidem cecidit secus uiā, ueneruntq; uolucres cœli & comederūt illud. Aliud uero cecidit sup petrosa, ubi non habuit terrā multā, & statim exortū est, quod nō haberet altitudinē terræ: sole aūt exorto, æstu affectum est: & eo q̄ nō haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas, & succreuerunt spinæ ac suffocauerunt illud, & fructum nō dedit. Et aliud cecidit in terram bonā, & dabat fructum emergentē atq; crescentē: & afferebat unū triginta, & unùm sexaginta, & unū centū. ac dicebat illis: Qui habet aures ad audiendū, audiat. Cum aūt cœpisset esse solus, interrogauerunt eū hi, q̄ circum illum erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis: Vobis datū est nosse mysterium regni dei, illis autē qui foris sunt per parabolas omnia fiunt: ut uidētes uideant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant: nequādo cōuertant, & remittant eis peccata. Et ait illis: Nescitis parabolā hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis? Seminator ille sermonem seminat. Isti uero sūt, quorū alij iuxta uiam dicunt ubi seminat sermo, & cum audierint, cōfestim uenit satanas, & aufert sermonem qui seminatus est in cordib⁹ eorū. Et alij sūt similiter, qui in petrosa semē excipiūt: qui cū audierint sermonē, statim cū gaudio accipiunt illud, & nō habent radicē in se; sed temporarij

πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ
διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλί
ζονται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπει
ρόμενοι, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες,
καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀ
πάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπι
θυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν
λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν,
οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτι
νες ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ παραδέχοντε, καὶ
καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκον
λθ τα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. *μή
β τι ὁ λύχνος †καίεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον
Αἰς ἔρχεται τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυ
μ χνίαν ἐπιτεθῇ; *οὐ γάρ ἐστι τι κρυπτὸν, ὃ
β ἐὰν μὴ φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,
ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα
μα ἀκούειν, ἀκουέτω. *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. βλέ
β πετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρι
θήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς
μβ ἀκούουσιν. ὃς γὰρ ἂν ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ.
β καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
μγ *καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
ι ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς
γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ
ἡμέραν. καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνυ
ται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ
καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶ
τα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυι. ὅταν δὲ παρα
δῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸν δρέπα
μδ νον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. *καὶ ἔλεγε, τί
β νι ὁμοιώσομεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ἢ ἐν
Αἰς ποῖ. †τίνι παραβολῇ παραβαλῶμεν αὐτήν; ὡς κόκ
κον σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μι
κρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει,
καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μεί
ζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύ
νασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ
με τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. *καὶ τοιαύ
ταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς
τὸν λόγον

temporarij sunt: deinde coorta afflictione aut persecutione propter sermonem, cōfestim offenduntur. Et alij sunt qui in spinas semen excipiunt. hi sunt qui sermonem audiūt, & solicitudines seculi huius ac deceptio diuitiarū, cæterarumq; rerum cupiditates introëuntes, suffocāt sermonē, ac redditur infructifer. Et alij sunt qui in terram bonam semen exceperūt, qui audiunt sermonem & suscipiunt, & fructificant, ita ut aliud granum adferat triginta, aliud sexaginta, aliud centū. Et dicebat illis: Num lucerna incenditur, ut subter modium ponatur, aut subter lectum? Nónne ut super candelabrū ponatur? Non est em̄ quicq̄ occultū, quod non manifestetur: neq; fuit secretum, sed ut in propatulum ueniat. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis: Qua mensura metimini, alij metientur uobis, & adijcietur uobis qui auditis: Qui enim habet, dabitur illi: & qui nō habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. & dicebat: Sic est regnū dei, quēadmodum si homo iaciat sementem in terram, ac dormiat, atq; ille exurgat nocte ac die: segesq; germinet, ac surgat in altum dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenū frumētum in spica. cum autem productus fuerit fructus, statim mittit falcem, quoniā adest messis. Et dicebat: Cui assimilabimus regnum dei? aut qua collatione cōferemus illud? Est sicut granū sinapis, q̄d cum seminatū fuerit in terra, minus est om̄ibus seminib⁹ quæ sunt in terra: & cū seminatum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus olerib⁹: & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aues cœli nidificare. Et talibus multis parabolis loquebat eis

μς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν. *χωρὶς δὲ
ι παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ
μζ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα. *καὶ λέ
β γει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενομέ
νης, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τὸν
ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ
πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ.
καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη, καὶ τὰ κύ
ματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γε
μίζεσθαι, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ
προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν
αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέ
λει σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπε
τίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, σί
ωπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος,
καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν αὐ
τοῖς, τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ
ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς
ἀλλήλους, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνε
μος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; *καὶ
ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώ
ραν τῶν Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ ια
τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπαντᾷ αὐτῷ ἐκ τῶν
μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρ
τῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν.
καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι,
διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύ
σεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύ
σεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς
αὐτὸν ἴσχυεν δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς
καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν
ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰ
δὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ
προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγά
λῃ εἶπεν. Τί ἐμοὶ καὶ σοί Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς.
ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρ
τον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, τί
σοι ὄνομα; καὶ ἀποκρίθεὶς λέγει αὐτῷ λέγων, λεγεὼν ὄνο
μά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει αὐ
τὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω
τῆς χώρας

sermonẽ, prout poterant audire. sine parabola uero non loquebatur eis. seorsim autem discipulis suis exponebat omnia. Et ait illis in die illo cum facta esset uespera: Transeamus in ulteriorem ripam. Et dimissa turba, assumunt eum ita ut erat in nauí: sed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella uenti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa iã impleretur. Et erat ipse in puppi super cerui cal dormiens, & excitant eum, dicuntq; illi: Præceptor, non est tibi curæ, quod perimus? Et excitatus increpauit uentum, dixitq; mari: Tace, obmutesce. & cõquieuit uentus, factáq; est tranquillitas magna, & ait illis: Quid timidi estis adeo? qui fit ut nõ habeatis fiduciam? Et timuerũt timore magnõ, dicebántq; inter sese: Quis nã hic est, qa & uẽt⁹ & mare obediũt ei?

Et uenerunt traiecto mari in regionẽ Gadarenorum. Egressóq; ei de nauí, statim occurrit è monumentis homo spiritui obnoxius immũdo, qui domicilium habebat in monumentis; & neq; catenis quisq; poterat eum ligare, propterea quod, cum sæpe compedibus & catenis uinctus fuisset, discerptæ essent ab illo catenæ, & compedes essent comminutæ, neq; quisq; ualuisset eũ domare. Et semper die ac nocte in mõtibus & in monumentis erat clamans, & concidens seipsum lapidibus. Cum uidisset autẽ Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eũ, & clamans uoce magna dixit: Quid mihi tecum est Iesu fili dei altissimi? adiuro te per deum, ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine. Et interrogabat eum: Quod tibi nomẽ est? Et respondit, dicens ei: Legio mihi nomẽ est, quia multi sumus. Et deprecabatur eum multum, ne se emitteret extra regionẽ.

τὴν χώραν. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τὸ ὄρος ἀγέλη χοί
ρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐ
τὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες, πέμψον
ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθω
μεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς.
καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα,
εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ὥρμησεν ἡ ἀ
γέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ὡσεὶ
δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσ
σῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ
ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.
καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός, καὶ ἔρ
χονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ θεωροῦσι τὸν δαι
μονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον,
καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶ
να, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς
οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,
καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν
αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. * καὶ
ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει
αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. οὐκ δὲ
ἀφῆκεν αὐτὸν Ἰησοῦς, ἀλλὰ λέγει αὐ
τῷ, ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς,
καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίη
κε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσ
σειν ἐν τῇ Δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον. * καὶ διαπερά
σαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ
πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ
ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς
τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν
αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ παρεκά
λει αὐτὸν πολλὰ, λέγων. ὅτι ἡ θυγάτριόν μου
ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς
χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ'
αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ συ
νέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵ
ματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολ
λῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα,
καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ
χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ,
ἐλθοῦσα

regionẽ. Erat autẽ ibi iuxta montes grex porcorũ magnus pascẽs, & deprecabant eũ omnes dæmones, dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introëamus. Et pmisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immundi, ingressi sunt in porcos. Et ferebatur grex p præceps in mare. Erãt aũt fermè bis mille, & suffocati sũt in mari. Porrò qui pascebant porcos, fugerunt, & renunciauerũt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt ad uidendũ quid esset quod accideret: & ueniunt ad Iesum, & uident illum qui à dæmonio uexabat, sedẽtẽ ac uestitum, & sanæ mẽtis, qui habuerat legionẽ, & timuerunt. Et narrauerunt illis, qui uiderant, qualiter accidisset ei qui dæmoniũ habuerat, & de porcis. Et rogare cœperũt eũ, ut discederet de finibus ipsorum. Et cum ingressus esset nauim, rogabat illum qui fuerat à dæmonio correptus, ut esset cum illo: Iesus autem nõ pmisit eum, sed ait illi: Abi in domũ tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & misertus sit tui. Et abiit, & cœpit prædicare in decapoli, quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabãtur. Et cum trajecisset Iesus naui rursus in ulteriorem ripam, cõuenit turba multa ad eũ, & erat circa mare. Et ecce uenit quidam principum synagogæ, nomine Iairus: & cum uidisset eũ, procidit ad pedes eius, & deprecabatur eum multũ, dicẽs: Filiola mea in extremis est, oro ut ueniens & imponas illi manus, ut salua sit, & uiuet. Et abiit cũ illo, & sequebat eũ turba multa, & coprimebãt eũ. Et mulier quædã, quæ fuerat obnoxia profluuio sanguinis annos duodecim, fuerátq; multa ppessa à cõplurib⁹ medicis, & insũpserat oia sua, neq; qcq; adiumenti senserat, sed magis in deterius uenerat, cum audisset de Iesu

uenit

ιλθῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ, κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε· τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο; καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονταί ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά, καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς· τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ· ταλιθὰ, κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τὸ, κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα, καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν. * καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,

Alij ἔρχονται

uenit in turba à tergo, & tetigit ueſtimẽtum eius. Dicebat enim: ſi uel ueſtimẽta eius tetigero, ſalua ero. Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguiuis eius: & ſenſit corpore, quod ſanata eſſet ab eo flagello. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcẽs uirtutẽ ex ſeſe prodiſſe, conuerſus in turba, aiebat: Quis tetigit ueſtimenta mea? Et dicebant ei diſcipuli ipſius: Vides turbã undiq; premẽtẽ te, & dicis: quis me tetigit? Et circumſpiciebat, ut uideret eam quæ hoc fecerat. Mulier uero timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſeruauit, uade cum pace, & eſto ſana à flagello tuo. Adhuc eo loquente ueniũt à principe ſynagogæ, qui dicerent: Filia tua mortua eſt, quid ultra uexas magiſtrum? Ieſus autem protinus audito ſermone qui dicebatur, ait principi ſynagogæ: Ne metuas, tantummodo crede. Et non permiſit, ut quiſquàm ſe ſequeretur, præter Petrum & Iacobum & Iohãnem fratrem Iacobi. Et uenit in domum principis ſynagogæ, uidétq; tumultum ac flentes & eiulantes multum, & ingreſſus ait illis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella nõ eſt mortua, ſed dormit. Et irridebant eum. Ipſe uero eiectis omnibus, aſſumit patrem & matrem puellæ & eos qui cum ipſo erant, & ingreditur eò ubi puella erat iacens, & apprehenſa manu puellæ, ait illi: Talitha, cumi: quod eſt ſi quis interpretetur: Puella, tibi dico, ſurge. Et confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat. erat enim annorum duodecim. & obſtupuerunt ſtupore magno. Et præcepit illis uehementer, ne quis id ſciret, & iuſſit ut daretur illi quod ederet.

Et egreſſus eſt illinc, uenitq; in patriã VI ſuam,

ἑαυτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; * καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. * καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. * καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. * ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκκινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑπὸ κάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις καὶ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. * καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον. * καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι Ἠλίας ἐστίν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ἢ ὡς εἷς τῶν προφητῶν

suam, & ſequuntur eum diſcipuli ſui. Cumq; adeſſet ſabbatum, cœpit in ſynagoga docere, multiq; audientes obſtupuerunt, dicẽtes: Vnde huic hæc? & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi? & uirtutes tales per manus eius efficiuntur? Nónne hic eſt faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioſe, & Iudæ, & Simonis? Nõne & ſorores eius hic nobiſcum ſunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Ieſus: Non eſt propheta cõtemptus niſi in patria ſua, & inter cognatos, & in familia ſua. Et non poterat ibi uirtutem ullam ædere, niſi quod paucos infirmos, impoſitis manibus ſanauit: ac mirabatur propter incredulitatem eorum. & ob ambulabat per uicos undiq; circumiacentes, docens. Et accerſit duodecim, cœpitq; eos emittere binos, ac dabat illis poteſtatẽ aduerſus ſpiritus immundos. Et præcepit illis, ne quid tollerẽt in uiam, niſi uirgam tantum: non peram, non panem, non in zona æs: ſed calciarẽtur ſandaliis, & ne induerentur binis tunicis. Et dicebat eis: Vbicunq; introieritis in domum, illic manete donec exeatis illinc. Et quicunq; non receperint uos, neq; audierint uos, exeuntes illinc, excutite puluerem qui eſt ſub pedibus ueſtris in teſtimonium illis. Amen dico uobis: tolerabilius erit Sodomis aut Gomorris in die iudicij, quàm ciuitati illi. Et egreſſi prædicabant, ut reſipiſcerent, & dæmonia multa eiiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & ſanabant. Et audiuit rex Herodes (innotuerat enim nomen eius) dicebátque: Iohannes ille, qui baptizabat, reſurrexit à mortuis, & propterea uirtutes agunt in illo. Alij dicebant: Helias eſt. alij uero dicebant: Propheta eſt, uel tanquàm unus ex prophetis,

προφητῶν

προφήτῶν. * Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης, ἔιπεν, ὅτι ἐγώ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν, ἠγέρθη ἀπὸ νεκρῶν. * Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἀποστείλας, κρατήσας τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ, Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡρῳδιὰς δὲ ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο. ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν. * Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσι, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Ἡρῳδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρῴδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, Ὅ τι ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτίσαντος. καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς, ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεύς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι, ἀλλ' εὐθὺς ἀπορείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ· καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. * Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ

prophetis. Cum audisset autem Herodes ait: Cui ego præcidi caput Iohannes iste est, ipse surrexit à mortuis. Nam ipse Herodes, missis satellitibus manus iniecerat in Iohannem, & uinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem. Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, uolebatq; occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum uirum iustum ac sanctum, & obseruabat eum: auditóq; eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et cum dies opportunus accidisset, cum Herodes in natalitijs cœnam faceret primatibus ac tribunis, & primoribus Galilææ, cumq; introisset filia ipsius Herodiadis ac saltasset, placuissetque Herodi ac simul accumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo tibi. Et iurauit illi: Quicquid à me petieris, dabo tibi usque ad dimidium regni mei. At illa egressa dixit matri suæ: quid petam? Illa uero dixit: Caput Iohannis baptistæ. Et ingressa statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo ut protinus des mihi in lance caput Iohannis baptistæ. Et dolore affectus rex propter iusiurandum, eosque qui simul accumbebant, noluit eam reijcere. Et confestim rex misso speculatore, iussit inferri caput eius. At ille abijt, ac decollauit eum in carcere: & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius uenerunt, & sustulerunt cadauer eius, posueruntq; illud in monumento. Et congregantur apostoli ad Iesum, ac renunciauerunt ei omnia,

καὶ

&

καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, * Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. * καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτούς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς, καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων ἄρτους, καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. καὶ γνόντες, λέγουσι, Πέντε καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν. καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξάμενος

& quæ egissent, quæq; docuissent. Et ait illis: Venite uos soli seorsim in desertum locum, & requiescite pusillum. Erat enim qui uenirent & abirent multi, ac ne cibum quidem capere uacabat. Et abijt in desertum locum nauigio seorsim. Et uiderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerunt eum multi, & itinere pedestri ex omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerũt eos, conueneruntq; ad illum. Et egressus uidit turbam multã Iesus, & affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant uelut oues nõ habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. & cum iam multũ diei præteriisset, accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & iã multũ tẽporis effluxit, dimitte illos ut abeant in circũiacentes uillas ac uicos, emántq; sibi panes: nam quod edant, nõ habent. At ille respondens ait illis: Date illis uos quod edant. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis: Quot panes habetis? Ite & uidete. Et cũ cognouissent, dicunt: Quinq;, & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, distributis conuiurijs in uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiridaria centeni & quinquageni. Et cum accepisset quinq; panes ac duos pisces, sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fregit panes, dedit'q; discipulis suis ut apponerent illis, & duos pisces diuisit omnibus. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autẽ qui comederãt circiter quinq; millia uirorum. Et statim coëgit discipulos suos conscendere nauim, ut præcederent transmisso mari Bethsaidam, dum ipse dimitteret turbam. Et cum dimisis-

h set

μενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξα-
ασθαι. * καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέ
σῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύ
νειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς, καὶ
περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται
πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ
ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν
περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἐδόξαν φάν
τασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ αὐτὸν
εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν, καὶ εὐθέως ἐλάλησε
μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, θαρσεῖτε, ἐγώ εἰ
μι, μὴ φοβεῖσθε. * καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς
τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν
ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύμαζον.
οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἦν γὰρ αὐτῶν
ἡ καρδία πεπωρωμένη. καὶ διαπεράσαντες, ἦλ
θον ἐπὶ τὴν γῆν γεννησαρὲθ, καὶ προσωρ
μίσθησαν. * καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ
πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιέδραμόν
τες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ
τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν,
ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι, καὶ ὅπου ἂν εἰσε-
πορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς, ἐν
ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ
παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ
ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο
αὐτοῦ, ἐσώζοντο. * καὶ συνάγονται πρὸς αὐ-
τὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμματέων
ἐλθόντες ἀπ' ἰεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις
ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ φαρισαῖοι
οἱ καὶ πάντες οἱ ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νί-
ψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες
τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. καὶ ἀπὸ
ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι.
καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλαβον κρα-
τεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ
χαλκίων, καὶ κλινῶν. * καὶ ἐπερωτῶσιν
αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς.
Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι

περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ.
SECVNDVM MARCVM. 87

set eos, abijt in montem ad orādum. Et
cū uespera aduenisset, erat nauis in me-
dio mari, & ipse solus in terra, uiditque
eos laborantes in remigando, erat enim
uentus cōtrarius eis. At circa quartā uigi
liam noctis uenit ad eos, ambulans sup
mare, & uolebat præterire eos. At illi ut
uiderūt eum ambulantē super mare, pu
tauerunt spectrū esse, & exclamauerunt:
Omnes enim uidebant eū, & cōturbati
sunt. & statim locutus est cū eis, dixitq;
eis: Confidite, egò sum, ne terreamini. Et
ascendit ad illos in nauim, & conquieuit
uentus, & uehemēter supra modū intra
se stupebant, & admirabant. Nō em
intellexerant de panibus, erat em cor eo
rū obcæcatū. Et cū traiecissent, uenerunt
in terrā Genezareth, & applicuerunt in
portū. Cūq; egressi essent de naui, conti
nuò agnouerunt eū, ac pcurrentes totā
undiq; regionē illā, cœperunt in graba-
tis eos qui male habebant circūferre, cū
audissent eū illic esse, & quocūq; introis-
set in uicos, aut in ciuitates, aut in uillas,
in plateis ponebāt infirmos, & deprecā-
bant eū, ut uel fimbriā uestimēti eius tā
gerent. Et quotquot tangebant eū, salui
fiebant. Et conueniunt ad eum pha- VII
risæi, & quidam de scribis qui uenerant
Hierosolymis. & cum uidissent quosdā
ex discipulis eius cōmunibus manibus
(id est, illotis) edere panes, incusabant.
nam pharisæi, & omnes Iudæi, nisi cre-
bro lauerint manus, nō capiunt cibum,
tenentes instituta maiorum. & à foro
uenientes, nisi loti fuerint, non comeduntIX
Et alia multa sunt, quæ susceperunt ser-
uāda, nempe lotiones poculorum & ur-
ceorum & æramētorum & lectorū. De-
inde interrogant eum pharisæi & scri-
bæ. Quare discipuli tui non ambulant

iuxta

κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ
ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν
Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται.
οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρ
δία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ
σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντο-
λὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀν
θρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων,
καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ
θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. Μω-
σῆς γὰρ εἶπεν, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν
μητέρα σου. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μη-
τέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν
εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ
κορβᾶν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφελη-
θῇς. καὶ οὐκ ἔτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι
τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦν-
τες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ
παρεδώκατε. καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποι
εῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον
ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνί
ετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπο-
ρευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶ
σαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά
ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει
ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ ὅτε εἰσῆλθεν
εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. καὶ λέ
γει αὐτοῖς, οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ
δὲν νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον
εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶ
σαι, ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρ
δίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀ-
φεδρῶνα ἐκπορεύεται, ἐκκαθαρίζον πάντα
τὰ βρώματα; ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀν-
θρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν
ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας
τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκ-
πορεύονται.

iuxta ritum traditum à maioribus, sed il
lotis manibus edunt panem? At ille re-
spondens, dixit eis: Bene uaticinatus est
Esaias de uobis hypocritis, sicut scriptū
est: Populus hic labijs me honorat, cor
autem eorum longe est à me: in uanum
autē me colunt, docentes doctrinas, præ
cepta hominum. Nam omisso præcepto
dei, tenetis constitutiones hominū, ablu
tiones urceorū & poculorū, aliáq; similia
his facitis multa. Et dicebat illis: Bene, re
ijcitis præceptum dei, ut constitutionem
uestram seruetis. Moses enim dixit: Ho
nora patrem tuum & matrem tuam: &
qui maledixerit patri uel matri, morte
moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit
homo patri uel matri corban: quod est,
donum quodcūq; ex me, in tuum cedet
commodum. & præterea nō sinitis eum
quicq; facere patri suō aut matri suæ, &
irritum facitis uerbum dei per constitu-
tionem uestram quam tradidistis. Et si-
milia huiusmodi multa facitis. Et cum
aduocasset ad se totam turbam, dicebat
illis: Audite me omes & intelligite: Nihil
est extra hominē introiēs in eum, quod
possit eum inquinare, sed quæ de homi
ne procedunt, illa sunt quæ inquinant
hominem. Si quis habet aures ad au-
diendum, audiat. Et cum introisset in
domum semotus à turba, interrogabāt
eum discipuli eius de similitudine. Et
ait illis: Adeo & uos intelligentia ca-
retis? Nondum intelligitis, quod om-
ne foris introiens in hominem, non po-
test eum inquinare, quia non intrat in
eius cor, sed in uentrem: & in secessum
exit, repurgās omnes escas? Dicebat au-
tem, quod ab homine exit, illud inqui-
nat homiuem. Ab interioribus enim de
corde hominum malæ cogitationes pro-

h 2 cedunt,

πορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἄφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια τύρου καὶ σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ γυνὴ ἑλληνίς, συροφοινίσσα τῷ γένει. καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γάρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑπὸ κάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξελκυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. * καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων τύρου & σιδῶνος, ἦλθεν πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων δεκαπόλεως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτῷ θῇ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, & πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι, & εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, & ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. & διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. * ὅσον δὲ αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον, καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες. * καλῶς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

cedunt, adulteria, ſtupra, homicidia, furta, auaritiæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, conuitia, ſuperbia, ſtultitia. omnia hæc mala ab internis procedunt, & inquinant hominem. Et inde ſurgens, abiit in confinia Tyri ac Sidonis, & ingreſſus domum, neminem uoluit ſcire, nec potuit latere. Mulier enim ſtatim ut audiuit de eo, cuius filiola habebat ſpiritum immundum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca Syrophœniſſa genere, & rogabat eum, ut dæmonium eiiceret de filia ſua. Ieſus autem dixit illi: Sine prius ſaturari filios. Non eſt enim honeſtum, ſumere panem filiorum, & proiicere catellis. At illa reſpondit & dicit illi: Etiam domine: nam catelli quoq; comedunt ſub menſa de micis filiorum. Et ait illi: Propter iſtum ſermonem uade, exiit dæmonium à filia tua. Et cum abiſſet domum ſuam, reperit dæmonium exiſſe, & filiam iacentem ſuper lectum. Et rurſum egreſſus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilææ p medios fines decapolis, & adducunt ei ſurdum, impeditæq; linguæ, & deprecantur eum, ut imponat illi manum. & cum apprehendiſſet eum de turba ſeorſim, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & ſputo emiſſo tetigit linguā eius, ac ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi, Ephphatha, quod eſt, aperire. Et ſtatim apertæ ſunt eius aures, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte. Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant. & ſupra modum ſtupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos facit audire, & mutos loqui.

In

ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησάν μοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάζει ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας, ἔκλασε, & ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι. καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔσχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι & αὐτά. ἔφαγον δὲ & ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡς τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. & εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη δαλμανουθά. * καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ζητεῖ; * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. & ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. * καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, & τῆς ζύμης ἡρῴδου. * καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. μὴ γνοὺς ὁ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακι-

In diebus illis cū turba admodū multa eſſet, nec habērēt quod manducarent, accerſitis ad ſe Ieſus diſcipulis, ait illis: Miſericordia tangor ergā turbam, quia iam triduo manent apud me, nec habēt quod edant: & ſi dimiſero eos ieiunos in domū ſuā, deficient in uia. Quidā em̄ ex eis è longinquo uenerūt. Et reſpōderunt ei diſcipuli ſui: Vnde iſtos quis poterit hic ſatiare panibus in ſolitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Illi uero dixerunt: Septē. Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terrā. Et acceptis ſeptē panibus, cum gratias egiſſet, fregit, deditq; diſcipulis ſuis, ut apponerēt. Et apposuerunt turbæ. & habebant piſciculos paucos: & cū beñedixiſſet, iuſſit apponi & hos. Comederunt aūt & ſaturati ſunt, ac ſuſtulerunt quæ ſupfuerant, fragmentorū ſeptē ſportas. Erant autē qui comederāt fermè quater mille, & dimiſit illos. Et mox ingreſſus in nauim cū diſcipulis ſuis, uenit in ptes Dalmanutha. Et egreſſi ſunt phariſæi, cœperūtq; diſputare cū illo, querentes ab eo ſignū è cœlo, tentantes eū. Et cū ingemuiſſet ſpiritu ſuo, dicit: Cur generatio hæc ſignū quærit? amē dico uobis, ſi dabit generatioi huic ſignū. Et relictis illis ingreſſus rurſus nauim, abiit traiecto lacu. Et oblīti fuerāt ſumere panes, nec præter unū panē habebant ſecū in naui. Ac præcepit illis dicēs: Videte, cauete à fermēto phariſæorū, & à fermēto Herodis, & diſputabant inter ſeſe dicētes: Panes nō habemus. Et eo cognito Ieſus dicit illis: Quid diſputatis, q̄ panes nō habetis? Nondū animaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatū habetis cor ueſtrū? oculos habentes, nō cernitis: & aures habētes, nō auditis? & nō meminiſtis? Cum quinq; panes fregiſſem in

πεντακισχίλιους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα. ὅτε καὶ τοὺς τετρακισχιλίους, πόσους σπυρίδας πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπαν, ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς οὐ νοεῖτε; * καὶ ἔρχεται εἰς βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτόν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται, καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτόν, εἴ τι βλέπει, καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀπεκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων. μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρείας τῆς φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι, καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέτρῳ, λέγων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ προσκαλισάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ὅς θέλει ὀπίσω

hominũ quinq; milia, quot cophinos fragmẽtis plenos sustulistis? Dicũt ei: Duodecim. Cum autem septem in quatuor milia, quot sportas ex reliquijs fragmentorum tulistis? Illi uero dixerunt: Septẽ. Et dixit illis: Qui fit ut non intelligatis? Et uenit Bethsaidam, & adducunt illi cæcum, & obsecrãt eum, ut illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit illum extra uicum. & cum expuisset in oculos illius, imposuissetq; illi manus, interrogauit eum, si quid uideret: & recepto uisu, dicebat: Video homines, quoniã uelut arbores cerno ambulantes. Deinde rursum imposuit manus super oculos illius, & fecit ut uisum reciperet. & restitutus est, ac denuo uidebat dilucide omẽs: & dimisit illum in domum suam, dicẽs: Neq; in uicum ingrediaris, neq; dixeris cuiquã in uico. Et egressus est Iesus & discipuli illius in uicos Cæsariæ, quæ cognominat' Philippi: & in uia interrogauit discipulos suos, dicens: Quẽ me dicunt homines esse? Illi uero responderunt: Iohãnem baptistam, & alij Heliam, alij rursus unum de numero prophetarum. Et ipse dicit illis: At uos quẽ me dicitis esse? Respondens autem Petrus, dicit illi: Tu es ille Christus. Et interminatus est eis, ne cui dicerent de se. Et cœpit docere eos q; oporteret filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus, summisque sacerdotib9 ac scribis, & occidi, & post tres dies resurgere. Et aperte sermonẽ loquebat'. Et apprehendit illũ Petrus, cœpitq; increpare eum. At ille conuersus, & intuitus discipulos suos, increpauit Petrũ, dicens: Abi post me satana: quoniam non sapis quæ dei sunt, sed quæ sunt hominum. Et cum ad se uocasset turbam unà cũ discipulis suis, dixit illis: Quicũq; uult sequi

ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιὼν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ. ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. * καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι

sequi me, abneget semetipsum, & tollat crucem suã, ac sequat' me. Nam quisquis uoluerit animã suam seruare, perdet eã. Quisquis autẽ perdiderit animã suã causa mea & euãgelij, hic seruabit eã. Quid enim profuerit homini, si lucratus fuerit mundũ totũ, & animæ suæ iacturã fecerit? Aut quid daturus est homo, quo repenset animã suã? Quẽcunq; eñ puduerit mei ac meorũ sermonũ in generatiõe hac adultera & peccatrice, pudebit illius & filiũ hominis, ubi uenerit in gloria patris sui cũ angelis sanctis. Et dicebat illis: Amẽ dico uobis: Sunt quidam inter eos qui hic stant, qui nõ gustabũt mortẽ, donec uiderint regnũ dei uenisse cum uirtute. Ac post dies sex assumit Iesus Petrũ & Iacobũ & Iohannẽ, & subducit eos in mõtem excelsum seorsim solos, & transformatus fuit corã illis, & uestimenta illius facta sunt splendida, & candida ualde ueluti nix, cui candida facere non potest fullo sup terrã. & cõspectus est illis Helias cũ Mose, colloquebanturq; cũ Iesu. Et respõdẽs Petrus, dicit Iesu: Rabbi, Bonũ est nos hic esse, & faciamus tabernacula tria, tibi unũ, & Mosi unũ, & Heliæ unum. Non enim nouerat quid loqueretur. erant enim expauefacti. Et facta est nubes, quæ obumbrauit illos. Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et repente cum circũspexissent, nõ amplius uiderũt quenq;, sed solũ Iesum esse secũ. Porrò cum descẽderent de monte, præcepit illis ne cui dicerẽt ea quæ uiderãt, nisi cũ filius hominis à mortuis resurrexisset. Ac uerbum hoc tenuerũt apud sese, inter se disputantes, quid esset hoc quod dixerat, è mortuis resurgere, & interrogabãt illum dicentes: Quid est quod scribæ dicunt,

ὅτι ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκρι-
θεὶς, ἔφη αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
ἀποκαθιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ
ἐξουδενωθῇ; ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡλίας ἐλή-
λυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, κα-
θὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. * καὶ ἐλθὼν πρὸς
τοὺς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐ-
τούς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς. καὶ
εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμ-
βήθη, καὶ προστρέχοντες, ἠσπάζοντο αὐτόν. Ⓒ
ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς. τί συζητεῖτε πρὸς
αὐτούς. * καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου,
εἶπεν. Διδάσκαλε ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός
σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. καὶ ὅπου ἂν αὐτὸ
καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρί-
ζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται. καὶ
εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλω-
σι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς,
λέγει. ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑ-
μᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέ-
ρετε αὐτὸν πρός με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν
πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ
πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν. καὶ πεσὼν ἐπὶ
τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε
τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς
τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν. παιδιόθεν,
καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ ἔβαλε, καὶ
εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι δύ-
ναῃ, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡ-
μᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τὸ εἰ δύνα-
σαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύον-
τι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου
μετὰ δακρύων ἔλεγε. πιστεύω κύριε· βοήθει
μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὠὼν
συντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύ-
ματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ. τὸ
πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι
ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλ-
θῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαρά-
ξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς,

ὥστε

Heliam oportere uenire prius? Ille uero respondēs, dixit illis: Helias quidem ubi uenerit prius, restituit omnia: & quemadmodùm scriptum est de filio hominis, ut multa patiatur, & contemnatur. Verum dico uobis: Heliam uenisse, & fecerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scriptum erat de illo. Et cum uenisset ad discipulos suos, uidit turbam multam circum illos, & scribas disputantes cum eis. Et protinus uniuersa turba cum uidisset eum, obstupuit: & accurrentes, salutauerunt eum. Et interrogauit scribas: Quid disputatis inter uos? Et respōdens unus è turba dixit: Præceptor, adduxi filium meum ad te, habētem spiritum mutum: & quandocūq; eū corripuerit, lacerat eū: atq; ille spumat, ac stridit dentibus suis, & aresci. Et dixi discipulis tuis ut eiicerēt, & nō potuerūt. At ille respōdens ei, dicit: O natio incredula, quousq; apud uos ero? quousq; patiar uos? Adducite illū ad me. Et aduxerunt illū ad eū. At uiso illo, cōtinuo spiritus discerpebat eum. Et prolapsus in terra uoluebatur spumans. Et interrogauit patrem illius: Quantum temporis est, quod hoc accidit ei? At ille dixit: A puero. Et frequenter illum & in ignē abiecit, & in aquas, quo perderet eū. Age si quid potes, subueni nobis miseratus nostri. Iesus autē dixit ei: Illud si potes credere: omnia possibilia credenti. Et cōfestim exclamās pater pueri cū lachrymis dixit: Credo domine, succurre incredulitati meæ. Cū uidisset autem Iesus, q turba simul accurreret, increpauit spiritū immundum, dicens illi: Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne posthac ingrediaris in illum. Et cum damasset spiritus, multumq; discerpsisset cum, exiuit: & factus est tanq; mortuus, adeo ut

ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι, ἀπέθανεν. ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτὸ,
καὶ ἀνέστη. * καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶ-
κον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ'
ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν
αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐ-
δενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ Ⓒ
νηστείᾳ. * καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο
διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τὶς
γνῷ. ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδί-
δοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦ-
σιν αὐτὸν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφο-
βοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἦλθεν εἰς Κα-
περναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώ-
τα αὐτούς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελο-
γίζεσθε; * οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ
διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ κα-
θίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς.
εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχα-
τος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παι-
δίον, ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλι-
σάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ἓν τῶν
τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
μου, ἐμὲ δέχεται. * καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξη-
ται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.
* Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων. Διδά-
σκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκ-
βάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν,
καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.
* ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐ-
δεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ
ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆ-
σαί με, ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν
ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδα-
τος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ
ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων
τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ
περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον

αὐτοῦ,

adeo ut multi dicerent, mortuus est. At Iesus correpta manu illius, erexit eum, & ille surrexit. Et cum esset ingressus domum, discipuli illius interrogabant eum seorsim: Cur nos non quiuimus eiicere illum? Et dixit illis: Hoc genus nulla re potest exire, nisi per deprecationē & ieiuniū. Et illinc digressi, iter fecerūt per Galilæam, nec uolebat ut quisquam sciret. Docebat em̄ discipulos suos, & dicebat illis: Filius hominis traditē in manus hominū, & occident eum, & occisus, tertio die resurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eū interrogare. Et uenit Capernaum: & cū uenisset in domū, interrogauit illos, qd in itinere inter uos disputabatis? At illi siluerūt. Nam inter se disputauerant inter uiam, quis esset maior. Et cū cōsedisset, accersiuit duodecim, & dicit illis: Si qs uult primus esse, is erit omniū postremus, & omniū minister. Atq; arreptū puerū statuit in medio illorū: & cum cepisset illum in ulnas suas, dixit illis: Quisquis unū ex talibus pueris receperit nomie meo, me recipit: & quicunq; me recipit, nō me recipit, sed eum qui misit me. Respōdit aūt ei Iohannes, dicens: Præceptor, uidimus quendā nomine tuo eiicere dæmonia, nec sequitur nos, & prohibuimus illū, propterea q nō sequit nos. At Iesus ait: Ne prohibeatis illum. Nullus em̄ est, qui si fecerit uirtutē p nomē meū, possit cito male loqui de me. Qui em̄ nō est aduersus nos, pro nobis est. Quisquis enim ad bibendū dederit uobis calicem aquæ nomine meo, q sitis Christi, amē dico uobis, nequaq; perditurus est mercedē suam. Et quisquis offenderit unum ex pusillis, q confidunt in me, melius foret illi, si circundaretur saxum molare circa ceruicem eius,

αὐτοῦ ἢ βέλτιόν σοί ἐστιν κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν σοί ἐστιν χωλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοί ἐστιν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. * καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις. * κακεῖθεν ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ προσελθόντες φαρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. * καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. * καὶ λέγει αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ

eius,& abijceret in mare. Et si tibi fuerit obstaculo manꝰ tua,amputa illā. Bonū est tibi,mutilū ad uitā ingredi,potius q̄ duas manus habētē abire in gehennā, in ignē inextinguibilē,ubi uermis illorum nō moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illū. Bonū est ut ingrediaris ad uitā claudus,potius q̄ duos pedes habens mitaris in gehennā,in ignē inextinguibilē, ubi uermis illorum nō moritur, & ignis nō extinguit. Et si oculus tuus tibi obstaculo est,erue illū. Bonū est tibi, ut luscus introëas in regnū dei,potius q̄ ut duos oculos habēs mittaris in gehennā ignis, ubi uermis eorū nō moritur, & ignis non extinguit. Nā omnis homo igne salietur, & omnis uictima sale salietur. Bona res est sal.cæterū si sal insulsuis fuerit, p quid ipsum cōdietis? Habete in uobisipsis salem,& pacem habete inter uos inuicem.

Et cum inde surrexisset,uenit in fines Iudææ per regionē quæ est ultra Iordanem.& conueniūt rursum turbæ ad illū, & sicut cōsueuerat rursum docebat eas. Et adeuntes pharisæi interrogabāt illū: Licēt ne uiro uxorē repudiare? tentātes illum. At ille respōdens,dixit illis: Quid uobis præcepit Moses? At illi dixerunt: Moses permisit libellum repudij scribere,ac dimittere. Et respondens Iesus, dixit illis: Ad duriciam cordis uestri scripsit uobis præceptum istud.cæterum ab initio creationis masculum & fœminam fecit illos deus. Propter hoc relinquet homo patrē suum & matrē, & adhærebit uxori suæ,& fient duo caro una. Itaque non iam sunt duo,sed una caro. Quod igit deus copulauit,homo ne separet. Et in domo rursū discipuli illius eadē de re interrogauerūt illū,& dicit illis: Quicūq; repudiauerit

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται. * καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτησεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, εὐλόγησεν αὐτά. * καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν εἷς, καὶ γονυπετήσας αὐτόν, ἐπηρώτα αὐτόν· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἓν σοί ὑστερεῖ. ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. * ὁ δὲ συνοχὰς ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες

repudiauerit uxorem suam, & duxerit aliam,adulterium committit aduersus illam:Et si mulier repudiauerit uirum suum.& nupserit alteri,adulterium cōmittit. Et attulerunt ad illum pueros,ut tangeret illos:discipuli uero increpabāt eos, qui adducebant. Cum uidisset autem Iesus,indignatus est,& dixit illis:Sinite pueros uenire ad me,ne prohibete illos,talium enim est regnū dei. Amē dico uobis: Quicunq; nō acceperit regnum dei tanq̄ puer,haudquaq̄ ingredietur in illud. Et cum cœpisset illos in ulnas, impositis manibus sup illos,benedixit eis. Et cum exiret in uiā,accurrit quidā,ac genua flexit illi,& interrogabat eū: Præceptor bone,quid facia;ut uitā æternā possideam? Iesus autē dixit illi: Cur me dicis bonū? Nemo bonus,nisi unus,nēpe deus. Præcepta nosti. Ne cōmittas adulteriū,ne occidas,ne fureris,ne falsum testimoniū dicas,ne fraudes:honora patrē tuū & matrē. At ille respondēs dixit illi:Præceptor hæc omnia seruaui ab adolescētia mea. Iesus aūt intuitus illū, dilexit eū, & dixit illi: Vnū tibi deest: Abi,quæcūq; habes, uende,& da pauperibus,& habebis thesaurū in cœlo,& ueni sequere me,sublata in humeros cruce. At ille molestia affectus propter sermonem,discedebat mœrens. habebat enim possessiones multas. Et cum circumspexisset Iesus,dicit discipulis suis:Quam difficulter hi qui pecunias habent,in regnū dei intrabunt. Discipuli uero obstupuerunt super uerbis illius. At Iesus rursum respōdens,dicit illis: Filij,quam difficile est eos, qui fiduciam habent in pecunijs,regnum dei ingredi. Facilius est camelum per foramen acus ingredi,quam diuitē in regnū dei ingredi. Illi uero supra modum admirati sut. dicentes:

λέγοντες πρὸς ἑαυτούς. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει. παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ· πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶ παρὰ τῷ θεῷ. ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήκαμέν σοι. ✱ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφάς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. ✱ ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν ὁ ἰησοῦς πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ πρεσβυτέροις, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. ✱ καὶ προσπορεύονται αὐτῷ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου, λέγοντες. διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. δυνάμεθα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε

dicentes intra sese: Et quis potest esse saluus? Intuitus autem Iesus illos, dixit: Apud homines impossibile, non apud deum: nam omnia possibilia sunt apud deum. Et cœpit Petrus dicere illi: Ecce reliquimus omnia, & secuti sumus te. Respondens autem Iesus dixit: Amen dico uobis: Nullus est qui reliquit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mea causa & euangelij, quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domus, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros cum persecutionibus, ac in seculo uenturo uitam æternam. Multi autem primi, erunt postremi: & postremi primi. Erant autem in uia ascendentes Hierosolymam, & præcedebat illos Iesus, erantq; pauefacti, & sequentes timebant. Et assumptis Iesus rursum duodecim, cœpit illis dicere, quæ sibi euentura essent. Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum ad mortem, & tradent illum gentibus, & illudent illi, & flagellabunt eum, & inspuent in illū, & occident eum, & tertia die resurget. Et accedūt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicētes: Præceptor, uolumus ut quicquid petierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis: Quid me uultis facere uobis? Illi uero dixerunt ei: Da nobis, ut unus tibi à dextris, & alter tibi à sinistris sedeamus in gloria tua. Iesus autem dixit illis: Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum, quod ego bibo? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem dixit illis: Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptismate, quo ego baptizor, baptizabimini

πιθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μού καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. ✱ καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς, οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν γενέσθαι μέγας, ἔσται διάκονος ὑμῶν. καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. ✱ καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ. ✱ καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρτιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζαρηνός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν. υἱὲ δαβὶδ ἰησοῦ, ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει, ἔγειραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββονί, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ. ✱ καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰς βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν. λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν

ptizabimini. Cæterum sedere mihi à dextris ac sinistris, nō est meū dare, sed his continget quibus paratū est. Et cum audissent decē, cœperunt indignari de Iacobo & Iohanne. Iesus aūt cū uocasset eos ad se, dicit illis: Scitis q̄ qui uident imperare gentibus, dominiū exercēt aduersus illas. Et qui magnates sunt inter eas, potestatē exercēt in illas. Verū non sic erit inter uos: sed quicūq; uoluerit ex uobis fieri magnus inter uos, erit minister uester. Et quicūq; uoluerit ex uobis esse primꝰ, erit omniū seruus. Nā & filius hominis nō uenit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret, ac daret animā suā redēptionē pro multis. Et ueniunt Hiericho, cūq; egrederet ab urbe Hiericho, ac discipuli illiꝰ & turba copiosa: filius Timæi Bartimæꝰ cæcus sedebat iuxta uiā mendicās. Et cū audisset q̄ Iesus Nazarenus esset, cœpit clamare, & dicere: Fili Dauid Iesu, miserere mei. Et increpabant illum multi, ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Et stetit Iesus, ac iussit illum uocari. & uocant cæcū, dicentes illi: Bono animo esto, surge, uocat te. Ille uero abiecto pallio suo, surrexit, & uenit ad Iesum. Et respōdens dicit illi Iesus: Quid uis faciā tibi? Cæcus autē illi dixit ei: Raboni, ut uisum recipiam. Iesus aūt dixit illi: Abi, fides tua saluum te reddidit. & protinus recepit uisum, & sequebatur Iesum in uia. Et cum appropinquant Hierosolymis ad Bethphage & Bethaniā iuxta montē oliuarū, emittit duos è discipulis suis, & dicit illis: Abite in uicū q cōtra uos est, & statim ingredientes in illū, inuenietis pullū alligatū, supra quē nullus hominum sedit: soluite eum & adducite. Et si quis uobis dixerit Cur facitis hoc? Dicite, q̄ dominus eo

χρείαν ἔχει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε.
ριη β * Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον
πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ
λύουσιν αὐτόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων,
ἔλεγον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶ-
λον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ
Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν
πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ
τὰ ἱμάτια αὐτῶν. καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτόν.
πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν
ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δέν-
ριθ α δρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. * καὶ οἱ
προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον,
λέγοντες, ὡς ἀννᾶ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε-
νος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένη ἡ ἐρχομέ-
νη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς
ρκ ς ἡμῶν δαβίδ, ὡς ἀννᾶ ἐν τοῖς ὑψίστοις. * καὶ
εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα ὁ κύριος καὶ εἰς τὸ
ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη
οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς βηθανίαν μετὰ
τῶν δώδεκα. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων λγ
αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας ἐπείνασε. καὶ ἰδὼν συ-
κῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα
εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν, οὐ-
δὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύ-
κων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ.
μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρ-
πὸν φάγοι, καὶ ἤκουον οἱ μαθητ[illegible]ο.
ρκα β * καὶ ἔρχονται εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ [illegible]λ-
θὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν
τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ
ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν, καὶ
τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστε-
ρὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις διε-
νέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε,
» λέγων αὐτοῖς· οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός
» μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι
» τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπή-
ρκβ α λαιον λῃστῶν. * καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς,
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀ-
πολέσουσιν, ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι
πᾶς

opus habet, & cōtinuo illum mittet huc. Abierunt autē, & inuenerunt pullum alligatum iuxta ianuam foris in biuio, & soluunt illum. Et nōnulli eorum qui illic stabant, dicebāt illis: Quid facitis soluentes pullū? At illi dixerūt eis, quemadmodū præceperat Iesus, & sinebant illos. Et adduxerunt pullū ad Iesum, & iniecerūt illi uestimēta sua, seditq; sup illum. Multi uero uestimēta sua sternebāt in uiam. Alij uero frondes incidebant ex arboribus, & sternebant in uiam. Et qui præcedebant, quiq; sequebant clamabant, dicentes: Hos anna: benedictus q uenit in nomine dñi. Benedictū qđ uenit regnū in nomine dñi patris nostri Dauid, hos anna in altissimis. Et ingressus est Hierosolymā dñs & in templū. Et cum circumspexisset omīa, iámq; tēpus esset uespertinum, egressus est Bethaniam cum duodecim, & postero die cū exissent Bethania, esurijt: cūq; uidisset arborē fici procul, habentem folia, ueniebat si uidelicet inuēturus esset aliquid in illa: & cum uenisset ad illā, nihil inuenit nisi folia. Non enim erat tempus ficorū. Et respondens Iesus dixit ficui: Ne post hac ex te in æternum quisquàm fructum edat. Et audiebant discipuli illius, ueniuntq; Hierosolymā. Et ingressus Iesus in templū, cœpit eijcere eos, qui uendebant & emebant in templo, & mensas argentariorū, & sellas uendentium columbas subuertit, & non permisit, ut quisquàm deportaret uas p templum: & docebat, dicens illis: Nónne scriptum est: Domus mea domus precationis uocabitur omnibus gentibus? uos autem fecistis eam speluncam latronum. Et audierunt scribæ principésq; sacerdotum, & quærebāt quomodo illum essent perdituri. Timebant enim eum q tota

πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ
ρκγ αὐτοῦ. * καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω
ι τῆς πόλεως. καὶ πρωῒ παραπορευόμενοι, εἶ-
δον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν, καὶ ἀ-
ναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεὶ,
ρκδ ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήραται. * καὶ ἀπ-
ς κριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν
θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ
ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θά-
λασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ-
τοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται
ρκε αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. * Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάν-
δ τα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύε-
ρκϛ τε, ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. * καὶ ὅτ' ἂν λδ
ς στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κα-
τά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
ρκζ β * καὶ ἔρχοντι πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν
τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς λε
αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ
πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξου-
σίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ
δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐπερωτή-
σω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρί-
θητέ μοι; καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ-
τα ποιῶ. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ
ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Ἀποκρίθητέ μοι. καὶ
ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν εἴπω-
μεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ; διὰ τί οὖν οὐκ ἐπί-
στευσατε αὐτῷ. ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώ-
πων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶ-
χον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. καὶ
ἀποκριθέντες, λέγουσι τῷ Ἰησοῦ. οὐκ οἴδα-
μεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς. οὐ-
δὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
ρκη β ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λϛ
λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος,
καὶ περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ὑπολή-
νιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐ-
τὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστειλε
πρὸς

tota turba admirabatur doctrinā illius. Et cum uespera iam esset, egressus est Iesus è ciuitate, & mane prætereuntes, uiderunt ficum exaruisse radicitus, & recordatus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa quam execratus es, exaruit. Et respōdēs Iesus, dicit illis: Confidite deo. Amen dico uobis, quod quicunque dixerit mōti huic: Tollaris ac mittaris in mare, & nō hæsitauerit in corde suo, sed crediderit, fore quæ dixerit, erit illi quicquid dixerit. Propterea dico uobis, quæcunque orantes petitis, credite quod accipitis, & erunt uobis. Et cum steteritis orantes, remittite si quid habetis aduersus aliquem, ut & pater uester, qui in cœlis est, remittat uobis delicta uestra. Et ueniunt rursum Hierosolymam, & cum ambularet in tēplo, ueniunt ad illum principes sacerdotū & scribæ & seniores, & dicūt illi: Qua autoritate hæc facis, & quis tibi dedit autoritatem istam, ut ista facias? Iesus autē respondens, dixit illis: Quæram à uobis & ipse quiddam, & respondete mihi, & dicam uobis qua autoritate hæc faciam. Baptismus Iohannis utrum è cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. Et cogitabant apud se, dicentes: Si dixerimus, è cœlo, dicet: Cur igitur non credidistis illi? At si dixissent, ex hominibus, timebant populum Omnes enim habebāt Iohannem, quod uere propheta fuisset. Et respondentes, dicunt Iesu: Nescimus. Et Iesus respondens dicit illis: Nec ego dicam uobis, qua autoritate hæc faciam.

Et cœpit illis per parabolas loqui. XII
Vineam plantauit homo, & circundederat sepem, & foderat lacum, & ædificauerat turrim, & elocauerat eam agricolis, & peregre profectus est, & misit

πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. * καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. * καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρῳδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ. Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ'

ad agricolas cum opportunũ esset seruũ ut ab agricolis acciperet de fructu uineæ. At illi arreptum illum ceciderũt, ac remiserunt uacuum. Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis cominuerunt illi caput, & remiserunt contumelijs affectum. Et rursum alium misit, & illum occiderunt: multósq; alios hos quidem cædentes, illos uero occidentes. Itaque cum unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ad illos postremũ, dicens: Reuerebuntur filium meum. Illi uero agricolæ dicebant inter sese: Hic est hæres, uenite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptum illum occiderunt, & eiecerũt è uinea. Quid igit' factutus est dominus uineæ? ueniet & perdet agricolas, & dabit uineam alijs. An' ne hãc quidem scripturam legistis? Lapidem quem reprobauerunt ij qui ædificabant, hic factus est caput anguli: à domino factum est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Et quærebant eum comprehendere, & metuebãt turbã. sciebãt enim, quod aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdã è pharisæis & Herodianis, ut eum captaret sermone. Illi uero cum uenissent, dicunt ei: Præceptor, scimus quod uerax es, & non curas quenq; : non enim respicis personã hominum, sed cum ueritate uiam dei docces: Licet censum Cæsari dare, an nõ? demus, an non demus? Ille uero sciens illorum simulationem, dixit illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, ut uideam. Illi uero attulerũt. Et dicit eis. Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi uero dixerunt ei: Cæsaris. Et respondens Iesus, dixit illis: Reddite quæ sunt cæsaris cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sũt de

ἐπ' αὐτῷ. καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λέγουσιν, ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλείπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα, καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως, καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἔλεγεν αὐτοῖς, οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων, ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. * καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν. ποία ἐστὶν πρώτη πάντων ἐντολή; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι. καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι. * καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς. καλῶς διδάσκαλε

de eo. Et uenĩũt Sadducæi ad illum, qui dicunt, non esse resurrectionẽ: interrogaueruntq; eum, dicentes: Præceptor, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat uxorem, & liberos non relinquat, ut accipiat frater eius uxorẽ illi? & suscitet semẽ fratri suo. Septẽ fratres fuerunt, ac primus accepit uxorem, isq; moriens nõ reliquit semen. & secundus accepit illam, ac mortuus est: & nec ipse reliquit semen, & tertius similiter. & acceperunt eam septem, nec reliquerunt semen. Postrema uero omnium mortua est & uxor. In resurrectione igitur, cum resurrexerint, cuius illorũ erit uxor? Nã septẽ habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus, dixit eis: An nõ propterea erratis, quod nescijatis scripturas, neq; uirtutem dei? Cum enim à mortuis resurrexerint, neq; cõtrahunt matrimonium, neq; nuptum dantur, sed sunt uelut angeli qui in cœlis sunt. Cæterũ de mortuis, quod resuscitantur, non legistis in libro Mosi, quomodo in rubo locutus sit illi deus, dicens: Ego ille deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum, sed deus uiuẽtium. Vos igitur multum erratis. Et cum accessisset quidam è scribis, & audisset eos simul disputantes, uideréq; quod bene respondisset eis, interrogauit illum: Quod est primũ omnium præceptorum? Iesus autẽ respondit illi: Primũ omniũ præceptum est: Audi Israël, Dominus deus noster, dominus unus est. Et diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis. Hoc est primũ præceptum. Et secundum simile hoc est: Diliges proximum tuum, ut teipsum. Maius his aliud præceptũ non est. Et dixit illi scriba: Bene præ-

δάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς,
καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγα-
πᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης
τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης
τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυ-
τὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων,
καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνε-
χῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ
ρλγ β τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * καὶ οὐδεὶς οὐκ ἔτι ἐ-
τόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἀποκριθεὶς μ
ρλδ β ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς
λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός
ἐστι δαβίδ; αὐτὸς γὰρ δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύ-
ματι ἁγίῳ. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου,
κάθου ἐκ δεξιῶν μου. ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς
σου, ὑπὸ πόδιον τῶν ποδῶν σου. αὐτὸς οὖν δα-
βὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ
ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.
ρλε β * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόν-
των ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν
ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς
ρλϛ δείπνοις. * οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν
χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμε-
νοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. καὶ κα-
θίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου,
ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς
τὸ γαζοφυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔ-
βαλλον πολλά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτω- μα
χὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ
προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέ-
γει αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα
αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε
τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάν-
τες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον,
αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα
εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.
ρλζ β * καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέ-
γει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. διδάσκα-
λε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκο-
δομαί

ceptor cũ ueritate dixisti, quod unus sit deus, & nõ sit alius præter illum. quódq; diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis uiribus, ac diligere proximũ ut seipsum, plus sit quam uniuersa holocautomata & uictimæ. At Iesus cum uideret, quod cordate respondisset, dixit illi: Haud longe abes à regno dei. Et nemo post illa audebat illum interrogare. Et respondens Iesus dicebat, docẽs in templo: Quomodo dicunt scribæ, Christum esse filiũ Dauid? nam ipse Dauid dixit afflatus spiritu sancto: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi. Donec posuero inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Ipse ergo Dauid uocat eum dominum, & unde filius eius est? Et pleraque turba audiebat illum libenter. Et dicebat illis in doctrina sua: Cauete à scribis, qui amãt stolati obambulare, & amant salutationes in foris, primásq; sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos uiduarum, & sub prætextu longas faciunt preces. isti accipient grauiorem damnationem. Et cum sederet Iesus ex aduerso gazophylacij, spectabat, quomodo turba mitteret æs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant multa. Et uenit quædam uidua pauper, misitq; minuta duo, quod est quadrãs. Vocatisq; ad se discipulis suis, dicit illis: Amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus misit, quam omnes qui miserunt in gazophylaciũ. Nam omnes ex eo quod ipsis supererat, miserunt. At hæc è penuria sua omnia quæcunq; habebat misit, totam substantiam suam.

XIII Et cum exiret è templo, dicit illi quidam è discipulis illius: Præceptor, uide quales lapides, & quales substructiones

δομαί. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ.
βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς;
οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθου, ὃς οὐ μὴ κα-
ρλη β ταλυθῇ. * καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος μβ
τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐ-
τὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ
ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας, εἰπὲ ὑμῖν. πότε ταῦτα
ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλει πάντα
ταῦτα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκρι-
θεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις
ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ
τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ
πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε
πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖ-
σθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος.
ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βα-
σιλεία ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κα-
τὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί.
ρλθ α ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα. * βλέπετε δὲ ὑμεῖς
ἑαυτούς. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέ-
δρια καὶ εἰς συναγωγάς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ
ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσεσθε ἕνεκεν
ρμ ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * καὶ εἰς πάν-
τα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέ-
ρμα β λιον. * ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόν-
τες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ με-
λετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ
ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λα-
λοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώ-
σει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πα-
τὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ
γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσε-
σθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
μά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
ρμβ σωθήσεται. * ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα
τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ δανιὴλ τοῦ
προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων,
ρμγ β νοείτω. * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέ-
τωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος,
μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰ-
σελθέτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ.
καὶ

nes. Et Iesus respõdẽs, ait illi: Vides has magnas substructiones? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non diruat. Et cũ sederet in monte oliuarũ è regione templi, interrogabant illum secreto Petrus & Iacobus, & Iohãnes, & Andreas: Dic nobis quãdo hæc erunt? & quod signum est, quando hæc omnia sint consummãda? At Iesus respondens illis, cœpit dicere: Videte, ne quis uos fallat. Multi enim uenient in nomine meo dicẽtes: Ego sum Christus, multósq; decipient. Cum autem audieritis bella & rumores bellorũ, ne turbemini: oportet em̃ fieri. at nondum finis. Insurget enim gens aduersus gentẽ, & regnũ aduersus regnũ. Et erũt terræmotus in singulis locis, & erunt fames ac turbatiões. Initia dolorũ hæc. Sed cauete uos uobis. Tradent em̃ uos in cõcilia & in synagogas, cædemini, & sub præsidibus ac regibus ducemini propter me in testimoniũ illis. Et apud oẽs gentes oportet prius prædicari euangelium. Cum aũt duxerint uos tradẽtes, ne præcogitetis quid dicturi sitis, neque meditemini, sed quicquid datũ fuerit uobis in illa hora, hoc loquamini. Non em̃ estis uos qui loquimini, sed spiritus sanctus. Traditurus est autẽ frater fratrẽ in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parẽtes, ac morte afficient eos. Et eritis odio habiti ab oñibus propter nomen meũ. Sed qui perseuerauerit usque ad finem, hic saluus erit. Porrò cum uideritis abominationem desolationis, de qua dictum est à Daniele propheta, stantem ubi non oportet, qui legerit, intelligat. Tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes. Qui uero fuerit in tecto, ne descendat in domum: nec ingrediatur, ut quicquam tollat è domo sua.

ϛμδ Β ϛμε ς ϛμς Β ϛμζ ς ϛμη ς ϛμθ ϛμ Β ϛν ς ϛνα ϛ

Ὁ δὲ εἰς τὸν ἀγρὸν ὤν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε δέ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. * ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. * καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ· ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι, καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν πάντα. * ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται. * καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. * βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. * ὡς ἄνθρωπος ἀπὸδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

καὶ

Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollendum pallium suum. Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies illi tales afflictio, qualis nō fuit à primordio rerum conditarum, quas condidit deus, usq; ad hoc tempus, nec futura est. Et nisi dominus abbreuiasset dies, haud quaq; salua fuisset uniuersa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum, si quis uobis dixerit: Ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis. Exorientur pseudochristi, & pseudoprophetæ & ædent signa ac prodigia, ad decipiendum, si fieri possit, etiam electos. Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus post afflictionē illam sol obtenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum: & stellæ cœli decident, & uirtutes quæ in cœlis sunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus, cum potestate multa & gloria. Et tunc mittet angelos suos, & aggregabit electos suos à quatuor uentis, à summo terræ usq; ad summum cœli. A ficu uero discite similitudinem. Cum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, scitis quod prope sit æstas. Sic & uos cum hæc uideritis fieri, scitote quod prope sit in foribus. Amen dico uobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlum & terra præteribunt, sed uerba mea non præteribunt. Cæterū de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidē qui in cœlo sunt, nec ipse filius, sed solus pater. Cauete, uigilate, & orate, nescitis em quādo tēpus sit. Sicut homo qui peregre agit relicta domo sua, deditq; seruis suis substantiā suā, ac suū cuiq; opus

&

ϛμε Β ϛμς ς ϛμζ ς ϛμη α ϛμθ Β ϛ ς ϛξ Β μζ

μὴ ὦσι θορυβῶ γένηται ἀναχωρήσῃ. * γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ· μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε. * ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. * καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. * καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοῖς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ ἔσχεν αὕτη ἐποίησε· * προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. * καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος

& ianitori mandauit ut uigilaret. Vigilate igitur, nescitis em quando dñs domus uenturus sit, fero, an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repente, offendat uos dormientes. Cæterū quæ dico uobis, omnibus dico, uigilate.

Erat autem pascha, & azymorum dies futuri post biduum. Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum per dolum cōprehensum occiderent. Dicebant autē: Non in die festo, ne tumultus fiat populi. Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, accumbente eo uenit mulier habens alabastrū unguenti nardi pisticæ pretiosæ, & comminuto alabastro effudit illi in caput. Erant aūt quidam, qui indignarentur apud sese, ac dicerent: Ad quid perditio hæc unguenti? nam poterat hoc uendi pluris quam trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et infremuerūt aduersus illam. At Iesus dixit: Sinite illam, cur illi molesti estis? bonum opus operata est erga me. Semper enim pauperes habetis uobiscū: & quan docunq; uolueritis, potestis illis benefacere: me uero non semper habetis. quod potuit, hæc fecit: præuenit, ut ungeret meum corpus ad sepulturam. Amē dico uobis: Vbicunque prædicatum fuerit euangelium hoc in totum mundum, etiā hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam ĩsti us. Et Iudas Iscariotes, unus è duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eū illis. Quo audito, illi gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat, quomodo opportune illū traderet. Ac primo die azymorum, cum pascha immolarēt, dicūt illi discipuli sui: Vbi uis ut abeamus & paremus, ut edas pascha? Et emittit duos è discipulis suis, & dicit illis: Ite in ciuitatē, & occurret uobis

homo

ἄνθρωπος

ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει· ποῦ ἐστὶ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
ξα δ * καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. * οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς κατὰ
ξβ α εἷς, μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; * ὁ δὲ
ξγ β ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ
ξδ δ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰη-
ξε α σοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ
ξς β σῶμά μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ ὑμνήσαντες
ξζ ς ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐ-
ξη δ τοῖς ὁ Ἰησοῦς. * ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι γέγραπται. * πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προά-
ξθ ς ξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. * ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ. εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα

homo hydriam aquæ baiulans, sequimini illum: & quocunq; ingressus fuerit, dicite patrifamiliâs magister dicit: Vbi est diuersorium, ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ille uobis ostendet triclinium magnum, stratum, paratum, illic parate nobis. Et exierunt discipuli eius, & uenerunt in ciuitatem, & repererunt quemadmodum dixerat illis, parauerunt; pascha. Et cum uespera iam esset, uenit cum duodecim. Et cum accumberent ederéntque, dixit Iesus: Amen dico uobis, Vnus ex uobis proditurus est me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse mœsti, ac dicere illi singulatim: Num ego? Et alius: Num ego? Ille uero respondens, dixit illis: Vnus è duodecim qui intingit mecum in catinum. Filius quidem hominis uadit, sicut scriptum est de illo: Sed uæ homini illi, per quem filius hominis proditur. Bonum erat illi, si natus non fuisset homo ille. Et edentibus illis, sumpto Iesus pane, cum gratias egisset, fregit & dedit illis, ac dixit: Sumite, comedite, hoc est corpus meum. Et accepto poculo, cum gratias egisset, dedit illis, & biberunt ex eo omnes, & dixit illis: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundit. Amen dico uobis, posthac non bibam de fructu uitis, usque ad diem illum, cum illud bibero nouum in regno dei. Et cum hymnum dixissent, exierunt in montem oliuarum. Et dicit illis Iesus: Omnes offendiculum patiemini propter me in nocte hac, quia scriptum est: Percutiã pastorẽ, & dispergent oues. Sed posteaquam resurrexero, præcedã uos in Galilæam. Petrus autẽ dixit illi: Etiã si omnes offendiculũ passi fuerint, at non ego. Et dicit illi Iesus: Amen dico tibi, quod hodie in nocte hac, priusq; bis gallus

ἀλέκτρα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. * ὁ δὲ ἐκ
ξοα ς περισσοῦ ἔλεγε· μᾶλλον ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. * καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ ὄνομα Γεθσημανεί. * καὶ λέγει τοῖς
ξοβ α μαθηταῖς αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν προσεύξωμαι. * καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ
ξογ ς τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. * καὶ λέγει αὐ-
ξοδ δ τοῖς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε. * καὶ προελθὼν
ξοε α μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο.
ξος * ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. * καὶ ἔρχε
α ται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας. καὶ λέ-
ξοζ γει τῷ Πέτρῳ, Σίμων καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύ-
ξοη χεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * καὶ
ξοθ δ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. * καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον. καὶ λέγει αὐ-
ξθ τοῖς, καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα, ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς
ξπ δ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄπωμεν. ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.
ξπα * καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνε-
α ται Ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυ-
ξπβ β τέρων. * δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, ῥαββεὶ ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehemẽtius dicebat: Imò si me oportuerit cõmori tibi, non te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniũt in locum, cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrum, & Iacobum, & Iohannem secum, cœpitq; expauescere & angi. Et dicit illis: Dolore afficitur anima mea usque ad mortem: manete hic & uigilate. Et pgressus paululum, prostratus est in terram & orauit, ut si possibile esset, transiret à se hora, & dicebat: Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculum à me hoc. Veruntamen non quid ego uelim, sed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormientes, dicitq; Petro: Simon dormis? non potuisti unam horam uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tentationẽ. Spiritus quidem promptus, at caro infirma. Et rursum digressus orabat, & eundem dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormientes, erant enim oculi eorum grauati: neque sciebant quid illi responderent. Et uenit tertio, dicitq; illis: Dormite posthac & requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce traditur filius hominis in manus peccatorũ. Surgite eamus. Ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquẽte accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotibus & scribis & senioribus. Dederat autẽ is qui prodebat eum, cõmune signũ illis, dicẽs: Quẽcũq; osculatus fuero, is est, cõprehendite illum, & abducite caute. Et cũ uenisset, protinus accedit ad illum, dicitq; ei: Rabbi rabbi, ac deosculatus est eum. Illi uero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum.

Vnus aũt

ιγ α * Εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν
μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως,
καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με,
καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * Ἀλλ'
ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐ-
τὸν πάντες ἔφυγον. * καί τις νεανίσκος
ἠκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα
ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανί-
σκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς
ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. * καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰη-
σοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέρχονται αὐ-
τῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι
καὶ οἱ γραμματεῖς. * καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ
μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν
αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συνκαθήμενος
μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς
τὸ φῶς. * Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον
ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ
θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ηὕρισκον. πολλοὶ
γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ
μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. * καί τινες ἀναστάντες
ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγοντες, ὅτι
ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ
καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίη-
τον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειρο-
ποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση
ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιε-
ρεὺς εἰς τὸ μέσον ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν λέ-
γων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου κα-
ταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπε-
κρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν,
καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐ-
λογητοῦ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι. * καὶ
ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ
δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * ὁ δὲ ἀρχιερεὺς δι-
αῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. * τί ἔτι
χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς
βλασφημίας

Vnus aũt quispiã astantũ educto gla-
dio percussit seruũ summi sacerdotis, &
amputauit eius auriculã. Et nõdẽs Iesus
dixit illis: Tanq̃ ad latronẽ existis cum
gladijs ac fustib⁹ ad cõprehẽdendũ me,
quotidie erã apud uos in tẽplo docẽs, &
nõ cõprehendistis me, sed ista fiunt ut im-
pleant scripturæ. Et relicto illo omnes fu
gerunt. Et unusquispiã adolescẽtulus se-
quebat illũ circũamictus sindone super
nudũ, & cõprehendunt illũ adolescẽtuli.
Ille uero relicta sindone nudus effugit
ab illis. Et abduxerũt Iesum ad summũ
sacerdotẽ. Et cõueniũt cũ illo omes sum-
mi sacerdotes & seniores & scribæ. Et Pe
trus eminus sequebat illũ donec uenisset in
atriũ summi sacerdotis, & erat sedẽs unà
cũ ministris, & calefiebat ad lumẽ. Sum-
mi uero sacerdotes & totũ cõciliũ quære
bãt aduersus Iesum testimoniũ, ut mor-
ti traderent eum, nec inueniebant. Nam
multi falsum testimoniũ dixerant aduer
sus illum, nec erant satis idonea testimo-
nia. Et quidam assurgebant & falsum te-
stimoniũ ferebant aduersus illum, dicen
tes: Nos audiuimus eũ dicentem: Ego di
ruã templũ hoc qđ est manib⁹ factũ, &
tribus diebus aliud sine manibus factũ
extruã. Et ne sic quidẽ satis idonea erant
testimonia illorũ. Et surgẽs summ⁹ sacer
dos in mediũ, interrogabat Iesum dicẽs:
Non nũdes quicq̃? Quid isti aduersum
te dicunt testimonia? At ille tacebat, nec
q̃ quicq̃ respõdebat. Rursum summus
sacerdos interrogauit, & dicit illi: Tu es il
le Christus, filius benedicti? Iesus aũt di
xit: Ego sum: & uidebitis filiũ hominis se
dentem à dextris uirtutis, & uenientẽ in
nubibus cœli. Summus autem sacerdos
dilaceratis uestibus suis dixit: Quid præ
terea opus habemus testibus? Audistis
blasphemiã

βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες
κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.
ιδ δ * καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περι-
α καλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν
αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. καὶ
ιδ ε οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. * καὶ μζ
α ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται
μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα
τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐ-
τῷ, λέγει. καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα
Ἰησοῦ; ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπί-
σταμαι τί λέγεις. * καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ
ιδ ζ προαύλιον. καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παι-
α δίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν, πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς
παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ
πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ
παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ αὐ-
τῶν εἶ, καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά
σου ὁμοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ
ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον
ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώ-
ιδ η νησε. * καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος
ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πρὶν ἀλέκτο-
ρα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς, καὶ ἐπιβα-
ιδ θ λὼν ἔκλαιε. * καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωὶ
ι συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον
κ τὸ συνέδριον. * Δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγα-
α γαν καὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ. * καὶ ἐπη
σ ρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
α τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ.
σὺ λέγεις. * καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιε-
κ ρεῖς πολλά. ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτη-
σεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε
πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ
ιε β ἔτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πι-
λᾶτον. * κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς
α ἕνα δέσμιον, ὃν παρῃτοῦντο. * ἦν δὲ ὁ λε-
γόμενος Βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δε-
δεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον ἐπεποιή-
καιεν. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο
αἰτεῖσθαι

blasphemiam. Quid uobis uidetur? Illi
uero omnes condemnauerunt eum esse
reum mortis. Et cœperunt quidam con-
spuere in eum, & obuelare faciem illius,
& colaphis eum cædere, & dicere illi: Di-
uina. Ac ministri alapas illi impingebãt.
Et cũ esset Petrus in atrio inferius, uenit
una ancillarum summi sacerdotis, cũq̃
uidisset Petrum calefacientem se, intuita
illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fui
sti? At ille negauit, dicẽs: Nõ noui, necq̃
scio quid dicas. Et exiuit foras in uestibu
lum, & gallus cecinit. Et ancilla cum ui-
disset eum, rursum cœpit dicere his qui
astabãt: Hic ex illis est. At ille rursum ne-
gabat, ac paulo post iterum, qui astabãt,
dicebant Petro: Vere ex illis es, nam &
Galilæus es, & loquela tua conuenit. At
ille cœpit execrari ac deierare, non noui
hominẽ istum de quo dicitis. Et iterum
gallus cecinit. Recordatusq̃ est Petrus
uerbi quod dixerat illi Iesus: Priusquam
gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, cœ
pitq̃ flere. Et confestim diluculo XV.
concilio inito summi sacerdotes cum se-
nioribus & scribis ac toto consessu uin-
ctum Iesum adduxerunt, tradideruntq̃
Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu
es ille rex Iudæorum? At ille respondẽs,
dixit illi: Tu dicis. Et accusabant eum
summi sacerdotes de multis. Pilatus au-
tem rursus interrogauit illum, dicens:
Non respondes quicquam? ecce quam
multa aduersus te testantur? Iesus autẽ
deinde nihil respondit, adeo ut admira-
retur Pilatus. Cæterum in festo dimitte-
bat illis unum uinctum, quẽcũq̃ postu-
lassent. Erat autem qui dicebatur Barab
bas, qui cum seditionis autoribus fuerat
uinctus, qui per seditionem cædem pa-
trauerant. Et cũ acclamasset turba, cœpit

αὐτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ πιλᾶ-
τος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. Θέλετε ἀπολύ-
σω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων; ἐγίνωσκε
γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐ-
σλ τὸν οἱ ἀρχιερεῖς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν
α ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν βαραββᾶν ἀπολύ-
σε σῃ αὐτοῖς. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πά-
α λιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί οὖν θέλετε ποιήσω, ὃν λέ-
γετε βασιλέα τῶν ἰουδαίων; οἱ δὲ πάλιν ἔ-
κραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶτος ἔλε-
γεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ πε-
σσ ρισσωτέρως ἔκραξαν. σταύρωσον αὐτόν. * ὁ
α δὲ πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκα-
νὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν,
καὶ παρέδωκε τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα
σζ σταυρωθῇ. * οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐ-
ς τὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγ-
καλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐνδύουσιν
αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ
πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο
ἀσπάζεσθαι αὐτόν. * καῖρε βασιλεῦ τῶν ἰου-
σκ δαίων. * καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν
α καλάμῳ. καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ. καὶ τιθέντες
τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἐνέ-
παιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύ-
σθ ραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια.
α * καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐ-
τόν. καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα σίμω-
σι να κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ, τὸν
α πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυ-
σια ρὸν αὐτοῦ. * καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγο-
δ θᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου
σιβ τόπος. * καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρ-
α νισμένον οἶνον, ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. * καὶ σταυρώ-
σιγ σαντες αὐτὸν, διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
ι βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. * ἦν
σιδ δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. * καὶ ἦν ἡ ἐ-
α πιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη.
σιε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * καὶ σὺν αὐτῷ σταυ-
α ροῦσι δύο λῃστὰς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ
σις εὐωνύμων αὐτοῦ. * καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέ-
γουσα

flagitare, ut faceret quemadmodum sem-
per fecerat ipsis. Pilatus autem respon-
dit eis, dicens: Vultis dimittam uobis re-
gem illum Iudæorum? Sciebat enim quod
propter inuidiã tradidissent illum sum-
mi sacerdotes. Summi uero sacerdotes
concitauerunt turbam, ut potius Barab-
bam dimitteret ipsis. Pilatus autem re-
spondens rursum, ait illis: Quid igitur
uultis faciam ei, quem dicitis regem Iu-
dæorũ? At illi rursum clamauerunt: Cru-
cifige istum. Pilatus autem dicebat illis:
Quid em̃ mali fecit? At illi uehementius
clamauerũt: Crucifige eum. Pilatus uero
uolens turbæ facere satis, dimisit illis Ba-
rabbam, & tradidit Iesum flagellatũ, ut
crucifigeretur. Milites autem abduxerũt
eum intro in atrium, quod est prætoriũ,
& conuocant totam cohortẽ, & induunt
illum purpura, & circumponunt ei conte
xtam spinis coronam, & cœperunt salu-
tare illum: Aue rex Iudæorũ. & uerbera-
bant illius caput arundine, & inspuebãt
in illum, & positis genibus adorabant il-
lum. Et cum illusissent ei, exuerunt eum
purpura, & induerunt illũ uestibus pro-
prijs: & educũt eum, ut crucifigerẽt eum.
Et coëgerũt prætereuntẽ quendã Simo-
nem Cyrenensem, qui ueniebat ex agro,
patrẽ Alexandri & Rufi, ut tolleret crucẽ
eius. Et ducũt eum in Golgotha locum,
qđ est, si interpreteris, caluariæ locus: &
dederũt illi bibere myrrhatũ uinum, sed
ille nõ sumpsit. Cũq; crucifixissent eum,
partiti sunt uestimẽta eius, mittentes sor
tem super illa, quis quid tolleret. Erat au-
tem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et
erat inscriptio causæ illius inscripta: Rex
Iudæorũ. Et cum eo crucifigunt duos la-
trones: unũ à dextris, & alterum à sini-
stris eius. Et impleta est scriptura, quæ di
cit:

σιζ γουσα. καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. * καὶ οἱ
ς παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κι-
νοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. οὐαὶ
ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ
σιη τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ-
ματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν
οὐδύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ
ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα
σιθ ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. * καὶ οἱ συνεσταυ-
β ρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. * γενομένης
σκ δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν
β γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. * καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐν-
σκα νάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
ς ἐλωΐ, ἐλωΐ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι, μεθερμη-
νευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με
ἐγκατέλιπες. καὶ τινὲς τῶν παρεστηκότων ἀκού-
σκβ σαντες, ἔλεγον. ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ. * δραμὼν
β δὲ εἷς, καὶ γεμήσας σπόγγον ὄξους περιθεὶς τε
σκγ καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων. * ἄφετε,
α ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας καθελεῖν αὐτόν.
σκδ ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευ-
β σε. * καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη
σκε εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. * ἰδὼν δὲ ὁ
β κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι
οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν. ἀληθῶς
σκς ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἡὸς ἦν θεοῦ. * ἦσαν
ς δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι,
ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία
ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μητὴρ, καὶ σα-
λώμη, αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ἠκολού-
θουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι
πολλαὶ αἱ συναναβάσαι αὐτῷ εἰς ἱεροσό-
σκζ λυμα. * καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν μη
α παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰωσὴφ
ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευτὴς,
ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βα-
σιλείαν τοῦ θεοῦ; τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς
πιλᾶτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ.
ὁ δὲ πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε,
καὶ

cit: Et cũ iniquis deputatus est. & q præ-
teribant, cõuiciabant illi, mouẽtes capita
sua ac dicẽtes: Væ qui demoliris templũ,
& in tribus dieb⁹ extruis serua teipsum,
& descende de cruce. Similiter & summi
sacerdotes illudentes inter sese cũ scribis,
dicebant: Alios seruauit, seipsum seruare
nõ potest. Christus ille rex Israël descen-
dat nunc de cruce, ut uideamus & creda-
mus. Et qui crucifixi fuerant cũ illo, pro-
bra iaciebãt in eum. Cũ uero facta esset
hora sexta, tenebræ ortæ sunt super totã
terrã, usq; ad horam nonã. Et hora no-
na clamauit Iesus uoce magna, dicens:
Eloi, eloi, lama sabachthani. quod est, si
quis interpretet, Deus meus, deus me⁹,
cur me deseruisti? Et quidã astãtiũ cũ au
dissẽt, dicebãt: Ecce Heliã uocat. Accurrit
aũt quidã, & impleta spongia aceto, im-
positáq; harundini, porrexit illi potũ, di-
cens: Sinite, uideamus an uẽturus sit He-
lias, ad deponendũ eum. Iesus autẽ emis-
sa uoce magna, expirauit. Et uelũ templi
scissum est in duas partes, à summo usq;
ad imũ. Cum uidisset aũt Centurio, qui
astabat ex aduerso illi, quod sic emisso cla-
more expirasset, dixit: Vere homo hic fi-
lius erat dei. Erant aũt & mulieres è lon-
ginquo spectantes, inter quas erat Ma-
ria magdalene, & Maria Iacobi parui, &
Iose mater, & Salome, quæ etiã cũ esset
in Galilæa, secutæ fuerãt illũ, & ministra-
uerant ei, aliæq; cõplures quæ simul ascẽ
derant cũ eo Hierosolymã. Et cum iam
uenisset uespera, qm̃ erat parasceue, quæ
præcedit sabbatũ, uenit Ioseph ortus ex
ciuitate Arimathæa, honestus senator,
qui & ipse erat expectans regnũ dei, &
sumpta audacia, ingressus est ad Pila-
tum, & petijt ab eo corpus Iesu. Pilatus au
tem admiratus est, si iam mortuus esset,

καὶ προσκαλεσάμενος ἐν κεντυρίωνα, ἐπη-
ρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς
ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα
σκη α τοῦ ἰωσήφ. * καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ κα-
θελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι. καὶ κατέθη-
κεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατομημένον
ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν
σκθ β θύραν τοῦ μνημείου. * Ἡ δὲ μαρία ἡ μαγδα-
ληνὴ καὶ μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθετο.
σλ η * καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μαρία
ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ σα-
λώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀ-
σλα α λείψωσιν αὐτόν. * καὶ λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς
σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατεί-
λαντος τοῦ ἡλίου, τὸ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς
ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ
μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι, θεωροῦσιν ὅτι
ἀποκεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφό-
δρα. καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον
νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβε-
βλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθη-
σλβ β σαν. * ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε,
ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμέ-
νον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου
ἔθηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ πέτρῳ, ὅτι προά-
γει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄ-
σλγ β ψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * καὶ ἐξελθοῦσαι
ταχὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ αὐτὰς
τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶ-
πον, ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώ-
τῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μα-
γδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια.
ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ
γενομένοις πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι
ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς,
σλδ η ἠπίστησαν. * Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐ-
τῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ
μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀ-
σλ πελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς. οὐ-
δὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. * Ὕστερον ἀνακει-
μένοις

& accersito ad se centurione, interrogauit illum, an iam dudum mortuus fuisset. Et re cognita ex centurione, donauit corp⁹ ipsi Ioseph. Et is mercatus sindonem, depositũ eum inuoluit sindoni, deposuitq; in monumento, quod erat excisum è petra. Et aduoluit lapidem ad ostium monumenti. At Maria magdalene & Maria Iose spectabant ubi poneretur.

Et cum præterisset sabbatum, Maria XVI
Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut uenirẽt & ungerẽt eum. Et summo diluculo diei primi sabbatorum ueniunt ad monumentum, exorto sole, dicebantq; inter sese: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et cum respexissent, uident lapidem esse reuolutum: nam erat magnus ualde. Et ingressæ in monumentũ, uiderunt adolescentẽ sedentẽ à dextris, amictum stola candida, & expauerunt. At ille dicit eis: Ne expauescatis, Iesum quæritis Nazarenum, qui fuit crucifixus: surrexit, nõ est hic: ecce locus, ubi posuerant illum. Sed abite, dicite discipulis eius & Petro, quod ille præcedit uos in Galilæam, illic eum uidebitis, sicut dixit uobis. Et abeuntes cito fugerunt à monumento. Habebat enim illas tremor & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant. timebant enim. Cum surrexisset autem Iesus mane, primo die sabbati, apparuit primũ Mariæ magdalenæ, de qua eiecerat septẽ dæmonia. Illa profecta, renunciauit ijs, qui cum illo fuerant lugentibus ac flentibus. Et illi cum audissent, quod uiueret, ac uisus esset ab illa, non crediderunt. Post hæc autẽ duobus ex ipsis ambulantibus, apparuit in alia forma, euntibus rus. Et illi abierũt, ac renunciarũt reliquis: nec his illi crediderũt. Postea discũbẽtib⁹

μένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνεί-
δισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν,
ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον, οὐκ
ἐπίστευσαν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς τὸν
κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιο-
ν πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς
σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.
σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθή-
σει, ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦ-
σι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦ-
σι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐ-
τοὺς βλάψει. ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσου-
σι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. ὁ μὲν οὖν κύριος
μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν
οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.
ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ,
τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον
βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων
σημείων.

bẽtibus illis undecim apparuit: & exprobrauit illis incredulitatem suã, & cordis duriciem: quod his qui ipsum uidissent resurrexisse, non credidissent. Et dicebat eis: Ite in mundum uniuersum, & prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero nõ crediderit, condemnabitur. Porrò signa eos qui crediderint, hæc subsequentur: Per nomen meum dæmonia eijcient: linguis loquentur nouis: serpẽtes tollent. Et si quid letale biberint, nõ nocebit eis. Super ægrotos manus imponẽt, & bene habebunt. Itaq; dominus quidẽ postquam locutus fuisset eis, receptus est in cœlum, & consedit à dextris dei. Illi uero egressi, prædicauerunt ubiq;, domino cooperante, & sermonem confirmante ꝑ signa subsequentia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΕΛΟΣ.

EVANGELII SECVNDVM MARCVM,
FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ ΚΑΤΑ ΣΥΡΟΦΟΙΝΙΚΗΝ.

Ο ΥΚΑΣ ἰατρὸς ἀντιοχεύς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τὸν ἰδιωτικὸν οὐκ ἄφυρ-
τον, ἀπρόσκοπος παύλου ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀποδοχῆς κα-
κόλουθος, σωνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀπεσιλαμβάνου φησὶ σὺν
αὐτῷ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας,
καὶ πρὸς τοὺς κολοσσαεῖς, ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πρὸς
τιμόθεον, λουκᾶς ἐστὶ μετ' ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτερον δὲ ἠξίωσε τεῦχος ἀγαίσιον, συγγράφειν πράξεις
ἀποστόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως δευτέρας ἐλθόντος ἐν τῇ δόξῃ παύλου κατέτεινε, πολὺν βίβλον σωπτάχθαι. ἡνίκα γὰρ πρῶτος
παῦλος καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὠδίνει λέοντες βαπτιζόντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς
ἐκπεσόντα. οὐ γὰρ ἐνεχώρει μὲν ἀχώρισον τοῦ ἀποστόλου, μεταξὺ δὲν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων τοῦτο
ἐγνοηκέναι. ἀλλὰ καὶ πρεσβύτερος ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφέρει πρεσβύτερόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἀπου-
δασθῆναι παῦλος ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ἐπὶ ἰωάννου, ὅτι παρ' αὐτοῦ σωτάγεισης βίβλου, ὡμολόγη-
κέναι φίλτρῳ κατηχόμενον παύλου, τοῦτο πεποιηκέναι, διὸ ἐκπεσεῖν τὸν τίτλον ὑπολαμ-
βάνουσιν. οὐ σάκις γὰρ παῦλος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς λέγει, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, οὐ λόγως
περὶ τοῦ πεύχους τοῦ κατὰ λουκᾶν σημαίνει, καὶ λουκᾶν οὐ μόνον περὶ τοῦ ἀποστόλου παῦλα μεμαθηκέ
ναι τὸ εὐαγγέλιον, διὰ μετὰ τοῦ κυρίου τιμωκαῦτα ἐν τῷ σώματι μὴ γενομένου, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λοι
πῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου σωτάγματος σημαίνει. καθὼς περιέσχεμεν
ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραψε. τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀπο
στόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ σωέταξεν. ἡνίκα τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀνετέθη ἐν κωνσταν-
τινουπόλει, εἰς ἣν πόλιν ἦλθεν εἰκοστῷ κωνσταντίνου ἔτει ἦλθεν, τότε σῶμα μετὰ τῶν λειψάνων ἀνδρέου
τοῦ ἀποστόλου μεμιώχθη.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Ο ΥΚΑΣ ὁ θεῖος, ἀντιοχεὺς μὲν ἦν, ἰατρὸς ἦν, καὶ πρὸ ἔτι σοφίαν πολύς, δυμελῶ ἀλλὰ καὶ
πρὸ ἑρμηνείαν παιδείαν ἠσκημένος, πρὸς ἱεροσολύμοις μὲν φοιτήσας, ὅπου δὴ καὶ ὁ κύριος
ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὥστε φασί τινες, ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστό-
λων. καὶ ἐκ γενεᾶς δὲ ἀνασάντα τῷ χριστῷ σωωπτῆσαι μετὰ κλεόπα. ἀναληφθέντος δὲ
τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πιστεύσαντος, γενέσθαι σωέκδημον αὐτοῦ. φησὶ γὰρ τοῦ παύλου, καὶ δὴ συγγρά-
ψασθαι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ τὸ προοίμιόν αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ πεν-
τεκαίδεκα ἔτη δὲ τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, καὶ ἄρχοντα
ὅπως. τὸ γὰρ κράτιστος ἐπὶ τῆς ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλευθερίως καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγε-
μόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. καὶ πᾶς ἂν ἄνθρωπος θεόφιλής, καὶ κράτος καὶ παιδῶν ἀναδεξάμενος, θεό-
φιλος δεῖ κράτιστος, ὡς καὶ ἄξιος ὢν ὄντι δεῖ μακάριον τοῦ εὐαγγελίου.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

ΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι, ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γρά-
ψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά. καὶ γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν ἡ Ἐλισάβετ στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω

EVANGELIVM SECVN-
DVM LVCAM.

QVONIAM cõplures aggressi sunt cõtexere narrationẽ earum quæ iter nos certissimæ fidei sunt, rerum, sicuti tradiderũt nobis hi qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorum quæ narrabant: uisum est & mihi, ut, cũctis ab initio exacta diligẽtia perquestigatis, deinceps tibi scriberem optime Theophile, quo agnoscas eorũ de quib⁹ edoct⁹ fueras, certitudinẽ. Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidã nomine Zacharias, de uice Abia, & uxor illi⁹ de filiabus Aaron, & nomẽ eius Elizabet. Erãt aũt iusti ambo corã deo, uersantes in omnibus præceptis & iustificatiõibus dñi irreprehẽsibiles: nec erat illis proles, eo q⁹ esset Elizabet sterilis, & ambo prouectæ iã essent ætatis. Factum est autẽ, cũ sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine uicis suæ coram deo, secundũ cõsuetudinẽ functionis sacerdotalis, sors, illi obuenit: ut odores incẽderet, ingressus in templũ dñi, & omnis multitudo populi precabatur

foris

ἔξω τῆ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην, καὶ ἔσται χαρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν, καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελέσθαι τὸ ὀνείδός μου ἐν ἀνθρώποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος

foris tẽpore thymiamatis. Apparuit autem illi angelus dñi, stans à dextris altaris, in quo thymiamata solent adoleri. Et Zacharias turbatus est eo uiso, ac timor irruit super eum. Ait autẽ ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniã exaudita est deprecatio tua. Vxor tua Elizabet pariet tibi filium, & uocabis nomẽ eius Iohannẽ: & erit gaudiũ tibi, & exultatio: & multi super eius natiuitate gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, & uinum sicerámq; non bibet. Et spiritu sancto replebitur iam inde ab utero matris suæ, multósq; filiorum Israël conuertet ad dominũ deum ipsorũ. Et ipse præcedet ante illum cum spiritu & uirtute Heliæ, ut conuertat corda patrum in filios, & inobediẽtes ad prudentiam iustorum, ut paret dño plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad angelum: Quo argumento istuc cognoscam? ego enim sum senex, & uxor mea prouectæ ætatis est. Ac respõdens angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui astiti in conspectu dei, missusq; sum ut loquar ad te, & hæc tibi lætã nunciẽ. Et ecce futurũ est, ut sis tacitus, nec fari possis ad eum usq; diẽ quo hæc fiant, eo quod nõ credidisti uerbis meis, quæ implebũtur in tempore suo. Et erat populus expectans Zachariam, & mirabãt quod moraret in templo. Egressus autem nõ poterat loqui illis. Et cognouerunt, quod uisionẽ uidisset in templo. Et ipse innuebat illis, permansitq; mutus. Et accidit, ut impleti sunt dies officij eius, abijt in domum suam. Post hos autem dies concepit Elizabet uxor eius, & occultabat se mensibus quinq; dicens: Sic fecit mihi dominus in diebus, quibus me respexit, ut auferret probrum meum inter homines. In mense autẽ sexto missus est

ἄγγελος

ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρέθ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου Δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαρίαμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπεν. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ. καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. μὴ φοβοῦ Μαρίαμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπεν δὲ Μαρίαμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς. καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ Μαρίαμ, ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου Ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν

ἐν

angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem desponsam uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, ac nomẽ uirginis Maria. Et ingressus angelus ad eam, dixit: Aue gratiosa, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa uero cum uidisset, turbata est super oratione eius, & cogitabat, qualis esset illa salutatio. Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud deum. Ecce cõcipies in utero, & paries filium, ac uocabis nomen eius Iesum. Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et dabit illi dñs deus sedem Dauid patris ipsius, regnabitque super domum Iacob in æternũ, & regni eius nõ erit finis. Dixit aũt Maria ad angelũ: Quomodo erit istud, quãdoquidẽ uirum nõ cognosco? Et respõdens angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascet sanctũ, uocabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mẽsis est sextus illi, quæ dicebat sterilis, quia nõ erit impossibile apud deum omne uerbum. Dixit autem Maria: Ecce ancilla dñi, fiat mihi secũdũ uerbum tuũ. Ac discessit ab illa angelus. Exurgens aũt Maria in diebus his, abijt in montana cum festinatione in ciuitatẽ Iuda, & intrauit in domũ Zachariæ, ac salutauit Elizabet. & factum est, ut audiuit salutationẽ Mariæ Elizabet, salijt infans in utero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabet, exclamauitq; uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit

præ

ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου, καὶ εἶπε Μαρίαμ. Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον, καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔμεινε δὲ Μαρίαμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτὸν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν, οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε, λέγων, Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτοὺς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν,

λέγοντες,

præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sũt ei à domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea dominũ. Et exultauit spiritus meus in deo seruatore meo: Quia respexit ad humilitatẽ ancillæ suæ: ecce em̃ ex hoc beatam me dicent omnes generatiões. Quia fecit mihi magnifica qui potens est, & sanctum nomẽ eius: Et misericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus ipsum. Præstitit robur per brachium suũ, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum. Detraxit potentes de sedibus, & exuit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israël puerũ suũ, ut memor esset misericordiæ. Sicut locutus est ad patres nostros, ipsi Abraham & semini eius in æuum. Mansit autem Maria cum illa circiter mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Elizabetæ uero impletũ est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierũt uicini & cognati eius, q̃ magnifice dominus misericordia sua usus esset erga illam, & gratulabantur ei. Et factum est in die octauo, uenerunt ad circũcidendum puerum, & uocabãt eum nomine patris sui Zachariam. Et respõdens mater eius dixit: Nequaquam, sed uocabit̃ Iohãnes. Et dixerunt ad illã: Nemo est in cognatiõe tua, quid uocet̃ isto nomine. Innuebant aũt patri eius, quid uellet uocari eũ. Isq̃ postulatis tabellis scripsit, dicens: Iohannes est nomen eius. Et admirati sunt uniuersi. Apertum est autem os eius ilico, & lingua eius, & loquebat̃ laudans deum. Et peruasit timor p omnes uicinos eorum, & per omnẽ montanam regionẽ Iudææ diuulgabant̃ omia uerba hæc, & posuerunt omnes qui audierant, in corde suo.

dicẽtes,

λέγοντες, τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται, καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων, Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲθ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβίδ, ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι

dicentes: Quis nam puer hic erit? Et manus dñi erat cũ illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, prophetauitq̃, dicens: Laudandus dñs deus Israël, quia uisitauit & fecit redemptiõem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut locutus est p os sanctorũ, qui à seculo fuerunt prophetarũ suorum. Fore ut seruaremur ab inimicis nostris, & de manu omniũ qui oderunt nos: Vt uteretur misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti, præstaretq̃ Iusiurandũ quod iurauit ad Abrahã patrẽ nostrũ, ac daret nobis: Vt sine timore, de manu inimicorũ nostrorũ liberati, seruiremus ipsi: Cũ sanctitate & iustitia corã ipso, cũctis diebus uitæ nostræ. Et tu puer, propheta altissimi uocaberis, præibis em̃ ante faciẽ dñi, ad parandũ uias eius: Ad dandã scientiã salutis populo ipsius, p remissionẽ peccatorũ eius: Per uiscera misericordiæ dei nostri, quibus uisitauit nos oriens ex alto: Vt illucesceret his qui in tenebris & umbra mortis sedebant, ad dirigẽdos pedes nostros in uiã pacis. Puer aũt crescebat & corroborabatur spiritu, & erat in desertis, donec ueniret dies, quo ostendendus erat apud Israëlitas.

Factum est autem in diebus illis: Exijt decretũ à cæsare Augusto, ut censeretur totus orbis. Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterent̃ in suam quisq̃ ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam: in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethlem, eo q̃d esset de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsa sibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit autem cum essent ibi, completi sunt

dies

ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτὴν, καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν
αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐ-
γ τὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι
οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.
β καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγ-
ραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς
νυκτὸς ἐπὶ τὸν ποίμνιον αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄγ-
γελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου
περιέλαμψεν αὐτούς. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον
μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φο-
βεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν
μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐ-
τέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χριστὸς
κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ
σημεῖον· εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμέ-
νον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης ἐγένε-
το σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρα-
νίου, αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων· δόξα
ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἀνθρώποις
εὐδοκία. καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν
εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι
οἱ ποιμένες ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. Διέλθω-
μεν δὴ ἕως Βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦ
τὸ γενόμενον, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν.
καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τήν τε μα-
ρίαμ καὶ τὸν ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον
ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώρισαν περὶ
τοῦ ῥήματος, τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ
τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάντες οἱ ἀ-
κούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων
ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαρίαμ
πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμ-
βάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρε-
ψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες
τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον,
καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλη-
σθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παι-
δίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦς, τὸ
κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆ-
ναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν
αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν
νόμον

dies pariendi. Et peperit filium suum pri
mogenitum, ac fascijs eum inuoluit, recli
nauitq; eum in præsepi, quod non esset
eis locus in diuersorio. Et pastores erant
in regione eadem uigilantes, & excuban
tes excubias nocte super gregem suum.
Et ecce angelus domini astitit illis, & cla
ritas dñi circumfulsit illos, & timuerunt
timore magno. Et dixit illis angelus: Ne
timeatis. Ecce enim annuncio uobis gau
dium magnum, quod futurum est toti
populo, quia natus est uobis hodie ser
uator, qui est Christus dominus, in ciui
tate Dauid. Et hoc uobis signum: Inue
nietis infantem fascijs inuolutum, posi
tum in præsepi. Et subito facta est cum
angelo multitudo militiæ cœlestis, lau
dantium deum & dicentium: Gloria in
altissimis deo, ac in terra pax, hominib⁹
bona uoluntas. Et factum est, ut discesse
runt ab eis angeli in cœlum, & homines
pastores loquebant inter sese: Transea
mus iam Bethleem usque, & uideamus
hoc quod audim⁹ accidisse, quod domi
nus aperuit nobis. Et uenerunt festinan
tes, & inuenerũt Mariã & Ioseph, & infã
tem positũ in præsepi. Cũ uidissent au
tẽ, diuulgauerunt de uerbo, quod dictũ
erat ipsis de puero hoc. Et omnes qui
audierunt mirati sunt, de his quæ dicta
erant à pastoribus ad ipsos. Porrò Ma
ria conseruabat omnia uerba hæc, con
ferens in corde suo. Et reuersi sunt pasto
res, glorificantes ac laudantes deum su
per omnibus, quæ audierant & uiderant,
ita ut dictum fuerat ipsis. Et postq; con
summati sunt dies octo ut circũcideretur
puer, uocatũ est nomen eius Iesus, quod
uocatum erat ab angelo priusquam in
utero cõciperetur. Et posteaq; completi
fuissent dies purgationis eorũ secũdum

legem

νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσό-
λυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγρα-
πται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον
μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται, καὶ
τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ
κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περι-
στερῶν. καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἰερουσαλήμ,
ᾧ ὄνομα συμεών. καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δί-
καιος καὶ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλη
σιν τοῦ ἰσραήλ. καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐ-
τόν. καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ
τὸν χριστὸν κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι
εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς
τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ
εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς εἰδέ-
ξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλό-
γησε τὸν θεὸν, καὶ εἶπεν. Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦ-
λόν σου δέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ.
ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,
ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λα-
ῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν
λαοῦ σου ἰσραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μητὴρ
αὐτοῦ θαυμάζοντες, ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ
αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, καὶ εἶπε
πρὸς μαρίαμ τὴν μητέρα αὐτοῦ· ἰδοὺ οὗτος
κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν
τῷ ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον.
καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομ-
φαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν
καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις
θυγάτηρ φανουὴλ ἐκ φυλῆς ἀσήρ, αὕτη προ
βεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη με
τὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. καὶ
αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ
οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσε-
σι λατρεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας. καὶ αὕτη
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ
κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσ
δεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς
ἐτέλεσαν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέ-

στρεψαν

legem Mosi, adduxerũt eum Hierosoly
mam, ut sisterẽt eum dño, sicut scriptum
est in lege dñi: Omne masculinũ adape
riens uuluam, sanctum dño uocabit. &
ut darẽt hostiam secundũ quod dictum
est in lege dñi, par turturũ aut duos pul
los columbarũ. Et ecce homo erat Hiero
solymis, cui nomẽ Simeon. & homo iste
iustus ac pius, expectans consolationem
Israël, & spiritus sanctus erat super eum.
Et responsum acceperat à spiritu sancto,
non uisurũ se mortem, nisi prius uideret
Christũ dñi. Et uenit per spiritũ in tẽplũ.
Et cum inducerẽt puerũ Iesum parentes,
ut facerẽt secundũ cõsuetudinẽ legis, pro
eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas sũas
& laudauit deũ, ac dixit: Nunc dimittis
seruũ tuũ dñe secundũ uerbũ tuũ in pa
ce: quia uiderũt oculi mei salutare tuum.
q̃d parasti ante faciẽ omniũ populorũ,
lumen ad reuelationẽ gentium, & gloriã
plebis tuæ Israël. Et erat pater & mater
eius mirantes super his, quæ dicebant̃ de
illo: Et benẽdixit illis Simeon, & dixit ad
Mariã matrẽ eius: Ecce positus est hic in
ruinam, & in resurrectionẽ multorum in
Israël, & in signũ cui cõtradicẽt. Quin &
tuam ipsius animã penetrabit gladius,
ut rẽtegantur ex multis cordibus cogita
tiones. Et erat Anna ꝓphetissa filia Pha
nuël de tribu Aser. Hæc processerat in
multam ætatẽ, & uixerat cum uiro annis
septẽ à uirginitate sua. Et hæc uidua an
norum fermè octoginta quatuor, quæ
nõ discedebat de templo, ieiunijs ac de
precationibus seruiens nocte ac die. Et
hæc, eadem hora superueniens, uicissim
confitebatur domino, & loquebatur de
illo omnibus qui expectabant redem
ptionem Hierosolymis. Et ut perfece
runt omnia secundum legem domini, re-

l uersi

στρεψαν

σχεδὸν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν
ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ἠύξανε καὶ ἐκραταιοῦτο
πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινεν ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν, καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ, ζητοῦντες αὐτόν. καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ τοῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν. καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε, τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ἤδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

uersi sunt in Galilæam in ciuitatem suã Nazareth. Puer autẽ succrescebat corroborabaturq; spiritu, & implebatur sapiẽtia, & gratia dei erat super illum. Et ibant parẽtes eius quotannis Hierosolymam in die festo paschæ. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundũ consuetudinem diei festi, consummatisq; diebus cum redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis, & nõ cognouerũt parentes eius. Cæterum rati illum esse in comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos. Et cum non inuenissent eum, reuersi sunt Hierosolymam, quærentes eum. Et accidit post triduum, inuenerũt illum in templo sedentem in medio doctorũ, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super intelligentia & responsis eius: & uisо eo admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur feciſti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quòd quærebatis me? An nesciebatis, quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et illi nõ intellexerunt sermonẽ quẽm locutus est ipsis. Et descẽdit cũ eis, uenitq; Nazareth, erátq; subditus illis. Mater autem eius cõseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapiẽtia, & ætate, & gratia apud deum atq; homines. III

Anno autem decimoquinto imperij Tiberij cæsaris, Pontio Pilato præside Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub pontificibus Anna & Caiapha, factum est uerbum domini super Iohannem Zachariæ

ε πρὸ ϛ γινομένου ῥήματος πρὸς ἰωάννην. ε πρὸ ϛ πρωτοπασάντων τ ἰωάννου.

ζ ϛ ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. * καὶ ἦλθεν εἰς
α πᾶσαν περίχωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων
βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,
ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡσαΐου τοῦ προ-
» φήτου, λέγοντος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐ-
» ρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας
» ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ
» πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς
» ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσαι τὰ σκολιὰ εἰς
» εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ
ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. * ἔ-
ε λεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βα-
πτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλού-
σης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς
μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυ-
τοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ
καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖ-
ται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν καρπὸν
καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.
θ * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες.
ι τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐ-
τοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ
μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως
ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆ-
ναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε,
τί ποιήσομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μη-
δὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν
πράσσετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευ-
όμενοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν;
καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα διασείσητε,
μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς
ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ,
καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρ-
δίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μήποτε αὐ-
τὸς εἴη ὁ χριστὸς, ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης, λέ-
πασι λέγων. * ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω
ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ
εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδη-
μάτων

Zacharię filium in deserto. Et uenit in omnẽ regionẽ finitimam Iordani, prædicans baptismũ pœnitẽtiæ in remissionẽ peccatorũ, sicut scriptũ est in libro sermonum Hesaiæ prophetæ, dicentis: Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebit, & omnis mons & collis reddetur humilis. Et fient quæ obliqua sunt, directa, & asperæ uertentur in uias planas, & uidebit omnis caro salutare dei. Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarentur ab ipso: Progenies uiperarũ, quis submonstrauit uobis ut fugeretis à uentura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere intra uos ipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, potẽs est deus de lapidibus istis suscitare filios ipsi Abrahæ. Iam uero & securis ad radicẽ arborũ posita est. Omnis ergo arbor, non faciens fructum bonũ, excidítur, & in ignem conijcitur. Et interrogabant eum turbæ, dicẽtes: Quid ergo faciemus? Respondens aũt dicit illis: Qui habet duas tunicas, impertiat nõ habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Ne quid amplius quam quod constitutum est uobis, exigatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemus? Et ait illis: Ne quem concutiatis, ne quem calumniemini, & contenti estote stipendijs uestris. Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Iohanne, num ipse esset ille Christus? Respondit Iohannes, dicens uniuersis: Ego quidẽ aqua baptizo uos: sed ueniet fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamen-

μάτῳ ἁγίῳ καὶ πυρί, * οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθᾶραι τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν, εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. * Ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πονηρῶν ὁ Ἡρῴδης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα. * καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ τοῦ Ἡλεί, τοῦ Ματθάτ, τοῦ Λευΐ, τοῦ Μελχί, τοῦ Ἰαννά, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ναούμ, τοῦ Ἐσλί, τοῦ Ναγγέ, τοῦ Μαάθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεΐ, τοῦ Ἰωσὴχ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ Ῥησᾶ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ, τοῦ Νηρί, τοῦ Μελχί, τοῦ Ἀδδί, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλμαδὰμ, τοῦ Ἤρ, τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρὶμ, τοῦ Ματθάτ, τοῦ Λευΐ, τοῦ Συμεών, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰωνάμ, τοῦ Ἐλιακείμ, τοῦ Μελεά, τοῦ Μεννά, τοῦ Ματταθά, τοῦ Ναθάμ, τοῦ Δαυΐδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ, τοῦ Βοόζ, τοῦ Σαλμών, τοῦ Ναασσών, τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ, τοῦ Ἐσρώμ, τοῦ Φαρές, τοῦ

Ἰούδα,

torum, ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrum in manu ipsius,& purgabit aream suam,& congregabit triticum in horreum suum,paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui,& de omnibus malis, quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc super omnia, & inclusit Iohānem in carcerem. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus,ut & Iesu baptizato & orante apertum sit cœlum, ac descendit spiritus sanctus corporali specie quasi columba in ipsum,& uox de cœlo facta est,quæ diceret: Tu es filius ille meus dilectus, in te complacitum est mihi. Et ipse Iesus incipiebat esse fermè annorum triginta,ut putabatur filius Ioseph, qui fuit filius Heli,qui fuit Mathat, qui fuit Leui,qui fuit Melchi,qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph,qui fuit Matatthiæ, qui fuit Amos,qui fuit Naum,qui fuit Hesli,qui fuit Nagge,qui fuit Maath,qui fuit Mathathiæ,qui fuit Semēi,qui fuit Iosech,qui fuit Iuda,qui fuit Ioanna, qui fuit Rhesa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi,qui fuit Cosam,qui fuit Helmadam,qui fuit Her,qui fuit Ieso,qui fuit Heliezer,qui fuit Ioram,qui fuit Matha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda,qui fuit Ioseph,qui fuit Ionam,qui fuit Heliachim, qui fuit Meleam, qui fuit Menam, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, qui fuit Iessæ, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esrom, qui fuit Phares, qui fuit

Ἰούδα, Ἰακὼβ, Ἰσαάκ, Ἀβραὰμ, Θαρρᾶ, Ναχὼρ, Σρούχ, Ῥαγαῦ, τοῦ Φάλεκ, Ἔβερ, Σαλὰ, τοῦ Καϊνὰμ, Ἀρφαξάτ, Σὴμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, τοῦ Μαθουσάλα, Ἐνὼχ, Ἰαρεδ, τοῦ Μαλελεήλ, τοῦ Καϊνὰμ, τοῦ Ἐνὼς, τοῦ Σὴθ, τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ Θεοῦ.

* Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. * καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐταῖς, ὕστερον ἐπείνασε. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων, γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμί αὐτήν, σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πάντα. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ. γέγραπται γάρ, προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι εἴρηται, οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ. * καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν,

fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ,qui fuit Nachor,qui fuit Saruch, qui fuit Ragau,qui fuit Phalec, qui fuit Heber, qui fuit Sale,qui fuit Cainan,qui fuit Arphaxat,qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch,qui fuit Iareth, qui fuit Malalehel,qui fuit Cainan,qui fuit Enos, qui fuit Seth,qui fuit Adam,qui fuit dei.

Iesus autem plenus spiritu sancto, regressus est à iordane,& actus est per spiritum in desertum, ac diebus quadraginta tentabatur à diabolo. nihilq; comedit in diebus illis:& consumatis illis, deinde esurijt. Dixit autem illi diabolus: Si filius es dei,dic lapidi huic ut panis fiat. Et respondit ad illum Iesus,dicens: Scriptum est:Nō pane solo uiuet homo,sed omni uerbo dei. Et subduxit illum diabolus in montem excelsum,& ostendit illi omnia regna orbis terræ in puncto temporis, & ait illi diabolus: Tibi dabo potestatem hanc uniuersam & gloriam illorum,quia mihi tradita sunt,& cuicunque uolo, do illam. tu ergo si adoraueris prouolutus coram me,erunt tua omnia. Et respōdēs Iesus dixit illi: Abi post me satana. Scriptum est enim:Adorabis dominum deum tuum,& illūm solum coles. Et duxit illum Hierosolymam, statuitq; eum super pinnā templi,& dixit illi: Si filius dei es,mitte teipsum hinc deorsum. Scriptū est enim,quod angelis suis mandabit de te,ut seruent te,& in manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens Iesus ait illi: Dictum est. Non tentabis dominum deum tuum. Et consumata omni tentatione diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Et reuersus est Iesus uirtute spiritus in Galilæā,

& fama

καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ
αὐτοῦ. ⁋ Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. * καὶ
ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρὲθ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ
εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν
σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη
ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου
τοῦ προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρεν
τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. Πνεῦμα κυ-
ρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίζεσθαι
πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντε-
τριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώ-
τοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖ-
λαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυ-
τὸν κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο-
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισεν. καὶ πάντων
ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς,
ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. * καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χά-
ριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος
αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, οὐχ' οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ;
* καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, πάντως ἐρεῖτέ μοι
τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρὲ θεράπευσον
σεαυτόν, ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ
καπερναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι
σου. * εἶπε δέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ-
δεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐ-
τοῦ. * ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆ-
ραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσρα-
ὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆ-
νας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν
τὴν γῆν, καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη
Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς σάρεπτα τῆς σιδῶνος πρὸς
γυναῖκα χήραν. καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν
τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἐλισαίου τοῦ προφήτου· καὶ
οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ
Σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ
συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάν-
τες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤ-
γαγον

& fama exíit per uniuersam regionem
de illo. Et ipse docebat in synagogis eo-
rum, & glorificabatur ab omnibus. Et ue-
nit Nazareth, ubi erat nutritus, & intra-
uit secundum consuetudinem suam die
sabbatorum in synagogam, & surrexit
ut legeret. Et traditus est illi liber Hesaiæ
prophetæ. & ut explicuit librum, inuenit
locum, ubi scriptum erat: Spiritus domi-
ni super me, propterea quod unxit me.
ad euangelizandum pauperibus misit
me, ut sanem contritos corde, ut prædi-
cem captiuis remissionem, & cæcis uisum
ut emittam confractos per remissionem,
ut prædicem annum domini acceptum.
Et complicato libro, reddidit ministro, ac
resedit. Et omnium in synagoga oculi
erant defixi in eum. Cœpit autem dicere
ad illos: Hodie impleta est hæc scriptu-
ra in auribus uestris. Et omnes testimo-
nium illi dabãt, & mirabantur super gra-
tia sermonum, qui procedebant ex ore
ipsius, dicebántque: Nónne hic est filius
Ioseph? Et ait illis: Omnino dicetis mi-
hi hanc similitudinem. Medice, cura te
ipsum. Quæcunque audiuimus facta in
Capernaum, fac & hic in patria tua. Ait
autem: Amen dico uobis, Nemo pro-
pheta acceptus est in patria sua. Sed in
ueritate dico uobis, multæ uiduæ erant
in diebus Heliæ in Israël, quando clau-
sum est cœlum annis tribus & mensibus
sex, cum facta esset fames magna per
omnem terram, & ad nullã illarum mis-
sus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis
ad mulierem uiduam. Et multi leprosi
erant in Israël sub Helisæo propheta, &
nemõ eorum mundatus est, nisi Naa-
man Syrus. Et repleti sunt omnes in sy-
nagoga ira, hæc audientes. Et insurrexe-
runt, eiecerúntque illum è ciuitate, & du-
xerunt

γαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ
πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρη-
μνῆσαι αὐτόν. Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέ-
σου αὐτῶν ἐπορεύετο. * καὶ κατῆλθεν εἰς
καπερναούμ πόλιν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦν
διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. * καὶ
ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν
ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. * καὶ ἐν τῇ
συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος, ἔχων πνεῦμα
δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ
μεγάλῃ, λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰη-
σοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά
σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελ
θε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον
εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλά-
ψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάν-
τας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγον
τες, τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ
καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις
πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύ-
ετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον
τῆς περιχώρου. * Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συνα-
γωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος.
ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συνεχομένη
πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν πε-
ρὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμη-
σε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ
παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. Δύνον
τος δὲ τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀ-
σθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐ-
τοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς
χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἐξῆρ
χετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κρά-
ζοντα καὶ λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λα-
λεῖν, ὅτι ᾔδεσαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.
* γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς
ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτὸν,
καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πο
ρεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι
καὶ ταῖς ἑτέραις

xerunt illum usque ad supercilium mon-
tis, super quem ciuitas illorum erat ædifi-
cata, ut præcipitarent eum. Ipse autẽ trã-
siens per medium illorum ibat. Et descen-
dit Capernaum ciuitatem Galilææ, ibiq;
docebat illos sabbatis. Et stupebant su-
per doctrina eius, quia cum potestate cõ
iunctus erat sermo ipsius. Et in synago-
ga erat homo, habens spiritum dæmo-
nis immũdi: & exclamauit uoce magna,
dicens: Eia, quid tibi nobiscum est Iesu
Nazarene? Veneisti ad perdendum nos?
Scio te qui sis, sanctus ille dei. Et incre-
pauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, &
exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæ-
monium in medium, exiit ab illo, nihil-
q; illi nocuit. Et factus est pauor super
omnes: & colloquebantur inter sese, di-
centes: Quis sermo hic est? quia cum au
toritate ac potestate imperat immundis
spiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fa-
ma de illo in omnem locum undique fi-
nitimæ regionis. Cum surrexisset au-
tem Iesus de synagoga, intrauit in do-
mum Simonis. socrus autem Simonis
tenebatur febri magna, & rogauerunt
illum pro ea. Et astans supra illam, in-
crepauit febrem, & febris dimisit illam:
statimq; surgens, ministrabat illis. Cum
autem sol occideret, omnes qui habe-
bant infirmos morbis uariis, ducebant
illos ad eum: at ille singulis manus im-
ponens, sanabat eos. Exibant autem &
dæmonia à multis, damantia ac dicen-
tia: Tu es Christus filius dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quod sci-
ebant ipsum esse Christum. Facto au-
tem die egressus ibat in desertum lo-
cum, & turbæ quærebant eum, & ue-
nerunt usque ad ipsum, & detinebant il-
lum ne discederet ab eis. Quibus ille ait:

καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με
δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέ
σταλμαι. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς
κθ τῆς γαλιλαίας. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον
ι ὠθεῖσθαι αὐτῷ, τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην γενησαρέθ.
καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην,
οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυ-
ναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων,
ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς γῆς
ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας ἐδίδασκεν
λ ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. * Ὡς δὲ ἐπαύσα-
θ το λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα. ἐπανάγα-
γε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα
ὑμῶν εἰς ἄγραν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶ-
πεν αὐτῷ, ὠθεστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιά-
σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τὸ ῥήματί σου
χαλάσω τὸν δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συ-
νέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ. διερήγνυτο
δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν, καὶ κατένευσαν τοῖς μετό-
χοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλ-
λαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότε-
λα ρα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. * Ἰδὼν δὲ σί-
ι μων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ,
λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός
εἰμι κύριε. θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ
πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τοῦ ἰχθύ-
ων, ἣ συνέλαβον, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάκωβον καὶ
ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ
λβ σίμωνι. * καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα ὁ ἰησοῦς.
β μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζω-
γρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐ-
λγ τῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ
β τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας,
καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν πεσὼν ἐπὶ πρόσω-
πον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων. κύριε, ἐὰν θέ-
λῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας
τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών. θέλω,
καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν
ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ,
μηδενὶ

Et alijs ciuitatibus oportet me euangeli-
zare regnum dei, nã in hoc missus sum.
Et prædicabat in synagogis Galilææ.
Factum est autem cum turba im- V
mineret ei, ut audiret uerbum dei, & ipse
stabat iuxta stagnum Genezareth. &
uidit duas naues stantes ad stagnum,
piscatores autem descenderant ex illis,
& abluebant retia. Ingressus autem in
unam nauim, quæ erat Simonis, roga-
uit eum, ut à terra abduceret pusillum,
& sedens docebat de naui turbas. Vt ces-
ια sauit autem loqui, dixit ad Simonem:
Duc in altum, & laxate retia uestra in
capturam. Et respondens Simon, dixit
illi: Præceptor, per totam noctem labo-
rantes nihil cepimus: tamen tuo iussu
laxabo rete. Et cum hoc fecissent, con-
cluserunt piscium multitudinem copio-
sam. Rumpebatur autem rete eorum.
Et annuerunt socijs, qui erant in altera
naui, ut uenirent & adiuuarent ipsos.
Et uenerunt, atque impleuerunt ambas
naues, ita ut mergerentur. Quod cum
uideret Simon Petrus, accidit ad genua
Iesu, dicens: Discede à me domine, quia
homo peccator sum. Stupor enim circun
dederat eum, & omnes qui cum illo fue-
rant, super captu piscium, quem ceperãt,
similiter autem Iacobum & Iohãnem fi-
lios Zebedæi, qui erant socij Simoni. Et
ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, post
hac homines capies. Et subductis in ter-
ιβ ram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt
eum. Et accidit cum esset in quadam ciui
tate, & ecce uir plenus lepra, cumq; uidis-
set Iesum, prostratus in faciem, rogauit
eum, dicẽs: Domine, si uis potes me mun
dare. Et protensa manu tetigit eũ, dicens:
Volo, mundus esto. Et confestim le-
pra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi,
ne cuiq;

μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν
τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ
σου, καθὼς προσέταξε μωσῆς εἰς μαρτύριον
λθ αὐτοῖς. * Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ
α αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ
θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν.
λε * Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ
β προσευχόμενος. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν
λς ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν κα-
β θήμενοι φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ
ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τοῦ γαλι-
λαίας καὶ ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλὴμ, καὶ δύναμις
λζ κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. * καὶ ἰδοὺ ἄνδρες
α φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλε-
λυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ θεῖ-
ναι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ μὴ εὑρόντες διὰ ποίας
εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάν-
τες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν
αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν
τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ.
ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρ-
ξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρι-
σαῖοι, λέγοντες. τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφη-
μίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μό-
νος ὁ θεός; ὠθεγνὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τοὺς διαλογι-
σμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί
διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν
εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρ-
τίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰ-
δῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ
τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυτι-
κῷ. σοὶ λέγω, ἔγειραι. καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου
πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς
ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθε
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις
ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ
ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν
λη παράδοξα σήμερον. * καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλ-
β θε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην, ὀνόματι λευεὶν, κα-
θήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα,
ἀναστὰς

ne cuiquam diceret, sed uade, inquit, osten
de teipsum sacerdoti, & offer pro emun-
datione tui, quẽadmodũ præcepit Mo-
ses in testimoniũ illis. Peruagabat autẽ
magis rumor de illo, & cõueniebant tur-
bæ multæ ut audirent & sanarent ab in-
firmitatibus suis. Ipse autẽ agebat in se-
cessu in desertis & orabat. Et factum est
quodam die, & ipse docebat, erántq; pha
risæi sedentes ac legis doctores, qui uene
rant ex omni castello Galilææ & Iudææ
& Hierusalẽ, & uirtus domini aderat ad
sanandum eos. Et ecce uiri portantes in
ιγ lecto hominem, qui erat paralyticus, &
quærebant eum inferre, & ponere ante il
lum. Et non inuenientes qua parte illum
inferrent præ turba, ascenderũt super te-
ctum, ac per tegulas demiserũt eum cum
lectulo in medium ante Iesum. Quorũ
fidẽ ut uidit, dixit illi: Homo, remittantur
tibi peccata tua. Et cœperũt cogitare scri-
bæ & pharisæi, dicentes: Quis est is qui
loquitur blasphemias? Quis potest re-
mittere peccata, nisi solus deus? Vt co-
gnouit autem Iesus cogitationes eorum,
respondens, dixit ad illos: Quid cogita-
tis in cordibus uestris? Vtrum est facili⁹
dicere, remittant tibi peccata, an dicere,
surge & ambula? Vt autem sciatis quod
filius hominis habet potestatem in ter-
ra remittendi peccata, ait paralytico: Ti-
bi dico, surge, tolle lectulum tuum, & ua-
de in domum tuam. Isq; confestim sur-
gens coram illis, tollebat in quo iacuerat,
abijtque in domum suam, glorificans
deum. Et stupor corripuit omnes, & glo-
rificabant deum: & repleti sunt timore,
dicentes: Vidimus incredibilia hodie. Et
post hæc exijt, ac uidit publicanum, no-
mine Leui, sedentem ad telonium, & ait
illi: Sequere me. Atq; is relictis omnibus,
surgens,

λϑ β ἀνασὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ.* καὶ ἐποίησε δο
χὴν μεγάλην λευεὶς ἐν τῷ οἰκίᾳ αὐ/
τοῦ, καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν καὶ ἄλλων,
οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγ/
γυζον οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες. διὰ τί μετὰ τελω/
νῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; * καὶ
μ β ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς. οὐ
χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ'
οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δι
καίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. οἱ
δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰω/
άννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦνται,
ὁμοίως καὶ οἱ τῶν φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθί/
ουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μὴ
δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ
νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; ἐλεύ/
σονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπ' αὐτῶν ὁ
νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς
ἡμέραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς.
ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπι/
βάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν, εἰ δὲ μή γε,
καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμ
φωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐ/
δεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ
δὲ μή γε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ
αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον,
καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν
παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον, λέγει γὰρ, ὁ πα
λαιὸς χρηστός ἐστιν.

μα β * Ἐγένετο δὲ, ἐν Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διὰ VI
πορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλ/
λον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον,
τρίβοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων εἶ
πον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν
τοῖς σάββασι. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶ/
πεν ὁ Ἰησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε
Δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ
αὐτοῦ ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ
τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε.

καὶ

ἐδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φα
γεῖν, εἰμὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
καὶ τοῦ Σαββάτου. * Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέ
μα β ρῳ Σαββάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συνα
γωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρω/
πος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρε
τήρουν δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρι
σαῖοι, εἰ ἐν τῷ Σαββάτῳ θεραπεύσει, ἵνα εὕ
ρωσι κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς
διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώ
πῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔγειραι, καὶ
στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν
οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπερωτήσω ὑμᾶς,
τί ἔξεστι τοῖς σάββασι, ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακο
ποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; καὶ περιβλε
ψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπεν τῷ ἀνθρώ
πῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε, καὶ
ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.
αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν
πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.
μγ * Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξ
β ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυ
κτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. * καὶ ὅτε ἐγέ
μα β νετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ
ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμα
σε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἰά
κωβον καὶ ἰωάννην, φίλιππον καὶ βαρθολο
μαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰάκωβον τὸν τοῦ
ἁλφαίου καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλω
τὴν, ἰούδαν ἰακώβου, καὶ ἰούδαν ἰσκαριώ
μι τὴν, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. * καὶ κατα/
α βὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ
ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ
λαοῦ αὐτοῦ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ,
καὶ τῆς παραλίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀ/
κοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν,
καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρ/
των, καὶ ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει
ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο,

καὶ

ac dedit etiam his qui secum erant, quos nō licet edere, nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis: Dominus est filius homi nis etiam sabbati. Factum est autē & in alio sabbato, ut intraret in synagogā, ac doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Obseruabant autem eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sa naturus esset, ut inuenirent unde accusa rent eū. Ipse uero sciebat cogitationes eo rum, & ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medio. Et surgēs stetit. Ait igitur ad illos Iesus: Interroga bo uos, utrum licet sabbatis [illegible]efacere re an malefacere, animam seruare an perdere? Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Ille autem fecit, & restituta est manus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti sunt amentia, & colloquebantur inter sese, qd nam facerent Iesu. Factum est autem in illis diebus, exijt in montem ad orādum, erátq; pernoctans in deprecatiōe dei. Et cum dies factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & apostolos nominauit, Simonem, quē & nominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Iohannem, Philippum & Bartholomæum, Matthæum & Tho mam, Iacobum Alphæi filium & Simonem qui uocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor. Et descendens cum illis, stetit in loco campestri turbáq; discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa & Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone, qui uenerant ut audirent eum, & sanarentur à morbis suis, & qui uexabantur à spiritibus immundis, & sanabantur. Et omnis turba quærebat eum tangere, quia uirtus ab illo exibat,

&

μς ε καὶ ἰᾶτο πάντας. * καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλ
μούς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς ἔλεγε. * Μακάριοι
μζ ε οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
* Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσε
μη ε σθε. Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.
* Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄν
μθ ε θρωποι, καὶ ἀφορίζωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ
ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν
πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐ
ποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχε
ν τὴν παράκλησιν ὑμῶν. * οὐαὶ ὑμῖν, οἱ
μπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν,
οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσε
α ι τε. * οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι
πάντες οἱ ἄνθρωποι, κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποί
υν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
μβ ε * Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε
τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μι
σοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους
ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόν
μγ ε των ὑμᾶς. * τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγό
να, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴ
ροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κω
λύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου. καὶ
μδ ε ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. * καὶ
καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρω
ποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως, καὶ εἰ
ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑ
μῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς
ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαποῦσι. καὶ ἐὰν ἀγα
θοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία
ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ
αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλ
πίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ
γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν,
ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς
ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε
μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς
ὑμῶν

& sanabat omnes. Et ipse attollens oculos suos in discipulos, dicebat: Beati pauperes, quia uestrum est regnum dei. Beati qui esuritis nūc, quia saturabimini. Beati qui fletis nūc, quia ridebitis. Beati eritis cum uos oderint homines, & separauerint uos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen uestrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces uestra multa est in cœlis. Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui habetis consolationem uestram. Væ uobis, qui saturati estis, quia esurietis. Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cū laudauerint uos omnes homines. Secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. Sed uobis dico qui auditis, Diligite inimicos uestros: benefacite his qui uos oderunt. Benedicite maledicentibus uobis, & orate pro calumniantibus uos. Percutienti te in maxillam, præbe & alteram, & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem exigēti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua sunt, ne reposcas. Et prout uultis ut faciant uobis homines, uos quoque facite illis similiter. Et si diligitis eos qui uos diligunt, quæ uobis est gratia? Nam & peccatores eos à quibus diliguntur, diligunt. Et si benefeceritis his qui uobis benefaciunt, quæ uobis est gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his à quibus speratis uos receptu-
ros, quæ gratia est uobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria. Quin immò diligite inimicos uestros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces uestra

ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου, ὅτι
αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πο
νηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ
μς β πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. * Μὴ κρίνετε,
καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ
μὴ καταδικασθῆτε. Ἀπολύετε, καὶ ἀπολυ
θήσεσθε. Δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέ
τρον καλὸν πεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον,
καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλ
πον ὑμῶν. τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖ
μζ τε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. * Εἶπε δὲ παραβο
ε λὴν αὐτοῖς, μή δύναται τυφλὸς τυ
φλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται. * Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν δι
μη γ δάσκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς
μθ ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. * Τί δὲ βλέ
πεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀδελφοῦ
σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ,
οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ
ἀδελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρ
φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑπο
κριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν
ν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
ξ σου. * Οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρ
ε πὸν σαπρόν. οὐδὲ δένδρον σαπρόν, ποιοῦν
καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ
ξα ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. * οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν
ε συλλέγουσι σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σα
ξβ φυλῶ. * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγα
ε θοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀ
γαθόν. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονη
ρᾶς θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονη
ρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λα
ξγ λεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. * τί δέ με καλεῖτε κύριε,
γ κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω. * πᾶς ὁ ἐρχόμε
ξδ νος πρός με, καὶ ἀκούων μου τοὺς λόγους, καὶ
ε ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοι
ος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκί
αν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον
ἐπὶ

uestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos. Estote ergo misericordes, sicut & pater uester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Remittite, & remittetur uobis. Date, & dabitur uobis. Mensuram bonam & confertam, & concussam atque exundantem dabunt in sinum uestrum. Eadem quippe mensura qua metimini, metientur alij uobis. Dicebat autem illis similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nónne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus supra magistrum suum: perfectus autē omnis erit, sicut magister ipsius. Quid autem uides festucā in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo proprio est, non animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater, sine ejiciam festucam quæ in oculo tuo est, ipse in oculo tuo trabem non uides? Hypocrita, ejice primum trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies, ut ejicias festucam, quæ est in oculo fratris tui. Non est enim arbor bona, quæ facit fructum malum: neque arbor mala, faciens fructum bonum. Vnaquæque enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus, neque è rubo uindemiant uuam. Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum. Ex abundantia enim cordis loquitur os eius. Quid autem uocatis me domine, domine, & non facitis quæ dico? Quisquis uenit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam uobis, cui similis sit. Similis est homini, ædificanti domum: qui fodit in altum, & posuit fundamentum

ἐπὶ τὴν πέτραν, πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτὴν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τοῦ οἰκίας ἐκείνης μέγα.

ξε γ * Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο. ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τοῦ οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ· κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γὰρ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα ὑπὲ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. Διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε· λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. ξϛ * Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. ξζ * Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν, καλουμένην ναεὶν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πολὺς

super petram. Inundatione autem facta illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere. Fundata enim erat super petram. Qui autem audiuit & non fecit, similis est homini, qui ædificauit domum suam super terram, absque fundamento, in quam illisus est fluuius, & cōtinuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

VII Cum autem consumasset omnia uerba sua audiente populo, intrauit Capernaum. ιη Centurionis autem cuiusdam seruus male habens, agebat animam, qui illi erat charus: Cum audisset autem de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum, ut ueniret & seruaret seruum suum. At illi cum uenissent ad Iesum, rogabant eum studiose, dicentes: Dignus est, ut hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe abesset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari. Non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres. Quapropter nec meipsum sum dignum arbitratus, ut uenirem ad te, sed dic uerbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & seruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis autem his Iesus, miratus est eum, & conuersus, sequenti se turbæ dixit: Dico uobis, ne in Israël quidem tantam fidem inueni. Et reuersi, qui missi fuerant, in domum, inuenerunt seruum qui languerat, sanum. Et factum est, deinceps ibat in ciuitatem, quæ uocatur Nain, & ibant cum eo discipuli eius multi, turbaque copiosa

πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τοῦ πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς ὑὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τοῦ πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ, καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτὴν, καὶ εἶπεν αὐτῇ. Μὴ κλαῖε. Καὶ προσελθὼν, ἥψατο τοῦ σοροῦ. Οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. ξη * Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. ξθ * Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων. Σὺ εἶς ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον. Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων. Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων, καὶ μαστίγων, καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζοντι, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου· τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προφήτην; Ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου

ιθ copiosa. Cum aūt appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebat filius unicus matri suæ. & hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cū uidisset dominus, misericordia motus sup eā, dixit illi: Noli flere. Et accessit, tetigitq; loculū. Porrò qui portabāt substiterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit aūt omnes timor, & glorificabāt deum, dicētes: Propheta magnꝰ surrexit inter nos, & deus uisitauit plebem suā. Et exijt hic rumor in uniuersam Iudæam de eo, & omnem finitimā regionem. Et nunciauerunt Iohanni discipuli ipsius de his omibus. κ Et conuocauit duos de discipulis suis Iohannes, misitque ad Iesum, dicens: Tu es qui uenturus es, an aliū expectamus? Cum autem uenissent ad eum uiri, dixerunt: Iohānes baptista misit nos ad te, dicēs: Tū es ille qui uenturus erat, an alium expectamus? In eadem autem hora multos curauit à morbis ac plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit uisum. Et respondens dixit illis: Euntes renūciate Iohanni, quæ uidistis & audistis, quod cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperibus annunciatur euangelium, & beatus est quicunq; non fuerit offensus per me. Et cum discessissent nuncij Iohannis, cœpit de Iohanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum ut uideretis? arundinem uento agitari? Sed quid existis uisuri? hominem mollibus uestimentis indutum? Ecce qui uestitu splendido uestiuntur, & in delitijs agunt, in aulis Regum sunt. Sed quid existis ad uidendum? prophetam? Vtique dico uobis, & plus quam

προφήτου. * οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. * λέγω γὰρ ὑμῖν. μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι. * καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου. οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ κύριος. * τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι, ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν. ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐλήλυθε γὰρ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, μὴ τε ἄρτον ἐσθίων, μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐτῆς. * ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ὡς ἐγνωκυῖα, ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. ἰδὼν δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἄν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν. σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο χρεοφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι, ὁ εἷς

propheram. Hic est de quo scriptum est, Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Dico enim uobis: Maior, inter natos mulierum propheta Iohanne baptista nemo est. Attamen qui minor est in regno dei, maior est illo. Et ois populus audiens, & publicani iustificauerũt deum, baptizati baptismo Iohannis. Pharisæi autem & legisperiti consilium dei spreuerunt aduersus semetipsos, non baptizati ab eo. Ait autem dominus: Cui ergo similes dicã homines generationis huius, & cui similes sunt? Similes sũt pueris sedentibus in foro, & acclamantibus inter se ac dicentibus: Cantauimus uobis tibijs, & non saltastis. Cecinimus uobis lugubria, & non ploraſtis. Venit enim Iohannes baptista necp edens panẽ, necp bibens uinum, & dicitis: Dæmonium habet. Venit filius hominis edens ac bibes, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotor, amicus publicanorũ ac peccatorũ. Et iustificata est sapientia à filijs suis omibus. Rogabat autem illum quidam è pharisaeis, ut caperet cibũ cũ ipso. Et ingressus domum pharisæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ut cognouit, quod Iesus accubuisset in domo pharisæi, attulit alabastrum unguenti, stánsq ad pedes eius à tergo flẽs, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Videns autem pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret utiq, quæ & qualis est mulier, quæ tãgit ipsum, quia peccatrix est. Et respõdẽs Iesus dixit ad illũ: Simon, habeo quiddam quod tibi dicã. At ille ait: Magister dic. Duo debitores erãt quidã creditori, unus

εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα, μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν εἰπὲ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ὀρθῶς ἔκρινας, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε, φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. διὰ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ. ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

* καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκες τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ, ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. * συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν πορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς. ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τὸν σπόρον αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ φυὲν

unus debebat denarios quingentos, & alter quinquaginta. Cum autem illi non essent soluendo, condonauit utriscp. Horum igitur, dic uter eum plus diliget? Respondens Simon, dixit: Existimo, quod is cui plus cõdonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domũ tuam, aquã pedibus meis non dediſti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit. Osculum mihi non dediſti, hæc autem ex quo intraui, non cessauit deosculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittantur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus remittitur, is minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt qui simul accumbebant dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata remittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit. uade cum pace.

VIII

Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per singulas ciuitates & castella, prædicans & annuncians regnum dei, & duodecim cum illo, simulcp mulieres aliquæ, quæ erãt sanatæ à spiritibus malis, & infirmitatibus: Maria quæ uocat' Magdalenẽ, de qua septem dæmonia exierant, & Ioanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabãt ei de facultatibus suis. Cum autem turba plurima conueniret, & è singulis ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinẽ: Exĩt qui sementẽ faciebat ad seminandũ semẽ suũ: & inter seminãdũ, aliud cecidit circa uiã, & cõculcatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit sup petrã, & enatum

φϋὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμ
φϋεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ
ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν,
καὶ φϋὲν, ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλα-
σίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν, ἀκουέτω. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παρα-
βολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶ-
ναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, * τοῖς
δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες
μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν.
* ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ
λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν,
οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ
αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα
μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέ-
τρας, οἳ ὅταν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέ-
χονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχου
σιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν και-
ρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀ-
κάνθας πεσὸν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ
ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ
βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ
τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί
εἰσιν, οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ
ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρ-
ποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. * οὐδεὶς δὲ λύ-
χνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκά
τω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπι-
τίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ
φῶς. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γε-
νήσεται. * οὐδὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθή-
σεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. * βλέπετε
οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσε-
ται αὐτῷ. καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ
ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * παρεγένοντο
δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μητὴρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ
τὸν ὄχλον, καὶ ἀπηγγέλθη αὐτῷ λεγόντων.
Ἡ μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν
ἔξω

enatum aruit, quia non habebat humo-
rem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul
enatæ spinæ suffocauerũt illud. Et aliud
cecidit in terram bonam, & enatum fecit
fructum centuplum. Hæc dicens clama-
bat: Qui habet aures ad audiendum, au
diat. Interrogabant autem eum discipu-
li eius, dicentes: quæ esset ista parabola.
At ille dixit: Vobis datum est nosse my-
steria regni dei, cæteris autẽ per parabo-
las, ut uidentes non uideant, & audien-
tes non intelligant. Est autem hæc para-
bola. Semen est sermo dei. Qui autem
iuxta uiam, hi sunt qui audiunt, deinde
uenit diabolus, & tollit sermonem de cor
de eorum, ne credentes seruentur. Nam
qui super petram, ij sunt qui cum audie-
rint, cum gaudio suscipiunt sermonem,
& hi radices non habent, qui ad tempus
credunt, & in tempore tentationis rece-
dunt. Quod autem in spinas cecidit, hi
sunt qui audierunt, & à solicitudinibus
& diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes
suffocantur, nec referũt fructum. Quod
autem in bonam terram, hi sunt, qui in
corde honesto ac bono audiẽtes sermo-
nem retinent, & fructum afferũt per pa-
tientiam. Nemo uero cum lucernam ac-
cenderit, operit eam uase, aut subter le-
ctum ponit, sed super candelabrum po-
nit, ut intrantes uideant lumen. Non est
enim occultum, quod non manifestum
sit futurum: nec absconditum, quod non
sit cognoscendum, & in propatulum uen
turum. Videte ergo quomodo audiatis.
Quisquis enim habet, dabitur illi, & qui
cunq; nõ habet, etiã quod putat se habe
re, auferetur ab illo. Venerunt autem ad
illum mater & fratres eius, & non pote-
rant adire eũ præ turba, & nũciatum est
illi dictũq;: Mater tua & fratres tui stant
foris,

κγ περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. κδ περὶ τοῦ λεγεῶνος.

ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πε πρὸς αὐτούς. Μητήρ μου καὶ ἀδελφοί μου
οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες,
καὶ ποιοῦντες αὐτόν. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ
τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον,
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης,
καὶ ἀνήχθησαν. Πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνω
σε, καὶ κατέβη λαίλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λί-
μνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον.
Προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν, λέγοντες.
Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερ
θεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι
τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γα
λήνη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς. Ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν;
φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες, πρὸς
ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ
τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ
ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς
τὴν χώραν τῶν γαδαρηνῶν, ἥ τις ἐστὶν ἀντί-
πρα τῆς γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ
τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς
πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκα-
νῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο, καὶ ἐν
οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.
Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέ-
πεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐ-
μοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; Δέο-
μαί σου μή με βασανίσῃς. Παρήγγειλε γὰρ
τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ
τοῦ ἀνθρώπου. Πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρ-
πάκει αὐτὸν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι, καὶ
πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων
τὰ δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος
εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰη-
σοῦς, λέγων. τί σοι ἐστὶν ὄνομα; ὁ δὲ εἶ-
πε, λεγεὼν, ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν
εἰς αὐτόν. καὶ παρακάλουν αὐτὸν, ἵνα μὴ
ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.
ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομέ-
νων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα
ἐπιτρέψῃ

foris, uolentes te uidere. Qui respondẽs,
dixit ad eos: Mater mea & fratres mei
hi sunt, qui sermonem dei audiunt, ac fa
ciunt illum. Factum est autem quodam
die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli
eius, & ait ad illos: Trajiciamus in ulteri-
orem ripam stagni, ac soluerunt. Cæte-
rum nauigantibus illis, obdormiuit: &
ingruit procella uenti in stagnum, & cõ-
plebantur ac periclitabantur. Acceden-
tes autem suscitauerunt eum, dicentes:
Præceptor, præceptor, perimus. At ille ex
perrectus, increpauit uentum ac tempe-
statem aquæ: & cessauerunt, factáq; est
tranquillitas. Dixit autem illis: Vbi est fi
des uestra? Timentes autem mirati sunt
inter se dicẽtes: Quisputas hic est? Quia
uentis quoque & aquæ imperat, & obe-
diunt ei? Et nauigauerunt ad regionem
Gadarenorum, quæ est contra Galilæã.
Et cum de naui egressus esset ad terram,
occurrit illi uir quidam è ciuitate, qui ha-
bebat dæmonium iam temporibus mul
tis, & uestimento non induebatur, neq;
in domo manebat, sed in monumentis.
Is ut uidit Iesum, & exclamasset, prócidit
ante illum, ac uoce magna dixit: Quid
mihi rei tecum est Iesu fili dei altissimi?
Obsecro te, ne me torqueas. Precipie-
bat enim spiritui immundo, ut exiret
ab homine. Frequenter enim corripue-
rat illum, & uinciebatur catenis, & com-
pedibus custodiebatur, & ruptis uin-
culis agebatur à dæmonio in deserta.
Interrogauit autem illum Iesus, dicens:
Quod tibi nomen est? At ille dixit: Le-
gio. Quia intrauerunt dæmonia mul-
ta in eum. Et rogauerunt illum, ne im-
peraret ipsis, ut in abyssum irent. Erat
autem ibi grex porcorum multorum pa
scentium in monte, & rogabant eum, ut
permitteret

ωὶηγεῖτο αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς, καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς, ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. * Αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεφεν. ἐδεήθη δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, ὑπόστρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων ἦν συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα δὲ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος,

permitteret ipsis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierũt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. Porrò ut uiderunt quod acciderat ij qui pascebant, fugerunt, rumorémq; nunciauerunt in ciuitatem ac uillas. Exierunt autem ut uiderent quod factum erat, & uenerunt ad Iesum, & inuenerũt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, uestitum, ac sana mente, ad pedes Iesu, & timuerunt. Nunciauerunt autem illis etiam qui uiderant quomodo sanus factus esset is, qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerunt illum omnis multitudo Gadarenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebãtur. Ipse autem conscensa naui reuersus est. Rogauerat enim illum uir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset, sed ablegauit eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quæcunq; tibi fecerit deus. Et abijt per totam ciuitatẽ, prædicans quæcunque sibi fecisset Iesus. Factum est autem cum rediret Iesus, excepit illum turba. nam omnes expectabant eum. Et ecce uenit uir, cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat. accidítque ad pedes Iesu, rogans eum, ut intraret in domum suam, quoniam unica filia erat ei ferè annorũ duodecim, & hæc moriebatur. Verum inter eundum, turbæ coarctabant eum. Et mulier quæ erat obnoxia profluuio sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impenderat omnem substantiam, nec ab ullo potuerat curari, accessit retro, & tetigit fimbriam uestimenti eius, & confestim sistebatur fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus,

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἥψατό μου τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε. μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων. ἡ παῖς, ἔγειρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα. καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

* Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀδυνάτους, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. * μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδὸν μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. * καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς

& qui cum illo erãt: Præceptor, turbæ te constringunt & afflictant, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis. Nam ego noui uirtutem à me exisse. Videns autem mulier, quod non latuisset, tremens uenit ac procidit ante pedes eius, & ob quã causam tetigisset eũ, indicauit ei coram toto populo, & quemadmodum confestim sanata fuisset. At ipse dixit ei: Confide filia, fides tua te seruauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam à domo principis synagogæ, dicens ei: Mortua est filia tua, noli uexare magistrum. Iesus autem audito hoc uerbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantũ, & salua erit. Et cũ uenisset in domum, non permisit intrare secum quenq;, nisi Petrum & Iacobum & Iohãnem, & patrem ac matrem puellæ. Flebant autem omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Non est mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum, scientes quod mortua esset. Ipse autem eiectis foras omnibus, apprehensa manu eius clamauit, dicens: Puella, surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo. Ac iussit illi dari cibũ. Et stupuerunt parẽtes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerent quod factum erat.

Conuocatis autem Iesus duodecim, dedit illis potestatem & autoritatem super omnia dæmonia, & ut morbos sanarent. Et misit illos ut prædicarẽt regnum dei, & sanarent infirmos. Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in uiam, neq; uirgam, neque peram, neq; panem, neq; pecuniam, neque binas tunicas habeatis. Et in quamcũq; domum intraueritis, illic manete, atq; illinc exeatis. Et quicunq; non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerẽ è pedibus uestris excutite

κη περὶ τῶν πέντε ἄρτων.

κθ περὶ τοῦ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως.

ποθ εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. * Ἐξερχόμενοι δὲ δι-
η ήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ
ϛ θεραπεύοντες πανταχοῦ. * Ἤκουσε δὲ ἡρώδης
ϛ ὁ τετράρχης τὰ γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα, καὶ
δϊηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι ἰω-
άννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ὑπό τινων δὲ, ὅτι
ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
ἀρχαίων ἀνέστη. καὶ εἶπεν ἡρώδης. ἰωάννην
ἐγὼ ἀπεκεφάλισα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ
ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.
ϛα * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο
η αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. * καὶ παραλαβὼν αὐ-
ϛβ τοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρη-
γ μον πόλεως, καλουμένης βηθσαϊδά. οἱ δὲ
ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ δε-
ξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τοῦ βα-
σιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θερα-
ϛγ πείας, ἰᾶτο. * Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προ-
α σελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπό-
λυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς
κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι
καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμὸν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ
τόπῳ ἐσμέν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. Δότε αὐ-
τοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον. οὐκ εἰσὶν ἡμῖν
πλείω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες, εἰμή τι
πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα
τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ ὡσεὶ
ἄνδρες πεντακισχίλιοι. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ. κατακλίνατε αὐτοὺς κλισί-
ως ἀνὰ πεντήκοντα, καὶ ἐποίησαν οὕτως,
καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς
πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς,
καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ
ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν
ϛδ αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα. * καὶ
α ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον
καταμόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ,
καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων. τίνα με λέ-
γουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες
εἶπον

in testimoniũ aduersus illos. Egressi aũt circũibant per castella, euangelizantes & curantes ubiq;. Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebãt ab eo, & hæsitabat, eo quod diceretur à quibusdam, quod Iohannes surrexisset à mortuis: à quibusdam uero, quod Helias apparuisset: ab alijs autem, quod propheta quispiam ex antiquis surrexisset. Et ait Herodes: Iohãnem ego decollaui: quis est aũt iste, de quo ego talia audio? & quærebat uidere eum. Et reuersi apostoli narrauerunt illi quæcunq; fecerant. Et assumptis illis secessit seorsum in locum desertum ciuitatis, quæ uocatur Bethsaida. Quod cum cognouissent turbæ, secutæ sunt illũ. Et excepit eos, & loquebat illis de regno dei, & eos qui curatione indigebant, sanabat. Dies aũt cœperat declinare, & accedentes duodecim, dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella uillásq; uicinas, diuertãt, & inueniãt escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autẽ ad illos: Vos date illis quod edant. At illi dixerunt: Nõ sunt nobis plures quam
κη quinq; panes, & duo pisces, nisi nos eamus, & emamus in omnem hunc populum escas. Erant autẽ ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere in singulo quoq; discubitu quinquagenos: atq; ita fecerũt, & fecerunt omnes discumbere. Acceptis autem quinq; panibus & duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis benedixit illis, & fregit distribuitq; discipulis, ut apponerẽt turbæ. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sublatũ est quod superfuit illis, fragmentorũ cophini duodecim. Et factũ est cũ solus esset orãs, erant cũ il-
κθ lo & discipuli, interrogauitq; illos, dicẽs: Quẽ me dicũt esse turbæ? At illi rñderũt & dixerũt

λ περὶ τοῦ μεταμορφώσεως.

εἶπον, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἡλί-
αν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τίς τῶν ἀρχαίων
ἀνέστη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγε-
τε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ πέτρος, εἶπε, τὸν χρι-
ϛε στὸν τοῦ θεοῦ. * Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, πα-
β ρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν, ὅτι δεῖ
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ
ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ
ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκταν-
ϛϛ θῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. * Ἔλε-
β γε δὲ πρὸς πάντας. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου
ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθεί-
τω μοι. ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν.
τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, κερδήσας τὸν
κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιω-
ϛζ θείς; * Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς
β ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαι-
σχυνθήσεται, ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ
ϛη τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. * Λέγω
β δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων,
οἳ οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἐγένετο δὲ μετὰ
τοὺς λόγους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παρα-
λαβὼν τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην καὶ ἰάκω-
βον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ
λ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος
τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς
αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες
δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵ τινες ἦσαν μω-
σῆς καὶ ἡλίας. οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον
τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν
ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαν-
τες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο
ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶ-
πεν ὁ πέτρος πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐπιστάτα, κα-
λόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν
σκηνὰς

dixerunt, Iohannem baptistam, alij autem Heliam: alij uero, quod propheta quispiam de antiquis surrexit. Dixit autem illis: Vos aũt quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Christum dei. At ille comminatus illis, præcepit, ne cui dicerent hoc, dicens: Oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertia die resurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam cottidie, & sequatur me. Qui enim uoluerit animã suam saluam facere, perdet illam. Qui uero perdiderit animã suam propter me, is saluam faciet illam. Quid enim proficit homo, si lucretur uniuersum mundũ, se autem ipsum perdat, aut iactura suijpsius faciat? Nam quem mei, meorũq; sermonum puduerit, huius & filium hominis pudebit, cũ uenerit in maiestate sua, & patris, sanctorumq; angelorũ. Dico autem uobis uere, sunt quidã hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uideant regnum dei. Factum est autem post hæc uerba ferè diebus octo, & assũpsit Petrum & Iohannem & Iacobum, & ascendit in mõtem ut oraret. Et facta est dum oraret, species uultus eius alia, & uestitus eius candidus ac refulgens. Et ecce duo uiri loquebant cum illo, qui erant Moses & Helias, qui uisi in maiestate, dicebãt excessum eius, quem completurus erat Hierosolymis. Petrus uero & qui cum illo erant, grauati erant somno. Experrecti autem uiderunt maiestatem eius, & duos uiros qui stabant cum illo. Et factum est, cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bonum est nos hic esse, & faciam⁹ tria tabernacula

σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν ἡλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος. ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ ἰησοῦς μόνος, καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν, ὧν ἑωράκασιν.

ϛθ * ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων β αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής ἐστί μοι, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. * ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. * πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου. * εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο παιδίον

tria tabernacula, unum tibi, & unum Moſi, & unum Heliæ, neſciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes & obumbrauit eos, timuerũt autem intrantibus illis in nubem. Et uox facta eſt de nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Et dum fieret uox, inuentus eſt Ieſus ſolus, & ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ uiderant. Factum eſt autem in ſequenti die deſcendentibus illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice ad filium meum, quia unicus eſt mihi: & ecce ſpiritus apprehẽdit eum, & ſubito clamat, & diſcerpit eum cum ſpuma, & uix diſcedit ab eo dilanians eum: & rogaui diſcipulos tuos ut eiicerent illum, & non potuerunt. Reſpondens autem Ieſus, dixit: O natio infidelis & peruerſa, uſquequo ero apud uos, ac patiar uos? Adduc huc filium tuum. Cũ adhuc autem accederet, laniauit illum dæmoniũ & diſſipauit. Increpauit autem Ieſus ſpiritum immundum & ſanauit puerum, & reddidit illum patri ſuo. Stupebãt autem omnes ſuper magnificẽtia dei. Sed omnibus mirantibus ſuper omnibus quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite uos in auribus ueſtris ſermones iſtos. Filius enim hominis, futurum eſt ut tradatur in manus hominum. At illi ignorabant uerbum iſtud, & erat abſconditum ab illis, ut non intelligerent illud. Et timebãt eum interrogare de hoc uerbo. Intrauit autem cogitatio inter eos, quis eorum maior eſſet. At Ieſus uidens cogitationem cordis illorum, apprehendit puerum, & ſtatuit illum iuxta ſe, & ait illis: Quicunque receperit puerum hũc

τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ὢν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας.

ϛγ * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶπεν. ἐπιστάτα, ιη εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. μὴ κωλύετε. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ϛδ ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς ἰερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες, εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμαριτῶν, ὡς ἑτοιμάσαι αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς ἰερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν, πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν. οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. * γένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τις πρὸς αὐτόν. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον, ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

ϛε * εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων

puerum hunc nomine meo, me recipit. Et quicũq; me receperit, recipit eum qui me miſit. Nã qui minor eſt inter omnes uos, hic erit magnus. Reſpõdens autem Iohãnes, dixit: Præceptor, uidimus quendam ſub nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia nõ ſequitur nobiſcum. Et ait ad illum Ieſus: Nolite prohibere. Qui enim non eſt aduerſum nos, pro nobis eſt. Factum eſt autẽ dum complerentur dies aſſumptionis eius, & ipſe faciem ſuam obfirmauerat, ut iret Hieroſolymam, & miſit nuncios ante conſpectum ſuum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, ut pararent illi. Et non receperũt eum, quia facies eius erat euntis Hieroſolymam. Cum uidiſſent autem diſcipuli eius, Iacobus & Iohannes, dixerunt: Domine, uis dicamus, ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos, quemadmodũ & Helias fecit? Conuerſus autem Ieſus, increpauit illos, dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis uos. Filius enim hominis non uenit ad perdendum animas hominum, ſed ad ſeruandum. Et abierunt in aliud caſtellum. Factum eſt autem, ambulantibus illis in uia, dixit quidam ad illũ: Sequar te quocunque ieris. Dixit illi Ieſus: Vulpes cauernas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi ut prius abeam, ac ſepeliam patrem meum. Dixit autem ei Ieſus: Sine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos, tu uero uade & annuncia regnum dei. Et ait alius: Sequar te domine, ſed permitte mihi prius ut dicam uale iis, qui ſunt domi meæ. Ait ad illum Ieſus: Nemo qui manu ſua admota aratro, reſpe-

n xerit

πων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασι
ρζ λείαν τοῦ θεοῦ. * Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδει
ι ξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ
ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου
αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελ
ρη λεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. * Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐ
ε τούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀ
λίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,
ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν
ρθ αὐτοῦ. * Ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς,
ε ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. * Μὴ βαστάζετε βα
ρι λάντιον, μὴ πήραν, μηδὲ ὑποδήματα, καὶ
β μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. * Εἰς ἣν δ'
ρια ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνη
ε τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρή
νης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν,
ριβ εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. * Ἐν αὐτῇ δὲ
β τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ
παρ' αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ
ριγ αὐτοῦ ἐστι. * Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰ
ι κίαν. καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέ
χωντι ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγε
τε αὐτοῖς, ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
ριδ * Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχων
β ται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς,
εἴπατε. καὶ τὸν κονιορτὸν, τὸν κολληθέντα ἡ
μῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑ
μῖν. πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑ
μᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν, ὅτι σοδό
μοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ
ριε τῇ πόλει ἐκείνῃ. * Οὐαί σοι χοραζεὶν, οὐαί σοι
ε βηθσαϊδὰ, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο
αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόη
σαν. πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν τῇ κρίσει, ἢ ἡμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ, ἡ ἕως
τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ἅδου καταβιβασθή
ριϛ σῃ. * Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθε
α τῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθε
ριζ τεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. * Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ
ι ἑβδομήκοντα

λδ xerit à tergo aptus est regno dei.

Post hæc autem designauit dominus & alios septuaginta, misitq́ illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quò erat ipse uenturus. Dicebat ergo illis: Messis quidē multa, sed operarij pauci. Rogate ergo dominum messis, ut extrudat operarios in messem suam. Ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculū, neq́ peram, neq́ calciamenta, & neminē per uiam salutaueritis. In quācunq́ domum intraueritis, primum dicite, pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax uestra: sin minus, ad uos reuertetur: in eadem aūt domo manete, edentes & bibentes quæ dantur ab illis. Dignus enim est operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domū. Et in quācunq́ ciuitatē intraueritis & susceperint uos, edite quæ apponūtur uobis: & sanate infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquauit in uos regnū dei. In quācunq́ aūt ciuitatē intraueritis, & non susceperint uos, exeuntes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate uestra, extergimus in uos: tamen hoc scitote, quod appropinquauit in uos regnum dei. Dico uobis, q́ Sodomis in die illo remissius erit quam illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sūt in uobis, olim in cilicio & cinere sedētes, scelerū suorum egissent pœnitentiam: ueruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, q́ uobis. Et tu Capernaū, quæ usq́ ad cœlū elata es, usq́ ad infernum deprimeris. Qui uos audit, me audit: & q uos spernit, me spernit: qui autē me spernit, spernit eū qui misit me. Reuersi sunt aūt septuaginta

ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες. κύριε,
καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ
ὀνόματί σου. Εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν
σατανὰν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόν
τα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πα
τεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ
πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑ
μᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαί
ρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται,
χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐ
ριη γράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠ
ε γαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶ
πεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐ
ρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ
σοφῶν καὶ συνετῶν; καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ
νηπίοις. Ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδο
ριθ κία ἔμπροσθέν σου. * Πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ
γ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ υἱ
ὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ
ρκ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.
ε * Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατιδίαν
εἶπε. μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες,
ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολ
λοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ
ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀ
ρκα κούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * Καὶ ἰδοὺ νομικός τις
β ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. διδάσκα λε
λε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ
δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγρα
πται; πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶ
πεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης
τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ
ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου,
καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ. ὀρ
ρκβ θῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. * Ὁ δὲ θέλων
ι δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ τίς ἐστί
μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν.
ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς λϛ
ἱεριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐξέδυσαν
αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέντες
ἀμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς
τις

septuaginta cum gaudio, dicentes: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis per nomē tuum. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do uobis potestatem calcādi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quod spiritus uobis subijciunt, sed gaudete, quod nomina uestra scripta sūt in cœlis. In eadem hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, etiam pater, quoniam sic cōplacitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo scit, quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et cōuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi, qui uidēt quæ uos uidetis. Dico em̄ uobis, q́ multi prophetæ & reges uoluerunt uidere, quæ uos uidetis, & non uiderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Et ecce quidā legisperitus surrexit, tentans illū, & dicēs: Magister, quid faciendo uitam æternā possidebo? At ille dixit ad eū: In lege qd scriptū est? quomodo legis? Ille respondēs dixit: Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mente tua, & proximū tuū sicut teipsum. Dixitq́ illi: Recte respōdisti hoc fac, & uiues. Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Respondens autem Iesus, dixit: Homo quidā descendebat ab Hierosolymis in Hiericho, & incidit in latrones qui etiā despoliauerunt eum uestibus, ac uulneribus inflictis, abierunt semimortuo relicto. Accidit autem, ut sacerdos

τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν
αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευΐτης, γε
νόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν, ἀν
τιπαρῆλθε. Σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε
κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη, καὶ
προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ,
ὠλιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ὠλιβιβάσας δὲ αὐ
τὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς
πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ
τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια
ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὠλι
μελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂν προσδαπανήσῃς,
ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώσω σοι.
τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον
γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ
δὲ εἶπεν. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶ
πεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. πορεύου, καί σὺ πίει
ὁμοίως. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς,
καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά. γυνὴ δέ
τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν
οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, καλουμένη
μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα πρὰ τοὺς πό
δας τοῦ Ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρ
θα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἐπιστᾶ
σα δὲ εἶπε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή
μου μόνην με κατέλειπε διακονεῖν; εἰπὲ
οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκρι
θεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. μάρθα, μάρθα,
μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ, ἑνὸς δέ
ἐστι χρεία. μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέ
ρκγ ξατο, ἥ τις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. *καὶ
ε ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ
προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξον ἡ
μᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδί
δαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς.
ὅτ' ἂν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν
λη τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλ
θέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου
ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ὑ
μῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν.
καὶ

quidam descenderet eadem uia, uisóque illo præterijt. Similiter & leuita, cum iret iuxta locũ, cum accessisset ac uidisset eũ, præterijt. Samaritanus autẽ quidam iter faciens, uenit ad eum, & uiso eo misericordia motus est, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleum ac uinũ, & imponens illum in suum iumentũ, duxit in diuersorium, & curam eius egit. Et postero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hospiti, & ait ei: Curã illi⁹ habe, & quodcunq; præterea insumpseris, ego, cũ rediero, reddam tibi. Quis ergo horũ triũ uidet tibi proxim⁹ fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit. Qui exercuit misericordiam in illũ. Ait igitur illi Iesus: Vade & tu fac similiter. Factum est autem dum irent, ut ipse intraret in quoddam oppidulũ. Ac mulier quædã Martha nomine, excepit illum in domũ suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam assidens ad pedes Iesu, audiebat sermonem illius. Martha autem distrahebatur circa frequens ministerium, quæ assistens ait: Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me ut sola ministrẽ? dic ergo illi, ut me adiuuet. Et respondens dixit illi Iesus: Martha, Martha, solicita es, & tumultuaris circa multa. Atqui unum est necessarium. Maria bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

Et factum est cum oraret quodam XI in loco, ut cessauit: dixit quidam ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos; Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuũ, adueniat regnum tuum, fiat uoluntas tua quemadmodum in cœlo sic etiam in terra, Panem nostrũ cotidianũ da nobis hodie, &

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ
αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν, καὶ
μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ῥῦ
σαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. *καὶ εἶπε πρὸς αὐ
ρκδ τούς. τίς δὲ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται
ι πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ, φί
λε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου
παρεγένετο δὲ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ πα
ραθήσω αὐτῷ. κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς
εἴπῃ. μή μοι κόπους πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέ
κλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν
κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι.
λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ
τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διάγε τῆς ἀναιδείας αὐ
τοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρήζει. κἀγὼ
ρκε ὑμῖν λέγω. *αἰτεῖτε καὶ δοθήσετε ὑμῖν, ζη
ι τεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑ
μῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν
εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται, τίνα δὲ
ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λί
θον ὠλιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθὺν, μὴ ἀντὶ
ἰχθύος ὄφιν ὠλιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰ
τήσῃ ᾠὸν, μὴ ὠλιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ
οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγα
θὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πό
σῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ δὲ οὐρανοῦ δώσει πνεῦ
ρκς μα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. *καὶ ἦν ἐκ
ι βάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγέ
νετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν
ρκζ ὁ κωφὸς, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. *τινὲς δὲ
β ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
ρκη δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. *ἕτεροι
ι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν
ρκθ ἐξ οὐρανοῦ. *αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ δια
β νοήματα, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία
ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ
οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατα
νᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσε
ται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν βε
ελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ
ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμό
νια,

& remitte nobis peccata nostra, si quidẽ & nos remittimus omni debenti nobis, & ne nos inducas in tentationẽ, sed libera nos a malo. Et ait ad illos: Quis uestrũ habebit amicũ, & ibit ad illũ media nocte, & dicet illi: Amice da mihi mutuo tres panes, quoniã amicus meus uenit de uia ad me, & nõ habeo quod apponã illi. & ille intus respondẽs dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostiũ clausum est, & pueri mei mecũ sunt in cubili, nõ possum surgere & dare tibi. Dico uobis, etiam si nõ daturus sit illi surgens, eo ꝙ amicus eius sit, propter improbitatem tamẽ eius surget, ac dabit illi quotquot habet opus. Et ego dico uobis: Petite, & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Quis autem ex uobis pater, à quo si filius petierit panem, num lapidem dabit illi? Aut si piscẽ, nũ pro pisce serpẽtẽ dabit illi? Aut si petierit ouũ, num porriget illi scorpium? Si ergo uos cum sitis mali, nostis bona dona dare filijs uestris, quanto magis pater uester cœlestis dabit spiritũ sanctum poscentibus se. Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum, cumq; eiecisset dæmonium, locutus est mutus, & ammiratæ sunt turbæ. Quidã autẽ ex eis dixerunt: Per Beelzebul principẽ dæmoniorũ eijcit dæmonia. Et alij tentãtes, signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse autem cum sciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduersus seipsum diuisum desolatur, & domus sup domum cadit. Quod, si satanas quoque aduersus seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis, per Beelzebul eijcere me dæmonia. Quod si ego Beelzebul præsidio eijcio dæmonia,

νία, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει, ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον, καὶ ἐλθὸν, εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. * τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν, ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖόν Σολομῶνος ὧδε. ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖόν Ἰωνᾶ ὧδε. * Οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν

nia, filij uestri cuius præsidio eiciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porrò si digito dei eicio dæmonia, profecto peruenit ad uos regnum dei. Cum fortis armatus custodit atriū suum, in pace sunt ea quæ possidet. Vbi uero fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit. Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam undè exiui. Et cum uenerit, inuenit eam scopis mundatam atque ornatam, tunc uadit, & assumit septem alios spiritus secum nocentiores ipso, & ingressi habitāt ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Factum est autem cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimmò, beati qui audiunt sermonem dei, & custodiunt illum. Turbis autem condensantibus se, cœpit dicere: Natio hæc mala est. Signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis nationi isti. Regina Austri surget in iudicio cum uiris nationis huius, & condemnabit illos, quia uenit à finibus terræ, ut audiret sapientiam Solomonis, & ecce plus quàm Solomon hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & cōdemnabunt illā: quia ad pœnitentiam adducti sunt prædicatione Ionæ. & ecce plus quàm Iona hoc in loco. Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque subter modium, sed super candelabrū

per candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen uideant. Lucerna corporis est oculus. Cū igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidū erit. Quod si malus fuerit, etiam corpus tuū tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, nō habēs aliquam partem tenebrosam, sic erit lucidum totum, ut cum lucerna fulgore illuminat te. Et cum loqueretur, rogauit illum quidā pharisæus, ut prāderet apud se. Iesus autem ingressus accubuit. Pharisæus autem cum uidisset, admiratus est, quod non prius lauisset ante prandium. Et ait dominus ad illum: Nunc uos pharisæi exteriora poculi, catinici; mundatis, & quod intus est uestri, plenum est rapina & malicia: stulti, nónne qui fecit quod foris est, etiā id quod intus est, fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Sed uæ uobis pharisæis, quia decimatis mentam & rutā, & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem dei. Immò hæc oportuit facere, & illa non omittere. Væ uobis pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia estis ut monumēta quæ non apparent, & homines ambulantes super nesciunt. Respondens autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam nos afficis contumelia. At ille ait: Et uobis legisperitis uæ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare nō possunt, & ipsi uno digito uestro non attingitis sarcinas. Væ uobis, quia ædificatis monumenta prophetarum, patres autem uestri occiderunt illos: profecto testamini, quod comprobatis facta

τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτει-
ναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ
μνημεῖα. * Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶ-
πεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀπο-
στόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ διώξου-
σιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφη-
τῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσ-
μου, ἀπὸ τοῦ γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος
ἄβελ ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομέ-
νου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. Ναὶ
λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τοῦ γενεᾶς ταύ-
της. * Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν
κλεῖδα τοῦ γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ
τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. * Λέγοντος δὲ αὐ-
τοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ
οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομίζειν
αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, ζη-
τοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα
καταγορήσωσιν αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ
ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέ-
γειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρῶτον. * Προ-
σέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τοῦ ζύμης τῶν φαρισαίων
ἥ τις ἐστὶν ὑπόκρισις. * Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμ-
μένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν
ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἶ-
πατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς
τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσε-
ται ἐπὶ τῶν δωμάτων. Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φί-
λοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων
τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισ-
σότερον τι ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα
φοβηθῆτε. φοβηθῆτε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖ-
ναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέ-
ενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβηθῆτε. Οὐ-
χὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο.
καὶ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τοῦ κε-
φαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν
φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρε-
τε, λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ
ἐν ἐμοὶ

patrum uestrorum, quoniam illi quidem eos occiderunt, uos autem ædificatis eorum sepulchra. Propterea & sapiētia dei dixit: Mittam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident & persequētur, ut requiratur sanguis omnium prophetarum, qui effunditur à cōstitutione mūdi, à natione ista, à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem. profecto dico uobis, requiretur ab hac natione. Væ uobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant, uetuistis. Cum autē hæc ad illos diceret, cœperunt legisperiti & pharisæi grauiter insistere, & captiose interrogare eum de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid uenari ex ore eius, quo accusarent eum.

Cum autem conuenisset innumera turbæ multitudo, adeo ut se inuicem cōculcarēt, cœpit dicere ad discipulos suos, primum, Cauete uobisipsis à fermento pharisæorum quod est hypocrisis. Nihil em̄ opertum est, quod non reuelabitur: neq; absconditum, quod non scietur. Quoniā quæ in tenebris dixistis, in lumine audiētur, & quod in aurem locuti estis in cōclauibus, prædicabitur in tectis. Dico autē uobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent quod amplius faciant. Ostendā autem uobis quem timeatis. Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem conijciendi in gehennam. certe dico uobis, hunc timete. Nónne quinque passerculi uenerunt minutis assibus duobus, & unus ex illis non est in obliuione corā deo. Quin & pili capitis uestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis. Dico autem uobis, omnis quicunque confessus fuerit me

XII

ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπρο-
σθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. * Ὁ δὲ ἀρνησάμε-
νός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται
ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. * Καὶ πᾶς ὃς
ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσε-
ται αὐτῷ. τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασ-
φημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται. * Ὅτ' ἂν δὲ προσ-
φέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς
ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς
ἢ τί ἀπολογηθήσεσθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγι-
ον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ
δεῖ εἰπεῖν. * Εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου,
διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι
μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ με-
ριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁρᾶτε καὶ φυ-
λάσσεσθε ἀπὸ τοῦ πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ
περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόν-
των αὐτοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς,
λέγων. ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν
ἡ χώρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων.
τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς
καρπούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω, καθε-
λῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδο-
μήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά
μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου.
ψυχὴ ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη
πολλὰ, ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶ-
πε δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ
τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡ-
τοίμασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων
ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. εἶπε δὲ
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. * Διὰ τοῦτο
ὑμῖν λέγω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύ-
σησθε. Ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τοῦ τροφῆς, καὶ
τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσατε
τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερί-
ζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐ δὲ ἀποθήκη,
καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον
ὑμεῖς

me coram hominibus, & filius hominis cōfitebitur illum coram angelis dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis dei. Et quisquis loquit' dictū in filiū hominis, remittetur illi, ei uero qui in spiritum sanctum cōuicium dixerit, nō remittetur. Cum autem adduxerint uos ad synagogas, & ad magistrat⁹ ac potestates, nolite soliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. spiritus em̄ sanctus docebit uos in eadem hora, quid oporteat uos dicere. Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hæreditatē. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super uos? Dixitque ad illos: Videte & cauete ab auaritia, quia non in abundantia cuiusquam uita ei⁹ est ex his quæ possidet. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quod non habeam quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciā: Destruam horrea mea, & maiora extruam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi bona mea, & dicam animæ meæ. Anima habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, bibe, gaude. Dixit autem illi deus: Stulte hac nocte animam tuam repetūt abs te. Quæ uero parasti, cui cedent? Sic qui recōdit sibi, nec est erga deum diues. Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico uobis: Nolite soliciti esse animæ uestræ, quid edatis, neque corpori quid induamini. Anima plus est quam esca, & corpus plus quam indumentum. Considerate coruos, quia non seminant, neq; metunt, quibus non est penuariū, neq; horreum, & deus pascit illos. Quanto magis uos

ὑμᾶς διαφέρετε πῆς πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν. οὐδὲ σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρῄζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. * μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. * πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. * ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. * ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. * μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. * τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος

uos præstatis uolucribus? Quis autem uestrum solicitudine sua potest adijcere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo ne id quidē quod minimū est potestis, quid de cæteris soliciti estis? Considerate lilia quomodo crescunt, non laborant, neq; nent. dico autem uobis, nec Salomon in omni gloria sua uestiebatur sicut unum ex istis. Si autē gramen quod hodie est in agro, & cras in clibanū mittitur, deus sic uestit, quanto magis uos uestiet ô parū fidētes? Et uos nolite quærere quid esuri sitis, aut quid bibituri, & nolite in sublime tolli. hæc enim omnia gentes mundi quærūt. pater autē uester scit q̄ istis indigeatis. Quin potius quærite regnū dei, & hæc omnia adijcient uobis. Noli timere pusille grex, qa cōplacitum est patri uestro dare uobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Parate uobis sacculos qui nō uetescunt, thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neq; tinea corrumpit. Vbi em̄ thesaurus uester est, ibi & cor uestrum erit. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ accēsæ, & uos similes hominibus, expectantibus dominū suum quando reuertatur à nuptijs: ut cum uenerit ac pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos cū uenerit dominus, inuenerit uigilantes: amen dico uobis, q̄ præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, atque ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quod si sciisset paterfamiliâs qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset, uti q̄, nec passus fuisset perfodi domum suam. Et uos igitur estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Ait autem ei Petrus:

πρὸς. κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; εἶπεν δὲ ὁ κύριος. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. * ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου ὁ κύριος ἐρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. * ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς, ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ᾽ αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. * πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως τελεσθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ᾽ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρὶ, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. * ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε. ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως, καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται, ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον μὲν τῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῶν οὐ

trus: Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autē dominus: Quisnam est fidelis dispensator ac prudens, quem constituet dominus super familitiū suum, ut det illis in tempore demensum cibum? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus, inuenerit ita facientem: uere dico uobis, quod omnibus quæ possidet, præficiet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt dominus meus reditum, cœperitq; pcutere seruos & ancillas, & edere biberéq; & inebriari, ueniet dominus seruí illius in die quo non sperat, & hora qua nescit, & dissecabit eum, partémque eius cum infidis ponet. Ille autem seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & nō se præparauit, nec fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. qui autē non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cuicuq; multum datum est, multū quæretur ab eo: & cui cōmendauerunt multū, plus petēt ab eo. Ignē ueni missurus in terrā, & qd uolo, si iam accensus est? Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiar? Putatis quod pacem uenerim missurus in terram? Non dico uobis, imò separationē. Erunt enim ex hoc quinq; in domo una diuisi, tres aduersus duos, & duo contra tres. diuidetur pater aduersus filium, & filius aduersus patrē, mater aduersus filiā, & filia aduersus matrem, socrus aduersus nurum suā, & nurus aduersus socrum suā. Dicebat aūt & ad turbas: Cum uideritis nubē orientem ab occasu, statim dicitis, imber uenit, & ita fit, & cum austrū flantē, dicitis, q̄ æstus erit, & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare, hoc aūt tēpus q fit ut nō pbetis? cur aūt & ex uobisipsis non

ρξβ ου κρίνετε τὸ δίκαιον; * Ὡς γὰρ ὑπάγεις με
ε τὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ, δὸς
ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτῆς, μήποτε κα
τασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε
παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλ
λῃ εἰς φυλακήν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖ
θεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

ρξγ * Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ και
ι ρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαί
ων, ὧν τὸ αἷμα πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυ
σιῶν αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶ
πεν αὐτοῖς. Δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι
ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους
ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχὶ
λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες
ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. Ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ
ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλω μζ
άμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, Δοκεῖτε, ὅτι οὗ
τοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώ
πους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ; οὐχὶ
λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες
ρξδ ὁμοίως ἀπολεῖσθε. * Ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν
ι παραβολὴν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶ
νι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζη
τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ' εὗρεν. Εἶπε δὲ πρὸς τὸν
ἀμπελουργὸν, ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζη
τῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ' εὑ
ρίσκω, ἔκκοψον αὐτὴν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν
καταργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. Κύ
ριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου
σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρίαν. κἂν
μὲν ποιήσῃ καρπὸν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλ
λον ἐκκόψεις αὐτήν. Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ
τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἰδοὺ
γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα μη
καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυνα
μένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. Ἰδὼν δὲ αὐ
τὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ.
γύναι ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου. Καὶ
ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα
ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. ἀποκριθεὶς
δὲ

non iudicatis quod iustum est? Cum enim uadis cum aduersario tuo ad magistratum in uia, da operam ut libereris ab illo, ne forte pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor cõijciat te in carcerem. Dico tibi, non exibis inde, donec ultimũ etiã minutũ reddas.

Aderant autem quidam eodem in XIII
tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificijs ipsorum. Et respondens Iesus, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non dico uobis, imò nisi resipueritis omnes similiter peribitis, Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos. Putatis, quod debitores fuerint ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico uobis, imò nisi resipueritis omnes similiter peribitis. Dicebat & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidã plantatam in uinea sua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorẽ uineæ: Ecce anni tres sunt ex quo uenio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio. succide illã, ad quid uel terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, Sine illam & hoc anno, donec fodero circum illam & misero stercus, & siquidem fecerit fructum, sin minus, in posterum succides eam. Docebat autem in una synagogarum sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decẽ & octo, erátque contracta, nec omnino poterat erigere caput, quam cum uideret Iesus, uocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manu, & confestim erecta est, & glorificabat deum. Respondens autem

δὲ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν, ὅτι τῷ
σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ
ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι,
ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ
ρξε μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. * Ἀπεκρίθη οὖν
β αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτὰ, ἕκα
στος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν
αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπα
γαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα ἀβρα
ὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ
ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ
ρξς τούτου τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτου; * Καὶ ταῦτα λέ
γοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀν
τικείμενοι αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν
ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ'
ρξζ αὐτοῦ. * Ἔλεγε δὲ, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία μθ
β τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ
κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβα
λεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ἤυξησε, καὶ ἐγένε
το εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ
ρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
ρξη * Καὶ πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασι
ε λείαν τοῦ θεοῦ; Ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα
γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως
ρξθ οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * Καὶ διεπορεύετο κατὰ πό
β λεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορείαν ποι
ρο οὔμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. * Εἶπε δέ τις αὐτῷ. μ
ε Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπε πρὸς
αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς
πύλης, ὅτι πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν
ροα εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. * Ἀφ' οὗ ἂν ἐγέ
ε θῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν,
καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστᾶναι καὶ κρούειν τὴν θύραν.
λέγοντες. Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀπο
κριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.
τότε ἄρξεσθε λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπιόν
σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις
ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶ
δα ὑμᾶς πόθεν ἐστὲ, ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάν
τες ἐργάται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυ
ροβ θμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, * ὅτ' ἂν ὄψησθε
ε ἀβραὰμ

autem princeps synagogæ, indignans quod sabbato sanasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo uenite, ut sanemini, & nõ in die sabbati. Respondens autem ad illum dominus, dixit: Hypocrita, unusquisque uestrum sabbato nónne soluit bouem suum aut asinum à præsepi, & ducit aquatum? Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solui à uinculo isto die sabbati? Et cum hæc diceret, erubescebãt omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat sup uniuersis quæ cum gloria fiebãt ab eo. Dicebat ergo: Cui simile est regnum dei, & cui simile faciam illud? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & euasit in arborem magnam, & uolucres cœli nidulabantur in ramis eius. Et iterum dixit: Cui simile faciam regnum dei? Simile est fermento quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentetur totum. Et ibat per ciuitates & castella docẽs: & iter faciẽs Hierosolymam. Ait autem illi quidam: Domine, an pauci sunt qui salutem consequuntur? Ille uero dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico nobis, quærent intrare, & non poterunt. Cum autem surrexerit paterfamiliâs, & clauserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. Et respondens dicet uobis: Nescio uos unde sitis. Tunc incipietis dicere: Edimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet: Dico uobis, nescio uos unde sitis. Discedite à me omnes, qui patratis iniquitatem. Ibi erit fletus & stridor dentium, cum uideritis

o Abrahã

ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς
προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ
ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατο-
λῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνα
ρογ κλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ
β ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰ-
σὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. ἐν αὐτῇ τῇ ἡ-
μέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες
αὐτῷ, ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι ἡρώ
δης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πο
ρευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰδοὺ
ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ὠτελῶ σή-
μερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι,
πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχο
μένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, προφή-
ροε τὴν ἀπολέσθαι ἔξω ἱερουσαλήμ. * ἱερουσα-
ε λὴμ, ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προ-
φήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους
πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ὠσυνάξαι
τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτοῦ
νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠθελήσα-
τε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.
λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε ἕως ἂν ἥξῃ
ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό
ματι κυρίου.
ροϛ * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶ-
κόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαβ
βάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατη-
ρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑ-
δρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ [illegible] ποκριθεὶς μβ
ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαί
ους, λέγων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θερα-
πεύειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν, καὶ ὠλαβόμενος
ροζ ἰάσατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. * καὶ ἀποκρι-
θεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς
εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνα-
σπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτου; καὶ οὐκ
ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα.
ροη * ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν
ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγον-
το, λέγων πρὸς αὐτούς. ὅταν κληθῇς ὑπὸ
τινος

Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et uenient ab oriente & occidente & aquilone & austro, & accumbēt in regno dei. Et ecce sunt postremi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt postremi. Eodem die accesserunt quidam pharisæorum, dicentes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Veruntamen oportet me hodie & cras & perendie ambulare, quia fieri non potest, ut propheta pereat alibi quàm Hierosolymis. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui mittūtur ad te: quoties uolui congregare filios tuos, quēadmodum auis nidum suum sub pennas, & noluistis. Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, quod non uidebitis me, donec uenerit tempus, cum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

XIIII Et accidit ut introierit in domum cuiusdam principis pharisæorum sabbato ad capiendum cibum, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos & pharisæos dicens: Num licet sabbato sanare? At illi tacuerunt. Ipse uero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondens ad illos, dixit: Cuius uestrū asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum inuitatus fueris ab aliquo

τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρω
τοκλισίαν, μή ποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλη-
μένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν κα-
λέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρ-
ξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.
ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς
τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη-
κώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον
τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακει-
ροθ μένων σοι. * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινω-
ε θήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.
ρπ * ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτὸν, ὅταν τοι
ῆς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου,
μὴ δὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μὴ δὲ τοὺς συγγενεῖς
σου, μὴ δὲ γείτονας πλουσίους, μή ποτε καὶ αὐ
τοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπό
δομα, ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτω-
χοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς. καὶ μακά
ριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι.
ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν
δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμέ-
ρπα νων, εἶπεν αὐτῷ. μακάριος ὃς φάγεται ἄρ-
ε τον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * ὁ δὲ εἶπεν αὐ
τῷ. ἄνθρωπος τὶς ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ μδ
ἐκάλεσε πολλούς. καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον
αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τῶν δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημέ
νοις, ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρ
ξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες, ὁ πρῶτος
εἶπεν αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνά-
γκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτὸν, ἐρωτῶ σε, ἔχε
με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βο-
ῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμά-
σαι αὐτὰ, ἐρωτῶ σε ἔχε με παρῃτημένον. καὶ
ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοι-
το οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος
ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα.
τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης, εἶπε τῷ
δούλῳ αὐτοῦ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατεί
ας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς
καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσά
γαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος. κύριε, γέγονεν
ὡς

μγ aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens, is qui te & illum uocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere. Quin potius cum uocatus fueris, uade, accumbe in nouissimo loco: ut cū uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius: tunc erit tibi gloria coram simul discūbentibus: quia omnis qui se extollit, deijcietur: & qui se deijcit, extolletur. Dicebat autem & ei, qui se inuitauerat: Cum facis prandium, aut cœnam, noli uocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neq; uicinos diuites: ne quando & ipsi te uicissim inuitent, ac rependatur tibi beneficium. Imò cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris: quia non possunt rependere tibi. rependetur enim tibi in resurrectione iustorum. Hæc cum audisset quidam de simul accumbētibus, dixit illi: Beatus qui comedit panē in regno dei. At ipse dixit ei: Homo quidam apparauerat cœnam magnā, & uocauit multos, misitq; seruum suum hora cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse mihi est exire, & uidere illam: rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo ad probandū illa: rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum uenire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamiliâs, dixit seruo suo: Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, claudósque & cæcos introduc huc. Et ait seruus: Domine, factum est

ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου. * Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς. εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὃς οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μὴ ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι; ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύεται, εἰ δύναται ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. * οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. * καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκοῦσαι αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἵ τε φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται. καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. * εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν

ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico enim uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam. Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad me, nec odit patrem suum, ac matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores: præterea autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et quisquis non baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim est ex uobis, qui uelit turrim ædificare, quin prius sedens computet sumptus, an habeat quibus opus est ad perficiendũ, ne post quàm posuerit fundamentum, nec potuerit perficere, omnes qui uiderint, incipiant illudere ei, dicentes: Hic homo cœpit ædificare, nec potuit consummare? Aut quis rex proficiscens ut committat prælium aduersus alterum regem, nónne sedens prius cogitat, an possit cũ decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit contra se? alioquin adhuc illo longe agente, legatione missa, petit ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis, qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Bonus est sal, si uero sal infatuatus fuerit, per quod condietur? Neq; in terram, neq; in sterquilinium utilis est, foras proiiciũt illum. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

Accedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisæi ac scribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens: Quis ex uobis

XV

ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας. * ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως οὗ εὕρῃ, καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα, συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμήν, ἣν ἀπώλεσα. * οὕτως λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. * εἶπε δέ, ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί, πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετὰ οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κεράτίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθών, εἶπε, πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε πρὸς

uobis est homo q̃ habet centũ oues, & si perdiderit unã ex illis, nónne relinquit nonagintanouẽ in deserto, & uadit ad illã quæ perierat, donec inueniat eã? Et cum inuenerit eã, imponit in humeros suos gaudens, ueniensq; domũ cõuocat amicos & uicinos, dicẽs illis: Gaudete mecũ, quia inueni oiem meam quæ perierat. Dico uobis, quod ita gaudiũ erit in cœlo super uno peccatore resipiscente, magis q̃ super nonagintanouẽ iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decẽ, si perdiderit drachmã unã, nõ accendit lucernã, & uerrit domũ, quæritq; diligẽter, donec inueniat? Et cum inuenerit, conuocat amicas ac uicinas, dicens: Gaudete mecũ, quia inueni drachmã, quã perdiderã. Ita dico uobis, gaudiũ erit corã angelis dei super uno peccatore resipiscente. Ait autẽ: Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior illorũ patri: Pater, da mihi portionẽ substãtiæ quæ ad me redit. Et diuisit illis substantiam. Ac post dies non multos, cũ omnia cõtraxisset adolescẽtior filius, peregre profectus est in regionem longinquã, & ibi dissipauit substantiã suam uiuendo luxuriosè. Et post q̃ omnia consumpsisset, facta est fames ualida in regione illa. Et ipse cœpit egere. & abijt, & adhæsit uni ciuiũ regionis illius, atq; is misit illũ in uillam suam ut pasceret porcos. Et cupiebat implere uẽtrẽ suũ de siliquis, qbus porci uescebãt, neq; quisq; illi dabat. In se aũt reuersus dixit: Quam multi mercenarij patris mei abundãt panib⁹, ego uero fame pereo. Surgam & ibo ad patrẽ meũ, & dicã ei: Pater, peccaui in cœlũ & corã te, iam nõ sũ dignus uocari filius tuus, fac me sicut unũ de mercenarijs tuis. Et surgẽs uenit

πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός· πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ φέροντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυθάνετο τί ἂν ταῦτα εἴη. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δέ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι. εὐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

ιϛ Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ δυνήσῃ

ad patrem ſuum. Cum autem adhuc lõge abeſſet, uidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens ruit in collũ eius, & oſculatus eſt eum. Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in cœlum & corã te, neq; poſthac ſum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Proferte ſtolam primam, & induite illum: & date annulum in manũ eius, & calciamenta in pedes: & adducite uitulũ illum ſaginatum, atque mactate, ſumptiſque epulis lætemur: quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt. Et cœperunt lætari. Erat autem filius eius ſenior in agro, & cũ ueniret, & appropinquaſſet domui, audiuit cõcentum & choros, & uocauit unũ de ſeruis ſuis, & interrogauit qd eſſent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulum illum ſaginatum, quod incolumem illum receperit. Indignatus eſt autẽ, nec uolebat introire. Pater ergo illius egreſſus rogabat illum. At ille reſpondens, dixit patri: Ecce tot annis ſeruio tibi, nec unq̃ præceptũ tuum tranſgreſſus ſum, nec unq̃ dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis lætarer: ſed poſtquam filius tuus hic, q̃ deuorauit ſubſtantiam tuam cum meretricibus, uenit, occidiſti illi uitulum illũ ſaginatum. At ille dixit ei: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. Lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perierátq;, & inuentus eſt.

μη Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos: xvi
Homo quidam erat diues, qui habebat diſpẽſatorẽ, & hic delatus eſt apud illũ, ut qui diſſiparet bona ipſius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationẽ diſpẽſatiõis tuæ. Nõ em

poteris

δυνῇ ἔτι οἰκονομεῖν. εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ, πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεν, ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ, δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε, σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν, ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ, δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν, ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί. κἀγὼ ὑμῖν λέγω, ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

ιϛ Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν,

poteris poſt hac diſpẽſare. Ait autẽ diſpẽſator intra ſe: Quid faciã, quia dñs meus aufert à me diſpẽſationẽ? Fodere nõ ualeo, mendicare erubeſco. Scio quid faciã, ut cum amotus fuero à diſpẽſatione, recipiãt me in domos ſuas. Cõuocatis itaq; ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantũ debes dño meo? At ille dixit: Centũ batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & ſede cito & ſcribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantũ debes? Qui ait, centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionẽ tuam, & ſcribe octoginta. Et laudauit dominꝰ diſpenſatorem iniquum, quod prudenter feciſſet. Quia filij huiꝰ ſeculi prudentiores ſunt filijs lucis in natione ſua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex mammona iniuſto, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis eſt in minimo, & in multo fidelis eſt, & qui in minimo iniquus eſt, is & in multo iniquus eſt. Si ergo in iniquo mammona fideles nõ fuiſtis, quod uerum eſt, quis credet uobis? Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod ueſtrum eſt, quis dabit uobis? Nemo ſeruus poteſt duobus dominis ſeruire, aut enim unũ odio habebit, & alterum diliget, aut uni adhærebit, & alterum contemnet.

Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ. Audiebant autem hæc omnia & phariſæi qui erant auari & deridebant illum. Et ait illis: Vos eſtis qui iuſtificatis uoſipſos coram hominibus, deus autem nouit corda ueſtra. Quia quod hominibus excelſum eſt, abominandũ eſt coram deo. Lex & prophetæ uſq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum dei annunciatur, & quiuis in illud uim facit. Facilius eſt autẽ cœlum & terrã præterire,

ρϛε ἢ τὴν νόμου μίαν κοραίαν πεσεῖν.* πᾶς ὁ ἀπο
β λύων τὴν γυναῖκα αὐτῆς, καὶ γαμῶν ἑτέραν,
μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀν
ρϛϛ δρὸς γαμῶν, μοιχεύει.* Ἄνθρωπος δὲ τὶς μθ
ι ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ
βύσσον, εὐφραινόμενος καθημέραν λαμ-
πρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λάζαρος,
ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἑλκω-
μένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν
ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῆς
πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέ-
λειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν
τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ
τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον ἀβραάμ.
Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη, καὶ
ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,
ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραὰμ ἀπὸ
μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐ-
τοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε. πάτερ ἀβραὰμ,
ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα βά-
ψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ
καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι
ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ ἀβραάμ. τέκνον,
μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν
τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά.
Νῦν δὲ ὅδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ
ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν
χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες
διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνανται,
μὴ δὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶ-
σιν. εἶπε δὲ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα πέμ-
ψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. ἔχω
γὰρ πέντε ἀδελφοὺς, ὅπως διαμαρτύρη-
ται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν
τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. λέγει αὐτῷ ἀβρα-
άμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας, ἀκουσά-
τωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν. οὐχὶ πατὲρ ἀβρα-
ὰμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐ-
τοὺς, μετανοήσουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ. εἰ μωσέως
καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις
ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

εἶπε

quam legis unum apicem cadere. Quis quis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, adulterium committit: & qui dimissam à uiro ducit, adulterium committit. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Erat autem quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis. Sed & canes ueniebant, ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, ac sepultus est. Atq; in Tartaro sublatis oculis suis, cum esset in tormentis, uidet Abraham eminus, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intinguat extremũ digiti sui in aquã, ac refrigeret linguam meam, quia crucior in flamma hac. Dixit autem Abraham: Fili, recordare, quod receperis bona tua in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic solatio fruitur, tu uero cruciaris. Et super hæc omnia inter nos & uos hiatus ingens firmatus est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos non possint, neque inde huc transcendere. Ait autẽ: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testificetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habent Mosen ac prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non pater Abrahã, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, resipiscent. Ait autem illi: Si Mosen & prophetas non audiũt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Ait

ρϛζ *Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν ἐστι
β τοῦ, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρ-
χεται, λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς πε-
ρίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται
εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν
ρϛη μικρῶν τούτων.* προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν
ε δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον
ρϛθ αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ.* καὶ
ι ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ, καὶ
ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπί σε, λέγων.
σ μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.* καὶ εἶπον οἱ ἀπό-
ι στολοι τῷ κυρίῳ. πρόσθες ἡμῖν πίστιν. εἶπε δὲ
ὁ κύριος. εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπε-
ως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθη-
τι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκου-
σα σεν ἂν ὑμῖν.* τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων
ι ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι
αὐτῷ ἐκ τῆς ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπε-
σαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον, τί δειπνή-
σω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φά-
γω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίε-
σαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι
ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ, οὐ δοκῶ.
οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ δι-
αταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖ-
οι ἐσμὲν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιή-
καμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν
εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου
σαμαρίας καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομένου
αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέ- ξ
κα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόῤῥωθεν. καὶ
αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες. ἰησοῦ ἐπιστά-
τα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐτοῖς,
πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦ-
σι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθα-
ρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰάθη, ὑ-
πέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων
τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς
πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν
σαμαρίτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. οὐ-
χὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;

οὐχ'

Ait aũt ad discipulos: Fieri nõ potest quin ueniant offendicula. Væ tamen illi per quem ueniunt. Expedit illi, si mola asinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius q̃ ut offendiculo sit uni de pusillis istis. Cauete uobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illũ: & si pœnituerit, remitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die cõuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: remittes illi. Et dixerunt apostoli dño: Adauge nobis fidẽ. Dixit aũt dñs: Si haberetis fidẽ sicut habet granũ sinapis, dixissetis huic arbori sycamino, eradicare & trãsplantare in mare, & obedisset uobis. Quis autem uestrum, habens seruum arantẽ aut pascentẽ: qui regresso ab agro dicat, statim transi & accumbe. Ac non potius dicit illi: para quod cœnem, & præcinge te, ac ministra mihi donec edero & bibero, & post hæc edito & bibito tu? Num gratiã habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperata fuerant? Nõ puto. Sic & uos, cũ feceritis omnia quæ præcepta sũt uobis, dicite: Serui inutiles sumus. quod debuimus facere, fecimus. Et factum est dum iret Hierosolymã, & ipse transibat per mediam Samariã & Galilæã. Et cum ingrederet quendam uicum, occurrerunt ei decem uiri leprosi, qui steterũt procul, intentáq; uoce, dixerunt: Iesu præceptor, miserere nostri. Quos ut uidit, dixit illis: Ite ostendite uos sacerdotibus. Et factum est, ut inter eundum mundati sint. Vnus autem ex illis ut uidit, quod mũdatus esset, regressus est, cũ uoce magna glorificãs deum, & procidit in faciẽ ad pedes eius, gratias agẽs ei: Et hic erat Samaritanus. Respõdens autem Iesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? Nouem autem illi ubi?

Non

οὐχ᾽ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. * Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. * Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. * καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. * Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ᾽ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. * πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. * ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λὼτ. ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ἧ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ᾽ οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. κατὰ ταῦτα ἔσται ἧ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. * μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. * ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. * λέγω ὑμῖν, ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό. ἡ μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.

Non sunt reperti qui redierint, ut darẽt gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à pharisæis, quando uenturum esset regnum dei, respondit eis, & dixit: Nõ ueniet regnum dei cum obseruatione, neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad discipulos: Venient dies, quando desiderabitis uidere unum dierum filij hominis, nec uidebitis. Et dicent uobis: Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. Nam sicut fulgur coruscans è regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est fulget, ita erit filius hominis in die suo. Sed primus oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac. Et sicut accidit in diebus Noë, ita erit & in diebus filij hominis, Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo intrauit Noë in arcam, & uenit diluuium, & perdidit omnes, Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot, Edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant. Cæterum quo die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit. Secundum hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto, & uasa eius in domo, ne descendat ad tollendum illa, & qui in agro similiter non redeat ad relicta. Memores autem estote uxoris Lot. Quicunque quæsierit animam suam seruare, perdet illam: & quicunque perdiderit illam, uitam illi parabit. Dico uobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur. Duæ erunt molentes simul, una assumetur, & altera relinquetur.

Et

σιγ * καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί. * Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων. κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα. ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος. ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μακροθυμῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ᾽ ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουδενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης, νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ᾽ ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων. ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκα-

Et respondentes dicunt illi: Vbi domine? Qui dixit illis: Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

Dicebat autem & parabolam ad illos, XVII
huc spectãtem, quod oporteret semper orare, nec defatigari, dicẽs: Iudex quidã erat in quadam ciuitate, qui deum non timebat, nec hominem reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa & ueniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliq̃ diu. Post hæc autem dixit intra se: Quanq̃ deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem ueniẽs sugillet me. Ait autẽ dominus: Audite quid iudex iniquus dicat: Deus autẽ nõ faciet uindictã electorũ suorũ, damãtiũ ad se die ac nocte, etiã cum patiens fuerit super illis? Dico uobis, q̃ faciet uindictam illorũ cito. Verũtamẽ filius hominis cũ uenerit, an reperiet fidẽ in terra? Dixit aũt & ad quosdã, qui in se confidebant, q̃ essent iusti, & aspernabãtur cæteros, parabolã istam: Duo homines ascendẽbant in templũ, ut precarentur: unus pharisæus, & alter publican9. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quod nõ sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiã hic publicanus. Ieiuno bis in sabbato: decimas do omniũ quæ possideo. Et publicanus procul stãs, nec oculos uolebat ad cœlũ attollere, sed percutiebat pectus suũ, dicẽs: Deus propitius esto mihi peccatori. Dico uobis, descẽdit hic iustificatus in domũ suã magis q̃ ille: qa omnis q se extollit, humiliabit: & qui se humiliat, extollet. Afferebant aũt ad eũ & infantes, ut eos tangeret. Quod cũ uiderẽt discipuli, increpabãt illos. Iesus aũt cum

προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς τὸ παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. * καὶ ἐπηρώτησέ τις ἄρχων αὐτὸν, λέγων. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψεις, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. ἔτι ἕν σοι λείπει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. * ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο, ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ Πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. * παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πληρωθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται, καὶ

cum illos ad se uocasset, dixit: Sinite pueros uenire ad me, & nolite uetare eos, talium est enim regnum dei. Amē dico uobis: Quicunque non acceperit regnum dei ueluti puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendum mihi, ut consequar uitam æternam? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti: Nō committes adulterium, non occides, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum & matrem tuam. At ille ait: Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Quo audito Iesus, ait ei: Adhuc unū tibi deest: Omnia quæcunq; habes, uende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. His ille auditis mœrore affectus est, quia diues erat ualde. Videns autem Iesus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum dei intrabūt. Facilius est enim camelum per foramen acus trāsire, quàm diuitem intrare in regnū dei. Et dixerunt qui audierāt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sūt apud deum. Ait autē Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico uobis, nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnum dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in seculo uenturo uitā æternam. Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabūtur omnia, quæ scripta sūt per prophetas, filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumelijs afficietur, & conspuetur. &

καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν. καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἰεριχώ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν. ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων, Ἰησοῦ υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. στὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐπιγνόντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. Ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

καὶ εἰσελθὼν διῆρχετο τὴν Ἰεριχώ. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι διὰ ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον καὶ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος, εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴτινος τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς

& postq; flagellauerint, occidēt eum, ac die tertia resurget. Et ipsi nihil horū intellexerunt. Et erat uerbum istud absconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur. Accidit autem cū appropinquaret Hiericho, cæcus quidā sedebat iuxta uiam, mendicās. & cum audiret turbam prætereuntē, interrogabat, qd hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit, dicens: Iesu, fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant, increpabāt eū ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Stans autē Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cū appropinquasset, interrogauit illum, dicēs: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uisum recipiā. Et Iesus dixit ei: Recipito uisum. Fides tua te saluū reddidit. Et cōfestim uisum recepit, ac sequebat illū glorificans deū. Et omis plebs ut uidit, dedit laudē deo.

Et ingressus perambulabat Hiericho. Et ecce uir nomine Zachæus, atque is princeps erat publicanorū, & idem erat diues. & quærebat uidere Iesum quis esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrēs ascendit in arborē sycomorū, ut uideret eum, nam illac erat trāsiturus. Et cum uenisset ad locum, suspiciens Iesus, uidit illum, dixitq; ad eum: Zachæe, festinans descende, qa hodie domi tuæ oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Cumq; uiderent omnes, murmurabāt, dicentes, quod ingressus esset apud hominem peccatorē diuersatur. Stans autem Zachæus, dixit ad dñm: Ecce dimidiū bonorū meorū, domine, do pauperibus: & si quid aliquē defraudaui, reddo quadruplū. Ait Iesus ad eū: Hodie salus domui huic cōtigit, eo q; &

αὐτὸς

ipsa

ξϛ περὶ τῶν πορευθέντος λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν. ξζ περὶ τῶν λαβόντων τὰς μνάς.

σκϛ ἀυτὸς ὑὸς ἀβραάμ ἐστιν. * Ἦλθε γὰρ ὁ ὑὸς
ε τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολω-
σκζ λός. * Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς
ι εἶπε παραβολὴν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν ἶναι ἱε-
ρουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα
μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. εἶ-
σκη πεν οὖν. * Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη
β εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλεί-
σκθ αν, καὶ ὑποστρέψαι. * Καλέσας δὲ δέκα δού-
ε λους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν τοὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶ-
πε πρὸς αὐτοὺς, πραγματεύσασθε ἕως ἔρχο-
μαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ
ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγον-
τες. οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόν-
τα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ
τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον,
ἵνα γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. Παρεγένε-
το δὲ ὁ πρῶτος, λέγων. Κύριε, ἡ μνά σου προ-
σειργάσατο δέκα μνᾶς. Καὶ εἶπεν αὐτῷ. Εὖ-
γε ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγέ-
νου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλε-
ων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων. Κύριε, ἡ μνά
σου ἐποίησε πέντε μνᾶς. Εἶπε δὲ καὶ τούτῳ.
Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος
ἦλθε, λέγων. Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνά σου, ἣν εἶχον ἀ-
ποκειμένην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε,
ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθη-
κας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει αὐτῷ. Ἐκ
τοῦ στόματος σου κρίνω σε πονηρὲ δοῦλε, ἤδεις, ὅ-
τι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔ-
θηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ
ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τὴν τράπεζαν, καὶ
ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ
τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,
καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. Καὶ εἶπεν
σλ αὐτῷ. Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. * Λέγω γὰρ ὑμῖν,
β ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ
σλα ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * Πλὴν
ι τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς
με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ
κατασφάξατε

ipsa filia sit Abrahæ. Venit em̄ filius ho
minis quærere & seruare quod perierat.
Hæc illis audientibus, adijciens dixit pa
rabolam, eo qd' esset ꝓpe Hierosolymā,
quódq; existimarēt fore, ut cōfestim re-
gnum dei manifestaretur. Dixit ergo:
ξϛ Homo quidā genere clarus profect⁹ est
in regionem longinquā, ut acciperet sibi
regnum, ac reuerteret. Vocatis autē de-
ξζ cem seruis suis, dedit eis decem minas, &
ait ad illos: Negociemini donec ueniā.
Ciues autē eius oderant eum, miserūtq;
legationē post illum, dicentes: Nolum⁹
hunc regnare super nos. Et factū est ut
rediret accepto regno, iussitq; uocari il-
los seruos ad se, quib⁹ dederat pecuniā,
ut sciret, quantū quisq; negociatus esset.
Venit autē prim⁹, dicēs: Domine, mina
tua decē minas acquisiuit. Et ait illi: Eu-
ge bone serue; quia in minimo fuisti fi-
delis, habeto potestatē super decē ciuita-
tes. Et alter uenit, dicēs: Domine, mina
tua cōfecit quinq; minas, & huic ait: Et
tu præfect⁹ esto quinq; ciuitatib⁹. Et ali⁹
uenit, dicēs: Domine, ecce mina tua, quā
habui repositā in sudario, timui em̄ te,
quod homo austerus sis, tollis quod nō
posuisti, & metis qd' nō seminasti. Dicit
ei: De ore tuo te iudicabo serue male, sci
ebas, ꝙ ego homo austerus sim, tollens
quod nō posui, & metēs quod nō semi-
naui: Et quare non dedisti pecuniā meā
ad mensam, & ego ueniens, cum usuris,
utiq; exegissem illam? & astantibus di-
xit: Auferte ab illo minā, & date illi qui
decem minas habet. Et dixerunt ei: Do-
mine, habet decē minas. Dico enim uo-
bis, quod omni habenti dabitur, ab eo
autē qui nō habet, etiā qd' habet, aufere
tur. Quin inimicos meos illos, qui nolue
runt me regnare sup se, adducite huc, &
interficite

ξη περὶ τοῦ πώλου.

σλβ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου. * Καὶ εἰπὼν
β ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς
ἱεροσόλυμα. Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς βηθ-
φαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ κα-
λούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ, εἰπών. Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέ-
ναντι κώμην. ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε
πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀν-
θρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.
Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε, οὕ-
τως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν
σλγ ἔχει. * Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗ-
β ρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν
τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς
αὐτοὺς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον,
ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. Καὶ ἤγαγον
αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἐπιῤῥίψαντες
ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπε-
βίβασαν τὸν Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ
ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ.
σλδ * Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει
α τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆ-
θος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν
φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν, ὧν εἶδον δυνά-
μεων, λέγοντες. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐ-
σλε ρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. * Καί τινες
ι τῶν φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς
αὐτόν. Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μα-
θηταῖς σου. Καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
Λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ
σλϛ λίθοι κεκράξονται. * Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν
ι τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, ὅτι
εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύ-
τῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου, νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ
ὀφθαλμῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπί σε,
καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά
σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε
πάντοθεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα
σλζ σου ἐν σοί. * Καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λί-
β θον ἐπὶ λίθῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν
τῆς ἐπισκοπῆς

interficite ante me. Et his dictis, ibat per-
gens ascendere Hierosolymam. Et factū
est cum appropinquasset ad Bethpha-
ge & Bethaniam iuxta montem, qui uo
catur oliuarum, misit duos discipulos su
os, dicens: Ite in castellum, quod è regio-
ξη ne est. In quod introeuntes, inuenietis
pullū asinæ alligatū, in quo nemo unq;
hominum sedit: soluite illum, & adduci-
te. Et si quis uos interrogauerit, quare
soluitis, sic dicetis ei: Quia dominus eo
opus habet. Abierunt autem qui missi
erant, & inuenerūt sicut dixerat illis. Sol
uentibus autem illis pullum, dixerūt do
mini eius ad illos: Quare soluitis pullū?
At illi dixerunt: Quia dominus eo ha-
bet opus. Et duxerunt illum ad Iesum.
Et iniectis uestimentis suis super pullū,
imposuerunt Iesum. Eunte autem illo,
substernebant uestimenta sua in uia. Et
cum appropinquaret iam ad descēsum
montis oliuarum, cœperunt omnis mul
titudo discipulorum gaudentes lauda-
re deum uoce magna super omnibus,
quas uiderant, uirtutibus, dicentes: Be-
nedictus qui uenit rex in nomine domi
ni, pax in cœlo, & gloria in altissimis. Et
quidam pharisæorum è turba dixerunt
ad illū: Magister, increpa discipulos tu-
os. Quibus ipse ait: Dico uobis, qd' si hi
tacuerint, mox lapides clamabunt. Et ut
appropinquauit, uidēs ciuitatem, fleuit
super illa, dicens: Si cognouisses & tu, &
quidem in isto die tuo, quæ ad pacē tuā
pertinent, curares. Nunc autem abscondita
sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in
te, & circundabunt te inimici tui uallo, &
cingent te, & coangustabunt te undiq;,
& solo æquabunt te, & filios tuos qui
in te sunt. Et non relinquent in te lapidē
sup lapidē, eo ꝙ nō cognoueris tempus
p 2 uisitatiōis

σλη. σὴ ἐπισκοπὴ σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τ ἱε-
α ρὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐ-
» τῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς. γέγρα-
πται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν, ὑ-
μεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
σλθ * καὶ ἦν διδάσκων τ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱε-
α ρῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζή-
τουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τ
λαοῦ, καὶ οὐχ ηὗρισκον, τὸ, τί ποιήσω-
σιν. ο λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ
ἀκούων.

σμ * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκεί-
β νων διδάσκοντ αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ
ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέ-
ροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡ-
μῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς
ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀ-
ποκριθεὶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐπερωτήσω ὑμᾶς
κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. τὸ βάπτι-
σμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
οἱ δὲ συνελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες,
ὅτι ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν
οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ
ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς.
πεπεισμένος γάρ ἐστιν ἰωάννην προφήτην
εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν.
καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐδὲ ἐγὼ λέγω
ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. * ἤρξα
το δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν
ταύτην. ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶ-
να, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπε-
δήμησε χρόνους ἱκανούς, καὶ ἐν καιρῷ ἀπέ-
στειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ
τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ.
οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστει-
λαν κενόν. καὶ προσέθετο ἔτι πέμψαι ἕτε-
ρον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ
ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προ-
σέθετο πέμψαι τρίτον. οἱ δὲ καὶ τοῦ-
τον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε δὲ
ὁ κύριος

uisitationis tuæ. Et ingressus in templū, cœpit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptū est, Domus mea domus precationis est: uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et docebat quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & scribæ quærebant illum perdere, & primores plebis, nec inueniebant, quid facerent. totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum.

Et factum est in uno dierum illorū, xx docente illo populum in templo, & euāgelizante, conuenerunt principes sacerdotum, & scribæ cum senioribus, & aiūt illi, dicentes: Dic nobis, qua autoritate ista facis? Aut, quis est qui dedit tibi istā autoritatem? Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo uos & ego unum quiddam, & respondete mihi: Baptismus Iohannis è cœlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se, dicētes: Si dixerimus, è cœlo, dicet: Quare ergo non credidistis illi? Sin dixerimus, ex hominibus, plebs uniuersa lapidabit nos. Persuasum enim habet Iohānem prophetam esse. Et responderunt se nescire unde esset. Et Iesus ait illis: Neque ego dico uobis, qua autoritate hæc faciam. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidam plantauit uineam, & locauit eam colonis, & ipse peregre egit multo tempore. Cum/ xb esset opportunum, misit ad colonos seruum, ut de fructu uineæ darent ipsi. Qui cæsum emiserunt eum inanem. Et rursus, adhuc alterum seruum misit. Illi uero hunc quoque cæsum, & contumelijs affectum, emiserunt inanem. Rursus misit & tertium. At illi hunc quoque uulneribus inflictis, eiecerūt. Dixit autē

dñs

ὁ κύριος τ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμ-
ψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν. ἴσως τοῦτον
ἰδόντες ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεω-
γοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες, οὗ-
τός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνω-
μεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. καὶ
ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέ-
κτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τ ἀμ-
πελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεω-
γοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλ-
λοις. ἀκούσαντες δὲ, εἶπον, μὴ γένοιτο. ο δὲ
ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμ
μένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰ-
κοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω
νίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συν-
θλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
σμβ * καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
α ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτῷ τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ,
καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς
σμγ αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε. * καὶ παρα
β τηρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινο
μένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβων
ται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρ-
χῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν
αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ὀρ-
θῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρό-
σωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ
διδάσκεις, ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι,
ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,
εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειράζετε; ἐπιδείξα-
τέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγρα
φήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ο δὲ εἶ-
πεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καί
σαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν
ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λα
οῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσι
γήσαν. προσελθόντες τέ τινες τῶν Σαδδουκαί-
σβ ων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπη
ρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς
ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ,
ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀπέθανεν, ἵνα
λάβῃ

dominus uineæ: Quid faciam? Mittam filium meū dilectum. Forsitan cum hūc uiderint, reuerebūtur. Quē cū uidissent coloni, cogitauerūt intra sē, dicentes: Hic est hæres, uenite occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et eiectum illū extra uineam, occiderūt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit uineam alijs. Quod cum audissent, dixerunt: Absit. Ille uero intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc qd̄ scriptū est: Lapidem quē reprobauerūt ædificantes, is factus est caput anguli? Omnis qui ceciderit super illum lapidē, conquassabitur: super quem autem ceciderit, cōminuet illum. Et quærebant principes sacerdotū & scribæ inijcere in illum manus eadē hora, & timuerūt populū. Cognouerunt em̄, q̄ in ipsos dixisset similitudinem hanc. Et obseruantes emiserunt insidiatores, qui sē iustos simularent, ut caperent eum ex sermone, tradérentq; illū principatui & potestati præsidis. Et interrogauerunt eum, dicentes: Magister, scimus q̄ recte dicis ac doces, nec respicis personā, sed uiam dei cū ueritate doces: Licet nobis tributū dare cæsari, an nō? Intellecta autem illorum uersutia, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: cuius habet imaginē & inscriptionē? Respondentes dixerunt: Cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt cæsaris, cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et nō potuerunt uerbū eius reprehēdere corā populo, & mirati super responso eius, tacuerunt. Accesserunt aūt quidam Sadducæorum, qui negāt esse resurrectionem, & interrogauerūt eum, dicētes: Magister, Moses scripsit nobis, si cuius frater mortuus fuerit, habēs uxorem, ísque sine liberis mortuus fuerit, ut

λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνὴ, ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπε αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. οἱ ἡοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται, οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται. ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ οἱ ἡοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως ἡοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ, καὶ μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. * οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. * εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. πῶς λέγουσι, τὸν χριστὸν ἡὸν δαβὶδ εἶναι, καὶ αὐτὸς δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου; ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; δαβὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς ἡὸς αὐτοῦ ἐστι; * ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἱ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρᾷ προσεύχονται, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ

accipiat frater eius uxorē, & suscitet semē fratri suo. Septē ergo fratres erāt, & primus accepit uxorem, ac mortuus est sine liberis. Et accepit secundus illam, & ipse mortuus est sine liberis. Et tertiꝰ accepit illam, similiter & cæteri septē, nec reliquerunt liberos, & mortui sunt. Nouissime omniū mortua est & mulier: In resurrectione ergo cuiꝰ eorū erit uxor? Siquidē septem habuerūt eā uxorē. Et respōdēs ait illis Iesus: Filij huius seculi ducūt uxores & nuptū dant, illi uero qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, neq; ducūt uxores, neq; nuptū dāt, neq; em̄ ultra mori possunt. Aequales enim angelis sunt, & filij sunt dei, cū sint filij resurrectionis. Quod uero resurgant mortui, & Moses ostēdit iuxta rubum, cū dicit dn̄m deum Abrahā & deum Isaac & deum Iacob. Deus aūt non est mortuorū, sed uiuorū: omnes em̄ illi uiuunt. Respondentes aūt quidā scribarum, dixerunt: Magister, bene dixisti. Et amplius nō audebant eum quicq̄ interrogare. Dixit aūt ad illos: Quomodo dicunt Christū filiū esse Dauid, & ipse Dauid dicit in libro psalmorum: Dixit dn̄s dn̄o meo, sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellū pedum tuorum? Dauid ergo dn̄m illum uocat, & quomodo filius eius est? Audiente uero cuncto populo dixit discipulis suis: Cauete à scribis, qui uolūt ambulare in stolis, & amant salutationes in foris, ac primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs. Qui deuorāt domos uiduarum, simulātes longas p̄ces, hi accipient damnationem maiorem.

Respiciēs aūt uidit eos q mittebāt munera sua in gazophylaciū diuites. Vidit aūt & quādā uiduā pauperculā mittētē illuc

ἐκεῖ δύο λεπτά. καὶ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. * καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ὃς οὐ καταλυθήσεται. * ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλει ταῦτα γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι. καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε. δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε, καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. * πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. * θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόλληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. * ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν ἱερουσαλὴμ, τότε γνῶτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. τότε

illuc æra minuta duo. Et dixit: Vere dico uobis, q̄ uidua hæc pauper plusq̄ oēs misit. Nā omēs hi ex eo quod ipsis exuberat, miserunt in munera dei: hæc autē ex penuria sua uniuersam substantiam quā habebat, misit. Et quibusdā dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus ac donis ornatū esset, dixit: Ex his quæ uidetis, uenient dies in quibus non relinquetur lapis sup lapidem qui nō diruatur. Interrogauerunt autē illū, dicentes: Præceptor, quādo hæc erunt, & quod signū qn̄ ista futura sint? At ille dixit: Videte ne seducamini. Multi enim ueniēt sub nomine meo, dicentes, se esse Christū, & tēpus instat. ne igit' sequamini illos. Cæterū cū audieritis bella & seditiones, nolite terreri. oportet em̄ prius hæc fieri, sed nō statim finis. Tunc dicebat illis: Insurget gens cōtra gentē, & regnum aduersus regnū, & terræmotus magni erunt in singulis locis, & fames, ac pestilētiæ, terriculamētáq;, & signa de cœlo magna erūt. Sed ante hæc omnia inijcient uobis manus suas, & psequent', tradentes in cōciliabula & carceres, trahētes ad reges ac præsides propter nomē meum. Cōtinget autē uobis in testimoniū. Habete igit' fixum in cordibus uestris, non esse præmeditādā defensionē, nam ipse dabo uobis os & sapientiā, cui non poterunt cōtradicere, neq; resistere omnes qui aduersabunt' uobis. Trademini aūt etiā à parētibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficiēt quosdam ex uobis. Et eritis inuisi omnibus propter nomē meū. Et pilus de capite uestro nō perit, Per patientiā uestrā possidete animas uestras. Cum autē uideritis circundari ab exercitibus Hierosolymam, tūc scitote, quod immineat desolatio eius.

σμγ β
* τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν,
ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πλη
σμδ β ρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. * οὐαὶ δὲ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις
σμε β ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * ἔσται γὰρ ἀνάγκη
μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ.
σμς ι * καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ
αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ
Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν ἄχρι
σμζ πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. * καὶ ἔσται σημεῖα
β ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς
γῆς συνοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης
καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φό-
βου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰ-
κουμένῃ. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευ-
σμη θήσονται. * καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
που ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως
καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων
γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κε-
φαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρω-
σις ὑμῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε
τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅταν προβά
λωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε,
ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι
ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν
πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον-
ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * προσέ
χετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ
καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις
βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέ
ρα ἐκείνη, ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάν-
τας τοὺς καθημένους ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς
γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι,
ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ
μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδά-
σκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο
εἰς τὸ ὄρος

Tunc qui in Iudæa sunt, fugiãt ad mon tes: & qui in medio eius, discedant: & q in regionibus, non intrent in eam: quia dies ultionis hi sunt, ut impleant omnia quæ scripta sunt. Væ autem prægnanti bus & mamma nutrientibus in illis die bus. Erit enim afflictio magna super ter ram, & ira in populo hoc. Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gẽ tes. Et Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora gentium. Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris anxietas gentium per despera tionem, resonãte mari & fluctu, extabe scentibus hominibus præ timore, & ex pectatione eorum quæ superuenient or bi terrarum. Nam uirtutes cœlorũ mo uebuntur, & tunc uidebunt filium ho minis uenientem in nube cum potesta te & gloria magna. His autem fieri inci pientibus, suspicite & attollite capita ue stra, quoniam appropinquat redẽptio uestra. Et dixit illis similitudinẽ: Videte ficum & omẽs arbores, cum protrudũt iam gemmas, cementes ex uobis ipsis sci tis, quod iam instet æstas. Ita & uos cũ uideritis hæc fieri, scitote quod instet re gnum dei. Amen dico uobis, nõ præter ibit ætas hæc, antequam omnia facta fu erint. Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Cauete au tem uobis, ne quando grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & curis hui? uitæ, subitusq; uobis ingruat dies ille. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem totius terræ. Vigilate itaq; omni tempore, de precantes, ut liceat uobis effugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante fi lium hominis. Docebat autem interdiu in tẽplo, noctu uero exiens diuersabat in monte

τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν, τοῦ ἀκούειν
αὐτοῦ. * ἦν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγο- ος
α μένη πάσχα. * καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
σζα α οἱ γραμματεῖς, πῶς ἀνέλωσιν αὐτὸν, ἐφο-
βοῦντο γὰρ τὸν λαόν. * εἰσῆλθε δὲ Σατανᾶς
σξβ εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,
β ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα, * καὶ ἀπελ
θὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατη-
σξγ γοῖς, τὸν πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχά-
β ρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ
παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ἦλθε
δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ
πάσχα, καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰ-
πών. πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πά-
σχα, ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ποῦ θέ
λεις ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰ-
σελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει
ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστά-
ζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ
εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς
οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ ἐστι τὸ
κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μα-
θητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀ-
νώγεον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε.
ἀπελθόντες δὲ, εὗρον καθὼς εἴρηκεν αὐτοῖς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ
ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν
αὐτῷ. * καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐπιθυμίᾳ ἐπε-
σξδ θύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν
πρὸ τοῦ με παθεῖν. * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
β οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου πλη
ρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμε-
νος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε, λάβετε
τοῦτο, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος
σξε τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
ἔλθῃ. * καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔ-
κλασε. καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, τοῦτό ἐστι
τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, τοῦτο
ποιεῖτε

in monte qui uocatur oliuarũ. Et omnis populus diluculo uẽnitabat ad eum, ut in templo audiret eum. Instabat autẽ dies festus azymorũ, qui dicit pascha. XXII Et quærebãt principes sacerdotũ & scri bæ, quomodo eũ interficerent, timebant enim plebem. Intrauit autem satanas in Iudam, cui cognomẽ erat Iscariotes, qui erat è numero duodecim, abijtq; & locu tus est cũ principibus sacerdotũ ac ma gistratibus, quemadmodũ illum trade ret eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pecu niã illi se daturos. Et ille spopõdit, quæ rebátq; opportunitatẽ, ut traderet illum illis sine turba. Venit aũt dies azymorũ in qua necesse erat immolari pascha. Et misit Petrum ac Iohannẽ, dicens: Eun tes parate nobis pascha, ut edamus. At illi dixerunt ei: Vbi uis paremus? Et dí xit ad eos: Ecce introeũtibus uobis in ci uitatẽ occurret homo, uas aquæ testacc um portans, sequimini eum in dõmum in quam intrat, & dicetis patrifamiliãs ædium: Dicit tibi magister: Vbi est di uersorium, ubi pascha cũ discipulis me is edam? Et ipse ostendet uobis cœnacu lum magnum stratum, ibi parate. Eun tes autem inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha. Et cum iam esset tempestiuũ, accubuit: ac duodecim apo stoli cum eo. Et ait illis: Desiderio deside raui hoc pascha comedere uobiscũ ante quam patiar. Dico enim uobis, posthac nõ edam ultra ex eo, donec compleatur in regno dei. Et accepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipite hoc & diuidite in ter uos: Dico enim uobis, quod non bi bam de fructu uitis, donec regnum dei ueniat. Et accepto pane, cũ gratias egis set, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est cor pus meum, quod pro uobis datur, hoc facite

σξζ ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.* Ὡσαύτως
β καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων.
τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵ-
σξη ματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.* πλὴν
β ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ
τῆς τραπέζης.καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύ
εται κατὰ τὸ ὡρισμένον.πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώ-
σξθ πῳ ἐκείνῳ διʼ οὗ παραδίδοται.* καὶ αὐτοὶ ἤρ-
α ξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτούς,τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ
σο αὐτῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.* ἐγένετο δὲ
β καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς,τὸ,τίς αὐτῶν δοκεῖ οζ
εἶναι μείζων.ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,οἱ βασιλεῖς
τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζον
τες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται· ὑμεῖς δὲ
οὐχ οὕτως,ἀλλὰ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν,γενέσθω
ὡς ὁ νεώτερος,καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διά-
σοα κονῶν.* τίς γὰρ μείζων ὁ ἀνακείμενος,ἢ
ι ὁ διακονῶν;οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ
εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν.ὑμεῖς δέ
ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετέμοῦ ἐν τοῖς πει
ρασμοῖς μου.κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
θὼς διέθετό μοι πατήρ μου βασιλείαν,ἵνα
σοβ ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν
ε τῇ βασιλείᾳ μου.* καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων
σογ κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.* Εἶ
πε δὲ ὁ κύριος.Σίμων σίμων,ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς οη
ι ἐξῃτήσατο ὑμᾶς,τοῦ σωτιάσαι ὡς τὸν σῖτον.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ,ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πί
σις σου.* καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας,στήριξον τοὺς
σοθ ἀδελφούς σου.* ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ,κύριε, με-
θ τὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θά
σοε νατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε,λέγω σοι πέτρε,
α οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ,πρὶν ἢ τρὶς
σος ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.* καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
ι ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πή-
ρας καὶ ὑποδημάτων,μή τινος ὑστερήσατε; οἱ
δὲ εἶπον, οὐθενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς. ἀλλὰ
νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ
πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων,πωλησάτω τὸ ἱμά-
σοζ τιον αὐτοῦ,καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.* λέγω
κ γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον,

δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί,τὸ,καὶ μετὰ ἀνόμων
ι ἐλογίσθη.καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ,τέλος ἔχει.
σοη *οἱ δὲ εἶπον.κύριε,ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο.
ι ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς.ἱκανόν ἐστι.* καὶ ἐξελθὼν
σοθ ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι-
α ῶν, ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί.
σοι *γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου,εἶπεν αὐτοῖς.
β προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.
σπα *καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπʼ αὐτῶν ὡσεὶ λίθου
α βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο,λέ
σοιβ γων.* πάτερ,εἰ βούλει,παρένεγκε τὸ ποτήριον
α τοῦτο ἀπʼ ἐμοῦ.πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου,
σπε ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. * Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγε-
ι λος ἀπʼ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν.καὶ γενόμε-
νος ἐν ἀγωνίᾳ,ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐγένε
το δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος
σπζ καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. * καὶ ἀναστὰς
β ἀπὸ τῆς προσευχῆς,ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ,εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης.
καὶ εἶπεν αὐτοῖς,τί καθεύδετε;ἀνάστατε προ-
σεύχεσθε,ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.
σπη *ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος,ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ
α λεγόμενος Ἰούδας,εἷς τῶν δώδεκα προῆρ-
χετο αὐτοῖς,καὶ ἤγγισε τοῦ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐ-
σπθ τόν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ,Ἰούδα,φιλή
β ματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;* ἰδόν
σπι τες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον,εἶπον αὐτῷ.
α κύριε,εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ;καὶ ἐπάτα
ξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέ-
ως,καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν.* ἀποκρι
σπκ θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς,εἶπεν.ἐᾶτε ἕως τούτου. * καὶ
ι ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ,ἰάσατο αὐτόν.
σπλ * Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους
α ἐπʼ αὐτὸν,ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ
καὶ πρεσβυτέρους,ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξελήλυθά
τε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθʼ ἡμέραν
ὄντος μου μεθʼ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ,οὐκ ἐξετεί-
σπζ νατε τὰς χεῖρας ἐπʼ ἐμέ.ἀλλʼ αὕτη ὑμῶν ἐστιν
α ἡ ὥρα,καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.* συλλαβόντες
σπη δὲ αὐτὸν ἤγαγον,καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν
α οἶκον τοῦ ἀρχιερέως.* ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει
μακρόθεν

oportet perfici in me: & cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finē habent. At illi dixerūt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est. Et egressus ibat, ut erat solitus, in montē oliuarū, secuti sunt autē illum & discipuli. Et cum peruenissent ad locū, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis, positisq; genibus orabat, dicens: Pater, si uis, transfer poculum hoc à me. Veruntamē nō mea uoluntas, sed tua fiat. Apparuit autē illi angelus de cœlo corroborans eum. Et correptus angore, prolixius orabat. Et erat sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentes in terrā. Et cū surrexisset à deprecatiōe, uenissetq; ad discipulos suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem. Adhuc autē eo lòquēte, ecce turba, & qui uocabat Iudas, unus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis prodis? Vidētes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurū erat, dixerunt ei: Domine, percutiemus ne gladio? Et percussit unus ex illis seruū principis sacerdotū, & amputauit auriculam eius dextrā. Respondens autem Iesus, ait: Sinite huc usq;. Et cū tetigisset auriculā eius, sanauit eum. Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotum ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronē existis cum gladijs ac fustibus? cū quotidie uobiscū fuerim in templo, nō extēdistis manus in me. Sed hæc est hora illa uestra & potestas tenebrarū. Cōprehensū aūt eū duxerūt, & induxerūt in domū principis sacerdotū. Petrus uero sequebat eminus.

μακρόθεν. ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐ-
λῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ
πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παι-
δίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενί-
σασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. ὁ
δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων. γύναι, οὐκ οἶδα αὐ-
τόν. * καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν,
ἔφη. καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ πέτρος εἶπεν.
ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας
μιᾶς ἄλλος τις διισχυρίζετο, λέγων. ἐπ' ἀλη-
θείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ γαλι-
λαῖός ἐστιν. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρωπε, οὐκ
οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος
αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. καὶ στραφεὶς ὁ
κύριος ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ. * καὶ ὑπε-
μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶ-
πεν αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀ-
πάρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ πέτρος,
ἔκλαυσε πικρῶς. * καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέ-
χοντες τὸν Ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες.
καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ
πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες.
προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτε-
ρα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.
* καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυ-
τέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς,
καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,
λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός; εἰπὲ ἡμῖν. * εἶπε
δὲ αὐτοῖς, ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε.
ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ
ἀπολύσητε. * ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμε-
ως τοῦ θεοῦ. * εἶπον δὲ πάντες, σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέγε-
τε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. * τί ἔτι χρείαν
ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν
ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.
* καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤ-
γαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν πιλᾶτον. * ἤρξαντο δὲ
κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτον εὑρόμεν
διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρ,
φόρους

eminus. Cum autem accēdissent ignem in medio aulæ, atq; unà consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem cum uidisset ancilla quædam sedentē ad lumē, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cū illo erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, nō noui illum. Et post pusillum aliꝰ uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horæ unius alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus, Et conuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus sermonis dñi, quomō dixerat ipsi: priusq; gallus cecinerit, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et uiri qui tenebāt Iesum, illudebant ei, cædētes, & cū circumtexissent eum, percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicētes: Vaticinate: Quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes dicebāt in eum. Atq; ut illuxit, cōuenerūt seniores plebis & principes sacerdotum & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Nū tu es ille Christus? dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero, non credetis, quod si etiam interrogauero, non respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tēpore erit filius hominis sedens à dextris uirtutis dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimoniū? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius. Et surgens uniuersa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc deprehendimꝰ euertentē gentem, ac uetantem tributa dare Cæsari, dicentē

XXIII

φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασι-
λέα εἶναι. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐ-
τὸν, λέγων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων;
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη. σὺ λέγεις. * ὁ δὲ
πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς
ὄχλους, οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώ-
πῳ τούτῳ. * οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀ-
νασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς ἰου-
δαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως
ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίας, ἐπηρώ-
τησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος, γαλιλαῖός ἐστι. καὶ ἐπι-
γνοὺς, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρώδου ἐστὶν, ἀνέ-
πεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν
ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.
ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν.
ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀ-
κούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖ-
ον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ
αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπε-
κρίνατο αὐτῷ. * εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες
αὐτοῦ. * ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν
τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, πε-
ριβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμ-
ψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι
ὅ, τε πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ'
ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες
πρὸς ἑαυτούς. * πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος
τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λα-
ὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς. προσηνέγκατέ μοι τὸν
ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λα-
ὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας,
οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον,
ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. * ἀλλ' οὐδὲ ἡρώ-
δης, ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ
οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ.
* παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ἀνάγκην δὲ
εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. * ἀνέ-
κραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον,
ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν βαραββάν. ὅς τις ἦν διὰ
στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον
βεβλημένος

dicentem se Christum regē esse. Pilatus autē interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorū? At ille respondens illi, ait: Tu dicis. Ait autē Pilatus ad principes sacerdotū & turbas: Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualescebant, dicentes: Commouet populum, docēs per uniuersam Iudæam, exorsus à Galilæa usq; ad hunc locū. Pilatus autem audita mētione Galilææ, interrogauit, num homo, Galilæus esset. Et ut cognouit, quod ad Herodis ditionē pertineret, remisit eū ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per id tēpus. Herodes aūt uiso Iesu, gauisus est ualde. Tenebat enim multo iam tēpore cupiditate uidendi illum, eo quod audiret multa de eo, & sperabat se signum aliquod uisurū ab eo fieri. Interrogabat autē eū multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autē principes sacerdotū & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autē illum Herodes cum exercitibus suis, cumq; illusisset indutum ueste splendida remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes in eodem die, nam antea simultas inter eos intercesserat. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotū, & magistratibꝰ, ac plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce ego corā uobis interrogans, nullū crimen inuenio in homine isto ex his de quibꝰ accusatis eum: sed ne Herodes quidem, nam remisi uos ad illum, & ecce nihil dignū morte actū est ei. Emēdatū ergo illum dimittā. Necesse autē habebat dimittere eis in festo unum. Exclamauit autem simul uniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barraban: qui erat propter seditionē quandā factam in ciuitate & homicidiū

q coniectus

τια βεβλημένος εἰς φυλακήν. * Πάλιν οὖν ὁ πι
α λᾶτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰη
Αἰς ἐπε σοῦν. Οἱ δὲ ἐφώνουν, λέγοντες. Σταύρωσον,
φώνουν. σταύρωσον αὐτόν. * Ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐ
τιβ τούς. Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτι
θ ον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐ
τιγ τὸν ἀπολύσω. * Οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγά
α λαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατί
σχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων.
τιδ * Ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα
α αὐτῶν. Ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς τὸν διὰ στάσιν καὶ
φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλακήν, ὃν ᾐτοῦν
το, τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν.
τι * Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλαβόμενοι σί
α μωνός τινος κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐ
πέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ
τις Ἰησοῦ. * Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ
ι λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν
αὐτόν. Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε.
Θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ,
πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑ
μῶν. Ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐρούσι,
Μακάριαι αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέν
ησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. Τότε ἄρξονται
λέγειν τοῖς ὄρεσι, Πέσετε ἐφ' ὑμᾶς, καὶ τοῖς βου
τιζ νοῖς, καλύψατε ἡμᾶς, ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύ
α λῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται.
τικ * Ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ
α ἀναιρεθῆναι. * Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τό
τιθ πον τὸν καλούμενον † κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν
α αὐτόν. * Καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν,
ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. * Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε. Πάτερ,
τκ ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. * Διαμερι
ι ζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλλον κλῆρον. καὶ
τκα ἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. * Ἐξεμυκτήρισον δὲ καὶ
α οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. Ἄλλους ἔσω
τκβ σε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ὁ τοῦ
β θεοῦ ἐκλεκτός. * Ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατι
τκγ ῶται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐ
β τῷ, καὶ λέγοντες. Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου
τκδ δαίων, σῶσον σεαυτόν. * Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ
α γεγραμμένη

cõiectus in carcerẽ. Iterũ autẽ Pilatus lo
cutus est ad eos, uolens dimittere Iesum.
At illi clamabãt, dicẽtes: Crucifige, crucifi
ge eũ. Ille autẽ tertio dixit ad illos: Quid
em̃ mali fecit hic? Nullum crimẽ capitale
comperio in eo. castigatum ergo dimittã
illũ. At illi instabant uocibus magnis, po
stulantes ut crucifigeret, & inualescebant
uoces eorũ, ac summorũ sacerdotũ. Et Pi
latus adiudicauit ut fieret qd' illi postula
bant. Dimisit aũt illis eũ, qui propter se
ditionẽ & homicidiũ coniectus fuerat in
carcerẽ, quẽ poposcerant, Iesum uero tra
didit arbitrio eorũ. Et cũ abducerent eũ,
apprehẽderũt Simonẽ quendã Syrenẽ
sem uenientẽ è rure, & imposuerũt illi cru
cem ut portaret post Iesum. Sequebatur
π autẽ illũ multa turba populi ac mulierũ,
quæ plangebant & lamentabant eũ. Cõ
uersus autẽ ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hie
rusalẽ, nolite flere sup me, sed sup uobis
ipsis flete, & super filijs uestris. Qm̃ ecce
uenient dies in qbus dicẽt: Beatæ steriles
& uentres q non genuerũt, & ubera quæ
nõ lactauerũt. Tũc incipient dicere mon
tibus: Cadite sup nos: & collibus, operite
nos. Quia si in humido ligno hæc faciũt,
in arido quid fiet? Ducebant aũt & alij
duo facinorosi cũ eo, ut interficerent. Et
postq̃ uenerũt in locũ, qui uocat Calua
ria, ibi crucifixerunt eum, & facinorosos:
unũ à dextris, alterũ à sinistris. Iesus autẽ
dicebat: Pater, remitte illis, nesciunt enim
quid faciãt. Diuidentes uero uestimenta
eius, miserũt sortẽ. Et stabat populus spe
ctans, & deridebãt eum principes cũ eis,
dicentes: Alios seruauit, seruet seipsum, si
hic est ille Christus, ille dei electus. Illude
bant aũt ei et milites accedentes, et acetũ
offerentes ei, dicẽtesq̃: Si tu es ille rex Iu
dæorũ, saluũ te fac. Erat aũt et inscriptio
scripta

† Αἰς κρανίου.

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς
καὶ ῥωμαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ βασι
τκε λεὺς τῶν Ἰουδαίων. * Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων απ
β κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων. Εἰ σὺ
τκς εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. * Ἀπεκρι
ι θεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων. Οὐδὲ
φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι
εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξα
μεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον
ἔπραξε. Καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ, Μνήσθητί μου κύ
ριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶ
πεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον
τκζ μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. * Ἦν δὲ ὡσεὶ
β ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν
τκη ἕως ὥρας ἐννάτης. Καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,
β * καὶ ἐσχίσθη δὲ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.
τκθ * Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε.
α Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι δὲ πνεῦμά
τλ μου. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν. * Ἰδὼν
β δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε δὲ
τλα θεὸν, λέγων. Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος
ι ἦν. * Καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι
ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γε
νόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρεψον.
Εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρό
θεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ
τλβ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. * Καὶ ἰδοὺ
α ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων πβ
ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκα
τατεθημένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν. Ἀπὸ
ἀριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ προ
σεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶ
τλγ μα τοῦ Ἰησοῦ, * Καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν
α αὐτὸ σίνδονι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευ
τλδ τῷ. οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. * Καὶ
ι ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε.
Κατακολουθήσασαι δὲ καὶ γυναῖκες αἵτινες
ἦσαν συνεληλυθῆσαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθε
τλε άσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐ
ι τοῦ. * Ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ
μύρα

scripta sup eum literis Græcis & Latinis
& Hebraicis: Hic est rex Iudæorũ. Vn⁹
autem qui erant suspensi facinorosorũ,
conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es
Christus, serua teipsum & nos. Respon
dens autem alter, increpabat eũ, dicens:
Ne times quidem tu deum, q̃ in eadem
damnatiõe es? Et nos quidem iuste, nã
digna factis recipim⁹, hic uero nihil ma
li gessit. Et dicebat ad Iesũ: Dñe, memen
to mei, cum ueneris in regnum tuum. Et
dixit illi Iesus: Amen dico tibi, hodie me
cum eris in paradiso. Erat autẽ fere hora
sexta, & tenebræ factæ sunt super totam
terram usq̃ ad horam nonam. Et obscu
ratus est sol, & uelum templi scissum est
medium. Et cum clamasset uoce magna
Iesus, ait: Pater, in manus tuas cõmẽda
bo spiritũ meũ. Et hæc cum dixisset, ex
pirauit. Cũ uidisset autẽ centurio, quod
accidit, glorificauit deum, dicẽs: Vere hic
homo iustus erat. Et omnes turbæ eorũ
qui simul accesserãt ad spectaculũ istud,
& uiderãt quæ contingebant, percutien
tes pectora sua, reuertebantur. Stabant
autẽ omnes noti eius procul, & mulieres
quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc ui
dentes. Et ecce uir nomine Ioseph, decu
rio, q erat uir bonus ac iustus, hic nõ cõ
senserat consilio ac facto eorũ, oriundus
ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui
expectabat & ipse regnũ dei: hic accessit
ad Pilatũ & postulauit corp⁹ Iesu, & de
positũ inuoluit sindone, & posuit illud
in monumẽto, qd erat in lapide excisũ,
in quo nondũ quisq̃ positus fuerat. Et
dies erat parasceue, & sabbatũ illucesce
bat. Subsecutæ autẽ mulieres quæ cũ eo
uenerãt de Galilæa, uiderunt monumẽ
tũ, & quẽadmodũ positũ erat corp⁹ ei⁹.
Reuersæ uero, parauerunt aromata &
q 2 unguẽta

μύρα, καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐν τολὴν. * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέως, ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. * Ἐκφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. Τί ζητεῖτε, τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. Μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέγων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. * καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. * Ἦν δὲ ἡ μαγδαλὴνὴ μαρία, καὶ ἰωάννα καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. Ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. * καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα ἐμμαούς, καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστὲ σκυθρωποί; Ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ ὄνομα κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν. Σὺ μόνος παροικεῖς ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ εἶπεν

unguenta, ac sabbato quidem quieuerunt secundũ præceptũ. Vno aũt sabbatorũ profundo diluculo, uenerunt ad monumentũ; portãtes quæ parauerant aromata, & nõnullæ cũ illis. Repererunt autẽ lapidem reuolutũ à monumẽto, & ingressæ nõ inuenerũt corpus dñi Iesu. Et factũ est dũ mente cõsternatæ essent de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas in uestib⁹ fulgurãtibus. Cũ expauissent aũt, & declinarent uultũ in terrã, dixerũt ad illas: Quid quæritis, uiuentẽ cũ mortuis? Nõ est hic, sed surrexit. Recordamini ut dixerit uobis, cũ adhuc in Galilæa esset, dicens, ꝙ oportuerit filiũ hominis tradi in man⁹ hominũ peccatorũ, & crucifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ sunt uerborum eius, & regressæ à monumẽto, nunciauerũt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus. Erat aũt Maria Magdalene [illegible] Ioanna & Maria Iacobi & cæteræ quæ cũ eis erant, quæ dicebãt ad apostolos hæc. Et uisa sũt apud illos ceu deliramentũ uerba illarũ, neq; credi derũt illis. Petrus aũt surgẽs cucurrit ad monumentũ, & ꝓspiciẽs uidit linteamina sola posita, & abijt, apud semetipsũ mirans qđ acciderat. Et ecce duo ex illis ibãt eodẽ die in castellum, quod aberat spatio stadiorũ sexaginta ab Hierosolymis, nomine Emaus, & ipsi cõfabulabãtur inter se de his om̃ib⁹ quæ acciderãt. Et factũ est dũ cõfabularentur, ac disputarent, & ipse Iesus appropinquãs ibat unà cũ illis. Cæterũ oculi illorũ tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones q̃s confertis inter uos ambulãtes, & estis tristes? Ac respõdens unus, cui nomen Cleopas, dixit ei: Tu sol⁹ peregrin⁹ es Hierosolymis, neq; cognouisti quæ facta sũt illic his dieb⁹? Quibus

εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν ἰσραήλ. Ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθον τινὲς τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρωτέρω πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες. μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε καὶ κλάσας, ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διηνοίγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη

Quibus ille dixit: Quæ. Et dixerũt ei: De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens opere & sermone coram deo & toto populo: & quomodo eum tradiderũt summi sacerdotes, & principes nostri in condemnationẽ mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, eum esse illũ qui redẽpturus esset Israël. Atqui super hæc omnia tertius dies est hodie, ꝙ hæc facta sũt. Sed & mulieres quædã ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo puenerunt ad monumentum, & nõ inuento corpore eius, uenerunt, dicentes, se etiã uisionẽ angelorũ uidisse, qui dicerent eum uiuere. Et abierunt quidã eorũ qui erãt nobiscum ad monumentum, & ita repererũt, sicut mulieres dixerãt, ip̃m uero nõ uiderunt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendũ in om̃ibus, quæ locuti sunt prophetæ: Nonne hæc oportuit pati Christũ, & intrare in gloriã suã? Et exorsus à Mose & omnibus prophetis, interpretabat illis in om̃ibus scripturis quæ de ipso erãt. Et appropinquauerunt castello quò ibant, & ipse præ se ferebat se longius ire. Et coëgerũt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniã uergit ad uesperã, & inclinatus est dies. Et intrauit ut maneret cum illis. Et factũ est dum accumberet cum eis, accepit panẽ & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & agnouerunt eum, & ipse euanuit à cõspectu eorum. Et dixerunt inter se: Nonne cor nostrum ardebat in nobis, dũ loqueret nobis in uia, & apiret nobis scripturas? Et surgẽtes eadẽ hora, regressi sunt Hierosolymã, & inuenerũt cõgregatos undecim, & eos qui cum illis erãt, dicẽtes: Surrexit dñs uere, & apparuit Simoni. Et illi narrabãt quæ gesta erant in uia, & quomõ

τμα ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. *Ταῦ
τα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν
μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν.
πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν
πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τί τεταρα-
γμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαί-
νουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖ-
ράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι ἐγώ
εἰμι· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα
σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε
ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς
τμβ χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. *Ἔτι δὲ ἀπιστούντ' αὐτῶν
θ. ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐ-
τοῖς· ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέ-
δωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ
μελισσίου κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν
τμγ ἔφαγεν. *Εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς
ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ
πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ
νόμῳ Μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς
περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ
συνιέναι τὰς γραφάς, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι
οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν
Χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέ
ρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ με
τάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ
ἔθνη, ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἰερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστε
μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν
ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ
καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἰερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύ
σησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς
ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας
αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν,
καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ
προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερου-
σαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διὰ πα-
ντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες
τὸν Θεόν. Α' μήν.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

fuisset agnitus ipsis ex fractione panis.
Dum autem hæc loquuntur, stetit Iesus
ipse in medio eorum, & dicit eis: Pax uo
bis. Expauefacti uero & conterriti, existi
mabant se spiritum uidere. Et dixit eis:
Quid turbati estis, & cogitationes afcen
dunt in cordibus uestris? Videte manus
meas, & pedes meos, quia ego ipse sum.
Contrectate me & uidete, quia spiritus
carnem & ossa non habet, sicut me uide
tis habere. Et cum hæc dixisset, ostendit
eis manus ac pedes. Adhuc autē illis nō
credentibus præ gaudio & mirātibus, di-
xit eis: Habetis hic aliquid edulij? At illi
obtulerunt ei partē piscis assi, & aliquid
de fauo apiario. Et accepit, & in conspe
ctu illorū comedit. Et dixit ad eos. Hæc
sunt uerba, quæ locutus sum ad uos, cum
adhuc essem uobiscum: quod necesse fo
ret impleri omnia quæ scripta sunt in le
ge Mosi, et prophetis, & psalmis de me.
Tunc aperuit illorum mentem, ut intelli
gerēt scripturas, & dixit eis: Sic scriptum
est, & sic oportebat Christum pati, & re
surgere a mortuis tertio die, & prædicari
nomine eius pœnitentiam, ac remissio
nem peccatorum in omnes gentes, initio
facto ab Hierosolymis. Vos autem
estis testes horum. Et ecce ego mitto pro
missum patris mei super uos. Vos autē
sedete in ciuitate Hierusalē, quoadusq;
induamini uirtute ex alto. Eduxit autē
eos foras usq; in Bethaniam, & sublatis
in altum manibus suis, benedixit eis. Et
factum est dum benediceret illis, recessit
ab eis, ac ferebatur in cœlū. Et ipsi ado
rato eo regressi sunt Hierosolymā cū gau
dio magno, & erant semper in templo,
laudantes & benedicētes deum. Amen.

EVANGELII SECVNDVM
LVCAM, FINIS.

Ἰωάννης ὁμ ἐνσῶς πάνυ ἠγάπησεν, υἱὸς Ζεβεδαίου, ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ ὑπ' Ἡρώδου μετὰ
τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔχαρε πάντων ἔγραψεν εὐαγγέλιον, παρ
ακληθεὶς παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀποκαλυφθέν, μὴ μάλ
λισα τὰ κατὰ τὴν ἐμβύθιον τοῦ σώματος ἀνακύψαντος, τῶν φασκόντων τὸν Χρι
στὸν πρὸ μαρίας μὴ γεγενῆσθαι, ὅθεν ἀναγκάσθη τὴν θείαν γραφὴν αὐτοῦ εἰπεῖν, καὶ ἄλλα δὲ οὐ
τίνα τότε τοῦ συγγράμματος φέρεσιν. ἀναγνοὺς γὰρ ματθαίου, μάρκου καὶ λουκᾶ τὰ τυχόντα, ἐδοκί
μασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἱστοριῶν, καὶ ἀληθῆ αὐτοὺς εἰρηκέναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ ἐν αὐτοῖς μόνου, τοῦ
ᾧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν Ἰωάννου τὴν ἱστορίαν σωτάξαι, ἐάσας τίνων δὲ ἕνεκα οὐδ' ὅλως τὰ πε
ραγμένα παρὰ τῶν τριῶν διηγεῖται, τοῦ ἀνωτέρω χρόνου, πρὶν ἢ τὸν Ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν
εἰρκτὴν, τὰς πράξεις διηγεῖται. καθὰ ἐφιλοτιμήθη διωκόμενος τῆς ἀληθείας τοῖς τέταρσιν εὐαγγε
λίοις ἐντυγχάνουσιν, ὅπερ καὶ τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι Ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν εὑρ
γελιστῶν ἐξαλεῖψαι δὲ μίαν ἀληθείας, ἧς ἡ ἀρχὴ ἐστὶν ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ἃ ἡμεῖς παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν
πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκρίνεται δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχὴ ἀπὸ πρώτης μὲν, ὁ πρεσβύτερος
ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, δευτέρας δὲ, ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, Ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγοντι. οὐ
ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα τῶν ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα Ἰωάννου εἶ
ναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, πρὸ οὐ πολλοῦ καὶ τάξιν εἰς παιδίαν ἐν τούτου ἀκροατὴς ἐλθὼν μικροῦ ἠζηλώσα
μεθα. τοιγαροῦν πεντεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δευτέρου μετὰ νέρωνα διωγμοῦ κινδύνου δομετιανοῦ, εἰς
πάτμον νῆσον πολιορισθείς, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν Ἰσιδώρου μάρτυς καὶ ἡρωϊανὸς,
σφαγῆτες ὑπὸ δομετιανοῦ. καὶ τὴν πρόξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὁμότητα, πρὸς συγκλήτου ἀκυ
ρωθῆσαι, ἐπὶ πολύνακρον εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραϊανοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πά
σας τὰς θείας ἐθεμελίωσε καὶ οἰκοδόμησεν ἐκκλησίας, καὶ λίαν γηράσας ἐξηκοστῷ ὀγδόῳ ἐνι
αυτῷ, μετὰ τὸ πάθος κυρίου πλουτήσας πλησίον καὶ προσημοῦς πόλεως ἠξιώθη τῆς κοιμήσεως.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ πλεῖται, καθὰ μὴ γέγραπται καὶ πιστεύομεν,
ἐν ἀσθενείᾳ δὲ οὐ σώματος μόνον, ἀλλὰ δὲ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώττῃ κεκμώκας,
καὶ τοῦ δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλισα δὲ ἐκ τοῦ περὶ τὸ μέγαρ θεολόγον
καὶ ἀδελφὸν χριστοῦ ἐν χάριτι ὁρωμένου. δυνατὸς γὰρ ἁλιέως καὶ παχὺς ἦν, τῷ αὐτῷ δὲ
τέχνῃ ἐν πατρὶ μεταχειριζόμενον. εὐμόνον ἀμαθὴς ἦν οὐκ ἐλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύ
σεως, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἀγράμματον, καθὰ δὴ καὶ ὁ θειότατον λυκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ
περὶ αὐτῶν, καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶ σαύτῳ εὐπελεσάτη καὶ ἄσκμον, ὡς χωρίον εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλ'
ἁλιευτικῆς τέχνης. βαθεῖα δὲ γὰρ τοσοῦν διεκένεγκεν. ἀλλ' ὅμως ὁ θεῖος ὁ ἀγράμματος, ὁ ἄσκη
μον, ὁ μηδὲν ἔχων πρόβλεπτον, ἵδε ποίου πετύχηκε πνεύματος. ὥστε ἃ μηδεὶς πρὸ ἄλλων εὐαγγε
λισῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βροντῆς καὶ ἐπαιδὴ γὰρ ἐκείνων καταγενομένων πρὸ τὸ σῶμα
καὶ τοῦ χριστοῦ, μηδὲν ἦν πρὸ αὐτῶν ὑπάρξεως γραπτὸν μὴ συγγράφειν ἐπιόντων,
δεῖ ἦν μή ποτε ἁπλοῦς καὶ παραπεπτεῦς καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν χριστὸν
τότε πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ μαρίας ἐγεννήθη, καὶ δυχὶ προαιώνιον ἐκ τοῦ πα-

γος γεννηθῶσιν, ὁ πάντως ἔπαθε, καὶ παῦλος ὁ σωσάτευς. τότε ἕνεκεν ὁ μέγας ἰωάννης περὶ
φῶς ἄνω γεννήσεως διαλαμβάνει· καί τοι οὐδὲ πῶ σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμνημόνευτον καταλείπας,
φησὶ γάρ· καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινες φασίν, ὅτι καὶ ἑξῆς ἐστιν αὐτοῖς οἱ ὀρθόδοξοι συγ-
γράφαι περὶ ἄνω γεννήσεως, οἷα ἀναφανέντων λυκῶν αἰρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, φῶ πρῶ δο
γματίζοντων ἄνθρωπον ψιλὸν ὑπάρξαι τὸν ἰησοῦν. ὅπερ δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ πρῶ ἄλλων εὐαγ
γελιστῶν ἀνεγνωκώς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνους τῶν περὶ πάντων ἀληθῆ ἀφηγήσεως, ὠνομακέναι δὲ, ὡς ὑ
γιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάριν εἰπόντων πῶ ἀποσόλων. ἃ μέν τοι οὖν σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι,
ἢ πλέως ἤθελεν, ταῦτα αὐτὸς διαπλῶσαι καὶ τρανῶσαι διέγνω καὶ προσθεῖναι διὰ τὸ οἰκεῖον
εὐαγγελίου, ὃ συνέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ, διόρισιν διαπλῶν μετὰ τριακονταδύο ἔτη τῆς
τοῦ χριστοῦ ἀναλείψεως. ἠγάπατο δὲ πάντων μάλιστα μαθητῶν ἰωάννης τῷ κυρίῳ, ὥς καὶ πλεῖόν τι
πρὸς τοῦτον ἢ χριστὸν θέσθαι τὸν καρδίαν, ἢ ἐμὲ πρὸς ἐκεῖνον. διὸ δὴ καὶ χαρίσματος ἢ
πῶ θεολογίαν ἐπιστεύθη, πῶ ἀθετάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων καταξιωθείς, μακαρίοι γάρ φη
σὶν οἱ καθαροὶ πῶ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἦν δὲ ἄρα καὶ συγγενὴς τοῦ κυρίου, καὶ πῶς,
ἄνωθεν ἰωσὴφ ὁ τῆ παναγίᾳ θεοτόκῳ μνηστὴς, ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτά, τέσα-
ρας ἄῤῥενας καὶ τρεῖς θηλείας, πῶ μάρθαν, πῶ ἐσθήρ, καὶ πῶ κλωπᾶ. ἧς λέγω δὴ τὴν κλωπᾶ
ὑὸς ἦν ἰωάννης οὗτος. ἐυρίσκεται οὖν ὁ κύριος, θεῖος αὐτῶν ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τοῦ κυρίου ὁ ἰω-
σὴφ. τότε δὲ τοῦ ἰωσὴφ θυγάτηρ ἡ κλωπᾶ, ἀδελφὴ ἄρα τῆς μητρὸς αὐτοῦ κλογίζεται. ὥσε καὶ ὁ ταύ
της υἱὸς ὁ ἰωάννης ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου, οὐκ ἄτοπον δ' ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τῆ μητρὸς αὐτοῦ τῶν
τῆ εὐαγγελιστοῦ ἀνακπύξαι. ἡ μὲν γὰρ μητὴρ κλωπᾶ καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρηνική, ἰωάννης
δὲ, χάρις αὐτῆ. γινωσκέτω δὲ πᾶς ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἢ πρός τινος ἀνθρώπου, καὶ ἡ πρὸ ψυχῆς ἀπὸ τῶν
παθῶν, μητὴρ γίνεται τῆς θείας χάριτος, καὶ γενέσθαι ταύτην ἐν ἡμῖν. πῶ γὰρ παραπομένῳ τῶ
χλῶ καὶ ἔτι μάχας ἔχοντι πρός τινας ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυτὸν, οὐκ εἰκὸς τῆς θεί-
ας ἀξιωθῆναι τῆς θείας χάριτος. ἐπεσχεμμένα δὲ καὶ θαυμασιώτερον συμβάν, περὶ τοῦτον δὴ τὸν
ἅγιον εὐαγγελιστήν. μόνος γὰρ οὗτος τῆς μητέρας ἀναφαίνεται ἔχων, πῶ θεοτόκον, πῶ κλω
πᾶ, τὸν βροντῆ, υἱὸς γὰρ βροντῆς διὰ πῶ τοῦ εὐαγγελίου μεγαλοφωνίαν, καὶ πῶ θεοτόκον. ἰδοὺ
γάρ φησιν, ἡ μητήρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸ τῆς διηγήσεως εἴρηται, ἀρκτέον ἤδη καὶ τῆ
τοῦ ῥητοῦ ἀναπτύξεως.

εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM IOHANNEM.

Ν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. * Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. * Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. * Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν. * καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης

Nprincipio erat sermo, & sermo erat apud deū, & deus erat ille sermo. Hic erat in principio apud deū. Omnia p ipsum facta sunt: & sine eo factū est nihil, quod factum est. In ipso uita erat, & uita erat lux hominū, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non apprehenderunt. Erat homo missus à deo, cui nomen Iohānes. Hic uenit ad testificandum, ut testaretur de luce, ut omnes crederent p ipsum. Non erat ille lux illa, sed missus erat, ut testaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quæ illuminat omnē hominē uenientem in mundum. In mundo erat, & mundus p ipsum factus est, & mundus eū non cognouit. In sua uenit, & sui eum nō receperunt. Quotquot aūt receperūt eū, dedit eis ut liceret filios dei fieri, uidelicet his qui credidissent in nomē ipsi9: Qui nō ex sanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uolutate uiri, sed ex deo nati sunt. Et sermo ille caro factus est, & habitauit in nobis: & cōspexim9 gloriā eius, gloriā uelut unigeniti à patre: plenus

πλήρης χάριτος & ἀληθείας. * Ἰωάννης μαρ
τυρεῖ περὶ αὐτοῦ, & κέκραγε λέγων· οὗτος ἦν ὃν
εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου
γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν.* καὶ ἐκ τοῦ πληρώ
ματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, & χά
ριν ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέ
ως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χρι
στοῦ ἐγένετο.* θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε·
ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πα
τρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.* καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρ
τυρία τοῦ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι
ἐξ ἰεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτή
σωσιν αὐτὸν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ
οὐκ ἠρνήσατο· καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι ἐγὼ οὐκ εἰμὶ
ἐγὼ ὁ χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, τί οὖν; Ἠ
λίας εἶ σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης
εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς
εἶ, ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν
ἡμᾶς; τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη, * ἐγὼ φω
νὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν
κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης.
* καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων,
καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ· τί οὖν
βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε Ἠλίας, οὔ
τε ὁ προφήτης; * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης,
λέγων, ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν
ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀ
πίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγο
νεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ
τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. * ταῦτα ἐν Βη
θαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου
ἦν ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ
ἰωάννης τὸν ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν,
καὶ λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων
τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. * οὗτός ἐστι
περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον· ὀπίσω μου ἔρχεται
ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός
μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα φανε
ρωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ
ὕδατι βαπτίζων.* καὶ ἐμαρτύρησεν ἰωάννης,
λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
ὡσεὶ

plenus gratia & ueritate. Iohannes testi
ficatur de ipso, & damat, dicens: Hic erat
de quo dicebam, qui cum me sequeret,
anteceſſit me, qa prior me erat. Et de ple
nitudine eius nos omnes accepimus, &
gratiam pro gratia: quia lex per Mosen
data est, gratia & ueritas p Iesum Chri
stum exorta est. Deum nemo uidit un
quam; Vnigenitus filius, qui est in sinu
patris, ipse enarrauit. Et hoc est testimo
nium Iohannis, quando miserant Iu
dæi ab Hieroſolymis sacerdotes & leui
tas, ut interrogarent eum: Tu quis es?
Et confessus est, & non negauit. Et con
fessus est, inquiens: Non sum ego Chri
stus. Et interrogauerunt eum: Quid er
go? Helias es tu? Et dicit: Non sum. Es
tu propheta ille? Et respondit: Non. Di
xerunt ergo ei: Quis es, ut respōsum de
mus his qui miserūt nos? Quid dicis de
teipso? Ait: Ego uox clamantis in deser
to, dirigite uiam domini: sicut dixit Esai
as propheta. Et qui missi fuerant, erant
ex pharisæis. Et interrogauerunt eum,
ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu
non es Christus, neq; Helias, neq; pro
pheta? Respondit eis Iohannes, dicens:
Ego baptizo aqua, sed in medio uestrū
stat quem uos nescitis. Ipse est qui cum
me sequeret, anteceſſit me: cuius ego nō
sum dignus ut soluam corrigiam calcia
mēti. Hæc in Bethabara facta sunt trās
Iordanem, ubi Iohānes baptizabat. Po
stero die uidet Iohānes Iesum uenientē
ad se, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit
peccatū mundi. Hic est de quo dicebā:
Post me uenit uir, qui me anteceſſit, qa
prior me erat, & ego nesciebam eum. sed
ut manifestus fiat Israëli, propterea ueni
ego aqua baptizās. Et testificatus est Io
hannes: dicēs: Vidi spiritū descendētem

specie

ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ'
αὐτόν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ πέμψας
με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν,
ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ
μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν
πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρ
τύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. * τῇ
ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης, καὶ ἐκ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέψας τῷ
ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ
θεοῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λα
λοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ. στρα
φεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς
ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς· τί ζητεῖτε;
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, ὃ λέγετε ἑρμη
νευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; λέγει αὐ
τοῖς, ἔρχεσθε καὶ ὄψεσθε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ
μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκεί
νην. ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελ
φὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀ
κουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάν
των αὐτῷ. * εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελ
φὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ· εὑρή
καμεν τὸν μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον,
χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν.
ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε· σὺ εἶ σίμων
ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται
πέτρος. * τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ ἰησοῦς
ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φί
λιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. ἦν
δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τῆς πόλεως
ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν
ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς
ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν ἰη
σοῦν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ ἀπὸ ναζαρέθ. καὶ
εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ, ἐκ ναζαρὲθ δύναταί
τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος. ἔρ
χου καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρ
χόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀλη
θῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐ
τῷ ναθαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς

specie columbæ de cœlo, & mansit super
eum, & ego non noueram eum, sed qui
misit me ut baptizarem aqua, is mihi di
xit: Super quem uideris spiritum desce
dentem ac manentē sup eum, hic est qui
baptizat spiritu sancto. Et ego uidi & te
stificatus sum, hūcesse filiūm dei. Poste
ro die iterum stabat Iohannes, & ex di
scipulis eius duo, & intuitus Iesum am
bulātem; dicit: Ecce agnus ille dei. Et au
dierunt eum duo discipuli loquētem, &
secuti sunt Iesum. Conuersus autem Ie
sus, & conspicatus eos sequentes se, dicit
eis: Quid quæritis? Qui dixerūt ei: Rab
bi, quod dicit, si interpreteris, magister;
ubi habitas? Dicit eis: Venite & uidete.
Venerunt, uiderūntq; ubi maneret, &
apud eum manserunt die illo. Hora au
tē erat fermè decima. Erat Andreas fra
ter Simonis Petri, unus ex duobus qui
audierant à Iohanne, & secuti fuerāt eū.
Reperit hic prior fratrem suum Simo
nem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, qd
est, si interpreteris, unctus. Et adduxit
eum ad Iesum. Intuitus eum Iesus, di
xit: Tu es Simon filius Iona, tu uocabe
ris Cephas: quod sonat si interpreteris,
lapis. Postero die uoluit Iesus exire in
Galilæam, & reperit Philippum, & di
cit ei: Sequere me. Erat autem Philip
pus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Pe
tri. Reperit Philippus Nathanaël, &
dicit ei: De quo scripsit Moses in lege
& prophetæ, inuenimus Iesum filium
Ioseph Nazarenum. Et dixit ei Natha
naël: A Nazareth potest aliquid boni
esse? Dicit ei Philippus: Veni & uide.
Vidit Iesus Nathanaël uenientem ad
se, & dicit de eo: Ecce uere Israëlita,
in quo dolus non est. Dicit ei Na
thanaël: Vnde me nosti? Respondit
Iesus,

ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ. Ῥαββεὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις, μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

* Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. Καὶ ἦν ἡ μητὴρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. Καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μητὴρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. Οἶνον οὐκ ἔχουσι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ μητὴρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι ἂν λέγει ὑμῖν, ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, γεμήσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. Καὶ ἐγέμησαν αὐτὰς ἕως ἄνω, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστὶν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. Σύ τε τήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην ἐπίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. * Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς

Iesus, & dixit ei: Priusq̃ te Philipp⁹ uocaret cum esses sub ficu, uidebam te. Respondit Nathanaël, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israël. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidebam te sub ficu, credis: maiora his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis: posthac uidebitis cœlum apertum, & angelos dei ascendentes ac descendẽtes super filium hominis.

Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defecisset uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habẽt. Dicit ei Iesus: Quid mihi tecũ est mulier? Nondũ uenit hora mea. Dicit mater eius ministris. Quoduncque dixerit uobis, facite. Erãt autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neq; sciret unde esset, sed ministri sciebãt qui hauserant aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo erat pascha Iudæorum, & ascendit Iesus

κα ὁ Ἰησοῦς. * Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου. * Ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. * Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; * Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε αὐτοῖς, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχᾳ ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικόδημος ὄνομα, ἄρχων τῶν ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ῥαββεὶ, οἴδαμεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ

Iesus Hierosolymam, & reperit in templo eos, qui uendebant boues & oues & columbas, & numularios sedentes, Et cum fecisset flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac boues, & numulariorum effudit æs, mensasq; subuertit. Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte ista hinc, nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati uero sunt discipuli eius, quod scriptũ est: Zelus domus tuæ exedit me. Responderũt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod signũ ostẽdis nobis, quod ista facias? Respondit iesus, & dixit eis: Destruite templum hoc: & in tribus diebus erigam illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis extructum est templum hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? At ille dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset è mortuis recordati sunt discipuli eius, q̃ hoc dixisset eis, & crediderunt scripturæ, & sermoni quem dixerat Iesus. Cum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomen eius: uidentes signa eius quæ ædebat. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, nec opus haberet, ut quisquam testaret de homine. Ipse enim sciebat, quid esset in homine.

Erat autem homo ex pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quod à deo ueneris magister. Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Respondit Iesus, & dixit ei: Amen amẽ dico tibi: nisi quis natus fuerit è supernis, non potest uidere regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex?

Num

μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πιστεύσητε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν

Num poteſt in uentrem matris ſuæ iterum introire, ac naſci? Reſpondit Ieſus: Amen amen dico tibi, niſi quis natus fuerit ex aquâ & ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei. Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Ne mireris, quod dixi tibi, oportet uos naſci è ſupernis. Spiritus ubi uult ſpirat, & uocem eius audis, ſed neſcis unde ueniat, & quò uadat. Sic eſt omnis qui natus eſt è ſpiritu. Reſpondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Tu es ille magiſter Iſraël is, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi: quod ſcimus, loquimur: & quod uidimus, teſtamur: & teſtimonium noſtrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo ſi dixero uobis cœleſtia, crediturí ſitis? Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit è cœlo, filius hominis, qui eſt in cœlo. Et ſicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternã. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Non enim miſit deus filium ſuum in mundum, ut condemnet mundum, ſed ut ſeruetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur. Qui uero non credit, iam condemnatus eſt, quia non credidit in nomen unigeniti filij dei. Hæc eſt autẽ cõdemnatio, quod lux uenit in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras cẽ lucem. Erant enim eorũ mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne arguant opera ipſius. Qui autẽ operatur

τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ, ῥαββεί, ὃς ἦν μετά σου πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης, καὶ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι, ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ, καὶ βαπτίζει, ἢ Ἰωάννης, καίτοι γε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἀφῆκε

ueritatem, uenit ad lucem: ut conſpicua fiant facta ipſius, quod per deum ſint facta. Poſt hæc uenit Ieſus & diſcipuli eius in terram Iudæam, & illic morabatur cum eis, ac baptizabat. Baptizabat autẽ & Ioannes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & ueniebant ac baptizabantur. Nondum enim coniectus fuerat Ioannes in carcerem. Orta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cũ Iudæis de purificatione. Et uenerunt ad Ioannem, & dixerũt ei. Rabbi qui erat tecum trans Iordanẽ, cui tu teſtimonium perhibuiſti, eccc is baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Reſpondit Ioannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum è cœlo. Ipſi uos teſtes eſtis, quod dixerim: non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum. Qui habet ſponſam ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter uocẽ ſponſi. hoc ergo gaudium meum impletum eſt. Illum oportet creſcere, me uero minui. Qui è ſupernis uenit, ſupra omnes eſt. Qui è terra profectus eſt, terren⁹ eſt, & è terra loquitur. Qui è cœlo uenit, ſupra omnes eſt, & qđ uidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Qui accepit ei⁹ teſtimonium, is obſignauit, quod deus uerax ſit. Nam is quẽ miſit deus, uerba dei loquitur: Non enim huic ad menſuram dat deus ſpiritũ. Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Qui credit filio, habet uitam æternam: qui uero nõ credit filio, non uidebit uitam, ſed ira dei manet ſuper eum.

Vt ergo cognouit dominus, audiſſe phariſæos, qđ Ieſus plures diſcipulos faceret, & baptizaret, cẽ Ioannes: quanc̃ Ieſus ipſe nõ baptizaret, ſed diſcipuli ei⁹: reliquit

IIII

λε
3
λγ

Ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρίας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρίας, λεγομένην συχὰρ, πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ ἑῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. Ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθίζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρίας ἀντλῆσαι ὕδωρ. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, δός μοι πιεῖν. Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθησαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρὲ μοῦ πιεῖν αἰτεῖς ὄυσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι Σαμαρείταις. Ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθὺ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακὼβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ ἡοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτῆς; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δὲ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ. κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μὴ δὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἔλθε ἐνθάδε. Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ὁ ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ. κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε,

reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem: Hora erat fermè sexta: Venit mulier Samaritana, ut hauriret aquam. Dicit ei Iesus: da mihi quod bibam. Nam discipuli eius abierant in ciuitatē, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus cum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donū dei, et quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibam: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam. Dicit ei mulier: Dñe neq; quo haurias, habes: & puteus profundus est, unde ergo habes aquam illam uiuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. Quisquis autē biberit ex aqua quā ego dabo ei, non sitierit in æternū: sed aqua quam ego dabo ei: fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternā. Dicit illi mulier: Domine da mihi istam aquam ut non sitiā, neq; ueniam huc ad hauriendum. Dicit ai Iesus: Vade, uoca uirum tuum, et ueni huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, nō habeo uirum. Quinq; enim uiros habuisti, & nunc quē habes, nō est tuus uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, uideo qđ ꝓpheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerūt, & uos dicitis:

γετε, ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος χριστός, ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις. Δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μή τι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες. ῥαββεὶ, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμα ἐστὶν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνόν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων

citis: quod Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorent ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quod Messias uenturus est, qui dicitur Christus. cum ergo uenerit ille, nobis nuntiabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur, quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit: quid quæris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, uidete hominē, qui dixit mihi omnia quæcunque feci. num hic est ille Christus? Exierunt ergo è ciuitate, & ueniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, comede. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem uos nescitis. Dicebant ergo discipuli inter se: Nunquis attulit ei quod ederet? Dicit eis Iesus: Meus cibus est, ut faciam quod uultis qui misit me, & perficiam opus eius. Nonne uos dicitis: adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos uestros, & uidete regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit: & congregat fructum in uitam æternam: ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo uerus, ꝙ alius est qui seminat, & alius est qui

θερίζωμ, ἐγὼ ἀπέσταλα ὑμᾶς θερίζειμ, ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸμ κόπομ αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸμ διὰ τὸμ λόγομ τῆς γυναικὸς, μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθομ πρὸς αὐτὸμ οἱ Σαμαρῖται, ἠρώτωμ αὐτὸμ μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαμ διὰ τὸμ λόγομ αὐτοῦ, τῇ τε γυναικὶ ἔλεγομ, ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χριστός. * μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. * αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. * ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. * καί ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν Καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας, ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸμ, καὶ ἠρώτα αὐτὸμ, ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸμ υἱόμ· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειμ. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸμ, ἐὰμ μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός, κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίόμ μου. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, πορεύου, ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγελαν λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε, καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός

metit. Ego misi uos ad metẽdum, quod uos non laborastis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorũ propter sermonẽ mulieris, testificantis, quod dixisset sibi omnia quæcunq; fecisset. Cum uenissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum, ut apud se maneret. Et mansit ibi duos dies. Ac multo plures crediderũt propter sermonẽ ipsius. & mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus. ipsi enim audiuimus, & scimus, quod hic est uere seruator mundi Christus. Post duos autẽ dies exijt inde, & abijt in Galilæam. Ipse enim Iesus testatus est, quod propheta in sua patria honorem non haberet. Cum ergo uenisset in Galilæam. exceperunt eum Galilæi, cum omnia uidissent, quæ fecerat Hierosolymis in die festo. & ipsi enim uenerant ad diem festum. Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinum. Et erat quidã Regulus, cuius filius infirmabatur Capernaũ. Hic cũ audisset, quod Iesus aduenisset à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, ac sanaret ipsius filium: Siquidem is agebat animam. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, nõ creditis. Dicit ad eum Regulus: Domine descẽde priusquam moriatur filiꝰ meus. Dicit ei Iesus: Vade, filiꝰ tuus uiuit. Credidit homo sermoni quem dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descẽdente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt, dicentes: Filius tuus uiuit. Scisciatus est ergo horam ab eis, in qua melius habuisset. Et dixerunt ei: heri hora septima reliquit eũ febris. Cognouit ergo pater, quod illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus,

filius

υἱός σου ζῇ, καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν. * μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ, ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ· θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρό ἐμοῦ καταβαίνει. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἔγειρε, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ, σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράββατον. * ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ἤδει τίς ἐστιν. ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον

filius tuus uiuit, & credidit ipse, et domus eius tota. Hoc iterũ secũdũ signũ ædidit Iesus cum uenisset à Iudæa in Galilæã.

Post hæc erat dies festus Iudæorũ, & ascẽdit Iesus Hierosolymam: Est autem Hierosolymis ad probaticã piscina, quæ nominatur Hebraice bethesda, quinque porticus habẽs, in his iacebat multitudo magna languẽtium, cæcorum, claudorũ, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus enim descendebat certo tẽpore in piscinam, & turbabat aquã. Itaq; qui primꝰ descẽdisset post turbationẽ aquæ, sanus fiebat à quocunque detinebatur morbo. Erat autem quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo tenebatur. Hunc cum uidisset Iesus decumbentem, & cognouisset, quod iam multũ tẽporis morbo teneretur, dicit ei: Vis sanus fieri? Respõdit ei languidus: Domine, hominem nõ habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinã. Sed interim dum ego uenio, iam alius ante me descendit. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatũ suũ, & ambulabat. Erat autẽ sabbatũ in die illo. Dicebãt ergo Iudæi ei, qui sanatꝰ fuerat: Sabbatum est, nõ licet tibi tollere grabatũ. Respondit eis: Qui me sanũ fecit: is mihi dixit: tolle grabatũ tuũ, & ambula. Interrogauerũt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, tolle grabatum tuũ, & ambula? Is autẽ qui sanus fuerat effectus, nesciebat qs esset. Iesus emꝫ subduxit se quod turba esset eo in loco. Post ea reperit eũ Iesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factꝰ es, ne posthac pecces, ne quid deterius tibi contingat. Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis, quod Iesus esset à quo sanatus fuisset. Ac propterea

r 4 persequeban

ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν
αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν Σαβ
βάτῳ. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πα
τήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζο
μαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν
οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε
τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλε
γε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.
Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς
ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν
πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ,
ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πα
τὴρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐ
τῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δείξει
αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ
γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωο
ποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, οὓς θέλει ζωοποιεῖ.
οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν
κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες
τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέ-
μ ρα. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πα
τέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέ
γω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πι
στεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον.
καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβη
κεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. ἀ ἀμὴν
μα ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν
ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ
υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ
γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔ
δωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ
ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν,
ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε τοῦτο,
ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνη
μείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ
πορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς
ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαν
τες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι
ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω,
κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν

ὅτι

persequebantur Iudæi Iesum, & quærebant illum occidere, quod ista fecisset in sabbato. Iesus autem respondit eis: Pater meus ad hoc usque temporis operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluisset sabbatum, sed & patrem suum dixisset deum, æqualem se faciens deo. Respondit itaque Iesus, & dixit eis: Amen amen dico uobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quid uiderit patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit: & maiora his demonstrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult, uiuificat. Neque enim pater iudicat quenquam sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorent filium, sicut honorant patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrem qui misit illum. Amen amen dico uobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in cõdemnationem non ueniet, sed transiuit à morte in uitam. Amen amen dico uobis, quod ueniet hora, & nũc est, quando mortui audient uocem filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio habere uitam in semetipso, & potestatẽ dedit ei iudicãdi quoq; quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, qa ueniet hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona fecerunt, in resurrectionem uitæ: qui uero mala egerũt, in resurrectionem condẽnationis. Non possum ego ex meipso facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudicium meum iustũ est.

quia

μβ * ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέ
α λημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. * ἐὰν ἐγὼ
μγ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ
ι ἔστιν ἀληθής. ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ
ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία,
ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς
Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. ἐγὼ
δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβά
νω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.
ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαί
νων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι
πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ἔχω
μὰ τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου. * τὰ γὰρ
γ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ, ἵνα τελειώσω
αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυ
ρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε.
καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύ
ρηκε περὶ ἐμοῦ, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόα
τε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε.
με * καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένον
ι τα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τού
τῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. ἐρευνᾶτε τὰς γρα
φὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰ
ώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυ
ροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός
με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν παρὰ ἀνθρώ
πων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι
τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς.
ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν
τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς
δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλ
λήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν
παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖ
τε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν
πατέρα. ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς,
εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μω
σεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖ
νος ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν
οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;
μς * μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν
τῆς Θαλάσσης

quia non quæro uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me, patris. Si ego testimoniũ perhiberem de meipso, testimonium meum non esset uerum. Alius est qui testimonium perhibet de me, & scio uerum esse testimoniũ, quod testificat de me. Vos misistis ad Ioannẽ, & is testimonium reddidit ueritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico, ut uos salui sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens, uos autem uoluistis ad tempus exultare in luce eius. At ego testimonium habeo maius testimonio Ioannis. Opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiam ea, ipsa inquam opera quæ ego facio, testificantur de me, quod pater miserit me. Et qui misit me pater, ipse testificatus est de me. Nec uocem eius unquam audistis, nec speciem eius uidistis, & sermonem eius non habetis in uobis manẽtẽ: quia quem misit ille, huic uos non creditis. Scrutamini scripturas, quia uos uidemini uobis in ipsis uitam æternam habere, & illæ sunt, quæ testificant de me, nec uultis uenire ad me ut uitam habeatis. Gloriam ab hominibus non accipio, sed cognoui uos, quod dilectionem dei non habeatis in uobis. Ego ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius uenerit nomine suo illum recipietis. Quomodo uos potestis credere, qui gloriam à uobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo deo proficiscitur, non quæritis? Nolite putare, quod ego accusaturus sim uos apud patrem. Est qui accusat uos Moses, in quo uos speratis. Si enim credidissetis Mosi, credidissetis utiq; mihi, de me enim ille scripsit. Si autem illius scriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis?

Post hæc abijt Iesus trans VI

mare

τῆς θαλάσσης τῆς γαλιλαίας τῆς τιβεριάδος,
καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἑώ-
ρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθε-
μζ νούντων. * Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ
γ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. * Ἦν δὲ
μη ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων. * Ἐπάρ-
α ὦν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ θεασάμενος,
μθ ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς
α τὸν φίλιππον, πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φά-
γωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτὸν,
αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλε ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ
φίλιππος, Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρ-
κοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύτι
λάβῃ. Λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου. ἔστι
παιδάριον ἓν ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθί-
νους, καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς
τοσούτους; Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς, ποιήσατε τοὺς ἀν-
θρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν
τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀρι-
θμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρ-
τους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς
μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις,
ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς
δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐ-
τοῦ. συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσμα-
τα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγαγον οὖν καὶ
ἐγέμησαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ
τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευ-
μ σε τοῖς βεβρωκόσιν. * Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόν-
τες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι
οὗτός ἐστι ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος
εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλ-
λουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποι-
μα ήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, * ἀνεχώρησε πάλιν
δ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο,
κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασ-
σαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέ-
ραν τῆς θαλάσσης εἰς καπερναούμ, καὶ σκοτία
ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰη-
σοῦς. ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος
δϊηγείρετο

mare Galilææ quod est Tiberiadis, & se quebatur eũ turba multa, quia uidebãt eius signa, quæ faciebat sup his qui infirmabant. Subijt autẽ in montẽ Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Instabat autẽ pascha dies festus Iudæorum. Cum sustulisset ergo oculos Iesus, & uidisset, quod multa turba ueniret ad se, dicit ad Philippũ: Vnde emem⁹ panes, ut edant isti? Hoc autẽ dicebat tentans eum, ipse em̃ sciebat quid esset facturus. Respõdit ei Philippus: Ducentorũ denariorũ panes nõ sufficiũt eis, ut unusquisq; pusillũ quippiã accipiat. Dicit ei unus ex discipulis ipsius, Andreas frater Simonis Petri: Est puer unus hic qui habet quinq; panes ordeaceos. & duos pisces. sed hæc qd sunt inter tam multos? Dixit autẽ Iesus: Facite ut homines discumbant. Erat aũt gramẽ multũ in eo loco. Discubuerũt ergo uiri numero fermè quinquies mille. Accepit autẽ panes Iesus, cumq; gratias egisset, distribuit discipulis, discipuli uero discumbentibus. Similiter & ex piscibus q̃tũ uolebãt. Vt autẽ impleti sunt, dicit discipulis suis: Colligite quæ superfuerũt fragmẽta ne qd pereat. Collegerunt ergo, & impleuerũt duodecim cophinos fragmẽtorũ ex quinq; panib⁹ ordeaceis, quæ supfuerãt his qui comederãt. Illi ergo homines cum uidissent qd̃ Iesus fecerat signũ, dicebant: Hic est uere ꝓpheta ille qui uẽturus est in mundũ, Iesus ergo cũ cognouisset quod uenturi essent, ac rapturi ipsum ut facerent ipsum regẽ, secessit iterũ in montẽ ipse solus. At ubi iam uespera esset, descenderunt discipuli eius ad mare. & conscensa naui, uenerunt traiecto mari ad oppidum Capernaum. Iamq; tenebræ erant nec uenerat ad eos Iesus. Mare autem uento magno flante intumescebat.

δϊηγείρετο. ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσι-
πέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν Ἰησοῦν πε-
ριπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ θ
πλοίου γινόμενον, καὶ ἀφοβήθησαν. Ὁ δὲ
λέγει αὐτοῖς. Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Ἤθελον
οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως
τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.
μβ * Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς
θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν
ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μό-
νοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ ἦλ-
θε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου,
ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ
κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι Ἰησοῦς
οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβη-
σαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς
καπερναούμ, ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. καὶ εὑρόν-
τες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ.
ῥαββεί, πότε ὧδε γέγονας; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι
ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.
Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμέ-
νην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦτον γὰρ
ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. Εἶπον οὖν πρὸς
αὐτόν. τί ποιοῦμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔρ-
γα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν
αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύ-
μζ σητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. * Εἶπον οὖν αὐ-
δ τῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ
μδ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; * Οἱ πατέρες ἡ-
μῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς
ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδω-
κεν αὐτοῖς φαγεῖν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέ-
δωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ'
ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ
ἐστιν

intumescebat. Cum remigassent ergo fermè stadia uigintiquinq; aut triginta, uident Iesum ambulantem super mare, & appropinquantem naui, ac timuerũt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & illico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, ut uidit, quod nauicula alia nõ esset ibi, nisi una illa in quam ingressi fuerant discipuli eius, & qd̃ nõ introisset cũ discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: Aliæ uero superuenerũt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum ubi comederant panem, posteaquam gratias egisset dominus: Cum ergo uidisset turba, quod Iesus nõ esset ibi neq; discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas & uenerunt Capernaum, quærentes Iesum, & cum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc uenisti? Respõdit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico uobis, quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui pemanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis, hunc enim pater consignauit deus. Dixerunt ergo ad eũ: Quid facimus, ut operemur opera dei? Respõdit Iesus, & dixit eis, Hoc est opus dei: ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut uideamus & credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de cœlo dedit eis ad edendum. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, nõ Moses dedit uobis illum panẽ de cœlo, sed pater meus dat uobis panem de cœlo uerum. Panis enim dei est

ὅτι ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. * Εἶπεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ οὐ πιστεύετε. * Πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατήρ, πρός ἐμὲ ἥξει, καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. * Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλεγον. Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα. * Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. * οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ. οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. * Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. * Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. * Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου

est qui de cœlo descendit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis uitæ. Qui uenit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi uobis, quod etiam uidistis me, nec creditis. Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: & eũ qui uenerit ad me non eiicio foras. Quia descendi de cœlo: ut faciam non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed resuscitem illa in nouissimo die. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me: ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo, quod dixisset, ego sum panis ille, qui de cœlo descendi. Et dicebant: Nónne hic est Iesus, filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic, de cœlo descendi? Respondit ergo Iesus, et dixit eis: Nolite murmurare inter uos. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in prophetis, & erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me, non quod patrem uiderit quisquam, nisi is qui est à deo, hic uidit patrem. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitam æternam. Ego sum panis ille uitæ. Patres uestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis ille de cœlo descendens, ut ex ipso edat aliquis, & non moriatur. Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane,

τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. * Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες. Πῶς δύναταί οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. * Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον· σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; * ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; * Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. * Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν, ἀλλ' εἰσίν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν. * Ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. * καὶ ἔλεγε. Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα. Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;

Ἀπεκρίθη

pane, uiuet in æternũ. Et panis quẽ ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita. Decertabant ergo Iudæi inter se, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem illã suã dare ad edendũ? Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habetis uitam in uobis. Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitã æternam: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Qui edit meã carnem, & bibit meum sanguinẽ, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: ita & qui ederit me, uiuet ipse quoq; propter me. Híc est panis ille, qui de cœlo descendit: nõ sicut comederũt patres uestri manna, & mortui sunt: qui ederit hũc panẽ, uiuet in æternũ. Hæc dixit in synagoga docens in Capernaum. Multi ergo his auditis ex discipulis eius dixerũt: Durus est hic sermo: quis potest eum audire? Sciẽs autem Iesus apud semetipsum, quod murmurarent de hoc discipuli ipsi us, dixit eis: Hoc uos offendit? Quid igitur si uideritis filium hominis ascendentem eò ubi erat prius? Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquàm. Verba quæ ego loquor uobis, spiritus & uita sunt. Sed sunt quidam ex uobis, qui non credunt. Nouerat enim ab initio Iesus, qui essent non credentes, & quis proditurus esset ipsum. Et dicebat: Propterea dixi uobis, quod nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Ex eo tempore multi discipulorum eius desciuerunt eo relicto, nec amplius cum illo ambulabant. Dixit ergo Iesus ad duodecim: Num & uos uultis abire?

Respondit

οδ * Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε,
πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰω-
νίου ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώ-
καμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
τος. * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑ-
μᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν
εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμω-
νος ἰσκαριώτου, οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν
παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ VII
γαλιλαίᾳ, οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περι-
πατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀπο-
κτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων
ἡ σκηνοπηγία. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελ-
φοὶ αὐτοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς
τὴν ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρή-
σωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γάρ τι κρυ-
πτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶ-
ναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ
κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον
εἰς αὐτόν, λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ὁ καιρὸς
ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτε-
ρος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ
κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ
μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονη-
ρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύ-
την· ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύ-
την, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται.
Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλι-
λαίᾳ. Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε
καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ'
ὡς ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν
ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ
γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄ-
χλοις, οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλ-
λοι δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον.
οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ
τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων. Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς με-
σούσης, ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδα-
σκε. καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς
οὗτος γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς; ἀπε-
κρίθη

κρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἡ ἐμὴ διδα-
χὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με.
ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσε-
ται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ
ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λα-
λῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν
τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀ-
ληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. οὐ
μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς
ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀπο-
κτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. δαι-
μόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπε-
κρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἓν ἔργον
ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μω-
σῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν, οὐχ ὅτι
ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων,
καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. εἰ
περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββά-
τῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶ
τε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σα-
βάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαί-
αν κρίσιν κρίνατε. Ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν
ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν
ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐ-
δὲν αὐτῷ λέγουσιν. μή ποτε ἀληθῶς ἔγνω-
σαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ χριστός;
Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ὁ δὲ
χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πό-
θεν ἐστίν. * Ἔκραξεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ
ἱερῷ διδάσκων, καὶ λέγων, καί με οἴδατε,
καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ
ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με,
ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν, ὅτι
παῤῥ' αὐτοῦ εἰμὶ, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. * Ἐζή-
τουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα
αὐτοῦ. * πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐ-
τὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μή
τι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει ὧν οὗτος
ἐποίησεν; Ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γο-
γγύζοντα περὶ αὐτοῦ ταῦτα, * καὶ ἀπέστειλαν
οἱ φαρισαῖοι

spondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina
nō est mea, sed eius qui misit me. Si quis
uoluerit uoluntati eius obtemperare, co-
gnoscet de doctrina, utrum ex deo sit, an
ego à meipso loquar. Qui à semetipso lo-
quitur, gloriā propriā quærit: Qui autem
quærit gloriā eius qui misit ipsum, hic ue-
rax est, & iniustitia in illo nō est. Nónne
Moses dedit uobis legē, & tamen nemo
ex uobis factis præstat legem? Quid me
quæritis interficere? Respōdit turba, & di-
xit: Dæmoniū habes, Quis te quærit in-
terficere? Respondit Iesus, & dixit eis:
Vnū opus feci, & omnes miramini. Pro-
pterea Moses dedit uobis circūcisionem:
nō quia ex Mose sit, sed quia ex patrib⁹.
Et tamen in sabbato circūciditis hominē.
Si circūcisionē accipit homo in sabbato
ut non soluatur lex Mosi, mihi indigna-
mini, quod totum hominem sanum fe-
cerim in sabbato? Nolite iudicare secun-
dum aspectum, sed iusto iudicio iudica-
te. Dicebant ergo quidam ex Hierosoly-
mitanis: Nónne hic est quem quærūt in-
terficere? Atqui ecce palàm loquit̄, & ni-
hil ei dicūt. Num uere cognouerūt prin-
cipes hūc esse uere Christum? Sed hunc
nouimus unde sit, Christus autem cum
uenerit, nemo scit unde sit. Clamabat er-
go Iesus in templo docens, ac dicens: Et
me nostis, & unde sim nostis, & à meipso
non ueni, sed est uerax qui misit me: quē
uos non nouistis. Ego uero noui eum,
quia ab ipso sum, & ille me misit. Quære-
bant ergo eū apprehendere, & nemo mi-
sit in illum manus, quia nondum uene-
rat hora eius. De turba autem multi cre-
diderunt in eum, & dicebant: Christus
cum uenerit, num signa plura ædet it̄s
quæ hic ædidit? Audierunt pharisæi tur-
bam murmurantē de illo hæc, & miserūt

οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα
πιάσωσιν αὐτόν. * εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς,
ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπά-
γω πρὸς τὸν πέμψαντά με * ζητήσετέ με
καὶ οὐχ' εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς
οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς
ἑαυτούς. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡ-
μεῖς οὐχ' εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπο-
ρὰν τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ δι-
δάσκειν τοὺς ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος
ὃν εἶπεν, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ' εὑρήσετε, καὶ ὅ-
που εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; ἐν
δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἱ-
στήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων, ἐάν τις διψᾷ,
ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων
εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ
τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον
λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω
γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐδέ-
πω ἐδοξάσθη. * πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου
ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν
ἀληθῶς ὁ προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν
ὁ χριστός. * ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς
γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ
εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαβὶδ, καὶ ἀπὸ
βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν δαβὶδ, ὁ χριστὸς
ἔρχεται; * σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένε-
το δι' αὐτόν. * τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιά-
σαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν
τὰς χεῖρας. * ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς
τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον
αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν;
ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε οὕτως
ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρω-
πος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖ-
οι, μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν
ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν
φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ
γινώσκων τὸν νόμον, ἐπάρατοί εἰσι.
λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυ-
κτὸς,

pharisæi ac principes sacerdotũ ministros
ut apphenderẽt eũ. Dixit ergo eis Iesus:
Adhuc pusillũ tẽporis uobiscũ sũ, & ab-
eo ad eũ qui me misit. Quæretis me, nec
inuenietis: & ubi ego sum, eò uos nõ po-
testis uenire. Dixerunt ergo Iudæi inter
sese: Quò hic iturus est, ꝙ nos nõ inueni
emus eũ. Nũ in dispersionẽ gentiũ itur⁹
est, & doctur⁹ gẽtes? Quis est hic sermo,
quem dixit, quæretis me, & non inuenie
tis: & ubi ego sum, eò uos non potestis
uenire? In nouissimo autem die magno
festi stabat Iesus & clamabat, dicens: Si
quis sitit, ueniat ad me & bibat. Qui cre-
dit in me, sicut dicit scriptura, flumina de
uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autẽ
dixit de spiritu, quem accepturi erant cre
dentes in ipsum. Nondum enim erat spi
ritus sanctus, quia Iesus nondum erat
glorificatus. Multi ergo de turba cum au
dissent hunc sermonem, dicebant: Hic
est uere propheta. Alij dicebant: Hic est
uere propheta. Alij dicebant: Hic est
Christus. Quidam autẽ dicebant: Num
à Galilæa ueniet Christus? Nonne scri
ptura dicit, quòd ex semine Dauid, & de
Bethleem castello, ubi erat Dauid, ue-
niet Christus? Dissensio itaque orta est
in turba propter eum. Quidam autem
ex ipsis uolebant apprehendere eum,
sed nemo coniecit in eum manus. Ve-
nerunt ergo ministri ad pontifices &
pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare
non adduxistis illum? Responderunt
ministri: Nunquàm sic locutus est ho
mo, sicut hic homo. Responderunt ergo
eis pharisæi: Num & uos seducti estis?
Nunquis ex principibus credidit in eũ,
aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nõ
nouit legẽ, execrabiles sunt. Dicit Nico-
demus ad eos, is qui uenerat ad eum no

cte,

κτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν, μὴ ὁ νόμος
ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ'
αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθη-
σαν, καὶ εἶπον αὐτῷ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλι-
λαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς
γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ ἐπορεύθη ἕκα
στος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν,
ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς
ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ καθίσας ἐδίδα-
σκεν αὐτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ
κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέ
γουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατει-
λήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ
νόμῳ μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας
λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλε-
γον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγο-
ρεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κατακύψας, τῷ δα-
κτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέ-
μενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, καὶ ἀνακύψας, εἶπε
πρὸς αὐτούς, ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος
τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω. καὶ πάλιν κα
τακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκού-
σαντες ἤρχοντο εἷς καθεὶς, ἀρξάμενοι ἀπὸ
τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ
ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. ἀνακύ-
ψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν
τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ, ἡ γυνὴ, ποῦ εἰ-
σὶν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέ-
κρινε; ἡ δὲ εἶπεν, οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ ἰη-
σοῦς, οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου καὶ μη-
κέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ ἰησοῦς αὐτοῖς
ἐλάλησε, λέγων, ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κό-
σμου. ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ
ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον
οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι. σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυ-
ρεῖς, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρί
θη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ
περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶ
δα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ
οἴδατε

cte, qui unus erat de numero eorũ: Nũ
lex nostra iudicat hominẽ, nisi prius au-
dierit ab ipso, & cognouerit quid faciat?
Respondẽrũt, & dixerunt ei: Num & tu
Galilæus es? Scrutare & uide, ꝙ à Gali-
læa propheta nõ surrexerit. Et profectus
est unusquisq; in domum suam,

VIII

Iesus aũt perrexit in montẽ oliuarũ:
& diluculo iterũ uenit in templum, cun-
ctusq; populus uenit ad eum, & sedens
docebat eos. Adducunt autem ad eum
scribæ & pharisæi mulierem in adulterio
deprehensam, & cũ statuissent eã in me-
dio, dicunt ei: Magister, hæc mulier de-
prehensa est in ipso adulterio. In lege au
tem Moses præcepit nobis ut huiusmo-
di lapidarentẽ. Tu ergo quid dicis? Hoc
autem dicebant, tentantes eũ, ut possent
accusare eum. Iesus autẽ inclinans se de-
orsum, digito scribebat in terra. Cum er
go perseuerarent interrogare, erexit se, &
dixit eis: Qui uestrũ immunis est à pecca
to, primus in illam lapidẽ iaciat. Et iterũ
se inclinans scribebat in terra. Audientes
autẽ hæc singulatim alius post aliũ exi-
bant, initio facto à senioribus, & relictus
est solus Iesus, ac mulier in medio stans.
Cum aũt erexisset se Iesus, & neminẽ ui-
deret præter mulierẽ, dixit ei: Mulier, ubi
sunt illi tui accusatores? Nemo te cõdẽna
uit? Quæ dixit: Nemo dñe. Dixit autem
Iesus: Nec ego te cõdẽno. Vade, & post-
hac ne peccaueris. Iterũ ergo Iesus locut⁹
est eis, dicẽs: Ego sum lux mũdi. Qui se-
quitur me, nõ ambulabit in tenebris, sed
habebit lumẽ uitæ. Dixerũt ergo ei pha
risæi: Tu de teipso testificaris, testimoni-
um tuũ nõ est uerũ. Respõdit Iesus & di
xit eis: Et si ego testimoniũ perhibeã de
meipso, uerũ est testimoniũ meum, quia
scio unde ueni, & quò uado: uos autem

 nescitis

ὄιδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς κατὰ τὰ σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα, καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; * Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἤδειτε ἄν. * ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακείῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει, ὅτι ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι. κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ, πάντοτε, ταῦτα ἀυτῷ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. ἔλεγεν οὖν ὁ

Ἰησοῦς

nescitis unde uenio, & quò uado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam: porrò & si iudicem ego iudicium meum uerũ est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater. Quin & in lege uestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum qui testimonium fero de meipso, & testimoniũ fert de me qui misit me pater. Dicebant ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus, Neque me nostis: neque patrem meum. Si me nouisse tis, & patrem meum nouissetis. Hæc uerba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehẽdit eũ, quia nondum uenerat hora eius. Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego uado & quæretis me, & in peccato uestro moriemini, quò ego uado uos non potestis uenire. Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet semetipsum, quia dicit: quò ego uado, uos non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos ab infernis estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo uobis, quod moriemini in peccatis uestris. Si enim nõ crediderit is, quod ego sum moriemini in peccatis uestris. Dicebãt ergo ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In primis quod & loquor uobis. Multa habeo quæ de uobis loquar ac iudicẽ, sed qui me misit, uerax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mũdo. Nõ cognouerũt quod de patre eis locutus esset. Dixit ergo eis Iesus: Cũ exaltaueritis filiũ hominis, tũc cognoscetis quod ego sum, & quod ex meipso facio nihil: sed ita ut docuit me pater, hæc loquor. Et qui me misit, mecũ est. Nõ reliquit me solũ pater, quia ego quæ placita sunt ei, facio semp. Hæc illo loquẽte multi crediderunt in eũ. Dicebat ergo

Iesus

Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους, ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε, πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ὁ πατὴρ ὑμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ. τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ, ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλεῖ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς

οὐ

Iesus ad eos qui crediderãt ipsi Iudæos: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei estis: & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberos reddet uos. Respõderunt ei: Semen Abrahæ sumus, necq; cuiquam seruiuimus unquam, quomodo tu dicis, liberi reddemini? Respondit eis Iesus: Amen amen dico uobis, quod omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Si ergo uos filius liberos reddiderit, uere liberi estis. Scio quod semẽ Abrahæ estis. Sed quæritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in uobis. Ego quod uidi apud patrem meum, loquor: & uos quod uidistis apud patrem uestrum, facitis. Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ essetis, opa Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui ueritatem uobis locutus sum, quam audiui à deo. hoc Abraham nõ fecit. Vos facitis opera patris uestri. Dixerunt itaque ei: Nos è stupro non sumus nati. Vnum patrem habemus deum. Dixit eis Iesus: Si deus pater uester esset, diligeretis utiq; me. Ego enim ex deo processi & ueni. Neq; enim à meipso ueni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, & desideriis patris uestri uultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax est, atq; eius rei pater. Ego autem quia ueritatem dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguit me de peccato? Porrò si ueritatem dico, quare uos

οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. Διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ· οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅς τις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης, ἀλλ' οἶδα αὐτὸν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν· πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμί. Ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

non creditis mihi? Qui ex deo est, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, qa ex deo nō estis. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nónne bene dicimus nos, ꝙ Samaritanus es tu, & dæmoniū habes? Respondit Iesus: Ego dæmoniū non habeo, sed cohonesto patrē meū, & uos ignominia afficistis me. Ego autem non quæro gloriā meam: est qui quærat & iudicet. Amen amē dico uobis, si quis sermonē meū seruauerit, mortē nō uidebit in æternum. Dixerūt ergo illi Judæi: Nunc cognouimus ꝙ dæmoniū habes. Abrahā mortuus est & pphetæ, & tu dicis: si quis sermonē meū seruauerit, nō gustabit mortē in æternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abrahā, qui mortuus est? Et prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? Respōdit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat mē, quem uos dicitis deū uestrū esse, & tamē nō cognouistis eum, ego aūt noui eū. Et si dixero, ꝙ nō nouerim eū, ero similis uestri mēdax. Sed noui eū, & sermonē eius seruo. Abrahā pater uester exultauit ut uideret diē meū, & uidit atq; gauisus est. Dixerūt ergo Iudæi ad eū: Quinquáginta annos nondū habes, & Abraham uidisti? Dixit eis Iesus: Amen amē dico uobis, anteqū Abraham nascerer, ego sum. Tollebant ergo lapides, ut iacerēt in eū, Iesus aūt abscondit se, & exiuit è templo.

IX Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν.

Et præteriens Iesus uidit hominem cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parētes eius, ut cæcus nascerētur? Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est

ἐστὶν ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι πτωχὸς ἦν, ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν. ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ· πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι· ὕπαγε εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, καὶ νίψαι. Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. Εἶπον δὲ αὐτῷ· ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος; λέγει· οὐκ οἶδα. Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τὸν ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές· οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον· πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν· σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες· οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; Ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ

est. Venit nox quando nemo potest operari. Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc cum dixisset, expuit in terram: & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade, laua in piscina Siloæ, quod si interpreteris, sonat missus. Abiit ergo & lauit, & uenit uidens. Itaque uicini & qui uiderant eum prius, quod mendicus esset, dicebant: Nónne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, hic est: alij rursus, similis est ei. Ille dicebat ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac laui, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait, nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem sabbatum cum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum & pharisæi, quomodo uisum recepisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebant ergo ex pharisæis quidam: Non est hic homo à deo, quia sabbatum non obseruat. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa ædere? Et dissensio erat inter eos. Dicūt cæco iterū: Tu quid dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit: Propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuisset, & uisum recepisset, donec uocauerunt parentes eius, qui uisum receperat, & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius uester, quem uos dicitis cæcum natum esse? Quomodo ergo nunc uidet? Responderunt ei parentes eius,

καὶ εἶπον, οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη, πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν, αὐτὸν ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ Θεῷ. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν. τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε, τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν δὲ αὐτὸν, καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι Μωσῇ ἐλάλησεν ὁ θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν

μετά σου

& dixerũt: Scimus quod hic est filius noster, & quod cæcus natus est, quomodo autẽ nunc uideat, nescimus: aut quis eius aperuerit oculos, nos nescimus. Ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur. Hæc dixerunt parentes eius, quod timerent Iudæos. Iam enim conspiraverant Iudæi, ut si quis eũ confiteretur esse Christũ, è synagoga eiiceretur. Propter ea parẽtes eius dixerũt, ætatẽ habet, ipsum interrogate. Vocauerũt ergo rursum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos scimus, quod hic homo peccator est. Respondit ergo ille, & dixit: An peccator sit, nescio, unũ scio, quod cæcus cum fuerim, nunc uideam. Dixerunt ergó illi iterũ: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos? Respõdit eis: Dixi uobis iam, nec audistis: Cur iterum uultis audire? Num & uos uultis discipuli eius fieri? Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius esto, nos autẽ Mosi discipuli sumus. Nos scimus, quod Mosi locutus est deus, hunc autem nescimus unde sit. Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile quiddam est, quod uos nescitis unde sit, & tamẽ aperuit meos oculos. Scimus autem, quod peccatores deus nõ audit, sed si quis deicultor est, & uoluntati ipsius obtemperat, hunc audit: A seculo nõ est auditum, quod quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset hic à deo, non potuisset facere quicquam. Respondérunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Iesus quod eiecissent eũ foras, cumq; inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in filiũ dei? Respondit ille & dixit: Quis est domine, ut credam in eum? Et dixit ei Iesus: Et uidisti eum, & qui loquitur

tecum

μετά σου, ἐκεῖνός ἐστιν, ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσάν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰμὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων

tecum, ipse est. At ille ait: Credo domine. & adorauit eum. Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant: & qui uidẽt, cæci fiant. Et audierunt quidam ex pharisæis hæc, qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc uero dicitis, uidemus, idcirco peccatum uestrum manet.

Amen amen dico uobis: Qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emiserit, ante eas uadit, & oues illum sequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non sequentur, sed effugient ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Iesus, illi autem non cognouerũt, quæ essent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amẽ dico uobis, Ego sum ostium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium, per me si quis introierit, seruabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Fur non uenit, nisi ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant. Ego sum pastor ille bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, ac deserit oues, fugitque, & lupus rapit ac dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & oues non sunt illi

curæ

πρόβατον

προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ
γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαί ὑπὸ τῶν
ζ ἐμῶν. * καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ
γ γινώσκω τὸν πατέρα. * καὶ τὴν ψυχήν μου
γα τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. * καὶ ἄλλα πρό-
δ βατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης·
γβ κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου
ἀκούσουσιν, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποι-
μήν. Διὰ τοῦτό με ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ
τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐ-
τήν. Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τί-
θημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖ-
ναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν
αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ
πατρός μου. σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν
τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλε-
γον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν· Δαιμόνιον ἔχει, καὶ
μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον· Ταῦ-
τα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ
δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀ-
νοίγειν; Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύ-
μοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ Ἰη-
σοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος.
ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον
αὐτῷ· Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ
σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. Ἀπεκρί-
θη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύε-
τε· τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλ-
λ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προ-
βάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. Τὰ πρό-
βατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γι-
νώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζω-
ὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλων-
ται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ
ἐκ τῆς χειρός μου. Ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ
μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται
ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ
καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάσασαν οὖν πά-
λιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐ-
τόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πολλὰ καλὰ

ἔργα

curæ. Ego sum pastor ille bonus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrem, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quæ nō sunt ex hoc ouili: illas quoq; oportet me adducere, & uocem meam audient: & fiet unū ouile, unus pastor. Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo rursus sumēdi eam. Hoc mādatum accepi à patre meo. Dissensio igitur iterū facta est inter Iudæos, propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc uerba non sunt dæmonium habentis. Num dæmonium potest cæcorum oculos aperire? Facta sunt autem encænia Hierosolymis, & hyems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousq; animam nostram suspendis? Si tu es Christus, dic nobis ingenue. Respondit eis Iesus: Dixi uobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc testimonium reddunt de me. Sed uos non creditis, quia non estis ex ouibus meis, quemadmodū dicebam uobis: Oues meæ uocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus est, & nemo potest rapere de manu patris mei. Ego & pater unum sumus. Sustulerunt ergo rursum lapides Iudæi, ut lapidarēt eum. Respondit eis Iesus: Multa bona

opera

ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. Διὰ
ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με; Ἀπεκρίθη-
σαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Περὶ καλοῦ
ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημί-
ας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν
θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ ἔστι γε-
γραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα,
θεοί ἐστε; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ
λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυ-
θῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέ-
στειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλα-
σφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμί; Εἰ οὐ ποιῶ
τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. Εἰ
δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις
πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν
ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. * Ἐζήτουν πά-
λιν αὐτὸν πιάσαι, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς
αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδά-
νου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶ-
τον βαπτίζων, καὶ ἔμενεν ἐκεῖ. * Καὶ πολλοὶ
ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι Ἰωάννης
μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα
εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ πολ-
λοὶ ἐπίστευσαν ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθα-
νίας ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς
ἀδελφῆς αὐτῆς. Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν
κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ
ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος
ἠσθένει. Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ
πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι· Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀ-
σθενεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Αὕτη ἡ ἀσθέ-
νεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δό-
ξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐ-
τῆς. Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν
ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον. Ὡς οὖν ἤκου-
σεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τό-
πῳ δύο ἡμέρας. Ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει
τοῖς μαθηταῖς· Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν
πάλιν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· Ῥαββεί,
νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
πάλιν

opera ostendi uobis ex patre meo, propter quod eorū operū me lapidatis? Respondent ei Iudæi, dicentes: Ob bonū opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam: & quia tu homo cum sis, facis teipsum deū. Respondit eis Iesus: Nónne scriptum est in lege uestra, ego dixi, dij estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & nō potest solui scriptura de eo, quem pater sanctificauit & misit in mundū. Vos dicitis me blasphemare, quia dixerim, filius dei sum? Si nō facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin uero facio, & si mihi nō credatis, opibus credite, ut cognoscatis & credatis, q̄ pater in me est, & ego in eo. Quærebāt iterum eum apprehēdere, & exiuit de manu eorum, & abijt iterum trans Iordanē in eū locum, ubi fuerat Iohannes baptizās primum, manſitq; illic. Et multi uenerūt ad eum, ac dicebant: Iohannes quidē signū ædidit nullum. Omnia autem quæcūq; dixit Iohannes de hoc, uera erant, & crediderunt multi illic in eum.

Aegrotabat autē quidā nomine Lazarus Bethanien sis à castello Mariæ & Marthæ huius sororis. Maria autē erat ea quæ unxit dñm unguento, & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus ægrotabat. Miserūt ergo sorores eius ad eum, dicentes: Dñe, ecce quem amas, ægrotat. Audiens autem Iesus, dixit: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autem Iesus Marthā & sororē eius & Lazarū. Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidē tēporis mansit in eodē loco duobus diebus. Deinde post hoc dicit discipulis: Eamus in Iudæam iterū. Dicunt ei discipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, &

iterū

πάλιν ὑπάγῃς ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. εἰρήκει δὲ ὁ ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς παῤῥησίᾳ. Λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς, εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῆς ἱερουσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύθησαν τὰς περὶ μάρθαν καὶ μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ μάρθα πρὸς τὸν ἰησοῦν. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. λέγει αὐτῷ μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε. ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰποῦσα.

iterum uadis illuc? Respondit Iesus: Nónne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi uidet. Si quis autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed uado ut à somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius, at illi putauerunt, quod de dormitione somni diceret. Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis, quod non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur didymus, ad discipulos: Eamus & nos ut moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam ferè stadijs quindecim. Multiq; ex Iudæis uenerant ad Martham ac Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuit quod Iesus uenisset, occurrit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio, quod quæcunq; poposceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quod resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Etiam domine. Ego credo, quod tu scis Christus ille filius dei, qui in mundũ uenturus erat. Et cũ hæc dixisset, abijt & uocauit Mariã sororẽ suam dicens:

πούς. ὁ δὲ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μάρθα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες τὴν μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν, καὶ εἶπε. ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι. ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἐδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. λέγει ὁ ἰησοῦς. ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος μάρθα, κύριε, ἤδη ὄζει, τεταρταῖος γάρ ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε. λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ οὖν

cens: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Non dum autẽ uenerat Iesus in Castellũ, sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & consolabantur eam, cum uidissent Mariam, quod cito surrexisset, & exisset, secuti sunt eam, dicentes: Vadit ad monumẽtum, ut ploret ibi. Maria ergo cũ uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic non esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eam plorãtem, & Iudæos qui uenerant cum ea plorantes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicũt ei: Domine ueni, & uide. Lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum. Quidã autem ex ipsis dixerũt: Nõ poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic nõ moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, uenit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis impositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidẽ. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat, Domine, iam olet, quatriduanus est enim. Dicit ei Iesus: Nónne dixi tibi, quod si credideris, uisura esses gloriam dei? Sustulerunt ergo lapidem à loco, ubi is qui mortuus fuerat, erat positus. Iesus autem attollens sursum oculos, dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem sciebam, quod semper me audis, sed propter turbam quæ circunstat dixi, ut credant, quod tu me miseris. Atque hæc cum dixisset, uoce magna damauit: Lazare ueni foras. Et prodijt qui fuerat mortuus, manus & pedes habens reuinctos fascijs sepulchralibus, & facies illius sudario erat obuincta. Dicit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi

ὄυν ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μα-
ρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,
ὠνίσθησαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλ-
θον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐ-
τοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. συνήγαγον ὄυν οἱ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔ-
λεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος
πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕ-
τως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ ἐ-
λεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν
καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ
αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ
ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐ-
δὲν, οὐ δὲ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν,
ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ,
καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ
ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν
ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ
ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέ-
κνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγά-
γῃ εἰς ἕν. * Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνε-
βουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς
οὖν οὐκ ἔτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς ἰου-
δαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν
ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραὶμ λεγομένην πό-
λιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.
* Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, * καὶ
ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώ-
ρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς.
ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλ-
λήλων, ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες· τί δοκεῖ ὑμῖν,
ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; ἐδεδώκεισαν δὲ
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολὴν, ἵνα
ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσω-
σιν αὐτόν. Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμε-
ρῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου
ἦν λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νε-
κρῶν * Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐ-
κεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει. Ὁ δὲ λάζα-
ρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.
ἡ οὖν μαρία

ergo ex Iudæis qui uenerant ad Mariã, & uiderant quæ fecisset Iesus, crediderũt in eum. Quidam autem ex ipsis abierũt ad pharisæos, & dixerunt eis, quæ fecisset Iesus. Congregauerunt ergo pontifices & pharisæi concilium, ac dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa ædit? Si permiserimus eum sic, oẽs credent ei. Veniéntque Rhomani, & tollent tum locum nostrum, tum gentem. Vnus autem ex ipsis Caiaphas nomine, cum esset põtifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec perpenditis, quod expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, uaticinatus est, quod Iesus moriturus esset pro gente: & non tantum pro gente, sed ut filios dei qui erant dispersi, congregaret in unum. Ab illo ergo die consultabant inuicem, ut interficerent eum. Iesus ergo iam non propalam ambulabat inter Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertum, in ciuitatẽ quæ dicitur Ephraim, & ibi uersabatur cum discipulis suis. Instabat autem pascha Iudæorum, & ascenderunt multi Hierosolymam è regione ante pascha, ut purificarẽt se. Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur inter se, in templo stantes. Quid uidetur uobis, quod non uenerit ad diem festum? Dederant autem põtifices & pharisæi præceptum: ut si quis cognouisset ubi esset, indicaret, ut comprehẽderẽt eũ.

Iesus ergo ante sex dies paschæ uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit à mortuis. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus uero unus erat de numero discumbentium cum eo. XII

Maria ergo

ἡ οὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου
πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ
Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς
πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς
ὀσμῆς τὸ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώτης, ὁ μέλ-
λων αὐτὸν παραδιδόναι. Διὰ τί τοῦτο τὸ μύ-
ρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ
ἐδόθη πτωχοῖς; εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ
τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης
ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλ-
λόμενα ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς. Ἄφες
αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τὸ ἐνταφιασμοῦ μου
τετήρηκεν αὐτό. τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντο-
τε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχε-
τε. * Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἰουδαί-
ων, ὅτι ἐκεῖ ἐστι. καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν
μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἴδωσιν, ὃν
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιε-
ρεῖς, ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι
πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν ἰουδαίων, καὶ
ὠνίσθησαν εἰς τὸν Ἰησοῦν. * τῇ ἐπαύριον ὄχλ-
ος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες,
ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον
τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑ-
πάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον. ὡς ἀννᾶ, εὐλο-
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ
βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. * εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνά-
ριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὸ, καθὼς ἐστι γεγραμ-
μένον. Μὴ φοβοῦ θύγατερ σιὼν, ἰδοὺ ὁ βα-
σιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον
ὄνου. * ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς,
τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γε-
γραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρ-
τύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν
λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγει-
ρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντη-
σεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐ-
τὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν φαρι-
σαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ
ὠφελεῖτε

Maria ergo accepit libram unguẽti nardi pisticæ preciosæ, & unxit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis suis, domus autem impleta est ex odore unguẽti. Dicit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Simonis Iscariotes, qui erat eũ proditurus: Quare hoc unguentũ nõ uenijt trecentis denarijs, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quod pauperes illi curæ essent, sed quia fur erat, ac marsupiũ habebat, eáq; quæ mittebantur, portabat. Dixit ergo Iesus: Sine illam, in diem sepulturæ meæ seruauit istud. Pauperes enim semper habetis uobiscũ, me uero non semper habetis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quod illic esset. & uenerunt nõ propter Iesum tantum, sed ut Lazarum quoq; uiderent, quem suscitauerat à mortuis. Consultabant autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum. Postero die turba multa quæ uenerat ad diem festum, cũ audissent quod ueniret Iesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarũ, & processerũt obuiam ei, & clamabant: Hos anna, benedictus qui uenit in nomine domini rex Israël. Nactus autem Iesus asellam, sedit super eã: sicut scriptum est: Noli timere filia Sion, ecce rex tuus uenit sedens super pullũ asinæ. Hæc aũt non cognouerunt discipuli eius primum, sed quãdo glorificatus est Iesus, tũc recordati sunt, quod hæc essent scripta de eo, & quod hæc fecissent ei. Testificabatur igitur turba, quæ erat cũ eo, quando Lazarum uocauit de monumẽto, & suscitauit eum à mortuis: propterea & obuiam uenit ei turba, quod audierant eum ædidisse hoc signum. Pharisæi ergo dixerũt inter se: Videtis quod nihil

ιε περὶ τῶν προσελθόντων ἑλλήνων.

ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ
ἀπῆλθεν. ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀνα
βαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ.
οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ βη
θσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν,
λέγοντες. κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν.
ἔρχεται φίλιππος καὶ λέγει τῷ ἀνδρέᾳ.
καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος λέγου
ργ σι τῷ ἰησοῦ. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐ
δ τοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ
ρδ ὑὸς τοῦ ἀνθρώπου. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ι ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν
γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀ
ρε ποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. * ὁ φιλῶν
γ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μι
σῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ,
ρϛ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. * Ἐὰν ἐμοὶ
ι διακονῇ τίς, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ ὅπου εἰ
μὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται.
καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ
ρζ πατήρ. * Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ
δ τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύ
ρη της. * Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν
ι ταύτην. πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν
οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα καὶ πά
λιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκού
σας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλε
γον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φω
νὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ
κόσμου τούτου. νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τού
του ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ
τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦ
το δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελ
λεν ἀποθνήσκειν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος.
ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χρι
στὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις,
δεῖ ὑψωθῆναι τὸν ὑὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν
οὗτος ὁ ὑὸς τοῦ ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς
ὁ ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον ἐν φῶς μεθ' ὑμῶν
ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
σκοτία

proficitis? Ecce mundus post eum abijt.
ιε Erant autem quidam Græci ex his qui
ascenderant, ut adorarent in festo. Hi er-
go accesserunt ad Philippum qui erat à
Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, di-
centes: Domine, uolumus Iesum uidere.
Venit Philippus, & dicit Andreæ. An-
dreas rursum & Philippus dicunt Iesu:
Iesus autem respondit eis, dicens: Venit
hora ut glorificetur filius hominis. Amē
amen dico uobis, nisi granum frumenti
deiectum in terram mortuū fuerit, ipsum
solum manet. Si uero mortuum fuerit,
multum fructū affert. Qui amat animā
suam, perdet eam. Et qui odit animam
suam in hoc mundo, in uitam æternā cu
stodiet eam. Si quis mihi ministrat, me
sequatur. Et ubi sum ego, illic & minister
meus erit. Si quis mihi ministrauerit,
cohonestabit eum pater. Nunc anima
mea turbata est. Et quid dicam? Pater,
seruato me ex hora hac. Sed propterea
ueni in horam hanc. Pater illustra nomē
tuum. Venit ergo uox de cœlo, dicens:
Et illustraui, & rursus illustrabo. Tur-
ba ergo quæ stabat & audierat, dicebat
tonitruum esse factum. Alij dicebant:
Angelus ei locutus est. Respondit Iesus,
& dixit: Non propter me hæc uox uenit,
sed propter uos. Nunc iudiciū est mūdi
huius. Nunc princeps mundi huius eijcie-
tur foras. Et ego si exaltatus fuero à ter-
ra, omēs traham ad meipsum. Hoc autē
dicebat, significans qua morte esset mo-
riturus. Respondit ei turba: Nos audi-
uimus ex lege, quod Christus manet in
æternum, & quomodo tu dicis, oportet
exaltari filium hominis? Quis est iste
filius hominis? Dixit ergo ei Iesus: Ad-
huc ad breue tempus lumē uobiscū est.
Ambulate donec lucem habetis, ne uos
tenebræ

σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. καὶ ὁ περιπατῶν
ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ
φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα ὑοὶ φω
τὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν ἰησοῦς, καὶ
ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐ
τοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν,
οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐου τοῦ
προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπίστευ
σε τῇ ἀκοῇ ὑμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι
ρθ ἀπεκαλύφθη; * Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύ
α ειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας, τετύφλωκεν αὐ
τῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν
τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς
καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ
ρι ἰάσωμαι αὐτούς. * ταῦτα εἶπεν ἡσαΐας, ὅτε
ι ἴδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως
μέντοι ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ ὡμο
λόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γίνωνται. ἠγά
πησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλ
ρια λον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. * ἰησοῦς δὲ ἔκρα
α ξε καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς
ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν
ριβ ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. * Ἐγὼ φῶς εἰς
τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς
ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μένῃ. καὶ ἐάν τις μου
ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ
κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κό
σμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν
ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν
κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος
κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ δὲ
ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πα
τὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί
λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ
αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρη
κέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτως λαλῶ.

Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ ἰησοῦς,
ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ
κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας
τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησε
αὐτούς

tenebræ occupent. Et qui ambulat in te-
nebris, nescit quò uadat. Dum lucem ha
betis, credite in lucem, ut filij lucis sitis.
Hæc locutus est Iesus, ac digressus ab-
scondit se ab eis. Cum autem tam multa
signa fecisset coram eis, non credebāt in
eum: ut sermo Hesaiæ prophetæ imple-
retur quem dixit: Domine, quis credidit
sermoni nostro: & brachium domini cui
reuelatum est? Propterea non poterant
credere, quia iterum dixit Hesaias: Excæ-
cauit oculos eorum, & indurauit cor eo-
rum, ne uideant oculis, & ne intelligant
corde, & cōuertantur & sanem eos. Hæc
dixit Hesaias, quando uidit gloriā eius,
& locutus est de eo. Veruntamen etiam
ex principibus multi crediderūt in eum,
sed propter pharisæos non confitebātur,
ne è synagoga eijcerentur. Dilexerūt em̄
gloriam hominum magis quam gloriā
dei. Iesus autem clamauit, & dixit: Qui
credit in me, non credit in me, sed in eum
qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum
qui misit me. Ego lux in mundum ueni,
ut omnis qui credit in me, in tenebris nō
maneat. Et si quis audierit uerba mea, &
non crediderit, ego nō iudico eum. Non
enim ueni, ut iudicem mundum, sed ut
seruem mundum. Qui reijcit me, nec acci
pit uerba mea, habet qui iudicet ipsum.
Sermo quem locutus sum, ille iudicabit
eum in extremo die: quia ego ex meipso
non sum locutus: sed qui misit me pater,
ipse mihi mandatum dedit, quid dicā &
quid loquar. Et scio, quod mandatū eius
uita æterna est. Quæ ergo ego loquor,
sicut dixit mihi pater, sic loquor.

Ante festum autē paschæ sciens Iesus, XIII
quod uenisset hora ipsius, ut transiret ex
hoc mundo ad patrē, cum dilexisset suos
qui erant in mundo, usq; ad finē dilexit

ιϛ περὶ τοῦ νιπτῆρος.

ριγ αὐτούς. * Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβό-
θ λου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα
ριδ σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῶ. * Εἰ-
γ δὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ
πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξ-
ριε ῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, * ἐγείρεται
ι ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λα-
βὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. Εἶτα βάλλει
ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς
πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ,
ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα
πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. Κύριε, σύ μου
νίπτεις τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶ-
πεν αὐτῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,
γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ πέτρος,
οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα.
Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ
ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ σίμων πέ-
τρος. Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ
καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. Λέγει αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς. Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς
πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ
ὑμεῖς καθαροὶ ἐστέ, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ
τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν,
οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς
πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
ἀναπεσὼν, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετε
ριϛ τί πεποίηκα ὑμῖν, * Ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ δι-
α δάσκαλος καὶ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε,
ριζ εἰμὶ γάρ, * Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πό-
ι δας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς
ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπό-
δειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποί-
ριη ησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. * Ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γ γω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐ-
τοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος
αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοι ἐστὲ ἐὰν πι-
ριθ ῆτε αὐτά. * Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω,
ι ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ
" πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον,
" ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι
λέγω

eos. Et cœna facta, cum diabolus iam im-
misisset in cor Iudæ Simonis Iscariotæ,
ut proderet eum, sciens Iesus quod omnia
dedisset sibi pater in manus, & quod à deo
exisset, & ad deum iret, surgit à cœna, &
ponit uestimenta: & cum accepisset lin-
teum, præcinxit se. Deinde misit aquam
in peluim, & cœpit lauare pedes discipu-
15 lorum, & extergere linteo, quo erat præ-
cinctus. Venit ergo ad Simonem Petrũ.
Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas
pedes? Respõdit Iesus, & dixit ei: Quod
ego facio, tu nescis nunc, scies autem po-
stea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos
pedes in æternum. Respondit ei Iesus:
Si non lauero te, non habes partem
mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domi-
ne, non tantum pedes meos, sed & ma-
nus & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est
non opus habet, nisi ut pedes lauet, sed
est mundus totus. Et uos mundi estis,
sed non omnes. Sciebat enim, quis nam
esset qui proderet ipsum, propterea dixit:
non estis mundi omnes. Postquam er-
go lauisset pedes eorũ, receptisque uesti-
bus suis accubuisset, iterum dixit eis: Sci-
tis quid fecerim uobis? Vos uocatis me
magistrum ac dominum, & bene dicitis,
sum etenim. Si ergo ego laui pedes ue-
stros dominus & magister, uos quoque
debetis inuicem alij aliorum lauare pe-
des. Exemplum enim præbui uobis, ut
quemadmodum ego feci uobis; ita &
uos faciatis. Amen amen dico uobis, nõ
est seruus maior domino suo, neque le-
gatus maior est eo qui legauit ipsum. Si
hæc nouistis, beati estis si feceritis ea.
Non de omnibus uobis loquor. ego
scio quos elegerim. Sed ut adimpleatur
scriptura: Qui edit mecum panem, sustu-
lit aduersum me calcaneum suum. Nunc
dico

λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅτ' ἂν γένη-
ρκ ται, πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι. * Ἀμὴν ἀμὴν
α λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω,
ἐμὲ λαμβάνει. Ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβά-
ρκα νει τὸν ἀποστείλαντά με. * Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰη-
δ σοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύ-
ρησε, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
ρκβ εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. * Ἔβλεπον οὖν
α εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ, ἀπορούμενοι περὶ
ρκγ τίνος λέγει. * Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν
ι μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν
ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέ-
τρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπὶ
πεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέ-
γει αὐτῷ. Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ
Ἰησοῦς. ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμί-
ρκδ ον ἐπιδώσω. * Καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δί-
θ δωσιν ἰούδᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ. καὶ με-
τὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ
ρκε σατανάς. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὃ ποι-
ι εῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν
ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τινὲς γὰρ
ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ ἰού-
δας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀγόρασον,
ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἢ τοῖς πτω-
χοῖς ἵνα τι δῷ. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖ-
νος, εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξ-
ῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς. Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ
θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει
αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τε-
κνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί. Ζητήσετέ
με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ὅ-
που ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν,
καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δί-
δωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, κα-
θὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε
ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι
ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν
ἀλλήλοις. Λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. Κύ-
ριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.
ὅπου

dico uobis priusquam fiat: ut cũ factum fue-
rit, credatis, quod ego sim. Amen amen dico
uobis, qui recipit quẽcunque misero, me re-
cipit. Qui aũt me recipit, recipit eum qui
me misit. Cũ hæc dixisset Iesus, turbatus
est spiritu, & testificatus est, dixitque: Amẽ
amen dico uobis, quod unus ex uobis prodi-
turus est me. Aspiciebãt ergo se inuicẽ di-
scipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat au-
tem unus ex discipulis Iesu recumbẽs in
sinu ipsius, nimirũ is quẽ diligebat Iesus.
Innuit ergo huic Simon Petrus, ut scisci-
taretur, quis esset de quo loqueretur. Itaque
cum recubuisset ille super pectus Iesu, di-
cit ei: Domine, quis est? Respõdet Iesus:
Ille est, cui ego intinctum panẽ porrexe-
ro. Et cum intinxisset panem, dedit Iudæ
Simonis Iscariotæ. Et post offulam in-
gressus est in eum satanas. Dicit igitur ei
Iesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem
nemo intelligebat discumbẽtiũ ad quid
dixisset ei. Quidam eñ putabant; quia
loculos habebat Iudas, quod dixisset ei
Iesus, eme ea quæ opus sunt nobis ad
diem festũ, aut egenis ut aliquid daret.
Cum ergo accepisset ille offulam, exiuit
continuo. Erat autem nox. Cũ ergo exis-
set, dixit Iesus: Nũc glorificatus est filius
hominis, & deus glorificatus est per eũ.
Si deus glorificatus est per eum, & deus
glorificabit eum per se, & continuo glo-
rificabit eum. Filioli, adhuc paulisper uo-
biscum sum. Quæretis me, & sicut dixi
Iudæis, quò ego uado, uos non potestis
uenire: ita & uobis dico nũc. Præceptum
nouũ do uobis, ut diligatis uos mutuò,
sicut dilexi uos, ut & uos diligatis uos mu-
tuo. In hoc cognoscẽt omnes, quod disci-
puli mei sitis, si charitatem habueritis in-
ter uos mutuam. Dicit ei Simon Petrus:
Domine, quò uadis? Respõdit ei Iesus:
Quò

ο᾽που ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι, * λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω· ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμήν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

καὶ ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· μὴ ταραχέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε· ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν· καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. λέγει αὐτῷ Θωμᾶς· κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι᾽ ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκατέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκατε ἄν· καὶ ἀπ᾽ ἄρτι γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ Φίλιππος· κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τοσοῦτον χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. * καὶ ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.

ἐάν

Quò ego uado, non potes me nunc sequi, sequêris autem postea. Dicit ei Petrus: Domine, quare non possum te sequi nunc? Animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, Non canet gallus, donec ter me negaueris.

XIIII Et ait discipulis suis: Ne turbetur cor uestrum. Creditis in deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quòd si cæcus esset, dixissem uobis, uado paraturus uobis locũ. Et si abiero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & assumam uos ad meipsum: ut ubi sum ego, & uos sitis: & quò ego uado, scitis, & uiam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò uadis, & quomodo possumus uiam scire? Dicit ei Iesus: Ego sũ uia, & ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum utique cognouissetis. Et nunc cognoscitis eum, & uidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouisti me? Philippe, qui uidit me, uidit patrem. Et quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Non credis, quod ego in patre sum, & pater in me? Verba quæ ego loquor uobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Credite mihi, quod ego in patre sum, & pater in me. Alioqui propter ipsa facta credite mihi. Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora his faciet, quia ego ad patrem uado. Et quicquid petieritis nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium.

Si

ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μεθ᾽ ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ᾽ ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. * ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. * λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης· κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιησόμεθα. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. * καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ᾽ ὑμῖν μένων. * ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω· ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μού ἐστι. καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν

Si quid petieritis per nomen meũ, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea seruate. Et ego rogabo patrem, & alium consolatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autem cognoscitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Adhuc pusillum, & mundus me iam non uidet: uos autem uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quod ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & apériam ei meipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: & sermo quem auditis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc locutus sum uobis apud uos manẽs. Paracletus autem ille qui est spiritus sanctus, quem spiritum mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcũq; dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor uestrum, neque formidet. Audistis quod ego dixi uobis, uado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quod dixerim, uado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi

uobis

ὑμῖν

ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅτ' ἂν γένηται, πι-
στεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν.
ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν
ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος,
ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετεί-
λατό μοι ὁ πατὴρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε ἄ-
γωμεν ἐντεῦθεν.

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ
πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐ-
μοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτὸ, καὶ πᾶν τὸ
καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα
καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν
λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν ἐμοὶ,
κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται
καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ
ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ
μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλή-
ματα. Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗ-
τος φέρει καρπὸν πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ
οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν
ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράν-
θη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς πῦρ βάλ-
ρλγ λουσι, καὶ καίεται. * Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ
δ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε
ρλδ αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. * Ἐν τούτῳ
ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν
φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. καθὼς
ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς.
Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐν-
τολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ
μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου
τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ταῦ-
τα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν
μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν
ρλε ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, κα-
δ θὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. * Μείζονα ταύτης ἀ-
ρλϛ γάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτῶν. * Ὑμεῖς φίλοι μου
ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.
οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ
οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς δὲ εἴρηκα
φίλους

uobis priusquam fiat, ut cum factum fu-
erit, credatis. Posthac non multa loquar
uobiscum. Venit enim princeps mundi
huius, & in me nō habet quicquam. Sed
ut cognoscat mundus, quod diligo pa-
trem, & sicut mandatum dedit mihi pa-
ter, sic facio. Surgite, eamus hinc.

Ego sum uitis uera, & pater meus agri XV
cola est. Omnē palmitē in me nō ferentē
fructū tollit, & omnem qui fert fructum
purgat, ut fructum copiosiorem afferat.
Iam uos mūdi estis propter sermonem,
quē locutus sum uobis. Manete in me,
& ego in uobis. Sicut palmes non potest
ferre fructum à semetipso, nisi manserit
in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis.
Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet
in me & ego in eo, hic fert fructū multū:
quia sine me nihil potestis facere. Si quis
in me nō manserit, eiectus est foras sicut
palmes, & exaruit: & colligunt eos, & in
ignem cōiciunt & ardent. Si manseritis
in me, & uerba mea in uobis manserint,
quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis.
In hoc glorificatus est pater meus, ut fru-
ctum copiosum afferatis, & efficiamini
mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita
& ego dilexi uos. Manete in dilectione
mea. Si præcepta mea seruaueritis, ma-
nebitis in dilectione mea, sicut & ego pa-
tris mei præcepta seruaui, & maneo in
eius dilectione. Hæc locutus sum uobis,
ut gaudiū meū in uobis maneat, & gau-
dium uestrū impleat. Hoc est præceptū
meū, ut diligatis uos inuicem sicut dilexi
uos. Maiorem hac dilectionē nemo ha-
bet, ut quis animā suam ponat pro ami-
cis suis. Vos amici mei estis, si feceritis
quæcunq; ego præcipio uobis. Nō post-
hac uos dico seruos, quia seruus nescit
quid faciat dominus eius. Vos autē dixi
amicos.

ιζ περὶ τοῦ παρακλήτου.

φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός
μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξα-
σθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα
ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέ-
ρλζ ρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. * Ἵνα ὅτι ἂν
δ αἰτήσητε ἐν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ
ρλη ὑμῖν. * Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγα-
ι πᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γι-
νώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ
ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφί-
λει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ' ἐγὼ
ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο
ρλθ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. * Μνημονεύετε τοῦ λό-
γ γου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μεί-
ρμ ζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. * Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑ-
ι μᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν,
ρμα καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. * Ἀλλὰ ταῦτα
α πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου.
ρμβ * Ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. * Εἰ μὴ
γ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶ-
ρμδ χον. Νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς
ι ἁμαρτίας αὐτῶν. * Ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πα-
ρμε τέρα μου μισεῖ. * Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν
ι αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν
οὐκ εἶχον. Νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκα-
σι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πλη-
ρωθῇ ὁ λόγος, ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ
αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅτ' ἂν δὲ ἔλ-
θῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ ιζ
τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ
τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει
περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ'
ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ.
ρμϛ * Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκαν-
α δαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς.
Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας
ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ
ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν
τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελά-
ρμζ ληκα ὑμῖν, ἵνα ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημο-
νεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. * Ταῦτα
δὲ

amicos: quia omnia quæ audiui à patre
meo, nota feci uobis. Non uos me elegi-
stis, sed ego elegi uos: & constitui uos, ut
eatis & fructum afferatis, & fructus ue-
ster maneat: ut quicquid petieritis patrē
nomine meo, det uobis. Hæc præcipio
uobis, ut diligatis uos mutuo. Si mūdus
uos odit, scitis quod me prius quam uos
odio habuerit. Si de mūdo fuissetis, mū-
dus quod suum est, diligeret. Quia uero
de mūdo non estis, sed ego selegi uos de
mundo, propterea odit uos mūdus. Me
mētote sermonis, quem ego dixi uobis:
Non est seruus maior domino suo. Si
me persecuti sunt, & uos persequētur. Si
sermonem meum seruauerunt, & uestrū
seruabunt. Sed hæc omnia faciēt uobis
propter nomen meum, quia nō nouerūt
eum qui misit me. Si non uenissem & lo-
cutus fuissem eis, peccatum nō haberēt.
Nunc autē non habent quod prætexāt
peccato suo. Qui me odit, is & patrē me-
um odit. Si opera nō fecissem inter eos
quæ nemo alius fecit, peccatum nō habe-
rent. Nunc autem & uiderunt & oderūt,
non solum me, uerumetiam patrē meū.
Sed hoc accidit ut compleat sermo, qui in
lege eorum scriptus est: Odio habuerūt
me gratis. Cum autē uenerit paracletus,
quem ego mittam uobis à patre, spirit9
ueritatis, qui à patre procedit, ille testi-
monium perhibebit de me. Quin & uos
testes estis, quia ab initio mecum estis.

Hæc locutus sum uobis, ut ne quid of-
fendamini. Alienos à synagogis facient XVI
uos. Sed ueniet tēpus, ut quisquis interfi-
ciat uos, uideat cultum præstare deo. Et
hæc facient uobis, quia non nouerūt pa-
trem neq; me. Sed hæc locutus sum uo-
bis, ut cū uenerit tempus illud, reminisca-
mini eorū, qd ego dixerim uobis. Hæc
u autē

δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν
ἤμην. νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά
με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως· περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν· διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· τί ἐστιν τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν· μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν

BVANGELIVM

autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram. Nūc autem uado ad eum, qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me quò uadam. Sed quia hæc locutus sum uobis, mœstitudo impleuit cor uestrū. Sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis, ut ego uadam. Si em̄ nō abiero, consolator ille non ueniet ad uos. Sin autem abiero, mittam eum ad uos. Et cū uenerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non credunt in me. De iustitia uero, quia ad patrē uado, & posthac nō uidetis me. De iudicio autē, quia princeps huius mūdi iā iudicatus est. Ad hæc multa habeo quæ uobis dicā, sed nō potestis portare nunc. Cū autē uenerit ille qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnē ueritatē. Nō em̄ loquetur à semetipso, sed quæcūq; audierit, loquet̄, & quæ futura sunt, annūciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annūciabit uobis. Omnia quæcūq; habet pater, mea sunt. Propterea dixi, quod de meo accipiet & annunciabit uobis. Pusillū, & nō uidetis me, & iterū pusillū, & uidebitis me, quia ego uado ad patrē. Dixerunt ergo quidā ex discipulis eius inter se: Quid est hoc, quod dicit nobis, pusillū & nō uidetis me, & rursus pusillū, & uidebitis me, & quia ego uado ad patrē? Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, pusillū? Nescimus qd loquat̄. Cognouit autē Iesus, quod uellēt ipm interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter uos, quod dixi, pusillū & non uidetis me, & iterū pusillū & uidebitis me. Amē amē dico uobis, plorabitis & lamētabimini uos, mūdus contra gaudebit. Vos autē mœrore afficiemini, sed mœror uester uertetur in gaudium. Mulier cum parit, dolorem habet, quia uenit

ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαράν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς ἄρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅ τι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. * ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν, αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἄρτι πιστεύετε; ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, κἀμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστί. * ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε· πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε· καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ ἔδωκας

SECVNDVM IOHANNEM. 231

uenit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis: propterea quod gaudeat hominem esse natum in mundo. Et uos igitur nunc quidem mœrorem habetis: sed iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollit à uobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico uobis, quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Hactenus non petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: ut gaudium uestrum sit perfectum. Hæc per prouerbia locutus sum uobis. Veniet tempus, cum iam non per prouerbia loquar uobis, sed palam de patre meo annunciabo uobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico uobis, quod ego rogaturus sim patrem pro uobis, Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis, & credidistis, quod à deo exiuerim. Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec prouerbium ullum dicis. Nunc scimus, quod scis omnia, nec opus est tibi: ut quis te interroget: Per hoc credimus, quod à deo existi. Respondit ei Iesus: Nunc creditis. Ecce instat tempus, & iam uenit, ut dispergamini unusquisq; in sua, mēq; solum relinquatis. & tamen non sum solus, quia pater mecum est. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habetis, sed bono animo sitis, ego uici mundum.

Hæc locutus est Iesus, & sublatis oculis in cœlum, dixit: Pater, uenit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut quotquot dedisti

XVII

καὶ αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον, ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον τελειώσας, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σου εἰσίν, ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

dísti ei, det eis uitam æternam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoſcant te ſolum, deum uerum, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. Ego te glorificaui ſuper terram; opus conſummaui, quod dediſti mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu pater apud temetipſum gloria, quam habui, priuſquam hic mundus eſſet apud te. Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruauerunt. Nunc cognouerunt, quod omnia quæcũq; dediſti mihi, abs te ſunt. Quia uerba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt, et cognouerũt uere, quod à te exiui: & crediderũt, quod tu me miſiſti. Ego pro eis rogo. Nõ pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi: quia tui ſunt. Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, & glorificatus ſum in eis. Et iam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te uenio. Pater ſancte, ſerua eos per nomen tuum, quos dediſti mihi: ut ſint unum, ſicut & nos. Cum eſſem cum eis in mundo, ego ſeruabam eos nomine tuo. Quos dediſti mihi, egò cuſtodiui, & nemo ex eis periit niſi filius ille perditus, ut ſcriptura cõpleretur. Nunc autem ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis. Ego tradidi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit: quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mũdo. Non rogo ut tollas eos è mũdo, ſed ut ſerues eos à malo. De mundo non ſunt, ſicut & ego nõ ſum de mũdo. Sanctifica eos per ueritatẽ tuã. Sermo tuus ueritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mundum, ita & ego miſi eos in mũdũ, & p eis ego ſanctifico meipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati per ueritatem.

θείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. * πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων. * καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς. * ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κεδρών, οὗ ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * ᾔδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. * ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. * Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξῆλθεν, εἶπεν αὐτοῖς, τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε· τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα

tatem. Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro iis, qui crediturí ſunt per ſermonem eorum in me: ut omnes unum ſint: ſicut tu pater in me & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint, ut credat mundus quod tu me miſeris, & ego gloriam quã dediſti mihi, dedi eis: ut ſint unum, ſicut et nos unũ ſumus. Ego in eis, et tu in me, ut ſint conſummati in unum, et ut cognoſcat mundus, quod tu me miſiſti, et dilexiſti eos, ſicut et me dilexiſti. Pater, quos dediſti mihi, uolo: ut ubi ſum ego et illí ſint mecũ: ut uideant gloriã meam, quã dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conditum mundũ. Pater iuſte, et mũdus te nõ cognouit: ego autem te cognoui, et hi cognouerunt, qđ tu me miſeris. Et notũ feci eis nomẽ tuũ, et notũ faciã, ut dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, et ego in ipſis. Hæc cum dixiſſet Ieſus egreſſus XVIII eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius. Nouerat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum: quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. Iudas ergo cum accepiſſet cohortem, & à pontificibus ac phariſæis miniſtros, uenit illuc cum laternis ac facibus & armis. Ieſus itaque ſciens omnia quæ uentura erant ſuper ſe, proceſſit ac dixit eis: Quem quæritis? Reſponderũt ei: Ieſum Nazarenũ. Dicit eis Ieſus: Ego ſum. Stabat autem & Iudas, qui prodebat cum, cum ipſis. Vt ergo dixit eis, ego ſum, abierun. retrorſum & ceciderunt in terrã. Iterum ergo interrogauit eos: Quẽ quæritis? Illí autẽ dixerunt: Ieſum Nazarenũ. Reſpondit Ieſus: Dixi uobis, quod ego ſum: Si ergo me quæritis, ſinite hos abire. Vt compleretur ſermo quem dixerat: Ex iis quos dediſti mihi, non perdidi

u 3 quenq;

ξξ αὐτῶν οὐδένα. * Σίμων οὖν πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαισεν τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.

ξξα * Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; * Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτὸν, * καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. * Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ἄλλος μαθητής. * Ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. * Ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. * Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. * Εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. * Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. * Τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. * Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών· οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; * Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; * Ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς

quentes. Simon ergo Petrus cū haberet gladiū, eduxit eum, & percussit pōtificis seruū, & abscidit auriculam eius dextrā. Erat autem nomē seruo Malchus. Dicit ergo Iesus Petro: Immitte gladiū tuum in uaginā. An nō bibam poculum quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorū cōprehenderūt Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerūt eum ad Annam primū: erat enim socer Caiaphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autē Caiaphas is qui consiliū dederat Iudæis, quod expediret unum hominem mori pro populo. Sequebatur autē Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Num & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem serui & ministri, qui prunas congesserant, quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autem cum eis & Petrus stans & calefaciens se. Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina ipsius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? interroga eos qui audierūt quid locutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Siccine respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit eum Annas uinctum ad

ξοι πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. * Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. εἶπον οὖν αὐτῷ· μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν· οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως συγγενὴς ὢν, οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ ὠτίον· οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; * Πάλιν οὖν ἠρνήσατο Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. * Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον, ἦν δὲ πρωΐα, * καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε· τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ· εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα· ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. * Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; * Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ; * Ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος· μή τι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; * Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. * Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. * Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε

ad Caiapham pōtificem. Stabat autem Simon Petrus et calefaciebat se. Dixerūt ergo ei: Num et tu ex discipulis eius es? Negauit ille, et dixit: Non sum. Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus eius, cuius absciderat Petrus auriculā: Nónne ego te uidi in horto cum illo? Iterū ergo negauit Petrus, et statim gallus cecinit. Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, et ipsi non introierunt in prætorium, ne cōaminarentur, sed ut ederent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, et dixit: Quam accusationem affertis aduersus hominē hunc? Respondérunt, et dixerunt ei: Si non esset hic nocens: haudquaquam tibi tradidissemus eū. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, et secundum legem uestram iudicate eum. Dixerūt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnū meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et cum hoc dixisset, iterum prodijt

πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. * καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. * Ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα, βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; * Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες· μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν. ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής. * Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσεν. καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, καὶ ἔλεγον· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. καὶ ἐδίδοσαν αὐτῷ ῥαπίσματα. * Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς· ἴδου ὁ ἄνθρωπος. * Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται ἐκραύγασαν, λέγοντες· σταύρωσον, σταύρωσον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. * Ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. * Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. * Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλᾶτος τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ· πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰμὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. * Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλᾶτος ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες· ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα αὐτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. Οἱ οὖν Πιλᾶτος

ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo causam. Est autem consuetudo uobis, ut unum dimittam uobis in pascha. Vultis ne ergo dimittam uobis illum regem Iudæorum? Clamauerunt rursum omnes dicentes: Non hunc, sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, & ueste purpurea circumdederunt eum, ac dicebant: Aue rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco uobis eum foras, ut cognoscatis, quod nullam in eo causam inuenio. Exiuit ergo Iesus foras, gestans spineam coronam, & purpureum pallium. & dicit eis: Ecce homo. Cum ergo uidissent eum pontifices & ministri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus: Accipite eum uos, & crucifigite. ego enim non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori: quia filium dei se fecit. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonē, magis timuit. Et ingressus est prætorium iterum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi nō loqueris? nescis quod potestatem habeam crucifigendi te, & potestatem habeam absoluēdi te? Respondit Iesus: Non haberes potestatē aduersum me ullam, nisi tibi datum esset è supernis. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Et ex eo quærebat Pilatus absoluere eum. Iudæi autem clamabāt dicētes: Si hunc absolueris, nō es amicus Cæsaris. Quicunque se regem facit, contradicit Cæsari. Pilatus autem

cum audisset

ἐξήγαγε τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον, λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. * Οἱ δὲ ἐκραύγασαν. ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. * Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰμὴ Καίσαρα. * Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυρωθῇ. * Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγαγον, καὶ βαστάζων ἑαυτῷ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν. * καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. * Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλᾶτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον· Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. * τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί. ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων· μὴ γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος· ὃ γέγραφα, γέγραφα. * Οἱ οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα· διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. * Εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα

cum audisset hunc sermonē, produxit foras Iesum, sedítq; pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autē Gabbatha. Erat autē parasceue paschæ, hora fermè sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex uester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Respondērunt pōtifices: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Acceperunt autem Iesum, & abduxerunt, atque is baiulans crucem suam, exiuit in eum (qui dicitur Caluaria) locum, Hebraice autem Golgotha, ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Iesum. Scripsit autem & titulum Pilatus, & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hebraice, & Græce, & Latinè. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli scribere, rex Iudæorum, sed quod ille dixerit, rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Milites ergo cum crucifixissent Iesum, acceperūt uestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, à summo contexta per totum. Dixerunt ergo inter se: Ne scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt scriptura impleretur, dicens: Partiti sunt uestimenta mea sibi, & in uestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt. Stabant autē iuxta crucem Iesu mater eius, & sotor matris eius Maria uxor Cleopæ, & Maria Magdalene. Cum uidisset ergo Iesus matrem ac discipulum astantem

ιη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κυρίου σώματος

πρεσῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ. γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἰδοὺ ἡ μητήρ σου. ὃ ἀπὲκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. *Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει. Διψῶ. Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσώπῳ περιθέντες, προήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. *Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπε. Τετέλεσται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ἐρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχει αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία. κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. Ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Ὀστοῦν οὐ συντριβήσετε ἀπ' αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. *Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πιλᾶτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος. *Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα μύρνης καὶ ἀλοῆς ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. *Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν

astantem, quē diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. Postea sciens Iesus, quod omnia iam consummata essent, ut consummaretur scriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat positum aceto plenum. Illi uero impleuerunt spongiam aceto & hysopo, & impositam admouerunt ori eius. Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. & inclinato capite tradidit spiritum. Iudæi ergo, quoniam parasceue erat, ut non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum, ut frangerentur eorū crura, ac tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cum uenissent, ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. sed unus militum lancea latus eius fodit, & cōtinuo exiuit sanguis & aqua. Et qui uidit, testimonium perhibuit: & uerum est testimoniū eius. Et ille scit quod uera dicit, ut & uos credatis. Facta sunt enim hæc, ut scriptura impleretur: Os nō comminuetis ex eo. Et rursus alia scriptura dicit: Videbunt in quem pupugerunt. Post hæc autē rogauit Pilatum Ioseph Arimathiensis: qui erat discipulus Iesu, sed occultus propter metum Iudæorum: ut tolleret corpus Iesu, idq; permisit Pilatus. Venit autem & Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloës ad libras fermè centum. Acceperūt ergo corpus Iesu, & obuinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat autem in eo loco ubi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum, in

ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν. *Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτείας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τῶν μνημείου. *Τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέν τοι εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. *Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔθηκαν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. *Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ σὺ ἐβάσασας αὐτὸν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας, κγὰω αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. Μαρία

in quo nondum quisq; positus erat. Ibi ergo propter parasceuen Iudæorū, quod in propinquo esset monumentū, posuerunt Iesum. Primo uero die sabbatorum Maria Magdalene uenit mane, cū adhuc tenebræ essent, ad monumētum, uidétq; lapidem sublatū à monumento. Currit ergo, & uenit ad Simonē Petrū, & ad alterū illum discipulū, quē amabat Iesus, & dicit illis: Sustulerūt dñm è monumēto, & nescimus ubi posuerint eum. Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & uenerūt ad monumētū. Currebāt aūt duo simul, & ille alius discipul⁹ præcucurrit citius Petro, uenitq; prior ad monumētū. Et cū se inclinasset, uidit posita linteamina, nō tñ introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequēseū, & introiuit in monumentū, & uidet linteamina posita, & sudariū quod fuerat super caput eius nō cū linteaminib⁹ positū, sed separatim inuolutū in unū locū. Tūc ergo introiuit et ille ali⁹ discipulus, q uenerat prior ad monumentū, uiditq; & credidit. Nondū em̄ nouerāt scripturā, quod oportuisset eū à mortuis resurgere. Abierunt ergo rursus discipuli ad semetipsos, Maria autem stabat ad monumentū foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se in monumētū, & uidet duos angelos amictos albis, sedentes unū ad caput, & alterū ad pedes illic, ubi posuerant corpus Iesu. Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Sustulerūt dominū meū, nec scio ubi posuerunt eū. Hæc cum dixisset, cōuersa est retrorsum, & uidet Iesum stantem, nec sciebat quod Iesus esset. Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras? Quem quæris? Illa existimans quod hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu asportasti eū, dicito mihi, ubi posueris eū, & ego eum tollam. Dicit ei Iesus: Maria.

μαρία, στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββου-
νοί, ὃ λέγεται διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς.
μή μου ἅπτου. οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν
πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς
μου, καὶ εἶπε αὐτοῖς. ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα
μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν
ὑμῶν. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαλήνη, ἀναγγέλ-
λουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον,
σιγ καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. * οὔσης οὖν ὀψίας τῇ
θ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν
θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ
συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἦλ-
θεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐ-
τοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐ-
σιδ τοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. * ἐχά-
ρησαν οὖν οἱ μαθηταί, ἰδόντες τὸν κύριον. εἶ-
πεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν. εἰρήνη ὑμῖν.
καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω
ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐ-
σιε τοῖς, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. * ἂν τινων ἀφῆ-
ζ τε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινων
σις κρατῆτε, κεκράτηνται. * θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν
ι δώδεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ'
αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ
ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐ-
τοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυ-
λόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν
χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύ-
σιζ σω. * καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω
θ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ' αὐτοῦ, ἔρχεται
ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς
τὸ μέσον, καὶ εἶπεν. εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει
τῷ θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε
τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλ-
λε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος,
σιη ἀλλὰ πιστός. * ἀπεκρίθη ὁ θωμᾶς, καὶ εἶπεν
ι αὐτῷ. ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. λέγει αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς. ὅτι ἑώρακάς με θωμᾶ, πεπίστευκας,
μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολ-
λὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς
ἐνώπιον

Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni, quod dicitur magister. Dicit ei Iesus. Noli me tangere. Nondum enim abscendi ad patrem meum. Sed uade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, & deum meum, & deum uestrum. Venit Maria Magdalene, annuncians discipulis, quod uidisset dominũ; & ea dixisset sibi. Cum ergo uespera esset die illo qui erat unus sabbatorũ, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli cõgregati propter metũ Iudæorum, uenit Iesus, stetitq́ in medio, & dicit eis: Pax uobis. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gauisi sunt ergo discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis iterũ: Pax uobis. Sicut misit me pater, ita & ego mitto uos. Hæc cum dixisset, flauit in eos, & dicit eis: Accipite spiritum sanctũ. Quorũcunq́ remiseritis peccata, remittuntur eis: quorũcunq́ retinueritis, retenta sunt. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, nõ erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerũt ergo ei alij discipuli: Vidimus dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manibus ei⁹ uestigium clauorum, & mittam digitum meum in uestigium clauorum, & mittã manum meam in latus eius, nõ credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed credens. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus me⁹ & deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui nõ uiderũt & crediderunt. Multa quidẽ & alia signa fecit Iesus in conspectu

ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμ-
μένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγρα-
πται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν
σιθ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἐφανέρω-
σεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆς θαλάσ-
σης τῆς τιβεριάδος. ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν
ὁμοῦ σίμων πέτρος καὶ θωμᾶς, ὁ λεγόμενος
δίδυμος, καὶ ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ κανᾶ τῆς γαλι-
λαίας, καὶ οἱ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ δύο. λέγει αὐτοῖς σίμων πέτρος. ὑπάγω
ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ. ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς
σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν πλοῖον
εὐθὺς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.
πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης, ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν
αἰγιαλὸν, οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι
Ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. παιδία, μή τι
προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ. ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς. βάλλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ
πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ
οὐκ ἔτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους
σκ τῶν ἰχθύων. * λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος,
ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τῷ πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστι.
σίμων οὖν πέτρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστι,
τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνὸς, καὶ ἔβα-
λεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθη-
ταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν
ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύ-
σκα ροντες τὸν δίκτυον τῶν ἰχθύων. * ὡς οὖν ἀπέ-
θ βησαν εἰς τὴν γῆν βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμέ-
νην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. λέγει
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν
σκβ ἐπιάσατε νῦν. * ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυ-
θ σε τὸν δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων με-
σκγ γάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν. καὶ τοσούτων
θ ὄντων, οὐκ ἰσχίσθη τὸ δίκτυον. * λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σκδ σοῦς. δεῦτε ἀριστήσατε. * οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν
ι μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτοῦ. σὺ τίς εἶς; εἰδότες, ὅτι
σκε ὁ κύριός ἐστιν. * ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβά-
θ νει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον
σκς ὁμοίως. * τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς
τοῖς μαθηταῖς

in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, q́ Iesus est Christus ille filius dei, & ut credentes uitã habeatis per nomen eius. Postea manifestauit se iterum Iesus ad mare Tiberiadis. Manifestauit aũt sic. Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur didymus: & Nathanaël, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, alijq́ ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petr⁹: Vado piscatum. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Exierunt & ascenderunt in nauim statim, & illa nocte nihil ceperunt. Mane autẽ iam facto stetit Iesus in litore, non tamen cognouerũt discipuli, quod Iesus esset. Dicit eis Iesus: Pueri, num q́d opsonij habetis? Responderũt ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dexterã nauigij partem rete, & inuenietis. Miserunt ergo, & iam non ualebant illud trahere præ multitudine piscium. Dicit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus, Petro: Domin⁹ est. Simon ergo Petrus cum audisset q́d dñs esset, tunica succinxit se, erat em̃ nudus, & misit se in mare. Alij autem discipuli nauigiolo uenerũt: non enim longe aberant à terra, sed circiter cubitis ducentis, trahentes rete piscium. Vt ergo descẽderũt in terram, uiderũt prunas positas, & piscẽ suppositũ, & panem. Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenũ magnis piscibus centum quinquagintatribus. Et cum tot essent, nõ est scissum rete. Dicit eis Iesus: Venite prandete. Et nemo discipulorũ audebat interrogare eũ, dicẽs: tu quis es? cũ scirent q́ dñs esset. Venit itaq́ Iesus, & accipit panẽ, & dat eis, & piscẽ similiter. Hac iã tertia uice manifestatus est Iesus

XXI

φῆς μαθηταῖς αὐτ, ἐγερθεὶς ἐπανελθὼν. ὅτι οὕτω
λέγει ζῶσι σίμωνι πέτρῳ ὁ ἰησοῦς,
Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων;
λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε.
λέγει αὐτῷ. * βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐ-
τῷ πάλιν δεύτερον. * Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγα-
πᾷς με; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φι
λῶ σε. λέγει αὐτῷ. * ποίμαινε τὰ πρόβατά
μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. * Σίμων ἰωαννᾶ, φι
λεῖς με; ἐλυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ
τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, σὺ
πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. * βόσκε τὰ πρόβατά μου.
* Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώ-
νυες σεαυτὸν, καὶ περιπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅτε
δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλ
λος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶ-
πε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θε-
όν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. Ἀκολούθει μοι.
Ἐπιστραφεὶς ὁ πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν,
ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέ
πεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶ
πε. κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; τοῦτον ἰδὼν
ὁ πέτρος, λέγει τῷ ἰησοῦ. κύριε, οὗτος δὲ τί
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν
ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. ἐξ
ἦλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς,
ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ
εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλ
λ᾽ ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός
σε; οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ
τούτων, καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι
ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα
πολλὰ ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γρά
φηται καθ᾽ ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον
χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

discipulis suis cũ resurrexisset à mortuis. Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Iohānis, diligis me plꝰ his? Dicit ei: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterũ: Simon Iohānis, diligis me? Ait illi: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce oues meas. Dicit ei tertio: Simō Iohānis, amas me? Indoluit Petrꝰ, ꝙ dixisset sibi tertio, amas me, dixitq; ei: Domine, tu omia nosti, tu scis quod amem te. Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non uis. Hoc autem dixit, significās qua morte glorificaturus esset deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Cōuersus Petrus, uidet illum discipulū, quē diligebat Iesus, sequentē: qui & recubuit in cœna sup pectus eius, & dixit: Domine, quis est ille qui tradit? hunc ergo cum uidisset Petrus, dicit Iesu: Dñe, hic autem quid? Dicit ei Iesus: Si eum uelim manere donec ueniã, quid ad te? tu me sequere. Exijt ergo sermo iste inter fratres, qd discipulus ille nō moreret. Et nō dixerat ei Iesus, non moritur: sed, si eũ uelim manere donec ueniam, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus ꝙ uerum est testimoniū eius. Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur p singula, nec ipse, opinor, mũdus caperet eos qui scriberentur libros.

EVANGELII SECVNDVM IOHANNEM, FINIS.

Ἀπὸ δαμασκοῦ ἤρξατο, καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσόν, κἀκεῖθεν εἰς
ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἰλλήμ, καὶ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν. κἀκεῖθεν ἀφορισθεὶς
μετὰ βαρνάβα εἰς τὴν ἀπροσολίν, κατῆλθεν εἰς σελεύκειαν, εἶτα εἰς κύπρον, ἔν-
θα καὶ παῦλος ἤρξατο καλεῖσθαι. εἶτα εἰς πέργαν, εἶτα εἰς ἀντιόχειαν τῆς πι-
σιδίας, εἶτα εἰς ἰκόνιον, εἶτα εἰς λύστραν καὶ δέρβην τὴν λυκαονίας, εἶτα
εἰς παμφυλίαν, εἶτα πάλιν εἰς πέργαν, εἶτα εἰς ἀτταλείαν, εἶτα πάλιν εἰς ἀντιόχειαν
τῆς συρίας, εἶτα πάλιν ἐκ τρίτου εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ πολλῶν ἡμερῶν. εἶτα πάλιν τέταρτον εἰς ἀντιόχει
αν. εἶτα διῆλθε πολλὴν συρίαν καὶ πολλὴν κιλικίαν. εἶτα πάλιν διεύτερον εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ἔνθα
τὸν μαθητὴν τιμόθεον παρεπέμψω, εἶτα εἰς πολλὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χώραν, εἶτα εἰς μυσίαν, εἶτα εἰς τρῳ
άδα. κἀκεῖθεν εἰς νεάπολιν, εἶτα εἰς φιλίππους τῆς μακεδονίας, εἶτα διῆλθον πολλὰ ἀμφίπολιν καὶ
τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέρροιαν, εἶτα εἰς ἀθήνας, εἶτα εἰς κόρινθον, εἶτα εἰς
ἔφεσον, εἶτα εἰς καισάρειαν, εἶτα διεύτερον εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς πολλὴν γαλατικὴν χώ
ραν καὶ φρυγίαν, εἶτα πάλιν διεύτερον εἰς ἔφεσον. εἶτα διῆλθον πολλὰ μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλά
δα. κἀκεῖθεν διῆλθον πολλὰ μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν διεύτερον εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων
πάλιν εἰς τρωάδα, ἔνθα μὲν τυχὸν ἤγαγε πεσόντα, εἶτα εἰς πολλὰ ἄσσον, εἶτα εἰς μιτυλήνην, εἶτα
εἰς τὰ ἄνω κεῦ χίου, εἶτα εἰς σάμον, κἀκεῖθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος τοὺς ὠφέσου
πολλοὺς ὡμίλησεν αὐτοῖς. εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα, κἀκεῖθεν εἰς τύρον, εἶτα εἰς
πτολεμαΐδα, κἀκεῖθεν εἰς καισάρειαν, κἀκεῖθεν πάλιν τέταρτον ἀνῆλθεν εἰς ἰλλὴμ. κἀκεῖθεν πρε-
σβύτερος εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν διεσμιώτης ἐγώμην. οὕτως, ἀπὸ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα,
κἀκεῖθεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, εἶτα εἰς κνίδον. κἀκεῖθεν πρὸς παθῶν, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ἔνθα ἡ ἔχι
δνα καθήκατο τῆς χρόης αὐτῆ, ἡ ἔμενεν ἀσλαβής. εἶτα εἰς συρακούσας, εἶτα εἰς ῥήγιον τῆς καλαβρί-
ας, εἶτα εἰς ποτιόλους. κἀκεῖθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντησάντων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς
ἀππίου φόρον καὶ τρεῖς ταβερνάς. καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην, ἡ διέτριψε χρόνον ἱκανὸν, ὕστε-
ρον δὲ αὐτὴ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτοδὶ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ πᾶν καλλί-
σιμ οἴκοις ἢ βασιλείοις τὰ λείψανα τότε καθείξαντες, ἐπέτιον αὐτῷ μνήμης ἡμέραν πανηγυρί
ζουσι τῇ πρὸ ἰδῶν καλανδῶν ἰουλίων, ἔκτῳ δὲ ὅλῳ μηνὶ τοῦτο μαρτύριον ἑορτάζοντες. πολλοὶ δὲ ἢ
πρότερον ἤδη πεπαύκεσαν ὑπὲρ πίστεως ἀγῶνα ἀγωνισάμενοι, καὶ πολλὰ πᾶσι τοῖς ἀκτέω
σιν ἀνθρώποις εἰσηγήσαντο. ἔτι δὲ καὶ ὑφῶν τῶν δεκαπεντάρων ἰουδαίων τοῦτον τὸν ὅλον
ἀνδρώποις διέγραψε πολιτείαν. Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ἐν βραχεῖ καὶ τὸν χρόνον ἐπιμεμαθηκέναι
τοῦ κηρύγματος παύλου, ἐκ τῶν χρονικῶν κανόνων ἐυσεβίου τοῦ παμφίλου πρὸς ἀνακεφαλαίωσιν ποι
ούμενος. ἔνθα δὴ πρὸς βίβλον μετὰ χεῖρα εἰληφὼς, καὶ ταύτῃ ἀναπτύξας, ἐυρίσκω τὸ πάθος τοῦ σω
τῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει ὑπερίου καίσαρος γεγενημένον, καὶ τοῦ ἑξῆ
ἡμέρᾳ δὲ εὐθὺς ἀνάστασιν, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ χριστοῦ. καὶ μετ᾽ ἡμέρας ὀλί
γας εἶδον ἐκεῖ τοὺς ἀποστόλους προχειριζομένους εἰς διακονίαν, τὸν ἀντιφερώνυμον σέφανον, καὶ
τοὺς ἀμφ᾽ αὐτόν. καὶ μετέπειτα σάσιν ἰουδαίων πάλιν καταλαμβάνω, παθὼς ἤδη προείπομεν, ἡ τὸν σέ
φανον ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε. ἡ δὴ παῦλον σωληνοκοῦντα πάντα τὸν φόνον. ὃς μικρὸν ὕστερον τοῖς
ἄρχουσι τῶν ἰουδαίων πρᾶσας, ἐπιστολὰς ἐκόμιζεν πρὸς τοὺς ἐν δαμασκῷ ἰουδαίους, ἡ τῶν μαθη-
ῶν. ἡ μέσῳ δὲ τῇ ὁδῷ ἡ κλῆσις αὐτῷ γεγένηται πρᾶξ θεοῦ, ὡς μικρῷ προαναλωθεῖσα δ᾽ ἔπος.
ὃν ἐπιλαβομένου δὴ τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους ὑπερίου καίσαρος, κατάρξαντος ἐν παύλου τοῦ κη-
ρύγματος φησὶν ἡ ἱστορία, καὶ πᾶσαν οἰκουμένην διαδραμεῖν εὐαγγελιζόμενον τὸν εἰς χριστὸν
πιστεῦσαν μέχρις ἐτῶν καιδεκάτου ἔτους κλαυδίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε καὶ ἰουδαίας φήλικος.

ἐφ ὃν κατηγορηθεὶς ὑπὸ Ἰουδαίων, τὴν ἀπολογίαν ἐποιήσατο παῦλος. ὃς δὴ τὴν ἀπόστολον ὑπὲρ
τὴν καισάρειαν δισμωτήριον κατῆξεν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσι. μεθ' ὃν διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος
φῆστος, ἐνθὺς ἀνακρίνεται ὑπ' αὐτοῦ παῦλος, τοῖς Ἰουδαίοις ὢν τότε μεγίστην χάριν καταθέ-
μενος. τότε δὴ ὁ μακάριος νομίσας οὐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι τῶν δεσμῶν, ἢ καίσαρα ἐπικαλεσά
μενος, ἐπὶ τοῦτο ἦλθε τὸ βῆμα τοῦ ἐπικαλέσασθαι καίσαρα. καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπεται πρὸς νέρωνα καίσα
ρα. σαυλῷ δὲ αὐτῷ καὶ ἀρίσαρχος, ὃν καὶ εἰκότως συναιχμάλωτόν που τῶν ἰουδαίων ὁ παῦλος ἐπο-
λυτίαν ὅλην ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τότων ἴσμεν ἡμῖν τῶν λυκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῆς ἀποστόλων,
κατ' ἐκείνου καιροῦ τὸ βιβλίον συγγραφόμενος. καὶ τὰ καθεξῆς οὐκ ἴσα τότε γινώσκων, οὐδὲ τὸ μαρ-
τύριον αὐτὸ ἐγκατέθετο τῇ βίβλῳ. καταλιπόντες δ' αὐτὸ ἐκεῖσε λυκᾶς τε καὶ ἀρίσαρχος ἦλθον. εὐσε-
βὴς γὰρ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀκριβῶς πεπιεργασάμενος, ἰσόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς
ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τότε τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶν τὸν παῦλον ἀνεῖσθαι διὰ τριῶν. τὸν
δὲ θεῖον λόγον ἀκωλύτως κηρύττειν, ὡς ἤσκημένον μᾶλλον. τότε μὲν οὖν ἐπὶ νέρωνος ἀπολογησάμενον
τὸν παῦλον, λύθηναι ἐπὶ τῷ τὸ κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει σιλανὸν ὑπὸ καίσαρος ἀποσταλέν-
τα, εὐαγγελίζεσθαι ἑτέροις θνέσι. καὶ ἔπεσιν εἰς ἄκρον ἡμερίας ὁ νέρων ἀφικόμενον, ἀνελεῖν μὲν
ἀγχίνοιαν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ παῖδος, καὶ ὁκταυίαν τὴν ἑαυ
τοῦ γυναῖκα. ἄλλους μυρίους ὡς ἐμοὶ δοκεῖν προσήκοντας. μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν
κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν ἀπόστολον ἐπῆλθε σφαγάς. μετασταλάμενος δὲ ὁ παῦ-
λος ἀνεῖται, ὡς βέλτιόν φησιν. σωθῆναι δὲ πάλιν ὁ λυκᾶς αὐτῷ, ἔνθα δὴ καὶ σώζεται ὁ παῦλον τῆς ἀ-
ποστόλου ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρήσαι, ἐφ' ᾧ τὴν κεφαλὴν ἀπο-
τμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τῆς γενεσιακῆς ἑκάστου ἔτους ἑβδομὰς καίσαρος ἧς δεῖ κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον
ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτους ἧς, καὶ τὰ γαῖτα δὲ ὠφελοῦντος ἔτους ἧς. ἔνθεν καὶ τὴν μὲν
κρόνον ἐλάττω ἴσμεν. ὃν δὲ διαδεξάμενος νέρωνα ἔτους ἑκάστου ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνῆ-
λε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος ὑμοθέν, πρὸ μιᾶς τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων,
τάδε ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐ
τοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ καὶ
ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, τοῦτον λέγων εἶναι τὸν νέρωνα. πρὸ δὲ τῆς
δευτέρας οὐκ ἦν καὶ πλεῖστη τῶν κατ' αὐτὸν μαρτυρία, φησί. τὴν καλὴν διακονίαν σου πληροφόρη-
σον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λυκᾶς ἦν πάλιν
σὺν αὐτῷ, μετὰ λίγα φησὶ πάλιν, ἀσπάσεταί σε γράφει, λυκᾶς ὁ σὺν ἐμοί. εἶτα οὖν ὁ πᾶς χρό
νος τοῦ κηρύγματος παύλου, ἔτη ἑπτὰ καὶ ἓν ἔτος. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διέτριβεν ἐπὶ τῷ μὴ καισά
ρεαν δεσμωτηρίῳ. πρὸς δὲ τούτοις πάλιν τὰ ὧν ἐρρώμη πρότερα δύο ἔτη, καὶ τὰ πλανήται δὲ ἔτη
δέκα, ὥστε εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς πλειόνων, ἑξήκοντα καὶ ἑπτά.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Ἐπὶ νέρωνος τοῦ καίσαρος ὡμολόγησεν αὐτόθι παῦλος ὁ ἀπόστολος, ἐφ' ᾧ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ὢν τοῦ τριακοστοῦ καὶ ἕκτου ἔτους τοῦ σωτηρίου πάθους, ἐν καλῷ ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ὢν ῥώμῃ, πέμπτῃ ἡμέρᾳ παῦνι μηνός, ἣ ἐστὶν λέγοντες παρὰ ῥωμαίοις τῇ πρὸ ἓξ ἰῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθ' ἣν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος τοῦ κατ' αὐτὸν μαρτυρίου, ἐξήκοντα τῷ καὶ ἑνὶ ἔτει τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πάσχοντος.

πράξεις

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

ACTA APOSTOLORVM.

Ὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων ὦ θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ

Vperiore quidem uolumine diximus Theophile, de omnibus quæ cœpit Iesus tũ facere, tũ docere, ad eum usq; diem, quo posteaq; impartitus in hoc ipsum spiritũ sanctũ, mãdata dederat, quos delegerat, apostolis, sursum assumptus est, quibus etiã seipsum exhiburat uiuentẽ, posteaq; supplicio fuisset affectus, idq; compluribus argumentis, dum per dies quadraginta conspicitur ab illis, ac loquitur eis de regno dei, & cõgregans illos in idem loci, præcepit eis ne discederent Hierosolymis, sed ut expectarent promissum patris, de quo (inquit) audistis ex me. quoniam Iohannes baptizauit quidem aqua, uos autem baptizabimini spiritu sancto post dies hosce non multos. Illi igitur ubi conuenissent, percontabantur illum, dicentes: Domine, num in tempore hoc restituis regnum Israëli? Dixit autẽ ad illos: Non est uestrum nosse tẽpora & articulos tẽporum, quos pater in sua ipsius cõstituit potestate: sed accipietis uirtutem, postea quàm spiritus sanctus aduenerit super uos, & critis mihi testes, non solum Hierosolymis, uerumetiam in uniuersa Iu-

Σαμάρειαν, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.
καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον, ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡσεὶ ἑκατὸν εἴκοσι. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμά, τουτέστι, χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐ-

dæa, Samariáque, denique usque ad extrema terræ. Atque hæc locutus, uidentibus ipsis eisdem, in altum sublatus est: & nubes subduxit illum ab oculis eorũ. Cúmque essent defixis in cœlum oculis, eunte illo, ecce uiri duo astiterunt illis amicti uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis intuẽtes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum. Tũc reuersi sunt Hierosolymam à monte, qui uocatur Oliueti, qui abest ab Hierosolymis iter sabbati. Et cum introissent, ascenderunt in cœnaculum ubi mansitabant & Petrus & Iacobus, & Iohánes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi frater: Hi omnes perseuerabant unanimiter in deprecatione & obsecratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, cumque fratribus illius. Et in diebus his exurgens Petrus in medio discipulorum, dixit (erátque turba nominum simul ferè centum uiginti) Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quam prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux ijs, qui comprehenderunt Iesum: quia cooptatus erat in numerum nostrum, & sortitus erat partem ministerij huius. Et is quidem parauit agrũ ex mercede iniquitatis, suspensusque crepuit medius, & effusa sunt omnia uiscera eius. Et innotuit omnibus habitantibus Hierosolymæ, ita ut appellaretur ager ille lingua illis uernacula Acheldama, hoc est, Ager sanguinis. Scriptum est enim in libro psalmorum: Fiat commoratio eius deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et episcopatum eius

αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν σὺν ἡμῖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἴουστον, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι, εἶπον. Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων δύο, ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσε ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν Ἰερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. Οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον

eius accipiat alter. Oportet igitur ut ex his uiris, qui nobiscũ uersati sunt toto tẽpore, quo dñs Iesus perpetuam uitæ cõsuetudinem egit nobiscum, exorsus à baptismo Iohānis ad eum usq; diem, quo receptus est à nobis: unus quispiam constituatur, qui sit unà nobiscum testis resurrectionis eius. Et statuerũt duos, Ioseph, qui uocatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiam. Et facta precatione, dixerunt: Tu domine, qui corda nosti omniũ, ostende utrum elegeris ex his duobus, ut accipiat sortem ministerij huius & apostolatus, unde præuaricatus excidit Iudas, ut abiret in locum suũ. Et dederunt sortes eorum, & cecidit sors super Mathiam, & cooptatus est ad numerum undecim apostolorum.

Et cum compleretur dies pentecostes, II erant omnes unanimiter in eodem loco. Et factus est repente de cœlo sonitus, tãquam impetu uenientis flatus uehementis, & repleuit totam domum, ubi erant sedentes. Et uisæ sunt illis dissectæ linguæ uelut igneæ, sedítque super singulos eorum, ac repleti sunt omnes spiritu sancto, cœperúntque loqui alijs linguis, prout spiritus ille dabat eloqui illis. Erãt autem Hierosolymis habitantes Iudæi, uiri religiosi ex omni natione earũ, quæ sub cœlo sunt. Is rumor cum increbuisset, conuenit multitudo & confusa est, quod audiret unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupébant autem omnes, ac mirabãtur, dicentes inter sese: Nónne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sũt? Et quomodo nos audimus eos sua quisq; lingua in qua nati sumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & habitatores Mesopotamiæ, Iudææq; & Cappadociæ, Ponti, & Asiæ, Phrygiæ, & Pamphyliæ,

ἄιγυπτον, καὶ τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην
καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ῥωμαῖοι, ἰουδαῖοι τε καὶ
προσήλυτοι, κρῆτες καὶ ἄραβες, ἀκούομεν λα-
λοάντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ
μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες, καὶ δίκ
πόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέ
λοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες, ἔλεγον.
ὅτι γλεύκους μεμεσωμένοι εἰσί. Σταθεὶς δὲ πέ
τρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ,
καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ
οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑ-
μῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά
μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι
μεθύουσιν. ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας. ἀλ
λὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ προφήτου ἰω-
ήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει
ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶ
σαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν,
καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν
ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν
ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καί τοι ἐπὶ τοὺς
δούλους μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς
ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός
μου, καὶ προφητεύσουσι, καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ
οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα
καὶ πῦρ, καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστρα-
φήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν
ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ
ἐπιφανῆ. καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἐὰν ἐπικαλέσηται
τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες ἰσραηλῖται,
ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. Ἰησοῦν δὲν να
ζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμέ-
νον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημεί
οις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν,
καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμέ-
νῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον, λα
βόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες ἀ-
νείλετε, ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδί-
νας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖ
σθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν.
προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ
παντὸς

Aegypti, & partium Libyæ eius quæ est finitima Cyrenæ, & aduenæ Rhomani, Iudæiq; & Proselyti, Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica dei. Stupebāt autem omnes, ac mirabant, inter se dicētes: Quid nam uult hoc esse? Alij autem irridentes, dicebant: Musto expleti sunt isti. Stans aūt Petrus cum undecim, extulit uocem suā, ac locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hierosolymis uniuersi, hoc uobis notū sit, & auribus percipite uerba mea. Non enim sicut uos existimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est quod dictum est per prophetam Ioël: Et erit in nouissimis diebus, dicit deus, effūdam de spiritu meo super omnem carnem. Et prophetabunt filij uestri, & filiæ uestræ. iuuenes uestri uisiones uidebūt, & seniores uestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetabunt. & dabo prodigia in cœlo superne, & signa in terra inferne, sanguinem & ignem & uaporem fumi. Sol cōuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam ueniat dies ille domini magnus atq; illustris. Et futurum est: ut omnis quicunq; inuocauerit nomen domini, seruetur. Viri Israēlitæ, audite uerba hæc: Iesum Nazarenum, uirum exhibitum à deo erga uos uirtutibus & prodigijs & signis, quæ fecit per illum deus in medio uestri, sicut & ipsi scitis, hunc definito consilio & præscientia dei traditū, cum accepissetis per manus iniquorum, crucifixum interemistis, quem deus suscitauit solutis doloribus mortis, quatinus impossibile erat teneri illum ab ea. Dauid enim dicit de eo: Prouidebam dominum coram me semper,

παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σα-
λευθῶ. διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου,
καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ
ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι
οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου,
οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με
εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. Ἄνδρες
ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς
ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβίδ, ὅτι καὶ
ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐ-
τοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης.
προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς, ὅτι ὅρ-
κῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀ-
σφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐ-
τοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστῆσαι τὸν χριστόν,
προειδὼς ἐλάλησε περὶ μὲν ἀναστάσεως τοῦ
χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελήφθη ἡ ψυχὴ αὐ-
τοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διά-
φθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θε-
ός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ
δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγε-
λίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ
τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέ-
πετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ δαβὶδ ἀνέβη εἰς
τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός. εἶπεν ὁ κύρι-
ος τῷ κυρίῳ μου κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως
ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν πο-
δῶν σου. Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶ-
κος ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν
ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον δὲν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
ἐσταυρώσατε. Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ
καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ
τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. τί ποιήσωμεν ἄν-
δρες ἀδελφοί; πέτρος ἔφη πρὸς αὐτούς.
μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑ-
μῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν
τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐ-
παγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι
τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται
κύριος

semper: quoniam à dextris est mihi, ne cōmouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea. insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam nō derelinques animam meam in inferno, nec sines ut sanctus tuus uideat corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Viri fratres, quandoquidem licet libere dicere apud uos de patriarcha Dauid, quod & defunctus est, & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quod iureiurando iurasset sibi deus, futurum, ut de fructu lumbi ipsius, quātum ad carnem, Christus exoriretur, ac sederet super sedem eius, præscius locutus est de resurrectione Christi, quod non derelicta sit in inferno anima eius, neq; caro eius uiderit corruptionem. Hunc Iesum suscitauit deus, cuius omnes nos sumus testes. Dextera igitur dei exaltatus, & promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc qd' nunc uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cœlos, sed dicit ipse: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi, donec ponā inimicos tuos scabellum pedum tuorū. Certo sciat ergo tota domus Israël, quod dominū & Christum fecerit deus, hunc Iesum quem uos crucifixistis. His autem auditis cōpuncti sunt corde, & dixerūt ad Petrum ac reliquos apostolos: Quid faciemus uiri fratres? Petrus ait ad illos: Delictorum pœnitentiā agite, & baptizetur unusquisque uestrū in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti. Vobis enim facta est repromissio & filijs uestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunque aduocauerit dominus

κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. Ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. Ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. Καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἁφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐπὶ δὲ αὐτὸ δὴ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν, ἐπὶ τὴν ὥραν τὴν προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν. Ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερόν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ, εἶπε. Βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. Εἶπε δὲ πέτρος. Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειρε, καὶ περιπάτει. καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἅλλομενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος

dominus deus noster. Aliisq; uerbis plurimis testificatus est, & exhortat⁹ est eos dicens: Seruemini à generatione ista prana. Qui ergo libenter acceperunt sermonem eius, baptizati sunt: & accesserũt in die illo animæ circiter ter mille. Erant aũt perseuerantes in doctrina apostolorum, & cõmunicatione, & fractione panis, & precationibus. Obortus est autem oĩ animæ timor, multáq; prodigia & signa per apostolos ædebantur. Omnes autẽ qui credebant erant coniuncti, & habebant omnia cõmunia. Possessionésq; & substantias uendebant, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et q̃tidie perdurãtes unanimiter in templo, & frangentes per singulas domos panẽ, inuicem sumebant cibum, cum exultatione & simplicitate cordis laudantes deum, & habentes gratiam apud omnem plebem. Dominus autem addebat qui salui fierent quotidie congregationi.

III

Simul aũt Petrus & Iohannes ascẽdebant in tẽplũ, ad horã precationis nonã. Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris suæ, baiulabat, quem ponebant quotidie ad portã tẽpli, quæ dicit speciosa, ut péteret eleemosynã ab introeũtib⁹ in templũ. Is cũ uidisset Petrũ ac Iohanẽ ingressuros in tẽplũ, rogabat ut eleemosynam acciperet. Defixis aũt in eum oculis Petr⁹ cũ Iohane dixit: Aspice in nos. At ille intẽdebat in eos, sperãs se aliquid accepturum ab eis. Petrus aũt dixit: Argentũ & aurũ nõ est mihi: quod aũt habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Et apprehẽsa manu eius dextra, erexit eũ. Protinus autem consolidatæ sunt plantæ illius ac tali. Et exiliens stetit & ambulabat, intrauitq; cum illis in templum inambulãs & saliens

ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. Ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ. Κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολομῶνος, ἔκθαμβοι. Ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί οἶδα, ὅτι κατ' ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτως. Μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν Ἰησοῦν χριστὸν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων ἀπ' αἰῶνος. Μωϋσῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν

saliens ac laudãs deum. Et uidit eum totus populus ambulantem ac laudãtem deum. Agnouerúntq; illum, quod ipse esset is qui ad eleemosynam sederat ad speciosam portã templi. Et impleti sunt admiratione & stupore sup eo quod cõtigerat illi. Cum teneret autem qui sanatus fuerat claudus, Petrũ & Iohannem, cucurrit totus populus ad eos in porticũ quæ appellat Solomonis, stupefactus. Quo uiso Petrus respõdit ad populum: Viri Israëlítæ, quid miramini super hoc, aut nos quid intueminí, quasi nostra uirtute aut pietate effecerimus ut hic ambularet? Deus Abraham, & Isaac, & Iacob, deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, quem uos tradidístis ac negastis in conspectu Pilati, cum ille iudicasset esse absoluẽdum. Vos autem sanctum & iustum negastis, & postulastis, ut uirũ homicidam donaret uobis: autorem uero uitæ interfecistis, quem deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus: & per fidũciã nominis eius hunc quẽ uidetis ac nostis, cõsolidauit nomen ipsius: & fides quæ per eum est, dedit ei integritatem ístam in conspectu omniũ uestrũ. Et nunc fratres scio, quod p ignorantiam feciſtis, sicut & principes uestri. Deus autẽ quæ prænunciauerat per os omniũ ꝓphetarũ suorũ, Christũ passurũ, impleuit sic. Pœniteat uos igit & conuertimini ut deleantur peccata uestra, ut cũ uenerint tẽpora refrigerationis à conspectu dñi, & miserit eũ qui ante prædicatus est uobis Iesum Christũ, quẽ oportet quidẽ cœlũ accipere usq; in tẽpora restitutionis oĩm, quæ locutus est de⁹ p os oĩm sanctorũ suorũ à seculo ꝓphetarũ. Moses quidẽ ad patres dixit: Prophetã suscitabit uobis dñs deus uester de fratrib⁹ uestris,

ὑμῖν, ὡς ἐμὲ, αὐτὸ ἀκούσεσθε καὶ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ, καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ. καὶ τῷ σπέρματί σου ἐυλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐυλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστη αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων

ueſtris, mei ſimilem. Audietis eum iuxta omnia quæcũq; locutus fuerit uobis. Futurum eſt autẽ, ut omnis anima quæ nõ audierit prophetã illũ, exterminet è populo. Quin & omẽs pphetæ à Samuele, ac deinceps quotquot locuti ſunt etiã annũciauerũt dies iſtos. Vos eſtis filij prophetarũ ac teſtamenti, quod teſtatus eſt deus erga patres noſtros, dicẽs ad Abrahã: Et in ſemine tuo benedictionẽ conſequent oẽs familiæ terræ. Vobis primum deus, cũ ſuſcitaſſet filiũ ſuũ Ieſum, miſit eũ benedicentẽ uobis, ita ut unuſq; ueſtrũ cõuerteret ſe ab iniquitatibus ſuis.

Loquẽtibus aũt illis ad populũ, ſuperuenerunt illis ſacerdotes, ac magiſtratus tẽpli, & Sadducæi moleſte ferẽtes, q̃ docerẽt populũ, & annunciarẽt in nomine Ieſu reſurrectionẽ ex mortuis, & iniecerunt eis manus, poſuerũtq; eos in cuſtodiam in poſterũ diẽ. Nã erat iam ueſpera. Multi uero eorũ q̃ audierãt ſermonẽ, crediderũt: & factus eſt numerus uirorũ circiter quinq; milia. Factũ eſt autem poſtero die ut cõgregarentur principes eorum, & ſeniores, & ſcribæ Hieroſolymis, & Annas princeps ſacerdotum, & Caiaphas, & Iohãnes, & Alexander, & quotquot erant de genere pontificio. Et cum ſtatuiſſent eos in medio, interrogabant: Qua uirtute, aut quo nomie feciſtis hoc uos? Tunc Petrus repletus ſpũ ſancto, dixit ad eos: Principes populi & ſeniores Iſraël, ſi nos hodie examinamur, de eo q̃ benefecerimus homini infirmo, qua ratiõe iſte ſaluus factus ſit: notũ ſit omnibus uobis, & toti plebi Iſraël, quod p nomen Ieſu Chriſti Nazareni, quẽ uos crucifixiſtis, quem deus ſuſcitauit à mortuis, per hũc iſte aſtat coram uobis ſanus. Hic eſt lapis ille, qui reiectus eſt à uobis ædificãtibꝰ

ἡμῶν οἰκοδομοῦντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παῤῥησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν. τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονι δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι, ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες, τὸ πῶς κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαὸν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν γεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. ἐλθόντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπον. Δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ παιδός σου εἰπών. ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς

ædificantibus, qui factus eſt caput anguli, nec eſt in alio quoq; ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Videntes autem Petri in dicẽdo libertatem ac Iohãnis, compertóq; quod homines eſſent illiterati & idiotæ, admirabantur, & agnoſcebant eos, q̃ cum Ieſu fuiſſent, hominem autem uidentes ſtantem cũ eis qui ſanatus fuerat, nihil poterant cõtradicere. iuſſis aũt illis è concilio ſecedere, conferebant inter ſeſe, dicentes: Quid faciemus hominibus iſtis? Nam cõſpicuum ſignum æditum eſſe per eos, omnibus habitãtibus Hieroſolymis manifeſtum eſt, nec poſſumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populum, minaciter interminemur eis, ne poſthac loquant in nomine hoc ulli hominum. Et accerſitis illis præceperunt, ne omnino loquerentur, neq; docerẽt in nomine Ieſu. At Petrus & Iohãnes reſpõdentes, dixerunt ad eos: An iuſtum ſit in conſpectu dei, uos potius audire q̃ deum, iudicate. Nõ enim poſſumus quæ uidimus & audiuimus, nõ loqui. At illi additis minis, dimiſerunt eos: nihil inuenientes qua ratione punirẽt eos propter populũ, quia omnes glorificabant deum ſup eo quod acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo æditũ fuerat ſignũ iſtud ſanationis. Dimiſſi autẽ uenerunt ad ſuos, & annunciauerunt quæcunq; ſibi principes ſacerdotũ & ſeniores dixerant. Qui cũ audiſſent, unanimiter attollebant uocem ad deum, dixerũtq; : Domine, tu es deus, qui feciſti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, qui per os Dauid pueri tui dixiſti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges

φι γῆς; καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ
αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.
συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον
παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ
Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰ
σραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βουλή σου
προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἴδε ἐπὶ
τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις
σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον
σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν
καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνό-
ματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ. καὶ δε-
δεμένων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν
συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύ-
ματος ἁγίου, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευ-
σάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ
εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον
εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγά-
λῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀ-
πόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, χάρις
τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ
ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ
κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦν-
τες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων,
καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.
διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν
εἶχεν. Ἰωσῆς ὁ ἐπικληθεὶς βαρνάβας ὑπὸ
τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον,
υἱὸς παρακλήσεως, λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ
ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε πα-
ρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Ἀνὴρ δέ τις
Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς
τιμῆς, συνειδυίης καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ
ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀπο-
στόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ πέτρος. Ἀνανία, διὰ
τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου,
ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφί-
σασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μέ-
νον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ
ὑπῆρχε

terræ,& principes cõuenerũt in unũ ad-
uersus dñm,& aduersus Christum eius.
Conuenerũt enim uere aduersus sanctũ
filium,tuũ Iesum,quẽ unxeras, Herodes
simul & Pontius Pilatus cum gẽtibus &
populis Israël,ad faciendũ quæcũq; ma-
nus tua,& cõsilium tuũ prius decreuerat
ut fierent. Et nũc dñe aspice in minas eo-
rum: & da seruis tuis,ut cũ omni fiducia
loquant sermonẽ tuũ,manũ tuam por-
rigẽdo in hoc,ut sanatio & signa & pro-
digia ædent per nomẽ sancti filij tui Iesu.
Et cũ orassent illi,motus est locus in quo
erant cõgregati,& repleti sunt omnes spi
ritu sancto,& loquebant sermonem dei
cũ fiducia. Multitudinis aũt credentium
erat cor unum & anima una,nec quisq;
aliqd eorũ quæ possidebat,suũ esse dice
bat,sed erant illis omnia cõmunia. Et uir
tute magna reddebant apostoli testimo
niũ resurrectionis dñi Iesu, & gratia ma
gna erat sup omnes illos. Necq; em quis-
q; egens erat inter illos. Quotquot em
possessores agrorũ aut ædiũ erant,uen-
dẽtes afferebãt precia eorũ quæ uendita
fuerãt,& ponebãt ad pedes apostolorũ.
Distribuebat autẽ singulis prout cuiq;
opus erat. Ioses uero,qui cognominatus
est Barnabas ab apostolis, qd est, filius
cõsolationis, Leuites, Cyprius genere, cũ
haberet agrum, uendidit eum: & attulit
precium & posuit ad pedes apostolorũ.

Vir autẽ quidã nomine Ananias cum
Sapphira uxore sua uenditerat possessi
onem,& sepositerat de precio, cõscia etiã
uxore sua,& allatã partem aliquã ad pe-
des apostolorũ posuit. Dixit autem Pe
trus: Anania, cur impleuit satanas cor
tuũ,ut mentireris spiritui sancto,& frau-
dares de precio agri? Nónne prorsus
tibi manebat,& uenundatus in tua erat
potestate

ὑπῆρχες; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶ-
γμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ
θεῷ. ἀκούων δὲ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους,
πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας
ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάν
τες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν, καὶ ἐξε
νέγκαντες ἔθαψαν. Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τρι
ῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γε
γονὸς, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος.
εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε;
ἡ δὲ εἶπε. Ναί, τοσούτου. ὁ δὲ πέτρος εἶπε
πρὸς αὐτήν; τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι
τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάν
των τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσου
σί σε. Ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πό
δας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νε
ανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαν
τες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένε
το φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ
ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Διὰ δὲ
τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημ-
εῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ
ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ σολο-
μῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα
κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς
ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθοντο πιστεύοντες
τῷ κυρίῳ πλῆθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν,
ὥστε καὶ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθε-
νεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββά-
των, ἵνα ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ
ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ
τὸ πλῆθος τῶν περὶξ πόλεων εἰς ἰερουσα-
λήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους
ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθε-
ραπεύοντο ἅπαντες. Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιε-
ρεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρε-
σις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου,
καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς
ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δη-
μοσίᾳ. Ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ νυκτὸς
ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγα-
γών

potestate? Quare posuisti in corde tuo
rem istam? Nõ es mentitus hominibus,
sed deo. Audiens autẽ Ananias hæc uer
ba,collapsus expirauit. Et ortꝰ est timor
magnus super omnes qui audierũt hæc.
Surgentes autẽ iuuenes amouerunt eũ,
elatumq; sepelierunt. Intercessit autem
fermè horarum trium interuallum,uxor
quoq; ipsius,nesciẽs quod factũ fuerat,
introiuit. Respondit autẽ ei Petrus: Dic
mihi,num tanti agrum uendidistis? At
illa dixit: Etiam,tanti. Petrus autẽ ait ad
eam: Cur conspiraſtis inter uos ut tenta-
retis spiritũ dñi? Ecce pedes eorũ,qui se-
pelierũt uirũ tuum,ad ostium adsunt,&
efferent te. Confestim autẽ cõcidit ad pe
des eius,& expirauit. Ingressi aũtẽ iuue-
nes,repererunt illam mortuam,& extule
runt ac sepelierunt iuxta uirum suum. Et
ortus est timor magnus sup uniuersam
cõgregationẽ, & super omnes qui audie
bant hæc. Per manus autem apostolorũ
ædebant signa ac prodigia multa in po-
pulo. Et erant unanimiter omnes in por
tico Solomonis. Cæterorũ autem nemo
audebat se cõiungere illis, sed magnifica
bat eos populus. Magis autẽ accrescebat
credentium dño multitudo uirorũ simul
ac mulierũ,ita ut in plateas exportarent
infirmos,& ponerẽt in lectulis ac grabatis,ut uenientis Petri uel umbra obum-
braret aliquẽ illorũ. Conueniebat aũt &
multitudo uicinarũ ciuitatũ Hierosoly-
mam,afferens ægros ac uexatos à spiriti
bus immũdis,qui sanabant omnes. Exur
gens aũt princeps sacerdotum & omnes
qui cũ illo erant,quæ est factio Saddu-
cæorũ,repleti sunt æmulatione,& iniece-
rũt manus in apostolos,& posuerũt eos
in custodia publica. Sed angelus domi-
ni per noctẽ aperuit ianuas carceris, edu

γῶν τε αὐτοὺς εἶπε. πορεύεσθε καὶ σταθέν-
τες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ
ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. Ἀκούσαντες δὲ εἰσ-
ῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδί-
δασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον
καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραὴλ,
καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆ-
ναι αὐτούς. Οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμε-
νοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀνα-
στρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ
μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον
ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἔξω
ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω
οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λό-
γους τούτους ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς
τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ
αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμε-
νος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ
ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ
ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν.
τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέ-
ταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφο-
βοῦντο γὰρ τὸν λαὸν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν.
ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνε-
δρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς,
λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν
ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τὸ ὀνόματι τούτῳ;
καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς
διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν
ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ἀ-
ποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶ-
πον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀν-
θρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγει-
ρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμά-
σαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν
καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι
μετάνοιαν τῷ ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρ-
τιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν
ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγι-
ον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.

ctisq; illis, dixit: Ite, & stantes loquami-
ni in templo populo omnia uerba uitæ
huius. Illi uero cum hæc audissent, intra-
uerunt diluculo in templũ, ac docebant.
Adueniens autem princeps sacerdotum
& qui cum eo erant, conuocauerunt con
cilium & uniuersum seniorum ordinem
filiorũ Israël, miserũtq; ad carcerem qui
adducerẽt eos. Cũ autem uenissent mini
stri, nec reperissent illos in carcere, reuer-
si nunciauerunt, dicentes: Carcerẽ quidẽ
inuenimus clausum cum omni diligen-
tia, & custodes foris stantes ante ianuas.
Cum aperuissemus autem, neminem in
tus reperimus. Vt autem audierunt hos
sermones & sacerdos & magistratus tẽ-
pli principésq; sacerdotum, ambigebant
de illis; quid nam hoc futurũ esset. Adue
niens autem quidam nunciauit eis. Ecce
uiri quos posueratis in carcere, sunt in
templo stantes, ac docentes populum.
Tunc abijt magistratus cum ministris,
& adduxit illos sine ui. Timebant enim
populum, ne lapidarentur. Et cum ad-
duxissent illos, statuerunt in concilio. Et
interrogauit eos princeps sacerdotũ, di-
cẽs: Nonne etiam atq; etiã præcepimus
uobis, ne doceretis in nomine isto? Et ec
ce replestis Hierosolymam doctrina ue
stra, & uultis inducere super nos sangui-
nem hominis istius. Respondens autem
Petrus & apostoli, dixerunt: Obedire
oportet deo magis, quam hominibus.
Deus patrũ nostrorũ suscitauit Iesum,
quem uos interemistis suspendentes in
ligno. Hũc principem & seruatorẽ deus
exaltauit dextera sua, ad dandam pœni
tentiam Israëli, remissionémq; peccato-
rum. ac nos sumus ei testes horum quæ
dicimus: Insuper autem & spiritus san-
ctus, quem dedit deus obediẽtibus ipsi.

Hæc

οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβου-
λεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν
τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμα-
λιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ
λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους
ποιῆσαι. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖ-
ται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις
τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων
τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα
ἑαυτὸν, ᾧ προσετολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν
ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες
ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγέ-
νοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ
γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογρα-
φῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐ-
τοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐ-
πείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ
νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς. ὅτι ἐὰν
ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο,
καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνα-
σθε καταλῦσαι αὐτὸ, μή ποτε καὶ θεομά-
χοι εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προ-
σκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες πα-
ρήγγειλαν, μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ
Ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐ-
πορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συ-
νεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κα-
τηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. πᾶσάν τε ἡμέ-
ραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο
διδάσκοντες, καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν
τὸν χριστόν.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόν-
των τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν
ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεω-
ροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆ-
ραι αὐτῶν. προκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδε-
κα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀ-
ρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ὑπερκέψα-
σθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρου-
μένους

Hæc autem cum audissent, dissecaban-
tur: & consultabant, ut interficerent illos.
Surgens autem quidam in consilio pha
risæus nomine Gamaliel, legis doctor in
precio habitus apud totum populum,
iussit ut paulisper secederent foras apo-
stoli. Dixitq; ad illos: Viri Israëlitæ attẽ-
dite uobis super hominibus istis, quid
acturi sitis. Ante hos enim dies extitit
Theudas, dicens se esse aliquem, cui ad-
hæsit numerus uirorum circiter quadrin
gentorum, qui occisus est: & omnes qui
credebant ei dissipati sunt, & redacti ad
nihilum. Post hunc extitit Iudas Gali-
læus in diebus professionis, & auertit po
pulum multum post se. & ipse perijt, &
omnes quotquot paruearãt ei dispersi
sunt. Et nunc dico uobis, abstinete ab ho
minibus istis, & sinite illos. Quoniã si est
ex hominibus consilium aut opus hoc,
dissoluet. Sin ex deo est, nõ potestis dis
soluere, ne quando & deo repugnare re-
periamini. In huius autem sentẽtiam pe
dibus itum est à cæteris: & cum aduocas-
sent apostolos, cæsis præceperũt, ne loq̃-
rentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos.
Et illi quidẽ ibant gaudentes à cõspectu
consilij, quod digni habiti essent, ut pro
nomine eius contumelia afficerentur. Et
quotidie in templo & in singulis domi-
bus non cessabant docere & annunciare
Iesum Christũ. In diebus autem il- VI
lis crescente numero discipulorum, ortũ
est murmur Græcorum aduersus He-
bræos, eo quod despicerentur in ministe
rio quotidiano uiduæ ipsorum. Cæterũ
duodecim illi, cum iussissent adesse mul-
titudinem discipulorum, dixerunt: Non
est placitum, ut nos derelicto sermone
dei, ministremus mensis. Circumspicite
ergo fratres, uiros ex uobis spectatæ pro

 bitatis

μένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους. καὶ ἐξελέξαντο στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ φίλιππον, καὶ πρόχορον, καὶ νικάνορα, καὶ τίμωνα, καὶ παρμενᾶν, καὶ νικόλαον προσήλυτον ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἤυξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης λιβερτίνων, καὶ κυρηναίων, καὶ ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ κιλικίας, καὶ ἀσίας, συζητοῦντες τῷ στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς μωσῆν καὶ τὸν θεόν. συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν μωϋσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθιζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς. εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει, ὁ δὲ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν ἀβραὰμ, ὄντι

bitatis septem, plenos spiritu sancto & sapientia, quibus delegabimus hoc negocij. Nos uero deprecationi & administrando sermoni incumbemus. Et placuit hic sermo coram tota multitudine. Et elegerunt Stephanum uirum plenum fide ac spiritu sancto, & Philippũ, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum proselytũ Antiochenum. Hos statuerunt in cõspectu apostolorum: & cum orassent, imposuerunt eis manus. Et sermo dei crescebat, ac multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis ualde, multáque turba sacerdotum obediebat fidei. Porrò Stephanus plenus gratia ac fortitudine ædebat prodigia & signa magna in populo. Exorti sunt autem quidam è synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexãdrinorum, & Cilicum, & Asianorum, disputantes cum Stephano, nec poterant resistere sapientiæ, & spiritui qui loquebatur. Tunc sub ornarũt uiros, qui dicerent: Audiuimus eum dicentem uerba contumeliosa in Mosen ac deum. Commoueruntq́ plebem & seniores & scribas, atq́ inuadentes corripuerunt eum, & adduxerunt in concilium, statueruntq́ falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui uerba contumeliosa aduersus locum sanctum hunc & legem. Audiuimus enim eum dicentem: Iesus Nazarenus iste demolietur locum hunc, & mutabit instituta, quæ tradidit nobis Moses. Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, uiderunt faciem eius tanquam faciem angeli. Dixit autem princeps VII
sacerdotum: Num hæc ita se habent? At ille ait: Viri fratres & patres, audite: De⁹ gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ, cum

ὰμ, ὄντι ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν χαρρὰν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατῴκησεν ἐν χαρρὰν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκησεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε. καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτὸν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεὸς, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια. καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὗτος ἐγέννησε τὸν ἰσαὰκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ. καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ, καὶ ὁ ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἴγυπτον, καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χαναὰν, καὶ θλίψις μεγάλη, καὶ οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ. ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. καὶ μετετέθησαν εἰς συχὲμ,

hæ cũ esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charran, & dixit ad eum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ueni in terrã quãcunq́ mõstrauero tibi. Tunc exijt è terra Chaldæorũ, & habitauit in Charran. Et inde postquam mortuus est pater eius, transtulit illũ in terrã hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non dedit illi hæreditatẽ in ea, ne uestigiũ quidem pedis. & repromisit illi eã se daturũ possidendam, & semini eius post ipsum, cum nõ haberet filium. Locutus est autẽ deus sic, quod futurũ esset semẽ eius inquilinũ in terra aliena, quodq́ seruituri illud subiecturi essent, & male tractaturi annis quadringẽtis. Et gentem cuicunq́ seruierint, iudicabo ego, dixit de⁹. Et post hæc exibunt & seruient mihi in loco hoc. Et dedit illi testamẽtũ circũcisionis, atq́ hic genuit Isaac, & circũcidit eum in die octauo. & Isaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph uendiderũt in Aegyptum. Et erat deus cũ eo, & eripuit eum ex omnibus afflictionibus eius, & dedit ei gratiã & sapiẽtiã corã Pharaone rege Aegyptiorũ. Et cõstituit eum præfectum super Aegyptũ, & super totam domum suam. Venit autem fames in uniuersam terram Aegypti & Chanaan, & afflictio magna, nec inueniebant cibos patres nostri. Cũ audisset aũt Iacob esse frumẽta i Aegypto, misit patres nostros primũ: & cũ iterũ misisset eos, agnitus est Ioseph à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Ioseph. Misso autem nuntio Ioseph accersiuit Iacob patrem suũ, omnẽq́ cognationem suã in animabus septuagintaquinq́. Et descẽdit Iacob in Aegyptum, defunctusq́ est ipse & patres nostri Et translati sunt in Sychem,

καὶ ἐτελεύτησεν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμὼρ τοῦ Συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὐξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ἤδει τὸν Ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἐκτίθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραώ, καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν ἔργοις καὶ ἐν λόγοις. Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσερακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. ὑπελάμβανε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἶπών· ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτόν, εἰπών· τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ὑμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ Μωϋσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν· Ἐγώ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ

et positi sunt in sepulchro: quẽ emit Abraham precio argenti à filijs Emor filij Sychem. Cum autẽ appropinquaret tẽpus promissionis, de qua iurauerat deus Abrahæ, creuit populus & multiplicatus est in Aegypto, donec exortus esset alius rex, qui non nouerat Ioseph. Hic circumueniens genꝰ nostrum, afflixit patres nostros: ut exponerẽt infantes suos, ne fœtus essent uitales. Eodem tempore natus est Moses, et fuit gratus deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris. Expositũ autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi uice filij. Et eruditus est Moses omni sapiẽtia Aegyptiorum, & erat potens in factis & in dictis. Vt uero expletum est ei quadraginta annorum tempus subijt in cor eius, ut inuiseret fratres suos filios Israël. Et cũ uidisset quendam iniuria affici, defendit eum, & ultus est uicem eius qui affligebatur, percusso Aegyptio. Existimabat autem intelligere fratres suos, quod deus per manum ipsius daret salutem illis. At illi non intellexerunt. Et sequenti die conspectus est illis litigãtibus, & redegit eos in cõcordiã, dicens: Viri, fratres estis, cur uos inuicem læditis? Cæterũ is qui iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te cõstituit principẽ ac iudicem sup nos? Nun quid interficere me tu uis, quemadmodum interfecisti heri Aegyptium? Fugit autem Moses ad dictum hoc, & factus est aduena in terra Madian, ubi genera uit filios duos. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina angelus domini in flammeo incẽdio rubi. Moses autẽ ut cõspexit, admiratus est uisum. Porrò cũ accederet ut attenderet, facta est ad eum uox domini: Ego sum deus patrũ tuorũ, deus Abraham, deus Isaac,

καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος· λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸν στεναγμὸν αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον. τοῦτον τὸν Μωϋσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτούς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋσῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν· ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ Ἀαρών· ποίησον ἡμῖν θεούς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεός, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν· μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν

Isaac, & deus Iacob. Tremefactus autẽ Moses, non audebat attendere. Dixit autem illi dominus: Solue calciamentum pedum tuorũ. Locus enim in quo stas, terra sancta est. Vidi, uidi inquam, afflictionẽ populi mei qui est in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi ut eruam eos. Nunc uenito, & mittam te in Aegyptum. Hunc Mosen quem negauerunt, dicentes, quis te constituit principem & iudicem? hunc inquã deus principem & redemptorem misit per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, ædens prodigia & signa in Aegypto, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta. Hic est Moses, qui dixit filijs Israël: Prophetam suscitabit uobis deus uester è fratribus uestris, similem mei, illum audietis. Hic est qui fuit in congregatione in solitudine cũ angelo qui loquebatur ei in monte Sina: & cum patribus nostris, qui accepit sermonem uiuum ut daret nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt corde suo in Aegyptum, dicẽtes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid acciderit. Et uitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulacro, & lætabantur super operibus manuum suarum. Conuertit se autem deus, & tradidit eos, ut colerent militiam cœli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Num uictimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israël? Et suscepistis tabernaculum Moloch, et sydus dei uestri Rempham, figuras quas fecistis ad adorandum eas. Et transferam uos ultra Babylonem. Tabernaculum testimonij fuit patribus

πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετά-
ξατο, ὁ λαλῶν τῷ μωσῇ ποιῆσαι αὐτὸν κα-
τὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ὃν καὶ εἰσήγαγον
διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ ἰησοῦ
ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξωσεν ὁ θε-
ὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως
τῶν ἡμερῶν δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ
ἰακώβ. σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον.
ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κα-
τοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανός
μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει
κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκλη-
ροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ
τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ
ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς.
τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες
ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαν-
τας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς
προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε, οἵτινες ἐλά-
βετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ
οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρί-
ονντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον
τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ
πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν
οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ ἰησοῦν ἑστῶτα
ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ, καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ
τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαν-
τες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν,
καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐκβα-
λόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ
μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πό-
δας νεανίου καλουμένου σαύλου, καὶ ἐλιθοβό-
λουν τὸν στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέγον
τα. κύριε ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς
δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, κύριε, μὴ
στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. καὶ τοῦ-
το εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

σαῦλος

patribus noſtris in deſerto, ſicut ordina-
uerat illis, loquens ad Moſen ut faceret
illud ſecundū formā, quā uiderat. Quod
& induxerūt, qui ſucceſſerunt, patres no-
ſtri cū Ieſu in poſſeſſionem gentiū, quas
expulit deus à facie patrū noſtrorū uſq;
ad dies Dauid, qui inuenit gratiā coram
deo, & petiit ut inueniret tabernaculum
deo Iacob. Solomon autē ædificauit illi
domū. Sed excelſiſſimus ille non in ma-
nufactis templis habitet, ſicut propheta
dicit: Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem
ſcabellum pedum meorū. Quam domū
ædificabitis mihi dicit dominus, aut quis
locus requietionis meæ eſt? Nónne ma-
nus mea fecit hæc omnia? Duri ceruice &
incircumciſi corde & auribus, uos ſemp
ſpiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres ue-
ſtri, ita & uos. Quem prophetarum non
ſunt perſecuti patres ueſtri? Et occiderūt
eos, qui prænunciabāt de aduentu iuſti
illius, cuius uos nunc proditores & occi-
ſores fuiſtis: qui accepiſtis legem per diſ
poſitiones angelorum, nec ſeruaſtis. Au-
dientes autem hæc diſſecabantur cordi-
bus ſuis, & ſtridebāt dentibus ſuis in eū.
Cum autem eſſet plenus ſpiritu ſancto,
intentis in cœlum oculis, uidit gloriā dei,
& Ieſum ſtantem à dextris dei, Et ait: Ec
ce uideo cœlos apertos, & filium homi-
nis ſtantem à dextris dei. Exclamātes au-
tem uoce magna, cōtinuerūt aures ſuas,
& impetū fecerunt unanimiter in eū. Et
eiectū eum è ciuitate lapidabāt, ac teſtes
depoſuerunt ueſtimenta ad pedes ado-
leſcentis, qui uocabat Saulus. Et lapida-
bant Stephanum inuocantē, ac dicentē:
Dominē Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meū. Po
ſitis autem genibus, damauit uoce ma-
gna: Domine, ne ſtatuas illis peccatum
hoc. Et cum hoc dixiſſet, obdormiuit.

Saulus

σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει
αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διω-
γμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν ἰε-
ροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς
χώρας τῆς ἰουδαίας καὶ σαμαρείας πλὴν τῶν
ἀποστόλων. συνεκόμισαν δὲ τὸν στέφανον ἄν-
δρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποίησαντο κοπετὸν μέ-
γαν ἐπ' αὐτῷ. σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν
ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμε-
νος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρε-
δίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διασπα-
ρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λό-
γον. φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς
σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν χριστόν.
προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑ-
πὸ τοῦ φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκού-
ειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
πολλῶν γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκά-
θαρτα, βοῶντα μεγάλῃ φωνῇ, ἐξήρχετο.
πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθε-
ραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν
τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι σί-
μων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων,
καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς σαμαρείας, λέ-
γων, εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ προσεῖ-
χον ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες,
οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη.
προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ
ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ
ἐπίστευσαν τῷ φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ
τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ
ὀνόματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄν-
δρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ σίμων καὶ αὐ-
τὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτε-
ρῶν τῷ φιλίππῳ. θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ
σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. ἀκούσαντες δὲ
οἱ ἐν ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδε-
κται ἡ σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέ
στειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν πέτρον καὶ ἰωάν-
νην, οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο πε
ρὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον.
οὔπω

Saulus autem conſenſerat in necem VIII
eius. Facta eſt autē in illo die perſecutio
magna aduerſus eccleſiam, quæ erat Hie
roſolymis, & omnes diſperſi ſunt per re-
giones Iudææ & Samariæ præter apo-
ſtolos. Curauerunt autem unà Stepha-
num uiri religioſi, fecerūntq; planctum
magnum ſuper eum. Saulus uero deua
ſtabat eccleſiam, per ſingulas domos in-
trans, trahénsq; uiros ac mulieres trade-
bat in cuſtodiam. Illi igitē diſperſi pera-
grabant, annunciantes ſermonem dei.
Philippus autem peruenit in ciuitatem
Samariæ, ac prædicabat illis Chriſtum.
Intendebāt autem turbæ his, quæ à Phi
lippo dicebantur, unanimiter audientes,
& uidentes ſigna quæ ædebat. Spiritus
enim immundi, è multis qui ab illis tene-
bantur, exibant, clamantes uoce magna.
Multi autem paralytici & claudi ſanati
ſunt. Et factum eſt gaudium magnum
in illa ciuitate. Vir autem quidā nomine
Simon, qui ante in ea ciuitate artē exer-
cuerat magicam, ac gentem dementa-
uerat Samariæ, dicēs ſe eſſe quempiam
magnum, cui auſcultabant illi à minimo
uſq; ad maximū, dicentes: Iſte eſt uirtus
dei, quæ uocat magna. Auſcultabāt au-
tem ei, propterea quod multo tempore
magicis artibus dementaſſet eos. Cum
uero credidiſſent Philippo, euāgelizanti
de regno dei, déq; nomine Ieſu Chriſti,
baptizabant uiri ſimul ac mulieres. Tūc
Simon & ipſe credidit, & cum baptizat⁹
eſſet, adhærebat Philippo. Vidénsque ſi
gna & uirtutes fieri ſtupēs ammirabat.
Cum autem audiſſent apoſtoli, qui erāt
Hieroſolymis, quod recepiſſet Samaria
ſermonem dei, miſerunt ad eos Petrum
ac Iohānē. Qui cū deſcēdiſſent, orauerūt
pro ipſis, ut acciperēt ſpiritum ſanctum.

Nondum

ὄυπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ὑπαπεπτωκὸς, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. Θεασάμενος δὲ ὁ σίμων, ὅτι διὰ τῶν ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων. Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ὑπὸ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. Ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. Εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπε. Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπὲ μὲ ὧν εἰρήκατε. Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, πολλάς τε κώμας τῶν σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς φίλιππον, λέγων. Ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς γάζαν. αὕτη ἐστὶν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης κανδάκης τῆς βασιλίσσης αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλὴμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην ἡσαΐαν. Εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ. Πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ εἶπε. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με

Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantũ erant in nomine Christi Iesu. Tunc imponebant manus super illos, accipiebántque spiritum sanctum. Cum uidisset autem Simon, quod per impositionẽ manuum apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias dicens: Date & mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero man⁹, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem; quoniam donum dei existimasti pecunijs parari. Nõ est tibi pars neque sors in ratione hac. cor enim tuum non est rectum coram deo. resipisce igitur ab ista malicia tua. & roga deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitátis uideo te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum que dixistis. Et illi quidem testificati & locuti sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorũ euangelizab ãt. Angelus autem domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus ad uiam quæ descendit ab urbe Hierosolymorum ad ciuitatem Gazam, hæc est deserta. Et surgẽs abijt, & ecce uir Aethiops, eunuch⁹, præfectus Candaces reginæ Aethiopũ, quẽ præfecerat uniuersæ gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam; & reuertebatur sedens super currum suum, legebatq́ Esaiam prophetã. Dixit autẽ spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrẽs autẽ Philippus, audiuit eum legentẽ Esaiam ꝓphetã, & dixit: Intelligisne quæ legis? At ille ait: Qui nam enim possim, nisi aliquis dux uiæ mihi

ὁδηγήσῃ με; Παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. Ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἠνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός; Ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ. καὶ φησὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; Εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τί φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. Ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. Φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς καισάρειαν. Ὁ δὲ σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνὴν, λέγουσαν αὐτῷ, σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; Εἶπε δὲ. τίς εἶ κύριε; Ὁ δὲ κύριος εἶπεν. ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν

mihi fuerit? Rogauitq́ Philippum, ut ascenderet, sederetq́ secum. Argumentũ autem scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanq́ ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se mutus, sic nõ aperuit os suum. In humilitate ipsi⁹ iudiciũ eius sublatũ est. Generationem aũt eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra uita eius. Respõdens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiam? Aperiens autẽ Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, prædicauit illi Iesum. Et dum irent per uiam, uenerunt ad quandam aquam. Et ait eunuchus: Ecce aqua, quid uetat quo min⁹ baptizer? Dixit aũt Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respõdens ait: Credo filiũ dei esse Iesum Christũ. Et iussit sisti currũ. Ac descẽderũt ambo in aquã, Philippus simul & eunuchus, & baptizauit eum. Cum aũt ascendissent ex aqua, spiritus dñi rapuit Philippũ, nec ampli⁹ uidit eum eunuchus. Ibat enim per uiã suã gaudens. Philippus aũt repertus est Azoti, & pertransiens euãgelizabat ciuitatibus cunctis, donec ueniret Cæsareã.

IX Saulus autem adhuc spirans minas ac cædem aduersus discipulos dñi, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas, quas ꝑferret Damascũ ad synagogas: ut si quos inuenisset eius uiæ seu uiros seu mulieres, uinctos duceret Hierosolymã. Et cum iter faceret, cõtigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circumfulgurauit eum lux de cœlo, collapsusq́ in terram, audiuit uocem, dicentẽ sibi: Saul Saul, quid me persequeris? Dixit autem: Quis es domine? Dominus autẽ dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos

λακτίζαν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε. κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀνάστηθι, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῷ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ, ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἰερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε. σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου, καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπ' αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς

calcitrare. Is tremēs ac ſtupens dixit: Domine, quid me uis facere? Et dominꝰ ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autē illi qui erant ei comites itineris, ſtabāt attoniti, audientes quidem uocem, neminem tamen uidentes. Surrexit aũt Saulus è terra, apertiſq; oculis, neminem uidebat. Sed manu ducentes illum, introduxerunt Damaſcum. Et erat tribus diebus non uidens, ac non comedit, neq; bibit. Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias, & dixit ad illũ dominus uiſum dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge, & uade in uicum qui uocatur rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat. Et uidit per uiſum uitum Ananiam nomine introëuntem, & imponentē ſibi manum, ut uiſum reciperet. Reſpondit aũt Ananias: Dñe, audiui ex multis de uiro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymæ. Et hoc loco habet poteſtatem à principibus ſacerdotũ, uinciendi omnes qui inuocant nomen tuũ. Dixit autē ad eum dñs: Vade, quoniã organũ electũ eſt mihi iſte, ut portet nomen meũ corã gẽtibus & regibus ac filijs Iſraël. Ego eñ oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saul frater, dominus miſit mẽ, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uiſum recipias, & implearis ſpiritu ſancto. Et cõfeſtim deciderũt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & uiſum recepit, & ſurgens baptizatus eſt. Cumque cepiſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit autem Saulus cũ diſcipulis, qui erant Damaſci. per dies aliquot. Et continuo in ſynagogis

γωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον. οὐχ' οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν ἰερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναὶ, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦλος εἰς ἰερουσαλὴμ, ἐπεῖρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἔστι μαθητής. βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς ἰερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθόλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα αἰνείαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτῳ, ὃς ἦν

gogis prædicabat Chriſtũ, quod is eſſet filius dei. Stupebant autē omnes qui eũ audiebant, ac dicebant: Nónne hic eſt q expugnabat Hieroſolymis eos, qui inuocabant nomen iſtud? Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes ſacerdotum? Saulus autē multo magis conualeſcebat, & cõfundebat Iudæos, qui habitabãt Damaſci, affirmãs quod is eſſet Chriſtus. Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter ſe Iudæi conſilium, ut illum occiderẽt. Sed intellectæ ſũt Saulo inſidiæ eorũ. Aſſeruabántq; portas die ac nocte, ut eum interficerẽt. Accipientes autem eum diſcipuli nocte, per murum demiſerunt, ſummittentes in ſporta. Cum autem Saulus ueniſſet Hieroſolymam, tentabat ſe iungere diſcipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quod eſſet diſcipulus. Barnabas autem apprehẽſum illum, duxit ad apoſtolos, ac narrauit illis, quomodo in uia uidiſſet dominum, & quod locutus eſſet ei, & quomodo in Damaſco fortiter egiſſet in nomine Ieſu. Et erat cum illis uerſans Hieroſolymis, cum fiducia loquens in nomine domini Ieſu. Loquebatúrq; & diſputabat aduerſus Græcos. illi uero quærebant occidere eum. Quod cum cognouiſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & emiſerunt Tarſum. Igitur eccleſiæ quidem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabantur uerſantes in timore domini, & conſolatione ſancti ſpiritus multiplicabantur. Factum eſt autem, ut Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ. Reperit autem ibi hominem quendam nomine Aenæam, annis iam octo decumbentem in grabbato, qui

ἦν παραλελυμένος, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος· Αἰνεία, ἰᾶταί σε ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ· καὶ εὐθέως ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ τὸν Ἀσσάρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ, ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. Ἀναστὰς δὲ Πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς. Ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο· καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε, Ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον, ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐγένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν Καισαρείᾳ, ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός. εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτόν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ· Κορνήλιε, ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος

erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenea sanet te dominꝰ Iesus Christꝰ. Surge, & sterne tibiꝑſi. Et continuo ſurrexit. Et uiderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Aſſarone, qui conuerſi ſunt ad dominum. Ioppæ autem fuit quædam diſcipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena opibꝰ bonis & eleemoſynis quas præſtabat. Factum eſt autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lauiſſent, poſuerunt in cœnaculo. Cum autem uicina eſſet Lydda Ioppæ, ac diſcipuli audiſſent, quod Petrus eſſet in ea, miſerũt ad eum, rogantes, ne grauaretur uenire uſque ad ſe. Exurgens autem Petrus, uenit cum illis. Et cum aduenisſet, duxerunt illum in cœnaculum. & circumſteterunt illum omnes uiduæ flentes, & oſtendentes tunicas ueſtesque, quas faciebat cum eſſet cum ipſis Dorcas. Eiectis autem omnibus foras, Petrus poſitis genibus orauit. & conuerſus ad corpus, dixit: Tabitha, ſurge. At illa aperuit oculos ſuos, uiſoq; Petro, reſedit. Data autem illi manu, erexit eam, & cũ uocaſſet ſanctos ac uiduas, exhibuit eã uiuam. Id autem innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in dominum. Factum eſt autem, ut dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendam coriarium.

Vir autem quidam erat Cæſareæ, x
nomine Cornelius, centurio ex cohorte, quæ dicitur Italica, religioſus ac timens deum cũ tota domo ſua, præſtãs eleemoſynas multas plebi, deprecánsque deum ſemper. Is uidit per uiſum manifeſte fermè hora diei nona angelum dei introeũntem ad ſe, dicentémq; ſibi: Cornneli. At ille intuens eum, ac timore correptus,

νόμενος, εἶπε, τί ἐστι, κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ· αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ, οὗ ἐστιν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ Κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ προσπεινᾶσαι, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις, καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνόν τι ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι, ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν· ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ Πέτρος εἶπε, μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν· ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἐτῆς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν Σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ Σίμων ὁ ἐπικαλούμενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ Πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα, ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος

reptus, dixit: Quid eſt domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen, & accerſe Simonem qui cognominatur Petrus. Hic diuerſatur apud Simonẽ quendam coriarium, cui eſt domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Et cum diſceſſiſſet angelus qui loquebatur illi, uocauit duos famulos ſuos, & militem religioſum ex his qui ſibi adhærebant. Quibus cum narraſſet oĩa, miſit illos Ioppen. Poſtridie uero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora domus, ut oraret, circa horã ſextam. Et cum eſuriret, uoluit guſtare cibum. Parantibus autem illis, irruit ſuper eum mentis exceſſus. Et uidet cœlum apertum, ac deſcendẽs ad ſe uas quoddã uelut linteum magnum, quatuor initijs alligatũ, ſummitti è cœlo in terram, in quo erãt omnia quadrupedia terræ beſtiæq; & reptilia, & uolatilia cœli. Et facta eſt uox ad eum: Surge Petre, macta & ueſcere. Ait autẽ Petrus: Nequaq; domine, quia nunq; edi quicquam commune & immundum. Et uox rurſus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris. Hoc autem factum eſt tertio. Et rurſum receptum eſt uas in cœlum. Et dum apud ſeſe hæſitaret Petrus, quæ nam eſſet uiſio quam uidiſſet, ecce uiri qui miſſi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, aſtiterunt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hoſpitium. Petro uero cogitante de uiſione, dixit ſpiritus ei: Ecce uiri quærunt te. Surge itaq; & deſcende, & uade cum eis, nihil hæſitans,

μενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπον. κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς, ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν καισάρειαν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ πέτρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλοὺς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐννάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ

tans, propterea quod ego misi illos. Descendens autē Petrus ad uiros, qui missi erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quem quæritis. Quæ causa est propter quam uenistis? Qui dixerūt: Cornelius centurio, uir iustus ac timens deum, & testimonium habēs ab uniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, ut accerseret te in domum suam, & audiret uerba abs te. Intro uocatos igitur eos, recepit hospitio. Sequēti uero die Petr⁹ profectus est cū illis, & quidā ex fratribus ab Ioppēsibus comitati sunt eum. Postridie uero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis ac necessarijs amicis. Vt autem factū est ut introiret Petrus, obuiam progressus ei Cornelius, ac procidens ad pedes, adorauit eum. Petrus uero erexit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et colloquens cum illo, intrauit, & offendit multos qui conuenerāt, dixitq; ad illos: Vos scitis, nō esse fas uiro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenā. Sed mihi ostendit deus, ne, quem cōmunē aut immundū dicerē hominem, quapropter & incunctāter ueni accersitus. Interrogo ergo, quā ob causam accersistis me? Et Cornelius ait: Die abhinc quarto usq; ad hāc horā sedebā ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce uir stetit añ me in ueste splendida, & ait: Corneli exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt corā deo. Mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonē qui cognominat Petrus, hic diuersat in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simulatq; uenerit loquetur tibi. Confestim ergo misi ad te, & tu bene fecisti qui adueneris. Nunc ergo omnes nos, teste deo,

πίον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ προσεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν. ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεὸς, ἀλλὲν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς ἡοῖς ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος, ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθόλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης, ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρέθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐν ἱερουσαθὴμ, ὃν ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵ τινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ, ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνούντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος. μή τι τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναταί τις, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵ τινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι

deo, adsumus, ut audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à deo. Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud deum, sed in qua uis gēte, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Sermonem quem misit deus filijs Israël, annuncians pacem per Iesum Christum, hic est omnium dn̄s. Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primū orto à Galilæa, post baptisma qd prædicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenū unxerit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando om̄es oppressos à diabolo, quoniā deus erat cum illo. Et nos testes sumus omniū quæ fecit & in regione Iudæorū & Hierosolymis, quē occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, & exhibuit eum ut manifestus fieret nō toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à deo nimirū nobis, qui comedimus & bibim⁹ unà cum illo, posteaq; resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut prædicaremus populo ac testificaremur, quod ipse sit ille qui cōstitutus erat à deo iudex uiuorū ac mortuorū. Huic om̄es ꝓphetæ testimoniū ferunt, qd remissionē peccatorū accepturus sit per nomē eius quisquis crediderit in eum. Adhuc loquente Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant sermonē. Et obstupuerūt hi qui ex circūcisorū genere credebant, quotq̊t uenerant cū Petro, qd & in gētes donū spūs sancti effusum esset. Audiebant em̄ illos loquentes linguis ac magnificantes deū. Tunc respondit Petrus: Num quis prohibere potest, q̊minus aqua baptizent hi qui spm̄ sanctum acceperūt sicut & nos? Et iussit eos

βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου, τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη δεδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. Ἀρξάμενος δὲ ὁ Πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων, ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς ὃν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. Ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. Εἶπον δέ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου ὡς ἔλεγεν. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν

Ἴσην

baptizari in nomine domini. Tunc rogauerũt eum, ut remaneret aliquot dies.

Audierũt autẽ apostoli & fratres qui XI erãt in Iudæa, quod & gẽtes recepissent sermonẽ dei. Cumq; ascendisset petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circumcisione, dicẽtes: Ad uiros præputiũ habẽtes introisti, & edisti cum illis. Petrus autẽ rem ab initio repetẽs, exposuit illis ordine, dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & uidi raptus extra me uisionem, descendere uas quoddam ceu linteum magnũ, quatuor initijs emissum è cœlo & uenit usque ad me. In quod cum intẽdissem oculos, animaduerti & uidi quadrupedia terræ & bestias & reptilia, & uolatilia cœli. Audiui autẽ & uocem, dicentẽ mihi: Surge Petre, macta & uescere. Dicebam autẽ: Ne quaq; dñe, quia nihil commune aut immundũ uncq; introiuit in os meum. Respondit autem mihi uox rursum è cœlo: quæ deus mundauit, tu ne cõmunia dixeris. Idq; accidit tertio, & rursum omnia subducta sunt in cœlum. Et ecce extẽplo tres uiri presto aderãt in ædibus i quib⁹ eram è Cæsarea missi ad me. Dixerat autem mihi spiritus, ut congrederer cũ illis, nihil hæsitans. Porrò comitati me sunt & sex fratres hi. Et ingressi sum⁹i domũ uiri. isq; retulit nobis, ut uidisset angelũ domi suæ, qui astitisset ac dixisset sibi: Emitte uiros Ioppen, & accerse Simonẽ cognomento Petrum, qui tibi ea dicturus est, per quæ seruetis & tu & uniuersa domus tua. Cũ autẽ exordium essem sermonẽ, illapsus est spũs sanctus in illos, quẽadmodũ & in nos fuerat illapsus initio. Veniebat autẽ in mẽtẽ quod dixerat dñs, Ioãnes qdẽ baptizauit aqua, cæterũ uos baptizabimini spũ sctõ. Proinde si

par

ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν; Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, λέγοντες. ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ, διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς Ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς οὔσης ἐν Ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως Ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρσὸν ὁ Βαρνάβας, ἀναζητῆσαι Σαῦλον, καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. Ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος, ἐσήμαινε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅς τις καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους,

διὰ

par donum dedit illis deus, quemadmodum & nobis, cum credidissemus in dominũ Iesum Christum: ego porrò quis eram, qui possem obsistere deo? His autem auditis obticuerunt, & glorificauerunt deum, dicentes: Igitur & gentibus deus pœnitentiam cõcessit ad uitam. Et illi quidem qui dispersi fuerant ex afflictione quæ orta fuerat ob Stephanum, perambulauerunt usq; ad Phœnicen & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes sermonẽ illum, nisi solis Iudæis. Erãt autem quidã ex eis uiri Cyprij & Cyrenenses, qui cum introissent Antiochiam, loquebantẽ ad Græcos, prædicantes dominũ Iesum. Et erat manus dñi cum eis, multúsq; numerus credentiũ conuersus est ad dñm. Peruenit autẽ rumor ad aures ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, super his, & misertũ Barnabam ut iret ad Antiochiam. Qui cum peruenisset, & uidisset gratiam dei, gauisus est, & hortabatẽ omẽs, ut proposito cordis pseuerarẽt ad hærere dño. Nam erat uir bonus, ac plenus spiritu sancto & fide. Et addita est multa turba domino. Profectus est aũt Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulũ, quẽ cũ inuenisset, perduxit Antiochiam. Accidit aũt ut annũ totum cõsuetudinẽ agerẽt cũ ea cõgregatiõe, docerẽntq; turbam multam, & discipuli cognominarẽtur primũ Antiochiæ Christiani. In his autem diebus supuenerunt ab urbe Hierosolymotũ prophetæ Antiochiam, surgénsq; unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritũ, famem magnam futurã in toto terrarũ orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli autẽ, put cuiq; suppetebat, pposuerũt in subsidiũ mittere habitantibus in Iudæa fratrib⁹, quod & fecerunt, mittentes ad seniores

per

διὰ χαρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἤμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ Ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσί, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, ἤγειρεν αὐτόν, λέγων, ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπε δὲ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ· περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ Πέτρος ἐν ἑαυτῷ γενόμενος εἶπε· νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς Ἡρῴδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ Πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος

per manum Barnabæ ac Sauli.

Eodem autem tempore iniecit Herodes rex manus, ut afflígeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Iohánis gladio: uidens autem quod gratum esset Iudæis, perrexit cóprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorũ. Quem cũ etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militũ asseruandum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Cæterum precatió fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus catenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerẽ. Et ecce angelus domini astitit, & lumẽ refulsit in habitaculo, percussóq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circũda tibi uestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quod uerum esset quod fiebat per angelũ, sed putabat se uisum uidere. Cum autẽ præteriissent primam ac secundam custodiam, uenerũt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicum unum, & cõtinuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere quod miserit dñs angelum suum, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. récq; perpẽsa uenit ad domum Mariæ, matris Iohãnis, qui cognominatus est Marcus, ubi erãt multi cõgregati & orantes. Cũ pulsasset aũt Petrus ostiũ uestibuli,

πυλῶνος

πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι Ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὸ φωνὸ τοῦ Πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλε ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστίν. ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτόν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ· ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γινομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. Ἡρῴδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτόν, καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Καισάρειαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ Ἡρῴδης θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδονίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες Βλαστὸν τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρῴδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. οἱ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. Βαρνάβας δὲ καὶ Παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ Ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον.

Ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε Βαρνάβας καὶ Σίμων καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρῴδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ Σαῦλος. λατουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων

uestibuli, processit puella ut subausculta ret, nomine Rhode. Et ut agnouit uocẽ Petri, præ gaudio non aperuit uestibulum, sed introcurrẽs renunciauit stare Petrum ante uestibulũ. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat, sic se habere. At illi dicebãt: Angelus eius est. Petrus autẽ perseuerabat pulsans. Cum autẽ aperuissent, uiderunt eum, & obstupuerunt. Cum innuisset autem eis manu ut tacerent, narrauit illis, quó dñs eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem: Núciate Iacobo & fratrib⁹ hæc. Et egressus abijt in aliũ locũ. Porrò ubi diluxit, erat turbatio nõ parua inter milites, qd nam accidisset Petro. Herodes autem cũ requisisset eum, nec inuenisset, examinatis custodib⁹, iussit eos duci, descendẽsq; à Iudæa Cæsaream, ibi cõmoratus est. Erat autem Herodes infensus Tyrijs & Sidonijs. At illi uno animó uenerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui præerat cubiculo regis, petebãt pacẽ, eo quod alere tur regio ipsorum annona regia. Statuto autem die Herodes uestitus uestẽ regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autẽ acclamabat: uox dei, & nõ hominis. Confestim autẽ percussit eum angelus domini, eo quod nõ dedisset gloriã deo, & erosus à uermibus, expirauit. Porrò sermo domini crescebat ac multiplicabatur. Barnabas autem & Paulus reuersi sunt Hierosolymam, expleto ministerio, assumpto & Iohanne, cui cognomen erat Marcus.

Erant autẽ quidã in ecclesia, quæ erat Antiochiæ, pphetæ ac doctores, Barnabásq; & Simon qui uocabat Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen q erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Cũ autem illi sacrificarent domino, ieiunarentq;

XII

XIII

καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς Σελεύκειαν, κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. διὰ δὲ ὅλης τῆς νήσου ἄχρι Πάφου, εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦ, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. Σαῦλος δὲ ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτόν, εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας υἱὲ διαβόλου, ἔχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπὶ σέ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες, ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἴ τίς ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν πρὸς

ieiunarentq; dixit spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accersiui eos. Cumq; ieiunassent & orassent, imposuissentq; eis manus, dimiserunt. Et ipsi quidem emissi à spiritu sancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum. Et cum essent Salamine, annunciauerunt sermonem dei in synagogis Iudæorum. Habebant autem & Iohānem ministrum. Et peragrata insula usque ad Paphum, inuenerunt quendam magum pseudoprophetam Iudæum, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum proconsule Sergio Paulo uiro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire sermonem dei. Resistebat autem illis Elymas magus, sic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere proconsulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus spiritu sancto, intentis in eū oculis, dixit: O plene omi dolo & omni persutia fili diaboli, inimice omnis iusticiæ, nõ desinis inuertere uias domini rectas. Et nũc ecce manus domini super te, & eris cæcus non uidens solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circumiens quærebat, qui se manu ducerent. Tunc proconsul cum uidisset quod acciderat, credidit, admirans super doctrina domini. Cum autem à Papho soluissent Paulus, qui cum eo erant, uenerũt Pergen Pamphyliæ. Iohannes autem digressus ab eis, reuersus est Hierosolymã. Cæterum ipsi peragratis regionibus, à Perga uenerũt Antiochiam Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbatorũ, sederũt. Post lectionem autem legis ac prophetarum miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si qs est in uobis sermo exhortationis

παράκλησεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε. Ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μετασήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ Ἰσραὴλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε, τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ, οἵτινες

exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus & manu silentio indicto, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis deum, audite. Deus populi huius delegit patres nostros, & populum in altum extulit, cum essent incolæ in terra Aegypti, & brachio excelso eduxit eos ex ea, & circiter quadraginta annorũ tempus mores eorum sustinuit in deserto. Ac deletis gentibus septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum. Et post hæc annis circiter quadringentis quinquaginta dedit iudices usq; ad Samuelem prophetam. Et exinde postulauerũt regem, dedit q; illis deus Saul filiũ Cis uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis Dauid ut esset rex, cui testimonium reddens dixit: Inueni Dauid filium Iessæ, uirum secundum cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas. Huius è semine deus ita, ut promiserat, adduxit Israëli seruatorem Iesum, cũ ante prædicasset Ioannes ante faciem introitus eius baptismũ pœnitentiæ Israëli. Cũ autem impleret Ioannes cursum, dixit: Quẽ me arbitramini esse? Non is sum ego, sed ecce uenit post me, cuius nõ sum dignus soleam pedum soluere. Viri fratres, filij generis Abrahæ, & qui inter uos timent deũ, uobis sermo salutis huius missus est. Qui enim habitabãt Hierosolymis, & principes eorũ cũ ignorarent illũ, & uoces prophetarũ quæ per oẽm sabbatũ leguntur, cõdẽnato eo impleuerunt, nullãq; causa mortis inuenta petierũt à Pilato ut interficeret illũ. Cumq; cõsummassent oia quæ de eo scripta erãt depositũ de ligno posuerũt in monumẽto. Deus autem suscitauit eũ à mortuis, qui uisus est p dies multos his, qui simul ascẽderant cũ eo à Galilæa Hierosolymã

οἱ τινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν· καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς
τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι
ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐ-
τῶν ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ
ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται· Υἱός μου εἶ
σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέστη-
σεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑ-
ποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἰρηκεν·
ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά· διὸ
καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου
ἰδεῖν διαφθοράν. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γε-
νεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμή-
θη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ,
καὶ εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν,
οὐκ εἶδε διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν
ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφε-
σις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται καὶ ἀπὸ πάν-
των, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ Μω-
σέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύ-
ων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ'
ὑμᾶς, τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις· Ἴδε-
τε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε, καὶ
ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν
ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ἔργον ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν
τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συ-
ναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη,
εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐ-
τοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκο-
λούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σε-
βομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ
Βαρνάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες ἔπειθον
αὐτοὺς ἐμμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ τε ἐρ-
χομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συ-
νήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες
δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζή-
λου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγο-
μένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες.
παῤῥησιασάμενοί τε ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρ-
νάβας, εἶπον· ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον
λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ

qui sunt testes eius apud plebem. Et nos uobis annunciamus, quod eam repromissionem, quæ ad patres facta est, deus adimpleuerit filijs illorum nimirum nobis, resuscitato Iesu, sicut & in psalmo primo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitauit eum à mortuis, iam non amplius reuersurum in corruptionem, ita dixit: Dabo uobis sancta Dauid fidelia. Ideo & aliàs dicit: Non permittes ut sanctus tuus uideat corruptionem. Nam Dauid quidem cum suæ ætati inseruisset, cõsilio dei dormiuit, & appositus est ad patres suos, uidit'q; corruptionem. At is quem deus suscitauit, non uidit corruptionem. Notum igitur sit uobis uiri fratres, quod per hunc uobis remissio peccatorum annunciatur & ab omnibus, à quibus non potuistis per legem Mosi iustificari: per hunc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat uobis, quod dictum est in prophetis: Videte contemptores, & admiramini, & euanescite: quia opus operor ego in diebus uestris, quod non credetis, si quis enarrauerit uobis. Egressis autem è cœtu Iudæis, rogabant gentes, ut sequenti sabbato loquerentur sibi uerba. Soluto autem cœtu, secuti sunt multi Iudæi & religiosi proselyti Paulum ac Barnabã, qui alloquentes suadebant eis ut perseuerarent in gratia dei. Sequenti uero sabbato penè uniuersa ciuitas conuenit ad audiendum sermonem dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur contradicentes, ac loquentes blasphemias. Tunc fumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui sermonem dei, sed quoniam

ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυ-
τοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς
τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύ-
ριος· τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε
εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούοντα
δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρε, καὶ ἐδόξαζον τὸν λό-
γον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τε-
ταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ λό
γος τοῦ κυρίου διὰ ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ
Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖ
κας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους
τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν
Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον
αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτινάξά
μενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐ-
τούς, ἦλθον εἰς Ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπλη-
ροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελ-
θεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαί-
ων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι Ἰου-
δαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ
ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐκάκω
σαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελ-
φῶν. ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤ-
ῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦν
τι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντιση-
μεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν
αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως,
καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ
σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν
ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐ-
τῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνι-
δόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκα
ονίας Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περί-
χωρον. κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις
ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκά
θητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρ
χων, ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει. οὗτος
ἤκουε τοῦ Παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐ
τῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶ
πε μεγάλῃ τῇ φωνῇ· Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πο-

repellitis illum, & indignos uos iudicatis æterna uita, ecce conuertimur ad gentes. sic enim nobis præcepit dñs: Posui te in lucem gentium, ut sis salus usq; ad extremum terræ. Audientes autem gentes, gaudebant, & glorificabant sermonem domini, & crediderunt quotquot erant ordinati ad uitam æternã. Diuulgabatur autem sermo domini per uniuersam regionem. Iudæi uero extimulauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerũt pſecutionem in Paulum ac Barnabam, & eiecerũt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum suorũ in eos, uenerũt Iconiũ. Porrò discipuli replebant gaudio & spiritu sancto.

Factum est autem Iconij ut simùl introirent synagogam Iudæorũ, & loquerentur sic, ut crederet Iudæorum simul & Græcorũ copiosa multitudo. Qui uero increduli erant Iudæi, concitauerunt & corruperunt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio domini, qui testimoniũ perhibebat sermoni gratiæ suæ, dabátq; ut signa & prodigia fierẽt per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidẽ stabant à Iudæis, quidam uero ab apostolis. Cum autem factus esset impetus gẽtium pariter ac Iudæorum una cũ principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarẽt eos, re intellecta, cõfugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & finitimam undiq; regionẽ, & ibi prædicabant Euangelium. Et quidam uir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunq; ambulauerat. Hic audiuit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eũ & uidens, q; fidẽ haberet fore, ut sanus fieret, dixit magna uoce: Surge in pe-

δας σὺ ὀρθός. καὶ ἥλατο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησε Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ λέγοντες. Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βαρνάβαν, Δία, τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. Ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες καὶ λέγοντες. Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδούς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. Ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην, εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανούς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, στηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν

des tuos rectus. Et exiliit, ambulabátq; Turbæ uero cum uidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt uocem suam Lycaonicè, dicẽtes: Díj in specie hominum descenderunt ad nos. Et uocabant Barnabam, Iouem: Paulum uero, Mercurium, quod is esset dux sermonis. Sacerdos autẽ Iouis, qui erat ante ciuitatem illorum, tauros & coronas ad uestibula afferens, cũ turbis uolebat sacrificare. Quod ubi audierunt apostoli, Barnabas & Paulus conscissis uestibus suis, insilierunt in turbam, damantes ac dicentes: Viri, cur ista facitis? Nos quoque íjsdem quibus uos, obnoxíj malis sumus homines, annunciantes, ut ab istis uanis cõuertamini ad deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis ætatibus sinebat omnes gentes ingredi uíjs suis. Quanq; nõ expertẽ testimonij seipsum esse sinebat, dum beneficia cõferret, de cœlo nobis dans pluuias ac tẽpora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra. Et hæc dicentes, uix compescuerũt turbas ne sibi immolarẽt. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, qui cũ persuasissent turbis, ac Paulũ lapidassent, extraxerũt eũ è ciuitate, existimãtes illũ mortuũ esse. Circũdantibus aũt eũ discipulis, surrexit & intrauit ciuitatẽ. Ac postero die profectus est cũ Barnaba Derben. Cũq; euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram &, Iconiũ & Antiochiam, denuo cõfirmantes animas discipulorũ, exhortantésq; ut perseuerarent in fide, & quod per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnum dei. Et cũ suffragíjs creassent illis p singulas ecclesias presbyteros, precatíjq; essent cum ieiunijs, commendauerunt eos dño in quẽ

εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν. κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. Διέτριβον δὲ οὐκ ὀλίγον χρόνον τοῖς μαθηταῖς.

Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διήρχοντο τὴν Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν ὑπό τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως. Συνήχθησάν τε οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς οἴδατε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι. καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν.

in quẽ crediderant. Peragratáq; Pisidia uenerunt in Pamphyliam, & cum locuti essent sermonem Pergæ, descenderũt in urbem Attaliam, & inde soluerunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ dei in opus quod compleuerunt. Cum autẽ uenissent & congregassent ecclesiam, retulerunt quæcunq; fecisset deus secum, & quod aperuisset gentibus ostium fidei. Cõmorati sunt autem illic multum temporis cum discipulis. Et quidam qui descenderant à Iudæa, docebant fratres nisi circũcidamini secundũ morem Mosi, non potestis esse salui. Cum orta ergo seditio & disceptatio esset non exigua Paulo ac Barnabæ aduersus illos, statuerunt, ut ascenderẽt Paulus & Barnabas, & quidã alij ex illis, ad apostolos ac presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariam, narrantes conuersionem gentium, & adferebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autẽ uenissent Hierosolymã, susceptí sunt ab ecclesia & ab apostolis ac presbyteris, annunciauerúntque quæcũque deus fecisset cum ipsis. Surrexerunt autem quidam de factione pharisæorũ, qui crediderant, dicentes: quod oporteret circumcidere eos ac præcipere, ut seruarent legem Mosi. Conuenerúntque apostoli ac presbyteri, ut díspicerent de hoc negocio. Cum autẽ magna disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, uos scitis, quod ab antiquis diebus deus inter nos elegit, ut per os meum audirẽt gentes uerbum euangelíj crederẽtq;. Et qui nouit corda deus, testimoniũ præbuit illis, dans illis spirítũ sanctũ sicut & nobis, nihilq; discreuit inter nos & illos, cũ fide purificauerit corda il

νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν, τοῦ ἐπιθεῖναι
ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν
οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν
βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰη
σοῦ χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρό
πον κἀκεῖνοι. ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ
ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου, ἐξηγουμένων
ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς
ἔθνεσι διὰ αὐτῶν. μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, ἀ
πεκρίθη Ἰάκωβος, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοί,
ἀκούσατέ μου. συμεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶ
τον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λα
ὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τούτῳ συμφω
νοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγρα
πται. μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομή
σω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ
τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ
ἀνορθώσω αὐτὴν, ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ
κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον, καὶ πάν
τα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου
ἐπ' αὐτούς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶν ταῦτα πάν
τα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ
ἔργα αὐτοῦ. διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρενοχλεῖν
τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεὸν,
ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν
ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς πορνείας,
καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος, Μωσῆς γὰρ ἐκ γε
νεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐ
τὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββα
τον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀπο
στόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκ
κλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμ
ψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνά
βᾳ. Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν,
καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελ
φοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε. οἱ
ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελ
φοὶ, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ
Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν.
ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελ
θόντες, ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευά
ζοντες

lorũ. Nunc ergo quid tentatis deum, ut
imponat iugum super ceruices discipu
lorum, quod neq; patres nostri neq; nos
portare potuimus? Sed p gratiã dñi Ie
su Christi credimus, nos saluos futuros,
quẽadmodũ & illi. Tacuit aũt tota mul
titudo, & audiebant Barnabam ac Pau
lũ narrantes, quæ deus ædidisset signa &
prodigia inter gẽtes per ipsos. Et postq;
cõticuissent, respõdit Iacobus, dicẽs: Viri
fratres, audite me. Symeon narrauit quẽ
admodum primũ deus uisitauerit, ut su
meret ex gentibus populum in nomine
suo, & huic cõsonant uerba prophetarũ,
sicut scriptũ est: Post hæc reuertar, ac rur
sus ædificabo tabernaculum Dauid, qd
collapsum est, & diruta eius instaurabo:
& erigam illud, ut requirant qui reliqui
sunt homines, dñm, & omnes gentes su
per quas inuocatũ est nomen meũ: dicit
dñs, qui facit hæc omnia. Nota à seculo
sunt deo omnia hæc opera sua. Propter
qd ego censeo, nõ obturbãdum esse illis,
qui ex gẽtibus cõuertunt ad deũ, sed scri
bendum ad eos, ut abstineãt se ab inqui
namẽtis simulacrorum, & scortatione, &
suffocato, & sanguine. Moses enim ab æta
tibus antiquis in singulis ciuitatibus ha
bet, qui ipsum prædicent in synagogis,
ubi per omne sabbatũ legitur. Tunc pla
cuit apostolis & senioribus cum tota ec
clesia, ut delectos ex sese uiros mitterent
Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iu
dam, cognomento Barsaban & Silam,
uiros primarios inter fratres, missis per
manus eorum literis in hanc sentẽtiam:
Apostoli & presbyteri & fratres, his qui
sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia
fratribus qui sunt ex gentibus, salutem.
Quoniã audiuimus, q̃ quidam è nobis
egressi, turbauerunt uos uerbis, labefa
ctantes

ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνε
σθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμε
θα, ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν,
ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς,
σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύ
λῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς
αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ. ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν
καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλ
λοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύ
ματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι
ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων,
ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ
πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑ
αυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπο
λυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συναγα
γόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστο
λήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρα
κλήσει. Ἰούδας τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆ
ται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν
τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποιήσαντες
δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν
ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. ἔδοξε δὲ
τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος δὲ καὶ
Βαρνάβας διέτριβον ἐν ἀντιοχείᾳ, διδά
σκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑ
τέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. μετὰ
δέ τινας ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρ
νάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα
τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πό
λιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ
κυρίου, πῶς ἔχουσι. Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύ
σατο συμπαραλαβεῖν καὶ Ἰωάννην, τὸν καλού
μενον Μάρκον. Παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστά
τα αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ μὴ συνελ
θόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν
τοῦτον. ἐγένετο δὲ παροξυσμὸς, ὥστε ἀπο
χωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρ
νάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦ
σαι εἰς κύπρον. Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος
Σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ
θεοῦ

ctantes animas uestras, iubentes uos cir
cumcidi & seruare legẽ, quibus nõ man
daueram⁹. Visum est nobis unanimiter
congregatis, delectos uiros mittere ad
uos, cũ dilectis nostris Barnaba & Pau
lo, hominibus qui exposuerunt animas
suas pro nomine dñi nostri Iesu Christi.
Misimus ergo Iudam & Silam, qui &
ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum
est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid
amplius imponeremus uobis oneris, q̃
hæc necessaria, uidelicet, ut abstineatis ab
his quæ sunt immolata simulacris, & san
guine, & suffocato, & scortatione. A qui
bus si cõseruaueritis uosipsos, benefacie
tis: Valete. Illi ergo dimissi uenerũt An
tiochiam, & cõgregata multitudine red
diderunt epistolam. Quã cum legissent,
gauisi sunt super consolatione. Iudas au
tem & Silas cum essent & ipsi prophetæ
sermone copioso adhortati sunt fratres,
cõfirmaueruntq;. Cõmorati autem illic
aliquantum temporis, dimissi sunt cum
pace à fratribus ad ãpostolos. Visum est
autem Silæ manere ibidem. Paulus ue
ro & Barnabas demorabãt Antiochiæ,
docẽtes, & annunciantes cum alijs etiam
cõplurib⁹ sermonẽ dñi. Post aliquot aũt
dies dixit ad Barnabã Paulus. Reuerten
tes iã uisitemus fratres nostros p omnes
ciuitates, in qbus annũciauimus sermo
nem dñi, quomõ se habeant. Barnabas
aũt cõsulebat ut assumerẽt & Iohãnem,
cognomento Marcum. Paulus autẽ no
lebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pam
phylia, nec isset cum eis in opus, adiun
geretur. Tam acris autem fuit inter eos
disceptatio, ut alter ab altero seiungere
tur, & Barnabas quidẽ assumpto Mar
co nauigaret in Cyprum. Paulus uero al
lecto Sila profectus est, traditus gratiæ

τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀδελφῶν. Διῆρχετο δὲ τὴν συρίαν
καὶ κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν,
καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι τι-
μόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας πι-
στῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος: ὃς ἐμαρτυρεῖτο
ὑπὸ τῶν ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦ-
τον ἠθέλησεν ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν,
καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἰου-
δαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ᾔδεσαν
γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι ἕλ-
λην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πό-
λεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγμα
τα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν
πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν
ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον
τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. Διελθόντες δὲ τὴν
φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώραν, κωλυ
θέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆ-
σαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ
τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυνίαν πο
ρεύεσθαι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα.
παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς
τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ
παύλῳ. ἀνήρ τις ἦν μακεδὼν ἑστὼς, παρα
καλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς μακεδο
νίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν,
εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακε-
δονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡ-
μᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀνα-
χθέντες οὖν ἀπὸ τῆς τρωάδος, εὐθυδρομήσα-
μεν εἰς σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπο
λιν, κἀκεῖθεν εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώ-
τη τῆς μερίδος τῆς μακεδονίας πόλις, κολώ-
νια. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβον-
τες ἡμέρας τινὰς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββά-
των ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ πο-
ταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ
καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθού-
σαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία
πορφυρόπωλις πόλεως θυατείρων, σεβομένη
τὸν θεὸν

dei à fratribus. Perambulabat autē Sy-
riam ac Ciliciam, confirmans ecclesias.

Peruenit autem Derben & Lystram, XVI
& ecce discipulus quidam erat ibi, nomi-
ne Timotheus, filius mulieris cuiusdam
Iudææ fidelis, cæterū patre Græco. Huic
testimonium bonum reddebant qui Ly-
stris erant & Iconij fratres. Hunc uoluit
Paulus secum proficisci, & assumptum
circumcidit eum propter Iudæos, q erāt
in illis locis. Sciebant enim omnes q pa-
ter eius erat Græcus. Cum autem pertrā-
sirent ciuitates, tradebant eis seruanda de-
creta, quæ erant ordinata ab apostolis &
presbyteris, qui erāt Hierosolymis. Itaq;
ecclesiæ confirmabantur fide, & abunda
bāt numero quotidie. Cum pagrassent
autem Phrygiam & Galaticam regio-
nē, uetitiq; essent a spiritu sancto loqui
sermonem in Asia, profecti in Mysiam,
tentabant ire in Bithyniam, & nō permi
sit eos spiritus. Cum autem pertrāsissent
Mysiam, descenderunt Troadem. & ui-
sio per noctē Paulo uisa est. Vir Mace-
do quidam erat stans, & deprecās eum,
ac dicens: Profectus in Macedoniam, suc
curre nobis. Vt autē uisum uidit, statim
quæsiuimus proficisci in Macedoniam,
certi facti, quod uocasset nos dominus
ad euangelizandum eis. Cum soluisse-
mus igit̄ à Troade, recto cursu uenim⁹
Samothracen, & postero die Neapolim,
& inde Philippos, quæ est prima partis
Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus au
tem in eadem urbe diebus aliquot com
morantes, & die sabbatorum egressi su
mus è ciuitate iuxta flumen, ubi fiebat
esse precatio, & sedētes loquebamur mu
lieribus quæ conuenerant. Et quædam
mulier nomine Lydia purpurarum uen
ditrix ciuitatis Thyatirorum, colens
deum

τὸν θεὸν, ἤκουεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν
καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ
τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐ-
τῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. εἰ κεκρίκατέ με πι-
στὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶ-
κόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. ἐγέ-
νετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν,
παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος,
ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν πα
ρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη, ἥτις κα
τακολουθήσασα τῷ παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε
λέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν
ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς
ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος καὶ ἐπιστρέ
ψας, τῷ πνεύματι εἶπε. παραγγέλλω σοι ἐν
τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς.
καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύ-
ριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργα-
σίας αὐτῶν, συλλαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ
τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς
ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς
στρατηγοῖς, εἶπον, οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκτα-
ράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρ-
χοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξε-
στιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις
οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ
οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια,
ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐ-
τοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγ-
γείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τη-
ρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰλη-
φὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλα
κὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ
ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ
σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν. ἐπη-
κροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δεσμῖοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς
ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια
τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆ-
μα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ
ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ,

καὶ

deum, audiuit, cuius dominus apetuit
cor, ut intenderet his quæ dicebantur à
Paulo. Cum autē baptizata esset & do-
mus eius, deprecata est dicens: Si iudica-
stis me fidelem domino esse, introite in
domum meam & manete. & adegit nos.
Accidit autem euntibus nobis ad preca-
tionem, ut puella quædam habens spiri-
tū Pythonis, occurreret nobis, quæ quæ-
stum magnum præstabat dominis suis
diuinando. Hæc subsecuta Paulum ac
nos, clamabat dicens: Isti homines serui
dei excelsissimi sunt, qui annunciant no-
bis uiam salutis. Hoc autē faciebat mul-
tos dies. Sed ægre ferens Paulus, & con-
uersus, spiritui dixit: Præcipio tibi per no
men Iesu Christi, ut exeas ab ea. Et exijt
eadē hora. Vidētes autem domini eius,
quod abisset spes quæstus sui, apprehē-
sum Paulum & Silam traxerunt in forū
ad principes, & offerentes eos magistra-
tibus, dixerunt: Hi homines conturbant
ciuitatem nostram, cum sint Iudæi, &
annunciant instituta quæ non licet no-
bis suscipere, neque seruare, cum simus
Rhomani. Et concurrit turba aduersus
eos. ac magistratus scissis uestib⁹ suis, iuss
serūt eos uirgis cædi. Cūmq; multas pla
gas eis imposuissent, coniecerunt eos in
carcerem, præcipientes custodi carceris, ut
diligenter custodiret eos. Qui cum tale
præceptum accepisset, coniecit eos in in-
teriorem carcerem, & pedes eorum strin-
xit ligno. Media autem nocte Paulus
& Silas orantes laudabant deum. Ex-
audiebant autem eos, qui uincti erant.
Subito uero terræmotus factus est ma
gnus, ita ut concuterentur fundamen-
ta carceris. Et statim aperta sunt omnia
ostia, & omnium uincula soluta sunt.
Experrectus autem custos carceris,

cum

καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος, λέγων, μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, τοῖς πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, τοῖς οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγόν τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, τοῖς ἠγαλλιᾶτο, πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες, ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε, νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτοὺς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γαρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν. ἀνήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοι εἰσί. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον.

Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν τοῖς ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ σάββατα

cum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio, erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autē Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibijpsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatóque lumine, irrupit. ac tremefactus accidit Paulo & Silæ ad pedes, & productis illis foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et locuti sunt ei sermonem domini, & omnibus q erant in domo eius. Et assumptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizat⁹ est ipse, & om̄es domestici illius, continuo. Cumque perduxisset eos in domū suam, apposuit eis mensam, & exultauit, quod cum uniuersa domo sua credidisset deo. Et cum dies ortus esset, miserunt magistratus uiatores, dicētes: Dimitte homines illos. Nunciauit autē custos carceris sermones hos Paulo: miserunt magistratus ut dimittamini. Nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus aūt dixit eis: Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Rhomani, coniecerunt in carcerem, & nunc occulte nos eijciunt? Non profecto, sed ueniant ipsi ac nos educant. Nunciauerūt autem magistratibus uiatores uerba hæc. Timueruntq; audito quod Rhomani essent, & uenientes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederent è ciuitate. Egressi autē è carcere, introierunt ad Lydiam. & uisis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

XVII Cum autem iter fecissent per Amphipolim & Apolloniam, uenerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinem autem suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata

σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσαλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, ὑπαστάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες, ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. τοῖς λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ τὸν σίλαν εἰς βέρροιαν. οἵ τινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπήεσαν τῶν ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵ τινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς, εἰ ἔχει ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βερροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δὲ ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως ἀθηνῶν

sabbata tria disserebat eis è scripturis, ad aperiens & allegans, q̄ Christum oportuisset pati & resurgere à mortuis, & q̄d hic esset Christus Iesus, quē ego, inquit, annuncio uobis. Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, mulieresque primariæ non paucæ. Zelo autem commoti Iudæi increduli, & assumptis quibusdam circumforaneis uiris malis, ac turba coacta, concitauerunt ciuitatem, & urgentes domum Iasonis, quærebant eos producere ad populum. Et cum non inuenissent eos, trahebant Iasonem & quosdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Hi qui terrarum orbem cōturbarūt, huc quoq; uenerunt, quos clanculum excepit Iason. & hi omnes cōtra decreta Cæsaris faciunt, regem aliū dicētes esse, Iesum. Cōcitauerunt autem turbam, & magistratus ciuitatis audientes hæc. Et accepta satisfactione ab Iasone & à cæteris, dimiserūt eos. Fratres uero confestim per noctem emiserunt Paulum, simul & Silam in Berrhœam. Qui cum aduenissent, abierunt in synagogam Iudæorum. Hi autem erant summo genere nati inter eos qui erant Thessalonicæ, qui receperant sermonem cum omni animi promptitudine, quotidie scrutantes scripturas, an hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, & Græcæ mulieres honestæ, & uiri non pauci. Cum autem cognouissent Thessalonicenses Iudæi, quod & Berrhœæ annunciatus esset à Paulo sermo dei, uenerunt, & illic quoq; cōmouebant turbas. Statimq; tunc Paulū emiserūt fratres, ut iret uelut ad mare. Silas aūt & Timotheus remāserūt ibi. Porrò q prosequebant Paulū, deduxerūt eum Athenas usq;

ἕως ἀθλωῶμ. καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐπὶ
σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι
πρὸς αὐτὸν, ἐξήει ἐμ. Ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκ-
δεχομένου αὐτοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδω-
λον οὖσαν πᾶσαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν
ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις & τοῖς σεβο-
μένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν
πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ καὶ τῶν
κυρείων καὶ στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέ-
βαλον αὐτῷ, καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλοι
ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ, ξένων
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν
ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζε-
το. Ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον
πάγον ἤγαγον, λέγοντες. Δυνάμεθα γνῶ-
ναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη δι-
δαχή; ξενίζοντά γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς
ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν
θέλοι ταῦτα εἶναι. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ
οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαί-
ρουν, ἢ λέγειν τί καὶ ἀκούειν καινότερον. Στὰς
δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πά-
γου, ἔφη, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δει-
σιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. Διερχόμενος
γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν,
εὗρον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώ-
στῳ θεῷ. Ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον
ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. Ὁ θεὸς ὁ ποιήσας
τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐ-
ρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χει-
ροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν
ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τι-
νός, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ
πάντα. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν
ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προ-
σώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιρούς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν,
ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειαν αὐ-
τὸν, καὶ εὕροιεν, καίγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς
ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν

Athenas uſq; & accepto mãdato ad Si-
lam ac Timotheum, ut q̃ celerrime ue-
nirent ad ſe, profecti ſunt. Paulus aũt cũ
Athenis eos expectaret, incandeſcebat
ſpiritus eius in ipſo, cũ uideret ſimulacro
rum cultui deditam ciuitatem. Diſputa-
bat igitur in ſynagoga cũ Iudæis & reli-
gioſis, & in foro quotidie cũ ijs qui ipſũ
forte adiſſent. Quidã autem Epicurei &
Stoici philoſophi cõflictabant cũ eo, & quidã dicebant: Quid uult ſpermolog⁹
hic dicere? Alij uero, nouorũ, inquiebant,
dæmoniorũ uidet annunciator eſſe, qđ
Ieſum & reſurrectionem annũciaret eis.
Et apprehenſum eum ad Martiũ uicum
duxerũt, dicẽtes: Poſſumus ne ſcire, quæ
ſit iſta noua quæ à te refertur, doctrina?
Noua em̃ quædã ingeris auribꝰ noſtris.
Volumus ergo ſcire, quid nã uelint hæc
eſſe, Athenienſes autẽ omnes, & qui illic
uerſabant hoſpites, ad nihil aliud uaca-
bant, niſi ad dicendũ aut audiendũ ali-
quid noui. Stans autẽ Paulus in medio
Martij uici, ait: Viri Athenienſes, p̃ oĩa
ferè ſuperſtitioſiores uos uideo. Præteri-
ens enim & contẽplans culturas ueſtras,
inueni & aram in qua inſcriptum erat:
Ignotó deo. Quem ergo ignorantes co-
litis, hunc ego annuncio uobis. Deus
qui fecit mundũ & oĩa quæ in eo ſunt,
hic cœli & terræ cum ſit dñs, nõ in manu-
factis templis habitat, nec manibus hu-
manis colitur, indigens aliquo, cum ipſe
det omnibus uitam & halitũ per omnia,
fecitq; ex uno ſanguine omne genus ho
minum, ut inhabitaret ſuper uniuerſam
faciẽ terræ, præfiniit q; præſtituta tẽpo-
ra, præfixit q; terminos habitationis eo-
rũ, ut quærerẽt deum, ſi forte palpent eũ
& inueniant, quamuis nõ longe abſit ab
unoquoq; noſtrũ. Per ipſum em̃ uiuim⁹

καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ
ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι· Τοῦ γὰρ καὶ γένος
ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ
ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ
χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώ-
που, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. Τοὺς μὲν οὖν χρό-
νους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν
παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ
μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλ-
λει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀν-
δρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν, ἀναστή-
σας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νε-
κρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, Ἀκουσό-
μεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ
παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ
ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς
καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ
ὀνόματι δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ
τῶν ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς κόρινθον, καὶ εὑρών
τινα ἰουδαῖον, ὀνόματι ἀκύλαν, ποντικὸν
τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς
ἰταλίας, καὶ πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ
τὸ διατεταχέναι κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάν-
τας τοὺς ἰουδαίους ἐκ τῆς ῥώμης, προσῆλθεν
αὐτοῖς, & διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ
αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ
τὴν τέχνην. Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγω-
γῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε ἰουδαίους καὶ
ἕλληνας. Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπό τε μακεδο-
νίας, σίλας τε καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο
τῷ πνεύματι ὁ παῦλος, διαμαρτυρόμε-
νος τοῖς ἰουδαίοις τὸν χριστὸν ἰησοῦν. Ἀντι-
τασσομένων δὲ αὐτῷ καὶ βλασφημούντων,
ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐ-
τούς. τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν,
καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύ-
σομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰ-
κίαν τινὸς, ὀνόματι ἰάσου, σεβομένου τὸν θε-
όν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγω-
γῇ. κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε
τῷ κυρίῳ

& mouemur & ſumus, ſicut & quidam
ueſtratiũ poëtarũ dixerunt: Nam huius
progenies etiã ſumus. Genus ergo cum
ſimus dei, nõ debemus exiſtimare auro
aut argento, aut lapidi arte ſculpto, & in-
uento hominis, numẽ eſſe ſimile. Et tem
pora quidẽ huius ignorantiæ cũ hacte-
nus diſſimularit deus, nunc annũciat ho
minibus, ut omnes ubiq; reſipiſcant, eõ
quod ſtatuit diẽ in quo iudicaturus eſt
orbẽ terrarũ cũ iuſtitia, per eũ uirũ per
quẽ decreuerat, fide præſtita omnib⁹, cũ
excitarit illũ ex mortuis. Cũ audiſſent au
tẽ reſurrectionẽ mortuorũ, alij qdẽ irri-
debãt, alij uero dixerũt: Audiemus te de
hoc iterũ. Sic Paulus exiuit è medio eo-
rum. Quidã uero uiri adhærẽtes ei credi
derunt, in quibus & Dionyſius Areopa-
gita, & mulier nomine Damaris, alij q; XVIII
cũ eis. Poſt hæc Paulus digreſſus Athe
nis, uenit Corinthũ, & nactus quendam
Iudæum, nomine Aquilam, Ponticũ ge
nere, qui nuper uenerat ab Italia, & Pri-
ſcillã uxorẽ eius, eo q; præcepiſſet Clau-
dius, omnes Iudæos Rhoma decedere,
acceſſit ad eos: & quia eiuſdem erat artifi
cij, manebat apud eos & operabat. Erat
aũt ars illorũ texere tabernacula. Diſpu-
tabat aũt in ſynagoga per omne ſabba-
tũ, ſuadebátq; Iudæis pariter & Græcis.
Cum ueniſſent autẽ è Macedonia Silas
& Timotheus, coartabatur ſpiritu Pau-
lus, teſtificans Iudæis Chriſtum eſſe Ie-
ſum. Cõtradicentibus aũt eis ac blaſphe
ma loquẽtibus, excuſſis ueſtimẽtis, dixit
ad eos: Sanguis ueſter ſuper caput ue-
ſtrum. Mundus ego poſthac ad gentes
uadam. Et migrans inde, intrauit in do-
mũ cuiuſdã, nomine Iuſti, colentis deũ,
cuius domus erat contigua ſynagogæ.
Criſpus autem archiſynagogus credidit

τοῦ κυρίου σὺν ὅλῳ τοῦ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούσαντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. Εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος ἐν νυκτὶ τοῦ παύλου. μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστι μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι τοῦ παύλου, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες. ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους. εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ ἰουδαῖοι κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. Ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τοῦ γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποτασσάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν συρίαν, καὶ σὺν αὐτοῦ πρίσκιλλα καὶ ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς. εἶχε γὰρ εὐχήν. κατήντησε δὲ εἰς ἔφεσον, καὶ ἐκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς ἰουδαίοις. Ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς οὐκ ἐπένευσεν ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών. Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην τριῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας

domino cũ tota domo sua, multiq; Corinthiorum audientes credebant, ac baptizabantur. Dixit autẽ dominus nocte per uisionem Paulo: Noli timere, sed loquere & ne taceas, propterea quod ego sim tecum. & nemo adorietur te ut affligat te, quoniã populus est mihi multus in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi annũ & sex menses, docens eos sermonẽ dei. Cæterũ cum Gallio ageret procõsulem Achaiæ, insurrexerunt uno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: contra legem hic suadet hominibus colere deum. Cum autẽ Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: si qua iniuria esset aut facinus malũ, ó Iudæi merito uos sustinerem. si uero quæstio est de sermone ac nominibus & lege uestrate, uosipsi uideritis. Iudex em̃ ego horum nolo esse. Et abegit eos à tribunali. Apprehensum autẽ omnes Græci Sosthenem principem synagogæ percutiebant ante tribunal, neq; quicquam eorum Gallioni curæ erat. Paulus uero deinde commoratus dies multos, uale dicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitantibus eum Priscilla & Aquila, posteaq; raserat caput in Cenchreis. habebat em̃ uotũ. Deuenit q; Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse uero ingressus synagogam, disputabat cũ Iudæis. Rogantibus autẽ eis ut tẽpore ampliori maneret apud se, non annuit, sed ualedixit illis, dicens: Oportet omnino me festũ quod instat, agere Hierosolymis. sed iterũ reuertar ad uos, deo uolẽte. Et soluit Epheso. Cumq; pueniſſet Cæsareã, ascẽdisset q; & salutasset ecclesiã, descẽdit Antiochiã. Et cõmoratus illic aliquantũ tẽporis, profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionẽ ac Phrygiam, confirmans omnes

πάντας τοὺς μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις ἀπολλῶς ὀνόματι, ἀλεξανδρεὺς τοῦ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τοῦ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ ἀκύλας καὶ πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτοῦ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος, συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. εὐτόνως γὰρ τοῖς ἰουδαίοις διακατηλέγχετο, δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν χριστὸν ἰησοῦν. Ἐγένετο δὲ ἐν τοῦ τὸν ἀπολλῶ εἶναι ἐν κορίνθῳ, παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς ἔφεσον, καὶ ἑνρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς. εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐστὶν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸν ἰωάννου βάπτισμα. εἶπε δὲ παῦλος. ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, τοῦ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον. μετ' αὐτὸν, ἵνα πιστεύσωσι, τουτέστιν, εἰς τὸν χριστὸν ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Ὡς δέ τινες ἐσκληρύνουντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος

omnes discipulos. Iudæus autem quidã Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquens, deuenit Ephesum, potẽs in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebat & docebat diligenter ea quæ sunt domini, sciẽs tantum baptisma Iohãnis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam dei. Cum autem uellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserũt discipulis, ut susciperent eum. Qui cum uenisset, contulit multum his qui crediderunt p gratiã. Vehementer enim Iudæos reuincebat, publice, ostẽdens per scripturas, quod Iesus esset Christus. Factum est autem XIX
cum Apollos esset Corinthi, ut Paulus peragratis superiorib⁹ partibus, ueniret Ephesum, & repertis quibusdam discipulis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum accepistis, posteaq; credidistis? At illi dixerunt ad eum: Imò neq; sit ne spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Iohãnis baptismate. Dixit autem Paulus: Iohannes quidem baptizauit baptismo pœnitentiæ, populo loquens de eo, qui uenturus esset post ipsum, ut crederent: hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus super eos, & loquebãtur linguis, & prophetabant. Erant autẽ omnes uiri ferè duodecim. Introgressus autem synagogam, libere loquebatur ad tres menses, disputans & suadens de regno dei. Cum autem quidam indurarentur nec crederent, male loquentes de uia dñi corã multitudine, digressus ab illis, segregauit discipulos, quotidie dispu-

μβυος ἐν τῇ σχολῇ τυράννυ τινός. τοῦτο δὲ
ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κα-
τοικοῦντας τὴν ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. Δυ-
νάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ
τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀθε-
νοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ
σουδάρια, ἢ σημικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι
ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ
πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν
δέ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων
ἐξορκισταὶ, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ
πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ, λέγοντες, ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰη-
σοῦν, ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες
υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦτο
ποιοῦντες. Ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονη-
ρὸν, εἶπε. τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦ-
λον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δέ τινες ἐστέ; καὶ ἐφαλ-
λόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ
πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐ-
τῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ
τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου
ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰου-
δαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφε-
σον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐ-
τούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰη-
σοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο
ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πρά-
ξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πρα-
ξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέ-
καιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν
τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυ-
ριάδας πέντε. οὕτως κατὰ κράτος ὁ λό-
γος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπλη-
ρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύ-
ματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν,
πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ, εἰπών. ὅτι
μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Ῥώμην
ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο
τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔρασον,

αὐτὸς

tans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Asia, audirent sermonem domini Iesu, Iudæi simul & Græci. Virtutesque non uulgares ædebat deus per manus Pauli, ita ut etiam super infirmos deferrētur à corpore eius sudaria & semicincta: & recederent ab eis morbi, & spiritus mali egrederentur. Tentauerunt autem quidam è circumeuntibus Iudæis exorcistis inuocare super eos qui habebant spiritus malos, nomen domini Iesu, dicentes: Adiuramus uos per Iesum, quem Paulus prædicat. Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis sacerdotum septem, qui hoc faciebant. Respondens autem spiritus malus, dixit: Iesum noui, & Paulum scio, uos autem qui estis? Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis, qui habitabant Ephesi, & incidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen domini Iesu. Multiq; credentium ueniebant confitentes & annunciantes facta sua. Multi autem ex eis, qui curiosas artes exerçuerant, comportatos libros exusserunt coram omnibus: & supputatis precijs illorum, reperierunt pecuniæ quinquaginta milia. Ita fortiter crescebat sermo dei, & confirmabatur. His autem expletis, proposuit Paulus in spiritu, transita Macedonia & Achaia, ire Hierosolymam, dicens: postquam fuero ibi, oportet me & Romam uidere. Missis autem in Macedoniam duobus ex ijs, qui ministrabant sibi, uidelicet Timotheo & Erasto,

ipse

αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐγένε-
το δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλί-
γος περὶ τῆς ὁδοῦ. Δημητρίου γάρ τις ὀνό-
ματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς
Ἀρτέμιδος, παρεῖχε τοῖς τεχνίταις ἐργα-
σίαν οὐκ ὀλίγην. οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς
περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπε· ἄνδρες συ-
νίασιν, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπο-
ρία ἡμῶν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι
οὐ μόνον Ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀ-
σίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησε ἱ-
κανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, οἱ
διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κιν-
δυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλ-
θεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμι-
δος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν
τε καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐ-
τῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.
Ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ,
ἔκραζον λέγοντες, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσί-
ων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσε-
ως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον,
συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακε-
δόνας, συνεκδήμους τοῦ Παύλου. τοῦ δὲ Παύ-
λου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ
εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινες δὲ καὶ τῶν Ἀσι-
αρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς
αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς
τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον.
ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ
πλείους οὐκ ᾔδεσαν τίνος ἕνεκεν συνελη-
λύθεσαν. ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέ-
ξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαί-
ων. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖ-
ρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ὡς δὲ
ἐγνώσθη ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο
μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων,
μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. κατασείλας δὲ
ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. Ἄνδρες
Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γι-
νώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν

τῆς μεγάλης

ipse remansit ad tempus in Asia. Ortus est autem illo tempore tumultus nō exiguus de illa uia. Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præstabat artificibus non exiguum quæstum: quibus conuocatis & ijs qui similium rerum erant opifices, dixit: Viri scitis, quod ex hoc opificio quæstus nobis est. & uidetis & auditis, quod non solum Ephesi, sed penè totius Asiæ Paulus hic persuasit, & auertit multā turbam, dicens: quod non sint dij, qui manibus fiunt. Non solum autem hæc pars nobis in periculū uenit, ne reprobetur, uerumetiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur, futurumque sit ut etiam destruatur maiestas eius, quam tota Asia & orbis colit. His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerunt, dicētes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerūt uno animo in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo autem uolente intrare ad populum, nō permiserūt discipuli. Quidā autem & ex Asiæ primoribus, qui erāt amici eius, miserunt ad eum, rogantes, ne se daret in theatrum. Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim concio confusa, & plerique nesciebant qua ex causa cōuenissent. De turba autem protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, uolebat rationē reddere populo. Quem ut cognouerunt Iudæum esse, uox orta est una omniū, fermè ad horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Cum autem sedasset scriba turbā, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominū, qui nesciat Ephesiorū ciuitatē cultricem esse

ϗ μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος καὶ τῆς διοπετοῦς. ἀναντιῤῥήτων δὲ ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀντίπατρί εἰσιν, ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πορευθῆναι εἰς τὴν μακεδονίαν. Διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν ἑλλάδα. Ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μακεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς ἀσίας σώπατρος βεῤῥοιαῖος, θεσσαλονικέων δὲ ἀρίσταρχος καὶ σεκοῦνδος καὶ γάϊος δερβαῖος καὶ τιμόθεος, ἀσιανοὶ δὲ τυχικὸς καὶ τρόφιμος. οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς ἐν τρωάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλᾶσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι εὔτυχος ἐπὶ τῶν θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου, ἐπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν,

magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi simulacri. Cum igit̃ his nemo cõtradicat, oportet uos sedatos esse, & nihil præcipitanter agere. Adduxistis em̃ hoies istos, neq; sacrilegos, neque contumeliosos in deam uestrã. Quod si Demetrius & qui cum eo sunt artifices habẽt aduersus aliquẽ causam, conuentus forenses agunt̃, & proconsules sunt, accusent inuicẽ. Siquid autẽ de rebus alijs quæritis, in legitima cõcione dirimet̃. Nam periculum est, ne seditionis hodiernæ rei fiamus, cũ nulla subsit causa, unde poterimus reddere rationẽ cõcursus istius. Et cũ hæc dixisset, dimisit concionẽ. Postq̃ aũt cessauit tumultus, uocatis ad se Paulus discipulis, cõplexusq; illos profectus est, ut iret in Macedoniam. Cum autem pambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, uenit in Græciam, & ibi peractis mensibus tribus, cum essent illi structæ insidiæ à Iudæis soluturo in Syriam, habebat in animo, ut reuerteretur per Macedoniam. Comitatus est autem eum usq; ad Asiam Sopater Berrhœensis, Thessalonicensium uero Aristarchus & Secũdus & Gaius Derbæus ac Timotheus, Asiani uero Tychicus & Trophimus. Hi cum præcessissent, expectarunt nos Troade: nos uero abnauigauimus post dies azymorũ à Philippis, & uenimus ad eos Troadem intra dies quinq;, ubi demorati sum⁹ dieb⁹ septẽ. Vno autẽ die sabbatorũ, cũ cõuenissent discipuli ad frangẽdũ panẽ. Paulus disserebat eis ꝓfecturus postridie, ꝓtraxitq; sermonẽ usq; in mediã noctẽ. Erant autẽ lucernæ multæ in cœnaculo ubi eram⁹ cõgregati. Sedẽs aũt qdã adolescẽs noĩe Eutychus in fenestra, cũ degrauaret̃ sõno ꝓfũdo, disserẽte diu Paulo magis depssus sõno, decidit

σεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμπεριλαβὼν, εἶπε. μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. Ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν, ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντίκρυ χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς μίλητον. Ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῶν πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῶν μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῶν ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν ἰουδαίων, ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν, ἀλλ' οὐδενὸς λόγον

decidit ex tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus. Cum descendisset autẽ Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, Anima em̃ eius in ipso est. Cum ascendisset autẽ, fregissetq; panẽ ac degustasset, diu collocutus usq; ad diluculũ, ita demũ profectus est. Adduxerũt autem puerũ uiuentẽ, & refocillati sunt nõ mediocriter. Nos autẽ conscensa naui soluimus Asson, inde excepturi Paulum. Sic enim ordinauerat, ipse per terrã iter facturus. Cum autem conuenissemus Asson, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, sequenti die uenimus cõtra Chium. Postridie uero appulimus Samum, & commorati Trogyllij, proximo die uenimus in Miletum: proposuerat enim Paulus præternauigare Ephesum, ne tempus tereret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecostes ageret Hierosolymis. A mileto autem missis Ephesum nuncijs, accersiuit presbyteros ecclesiæ, qui cum peruenissent ad ipsum, dixit eis: Vos scitis à primo die quo ingressus sum Asiam, quomõ uobiscũ per omne tẽpus fuerim, seruiẽs dño cũ omni animi humilitate, cumq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderũt ex insidijs Iudæorũ: ut nihil suffugerim eorum quæ essent in rem uestram, quin annunciarem uobis & docerem uos publice ac ꝑ singulas domos, testificans Iudæis simul & Græcis, eam quæ erga deũ est pœnitentiã, ac fidem quæ est erga dominũ nostrũ Iesum. Et nunc ecce ego alligatus spiritu, proficiscor Hierosolymã, quæ in ea obuentura sint mihi ignorãs, nisi quod spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens: quod uincula & afflictiones me manent. Verum nihil

λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην ὑμῖν τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. Ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. Μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουν αὐτόν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν.

me mouet, neque uita mea chara est mihi ipsi, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à domino Iesu, ad testificandū euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego scio, quod posthac non uidebitis faciem meam, uos omnes per quos transiui, prædicans regnum dei. Quapropter contestor uos hodierno die, quod mundus ego sū à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minus annunciarim omne cōsilium dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendum ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego enim noui hoc, quod ingressuri sint post discessum meum lupi graues in uos, non parcentes gregi. Et ex uobis ipsis exorientur uiri, loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Propter quod uigilate, memores, quod per triennium nocte & die non cessauerim cum lachrymis monere unumquemque. Et nunc commendo uos fratres deo & sermoni gratiæ ipsius, qui potens est superstruere & dare uobis hæreditatem inter sanctificatos omnes. Argentum & aurum, aut uestem nullius concupiui. Imò ipsi scitis, quod necessitatibus meis & his qui mecum sunt, suppeditauerunt manus hæ. Omnia ostendi uobis, quod sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse uerborum domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatū est dare potius quam accipere. Et cū hæc dixisset, positis genibus suis, orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus coortus est omnium, & ruentes in collum Pauli, osculabantur eum dolentes, maxime ob sermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non essent uisuri

θεωρεῖν

uisuri. Et deducebant eum ad nauem.

Cum autem factum esset ut soluisse mus, auulsi ab eis, recto cursu uenimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem, quæ transcenderet in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Cū autem cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad sinistram, nauigauimus in Syriam, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisque discipulis, mansimus ibidem diebus septem. Qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatē: & positis genibus in litore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicem, conscendimus nauim, illi autem redierūt ad sua. Nos uero nauigatione explicita à Tyro, descendimus Ptolemaidam, & salutatis fratribus, mansimus diem unum cum illis. Postridie uero nos qui eramus cum Paulo, uenimus Cæsaream. Et ingressi domum Philippi euangelistæ, qui erat unus è septem, mansimus apud eū. Huic autem erāt quatuor filiæ uirgines, prophetātes. Et cum pmaneremus dies cōplures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans sibi pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spiritus sanctus: Virum cuius est cingulum hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradentq; in manus gentiū. Cum autem audissemus hæc, rogabam⁹ & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascēderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro

θεωρῶμεν. προελθόντες δὲ ἐπ' αὐτὴν εἰς τὸ πλοῖον, ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἐκπορευθέντας ἀπ' αὐτῆς, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν κῶ, τῇ δὲ ἐξῆς εἰς τὴν ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν, ἀναφάναντες δὲ τὴν κύπρον, καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς τύρον, ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. καὶ ἀνευροντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τῷ παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ τύρου, κατηντήσαμεν εἰς πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφούς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε, τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν ἐν ἱερουσαλὴμ οἱ ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ παῦλος, τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω

uisuri. Et deducebant eum ad nauem.

Cum autem factum esset ut soluissemus, auulsi ab eis, recto cursu uenimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem, quæ transcenderet in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Cū autem cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad sinistram, nauigauimus in Syriam, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisque discipulis, mansimus ibidem diebus septem. Qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatē: & positis genibus in litore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicem, conscendimus nauim, illi autem redierūt ad sua. Nos uero nauigatione explicita à Tyro, descendimus Ptolemaidam, & salutatis fratribus, mansimus diem unum cum illis. Postridie uero nos qui eramus cum Paulo, uenimus Cæsaream. Et ingressi domum Philippi euangelistæ, qui erat unus è septem, mansimus apud eū. Huic autem erāt quatuor filiæ uirgines, prophetātes. Et cum pmaneremus dies cōplures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans sibi pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spiritus sanctus: Virum cuius est cingulum hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradentq; in manus gentiū. Cum autem audissemus hæc, rogabam⁹ & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascēderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro

ἔχω

ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ πεθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες· τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς Ἰερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι, καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἤρχετο καθ' ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον. εἶπόν τε αὐτῷ· θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστί; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν, ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν, τούτους παραλαβὼν, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν. καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε ὁ παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθείς, εἰσῄει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ

pro nomine domini Iesu. Cum uero illi non persuaderet, acquieuimus, dicentes: Domini uoluntas fiat. Post dies autem istos sublatis sarcinis, cōscēdebamus Hierosolymam. Venerūt autem una quidā ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur, Mnasonem quendā Cyprium, antiquū discipulum. Et cum uenissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres. Postero autem die, introibat Paulus nobiscum ad Iacobū, omnésq; cōuenerunt presbyteri. Quos cū salutasset, narrabat per singula, quæ deus fecisset inter gentes per ministeriū ipsius. At illi cum audissent, glorificabant dñm, dixerūtq; ei: Vides frater quot milia sunt Iudæorum qui crediderūt, & omēs studiosi sectatores sunt legis. Audierūt aūt de te, quod defectionē doceas à Mose, omēs qui inter gentes sunt Iudæos, dicēs, nō debere eos circumcidere filios, neque secundum instituta uiuere. Quid est ergo? omnino oportet cōuenire multitudinē. Audient em̄ te uenisse. Hoc ergo fac, quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor uotum habentes super se. His assumptis purifica te cum illis. & impende super illis, ut radant capita: & sciēt omnes quod quæ de te audierūt, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. De his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus, decernētes, ne quid huiusmodi obseruēt, nisi ut caueant & ab his quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & suffocato, & scortatione. Tūc Paulus assumptis uiris postero die purificatus cū illis intrauit in templū, annuncians expletionē dierū purificatiōis, donec offerret pro unoquoq; eorum oblatio. Dum autem septem dies iam penè essent expleti, hi qui ab

ἀπὸ τῆς ἀσίας ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες· ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. καὶ συλλαβόμενοι τὸν παῦλον, εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ. ὃς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσὶ, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ἔστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυναμένου δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου, ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κράζον. αἶρε αὐτὸν. μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη· ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ αἰγύπτιος, ὁ πρότερόν τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ παῦλος· ἐγὼ ἄνθρωπός μέν εἰμι ἰουδαῖος ταρσεὺς, οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν. κατέσεισε

ab Asia erant Iudæi, cum uidissent eum in templo, conturbarunt totum populū, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israelitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legē & locum hūc omnes ubique docet, insuper & Græcos induxit in templum, & prophanauit sanctum locum hunc. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerūt, quod in templum introduxisset Paulus. Commotáq; est ciuitas tota & factus est cōcursus populi. Et apprehensum Paulum, protrahebant è templo, statimq; clausæ sunt fores. Quærentibus autem illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, quod tota conturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decucurrit ad illos. At illi cum uidissent tribunum ac milites, cessauerūt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quis nam esset, & quid fecisset. Alij autē aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et cū uenisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebat enim multitudo populi clamans, tolle eum. Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno. Licét ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti? Nónne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor milia uirorum sicariorum? Dixit autem Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, Ciliciæ non obscuræ ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stās in gradibus, annuit

κατίσασι τῇ χειρὶ τῷ λαῷ, πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνησε τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων. Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου, τῆς πρός ὑμᾶς νῦν ἀπολογίας, ἀκούσαντες δέ, ὅτι ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καί φησιν, ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν ταρσῷ τῆς κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον. ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ᾽ ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι, σαουλ σαουλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ, τί ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δαμασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἦλθον εἰς δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με ἐπιστὰς, εἶπέ μοι. σαουλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό

annuit manu ad plebem. & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens: Viri, fratres & patres, audite XXII meam, qua nunc apud uos utor, excusationem. Cū audissent autem, q̄ Hebræa lingua sibi loqueret, magis præstiterunt silentium. Et dicit: Ego quidem sum uir Judæus, natus in Tarso Ciliciæ, cæterum educatus in hac ciuitate ad pedes Gamalielis, institutus accurate in patria lege, sectator dei, sicut & uos omnes estis hodie qui hanc uiam persecutus sum usque ad mortem, alligās ac tradens in carceres uiros pariter ac mulieres, sicut & princeps sacerdotū mihi testis est, & totus seniorū ordo, ā quibus etiam epistolis ad fratres acceptis, Damascum pergebā, adducturus & illos qui illic essent uinctos Hierosolymā, ut punirent. Accidit autem mihi iter facienti & appropinquāti Damasco circiter meridiem, ut subito de cœlo circumfulgураret me lux multa, cecidiq̄ in solū, & audiui uocem, dicentem mihi: Saul Saul, quid me persequeris? Ego uero respōdi: Quis es dñe? Dixitq̄ ad me: Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu persequeris. Et qui mecum erant, lumen quidē uiderūt, & exterriti sunt: uocē aūt nō audierūt eius qui loquebat mecū. Dicebā autem: Quid faciā dñe? Dñs autē dixit mihi: Surge, ac uade Damascū, & ibi tibi dicet de oīb⁹, quæ ordinata sunt tibi ut facias. Et cū non uiderē præ gloria luminis illius, per manum deductus à comitibus qui erant mecū, ueni Damascū. Ananias autē quidā, uir pius, secundum legē, testimonio ꝓbat⁹ omniū illic habitantiū Judæorū, ueniēs ād me & astans, dixit mihi: Saul frater, recipe uisum. Et ego eadem hora recepto uisu, uidi illū. At ille dixit: Deus patrū nostrorū præparauit

χειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ ἱερουσαλήμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σε. καὶ ὅτε ἐξεχέετο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με. πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες, αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν, εἰπὼν, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα γνῷ δι᾽ ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ παῦλος. εἰ ἄνθρωπον ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων. ὅρα τί μέλλεις ποιεῖν; οὗτος γὰρ ἄνθρωπός ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ. λέγε μοι, εἰ σὺ ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ᾽ αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν

parauit te, ut cognosceres uoluntatem suam, & uideres id quod iustum est, & audires uocem ex ore eius: quia eris testis illi apud omnes homines, eorū quæ uidisti & audisti. Et nunc quid contaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua inuocato nomine domini. Factum est autem cū essem reuersus Hierosolymā, & orarem in tēplo, ut raperer extra me, & uiderem eum dicentē mihi: Festina & exi uelociter Hierosolymis, quoniam nō recipiēt testimoniū tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt, quod ego pertrahebā in carcerem, & cædebam in singulis synagogis eos qui credebant in te. Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego quoq̄ assistebam & assentiebar morti illius, & custodiebam uestimēta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quoniā ego ad gentes procul mittam te. Audiebant aūt eum usq̄ ad hoc uerbum, atq̄ sublatis uocibus, dicebant: Tolle de terra hominem istiusmodi. nō enim phas est eū uiuere. Vociferantibus autem eis, & proiicientibus uestimēta, & puluerem iactantibus in aērem, iussit tribunus induci eum in castra, & imperauit eum flagris examinari, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei. Et cum astrinxisset eum loris, dixit astanti sibi centurioni Paulus: Num hominē Rhomanum & indemnatū licet uobis flagellare? Quo audito, centurio accessit ad tribunum, & nunciauit ei, dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Rhomanus est. Accedens autē tribunus, dixit illi: Dic mihi, num tu Rhoman⁹ es? At ille dixit: Etiam. Et respōdit tribunus: Ego multa summa ciuitatem istam comparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus sum. Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum

ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν * δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, δὲ, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς. Ἀτενίσας δὲ ὁ παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ δὲ στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε· καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον. τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ παῦλος. οὐκ ᾔδειν ἀδελφοὶ, ὅτι ἔστιν ἀρχιερεύς. γέγραπται γὰρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων, καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μή τε πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε. θάρσει παῦλε

Αἷς * δεδεκώς.

fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit postq; resciuit, quod Rhomanus esset, & quod uinxisset eũ. Postero autẽ die uolens scire certum, qua ex causa accusaret à Iudæis, soluit eũ à uinculis, & iussit principes sacerdotum cõuenire totumq; cõcilium, ac deductum Paulum sistebat corã illis. Intentis autẽ oculis XXIII in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona cõuersatus sum coram deo usq; in hodiernũ diem. Princeps aũt sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi, ut pcuterẽt os eius. Tũc Paulus dixit ad eum: Percussurus est te deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicãs me secundũ legem, & cõtra legem iubes me percuti? Et qui astabant, dixerunt: Summo sacerdoti dei maledicis? Dixit autẽ Paulus: Nesciebam fratres, q̃ pontifex esset. Scriptum est em̃: Principi populi tui non maledices. Sciens autẽ Paulus, q̃ una pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorũ, exclamauit in cõcilio: Viri fratres, ego pharisæ⁹ sum, fili⁹ pharisæi. de spe & resurrectiõe mortuorum ego iudicor. Et cũ hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sadducæos & dissecta est multitudo. Nam Sadducæi quidẽ dicunt, nõ esse resurrectionẽ, neq; angelũ, neq; spiritũ: pharisæi autẽ utraq; cõfitentur. Factus est aũt clamor magnus: & cũ surrexissent scribæ de factiõe pharisæorũ, depugnabãt, dicẽtes: Nihil mali inuenimus in homine isto. Quod si spiritus locutus est ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et cum magna seditio coorta esset, ueritus tribunus, ne discerperet Paul⁹ ab ipsis, iussit milites descẽdere & rapere eũ de medio eorũ, ac deducere eũ in castra. Sequẽti aũt nocte assistens ei dñs, ait: Bono animo esto Paule,

παῦλε. ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἱερουσαλὴμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρτυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν ἰουδαίων συστροφὴν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες, μή τε φαγεῖν, μή τε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον. ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες. οἵ τινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ, ὅπως ἄυριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ἡμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφοῦς παύλου τὸ ἐνέδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμιος παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως ἄυριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς. ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα. οἵ τινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μή τε φαγεῖν μή τε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι

Paule. Vt enim testificatus es de me Hierosolymis, sic te oportet & Rhomæ testificari. Facto autem die, collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes: neque esuros se, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autẽ plures quam quadraginta uiri, qui hanc coniurationem fecerant. Qui accesserunt ad principes sacerdotum ac seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nosipsos, nihil gustaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo uos significate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanquam aliquid certius cognituros de eo. Nos uero priusquam appropinquet, parati sumus interficere illum. Cum autem audisset filius sororis Pauli insidias, uenit & intrauit in castra, nunciauitque Paulo. Accersito autem Paulus ad se uno ex centurionibus, ait: Adolescentem hũc abduc ad tribunum. Habet enim quod renunciet illi. Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accersitum me rogauit, ut hunc adolescentem perducerem ad te, habentem aliquid quod loquatur tibi. Apprehensa autem tribunus manu illius, secessit cum eo seorsum, & percontatus est illum: Quid est quod habes significandum mihi? Ille autem dixit: Iudæi conspirarunt ut rogarent te, uti crastino die educeres Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo: tu uero ne morem gesseris illis. Insidiantur enim ei ex eis uiri plures quadraginta, qui seipsos deuouerunt, ne uel edant uel bibant, donec interficiant eum, & nunc parati sunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimisit adolescentẽ, præcepitq; ei, ne cui effutias,

ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν· ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός, κτήνη τε παρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσι πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῇ στρατιᾷ ἐξειλόμην, μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν· ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι βουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ἔρρωσο. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τῷ ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησάν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστί, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ Ἡρῴδου φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ,

inquiens, quod hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdam centurionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, ut impositum Paulum, saluum perducant ad Felicem præsidem, scriptis literis in hanc formam. Claudius Lysias potentissimo præsidi Felici salutem. Virum hũc comprehensum à Iudæis, cum iam esset interficiendus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quod Rhomanus esset, uolensque scire causam, ob quam accusarent illum, deduxi eum in concilium eorum. Quem comperi accusari de quæstionibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et cum indicatum esset mihi de insidijs, quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus: ut quæ habent aduersus eum, dicant apud te: Vale. Milites uero iuxta quod sibi iniũctum erat, receptum Paulum duxerunt per noctem Antipatridem. Postero autem die dimissis equitibus ut cum eo irent, reuersi sunt in castra. Qui cum uenissent Cæsaream, ac tradidissent epistolam præsidi, statuerunt coram eo & Paulum. Cum legisset autem præses, & interrogasset, ex qua prouincia esset, & cognouisset quod ex Cilicia, audiam te, inquit, cum accusatores quoque tui aduenerint. Iussitq; in prætorio Herodis custodiri eum.

Post quinque autẽ dies descendit prin- XXIIII
ceps sacerdotum Ananias cum senioribus & Tertullo quodã oratore qui adierunt præsidem cõtra Paulum. Et citato

Paulo,

Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa recte gerantur in populo hoc per tuam prouidentiam, & semper & ubiq; cõprobamus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione. Sed ne diutius te detineam, oro te, ut audias nos paucis pro tua humanitate. Nacti enim sumus uirum hunc pestiferum & concitantem seditionem omnibus Iudæis in uniuerso orbe, & autorem sectæ Nazarenorũ, qui etiam templum prophanare conatus est, quem & apprehẽsum uoluimus secundum legem nostram iudicare. Sed superueniens tribunus Lysias, cum magna ui eripuit eum è manibus nostris, iubẽs accusatores eius ad te uenire, ex quo poteris ipse inquisitione facta de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere. Respondit autem Paulus, cum annuisset ipse præses, ut diceret. Aequiore animo pro meipso causam dico, cum sciam te multis iam annis iudicem fuisse genti huic, qui possis cognoscere, quod non plures sunt mihi dies quam duodecim, ex quo ascẽdi, adoraturus, Hierosolymam. & neque in templo compererunt me cum aliquo disputantem, aut cõcursum facientem turbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate, neque probare possunt ea de quibus me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta uiam, quam uocant hæresim, sic colo patrium deum, credens omnib⁹ quæ in lege & prophetis scripta sunt, spem habẽs in deum, fore, quã & hi ipsi expectant, resurrectionẽ mortuorũ iustorũ simul & iniustorũ. Quin in hoc & ipsé studeo sine offendiculo conscientiam habere erga deum, & erga homi-

πους δϊαπαντός. Δϊ ἐτῶν δὲ πλειόνων παρεγενόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς, ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. Τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς ἀσίας ἰουδαῖοι, οὓς δεῖ ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τϊ ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τϊ εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς. ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φῆλιξ, ἀνέβαλε αὐτοὺς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών. ὅταν λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, δϊαγνώσομαι τὰ καθυμᾶς. δϊαταξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῳ τηρεῖσθαι τὸν παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ, ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ φῆλιξ σὺν δρουσίλλῃ τῇ γυναικῇ αὐτοῦ, οὔσῃ ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς χριστὸν πίστεως. Δϊαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ φῆλιξ, ἀπεκρίθη, δὲ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. Δϊετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε Δϊάδοχον ὁ φῆλιξ πόρκιον φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς ἰουδαίοις ὁ φῆλιξ, κατέλιπε τὸν παῦλον δεδεμένον.

Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ἀπὸ καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἰουδαίων κατὰ τοῦ παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν

nes semper. Post annos autem plures accessi, eleemosynas exhibiturus in gētem meam, & oblationes, in quibus compererunt me purificatum in templo, haud cum turba, neq; cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse & accusare, si quid haberent aduersum me. aut hi ipsi dicant, si quid deprehenderunt in me iniquitatis, cum stem in cōcilio, nisi de una hac uoce, qua clamaui inter eos stans, de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à uobis. Auditis autem his, Felix distulit illos, certo sciens quæ ad eam uiam attinebant, dicens: Cū tribunus Lysias descenderit, pernoscam causam uestrā. Iussitq; centurioni, ut custodiret Paulū, sineretq; eum relaxari, & ne quem ex illius familiaribus uetaret subministrare ei, aut adire eum. Post aliquot autem dies cum aduenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Iudæa, accersiuit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ est in Christū. Disputante autem illo de iusticia & temperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: In præsentia abi, cæterum opportunitatē nactus accersam te. simul & illud sperans fore, ut pecunia sibi daretur à Paulo ut solueret ipsum, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cū eo. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum.

Festus ergo suscepta prouincia, post XXV
triduū ascendit Hierosolymam ab urbe Cæsarea. Significaruntq; illi princeps sacerdotum ac primores Iudæorū de Paulo, & rogabant eū postulantes fauorem aduersus eum, ut accerseret eum Hierosolymā, insidias tendentes ut interficerēt eum

αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. Ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν παῦλον ἐν καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. Οἱ, οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. Δϊατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταβὰς εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν παῦλον ἀχθῆναι. Παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβηκότες ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς καίσαρά τϊ ἥμαρτον. Ὁ φῆστος δὲ τοῖς ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε. Θέλεις εἰς ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; Εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐπὶ τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. Εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τϊ, οὐ παραιτοῦμαι δ' ἀποθανεῖν. Εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσι μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. Τότε ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη. Καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καίσαρα πορεύσῃ. Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν. ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη κατήντησαν εἰς καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν φῆστον. Ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβεν ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνὴρ τίς ἐστι καταλελειμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην, πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ

eum in uia. Festus autem respondit, ut seruaretur quidem Paulus Cæsareæ, se uero breui illò profecturum. Qui ergo inter uos, inquit, potentes sunt unà nobiscum descendat, & si qd est in hoc uiro crimen, accusent eum. Demoratus autē inter eos diebus amplius quam decem, descendit Cæsaream: & postero die sedit pro tribunali, iussitque Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum qui ab Hierosolyma descenderant Iudæi, multa & grauia crimina intendentes aduersus Paulum, quæ nō poterant probare, Paulo pro se respondente, quod neq; in legem Iudæorum, neq; in templum, neq; in Cæsarem quicquā peccasset. Festus autem uolens gratificari Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, sicut & tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si uero nihil est eorum, de quibus hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. Tunc Festus cū consilio collocutus respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis. Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream salutaturi Festum. Et cum dies complures ibi commorarentur, Festus regi retulit causam Pauli, dicens: Vir quidam est relictus à Felice uinctus, de quo cum uenissem Hierosolymam, significarunt mihi principes sacerdotū & seniores Iudæorū postulantes aduersus illum sententiam. Quibus respōdi: Nō est Rhomanis consuetudo ob gratiā donare aliquē hominē ut pereat, priusquam is qui accusatur,

κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπου τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ὧδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν ἄνδρα ἀχθῆναι· περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὸ περὶ τούτου ζήτημα, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ Παύλου ἐγκαλεσαμένου, τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς Φῆστον ἔφη, Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. Ὁ δέ Ἄυριον φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας. καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου, ἤχθη ὁ Παῦλος. καὶ φησὶν ὁ Φῆστος, Ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, βοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τι γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δεσμῖον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. Ἀγρίππας δὲ πρὸς Παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος

præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat de crimine. Cum ergo huc conuenissent, sine ulla dilatione, sequēti die sedens pro tribunali iussit adduci uirum. De quo cum stetissent accusatores, nullum crimen intendebant suphisce rebus, de quibus ego suspicabar, sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstiōe, dicebam, num uellet ire Hierosolymam, & ibi iudicari super istis. Paulus autem cum appellasset ut seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eum, donec mitterem eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Postero autem die cum uenisset Agrippa & Bernice cum multo apparatu, & introissent in auditorium cum tribunis & uiris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes qui simul adestis nobiscū uiri, uidetis hunc hominē, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me, & Hierosolymis & hic, acclamantes non oportere eum uiuere amplius. Ego uero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Cæterum cum is ipse appellasset Augustum, statui mittere eum. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Quapropter produxi eū ad uos, & maxime ad te rex Agrippa, ut examinatione facta, habeam quod scribā. Iniquum enim mihi uidetur mittere uinctum, & crimina de quibus accusatur non significare.

Agrippa uero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc XXVI
Paulus

ὁ Παῦλος ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο· περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους, ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων. Διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν Ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα Φαρισαῖος. καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἑστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι. περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; Ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις. καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών· ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον. καὶ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν· περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ· Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. Ἐγὼ δὲ εἶπον, Τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν, Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν

Paulus extenta manu pro se dicebat: Super omnibus de quibus accusor à Iudæis rex Agrippa, existimo me beatū, qui causam dicturus sim apud te hodie, cum tu maxime sis gnarus earum, quæ apud Iudæos sunt, & cōsuetudinū & quæstionū. Quapropter obsecro te, ut patienter me audias. Itaq; uitam quidem meam, quam egi ab adolescentia, quæ ab initio fuit in gēte mea Hierosolymis, nouerūt omnes Iudæi, qui prius nouerant me ab initio, si uelint testimoniū ferre, quod secundum exquisitissimam sectam nostræ religionis, uixerim pharisæus. Et nūc fretus spe repromissionis, quæ ad patres nostros facta est à deo, sto iudicio subiectus, ad quā duodecim tribus nostræ instanter nocte & die colentes deū, sperāt se peruenturas. De qua spe accusor rex Agrippa à Iudæis. Cur incredibile iudicatur apud uos, si deꝰ mortuos suscitat? Et ego quidem existimabā me aduersus nomen Iesu Nazareni multa repugnando facturū, quod & feci Hierosolymis. Et multos sanctorū ego carceribꝰ inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cū occiderent, detuli sententiā. Et per omnes synagogas frequēter puniēs eos, compellebam blasphemare, & amplius insaniēs in eos, persequebar etiam in exteras usq; ciuitates. Quarum rerum studio cum irem Damascum cum autoritate & permissu principū sacerdotū, die medio, rex, in uia uidi è cœlo supra splendorē solis circūfulsisse me lumē, & eos q mecū faciebāt iter. Cū aūt omēs nos decidissemus in terrā, audiui uocē loquentē ad me, ac dicētem hebraica lingua: Saul, Saul, quid me pſequeris? Durū est tibi contra stimulos calcitrare. Ego aūt dixi: Quis es dñe? At ille dixit: Ego sum Iesus

quem

ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου, εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα, ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ὑποστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλων μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρούμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ μωϋσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε, τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δὲ, οὐ μαίνομαί φησι κράτιστε φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ. λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τί τούτων, οὐ πείθομαι οὐδὲν, οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος εἶπεν. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σε, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους, ὁποῖος

quem tu persequeris. Sed exurge & sta super pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, ut cōstituam te ministrum ac testem & eorum quæ uidisti, & eorū in quibus apparebo tibi, eripiēs te à populo & gentibus, in quas nunc te mitto: ut apias oculos eorum, ut cōuertantur à tenebris ad lucem, & à potestate satanæ ad deum: ut accipiant remissionem peccatorū, & sortem inter eos qui sanctificati sunt per fidem, quæ est erga me. Vnde rex Agrippa, non fui inobediēs cœlesti uisioni, sed his qui sunt Damasci primū & Hierosolymis, & per omnem regionem Iudææ, deinde & gentibus annunciabam, ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad deum, opera facientes digna ijs qui resipuissent. Hac ex causa Iudæi me in templo comprehensum tentauerunt interficere. Auxilium igitur nactus dei, usq; in hodiernum diem sto, testificās tum paruo tum magno, nihil aliud dicens, q̄ ea quæ prophetæ prædixerant futura esse. & Moses, an passurus fuerit Christus, an primus ex resurrectione mortuorum lumen annunciaturus sit populo & gentibus. Hæc autem cum pro se diceret, Festus magna uoce ait: Insanis Paule. Multæ te literæ ad insaniam conuertunt. Et Paulus, non insanio, inquit, optime Feste, sed ueritatis & sobrietatis uerba eloquor. Scit enim de his rex apud quem & libere loquor. Latere enim eum nihil horum arbitror. Neq; enim hoc in angulo gestum est. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quod credis. Agrippa autem ad Paulū ait: Modica ex parte psuades mihi ut fiā Christian⁹. Et Paulus ait: Optarim [illegible]eo, nō solum modica ex parte, uerumetiā magna: nō te modo, sed omnes etiam, qui me audiunt hodie, esse tales, qualis

ὁ ποῖος κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥ τε βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες. ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολέλυσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα. Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττινῷ μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος [illegible]λονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον. διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό, τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς. ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις. ἀνευθέτου

qualis ego sum, exceptis uinculis his. Et hæc eo locuto, surrexit rex, ac præses, & Bernice, & qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur inter se dicentes: Nihil morte aut uinculis dignum facit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem. Postq̄ autem decretū est, ut nos nauigaremus in Italiā, tradiderūt & Paulū & quosdā alios uinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ. Cōscensa aūt naue Adramyttina nauigaturi iuxta loca Asiæ, soluimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequēti autem die appulimus Sidonem. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaret. Et inde cum soluissemus, subnauigauimus iuxta Cyprum, propterea quod essent uenti contrarij. Et pelagus qd' est contra Ciliciam & Pamphyliam, emensi, peruenimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi nactus centurio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam, imposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde nauigaremus, uixq; deuenissemus contra Gnidum, prohibēte nos uento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem. Et uix præterlegentes illam, peruenimus in locum quendam, qui uocat' Pulchri portus, cui uicina erat ciuitas Lasæa. Multo autem tēpore peracto, & cū esset iam periculosa nauigatio, ob id quoq; quod iam ultra tempus sustinuissent inediam, admonebat eos Paulus, dicens eis: Viri, uideo q̄ cum iniuria multoq; damno, non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum futura sit nauigatio. Centurio autem gubernatori & Nauclero magis credebat, q̄ his quæ à Paulo dicebātur. Et cū

XXVII

ἀνθ δέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς
πλαχμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀνα
χθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιντο καταντή/
σαντες εἰς φοίνικα πλαχμάσαι, λιμένα Κρή
της, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον
ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προ
θέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον, παρε/
λέγοντο τὴν Κρήτην. μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε
κατ᾽ αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός, ὁ καλούμενος
εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου,
καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ,
ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδρα/
μόντες, καλούμενον κλαύδην, μόλις ἰσχύ/
σαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἣν ἄ/
ραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ
πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρτιν ἐκ
πέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο.
σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἑξῆς
ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες
τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν. μή τε δὲ
ἡλίου, μή τε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλεί
ονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπι/
κειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ
σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς τε ἀσιτίας ὑπαρχού/
σης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν,
εἶπεν. Ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαν
τάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης,
κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζη
μίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν.
ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑ/
μῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ
νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμὶ, ᾧ
καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ Παῦλε, Καί/
σαρί σε δεῖ παραστῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ
θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. Διὸ
εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι
οὕτως ἔσται, καθ᾽ ὃν τρόπον λελάληταί μοι.
εἰς νῆσόν δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ
τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομέ
νων ἡμῶν ἐν τῷ ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τὴν νυ
κτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ
αὐτοῖς

Et cum aptus portus nō eſſet ad hybernandū, cōplures ceperūt cōſiliū ſoluendi illinc, ſi quo modo poſſent peruecti Phœnicē illic hybernare. Is eſt portus Cretæ ſpectans ad Africum & ad Chorū. Aſpirante aūt Auſtro, rati ſe ꝓpoſiti cōpotes, cū ſoluiſſent Aſſon, præterlegebant Cretam. Verū haud multo poſt coortus eſt cōtra ipſam uentus Typhonicus, qui uocatur Euroaquilo. Cūmq; correpta eſſet nauis, nec poſſet obniti uento, data naue flatibus, ferebamur. In inſululam autem quādam deuecti, quæ uocatur Clauda, uix potuimus obtinere ſcapham. Qua ſublata adiutoriis utebantur, ſubcingentes nauem, timentes ne in Syrtim incide rent, demiſſo uaſe, ſic ferebant. Cum autem uehementi tempeſtate iactaremur, ſequēti die iactum fecerunt, ac tertio die noſtris manib⁹ armamēta nauis proiecimus. Porrò neq; ſole neq; ſyderibus apparentibus ad cōplures dies, & tēpeſtate non exigua imminente, iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ. Cū aūt multa iam eſſet inedia, tūc ſtans Paulus in medio eorū, dixit: Oportebat quidē ó uiri audito me nō ſoluere à Creta, nec accerſere nobis iniuriā hanc & iacturā. Et nūc hortor, ut bono animo ſitis. Iactura em̄ animæ nulla erit ex uobis, ſed tantū nauis. Aſtitit em̄ mihi hac nocte angelus dei cuius ſum ego, quem & colo, dicens: Ne timeas Paule, Cæſari te oportet ſiſti. Et ecce donauit tibi deus omnes qui nauigant tecū. Propter quod bono animo eſtote uiri. Credo em̄ deo, ꝙ ſic erit, quēadmodū dictū eſt mihi. In inſulam aūt quandā oportet nos eiici. Sed poſteaq; quartadecima nox ſuperuenit, nauigantibus nobis in Adria circa medium noctis, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi aliquā

ἀνοῖς χώραν, καὶ βαλίζοντες, εὗρον ὀργυιὰς
εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν
βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβού
μενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπε
σωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσα
ρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν
ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλά
σαντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προ
φάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐ
κτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ
καὶ τοῖς στρατιώταις. ἐὰν μὴ οὗτοι μείνω
σιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε.
τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοι
νία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν.
ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκά/
λει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς,
λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέ/
ραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν
προσλαβόμενοι. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσ/
λαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας
σωτηρίας ὑπάρχει. οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ
ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. Εἰπὼν δὲ ταῦτα,
καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώ/
πιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν.
εὐθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσε
λάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ
πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἑξ.
κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον,
ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν.
ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνω/
σκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα
αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο εἰ δυνατὸν,
ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. καὶ τὰς ἀγκύρας περιε/
λόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέν/
τες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπά/
ραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον
εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τό/
πον διθάλασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν. καὶ
ἡ μὲν πρῷρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ
δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων.
τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς
δεσμώτας

aliquam regionem. Qui & demiſſa bolide, repererunt paſſus uiginti, ac puſillum inde digreſſi, rurſumq; demiſſa bolide repererunt paſſus quindecim. Timentesq; ne in aſpera loca incideret, de puppi iactis ancoris quatuor, optabant diem oriri. Nautis uero quærentibus fugere è naui, cum demiſiſſent ſcapham in mare, ſub prætextu uelut è prora ancoras extenſuri, dixit Paulus centurioni & militibus: Niſi hi in naui manſerint, uos ſalui fieri non poteſtis. Tunc abſciderūt milites funes ſcaphæ, & paſſi ſunt eam excidere. Et cum dies inciperet apparere, hortabatur Paulus omnes ſumere cibum, dicens: Dies hic decimuſquartus eſt, quod expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. propter quod hortor uos, ut ſumatis cibum: hoc enim ad ſalutem ueſtram pertinet: quia nullius ueſtrum capillus de capite cadet. Et cum hæc dixiſſet, ſumpto pane gratias egit deo in conſpectu omnium, & cum fregiſſet, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omniū, ſumpſerunt & ipſi cibum. Eramus uero uniuerſæ animæ in naui ducentæ ſeptuagintaſex. Et ſatiati cibo, alleuabant nauem, eiſcientes triticum in mare. Cum autem dies eſſet, terram non agnoſcebant: ſinum uero quendam animaduerterunt, habentem litus in quod cogitabant, ſi poſſent, impingere nauem. Et cum ancoras ſuſtuliſſent, committebant ſe mari, ſimul laxatis iunctūris gubernaculorum, & ſublato artemone ad auræ flatum, tendebant ad litus. Et cum incidiſſent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidem infixa manebat immobilis: puppis uero ſoluebatur à ui undarum. Militum autem conſilium eutrat,

ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος. ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀποῤῥίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος. συσπέσαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς πρὸς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρέττειν καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τότε δὲ τοῦτο γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν

uinctos occiderent, ne quis cum enatasset, effugeret. At centurio uolens seruare Paulum, cõpescuit eos à consilio. iussitq; ut qui possent natare, abijcerent se primos, & in terram euaderent, cæteriq; partim in tabulis, partim in quibusdam nauis fragmentis. Et sic factũ est, ut omnes incolumes euaderent in terram.

Et cum euasissent, tunc cognouerunt, quod Melite insula uocaretur. Barbari uero præstabant non uulgarem humanitatem nobis. Accensa enim pyra, recipiebant nos omnes propter imbrem qui imminebat, & propter frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorũ multitudinem, & imposuisset in ignem, uipera è calore prorepens, inuasit manũ eius. Vt uero uiderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, inter sese dicebant: Omnino homicida est homo hic, quem seruatum è mari ultio non sinit uiuere. Et ille quidem excussa uipera in ignem, mali nihil passus est. At illi existimabant futurum ut incenderetur, aut concideret repente mortuus. Diu autem illis expectantibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mente dicebant eum esse deum. In locis autem illis erant prædia primati insulæ, nomine Publio, qui nos excepros, triduo benigne tractauit hospitio. Contigit autem patrem Publij febribus ac dysenteria uexatum decumbere. Ad quem Paulus intrauit: & cum orasset, imposuissetque ei manus, sanauit eum. Hoc igitur facto, cæteri quoque qui habebant infirmitates in insula, accedebant, & sanabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & soluentibus imposuerunt, quæ necessaria erant. Post menses autem tres nauigauimus

ἐν πλοίῳ παρακεχαραγμένοτ ἐν τῇ νήσῳ, ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ διοσκόροις. καὶ καταχθέντες εἰς συρακοῦσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον. καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι, ἤλθομεν εἰς ποτιόλους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά. καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἦλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις ἀπποῦ φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε ἦλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν Παῦλον τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἰερουσαλήμ παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολῦσαι, διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι καίσαρα, οὐχ' ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τί κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἔστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. τεταγμένοι δὲ αὐτῷ ἦλθον πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν

in naui Alexandrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux. Et cum uenissemus Syracusas, mansimus triduo. Inde circumlegentes deuenimus Rhegium, & post unum diem assiante austro, postridie uenimus Puteolos, ubi repertis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic uenimus Rhomam. Et inde cum audissent fratres de nobis prodierunt in occursum nobis usque ad Appij forum actres tabernas. Quos cum uidisset Paulus, gratijs actis deo, sumpsit fiduciam. Cum autem uenissemus Rhomam, centurio tradidit uinctos principi exercitus. Permissum est autem Paulo, ut maneret sibi cum custodiente se milite. Post tertiũ autem diem conuocauit Paulus Iudæorum primores. Cumque uenissent, dicebat eis: Ego uiri fratres cum nihil fecerim aduersus plebem, aut instituta maiorum, uinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Rhomanorum, qui cum examinassent, uoluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi habeam de quo gentem meam accusem. Propter hanc igitur causam aduocaui uos, ut uiderem & alloquerer: propter spem enim Israëlis catena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque aduenies aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est aliquid de te mali. Volumus autem ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista notum est nobis, quod ubique ei contradicitur. Cum constituissent autem illi diem, uenerunt ad eum in hospitium complures, quibus exponebat testificans regnum

βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν, ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ παύλου ῥῆμα ἕν. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγον. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως, ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτῳ.

dei, suadensque eis de Iesu ex lege Mosi, & prophetis, à mane usq; ad uesperã. Et quidam credebant his quæ dicebant, quidam uero non credebant. Cumq; inter se non essent concordes, discedebant, ubi dixisset Paulus unum uerbum: Bene spiritus sanctus locutus est per Esaiã prophetã ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istũ, & dic: Auribus audietis & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit uobis, quod gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se disceptationẽ. Mansit autem Paulus biennio toto in suo conducto. & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipsum, prædicans regnũ dei, ac docẽs quæ sunt de domino Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΕΥΤΥΧΩΣ ΣΥΝΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΑΙ.

ACTA APOSTOLORVM FELICITER ABSOLVTA.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ κορίνθου, μή πω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκούων δὲ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐπιποθῶν αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγελλομένην ὁρῶν πανταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν ποιεῖται περὶ κλήσεως ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ πρὶν μὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τοῦ χριστοῦ λέλυται τὸ πράπτωμα τοῦ ἀδὰμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου πρῆλθε. τὸν μὲν οὖν κλῆσιν τῶν ἐθῦ ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκευάζει, οὕτως ἀπεδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτῳ τε τῇ φύσει, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως δύνασθαι γινώσκειν τὸν θεόν. Διὸ καὶ εἰκότως αἰτιᾶται πρῶτον ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τῆς αἰδίου δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι θεὸν τὸν τούτων δημιουργὸν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. Αἰτιᾶται δὲ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς πραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας. καὶ οὕτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ἐπὶ τῇ πρανομίᾳ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπίσοις οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι, τοῦ λυτρουμένου δέοντες. τῆς δὲ χάριτος καὶ λυτρώσεως ἐπίσης τοῖς ἰουδαίοις γενομένης καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν. τῆς δὲ κλήσεως τῶν ἐθνῶν γενομένης, ἐξ ἀνάγκης πέπαυται ἡ πρὶν μὴ, καὶ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. Ὁ γὰρ ἀβραὰμ φησὶν, οὐκ ἐν πρὶν μῇ, ἀλλὰ πρὸ τῆς πρὶν μῆς δικαιωθεὶς, μετωνομάσθη μὲν ἀβραὰμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἔμελλεν εἶναι, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν πρὶν μὴν ἐν σαρκὶ, ἵνα σημεῖον ᾖ τοῖς κατὰ σάρκα γενομένοις ἐξ αὐτοῦ. παύσασθαί τε τὴν πρὶν μὴν, ὅτ' ἂν τὰ ἔθνη γένητε τέκνα τοῦ ἀβραὰμ, ἀρξάμενα πολυτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀβραάμ. ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυστίᾳ. τούτων γὰρ χάριν καὶ μετωνομάσθη ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τοῦ σημαινομένων, παύσασθαι τὸ σημαίνον. εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι πρὶν τέμνεσθαι, παυέτω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀβραὰμ, καὶ καλείσθω ἄβραμ. εἰ δὲ ἀβραὰμ πρὰ θεοῦ μετωνομάσθη, οὐδὲ πρὶν τέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατὰ σάρκα ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλεῖται. καὶ γὰρ οὐ χρείαν ἔχει τίς λοιπὸν πρὶν τέμνεσθαι, ἀρκούμενος τῇ πίστει τοῦ ἀβραὰμ, οὐδὲ τῆς ἄλλης δὲ τῆς ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. οὐ δὲ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ ἀβραάμ. ταῦτα οὕτως κατασκευάσας, ἀπεδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν γένοιτο λύτρωσις καὶ χάρις τῷ ἰσραὴλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰ μὴ διαλυθῇ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ ἀδὰμ, ἡ εἰς πάντας γενομένη, διὰ ἄλλου δὲ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐξαλειφθῆναι φησὶν, ἢ διὰ χριστοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν, ἄλλον λῦσαι τὸ πράπτωμα. διὰ αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεν, εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως τοῦτο οὐ μὴ γένηται, εἰ μὴ σῶμα φορέσῃ ὁ ἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γένηται ἄνθρωπος, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ διὰ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτω καὶ διὰ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χάρις γένητε. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, τοὺς μὲν ἰουδαίους πραμυθεῖται, ὅτι οὐ πραβάτῃ γίνεσθε τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς χριστὸν πιστεύσητε. τοῖς δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πρεγνύᾳ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς κλάδοι ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐπὶ τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα πραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

TAm quo res sit dilucidior, argumentū epistolæ paucis explicandū. Atq; ut exordiar ab ipso nomine, quanq; me non fugit Hieronymū in commentarijs, quos scripsit in epistolam ad Philemonem in hac esse sententia, ut existimet apostolū prius uocatum Saulum, Pauli uero cognomē ceu trophæum usurpasse à Sergio Paulo proconsule, quem Christo lucrifecit, quem admodū legimus in Actis apostolorū cap. xiij. Rursus alios esse, quibus placeat in Iudaismo dictum Saulum, mutata religione simul & nomen mutasse. Sed alterā mihi nus probabilem facit, quod Lucas hoc ipso, qđ modo citauimus capite scribit: Saulus qui & Paulus repletus spiritu sancto, haud obscure declarans eum binominem fuisse, priusq; Sergius Paulus esset conuersus, alteram planè refellit, quod cum alijs aliquot locis, tum in eodem capite Saulus dicitur iam Christi prædicans Euangeliū: Dixit illis spiritus sanctus: segregate mihi Saulum & Barnabam. Proinde mihi uero propior uidetur Origenis opinio, quemadmodū in ueteris instrumenti libris aliquot comperimus diuersis nominibus notatos, uelut Idida dictum, qui aliās uocat⁹ est Salomon: & Oziam alicubi dictum, qui alibi sit Azarias. Item in euangelicis literis, Lucæ dictum Leui, qui se in suo euangelio Matthæum nominat, ita Paulo geminum fuisse uocabulum: quanq; ipse in suis epistolis se nunq; Saulum appellat, sed ubiq; Paulum. fortassis ob id, quod Pauli uocabulum Græcorum ac Rhomanorū, ad quos scribebat, auribus esset familiarius. Saulus enim sic à Saul Hebræa uoce deflexum apparet, ut Græci à Ioseph Iosephum deflexerūt. Paulus autē Hebraicum mirabilem, si tamen ferendū putamus, Rhomanæ seu Græcanicæ uocis etymologiam à peregrina lingua peti. Quod tamē Hieronymus cum alicubi in alijs reprehendat, hic sibi permittit, opinor, ut in re non admodum seria. Certe Græcis sonat quietum, Latinis pusillum. Saul Hebræis sonat postulatū, & si Ambrosio credimus, inquietudinē siue tentationem. Atq; hæc quidem de ratione nominis, ut in argumēto penè plus satis. Cæterum dictauit hanc epistolam, excipiente Tertio, quod is quoq; in calce epistolæ testatur, adijciens: Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in domino. Missam apparet è Corintho, p Phœben fœminā Cenchreensem. Est autē Cenchreæ portus Corinthiorū, haud procul ab urbe dissitus. Quod si tēpus quoq; requirat, scriptam apparet, post utrāq; ad Corinthios epistolam: unde putant in hac absolutæ iam & confirmatæ pietatis argumenta potissimū elucere, id tēporis, cū pagrata iam Achaïa, in qua Corinthus est, & huic finitima Macedonia usq; ad Illyricum: ac non solū prædicato ubiq; Christi euangelio, in his dūtaxat locis, in quib⁹ alijs aliorum apostolorum nemo prædicauerat, uerum etiam iuxta Petri monita, collecta à suis aliquanta pecunia, in subsidiū pauperum, adornaret iter Hierosolymā, ut exhibito quod acceperat, illinc proficisceretur in Hispaniā, Rhoma iter facturus, atq; illic obiter salutaturus Christianos, de quorum fide ac religione audierat, cum ipsos nondum uidisset. Acciderat em illis diuersum quiddā atq; Galatis. Siquidē hi primum recte à Paulo instituti, postea fraude pseudapostolorū circūuenti sunt, & retracti in Iudaismū. Contra Rhomani, primū male instituti à pseudapostolis, simul atq; pro sua prudentia sensērant fraudem, resipuerunt, & in eo quod rectū esse cognouerūt, perseuerabāt. Nam in ecclesiæ nascentis primordijs erant qui existimarent, Euangelij gratiam

lij gratiam, quoniam Abrahæ posteris, & Iudaicæ genti peculiariter promissa uidebatur, nō esse propagandā in pphanas gentes, & simulacrorū ac dæmonū cultui deditas. In qua sententia & Petrū apparet fuisse, qui uiso monendus erat, ut Cornelium centurionem admitteret: quo nomine mox illi exhibitum est negotium Hierosolymis, expostulantibus his, qui ex Iudaismo conuersi fuerant ad Christum, quod cum incircūcisis habuisset cōmercium, atq; in his probabile est & apostolos aliquot fuisse. Sic enim legimus in Actis cap. xi. Audierunt aūt apostoli & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & gentes receperunt uerbum dei. Cū aūt ascendisset Petrus Hierosolymā, disceptabant aduersus illum qui erant ex circūcisione dicentes: Quare introisti ad uiros præputium habentes, & manducasti cum illis? Erant rursus, qui licet nō existimarent gentes prorsus arcendas ab euangelij consortio, nō admittendas tamē docebant nisi circūciderentur ritu Iudaico: perinde quasi Christus egeret adminiculo legis Mosaicæ, simul ut euangelij gloriā in suam gentē transferrent. Et in Actis apostolorū cap. xi. proditū est, eos qui ob pſecutionē, quæ accidit à morte Stephani, profugerāt in Phœnicē, in Cyprū & in Antiochiā, nemini prædicasse Christū nisi solis Iudæis. Rursus cap. xv. Quidā Iudæi ueniunt Antiochiā, palā aduersus Paulū & Barnabā prædicantes, nō esse spem salutis, nisi iuxta Moysi præscriptū circūciderēt. Tantusque tumultus per hos concitatus est, ut coacto concilio decretum sit, ut Paulus & Barnabas unà cum aduersarijs Hierosolymā irent, & lis apostolorum ac seniorū arbitrio cōponeretur. Atq; illic rursum acriter obnitētibus non nullis, præsertim factionis pharisaicæ Christianis, cuius fuerat & Paulus, coacta est synodus apostolorū & seniorū, ac Petri Iacobiq; autoritate decretū est, ne gentes onerarent lege Mosaica, tantū temperarent, ab esu suffocati animantis, à sanguine, à carnibus simulacro immolatis, & à stuprīs. Quod tamē pro ratiōe tēporū, inuincibili Iudæorū superstitioni datū esse uel illud argumento est, quod tria illa iā olim uidimus esse sublata, ac prorsus abolita. Ex eodē fonte nata est illa Pauli cū Petro cōcertatio Antiochiæ, cū gentiū apostolus cernens suos ob Petri simulationē periclitari, palā illū redarguit, quem admodū refert ipse in epistola ad Galatas cap. ij. Rursum Hierosolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos sparsum rumorē, quod retrahere uideret à lege Mosaica, cū cæteris caluitium induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus munus obtulit in tēplo, sicuti refert Lucas Actorum cap. xxi. Quo quidem ex loco uidetur Iacobus, tametsi gentes prius onere legis Mosaicæ propémodum liberasset, esse tamen in hac sententia, ut putaret à Iudæis exigendā esse legis obseruationē: uel in hoc ut placarentur ij, qui nondum sic profecerant in euangelica ueritate, ut possent omnino patrios ritus cōtemnere. Sic enim loquit Iacobus: Et scient omnes qa quæ de te audierunt falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legē. Nec alia de causa opinor, totondit caput ex uoto Cenchreis, capite decimo octauo. Consimili necessitate circumcidit Timotheum capite decimo sexto, cum esset matre quidem Iudæa natus, sed patre ethnico. Tantæ molis erat ex Iudæo facere Christianum. Est enim ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unquam suæ religionis tenacior, ut eleganter docet Iosephus in apologia Iudaicarum antiquitatum. Ad hæc ut Iudæorum natio tum omnibus orbis nationibus erat peculiariter inuisa, ita uicissim omnes execrabantur illi, ceu impuros, prophanos & impios, adeo ut

nec congressu dignarentur,& templū suū pollui crederent,si quis forte incircūcisus esset ingressus. Tantū erat præciſæ pelliculæ superciliū. Cum igitur spes nō esset fore,ut Græci Rhomanicq; legem inuisam reciperent,& incredibili pertinacia redamarēt Iudæi,Paulus intelligens periculū esse,ne tam exitiabili dissidio magna ex parte periret euangelij fructus,& Christi gloria Mosaici nominis obscuraret admixtu,hoc in primis agit ubiq; ut legis ceremonias abroget atq; antiquet,omnemq; salutis adipiscēdæ fiduciam,in unum Christum transferat. Sicut autem Galatas acriter, sed tamen amāter obiurgat,quod essent in Iudaismū adducti:ita Rhomanos præmunit & instruit,ne ab pseudapostolis,quos sciebat nusq; cessare,illaqueentur incauti,sed in recta doctrina quam amplecti cœpissent,persisterent. Erat enim Rhomæ ingens Iudæorum numerus,siue illuc à Pompeio translatus, siue quod iā Rhomanorū esset prouincia Iudæa,quorum superstitio crebro & apud Iuuenalem atq; Horatium & apud Senecam notatur. Cum quibus & Paulo multū negotij fuisse,posteaq; Rhomā peruenisset,testatur extremū caput actorum apostolicorū. Ac miro cōsilio singularis artifex in hac epistola sermonem temperat,inter Iudæos & gentes,dum studet omneis omnibus modis ad Christum pellicere,neq; uult,si fieri possit,quēq; omnino mortaliū perire suo duci cui militabat. Itaq; nunc hos obiurgat,nunc illos:nūc rursus erigit,ac subleuat. Gentium supercilium deprimit,ostendens nihil illis profuisse neq; naturæ legem,neq; philosophiam,cuius professione tumebant, quo minus in omne scelerum dedecus prolaberentur. Rursum Iudæorū arrogantiā cohercet, quile gis fiducia perdidissent,id quod erat totius legis caput:fidem in Christum Iesum,docens legis ceremonias antiquatas esse iam coruscante Christi euangelio, quem legis umbræ deliniarant,abrogata iam otia sabbatorum,circūcisionis iniuriam. Calendarum recursus,ter quotannis redeuntes ferias,delectum ciborum,in singulos dies iterum sordidanda lauacra,pecudum innoxiarū lanienam,templi religionē assiduis inquinati cædibus. Has rerum umbras emicante luce ueritatis euanescere. Veros esse filios Abrahæ,qui fidem Abrahæ referrent,uere Iudæos esse,qui Christum profiterentur,uere circūcisos,qui mentē haberent à fœdis cupiditatibus repurgatam, Verā iustitiam ac pfectam salutem citra legis auxilia,per euangelium ac solā fidē in Christo conferri ex æquo omnibus,licet ea salus peculiariter olim esset promissa Iudæis:sed ita his pmissa,ut pphetæ nō tacuerint,fore ut illis reiscientibus ad gentes prædicatio Christi propagaret. Per legem Mosaicā ueram iustitiam nulli cōtingere, sed per fidem:idq; docet tum exemplo Abrahæ,tum uarijs ipsius legis testimonijs. Et ad eum modū detracto utriq; supercilio,adempta utriq; fiducia sui,omneis æquat in negocio fidei euangelicæ,ita gratulans saluti gentium,ut suæ gentis cæcitatem paterno deploret affectu,licet illam ubiq; pertinacissime infensam experiretur, atq; id per se durum,ita mitigat,ut dicat nec omneis excæcatos & fore ut aliquando resipiscat Iudæorum natio, fide gentium prouocata, Atque hic obiter uaria multiplexq; doctrina de præfinitis,siue prædestinatis,de præscitis,de uocatis,de gratia & merito, de libero arbitrio,de diuino consilio nobis inscrutabili,de lege naturæ,de lege Moysi, de lege peccati. Varij item allegoriarū fontes,dum duos facit Adam,alterū,quo nascimur iuxta carnē mortales:alterū,quo renascimur immortales futuri. Duos homines,internū & externū:internū spiritui & rationi parentē,externum cupiditatibus & affectibus obnoxiū,quorū priorē alij qñ spm appellat,posteriorē interim corpus siue membra

membra,interim carnem,aliquoties legem peccati uocat. Duplicem mortem, corporis & animi:& tertiam qua morimur peccato & peccandi affectibus. Triplicē item uitam,qua uiuimus corpore,qua animo,& qua uiuimus iustitiæ & peccato. Duplicem seruitutē aut libertatē,qua uicissim uel innocentiæ seruimus,emācipati à peccatis,uel peccatis seruimus,liberi à iustitia. Duplicē Iudaismū,duplicē circūcisionem,geminos posteros Abrahæ,duas partes legis Mosaicæ:carnalem,ueluti corpus:spiritualē, uelut animā legis. Duplicem baptismū,quo primū abluimur à peccatis pristinis sacro lauacro,& quo Christo cōmorimur,abdicatis mūdi affectibus. Duplicē sepulturā,corporalem,qua triduo sepultus est Christus:& spiritualē,qua nos semoti à mūdi uitijs, requiescimus in illo. Duplicem resurrectionē,alteram quæ præcessit in Christo,in nobis secutura:alteram qua nos à peccatis pristinis rediuiui,progredimur à uirtute ad uirtutem,hac parte quoad licet futurā immortalitatē meditantes. Duplicem iustitiā, dei & hominū. Duplex iudicium,dei & hominū. Duplicem gloriam siue laudē,apud deum & apud homines. His dissertis,transit ad locum moralē:in primis adhortans ad mutuam cōcordiā,exemplo membrorū corporis. Et quoniā pax cōstare non potest,ubi fastus est aut liuor,obsecrat,ut obsequijs mutuis,mutuū amorem alant foueantq; Rhomanos,ut Iudæorū infirmitatem ex diutina legis assuetudine relictā ferant: Contra, Iudæos,ne gentibus in euangelij consortiū ascitis inuideāt, sed illorum fidem ac libertatem potius æmulentur:& cum idem sit omniū deus, idem Christus, eadem gratia,idem præmiū,omnes in unū corpus coalescant,neq; quisq; sibi arroget quicq;:sed si qua dote præcellat aliquis,eam ad fratris opem accōmodet. Atque hunc locum uarie tractat,docens,quales se præstare debeant erga Iudæos incredulos,quales erga Christianos superstitiosiores,siue,ut ipse uocat,infirmos: quales erga superiores,quales erga inferiores,quales erga pares,quales erga principes ac magistratus Ethnicos,sed suo utcūq; fungentes officio,quales in prosperis,quales in aduersis. Deinde rursum laude Rhomanorum,mitigat admonitionis acerbitatem. & suam apud illos autoritatem cōmendat,cōmemorans quanto plus cæteris promouerit in Euangelio Christi,declarat quanta teneatur illos uidendi cupiditate:& spem facit sui aduentus,cur eum differre cogatur,aperit,laudans spōtaneam Macedonum & Corinthiorum in pauperes sanctos liberalitatē,tacite ac uerecūde Rhomanos ad æmulandum prouocans. Caput extremum penè totum occupat salutationibus,non frigide congestis multorum nominibus,sed mire suo cuiq; addicto elogio. Postremō quoniam penitus nouerat & pseudapostolorum improbam uersutiam,& Rhomanorū simplicitatem,ac facilitatem,admonet etiam atq; etiam caueant,ne illorum blandiloquentia fallantur. Quanq; autem horum pleraq; peculiarius ad eam pertinent ætatem,in qua rudis adhuc paulatim suppullulabat ecclesia,Iudæis & gētibus admixta, ac principibus Ethnicis obnoxia,tamen nihil est,unde nō ad hæc quoq; tempora salutaris aliquid doctrinæ possit accōmodari,ueluti de fugienda superstitione,quæ dissidiorū est seminariū:& sic habet speciē pietatis,ut nihil sit ueræ pietati aduersius: de stulta fiducia philosophiæ mūdanæ,de merito fidei,de uitādo fastu,de tolerāda alicubi minus eruditorū aut superstitiosorū imbecillitate,de mutuis obsequijs alēda cōcordia,de ferēdis aliquisq; malis principibus & impijs episcopis,ne turbetur ordo status publici

publici, de malefactis beneficentia superandis, de non iudicando quod ad te nõ pertineat, de cõmode interpretando quicquid recto animo fieri potest, de cauenda insidiosa blandiloquentia, aliisq; id genus rebus, in quibus hodieq; cõmunis hominũ uita uersat. Sed utilitatẽ huius epistolæ æquat, ac penè superat difficultas, idq; mihi tribus potissimũ de causis accidere uidet, siue q; nõ alibi sermonis ordo cõfusior, nusq; oratio hyperbatis magis hiulca, nusq; anantapodotis crebrius inabsoluta, quod subinde queritur interpres Origenes, in huiusmodi difficultatibus passim luctans ac laborans. Quod utrũ interpreti aut scribæ Tertio sit tribuendũ, an ipsi Paulo, aliorum esto iudiciũ. Ipse sanè agnoscit sermonis imperitiã, licet rerũ inscitiã deprecetur. Rursus adeo nõ affectauit orationem arte humana cõpositã, ut eam sibi fugiendã etiam duxerit, ne quid hinc decederet gloriæ crucis: atq; ob id Origenes existimat supuacaneum esse, sermonis cõpositionẽ in eo requirere. Hieronymus aliâs illi uindicat orationis artificium, aliâs adimit, ingenue cõfitens è corrupto Cilicũ sermone nõnihil trahisse uitij. Augustinꝰ etiã rhetorũ ornamẽta floscul osq; ex huius depromit epistolis. Quin & in actis dux uerbi est, & in epistola ad Corinthios priore, supra cæteros oẽs linguis loquit. Quãuis enim, ut testatur Hieronymus, id temporis totus oriens Græce loqueretur: tamẽ ut cõsentaneũ est, apud Celtas nõ eandẽ fuisse Rhomani sermonis castimoniã, quæ fuit Rhomæ: ita uerisimile est, non parũ interfuisse inter Cilicem Græce loquentẽ, & Atticũ. Ad hæc orationis incõmoda accessit hebraismus, cuiꝰ idiomata passim refert, ita græce loquens, ut nihilo secius interim Hebræũ agnoscas. Alterã difficultatis causam arbitror, quod ob rerum inexplicabiliũ obscuritatẽ, nõ alia sit crebrioribus impedita salebris, aut altioribus interrupta uoraginibus, adeo ut ipse rebus lecto qđ instituerat exclamare cogat: O altitudo diuitiarũ. Quid q; quædã mysteria prudens sic attingit, ut ceu per transennã dũtaxat ostendat, pro temporũ illorum ratione, próq; captu eorũ quibus scribit, orationẽ attemperans. Nouerat & uiderat ille quædã, quæ nephas esset hominí loqui, & nouit quatenus esset opus lacte, quatenꝰ cibo solido. Sciebat ætatũ in Christo gradus, & quid cui foret adhibendũ. Hoc cõsilio Petrus apostolus apud rudem cõcionem uerba facturus de Christo, uirũ eũ nominat, deum tacet. Tertiã, opinor, crebrã ac subitã pronarũ mutationem, dũ nunc Iudæos, nunc gentes, nunc utrinq;, modo credentes, modo incredulos respicit, aliâs infirmi, aliâs firmi, interim pñ, interim impñ, pronam sustinet. Quibus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris quibusdam inextricabilibus oberrans, nec unde sit ingressus satis uideat, nec quâ sit exitus. Vt mihi nõ minus uere q; eleganter Origenes Paulum adsimilem faciat ei, qui hospitem in opulentissimi cuiuspiam principis palatium inducat, diuersis uiarum ambagibus & conclauium secessibus perplexum. Quædam autem procul ostendat, ex ditissimo opum thesauro, quædã propius admoueat, quædam uideri nolit. Sæpe interim per aliud ingressus hostiũ aliunde exeat, ut hospes ipse miretur unde uenerit, ubi sit, aut quâ sit exeundũ. Agnouit hoc & Petrus apostolus in epistola secunda, testans esse in Paulinis epistolis, quædam intellectu difficilia, quæ parum eruditi, parumq; firmi deprauarẽt ad suam perniciẽ. Nos difficultates has pro uirili conati sumus amoliri, nisi quodquædam Paulinæ linguæ adeo peculiaria sunt, ut aliquoties mutari non queant, uelut hæc, fides, gratia, corpus, caro, membra, spiritus, mens, sensus, ædificare, aliáq; huius generis, quæ ut prorsus mutari non debuerunt, ita quo ad licuit emollire studuimus.

EPISTOLAE PAVLI

APOSTOLI, AD GRAECAM VERITATEM ET VETERVM LATINORVM CODICVM FIDEM RECOGNITAE PER ERASMVM ROTERODAMVM, SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOREM.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η΄ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ΄.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD RHOMANOS.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος ἰησοῦ χρισοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς ἐυαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ ὑοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος δαβὶδ, κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος ὑοῦ θεοῦ, ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἰησοῦ χρισοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν, εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ἰησοῦ χρισοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, & κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ.

PAVLVS seruus Iesu Christi, uocatus ad munꝰ apostolicum, segregatus in euangeliũ dei, quod ante promiserat per prophetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui genitus fuit ex semine Dauid, secundum carnem, qui declaratus fuit filius dei cum potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo quod resurrexit è mortuis Iesus Christus dominus noster, per quem accepimus gratiam ac muneris apostolici functionem, ut obediatur fidei inter omnes gentes, super ipsius nomine, quorum de numero estis & uos, uocati Iesu Christi. Omnibus qui Rhomæ estis dilectis dei, uocatis sanctis, gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo.

πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, διὰ ἰησοῦ

Primũ quidẽ gratias ago deo meo p Iesum

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBÁT. MΩMHΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η΄ ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

Ιησοῦ χριστοῦ, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πί-
στις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.
μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν
τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦ-
μαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δέ-
ομενος, εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν
τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς.
ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ
χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηρι-
χθῆναι ὑμᾶς, τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακλη-
θῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως,
ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί,
ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑ-
μᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρ-
πόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν
τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν Ἕλλησί τε καὶ βαρβά-
ροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης
εἰμί. οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον, καὶ
ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. οὐ
γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χρι-
στοῦ. δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν
παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον
καὶ Ἕλληνι. Δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀ-
ποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. κα-
θὼς γέγραπται· ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως
ζήσεται.

Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐ-
ρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀν-
θρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατε-
χόντων. Διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν
ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσεν.
τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου,
τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐ-
διος αὐτοῦ, δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι
αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν
θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν,
ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς
αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρ-
δία. φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν,

καὶ ἤλλαξαν

Iesum Christum, super omnibus uobis,
q fides uestra annunciatur in toto mun
do. Testis em̃ mihi est deus, quē cōlo spi
ritu meo, in euangelio filij ipsius, q indei
sinenter mentionem uestri faciā, semper
in precibus meis orans, si quo modo tan
dem aliquando prosperū iter contingat,
uolente deo, ut ueniam ad uos. Deside
ro em̃ uidere uos, ut aliqd impertiar uo
bis donum spirituale, quo cōfirmemini:
hoc est, ut cōmunem capiā consolationē
in uobis, per mutuā fidem, uestrā simul
& meā. Nolo aūt uos ignorare fra
tres, q sæpe proposuerā uenire ad uos,
licet præpeditus fuerim ad hunc usque
diem, quo fructū aliquem haberem in
ter uos quoq, quemadmodum & inter
reliquas gētes. Græcis simul & barbaris
eruditis pariter ac rudibus, debitor sum.
ita quantū in me est, paratus sum uobis
quoq qui Rhomæ estis, euangelizare.
Non enim me pudet euangelij Christi.
Potentia siquidē est dei, ad salutē omni
credenti, Iudæo primū simul & Græco.
Iusticia enim dei per illud patefit ex fide
in fidem. Sicuti scriptū est: Iustus aūt ex
fide uicturus est. Palam fit enim ira
dei de cœlo, aduersus omnē impietatem,
& iniusticiam hominū, qui ueritatem in
iniusticia detinēt: propterea q id quod
de deo cognosci potest, manifestū est in
illis. Deus enim illis patefecit. Siquidem
quæ sunt inuisibilia illius, ex creatiōe mū
di, dū per opa intelliguntur, peruidētur,
ipsaq; æterna eius potentia ac diuinitas,
in hoc, ut sint inexcusabiles, propterea q
cum deum cognouerint, nō ut deum glo
rificauerunt, neq; grati fuerunt, sed frus
trati sunt per cogitationes suas, & obte
nebratum est insciens cor eorum. Cum
se crederēt esse sapientes, stulti facti sunt,

mutauerūtq;

καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ,
ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου,
καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν.
διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπι-
θυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσί
αν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν
ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν
τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐ-
λάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς
ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς
πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν με-
τήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ
φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν
φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν
τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρ-
σεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ
τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν,
ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ
ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, πα-
ρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν,
ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους
πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ,
κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δό-
λου, κακοηθείας, ψιθυριστὰς, καταλάλους, θεο-
στυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐ-
φευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέ-
τους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνε-
λεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐ-
πιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες,
ἄξιοί θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν,
ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

Διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ
κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν
κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων.
οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ
ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογί-
ζῃ δὲ τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ
τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι
σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου
τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ
τῆς μακροθυμίας

mutauerūtq; gloriā immortalis dei, per
imaginē, nō solum ad mortalis hominis
similitudinē effictam, uerūetiā uolatiliū
& quadrupedū & reptiliū. Quapropter
tradidit illos deus p cupiditates cordium
suorū, in immunditiā, ut ignominia affi
ciant corpora sua, inter se mutuo. qui eō
mutarūt ueritatē eius mēdacio, & uene
rati sunt coluerūtq; ea quæ cōdita sunt,
supra eū qui condidit, qui est laudādus
in secula amen. Quāobrē tradidit eos
deus in cupiditates ignominiosas. Nam
& fœminæ illorū mutauerūt naturalem
usum, in eum q est præter naturā. Simi
litērq; & masculi, relicto naturali usu fœ
minæ, exarserūt p appetētiā sui, alius in
aliū, masculi in masculos fœditatē perpe
trantes, & præmiū, qd' oportuit, erroris
sui in sese recipiētes. Et quēadmodū non
pbauerūt, ut deū agnoscerēt: ita tradidit
eos de⁹ in reprobā mentē, ut facerēt quæ
nō cōueniebat, repleti omi iniusticia, scor
tatione, uersutia, auaricia, malicia, pleni
inuidia, cæde, cōtētione, dolo, malis præ
diti moribus, susurrones, obtrectatores,
dei osores, cōtumelioſi, elati, glorioſi, ex
cogitatores malorū, parētib⁹ imorigeri,
exptes intelligētiæ, pactorū haudquaq;
tenaces, alieni à charitatis affectu, nescij
fœderis, immisericordes. Qui cū dei iusti
ciam nouerint, nēpe, q ij q talia faciūt, dī
gni sint morte: nō solū ea faciūt, uerūeti
am assentiūt ijs, q faciūt. Quapropter II
inexcusabilis es ó hō, q̄sqs es q iudicas.
Nā hoc ipso q iudicas alterū, teipm con
dēnas. Eadē em̃ facis tu, q iudicas. Scim⁹
aūt, q iudiciū dei est secūdū ueritatē, ad
uersus eos q talia agūt. Cogitas aūt hoc
ó hō, q iudicas eos q talia faciunt, & fa
cis eadem, qd tu suffugies iudicium dei?
Aut diuitias bonitatis illi⁹, ac tolerantiæ,

E lenitatisq;

φῦ μακροθυμίας κατα φρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι
τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κα-
τὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ
ἀμετανόη-
τον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν
ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρι-
σίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ
ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγα-
θοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦ-
σι, ζωὴν αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ
ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ
ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργὴ, θλῖψις, καὶ στε-
νοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κα-
τεργαζομένου τὸ κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον
καὶ Ἕλληνος. Δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη
παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ
τε πρῶτον, καὶ Ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωπο-
ληψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρ-
τον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. καὶ ὅσοι ἐν νό-
μῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ
οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ,
ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅτ'
ἂν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ
νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς
εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ
νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμ-
μαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μετα-
ξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων,
ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ
θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγ-
γέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἰδὲ σὺ Ἰουδαῖος
ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ
καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα,
καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμε-
νος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν
ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει,
παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων,
ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως, καὶ
τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδά-
σκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὁ κη-
ρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. ὁ λέγων μὴ
μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελυσσόμενος

τὰ εἴδωλα

lenitatis ęp cõtemnis, ignorãs, q̃ bonitas dei ad pœnitẽtiam te inuitat? Sed iuxta duritiã tuã, & cor pœnitere nescium, colligis tibĩpsi irã in die iræ, q̃ patefiet iustũ iuditium dei, qui redditurus est unicuiq; iuxta facta suã: his quidem qui pseuerãtes in benefaciendo, gloriã & honorẽ & immortalitatẽ quærũt, uitã æternã: ijs uero qui sunt cõtentiosi, & qui ueritati q̃dẽ nõ obtemperãt, sed obtemperant iniustitiæ, uœtura est indignatio, & ira, afflictio, & anxietas, aduersus omnẽ animã hominis ppetrantis malũ, Iudæi primũ simul & Græci. Gloria uero & honor & pax omni opanti bonũ, Iudæo primũ simul & Græco. Nõ emĩ est psonarũ respectus apud deũ. Quicũq; emĩ sine lege peccauerũt, sine lege & peribũt: & quicũq; in lege peccauerũt, ęp legem iudicabunt. Nõ emĩ qui audiunt legem, iusti sunt apud deũ: sed qui legem factis exprimunt, iusti habebunt. Nã cũ gentes quæ legem nõ habent, natura quæ legis sunt, fecerint, eæ legem nõ habentes, sibĩpsis sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptũ in cordibus suis, simul attestante illorũ cõscientia, & cogitationibus inter se accusantibus, aut etiã excusantibus, in eo die, cum iudicabit dominus occulta hominũ, iuxta euãgelium meum per Iesum Christum. Ecce tu Iudæus cognominaris, & acquiescis in lege, & gloriaris in deo, & nosti uoluntatem, ac probas eximia, institutus ex lege, confidisq; teipsum ducem esse cæcorum, lumen in tenebris uersantium, eruditorem insipientiũ, doctorem imperitorũ, habentem formã cognitiõis ac ueritatis per legem. Qui igitur doces alium, teipsum non doces. qui prædicas non furandum, furaris. qui dicis non adulterandum, adulterium cõmittis. qui execraris simulacra

τὰ εἰδωλα, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶ-
σαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θε-
ὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς
βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγρα-
πται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νό-
μον πράσσῃς, ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ἦς,
ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν
οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου
φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περι-
τομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύ-
σεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σέ,
τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παρα-
βάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ
Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρ-
κὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖ-
ος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ
γράμματι. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ
ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάν-
τα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπι-
στεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ
ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν
πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γι-
νέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρω-
πος ψεύστης, καθὼς γέγραπται. ὅπως
ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νική-
σῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην
συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ
ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω.
μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον;
εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι
ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀ-
γὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς
βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡ-
μᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλ-
θῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι.

Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προ-
τιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάν-
τας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται.
ὅτι

simulacra, sacrilegiũ admittis: qui de lege gloriaris, ęp legis trãsgressionẽ deũ dehonestas. Nã nomẽ dei ppter uos male audit inter gentes: quẽadmodũ scriptũ est. Nã circũcisio quidẽ prodest, si legẽ seruaris. Q̃ si transgressor legis fueris, circũcisio tua in præputiũ uersa est. Ergo si præpucium iustificationes legis seruauerit, nõne præpuciũ illius pro circũcisione imputabit̃? & iudicabit quod est ex natura præpuciũ, si legẽ seruauerit, te qui ꝑ literã & circũcisionẽ trãsgressor es legis? Nõ is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est: nec ea quæ in manifesto sit carnis circumcisio, circumcisio est: sed qui in occulto Iudæus fuerit, is Iudæus est: & circumcisio cordis circũcisio est, quæ spiritu constat, nõ litera: cuius laus nõ ex hominib⁹ est, sed ex deo. Quid igit̃ habet in q̃ præcellat Iudæus? aut quæ utilitas circũcisionis? Multũ ęp omnẽ modũ. Nam primũ quidẽ illud, q̃d illis cõmissa sunt oracula dei. Quid emĩ, si quidã fuerunt increduli? Num incredulitas illorũ, fidẽ dei faciet irritam? Absit. Imò sit deus uerax, omnis aũt homo mẽdax. Quẽadmodũ scriptũ est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cũ iudicaris. Q̃d si iniusticia nostra, dei iusticiã cõmendat, quid dicem⁹? Núm iniustus deus, qui inducat irã? Humano more loquor. Absit. Nã quõ iudicabit deus mundũ? Etemĩ si ueritas dei, per meum mendaciũ excelluit, in gloriã ipsius, quid posthac & ego ueluti pctor iudicor? Ac nõ poti⁹ (quẽadmodũ de nobis male loquunt̃, & sicut q̃dã aiunt nos dicere) faciamus mala, ut ueniant bona. Quor̃ dãnatio iusta ẽ. Quid igit̃? ꝑcellimus eos? Nullo mõ. Nã ante causis redditis ostendimus & Iudæos & Græcos oẽs pctõ esse obnoxios, sicut scriptũ est:

ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει, ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύντριμμα, καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ιησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστι διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ιησοῦ. ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ιησοῦ.

Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν. τί οὖν ἐροῦμεν ἀβραὰμ τὸν

Nō est iustus, ne unꝰ qdē, nō est q intelligat, nō est q exqrat deū, oēs deflexerūt: simul inutiles facti sunt, nō est q exerceat bonitatē, nō est usq; ad unū. Sepulchrū apertū guttur eorū, linguis suis ad dolū usi sunt, uenenū aspidū sub labijs eorū. Quorū os execratione & amarulētia plenū est, ueloces pedes illoꝝ ad effundēdū sanguinē. Cōtritio & calamitas in uijs eorum, & uiā pacis nō cognouerūt. Nō est timor dei corā oculis eorū. Scimꝰ autē, q̄ q̄cūq; lex dicit, his qui in lege sunt, dicat: ut om̄e os obturet, & obnoxiꝰ fiat totus mūdus deo, ꝓpterea q̄ ex operibus legis nō iustificabit om̄is caro in cōspectu eiꝰ. Per legē em̄ agnitio peccati. Nunc uero absq; lege iusticia dei manifestata est, dū cōprobat testimonio legis ac ꝓphetarū. Iusticia uero dei per fidē Iesu Christi in om̄es, & sup om̄es eos qui credunt. Non em̄ est distinctio. Om̄es em̄ peccauerūt, ac destituunt gloria dei. Iustificant autē gratis per illius gratiā, per redemptionē quæ est in Christo Iesu, quem ꝓposuit deus recōciliatorē, per fidē interueniente ipsius sanguine, ad ostensionem iusticiæ suæ, propter remissionē præteritorū peccatorū, quæ deus tolerauit, ad ostendendam iusticiam suam, in præsenti tēpore: in hoc, ut ipse sit iustus: & iustificans eum qui est ex fide Iesu. Vbi igitur gloriatio? Exclusa est. Per quam legem? Operum? Non, imò per legem fidei. Arbitramur igitur fide iustificari hominē absq; operibus legis. An Iudæorū deus tantum? An non & gentium? Certe & gentium. Quandoquidem unus deus, qui iustificabit circumcisionē ex fide, & præpuciū per fidem. Legem igitur irritam facimus per fidem? Absit. Imò legem stabilimꝰ.

Quid igitur dicemꝰ inuenisse Abrahā IIII

patrem

τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων. Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γὰρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀβραάμ. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, ἐκκεκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις, διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως ἀβραὰμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν. καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ ἐπίστευσε

patrē nostrū secundū carnē? Nā si Abrahā ex opibus iustificatus fuit, habet qd' glorieť, at nō apud deū. Quid enim scriptura dicit? Credidit aūt Abrahā deo, & imputatū est ei ad iusticiam. Ei uero qui operat, merces nō imputat secundū gratiā, sed secundū debitū. Porrò ei qui nō operat, sed credit in eū qui iustificat impiū, imputat fides sua ad iusticiā. Quēadmodū & Dauid explicat beatificationem hominis, cui deus imputat iusticiā absq; opibus. Beati, quorum remissæ sunt iniqtates, & quorū obtecta sūt peccata. Beatꝰ uir, cui nō imputabit dn̄s peccatū. Beatificatio igitur hæc, in præpuciū tantū, an & in circūcisionē deuenit? Dicimus enim, q̄ imputata fuerit Abrahæ fides ad iusticiā. Quomodo ergo imputata est? cū esset in circūcisione, an cū esset in præpucio? Non in circūcisione, sed in præpucio. Et signū accepit circūcisionis, signaculū iusticiæ fidei, quæ fuerat in præpucio, ut esset pater omnium credētium per præpucium, ut imputaretur & illis iusticia, & pater circuncisionis, ijs qui nō solum genus ducerent à circuncisis, uerum etiā ingrederent uestigijs fidei, quæ fuit in præpucio patris nostri Abrahæ. Non enim ꝑ legē promissio contigit Abrahæ, aut semini eius, illū hæredem fore mundi, sed per iusticiam fidei. Etenim si ij qui ad legem ꝑtinēt, hæredes sunt, inanis facta est fides, & irrita facta est promissio. Nam lex iram opatur. Siquidē ubi non est lex, ibi nec transgressio est. Idcirco ex fide datur hæreditas, ut secūdum gratiā, ut firma sit ꝓmissio uniuerso semini: nō ei, quod est ex lege tantū, uerū etiā ei, qd est ex fide Abrahæ, qui est pater omniū nostrū. Sicut scriptum est: Patrem multarum gentium constitui te, nimirum ad

 exēplū

ωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄντα, ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

1 A Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχωμεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

5 B Ὅτι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς

exemplum dei cui crediderat, qui uitæ restituit mortuos: ac uocat ea quæ nō sunt, tanq̄ sint: qui præter spem sub spe credidit, se fore patrē multarū gentium, iuxta id quod dictum est: Sic erit semē tuum. Ac nō infirmatus fide, haud cōsiderauit suū ipsius corpus iam emortuū, cum centum ferè natus esset annos, nec emortuā uuluam Saræ: uerū ad promissionē dei nō hæsitabat ob incredulitatē, sed robustus factus est fide, tribuens gloriā deo: certa psuasione cōcepta, q̄ is qui promiserat, idem potēs esset & præstare. Quapropter etiā imputatū est illi ad iustitiā. Nō scriptū est aūt propter illū tantū, imputatū fuisse illi, sed etiā propter nos, q̄bus imputabit̄, credentibus in eum, qui excitauit Iesum dn̄m nostrū à mortuis, q̄ traditus fuit propter peccata nostra, & excitatus est propter iustificationem nostri.

Iustificati igitur ex fide, pacem habemus erga deum, per dominū nostrū Iesum Christū: per quem & cōtigit nobis, V
ut fide p̄duceremur in gratiā hāc, in qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ dei. Nec id solum, uerumetiā gloriamur sup afflictionibus: scientes, quod afflictio patientiam pariat, patientia uero probationem, probatio autē spem. Porrò spes nō pudefacit, q̄ dilectio dei effusa sit in cordibus nostris, per spiritū sanctū qui datus est nobis. Christus em̄, cū adhuc essemus infirmi iuxta temporis rationē, pro impijs mortuus est. Nam uix pro iusto quisquam morie. Siquidem pro bono forsitan aliquis etiam mori sustinet. Cōmendat autem suam charitatem erga nos deus, quod cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus fuit. Multo igitur magis iustificati nunc sanguine eius, seruabimur per eum ab ira;

ὀργῆς· εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. Διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. Ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

14 Ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

15 Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνὸς, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθημεν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. Νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν

ira. Nam si cū inimici essemus, reconciliati fuimus deo per mortē filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Non solum aūt hoc, uerūetiā gloriantes in deo per dn̄m nostrum Iesum Christum, per quem nunc recōciliationē assecuti sumus. Propterea, quēadmodū propter unū hominē peccatū in mundū introijt, ac per peccatum mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenꝰ omnes peccauimus. Vsq̄ ad legē enim peccatū erat in mundo: porrò peccatum non imputatur, cum non est lex. Imò regnauit mors ab Adam usq̄ ad Mosen, in eos quoq̄ qui nō peccauerant ad similitudinē transgressionis Adam, qui typū gerit illius futuri. At nō ut peccatū, ita & donū. Nam si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donū per gratiā, quæ fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et nō sicut per unū q̄ peccauerat, uenerat mors, ita donū. Nā cōdemnatio quidē ex uno delicto ad condēnationē, donū autē ex multis delictis ad iustificationē. Etenim si per unius delictum mors regnauit per unum, multo magis ij, qui exuberantiam gratiæ & doni iustitiæ accipiunt, per uitam regnabunt autore uno Iesu Christo. Itaque sicut per unius delictum propagatum est malum in omnes homines ad condēnationē, ita & per unius iustificationē ꝓpagat̄ bonū in oēs homines ad iustificationē uitæ. Quēadmodum em̄ per inobedientiam unius hominis, peccatores cōstituti fuimus multi. ita per obedientiam unius, iusti constituentur multi. Cæterū lex obiter subijt, ut abundaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatum, ibi magis exuberauit gratia: ut quēadmodū regnauerat peccatū

ςῶ τῷ θανάτῳ, ὕτως καὶ ἡ χάρις βασι-
λεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον,
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τί οὖν ἐροῦμεν; Ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁ-
μαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοι-
το. Οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς
ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

Ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς
Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβα-
πτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ
βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ
ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ
πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς
περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόνα-
μεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ
καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα· τοῦτο γινώσκον-
τες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνε-
σταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρ-
τίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρ-
τίᾳ. Ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς
ἁμαρτίας. Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πι-
στεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. Εἰδότες
ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀπο-
θνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύει. Ὃ
γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ.
Ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. Οὕτως καὶ ὑμεῖς λο-
γίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
κυρίῳ ὑμῶν.

Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ
θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ
ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. Μηδὲ παρίστάνετε
τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς
ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα
δικαιοσύνης τῷ θεῷ. Ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν
οὐ κυριεύσει· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ
χάριν. Τί οὖν; Ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν
ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. Οὐκ
οἴδατε, ὅτι ᾧ παρίστάνετε ἑαυτοὺς δούλους
εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι
ἁμαρτίας

in morte, sic & gratia regnaret per iusti-
ciam ad uitam æternam, per Iesum Chri
stum. Quid igitur dicemus? Manebi
mus in peccato, ut gratia abundet? Ab- VI
sit. Qui mortui sumus peccato, quomo-
do posthac uiuemus in eodem? An
ignoratis, quod quicunque baptizati su-
mus in Christū Iesum, in mortē eius ba-
ptizati sumus? Sepulti igitur sumus unà
cum illo per baptismum in mortem, ut
quemadmodum excitatus est Christus
ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos
in nouitate uitæ ambulemus. Nam si in-
sititij facti sumus illi per similitudinem
mortis eius, nimirū & resurrectionis par
ticipes erimus: illud scientes, quod uetus
ille noster homo cum illo crucifixus est,
ut aboleretur corpus peccati, ut posthac
non seruiamus peccato. Etenim qui mor
tuus est, iustificatus est à peccato. Quod
si mortui sumus cum Christo, credimus
quod & uiuemus cum illo. Sciētes quod
Christus excitatus à mortuis, nō ampli9
moritur: mors illi nō amplius dominat.
Nam quod mortuus fuit, peccato mor-
tuus fuit semel: q aūt uiuit, uiuit deo. Ita
& uos existimate uosipsos, mortuos qui
dē esse peccato, uiuentes aūt deo p Chri
stum Iesum dn̄m nostrū. Ne regnet
igit peccatū in mortali uestro corpore,
ut obediatis illi p cupiditates eius. Neq
accōmodetis membra uestra, arma iniu
sticiæ peccato, sed accōmodetis uosmet-
ipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes, &
mēbra uestra arma iusticiæ deo. Peccatū
enim uobis non dóminabit. Non enim
estis sub lege, sed sub gratia. Quid igit?
Peccabimus, quod non simus sub lege,
sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod
cui accōmodatis uosipsos seruos ad obe
diendū, eius serui estis, cui obeditis, siue
peccati

ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιο-
σύνην; Χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι
ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας, εἰς ὃν
παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. Ἐλευθερωθέντες
δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιο
σύνῃ. Ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν
τῆς σαρκὸς ὑμῶν. Ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ
μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀ-
νομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παρα-
στήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ,
εἰς ἁγιασμόν. Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρ-
τίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. Τίνα οὖν
καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνε-
σθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. Νυνὶ
δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δου-
λωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑ-
μῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώ
νιον. Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνα-
τος. Τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νό- 12
μον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώ
που, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὑπανδρος
γυνὴ, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. Ἐὰν
δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νό-
μου τοῦ ἀνδρός. Ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς,
μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ
ἑτέρῳ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα
ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοι-
χαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. Ὥστε ἀ-
δελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νό-
μῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γε
νέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέν-
τι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. Ὅτε γὰρ
ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρ-
τιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέ
λεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανά-
τῳ. Νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀ-
ποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύ-
ειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ
παλαιότητι γράμματος. Τί οὖν ἐροῦμεν;

Ο νόμος

peccati ad mortem, siue obediētiæ ad iu-
sticiam? Gratia autem deo, quod fuistis
quidē serui peccati, sed obedistis ex ani-
mo, in eam in quā traducti estis, formā
doctrinæ. Cæterū liberati à peccato, serui
facti estis iusticiæ. Humanū quiddam di
co, ꝓpter infirmitatē carnis uestræ. Quē
admodū em̄ præbuistis membra uestra
serua immundiciæ & iniquitati, ad aliam
atq; aliā iniqtatē, sic & nūc præbete mem
bra uestra serua iusticiæ, ad sctificationē.
Cum em̄ serui essetis peccati, liberi eratis
iusticiæ. Quē igitur fructum habebatis
tunc in his, de quibus nunc erubescitis?
Nam finis illorū mors. Nunc uero ma-
numissi à peccato, serui autem facti deo,
habetis fructum uestrū in sanctificatio-
nem, finem autē uitam æternā. Etenim
autoramenta peccati, mors: donum autē
dei, uita æterna, per Christum Iesum do
minum nostrū. An ignoratis fratres VII
(scientib9 enim legem loquor) quod lex
tantisper dominetur homini, quoad ea
uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, ui-
uenti uiro alligata est per legem, quod si
mortuus fuerit uir, liberata est à lege uiri.
Proinde uiuente uiro, adultera iudica-
bitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin autem
mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri:
ut non sit adultera, si iuncta fuerit alteri
uiro. Itaq; fratres mei, uos quoq; morti-
ficati estis legi per corpus Christi, ut iun-
geremini alteri, nimirum ei qui ex mor-
tuis surrexit, ut fructificēmus deo. Cum
enim essemus in carne, affectus peccato-
rum, qui sunt per legē, uigebant in mem
bris nostris ad fructificandum morti:
Nunc autem liberati sumus à lege, mor-
tui ei in qua detinebamur, ut seruiamus
per nouitatem spiritus, & non per ue-
tustatem literæ. Quid ergo dicemus?

Lex

ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. ὡς τε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

VII οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ ὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί

Lex peccatū est? Absit. Sed peccatū non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset: nō cōcupisces. Sed occasione accepta, peccatum per præceptum genuit in me omnē cōcupiscentiā. Siquidē absq; lege, peccatū erat mortuū. Ego autē uiuebam sine lege quondam. Porrò ueniēte mandato, peccatū reuixit: ego uero mortuus sum. Et repertū est, mandatū qd̄ institutum erat ad uitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatū occasione accepta per præceptū, decepit me: & per illud occidit. Itaq; lex ipsa quidē sancta, & præceptū sanctum ac iustum & bonū. Ergo quod bonū erat, mihi factum est mors? Absit. Imò peccatū. Vt appareret peccatū, per id quod erat bonū mihi gignere mortē, ut fieret maiorē in modum peccans peccatē per præceptū. Scimus em̄, qd̄ lex spiritualis est. At ego carnalis sum, uenditus sub peccatū. Quod enim ago, non probo. Non enim quod uolo, hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Si uero quod nō uolo, hoc facio, cōsentio legi, quod bona sit. Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatū. Noui enim, quod nō habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. Nam uelle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio. Non enim quod uolo, facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc ago. Porrò si quod non uolo ego, hoc facio: nō iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum. Reperio igitur per legem uolenti mihi facere bonum, quod mihi malum adiunctum sit. Delectat em̄ me lex dei secundum internum hominem. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris

μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ κατεῖχε διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος.

VIII τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν. τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐ δὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

Ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν, οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ.

οὐ γὰρ

membris meis. Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Iesum Christū dominū nostrū. Itaq; ipse ego mente qdē seruio legi dei, carne uero legi peccati.

Nulla igitur nunc est cōdemnatio his VIII qui insiti sunt Christo Iesu, qui nō iuxta carnē uersant, sed iuxta spiritū. Nam lex spiritus uitæ per Christum Iesum, libertū me reddidit à iure peccati & mortis. Etenim qd̄ lex præstare nō poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc deus proprio filio, misso sub specie carnis peccato obnoxiæ, præstitit, ac de peccato cōdemnauit peccatū p carnem, ut iustificatio legis impleret in nobis: q nō secundū carnē uersamur, sed secundū spiritū. Nā qui carnales sunt, quæ carnis sunt curāt. at qui spirituales, quæ spiritus sunt.

Nā affectus carnis, mors est. Affectus uero spiritus, uita & pax. Propterea q affectus carnis, inimicitia est aduersus deum: nā legi dei nō subdit, siquidē ne potest quidem. Qui uero in carne sunt, deo placere nō possunt. Vos aūt non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in uobis. Quod si quis spiritum Christi nō habet, hic nō est eius. Porrò si Christus in uobis est, corpus quidem mortuū est propter peccatū, spiritus autē uita est propter iustificationē. Quod si spiritus eius qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis, is q excitauit Christum ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, propter ipsius spiritū inhabitātem in uobis. Proinde fratres, debitores sumus, nō carni, ut secundum carnem uiuamus. Nam si secundū carnem uixeritis, moriemini. Qd̄ si spiritu facta corporis mortificetis, uiuetis. Etenim qui cunq; spiritu dei ducunt, hi sunt filij dei.

Non enim

οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. οἴδαμεν γὰρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.

ΚΒ Οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς

Non enim accepistis spiritum seruitutis iterū ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis: per quē clamamus, abba pater. Idē spiritus testat' unà cū spiritu nostro, q̄ simus filij dei. Quod si filij, igit' & hæredes. Hæredes quidē dei, cohæredes autem Christi. Siquidē simul cū eo patimur, ut & unà cū illo glorificemur. Nam reputo, nō esse pares afflictiones præsentis tēporis ad gloriā, quæ reuelabit' erga nos. Etenim solicita creaturæ expectatio expectat ut palam fiant filij dei. Quippe uanitati creatura subiacet: nō uolens, sed propter eum, qui subiecit illam sub spe. Quoniā & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatē gloriæ filiorum dei. Scimus enim, q̄ omnis creatura congemiscit, simūlq̄ nobiscū parturit usq̄ ad hoc tempus. Nō solū autem illa, sed & ipsi, qui primitias spiritus habemus, & nos ipsi in nobisipsis gemimus, adoptionem expectantes, redemptionē corporis nostri. Siquidem spe seruati sumus. Porrò spes si uideatur, nō est spes. Quod em̄ quis cernit, cur idē speret? Si uero q̄d nō uidemus, speramus, id p̄ patientiā expectamus. Consimiliter aūt & spiritus auxiliatur infirmitatib⁹ nostris. Siquidē hoc ipsum, quid oraturi simus, ut oportet, nō nouim⁹: uerū ipse spiritus intercedit p̄ nobis, gemitib⁹ inenarrabilibus. At ille qui scrutat' corda, nouit q̄s sit sensus spiritus: quoniā secundū deum intercedit pro sanctis. Scimus autem, q̄ his qui diligunt deū, omnia simul adiumento sunt in bonum, nimirum his qui iuxta propositū uocati sunt. Quoniam quos præsciuerat, eosdem & præfiniuit, cōformes imaginis filij sui, ut ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porrò quos prædefinierat, eosdē & uocauit. Et

quos

οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν. οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὃς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται;

κγ Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρινῶν; χριστὸς ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὃς καί ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

κδ Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

κε Οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα

quos uocauit, eos & iustificauit: Quos aūt iustificauit, hos & glorificauit. Quid igit' dicemus ad hæc? Si deus pro nobis, quis cōtra nos? Qui proprio filio nō pepercit, sed p̄ nobis oīnibus tradidit illū, q̄ fieri potest, ut nō & cū eodē omnia nobis donet? Quis intentabit crimina aduersus electos dei? Deus est q̄ iustificat. Quis ille, qui cōdemnet? Christus est, q̄ mortuus est, imò qui & suscitatus est, qui etiā est ad dexteram dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos separabit à dilectione dei? num afflictio? num angustia? num p̄secutio? num fames? nū nuditas? num periculū? num gladius? Quemadmodū scriptū est: Propter te morti tradimur tota die, habiti sum⁹ uelut oues destinatæ mactationi. Verū in his oīnibus superamus, per eū qui dilexit nos. Nā mihi p̄suasum habeo, q̄ neq̄ mors, neq̄ uita, neq̄ angeli, neq̄ principatus, neq̄ potestates, neq̄ instantia, neq̄ futura, neq̄ altitudo, neq̄ p̄funditas, neq̄ ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione dei, quæ est in Christo Iesu dño nostro.

Veritatē dico in Christo, non mentior, IX
attestante mihi simul cōscientia mea, per
spiritū sanctū, q̄ dolor mihi sit magnus,
& assiduus cruciatus cordi meo. Optarim enim ego ipse, anathema esse à Christo p̄ fratrib⁹ meis, cognatis meis secūdū carnē, qui sunt Israëlitæ, q̄rū est adoptio, & glori⁊, & testamēta, & legis cōstitutio, & cult⁹, & p̄missiones, q̄rū sūt patres, & ex q̄b⁹ est Christ⁹, q̄tū attinet ad carnē, qui est in oīnib⁹ deus laudādus in secula, amē. Nō aūt hæc loquor q̄d excciderit sermo dei. Non enim omnes qui sunt ex Israël, sunt Israël: neq̄ quia sunt semen Abrahæ, statim oēs filij, sed p̄ Isaac nōiabit' tibi semē: hoc est, non q̄ filij carnis, ij

τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα· ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος· κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν, τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ· ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι· καθώς ἐστι γεγραμμένον· τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα.

Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. τῷ γὰρ Μωσῇ λέγει· Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραώ· ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. ἐρεῖς οὖν μοι· τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει· καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.

Ἡσαΐας

filij dei: sed qui sunt filij promissionis, reputantur in semen. Promissionis enim sermo hic est. In tempore hoc ueniam, & erit Saræ filius. Nō solum autem hoc, sed & Rebecca ex uno conceperat Isaac patre nostro: nōdum enim natis pueris, cū neq; boni quippiam fecissent neq; mali, ut secundum electionē propositū dei maneret: nō ex opibus, sed ex uocāte, dictum est illi: Maior seruiet minori. Sicut scriptū est: Iacob dilexi, Esau uero odio habui. Quid igitur dicemus? Num iniustitia est apud deum? Absit. Nam Mosi dicit: Miserebor, cuiuscūq; misereor: & commiserabor, quemcūq; cōmiseror. Itaque nō uolentis est, neq; currentis, sed miserētis dei. Dicit enim scriptura Pharaoni: In hoc ipsum te excitaui; ut ostendam in te potētiam meam, & ut annūcietur nomē meū in tota terra. Itaq; cui uult, miseret, quē aūt uult, indurat. Dices ergo mihi: Quid adhuc cōqueritur? Nam uolūtati illius quis restitit? Atqui ó homo, tu qs es, qui ex aduerso respondes deo? Num dicet figmētum, ei qui finxit: cur me finxisti ad huc modum? An nō habet potestatē figulus luti, ut ex eadem massa, fingat aliud quidem uas in honorem, aliud uero in ignominiam? Quod si deus uolens ostēdere iram, & notam facere potētiam suam, tulit multa animi lenitate uasa iræ, apparata in interitum, & ut notas faceret diuitias gloriæ suæ, erga uasa misericordiæ, quæ præparauerat in gloriā. Quos & uocauit nimirum nos, non solū ex Iudæis, uerūetiā ex gētibus. Quemadmodū & Osee dicit: Vocabo populum qui meus nō erat, populū meum: & eam quæ dilecta nō erat, dilectā. Et erit in loco, ubi dictū fuerat eis: Nō populus meus uos, ibi uocabuntur filij dei uiuentis.

Esaias

Ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ· ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας· εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. Διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἔργων νόμου. προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, καθὼς γέγραπται· ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν. μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει· μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν· ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τοῦτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. καρδίᾳ

Esaias autem clamat sup Israël: Si fuerit numerus filiorum Israël, ut arena maris, reliquiæ saluæ erunt. Sermonē enim perficiens & abbreuiās cum iustitia, quoniam sermonem abbreuiatū faciet dominus in terra. Et quēadmodū prius dixit Esaias: Nisi dñs Sabaoth reliquisset nobis semē, ut Sodoma facti fuissemus, & Gomorræ assimilati fuissem⁹. Quid igitē dicem⁹? Quod gētes quæ nō sectabant iustitiā, apprehenderunt iustitiā, iustitiā aūt eam quæ est ex fide. Cōtra, Israël, qui sectabat legē iustitiæ, ad legem iustitiæ nō puenit. Propter quid? Quia nō ex fide, sed tanq; ex opibus legis. Impegerūt enim in lapidē offendiculi. Quemadmodum scriptū est: Ecce pono in Sion lapidem offendiculi, & petrā offensionis: & omnis qui credit in eo, nō pudefiet.

Fratres, propensa quidē uoluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deum, pro Israël est ad salutē. Testimoniū em illis perhibeo, quod studiū dei habent, sed nō secundū scientiā. Nam ignorātes dei iustitiā, & propriā iustitiam quærentes constituere, iustitiæ dei nō fuerūt subditi. Nam perfectio legis Christus, ad iustificationem omni credenti. Moses enim scribit de iustitia quæ ést ex lege, quod qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cæterū quæ ex fide est iustitia, ea sic loquit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cœlum? Hoc est Christum ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbum est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est, uerbum fidei, quod prædicamus. Nempe si confessus fueris ore tuo dominum Iesum, & crediderīs in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, salu⁹ eris.

καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

Δγ πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται, ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει· κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος Μωσῆς λέγει· ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει· εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν. πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει· ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

ΑΔ λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. οὕτως οὖν καὶ

Corde em̃ credit ad iustitiã, ore aũt confessio fit ad salutẽ. Dicit enim scriptura: Omnis qui fidit illi, nõ pudefiet. Nõ em̃ est distinctio uel Iudæi, uel Græci. Nam idẽ dñs omniũ, diues in omes inuocãtes se. Quisquis em̃ inuocauerit nomẽ dñi, saluus erit. Quomodo igit̃ inuocabunt eũ, in quẽ nõ crediderũt? Quomodo au tẽ credent ei, de quo nõ audierunt? Quõ autem audient absq; prædicante? Quõ aũt prædicabũt, nisi missi fuerint? Sicut scriptũ est: Quàm speciosi pedes ar nunciantiũ pacẽ, annunciantiũ bona. At nõ oẽs obedierũt euãgelio. Esaias em̃ dicit: Dñe, quis credidit sermonibus nostris? Ergo fides ex auditu est: auditus aũt per uerbũ dei. Sed dico, an nõ audierũt? At q in omnẽ terrã exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terrarũ uerba illorũ. Sed dico: Nunq̃d nõ cognouit Israël? Primus Moses dicit: Ego ad æmulationẽ prouocabo uos p gentem quæ nõ est gens, p gentẽ stultã ad irã cõmouebo uos. Esaias autẽ post hunc audet, ac dicit: Inuẽtus fui his qui me nõ quærebãt: conspicuus factus sum his, qui de me nõ interrogabãt. Ad uersus Israël aũt dicit: Toto die expandi manus meas ad populũ nõ credentẽ, & cõtradicentem. Dico igit̃: Num repulit deus populũ suũ? Absit. Nam & ego Israëlita sum, ex semine Abrahæ, tribus Beniamin. Nõ repulit deus populũ suũ, quẽ ante agnouerat. An nescitis, de Elia quid dicat scriptura? Quomõ interpellat apud deum aduersus Israël, dicens: Domine, prophetas tuos occiderunt, & altaria tua subruerunt: & ego relictus fui solus, & insidiantur uitæ meæ. Sed quid dicit ei diuinum responsum? Reliqui mihi ipsi septem milia uirorum, qui non inflexerunt genu imagini Baal. Sic igitur &

καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον.

Α τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. καθὼς γέγραπται. ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ Δαβὶδ λέγει· γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.

Α λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν. ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσλημψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα. καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλὰ ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ, καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ. ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν·

& in hoc tẽpore, reliquiæ secundũ electionẽ gratiæ fuerunt. Quod si per gratiã, nõ iam ex operibus. Quandoquidẽ gratia, iam nõ est gratia. Sin ex operibus, non iam est gratia. Quandoquidẽ opus, iam non est opus. Quid igitur? Quod quærit Israël, hoc non assecutus est: sed electio cõsecuta est, reliqui uero excæcati sunt. Quẽadmodũ scriptum est: Dedit eis deus spiritũ cõpunctionis: oculos, ut nõ uideant: & aures, ut nõ audiant, usq; ad hodiernũ diem. Et Dauid dicit: Vertatur mensa illorum in laqueũ, & in captionem, & in offendiculum, & in retaliationem ipsis. Obtenebrentur oculi eorum, ut nõ uideant, & tergum illorum semper incurua.

Dico igitur: Num ideo impegerunt, ut cõciderent? Absit. Sed per lapsum illorum salus contigit gentibus, in hoc ut eos ad æmulandum prouocaret. Quod si lapsus illorũ, diuitiæ sunt mundi: & diminutio illorum, diuitiæ gentium, quantò magis plenitudo illorum. Vobis enim dico gentibus: quatenꝰ ego quidem sum apostolus gentiũ, ministeriũ meũ illustro, si quo modo ad æmulãdũ prouocẽ, carnẽ meã, & saluos reddã nonnullos ex illis. Nã si reiectio illorũ, est recõciliatio mundi: quæ erit assumptio, nisi uita ex mortuis? Quod si primitiæ sanctæ, sancta est & cõspersio. Et si radix sancta, sãcti erũt & rami. Quod si nõnulli rami defracti sũt, tu uero cum esses oleaster, insitus fuisti illis, & consors radicis & pinguitudinis oleæ factus es, ne glorieris aduersus ramos, quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dices igitur, defracti sunt rami, ut ego insererer. Bene dicis. p incredulitatem defracti sunt, tu uero fide constitisti. Ne efferaris animo, sed timeas. Nam si deus naturalibus ramis non pepercit, uide ne quâ fiat, ut nec tibi parcat. Ecce igitur bonitatem ac seueritatem dei: in eos quidẽ, qui ceciderunt, seueritatem

τομίαν, ἐπεὶ δὲ σὺ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ.

ιη οὐ γάρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἐλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

ιθ Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

κ παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν

ritatem: in te uero bonitatem, si permanseris in bonitate. Quoniam & tu excideris: & illi rursum, si non permanserint in incredulitate, inserentur. Potest enim deus denuo inserere illos. Etenim si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturam insitus es in ueram oleam: quanto magis hi, qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ? Non enim uolo uos ignorare fratres mysterium hoc, ut ne sitis apud uosmetipsos elati animo, quod excæcatio ex parte Israëli accidit, donec plenitudo gentiũ aduenerit, & sic totus Israël saluꝰ erit. Sicut scriptum est: Aduenit ex Sion ille qui liberat, & auertet impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentum, cum abstulero peccata ipsorum. Secundum euangelium quidem, inimici propter uos, secundũ electionem autem dilecti propter patres. Nam dona quidem & uocatio dei, eiusmodi sunt, ut eorum illum pœnitere non possit. Quemadmodum enim & uos quondam increduli fuistis deo: nunc autem misericordiam estis cõsecuti per illorum incredulitatem; sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo quod uos misericordiã estis adepti, ut & ipsi misericordiã consequantur. Conclusit enim deus omnes sub incredulitatem, ut omnium misereretur. O profunditatem diuitiarum & sapientiæ & cognitionis dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit mentem domini? Aut quis illi fuit à cõsilijs? Aut quis prior dedit illi, & reddetur ei? Quoniam ex illo, & per illum, & in illum omnia. Ipsi gloria in secula. Amen.

Obsecro igitur uos fratres, per miserationes dei, ut præbeatis corpora uestra, hostiam XII uiuentem, sanctam, acceptam deo, rationalẽ cultum uestrum. Et ne accommodetis uos ad figuram seculi huius, sed transformemini per renouationem mentis uestræ, ut probetis

κιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μα Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

μβ καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ. ὁ δὲ καθεὶς, ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊσάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν, τὸ ἀφ' ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. γέγραπται γάρ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν.

τοῦτο

betis quæ sit uoluntas dei, quod bonũ est, acceptumq; & perfectum.

Dico enim per gratiam, quæ data est mihi, cuilibet uersanti inter uos, ne quis arrogãter de se sentiat, supra quàm oportet de se sentire: sed ita sẽtiat, ut modestꝰ sit & sobriꝰ, ut cuiq; deus partitus est mensuram fidei.

Quemadmodum enim in uno corpore mẽbra multa habemus: mẽbra uero omnia non eundem habent actum, sic multi unum corpus sumus in Christo: singulatim autem alij aliorum membra: sed tamen habẽtes dona iuxta gratiam datam nobis uaria, siue prophetiam iuxta portionem fidei, siue ministerium in administratiõe, siue qui docet in doctrina, siue qui exhortatur in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligentia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit non simulata, sitis odio prosequentes qđ malum est, adhærentes ei, quod bonum est, per fraternam charitatem, ad mutuo uos diligendos propensi, honore alius alium præcedentes, studio non pigri, spiritu feruentes, tempori seruientes, spe gaudentes, in afflictione patientes, precationi instantes, necessitatibus sanctorum cõmunicantes, hospitalitatem sectantes. Bene loquamini de ijs, qui uos insectantur: bene loquamini, inquam, & ne male precemini. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flẽtibus: eodem animo alij in alios affecti, non arroganter de uobisipsis sentientes, sed humilibus uos accommodantes. Ne sitis arrogantes apud uosmetipsos, neque cuiquam malum pro malo reddatis. Prouide parantes honesta in conspectu omnium hominũ: si fieri potest, quantum in uobis est, cum omnibus hominibus in pace uiuentes, nõ uosmetipsos ulciscentes dilecti, qn potius date locũ iræ. Scriptũ est em̃: Mihi ultio, ego rependam, dicit dñs. Si igit̃ esurit inimicus tuus, pasce illum: si sitit, da illi potũ.

τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

μγ Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω· οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρίμα λήμψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γάρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοί γάρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

μδ Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν τιμήν, τὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ

ἀσελγείαις

Hoc enim si feceris, carbones ignis coacerua bis in caput illius. Ne uincaris à malo, imò uince bono malum.

Omnis anima potestatibus supereminenti XIII bus subdita sit. Non em̃ est potestas, nisi à deo: q̃ uero sunt potestates, à deo ordinatæ sunt. Itaq; quisquis resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui autem restiterint, sibi ipsis iudicium accipient. Nam principes nō terrori sunt bene agẽtibus, sed male. Vis autem non timere potestatem? Quod bonum est facito: & feres laudem ab illa. Dei em̃ minister est tibi in bonum. Quod si feceris, id quod malum est, time. Nō enim frustra gladium gestat. Nam dei minister est, ultor ad iram, ei qui, quod malũ est, fecerit. Quapropter oportet esse subditos, non solũ propter iram, uerumetiam propter conscientiã. Propter hoc enim & uectigalia soluitis. Siquidẽ ministri dei sunt, in hoc ipsum incumbentes. Reddite igitur omnibus, quod debetur: cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, nisi hoc, ut inuicem diligatis. Nam qui diligit alterũ, legem expleuit. Siquidem illa: Non adulteraberis, nō occides, non furaberis, nō falsum testimonium dices, non concupisces: & si qd aliud præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur: Nempe, diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximo malum non operatur. Consummatio itaque legis, est dilectio. Præsertim cum sciamus tempus, quod tempestiuum sit, nos iam à somno expergisci. Nunc enim propius adest nobis salus, quam tum, cum credebamus. Nox progressa est, dies autem appropinquat. Abiiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis: tanquam in die composite ambulemus, non comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac

lasciuijs

ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· ἀλλὰ ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

MS καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα· ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω· ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει· σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

Μζ ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν· ἔν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σύ, τί ἐξουδενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παρασταθησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. γέγραπται γάρ, ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ

βρώματί

laſciuijs, nō cōtentione & æmulatiõe, sed induamini dñm Iesum Christum. Et carnis curã ne agatis ad cōcupiscẽtias. Por- XIIII rò eum qui infirmatur fide, assumite, nō ad dijudicationes disceptationum. Alius quidem credit uescẽdũ esse quibuslibet. Alius aũt q infirmus est, holerib⁹ uescit. Qui uescitur, nō uescentẽ ne despiciat. Et qui non uescit, uescentẽ ne iudicet. Deus em̃ illũ assumpsit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio dño stat aut cadit, imò fulciet ut stet. Potens enim est, deus efficere ut stet. Hic quidem iudicat, diem ad diem cōferẽs: ille aũt idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; sua mẽs satisfaciat. Qui curat diẽ, dño curat. Et qui nō curat diem, dño nō curat. Qui uescit, dño uescitur, gratias em̃ agit deo: & qui non uescit, dño nō uescit, & gratias agit deo. Nullus enim nostrũ sibijpsi uiuit, & nullus sibijpsi moritur. Nam siue uiuimus, dño uiuim⁹; siue morimur, dño morimur. Siue igitur uiuamus, siue moriamur; dñi sumus. In hoc em̃ Christus & mortuus est, & resurrexit, & reuixit, ut mortuis ac uiuentib⁹ dominet. Tu uero cur iudicas fratrẽ tuũ? Aut etiã tu, cur despicis fratrẽ tuũ? Oẽs enim statuemur apud tribunal Christi. Scriptũ est enim: Viuo ego dicit dominus: Mihi sese flectet omne genu, & omnis lingua confitebit deo. Igit unusquisq; nostrum de seipso rationẽ reddet deo. Ne posthac igitur alius aliũ iudicemus, uerũ illud iudicate magis, ne offendiculũ ponat fratri, aut lapsus occasio. Noui siquidẽ, & persuasum habeo per dñm Iesum, nihil esse commune per se, nisi ei qui existimat aliquid esse cōmune, illi cōmune est. Verũ si propter cibum frater tuus cōtristat, nō iam secundum charitatem ambulas. N

cibo

βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις, κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς, ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. Διὰ τοῦτο

cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne uestrū igitur bonū, hominum maledicentiæ sit obnoxiū. Non enim est regnū dei cibus ac potus, sed iustícia & pax & gaudiū, in spiritu sancto. Etenim qui p hæc seruit Christo, acceptꝰ est deo, & pbatus hominibꝰ. Itaq; quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificatiōis, alius erga alium. Ne cibi causa, destruas opus dei. Omnia quidē pura, sed malū est homini, qui per offendiculū uescitur. Bonū est nō edere carnes, neq; bibere uinū, neq; quicq̄, per quod frater tuus impingit, aut offendit, aut infirmatur. Tu fidē habes? Apud temetipsum habe corā deo. Beatus qui nō iudicat seipsum, in eo quod probat. At qui dijudicat, si ederit, cōdemnatus est: quoniā nō edit ex fide. Porrō quicquid ex fide non est, peccatum est. Debemus aūt nos qui potentes sumus, infirmitates impotentiū portare, ac nō placere nobisipsis. Nam unusquisq; nostrum proximo placeat in bonū ad ædificationē. Etenim Christus nō placuit sibijpsi, sed quemadmodum scriptum est: Opprobria opprobrantium tibi, inciderūt in me. Nam quæcunq; præscripta sunt, in nostrā doctrinam præscripta sunt: ut per patientiā & consolationē scripturarū spem habeamus. Deus autē patientiæ & cōsolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secūdum Iesum Christum, ut unanimiter uno ore glorificetis deū, ac patrē dñi nostri Iesu Christi. Quapropter assumite uos inuicem, quēadmodū & Christus assumpsit nos in gloriā dei. Illud autē dico, Iesum Christum minístrū fuisse circūcisionis p ueritate dei, ad cōfirmandas pmissiones patrum. Cæterū, ut gētes pro misericordia glorificent deū. Sicut scriptū est: Propter

XV

hoc

τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει. Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν, Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν Ἡσαΐας λέγει, Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. Πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀδελφοὶ ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι. Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος, θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ

hoc confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canā. Et rursum dicit: Gaudete gētes cū populo eius. Et rursum: Laudate dñm omnes gentes, & collaudate eū oēs populi. Et rursum Esaias dicit: Erit radix Iessæ, & qui exurget ad imperandū gentibus, in eo gentes sperabunt. Deus autē spei, impleat uos omni gaudio & pace, in tredendo in hoc, ut exuberetis in spe per potentiā spiritus sancti. Persuasum eē habeo fratres mei, & ipse ego de uobis, q̄ & ipsi pleni estis bonitate, impleti omni sciētia, ualentes etiā inuicem alius aliū admonere. Sed tamē audacius scripsi uobis fratres ex parte, ueluti cōmonefaciens uos, propter gratiā, quæ data est mihi à deo, in hoc, ut sim minister Iesu Christi in gentes, administrans euangeliū dei, ut fiat oblatio gentium acceptabilis, sanctificata per spiritū sanctum. Habeo igit̄ quod glorier p Christū Iesum, in his quæ ad deum pertinent. Nō enim ausim loqui quicq̄ eorū, quæ non effecit Christus per me, in obedientiam gentiū, uerbo & facto per potentiā signorum ac prodigiorū, p potentiā spiritus dei, ut ab Hierusalē & in circūiacentibus regionibus, usque ad Illyricū impleuerim euangeliū Christi: ita porrò annitēs prædicare euāgeliū, nō ubi nominatus erat Christus, ut ne sup alienū fundamētū ædificarem, sed quēadmodū scriptū est: Quibus nō est annunciatū de eo, uidebūt: & q nō audierant, intelligent. Quapropter & præpeditꝰ sum sæpe, quo minus uenirem ad uos. Nunc uero cum nō amplius habeā locū in regionibus his, desideriū aūt habeā ueniēdi ad uos multis iā annis, q̄cunq; iter instituero in Hispaniā, ueniam ad uos. Spero enim fore, ut istac iter faciens, uideā uos, & à uobis p ducar illuc,

ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἰερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. Εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἰερουσαλήμ. Εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφειλέται εἰσὶν αὐτῶν· εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. Τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς Σπανίαν. Οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσομαι. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸν θεόν, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ἡ διακονία μου ἡ εἰς Ἰερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην, τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ. Ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. Ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας εἰς Χριστόν. Ἀσπάσασθε Μαρίαν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι

illuc, si tamen uestra consuetudine prius ex parte fuero expletus. Nunc autē proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis. Visum est em̄ Macedoniæ & Achaiæ, cōmunicationē aliquā facerē in pauperes sanctos, qui sūt Hierosolymis. Nā ita uisum est ipsis, & debitores illorum sunt. Etenim si spiritualia sua cōmunicauerunt gentibus, debent & hæ in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur ubi pfecero, & obsignauero illis fructū hunc, reuertar per uos in Hispaniā. Scio nāq; quod ubi uenero ad uos, cum plenitudine benedictionis euangelij Christi uenturus sim. Obsecro autem uos frātres, p dominū nostrū Iesum Christum, & per dilectionem spiritus, ut me laborantem adiuuetis, precationibus pro me ad deum, ut liberer ab incredulis in Iudæa, utq; ministeriū hoc meum, quod exhibebo Hierosolymis, acceptū sit sanctis, ut cū gaudio ueniam ad uos, per uoluntatem dei, uināq; uobiscum refociller. Deus autem pacis, sit cum omnibus uobis. Amen.

Cōmendo autem uobis Phœben, sororem nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cenchreensis, ut illam suscipiatis in Christo, ita ut decet sanctos, & adsitis ei, in quocunque uobis eguerit negocio. Nam hæc cum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi. Salutate Priscam & Aquilā, adiutores meos in Christo Iesu, qui pro anima mea suam ipsorum ceruicem supposuerunt. Quibus nō ego solus gratias ago, sed & omnes ecclesiæ gentium, item quæ in domo illorum est cōgregationē. Salutate Epænetum dilectum meū, qui est primitiæ Achaiæ in Christo. Salutate Mariam, quæ multum laborauit erga nos. Salutate Andronicū, & Iuniam, cognatos meos, & cōcaptiuos meos, q sunt insignes

XVI

ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρό μου γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. Ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα, τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμᾶν, Πατρόβαν, Ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. Ἀσπάσασθε Φιλόλογον, καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὄλυμπαν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. Χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν. Θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος, καὶ Ἰάσων, καὶ Σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης ἐκκλησίας. Ἀσπάζεται

insignes inter apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam dilectum meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorem nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Appellam, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familiaribus, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Persidem dilectam, quæ multum laborauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrem illius ac meam. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologum, & Iuliam, Nereum & sororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate uos inuicem cum osculo sancto. Salutant uos ecclesiæ Christi. Obsecro autem uos fratres, ut consideretis eos, qui dissidia & offendicula contra doctrinam, quam uos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, domino Iesu Christo nō seruiunt, sed suo uentri: & per blandiloquentiam, & assentationem decipiunt corda simpliciū. Nam uestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sanè de uobis. Sed uolo uos sapientes quidem esse ad bonū, synceros autē ad malum. Deus autem pacis cōteret satanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius.

Ἀσπάζεται

Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Πρὸς τοὺς ῥωμαίους.

Ἐγράφη ἀπὸ κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Salutat uos Erastus, quæstor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini nostri Iesu Christi, sit cum omnibus uobis. Amen.

Ei autem qui potens est uos confirmare secundum euangelium meum, & præconium Iesu Christi, iuxta reuelationē mysterij, temporibus æternis taciti, manifestati uero nūc, & per scripturas propheticas iuxta delegationem æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti, soli sapienti deo, per Iesum Christū, cui gloria in secula. Amen.

Ad Rhomanos.

Missa fuit à Corintho per Phœben ministram Cenchreensis ecclesiæ.

ΙΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ,

ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ἐφέσου τῆς ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ὑπομιμνήσκων δὲ ὅμως διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. Ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. Κορίνθιοι ἐκ φιλονεικίας συναγόμενοι, ἐχίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς σχίσματα. καὶ ὄντων σχισμάτων, παρεβλέποντο τὸν λαβόντα τὴν μητρῴαν. ἄλλοι δὲ ἤθελον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφάσει τῆς ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἤσθιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τῶν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἐξουθένουν, τοὺς δὲ λαλοῦντας γλώσσαις ἐθαύμαζον. καὶ τέλος ἠπάτηντο καὶ εἰς τὸν περὶ ἀναστάσεως μυστήριον, λέγοντες, μὴ ἐγείρεσθαι τῆς σάρκα ταύτην. τούτων πάντων ἐν κορίνθῳ κινουμένων, γράφουσιν οἱ λαοὶ τῷ ἀποστόλῳ. καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα ἀντιγράφει. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. οὐκ ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς ποιοῦντας τὰ σχίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ δυνάμει ἡγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμήσας τῷ τὴν μητρῴαν λαβόντι, καὶ πραινέσας μὴ ἔχειν κρίματα πρὸς ἑαυτούς. λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀποκρίνεται, περὶ μὲν τοῦ γάμου διδάσκων ἄῤῥηκτον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν διὰ τὴν εὐχὴν, διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾶν αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν. γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐ κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ πειθοῖ τοῦτο γινέσθω. εἶτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχρῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. κωλύει οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζοντες οἱ μικροί. εἶτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφέρονται ἐν τοῖς χαρίσμασι, μηδὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα χάρισμα τόδε, τοῦ ἔχοντος τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀποθνήσκουσα μὲν σαρκὶ, ἐγειρομένη δὲ ἄφθαρτος κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. τὴν δὲ ἀνάστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι τὸν χριστὸν, συνίστησι. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους παραγγέλλει, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM, ARGV-MENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

CORinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuũ cõmoditatẽ, est enim Isthmos, emporiũ totius Asiæ tũ celeberrimũ, tum opulentissimũ. Fere fit aũt, ut eiusmodi ciuitatũ mores multo sint corruptissimi, quod undiq; ex omni natione, nõ tam mores q; uitia soleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum gen⁹ sibi uindicat. Proinde Corinthij, tametsi prædicatione Pauli iampridem euangelicã doctrinã accepissent, tamẽ adhuc ingenij uitæq; prioris uestigia nonnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculum esset, ne per philosophos, crucis prædicationẽ, ut humilem & indoctã fastidientes, & pseudapostolos ad Iudaismum inuitantes, à Christi sincerit ate alienarent. Vsq; adeo ardua res est, ab ijs in quib⁹ natus sis & quibus diu assueueris, in aliũ hominẽ transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione secundi libri cõmentariorũ, quos scripsit in epistolã ad Galatas, testat, sua etiãnum ætate apud Achaicos, horum quæ Paulus Corinthijs obiicit, extitisse reliquias. Cũ hodie satis esse putemus, aquula modo tingi, ut subito fias Christianus. Paulus igitur sciens, nõ minoris esse uirtutis parta tueri, q; parasse: filios suos, quos magno studio Christo genuerat, nã sesquiannũ apud illos egerat, pari studio ad Christũ reuocat, & in euangelica doctrina cõfirmat: nunc apostolica sæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans denicq; nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & necessariæ reprehensionis acrimoniã laudis admixtu leniens: & sapientũ medicorũ exemplo, amarũ absinthij pharmacũ prælito melle condulcans, ac singulis malis opportuna admouẽs remedia. Primũ, opulentiæ comes solet esse tumor ac ferocitas. Et inter feroces plerũq; factiones oriunt, dum nullus alteri uult cedere, & se quisq; potiorẽ ducit. Ad hæc opes comitat luxus & gulæ studiũ, luxus libidinẽ comitẽ trahit. Porrò negociatorũ peculiaris est auaritia. Neq; uero solũ tumebant opibus, uerũetiã Græcanicæ philosophiæ supercilio, sine qua cæteros ut Barbaros despiciebant. Tumoris erat, quod ex dignitate apostolorũ, à quo quisq; fuerat baptizatus, efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces: ego Apollo, ego Cephæ, ego Pauli. Præterea quod ne in cõuenticulis quidẽ solẽnib⁹ satis inter eos cõuenirent, cũ in donis spiritualibus sibi quisq; placeret, & dũ in eodẽ dono sibi nollent inuicõ cedere, tumultus & cõfusio nasceretur, adeo ut in publico cõuentu mulieres etiã loquerentur ac docerẽt. Porrò luxus simul & tumoris erat, q̃d quoties ad sacrosanctã cœnam cõuenirent, quã Paulus dominicã uocat, in qua maxime cõueniebat præstare Christianam concordiam, diuites nõ expectatis tenuioribus cibũ caperent, & usq; ad temulentiã sese ingurgitarẽt, esurientibus cæteris: ut iã nõ solum dissidium illic esset c[illegible]mperantia, uerũetiam indecora quædã inæqualitas, quã dominica cœna nesciebat. Iam partim tumoris, partim philosophiæ uitiũ erat, quod Paulum quidã illorũ, ut tenuem atq; humilem, deinde ineloquentẽ, & imperitũ, fastidirent. Proprium uero Philosophiæ fuit

fuit, quod resurrectionem mortuorũ, fidei nostræ basim, in dubium uocarẽt. Luxus erat, quod promiscue uescerentur ijs, quæ tum simulacris dæmonũ immolabant, nõ uitato offendiculo infirmorũ. Libidinis erat, quæ nusq; gentium regnabat impunitius q; Corinthi, quod præter alia repertus sit inter eos, qui patris uxorem, hoc est, nouercam suam, stupro cõtaminarit: nec huius autorem flagitij è suo contubernio profligarint: quod q; cũ alijs flagitiosis Christianis cõmercium habuerint, uelut illorum uitijs fauentes. Huc pertinet, quod præter decorum & uiri essent comati, & mulieres nõ uererent nudo capite cõspici in cœtu ecclesiastico, uelut ipso corporis habitu mores effœminatos, ac delitias præ se ferentes. Auaritiæ erat, quod nõ de fama nec; de capite, sed de re pecuniaria inter sese lites agitarẽt, eò gliscẽte pecuniæ studio, ut Christiani rerum eiusmodi contemptum professi, apud ethnicos & impios iudices litigarent magno dedecore Christiani nominis. Et adeo non negligerent potius pecuniæ iacturã, ut ipsi ultro alios in huiusmodi negotijs circũuenirent. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant, iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis, in totum à coniugio temperandũ, cum uiderẽt apostolos ab uxoribus suis abstinere. Morbos ostendi Corinthiorũ, nõ omniũ, sed quorundã: qui ne gregem uniuersum cõtagio inficerẽt, Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præfatus fiduciã suam de futura illorum cõstantia in euangelio Christi, seuerius obiurgat ac docet, ne p cõtentionẽ humanã in hominibus glorient, sed per cõcordiam ex æquo glorient in Christo, cui uni accepta ferenda sunt omnia: obiter indicans fontem eiusmodi dissidiorũ, animi tumorẽ esse. Proinde à supcilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatem reuocat, quæ licet ostentationem non habeat, uim tamen & energiam habet. Indicat & autores hui⁹ mali pseudapostolos, qui post Pauli abitum sese ingerebãt, declarans se rectum iecisse fundamentum, cauendum ne illi superstruerẽt, quod paulo post esset demoliendum, hoc est, ne quid discerẽt Corinthij, quod mox esset dediscendum. Deinde ceu pater cum filijs expostulat, quòd huc prouecti sint magnitudinis, ut iam autorem suũ uelut humilem cõtemnant, nihil nõ perpetientem euangelij gratia, cui ob id ipsum magis etiã fauere cõueniebat. Hortat autem filios, ne degenerent à patre, neu ultro se pædagogis in seruitutem dederint. Atq; hæc quidem potissimũ agit capite primo, secũdo, tertio, & quarto. Porrò quarti finis ad quinti initiũ mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit, & publico cõsilio decernit, uitandam hominis cõsuetudinem, partim quo pudore correctus resipiscat, partim ne huius contactu cæteri inficiantur. Admonet autem nõ hunc modo uitandum, uerũetiam omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitijs essent infames. Nam ethnicos flagitiosos nõ ita oportere uitari, uel quod nostra nõ referat, quales illi sint, uel quod passim essent flagitiosi, ut omnes uitandi fuerint ei, qui flagitiosos uellet effugere. Hæc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet, si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natũ esset, quod ipsum tamẽ inter Christianos fœdum uideretur, ob pecuniã, quæ nobis debeat esse uilissima, cõtendere: ne res eò procedat, ut ethnici iudices adeantur, sed ipsi per arbitros quoscũq; rem inter se transigant. Idq; agit capite sexto, cuius magna pars ad septimum pertinet, mea quidem sententia: nimirum ab eo loco, q

de matrimonio tractaturus, inter cætera uitia scortationem, adulterium, & masculã Venerem damnat, idq; prosequitur sub initium proximi capitis: Nescitis quod membra uestra templa sunt Christi. Quarto loco præcipit de matrimonio, de uiduitate, de impari cõnubio, de diuortijs, de uirginitate: obiter admonens, ob susceptũ Christianismum non esse mutandum uitæ statum. Totóq; hoc sermone ita hortatur ad cœlibatum, & continentiam, ut tamen coniugij remedium non adimat ijs, quibus op9 est. Hoc agitur capite septimo. Quinto docet, carnes immolatas simulacris re nihil differre à cæteris carnibus, & tamen ab his abstinendum, si periculũ sit, ne quis ethnicus, aut Christianus infirmior, ex eo quod uescaris, existimet te simulacrorum assentiri culturæ. Ab his & huiusmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idq; agit capite octauo, ac rursus capite nono. Nam in medio expatiatur in cõmendationem sui, tacite se præferens cæteris apostolis etiam summis, qui solus omniũ Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam. Sexto docet, quid oporteat obseruari in conuentu publico Christianorum, ne uiri, sint comati, ne mulieres nudo capillitio, tum in dominico conuiuio seruetur cõmunitas & æqualitas: neq; enim illic agi negotiũ uentris, quod domi rectius agatur, sed mysticis epulis repræsentari cœnam dominicam.

Præterea monet, ne quis ob dotem spiritualem sibi placeat, sed suam quisq; dotem in cõmune conferat cõmodum, exemplo membrorum corporis, exhortans, ut reliqs quidem donis quæ contigerunt, recte utantur, præcipue tamen enitantur ad charitatem, sine qua reliqua adeo nihil conducant, ut officiant etiam. Porrò cũ charitati primas tribuerit, proximas tribuit prophetiæ, sic enim uocat enarrationem arcanæ scripturæ. In hac admonet uitandum esse tumultum & confusionem. Id fore, si uicissim & pauci dicant, mulieribus interim silere iussis, adeo ut nec discendi gratia rogare liceat in cœtu. Hæc agit capite undecimo, duodecimo, decimotertio, & decimoquarto.

Septimo loco uarijs argumentis astruit resurrectionem mortuorum, declarans, qualis & quibus modis sit ea futura. Atq; id quidem capite decimoquinto. Postremo capite familiaria quædam subijcit, de collatione pecuniæ in subsidia pauperum, de suo ad Corinthios reditu. Postremo Timotheum & alios aliquot illis cõmendat.

Diuus Ambrosius putat hanc non esse primam epistolam, quam Paulus scripserit Corinthijs, hanc opinor coniecturam secutus, quod capite quinto: Scripsi, inquit, uobis in epistola, quasi prius alteris literis super hac re ad illos scripserit. Etiamsi Græci interpretes dissentiunt. Hanc missam putant per Timotheum, cuius semel atq; iterum facit mentionem, simulq; per Stephanam, Fortunatum, & Achaicum, quos illis cõmendat. Rursus alij putant ab Epheso missam, quod in calce scribat: permanebo autem Epheſi usq; ad Pentecosten. Alij è Philippis, nam hanc inscriptionem habent Græcorum codices. Nec mihi coniectare licet, quid secuti sint, qui ita senserunt, nisi colligunt ex itinere scriptam, ob ea quæ scribit Paulus: ueniam autem cum Macedoniam pertransiero, nam Macedoniam pertransibo. Ac mox: Nolo enim uos modo in transitu uidere.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

Παῦλος κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ, ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι

λέγω

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

PAulus uocatus apostolus Iesu Christi, per uoluntatem dei, & Sosthenes frater, ecclesiæ dei, quæ est Corinthi, sanctificatis per Christũ Iesum, uocatis sanctis, una cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in quouis loco, uel suo uel nostro. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro uobis, de gratia dei, quæ data est uobis per Christum Iesum, quod in omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone, & omni cognitione, quibus rebus testimonium Iesu Christi confirmatum fuit in uobis, adeo, ut non destituamini in ullo dono, expectantes reuelationem domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit uos usque ad finem, inculpatos, in die domini nostri Iesu Christi. Fidelis deus, per quem uocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi domini nostri.

Obsecro autem uos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter uos dissidia, sed sitis integrum corpus eadẽ mente, & eadem sententia.

Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, quod contentiones sint inter uos.

λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει· ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ. μεμέρισται ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρίσπον καὶ γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χριστοῦ.

ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν, δύναμις θεοῦ ἐστι.

γέγραπται γάρ· ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. ἐπειδὴ καὶ ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν. αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν.

ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀ[illegible] τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ· καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά· καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου. καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, ὅπως

EPISTOLA

Dico aũt illud, quod unusquisq; uestrum dicit: Ego quidẽ sum Pauli, ego uero Apollo, ego uero Cephæ, ego uero Christi. Num diuisus est Christus? num Paulus crucifixus est pro uobis? aut in nomine Pauli baptizati fuistis? Gratias ago deo, quod neminem uestrum baptizauerim, nisi Crispum & Gaium, ne qs dicat, q in meo nomine baptizauerim. Baptizaui autem & Stephanæ familiam. Præterea haud scio, num quem alium baptizarim. Non enim misit me Christus, ut baptizarem, sed ut euangelizarem, non erudito sermone, ne inanis reddatur crux Christi. Nam sermo crucis, ijs quidem qui pereunt, stultitia est, at nobis qui salutem cõsequimur, potentia dei est. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, & intelligentiam intelligentium reijciam. Vbi sapiens? ubi scriba? ubi disputator seculi huius? Nonne infatuauit deus sapientiam mundi huius? Nam postquàm in sapientia dei, nõ cognouit mundus per sapientiam deum, uisum est deo, per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Quandoquidem & Iudæi signum postulant, & Græci sapientiam quærũt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem offendiculum, Græcis uero stultitiam. sed ijsdem uocatis, Iudæis pariter & Græcis, Christum dei potentiam, ac dei sapientiam. Quoniam stultitia dei sapientior est quàm homines, & imbecillitas dei robustior est quàm homines. Videtis enim uocationem uestram fratres, quod non multi sapientes secũdum carnem, non multi potentes, non multi claro genere nati: uerũ quæ stulta erant secundũ mundũ, delegit deus, ut pudefaceret sapientes: & quæ erant imbecillia in mũdo, delegit deus, ut pudefaceret ea, quæ sunt robusta. & quæ ignobilia erant in mũdo cõtempta q, delegit deus: & ea quæ nõ erãt, ut ea quæ sunt obliteraret,

ut

ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις· ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς· καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πιθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ.

σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.

ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ

ut ne gloriatur omnis caro coram ipso. Ex eo autem uos estis, in Christo Iesu, q̃ factus fuit nobis sapientia à deo, iustitia & sanctificatio, & redemptio. Vt quẽadmodum scriptũ est: Qui gloriatur, in domino glorietur.

Et ego cum uenirem ad uos fratres, non ueniebam cum eminentia sermonis aut sapientiæ, annuncians uobis testimonium dei. Non enim me iudicaui quicq̃ scire inter uos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et ego per infirmitatem, & cum timore, ac in tremore multo apud uos uersatus sum. & sermo meus, & prædicatio mea, non erat in persuasorijs humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus ac potentiæ, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia dei. Porrò sapientiam loquimur inter perfectos: sapientiam autem, non seculi huius, neque principum seculi huius, qui abolentur: sed loquimur sapientiam dei in mysterio, quæ est recondita, quã præfinierat deus ante secula, in gloriam nostram, quam nemo principum seculi huius cognouit. Nam si cognouissent, haudquaquam dominum gloriæ crucifixissent. Sed quemadmodum scriptum est: Quæ oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. Nobis autem deus reuelauit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates dei. Quis enim hominũ nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ sunt dei, nemo nouit, nisi spiritus dei. Nos uero non spiritum mundi accepimus, sed spiritum, qui est ex deo, ut sciamus, quæ à Christo donata sint nobis,

quæ &

ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος· ἁγίου, πνεύματικοῖς πνεύματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

18 Καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, τίς οὖν ἐστι παῦλος; τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλὰ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ δὲ φυτεύων καὶ ὁ ποτίζων, ἕν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

19 Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει

quæ & loquimur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet ſpūs ſanctus, ſpiritualibus ſpiritualia cō parantes. Animalis autem homo nō accipit ea quæ ſunt ſpiritus dei: ſtultitia ſiq dē illi ſunt, nec poteſt cognoſcere, q̄ ſpiritualiter diiudicant̄. At ſpiritualis diiudicat quidem oīa: ipſe uero à nemine diiudicatur. Quis em̄ cognouit mentē dñi, qui cōſilium daturus ſit illi? Nos autem mentē Chriſti tenem⁹. III

Et ego fratres, nō potui loqui uobis, ut ſpiritalib⁹, ſed loquētib⁹ fuit, ut carnalib⁹, ut infātibus in Chriſto. Lactis potu uos alui, & nō cibo. Nōdū em̄ poteratis; imò ne nunc quidē adhuc poteſtis: nā adhuc carnales eſtis. Siquidē cū in uobis ſit æmulatio & contētio, & factiones, nōne carnales eſtis, & ſecundū hominē ambulatis? Etem̄ cū dicat alius: ego quidē ſū Pauli, alter uero, ego Apollo, nónne carnales eſtis? Quis igit̄ eſt Paulus? quis autem Apollo niſi miniſtri, per quos credidiſtis, & ut cuiq; dñs dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus dedit incremētū. Itaq; neq; qui plātat, eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui dat incrementū deus. Cæterū is qui plantat, & is q̄ rigat, unū ſunt. Vnuſquiſq; tm̄ ſuā mercedem accipiet, iuxta ſuū laborē. Etenim dei ſumus cooperarij, dei agricolatio, dei ædificatio eſtis, iuxta gratiā dei, quæ data eſt mihi. Vt ſapiēs architectus fundamentū poſui, alius aūt ſuper illud ædificat. Porrò quiſq; uideat quō ſuperſtruat. Nā fundamentū aliud nemo pōt ponere, præter hoc q̄d poſitū eſt, q̄d eſt Ieſus Chriſt⁹. Quod ſi q̄s ſupſtruit ſup fundamentū hoc, aurū, argentū, lapides p̄cioſos, ligna fœnū, ſtipulā, cuiuſq; opus manifeſtū fiet. Dies enī declarabit, q̄d in igne reuelat̄. & cuiuſq; opus q̄le ſit, ignis p̄babit

δοκιμάσει, εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐποκοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινες ἐστὲ ὑμεῖς.

18 μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γινέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ· ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν, κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

21 ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις. πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλώς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ ἀπολλώ, δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ

probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperſtruxit, mercedem accipiet: ſi cuius opus exuſtum fuerit, damnum patietur: ipſe uero ſaluus fiet, ſed ſic tanquam per ignem. An neſcitis, q̄ templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei prophanat, hunc pdet deus. Nam templum dei ſanctū eſt, quod eſtis uos. Ne quis ſeipſum fallat. Si q̄s ſibi uidetur ſapiens eſſe inter uos, in ſeculo hoc ſtultus fiat, ut reddatur ſapiens. Etenim ſapientia mundi huius, ſtultitia eſt apud deum. Scriptum eſt enim: Qui comprehendit ſapientes in aſtutia ipſorum. Et rurſum: Dominus nouit cogitationes ſapientiū, quod ſint uanæ. Itaque ne quis glorietur in hominibus. Omnia nanq; ueſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue uita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia inquā ueſtra ſunt, uos autem Chriſti, Chriſtus uero dei. Sic nos æſtimet IIII homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorū dei. Quod ſupeſt aūt, illud requiritur in diſpēſatoribus, ut fidus aliquis reperiat̄. Mihi uero pro minimo eſt, ut à uobis diiudicer, aut ab humano iudicio, imò nec meipſum diiudico. Nullius em̄ rei mihi conſcius ſum, ſed nō per hoc iuſtificatus ſum. Cæterū qui me iudicat, dominus eſt. Proinde ne ante tempus quicq̄ iudicetis, donec uenerit dominus, q̄ & illuſtraturus eſt occulta tenebrarum, & patefaciet conſilia cordiū, ac tunc laus erit unicuique à deo. Hæc autem fratres per figuram tranſtuli in meipſum, & in Apollo, propter uos, ut in nobis diſceretis, ne quis ſupra id quod ſcriptum eſt, de ſe ſentiat: ut ne, hic illius, ille huius nomine infleminī, alius aduerſus alium. Quis em̄ te diiudicat? Quid autē habes, quod nō

ὃ οὐκ ἔλαβες, ἢ εἰ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών, ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

9 Δοκῶ γάρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. Διὰ τοῦτο ἐπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστί μου τέκνον ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου, πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραΰτητος;

10 Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν, καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον

quod nō accepisti? Quod si etiā accepisti, qd gloriaris, quasi nō accepis? Iam saturati estis, iā ditati estis, absq; nobis regnū adepti estis: atq; utinā adepti sitis, ut & nos simul uobiscū regnemus. Arbitror em̄ q̄ deus nos, qui sumus apostoli postremi, ostenderit tanq̄ morti addictos. Quoniā spectaculū facti sum⁹ mūdo & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christū, uos autē prudētes per Christū, nos imbecilles: uos autē ualidi. uos clari, nos cōtempti. Ad hoc usq; tempus & esurim⁹, & sitim⁹, & nudi sum⁹, & colaphis cædimur, & incertis uagamur sedibus, & laboramus operantes ꝓprijs manib⁹, male audiētes, benedicim⁹, persecutionē patiētes, sustinem⁹, cōuicijs affecti, obsecram⁹, ueluti excremēta mūdi facti sum⁹, omniū reiectamentū ad hūc usq; diem. Non quo uos pudore suffundam hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo. Nam etiāsi innumeros pædagogos habeatis in Christo, nō multos tamē habetis patres. Siquidē in Christo Iesu, p euangeliū ego uos genui. Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheū, qui est filius me⁹ dilectus, & fidelis in dño, q uobis in memoriā reducet uias meas, q̄ sunt in Christo, quemadmodū ubiq; in oīi ecclesia doceo. Perinde quasi nō sim uenturus ad uos, inflati sunt quidā. Sed ueniā breui ad uos, si dñs uoluerit, & cognoscā nō sermonē istorū q inflati sunt, sed uirtutē. Nō em̄ in sermone regnū est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cū uirga uenio ad uos, an cū charitate, & spiritu lenitatis? Omnino auditē inter uos stuprū, & huiusmodi stuprū, quod nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac non potius

μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

3 Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.

5 Οὐ καλὸν δὲ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

9 Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις, ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

1 Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε πρὸς ἐντροπὴν

potius luxistis, ut tolleret de medio uestrū, qui facinus hoc perpetrasset. Nam ego quidem, ut absens corpore, præsens autē spiritu, iam decreui tāq; præsens, ut is qui sic hoc patrauit, in nomine domini nostri Iesu Christi, cōgregatis uobis & meo spiritu, unà cum potestate domini nostri Iesu Christi, tradat satanæ ad interitum carnis, quo spiritus saluus sit in die dñi Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis, q̄ paululum fermenti totam cōspersionem fermētat? Expurgate itaq; uetus fermentū, ut sitis noua cōspersio, sicut estis infermentati. Nam & pascha nostrum pro nobis immolatus est Christ⁹. Itaq; festum celebremus, nō in fermēto ueteri, nec in fermēto maliciæ & uersutiæ, sed in pānibus fermento carentibus, hoc est, synceritate & ueritate. Scripsi uobis per epistolā: Ne cōmisceremini cum scortatoribus, ac nō omnino cum scortatoribus mundi huius, aut cum auaris, aut cum rapacibus, aut simulacrorum cultoribus: Alioqui utinam uidelicet è mundo exissetis. Nunc autem scripsi uobis, ne cōmisceamini. Si quis, cum frater appelletur, fuerit scortator, aut auarus, aut simulacrorum cultor, aut cōuiciator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne cibum quidem capiatis. Quid enim ad me attinet, etiam de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt, iudicatis? Eos uero qui foris sunt, deus iudicat. Etiam profligate istū qui malus est, ex uobis ipsis. Sustinet aliquis uestrum, VI negocium habēs cum altero, iudicari sub iniustis, & non magis sub sanctis? An nescitis, quod sancti mundum iudicabunt? Et si per uos iudicatur mundus, indigni estis minimis iudicijs? An nescitis, quod angelos iudicabimus, nō tantum ista quæ ad uictum pertinent? Proinde iudicia siquidem habueritis de ijs, quæ ad uitæ usum attinent, qui contempti sunt in ecclesia, eos constituite. Ad

ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς, οὐδὲ εἷς, ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

κζ Ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστὶν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς;

κη Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κθ Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι· ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Α Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἆρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησὶν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι.

Αα Φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα, ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός

erubescentiam uestram dico. Adeo non est inter uos sapiens, ne unus quidem, qui possit diiudicare inter fratrem suum & fratrem? Sed frater cum fratre litigat, idq; sub infidelibus? Itaq; iam quidem omnino delictum in uobis est, quod lites habetis inter uos inuicem. Cur non potius iniuriam patimini, cur non potius damnum accipitis? Imò uos iniuriam facitis, & damno afficitis, idq; fratres? An nescitis, quod iniusti regni dei hæreditatem non consequentur? Ne erretis. Neque scortatores, neq; cultores simulacrorum, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui cõcumbũt cũ masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neque rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atque hæc eratis quidam, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen domini Iesu, & per spiritum dei nostri. Omnia mihi licent, at nõ omnia conducunt. Omnium mihi potestas est, at ego non redigar sub ullius potestatem. Escæ uentri destinatæ sunt, & uenter escis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero non stupro, sed domino, & dominus corpori. Deus autem & dominum suscitauit, & nos suscitabit per põtentiam suam. An nescitis, quod corpora uestra membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis, quod qui adglutinatur scorto, unum corpus est? Redigentur enim, inquit, duo in carnem unam. At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. Fugite scortationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est. Sed qui scortat, in ꝓpriũ corpus peccat. An nescitis, ꝙ corpus uestrũ templũ est habitantis in uobis spũs sancti,

τός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅ ἐστι τοῦ θεοῦ.

Αβ Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὐνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως ἡ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλὰ ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

Αγ Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

Αδ Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

Αε Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι· ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω· καὶ ἄνδρα, γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ' ὁ κύριος.

Αϛ Εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνὴ, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω αὐτόν. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ ἅγιά

cti, quem habetis à deo, & non estis ipsi uestri iuris? Nã empti estis precio. Glorificate iam deum in corpore uestro, & in spiritu uestro, quæ sunt dei.

Cæterum de quibus scripsistis mihi: VII
Bonum est homini, uxorem non attingere. Attamen propter stupra uitanda, suam quisq; uxorem habeat: & suum quæque uirum habeat. Vxori uir debitam beneuolentiam reddat: similiter autem & uxor uiro. Vxor proprij corporis ius non habet, sed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet, sed uxor. Ne fraudetis uos inuicem, nisi si quid ex consensu, pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi: & rursum in unum conueniatis, ne tentet uos satanas propter intemperantiam uestram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam uelim omnes homines esse, ut & ipse sum. Sed unusquisq; proprium donum habet ex deo, alius quidem sic, alius autem sic. Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum eis est, si mãserint, ut & ego. Quod si se non continent, contrahant matrimonium. Nam satius est matrimonium contrahere, q̃ uri. A conjugatis præcipio, non ego, imò dominus. Vxor à uiro ne separetur: quod si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur: & maritus uxorem ne dimittat. Reliquis autem egò dico, non dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc assentitur ut habitet cum illo, ne dimittat eam: & mulier, quæ habet maritum infidelem, & is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illũ. Sanctificatus est eñ maritus incredulus per uxorem, & sanctificata est uxor incredula per maritũ. Alioqui filij uestri imũdi essent, nũc autẽ

ἄγιά ἐσιμ. ἐι δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρι-
ζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελ-
φὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς
ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄν-
δρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα
σώσεις; εἰ μή, ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκα-
στον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτως περιπα-
τείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πά-
σαις διατάσσομαι. περιτετμημένος τις ἐκ-
λήθη, μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκ-
λήθη, μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐσι,
καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐσιν, ἀλλὰ τήρη-
σις ἐντολῶν θεοῦ.

42 Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύ-
τῃ μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω,
ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι,
μᾶλλον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦ-
λος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐσὶν. ὁμοίως καὶ ὁ
ἐλεύθερος κληθείς, δοῦλός ἐσι χριστοῦ. τι-
μῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνισθε δοῦλοι ἀνθρώ-
πων. ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τού-
τῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

43 Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου
οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος
ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο
καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνά-
γκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕτως εἶ-
ναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέ-
λυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα.
ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες, καὶ ἐὰν
γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε. θλῖψιν δὲ
τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑ-
μῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί,
ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐσίν. τὸ λοιπόν ἐσιν,
ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχον-
τες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίον-
τες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες.
καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ
οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον τοῦτον, ὡς μὴ κα-
ταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ
κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους
εἶναι.

sancti sūt. Quod si incredulus discedit, dis-
cedat. Nō est seruituti subiectus frater aut
soror in huiusmodi, sed in pace uocauit
nos deus. Qui nanq; scis mulier, an mari-
tum sis seruatura? Aut qui scis uir, an uxo-
rem sis seruaturus? Vtcunq; fuerit, unus-
quisq; ut ipsi partitus est deus, unusquisq;
ut illum uocauit dominus, ita ambulet, &
sic in ecclesijs omnibus ordino. Circūcisus
aliquis uocatus est? ne accersat præputiū.
In præputio aliquis uocatus est? ne circūn
cidatur. Circūcisio nihil est, & præputium
nihil est, sed obseruatio mandatorum dei.
Vnusquisque in ea uocatione, in qua uo-
catus fuit maneat. Seruus uocatꝰ es? ne sit
tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri, po-
tius utere. Etenim qui in domino uocatus
est seruus, libertus domini est. Similiter &
qui liber uocatus fuit, seruus est Christi.
Pretio empti fuistis, nolite fieri serui homi
num. Vnusquisque in eo, in quo uocatus
fuit, fratres, maneat apud deum. De uirgi-
nibus autem præceptum domini non ha-
beo: consiliū tamen do, tanq; misericordiā
consecutus à domino, in hoc ut sim fidelis.
Arbitror igitur hoc bonū esse propter præ
sentem necessitatem. Nam bonum est ho
mini sic esse. Alligatus es uxori? ne quære
diuortium. Solutus es ab uxore? ne quæ-
ras uxorem. Quod si duxeris uxorem, nō
peccasti. Et si nupserit uirgo, non peccauit.
Attamē afflictionē in carne habituri sunt
huiusmodi. Ego uero uobis parco. Cæte-
rum illud dico fratres, tempus cōtractum
est: superest, ut qui habent uxores, sint tan
quàm non habeant: & qui plorant, tanq;
non plorent: & qui gaudent, tanquàm nō
gaudeant: & qui emunt, tanq; nō possidē-
ant: & qui utuntur mundo hoc, tanquàm
non utantur. Præterit enim habitus huius
mundi. Velim aūt uos absque sollicitudine
esse.

Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου,
πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας με-
ριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῇ γυ-
ναικί. καὶ μεμέρισται ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἡ
ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ
ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γα-
μήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέ-
σῃ τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν
συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπι-
βάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐ-
πρόσδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

41 Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον
αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως
ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω. οὐχ ἁ-
μαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑ-
δραῖος τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην,
ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήμα-
τος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ-
τοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς
ποιεῖ. ὥστε ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ
μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

39 Γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ
ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐ-
τῆς, ἐλευθέρα ἐσὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μό-
νον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐσιν, ἐὰν
οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δο-
κῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν,
ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυ-
σιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἴ τις δοκεῖ
ἐγνωκέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, κα-
θὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν,
οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ δὴ τῆς βρώ-
σεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν,
ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι
οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴ-
περ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ,
εἴτε ἐπὶ γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ,
καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς,
ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς
εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς χριστὸς,
δι' οὗ

esse. Qui cœlebs est, curat ea quæ sunt dñi,
quomodo placiturus sit dño. At qui duxit
uxorē, sollicitus est de his quæ sunt mundi,
quomodo placiturus sit uxori. Diuisa sunt
hæc duo, mulier & uirgo. Innupta curat ea,
quæ sunt dñi, ut sit sancta cū corpore tum
spiritu. Contra, quæ nupta est, curat ea quæ
sūt mūdi, quomodo placitura sit uiro. Hoc
aūt ad id, quod uobis conducibile est, dico:
non uti laqueū uobis injiciam: sed ut quod
honestū ac decorū est, sequamini, & adhæ-
reatis dño, absq; ulla distractione. Quod si
quis indecorū uirgini suæ putat, si prætere-
at nubendi tēpus, & sic oportet fieri: quod
uult faciat, non peccat, iungantur matrimo-
nio. Cæterum qui stat firmus in corde, non
habens necessitatem, sed potestatem habet
propriæ uoluntatis: & hoc decreuit in corde
suo, ut seruet suā uirginem, bene facit. Ita q;
qui elocat nuptum, bene facit. Attamen qui
non elocat nuptum, melius facit. Vxor alli-
gata est matrimonio, quamdiu uiuit mari-
tus eius. Quod si dormierit maritus illius, li
bera est ad cui uelit nubēdum, modo in do
mino. Attamen beatior est, si sic maneat, iu
xta meam sententiam. Opinor autem quod
& ipse spiritum dei habeam.

Cæterum de ijs quæ simulacris immolā VIII
tur, scimus, quod omnes scientiā habemus.
Sciētia inflat, charitas uero ædificat. Quod
si quis sibi uidet aliquid scire, nondū quic-
quam nouit, quemadmodum oporteat sci-
re. At si quis diligit deū, hic cognitus est ab
illo. De esu igitur eorum quæ simulacris im
molātur, scimus, q; nullum est simulacrum
in mundo: & quod nullus sit deus alius, nisi
unus. Nam etiamsi sunt qui dicant dij, siue
in cœlo, siue in terra, quemadmodum sunt
dij multi, & dñi multi: nobis tamē unus est
deus, qui est pater ille, ex quo omnia: & nos
in illum, & unus dominus Iesus Christus,

πάντα τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ· ἀλλ' οὐκ πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ ἕως τοῦ ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν· οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δέ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενέσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφός, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διό περ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

ΟΥΚ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ. ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστίν. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται· Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν

per quem omnia, & nos per illum: sed non in omnibus est scientia. Nonnulli uero cum conscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanquam simulacris immolatum edūt, & conscientia illorum infirma cum sit, polluitur. Atqui esca nos non commendat deo, neq; si comedamus, aliquid nobis supest: neq; si non comedamus, quicquam nobis deest. Sed uidete, ne quo modo facultas ista uestra offendiculo sit ijs, qui infirmi sunt. Etenim si quis conspexerit te, qui habes scientiam, in epulo simulacrorū accumbentem, nonne cōscientia eius qui infirmus est, ædificabit ad edendum ea, quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater, q infirmus est, in tua scientia, propter quem Christus fuit mortuus. Sic autem peccantes in fratres, & uulnerantes illorum cōscientiam infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca offendit fratrem meū, haudquaq; uescar carnibus in æternū, ne fratri meo sim offendiculo. An nō sum apostolus? an non sum liber? an nō Iesum Christum dñm nostrū uidi? an non opus meum uos estis in dño? Si cæteris nō sum apostolus, at sanè uobis sum. Siquidem sigillum apostolatus mei, uos estis in dño. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An non habemus potestatē edendi ac bibendi? An non habemus potestatem, sororem mulierē circumducēdi? quēadmodū & cæteri apostoli, & fratres domini, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas non habemus potestatē hoc faciendi? Quis militat suis stipendijs unquam? quis plantat uineam, & de fructu eius non edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit? Num secundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptum est: Non obligabis os boui trituranti. Num

βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει, ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἅλοων, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσι; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται, οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννομος χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.

ΟΥΚ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον;

boues curæ sunt deo? An hoc propter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc scriptum est: quod sub spe debeat is, qui arat, arare: & qui triturat, sub spe, spei suæ particeps esse debeat. Si nos uobis spiritualia seminauimus, magnū est, si nos uestra carnalia messuerimus? Si cæteri potestatis erga uos participes sunt, cur nō potius nos? Atqui non usi fuimus potestate ista, sed omnia sufferimus, ne quod offendiculum demus euangelio Christi. An nescitis, q̄ ij qui in sacris operant, ex sacrificio uiuunt? Qui sacrario assistunt, unà cū sacrario partem accipiunt? Sic & dominus ordinauit, ut qui euangelium annunciant, ex euangelio uiuant. Ego tamen nullo horum usus fui. Quanq̄ non scripsi hæc, ut ita fiat in me. Nam bonum est mihi mori potiꝰ, q̄ ut gloriationem meam aliquis inanē reddat. Etenim si euangelizem, nō est quod glorier. Necessitas em̄ mihi incumbit. Væ autem mihi est, nisi euangelizem. Nam si uolens hoc faciam, præmiū habeo: sin inuitus, dispensatio commissa est mihi. Quod igit̄ mihi est præmium? Vt cum euangelizem, gratuitū efficiam euangeliū Christi, in hoc, ne abutar potestate mea in euāgelio. Etenim cū liber sim ab omnibus, omnibus meipsum seruū feci, quo plureis lucrifaciam: & factus sum Iudæis, quasi Iudæus, ut Iudæos lucrifaciam: ijs qui sub lege sunt, quasi sim sub lege, ut eos qui sub lege sunt, lucrifaciam: his qui sine lege sunt, tāq̄ sim sine lege: cū nō sim sine lege deo, sed obnoxius legi Christi, ut lucrifaciā eos qui sunt sine lege. Factus sum infirmis q̄si infirmꝰ, ut infirmos lucrifaciā. Omnibꝰ factus sum oia, ut omnino aliq̄s seruē. Hoc autē facio propter euangeliū, ut particeps illius fiam. An nescitis, q̄ qui in stadio currunt, omnes quidē currūt, sed unus accipit

βαβῶμεν, οὕτως τρέχωμεν, ἵνα καταλάβωμεν· πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

M 26 Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· ἀλλὰ ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

M 28 Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.

M 5 Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός· κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν· ὡς γέγραπται· ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστόν, καθώς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθώς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

M 11 Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰμὴ ἀνθρώπινος.

M 13 Πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διόπερ ἀγαπητοί μου φεύγετε

præmium? Sic currite, ut comprehendatis. Omnis autem qui certat, per omnia tēperans est: illi quidem igitur, ut peritura coronam accipiant, nos autem ut æternā. Ego ita q̄ sic curro, ut nō in incertū: sic pugilemago, non uelut aërem feriens: uerum subiicio corpus meum, & in seruitutem redigo, ne quomodo fiat, ut cum alijs prædicarim ipse reprobus efficiar. Nolim autē uos X ignorare fratres, quod patres nostri, omes sub nube erant, & omnes per mare transierunt, & omnes in Mosen baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escam spiritalem comedebant, & omnes eundē potum spiritalem bibebant. Bibebāt em̄ de spirituali, quæ illos comitabatur, petra: petra uero fuit Christus. Sed plures illorū non approbauit deus: prostrati sunt enim in deserto. Hæc autem figuræ nostri fuerunt, ne nos simus concupiscentes rerū malarum, quemadmodum & illi cōcupierūt. Neque simulacrorum sitis cultores, sicuti quidam illorum, quemadmodum scriptū est: Sēdit populus ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendum. Neque stupris inquinemur, sicuti quidā illorum stupris polluti sunt, & conciderunt uno die uiginti tria miliā. Neq; tentemus Christum, sicut & quidam illorum tentauerunt, & à serpentibus extincti sunt. Neque murmuretis, sicut & quidam illorum murmuráuerūt, & interempti sunt ab extinctore. Hæc autem omnia figuræ contigerunt illis: Scripta uero sunt propter admonitionem nostri, in quos termini ætatum inciderunt. Proinde qui sibi uidetur stare, uideat ne cadat. Tentatio uos non cepit, nisi humana. Sed fidelis est deus, qui non sinet uos tentari, supra id quod potestis: imò faciet unà cum tentatione euentum, quo possitis sufferre. Quapropter dilecti mei, fugite

φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι.

M 16 Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

N βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

N α Πᾶν δὲ ὃ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἴ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

N β ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστιν, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπ' ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

N γ Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον

fugite ab simulacrorū cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos q̄d dico. Poculum benedictionis, cui benedicim⁹, nōne cōmunicatio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nōne cōmunicatio corporis Christi est? Quoniā un⁹ panis, unū corpus multi sumus. Nam omes ex eodē pane participamus. Videte Israēlē iuxta carnē. Nónne qui edunt uictimas, participes sacrarū sunt? Quid ergo dico, q̄ simulacrū aliquid sit? aut q̄ simulacris immolatū aliquid sit? Nō, uerū illud dico, q̄ quæ immolant gētes, dæmonijs immolant, & nō deo. Nolim aūt uos cōsortes dæmoniorū esse. Nō potestis poculū dñi bibere, & poculū dæmoniorū. Nō potestis mēsæ dñi participes esse, & mēsæ dæmoniorū. An puocam⁹ dñm? Nū fortiores illo sumus? Omia mihi licēt, at nō omnia cōducūt. Omia mihi licēt, sed nō omnia ædificāt. Nemo q̄d suū est, q̄rat, sed quisq; q̄d alteri⁹ est. Omne q̄d in macello uenditū, edite: nihil interrogātes, ppter cōscientiā. Dñi siquidē est terra, & plenitudo eius. Q̄d si quis uocat uos infidelium, & uultis ire, quicquid apponit uobis, edite: nihil interrogantes propter cōscientiā. Quod si q̄s uobis dixerit, hoc simulacris immolatū est: ne edatis, ppter illū q̄ indicauit, & propter cōscientiā. Dñi siquidē est terra, & plenitudo eius. Porrò cōscientiā dico, nō tuā, sed illius alterius. Cur em̄ libertas mea iudicat' ab alia cōscientia? Quod si ego cū gratia participo, cur ob id mihi male dicit', pro quo ego gratias ago? Siue igit' editis, siue bibitis, siue quid facitis, omnia in gloriā dei facite. Tales estote, ut nullū præbeatis offendiculum, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq; ecclesiæ dei: quēadmodū ego per omnia omnibus placeo, nō quærēs meā ipsius utilitatem

σωμφέρων, ἀλλὰ τὸ πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.
μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.
παινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.
θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός ἐστι. κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ, ὁ θεός.
πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνὴ, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους. πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γύναικα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω, σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι,

utilitatem, sed multorum, ut salui fiant.
Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Collaudo aũt uos fratres, quod omnia mea memoria tenetis: & quemadmodum tradidi uobis, instituta tenetis. Sed uolo uos scire, quod omnis uiri caput, Christus est: caput aũt mulieris, uir: caput uero Christi, deus. Omnis uir orãs, aut prophetans, quicquam habens in capite, probro afficit caput suum. Omnis uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehonestat caput suum. Nam id perinde est prorsus, ac si rasa esset. Etenim si non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quod si fœdum est mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidem nõ debet uelare caput, cum is imago sit & gloria dei. At mulier gloria uiri est. Non enim est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Neq; enim conditus est uir propter mulierem, sed mulier propter uirũ. Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite, propter angelos: alioqui neq; uir absq; muliere, neq; mulier absq; uiro in domino. Nam quemadmodum mulier ex uiro est, ita & uir per mulierẽ, omnia uero ex deo. Inter uosipsos iudicate, nũ decorũ est, mulierem nõ uelatam deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet uos, quod uiro quidem si comatus fuerit, probro sit? Contra, mulieri si comata fuerit, gloriæ sit? eo quod coma pro uelamine data sit. Cæterum si quis uidetur contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinem non habemus, neque ecclesiæ dei. Illud tamen præcipiens non laudo, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, cum conuenitis in ecclesia, audio, dissidia in uobis esse, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & sectas in uobis esse,

ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν. καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

Ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα

quo qui probati sunt, manifesti fiant inter uos. Igitur cum cõuenitis in eundem locum, non licet dominicam cœnam edere, quod unusquisq; propriã cœnam occupat in edendo. Et hic quidẽ esurit, ille uero ebrius est. Num sanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui nõ habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi uobis, quod dominus Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panẽ: & postq; gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite, Hoc meum est corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei cõmemorationẽ. Ad eundẽ modum & poculum, peracta cœna, dicens: hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei cõmemorationẽ: Quotiescunq; eñ comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annunciatis, donec uenerit. Itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autẽ homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudiciũ sibiipsi edit & bibit, nõ dijudicans corpus dñi. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nosipsos dijudicassemus, haudquaq; iudicati fuissemus. At cum iudicamur, à dño corripimur, ne cũ mũdo condemnemur. Itaq; fratres mei, cũ conuenitis ad comedendũ, alius aliũ expectate. Q; si qs esurit, domi edat, ne ad cõdẽnationẽ cõueniatis. Cætera uero, cũ uenero, disponã. Porrò de spũalib⁹ frẽs, nolo uos ignorare. Scitis q; gẽtes fuistis, & ad

τὰ ἄψυχα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἡγεῖσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰμὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσί, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτός ἐστι θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἑκάστῳ δέ ἐστι φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω

simulacra muta, utcunq; ducebamini sequentes. Quapropter notũ uobis facio, quod nullus per spiritũ dei loquens dicit anathema Iesum: & nemo potest dicere dñm Iesum, nisi per spiritũ sanctũ. Diuisiones autẽ donorũ sunt, sed idem spiritus. & diuisiones ministeriorum sunt, & idem dñs: & diuisiones operationũ sunt, sed idẽ est deus, efficiens omnia in omnibus. Vnicuique uero datur manifestatio spiritus, ad id quod expedit. Nam huic quidẽ per spiritũ datur sermo sapientiæ, alĩ uero sermo scientiæ, secundũ eundẽ spiritũ: alĩ uero fides p eundem spiritũ: alĩ uero dona sanationũ per eundẽ spiritũ: alĩ uero efficaciæ potentiarũ: alĩ uero pphetia, alĩ uero discretiões spirituũ, alĩ uero genera linguarũ, alĩ uero interpretatio linguarũ. Sed omnia hæc efficit unus ille & idẽ spus, diuidẽs peculiariter unicuiq; sicuti uult. Quẽadmodũ em corpus unũ est, & mẽbra habet multa, omnia uero mẽbra corporis uniꝰ, multa cũ sint, unũ sunt corpꝰ sic & Christus. Etem̃ per unũ spiritũ nos omnes in unũ corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi. & omnes unũ spiritũ hausimus. Etem̃ corpus non est unũ mẽbrũ, sed multa. Si dicat pes, nõ sum manꝰ, nõ sum de corpore, num idcirco non est de corpore? Et si dicat auris, nõ sum oculus, non sum de corpore, num ideo nõ est de corpore? Si totũ corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi olfactus? Nunc autẽ deus posuit membra, unumquodq; singulatim in corpore, quemadmodũ uoluit. Quod si essent omnia unũ mẽbrũ, ubi corpus? Nunc aũt multa quidem mẽbra, unũ uero corpus. At nõ potest oculus dicere manui, nõ est mihi opꝰ te: aut rursum caput pedibus, nõ est mihi

opus

ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι. καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμοτέρα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν, εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλὰ ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καὶ οὓς μέν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει

opus uobis, imò multo potius, quæ uidentur membra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt. & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorẽ uberiorem apponimus: & indecora nostri, copiosiorẽ decorem habent. Cæterũ quæ decora sunt nostri, nõ indigent: sed deus simul temperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorem addens honorem, ne sit diffidium in corpore, sed inuicẽ alia pro aliꝭ eandẽ sollicitudinẽ gerãt mẽbra. Et siue patit̃ unũ membrũ, simul patiunt̃ omnia mẽbra: siue glorificat̃ unũ membrũ, simul gaudẽt omnia mẽbra. Vos autem estis corpus Christi, & mẽbra ex parte. Et alios quidẽ posuit deus in ecclesia, primũ apostolos, deinde pphetas, tertio doctores, deinde potestates, deinde dona sanationum, subsidia, gubernationes, genera linguarũ. Num omnes apostoli? num omnes prophetæ? num omnes doctores? num omnes potestates? num omnes dona habent sanationũ? num oẽs linguis loquuntur? num omnes interpretãtur? Sectemini uero dona pótiora. Et adhuc his excellentiorẽ uiã uobis ostendo.

Si linguis hominũ loquar & angelorũ, charitatẽ aũt nõ habeã, factus sum æs resonans, aut cymbalũ tinniens. Et si habeã prophetiam, & nouerim mysteria omnia, omnẽq; scientiã: & si habeã omnẽ fidem, adeo ut montes loco dimoueam, charitatẽ aũt nõ habeam, nihil sum. Et si insumã in alimoniã omnes facultates meas, & si tradam corpus meum, ut comburar, charitatem autem nõ habeã, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est, charitas nõ inuidet: charitas nõ est procax, nõ inflatur, non est fastidiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, nõ cogitat malum, non gaudet de iniustitia, sed congaudet ueritati: omnia suffert, omnia credit, omnia

XIII

ελπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πί-
πτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων δὲ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. νυνὶ δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διάστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν

sperat, omnia sustinet. Charitas nūquam excidit: siue prophetiæ abolebuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia abolebitur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Ast ubi uenerit quod perfectū est: tunc quod ex parte est, abolebitur. Cū essem puer, ut puer loquebar, ut puer sentiebam, ut puer cogitabam. At ubi factus sum uir, aboleui puerilia. Cernimus enim nunc per speculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciē, nunc cognosco ex parte, tunc uero cognoscam quemadmodū & cognitus sum. Nunc autē manet fides, spes, charitas, tria hæc, sed maxima in his charitas.

Sectemini charitatem, æmulemini spiri- XIIII
tualia, magis tamen ut prophetetis. Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed deo: nullus enim audit: spiritu uero loquitur mysteria. Cæterum qui prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem. Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: at qui prophetat, congregationem ædificat. Volo autem omnes uos loqui linguis, magis tamē ut prophetetis. Maior enim qui pphetat, quam qui loquitur linguis, nisi interpretetur, ut ecclesia ædificationem accipiat. Nūc autem fratres, si ueniam ad uos linguis loquens, quid uobis prodero? nisi uobis loquar, aut per reuelationem, aut per scientiam, aut per prophetiam, aut per doctrinam? Quin & inanima, uocem reddētia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionē sonis dederint: quomodo cognoscet, quod tibia canitur, aut cithara? Etenim si incertā uocem tuba dederit, quis apparabitur ad bellum? Sic & uos per linguam nisi significabilem sermonem dederitis, quomodo intelligetur, quod dicit? eritis enim in aërem loquentes. Tam multa, uerbi gratia, genera uocum sunt in mundo, & nihil horum

αὐτῶν ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστι; προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις, οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν· ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις, ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα

horum mutum. Itaque si nesciero uim uocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus. Itaque & uos, quādoquidem sectatores estis spirituum, ad ædificationem ecclesiæ quærite, ut excellatis. Quapropter qui loquitur lingua, oret, ut interpretetur. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, at mens mea fructu uacat. Quid igitur est? Orabo spiritu, sed orabo & mente. Canam spiritu, sed canam & mente. Alioqui si benedixeris spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gratiarū actionem? Quādoquidem, quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, uerū alius non ædificat. Gratias ago deo meo, quod magis quam omnes uos, linguis loquor. Sed in ecclesia uolo quinque uerba mente mea loqui, ut & alios instituam, potius quam decem milia uerborum lingua. Fratres, ne sitis pueri sensibus, sed malicia pueri sitis: sensibus uero perfecti sitis. In lege scriptum est: Varijs linguis & labijs uarijs loquar populo huic, & ne sic quidē audient me, dicit dominus. Itaque linguæ signi uice sunt, non ijs qui credunt, sed incredulis: contra prophetia, non incredulis, sed credentibus. Ergo si conuenerit ecclesia tota, simul & omnes linguis loquantur: ingrediantur autem indocti aut increduli, nonne dicent uos insanire? Quod si omnes prophetetis, ingrediatur autem incredulus aut indoctus, coarguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: & sic occulta cordis eius manifesta fiunt, atque ita procidens in faciem, adorabit deum, renuncians, quod deus reuera in uobis sit. Quid igitur est fratres? Quoties conuenitis, unusquisque uestrum canticū habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationem habet, interpretationē habet:

πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω. εἴτις γλώσσῃ λαλεῖ, κατὰ δύο. ἢ τὸ πλεῖστον τριῶν, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεός, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλὰ ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω, ὥστε ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείονες μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. ἔσχατον δὲ πάντων,

ὡσπερεὶ

omnia ad ædificationem fiant. Siue lingua quis loquitur, fiat per binos, aut ad summum ternos, idq; uicissim, & unus interpretetur. Quod si non sit interpres, taceat in ecclesia, cæterum sibi ipsi loquatur & deo. Prophetæ uero duo aut tres loquantur, & cæteri dijudicent. Porrò si alij fuerit reuelatum assidenti, prior taceat. Potestis enim singulatim omnes prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationē accipiant, & spiritus prophetarū prophetis subijciunt. Non enim est confusionis autor deus, sed pacis, ut in omnibus cōgregationibus sanctorū. Mulieres uestræ in ecclesijs sileant: nec enim permissum est illis ut loquātur, sed ut subditæ sint: quēadmodū & lex dicit. Quod si quid discere uolunt, domi suos uiros interrogent. Nam turpe est mulieribus in cœtum loqui. An à uobis sermo dei profectus est? An in uos solos incidit? Si quis uidetur propheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo uobis, q̄ domini sint præcepta: cæterū si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres, ad id enitamini, ut prophetetis, & loqui linguis ne uetueritis. Omnia decenter, & secundū ordinē fiant.

XV Notū aūt uobis facio fratres euāgeliū, quod euangelizaui uobis, quod & accepistis, in quo & statis, p quod & salutē consequimini, quo pacto annunciarim uobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim uobis in primis, quod & acceperā: q̄ Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris, secundū scripturas: & q̄ sepultus sit, & quod resurrexerit tertio die, secundū scripturas, & quod uisus sit Cephæ, deinde duodecim illis, postea uisus est plusq̄ quingētis fratribus simul. Ex quibus plures manent ad hunc usq; diem: quidam autem & obdormierūt. Deinde uisus est Iacobo, post apostolis omnib⁹. Postremo uero omniū uelut

ὥσπερεὶ

πρὸς τοὺς κορινθίους α'

ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. χάριτι δὲ θεοῦ εἰμὶ, ὅ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλὰ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν. ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἐλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος, πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ὅταν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται,

δηλονότι

uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego enim sum minimus apostolorū: qui nō sum idoneus, ut dicar apostolus, propterea q̄ persecutus sim ecclesiam dei: sed gratia dei sum, id quod sum. Et gratia eius quæ profecta est in me, non fuit inanis, sed copiosius cū illis omnes laborauī: nō ego tamen, sed gratia dei, quæ mihi adest. Siue igitur ego, siue illi, sic prædicamus, & sic credidistis. Quod si Christus prædicat à mortuis resurrexisse, quomodo dicunt quidā inter uos, nō esse resurrectionē mortuorū? Porrò si resurrectio mortuorū nō est, ne Christus quidē resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, inanis uidelicet est prædicatio nostra, inanis autem est & fides uestra. Reperimur aūt & falsi testes dei, qm̄ testificati sumus de deo, q̄ excitauerit Christū, quē nō excitauit, si uidelicet mortui nō resurgūt. Etenim si mortui non resurgunt, ne Christus quidem resurrexit. Quod si Christus nō resurrexit, superuacanea est fides uestra: adhuc estis in peccatis uestris. Igitur & qui obdormierunt in Christo, perierunt. Si in uita hac spem in Christo tantū fixā habemus, maxime miserabiles omniū hominum sumus. Nunc aūt Christus surrexit ex mortuis, primitiæ eorum qui dormierant, fuit. Postq̄ enim p hominē mors, etiā per hominē resurrectio mortuorū. Quēadmodum enim p Adā omnes moriunt, ita & p Christū oēs uiuificabunt: unusquisq; aūt in p prio ordine: primitiæ Christus, deinde ij q sunt Christi in aduentu ipsius: mox finis, cū tradiderit regnū deo & patri, cum abo leuerit omnē principatum, & omnē potestatem, ac uirtutē. Nā oportet eū regnare, donec posuerit omnes inimicos sub pedes suos. Nouissimus hostis aboletur mors. Nam omnia subiecit sub pedes illius. At qui cum dicat, quod omnia subiecta sint,

palàm

δλοκότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ πὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ τί ποιήσουσιν, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος; εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, ἄυριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις· πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρον. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζῳοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα μὲν τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ γέγραπται. ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον

Alis πετ βῆμ.

palam est, excipiendum eum, qui subiecit illi omnia. Cum autē subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subijcietur ei, qui illi subiecit omnia, ut sit deus omnia in oibus. Alioqui quid facient ij, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui nō resurgunt? Cur & baptizant pro illis? Quid & nos periclitamur omni tempore? Indies morior, per nostram gloriationem, quā habeo in Christo Iesu dño nostro. Si secundū hominē, cum bestijs depugnaui Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui non resurgunt? Edamus & bibamus, cras enim morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrumpunt mala. Expergiscimini iuste, & ne peccetis. Nam ignorationē dei nōnulli habent. Ad pudorē uobis loquor. At dicet aliquis: Quomodo resurgūt mortui? Quali aūt corpore uenient? Stulte. Tu quod seminas, nō uiuificatur, nisi mortuū fuerit. Et hoc quod seminas, nō corpus, qd nascetur, seminas, sed nudū granū, exēpli causa, tritici aut alicuius ex cæteris. Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & unicuiq; seminum suū corpus. Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidē caro hominū, alia uero caro pecorū, alia uero pisciū, alia uero uolucriū. Et sunt corpora cœlestia, & sunt corpora terrestria. Verum alia quidē cœlestiū gloria, alia uero terrestriū, alia gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum. Stella liquidē à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, resurgit in incorruptibilitate: seminatur in ignominia, resurgit in gloria: seminatur in infirmitate, resurgit in potentia. Seminat corpus animale, resurgit corpus spūale. Est corpus animale, & est corpus spūale: quēadmodū & scriptū est: Factus est primus homo Adā in animā uiuentē, extremus Adā in spiritū uiuificantē. At nō primum

τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος· κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; πῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

κε Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτου, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἰερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ἡ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω. Μακεδονίαν γὰρ

mum, quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo, ipse dominus de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni sunt. Et qualis ille cœlestis, tales & ij qui cœlestes sunt. Et quemadmodum gestauimus imaginē terreni, gestabimus & imaginē cœlestis. Hoc autem dico fratres, quod caro & sanguis regni dei hæreditatē consequi non possunt. Neq; corruptio incorruptibilitatis hæreditatem accipit. Ecce mysterium uobis dico. Nōn omnes quidē dormiemus, omnes tamē imutabimur, in puncto tēporis, in momento oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui resurgent incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem: & mortale hoc induerit immortalitatē, tunc fiet sermo q scriptus est: Absorpta est mors in uictoriam. Vbi tuus mors aculeus? ubi tua inferne uictoria? Aculeus aūt mortis, peccatum: potentia uero peccati, lex. Sed deo gratia, qui dedit nobis uictoriam, per dñm nostrum Iesum Christum. Itaq; fratres mei dilecti, stabiles sitis, immobiles, abundantes in opere dñi semper, cum scitis, q labor uester nō est inanis in dño.

Cæterū de collatione in sanctos, quem- XVI admodū ordinaui ecclesijs Galatiæ, ita & uos facite. In una sabbatorum unusquisq; uestrum apud se seponat, recondens quicquid cōmodū fuerit: ne cū uenero, tūc collationes fiant. Vbi uenero autem, quoscūque probaueritis per epistolas, hos mittā ut perferant munificentiam uestram Hierosolymā. Quod si fuerit operæpretiū, ut & ipse pficiscar, mecū proficiscent. Veniā autem ad uos, cum Macedoniā transiero.

μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν· ἐλπίζω δὲ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς κἀγὼ μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ Ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσεται δέ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ, καὶ Φορτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, οὗτοι ἀνεπλήρωσαν· ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν· ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀμήν.

πρὸς κορινθίους πρώτη.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων διὰ Στεφανᾶ καὶ Φορτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, καὶ Τιμοθέου.

ὑποθεσις

Macedoniã enim pertransiturus sum. Apud uos autẽ forte permanebo, aut etiam hybernabo, ut uos me deducatis quocunque proficiscar. Nolo enim uos nunc transcursu uidere, sed spero tempus aliquantũ mãsurum me apud uos, si dominus permiserit. Cõmorabor autem Ephesi, usq; ad diem quinquagesimũ. Nam hostiũ mihi apertũ est magnũ, & efficax, & aduersarij multi. Quod si uenerit Timotheus, uidete ut absq; metu sit apud uos: opus enim dñi operatur, quẽadmodũ & ego. Ne quis igit eum spernat, sed prosequamini eum cũ pace, ut ueniat ad me. Expecto enim illũ cũ fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multum hortatus sum illũ, ut iret ad uos cũ fratribus, & omnino non erat uoluntas nunc eundi. Ueniet autẽ cum opportunitatẽ erit nactus. Vigilate, state in fide, uiriliter agite, estote fortes. Omnia uobis cum charitate fiant. Obsecro autem uos fratres: Nostis familiã Stephanæ, esse primitias Achaiæ, & quod in ministerium sanctis ordinarunt seipsos, ut & uos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laboranti. Gaudeo uero de aduentu Stephanæ & Fortunati & Achaici: quoniam id quod mihi deerat uestri, hi suppleuerunt. Refocillauerũt enim spiritũ meum ac uestrum. Agnoscite itaq; huiusmodi. Salutãt uos ecclesiæ Asiæ. Salutant uos in dño multũ Aquila & Priscilla, cũ ea quæ in domo est ipsorum ecclesia. Salutant uos fratres oẽs. Salutate inuicem osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si quis nõ diligit dñm Iesum Christũ, sit anathema maran atha. Gratia domini Iesu Christi sit uobiscum. Dilectio mea cum omnibus uobis in Christo Iesu. Amen.

Ad Corinthios prior

Missa fuit è Philippis, per Stephanam & Fortunatũ, & Achaicum, & Timotheũ.

ΤΑΥΤΗΝ ἔπεμψε μὲν ἀπὸ μακεδονίας, ἡ δὲ πρόφασις ἦν ἰδιωτική. διεξάμενοι κορίνθιοι τὴν προτέραν ἐπιστολήν, κατενύγησαν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν μετάθεσιν, καὶ ἐλυπήθησαν, ὡς παρισθμένης τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. εἶτα ὑφῆς πάζουτο ὑπό τινων, τὴν καὶ τὰς προφάσεις τῆς χισμάτων ποιούντων, ὥστε παρακαθίζειν τῷ χάμματι τοῦ νόμου, καὶ διαφορομανεῖν τὴν πρὸς τὸ χριστὸν χάριν, καὶ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ καυχωμένοις. ἦσαν δὲ καὶ τῶν λογίας, τὰ εἰς τοὺς ἁγίους φρονοντες καλῶς. πρὸς ταῦτα δὴ ἀνιχράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τοὺς ἐκβαλόντας τὸν πρωτομήσαντα. ἔπειτα αξιώσασιν αὐτοῖς ἀνδικητεύειν, καὶ μετανοήσαντα ἐκεῖνον κελεύει δεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει τὸν τοῦ νόμου, διαιρῶν τὸ χράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμβάνειν τὰ χράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ χραμματεῖ διάνοιαν ἐρευνᾶν. οὐ γὰρ μόνον ἐμμάθειν ὁ νόμος, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔνδοθεν, καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τοῦ χριστοῦ ἐλθόντος, καινὴ κτίσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ μὴ τὸ παλαιὸν ζητῶ, ἀλλ' ὡς ἐν καινῇ κτίσει, ἐν πᾶσιν ἀναπαύεσθαι, καὶ ἀργὴν εἶναι λοιπὸν τὴν περιτομήν. ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς καὶ τὴν διακονίας, καὶ προτρέπει αὐτοῖς μᾶλλον πλεονάζειν. αὐτοὶ δὲ τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καταλέγει πάντας, ἀπὸ τοῦ πρώτου κύριον. καὶ τὰς ὁπασίας δὲ διηγεῖται, ἃς ἔσχεν, εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὴν ἀναστασιν, καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγείς. εἶτα παραιτήσας μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐπεύχαριστία, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. ὅτι δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ἔστιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸ πεῖσαι τοῦτο, καὶ πρὸ κορινθίων, καὶ τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν πρόσεισι διὰ τὸ τὰ τοῦ χάριτος θεοῦ, καὶ τῆς ἀγαθῆς πολιτείας, καὶ τὸ ἐναγώνιον, καὶ τὸ ἀφιλοχρήματον, καὶ τῆς μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς τὴν ὑπὸ ποσόλων ἀλαζονείας καὶ πονηρίας.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRimum reddit causas Corinthijs, quare non reuiserit illos, quemadmodũ pollicitus est epistola superiore: prius quædã præfatus de suis afflictionibus, quas ob euangeliũ Christi perpetiebatur, ostendẽs in tantis malis deũ sibi fuisse solatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem superiore epistola iusserat tradi satanæ, ut amanter reciperẽt castigatum, quẽ peccantẽ eiecerant. Hæc fermè cap. primo ac secũdo. Deinde prædicat studiũ suũ in euangelio prædicando, obiter taxans ac notãs cæteros pseudapostolos, qui suo seruientes quæstui, suæ studentes gloriæ, nusq; nõ pelliciebant ad legem Mosaicam, quam Christo sic conabantur admiscere, quasi sine huius accessione non esset spes salutis. Itaque umbris legis Mosaicæ præfert euangelij lucem: subinde adhortans illos non ad ceremonias legis, sed ad conscientiam uitámque Christo dignam: testans interim qua synceritate prædicauerit euangelium Christi, quãtumq; malorum eius gratia perpessus sit spe præmij cœlestis

Ad

Ad hæc indicat quibus in rebus sita sit potissimum Christiana pietas. Hæc tractant in calce cap. secūdi, cap. tertiō, quarto, qnto, & principio sexti. Nā reliqua huius capitis parte, simulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoscentes dignitatem & sanctitatem suæ professionis, modis omnibus abstineant ab inquinamentis ethnicorum, cum quibus nihil esset illis cōmune. Quarto loco lenit superioris reprehensionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam, quod epistolæ suæ, licet obiurgatrici, per omnia paruissent: gratulaturq;, quod is mœror temporarius summum gaudium utrisque pepererit, uelut cum ex amaro pharmaco consequitur gratissima sanitas. Quinto loco cum exemplo Macedonū, tum uarijs argumentis ac scripturarum testimonijs prouocat, ut pro sua quisq; facultate, próq; animi propensione conferat aliquid in subsidium sanctorū, qui Hierosolymis agebant, memor hoc sibi mandatum à Petro: ad hoc negocij missō Tito cum altero collega, ut pleriq; putant, Luca, quos cōmendat Corinthijs. Hæc agit capi. octauo & nono. Sexto, quos ante taxauit oblique, palam insectatur pseudapostolos, qui fastu ac supercilio dignitatem ac maiestatem apostolicam præ se ferebant, Paulum in contemptum uocantes uelut humilem: ut qui cerdonicā exercuerit, uelut imperitum, & infantem, ad hæc toties cæsum, ac uexatum iniurijs. Aduersus hos autoritatem suam asserit apud Corinthios, testans nusquam sibi deesse autoritatem ac potestatem apostolicam, sed qua nolit uti, grauandis alijs, quemadmodum cæteri, sed tantum ad commodum suorum & Christi gloriam. Deinde præfatus ueniam stulticiæ, quod de se glorios⁹ us quædam dicere cogeretur: primum æquat se summis apostolis: deinde præfert etiam, idq; multis nominibus, uel quod latius sparserit Euangelij doctrinā, uel quod unus gratuito eam tradiderit, neq; per se neq; per suos grauans Achaicos, uel quod plura perpessus sit Euangelij causa, quam illorum quisquam. ideā si bi gloriæ uertens, ob quæ quibusdam uidebatur contemptior. Porrò sermonis imperitiam agnoscens modestiæ causa, rerum scientiam sibi uindicat, ne qd uel hic desiderent. Postremo, quoniam pseudapostoli fictis angelorum uisionibus sese uenditabant apud simplices, Paulus ueram & insignem adducit uisionem, se raptum in tertium usq; cœlum, atq; illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè cap. decimo, undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pseudapostolos relaberentur in pristina uitia, testatur sibi in animo esse, inuisere illos: cum autoritate interminans, ne tales eos offendat, ut sui dissimilis esse cogatur: aut ne, sicut epistola sæuire coactus est, ita præsens quoq; sæuire cogatur, qđ ante hac nō fecerit, cum suo iure potuisset. Hæc agit in calce capitis duodecimi, & cap. decimotertio. Græcorum inscriptiones testantur, hanc epistolam missam è Philippis per Titum & Lucā. Cæterum argumenta, quæ nullo autore, sed cōmoda breuitate habentur in Latinis codicibus, testantur, per eosdem missam è Troade. Nā huius loci meminit capite secundo.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι, τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ὑμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν, τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ χριστοῦ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τῆς ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες, ὅτι ὡσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ

AD CORINTHIOS SECVNDA.

PAVLVS apostolus Iesu Christi per uoluntatem dei, ac Timotheus frater, congregationi dei, quæ est Corinthi, unà cum sanctis omnibus, qui sunt in tota Achaïa. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui est pater misericordiarum, & deus omnis consolationis, consolans nos in omni afflictione nostra, in hoc, ut possimus consolari eos qui sunt in quauis afflictione, per cōsolationem, qua nosipsos consolatur deus. Quoniam sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christum abundat & consolatio nostra. Siue autem affligimur pro uestri consolatione ac salute, quæ operatur in tolerantia earundem afflictionum, quas & nos patimur, siue consolationem accipimus pro uestri consolatione ac salute, spes etiam nostra firma est pro uobis, cum sciamus, quod quemadmodum participes estis afflictionum, sic futuri sitis & consolationis. Non enim uolumus uos ignorare fratres, de afflictione nostra, quæ nobis accidit in Asia, quoniam supra modum grauati fuimus supra uires, adeo ut desperauerimus etiam de uita. Quin ipsi in nobisipsis, sententiam mortis acceperamus, ne confideremus in nobisipsis, sed in deo

qui

τῶν ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, ὃς ἐκ τηλικούτου
θανάτου ἐῤῥύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται· εἰς ὃν ἠλ
πίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουρ-
γούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει· ἵνα
ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρι-
σμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν·
ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστί, τὸ μαρτύρι-
ον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότη-
τι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ,
ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κό
σμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ
ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε, ἐλπίζω
δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε· καθὼς
καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι
καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς
ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. καὶ
ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑ-
μᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν
σχητε, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονί
αν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς
ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν
Ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλευόμενος, μή τι ἄρα
τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι,
κατὰ σάρκα βουλεύομαι, ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ
ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὅτι ὁ λό-
γος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ
οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς χριστός, ὁ ἐν ὑ
μῖν δι' ἡμῶν κηρυχθείς, δι' ἐμοῦ καὶ Σιλου-
ανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλ
λὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγ
γελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ
ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν· ὁ δὲ
βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστόν, καὶ
χρίσας ἡμᾶς, θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡ-
μᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύμα-
τος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι
ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν,
οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ' ὅτι κυριεύο-
μεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν
τῆς

qui ad uitã ſuſcitat mortuos, qui ex tanta
morte eripuit nos, & eripit: in quo ſpem ſi
xam habemus, quod & iam poſthac ere-
pturus ſit, ſimul adiuuantibus & uobis, p
deprecationem pro nobis, ut ex multis p-
ſonis, pro dono in nos collato, per multos
gratiæ agantur pro nobis. Nam gloriatio
noſtra hæc eſt, teſtimoniũ cõſcientiæ no-
ſtræ, quod cum ſimplicitate & ſyncerit ate
dei, nõ ſapiẽtia carnali, ſed p gratiã dei cõ-
uerſati fuerimus in mũdo, abundãtius au
tem erga uos. Nõ em̃ alia ſcribim⁹ uobis,
q̃ quæ legitis, aut etiam agnoſcitis. Spero
autem, q̃ uſq; ad finem quoq; agnoſcetis,
quemadmodũ & agnouiſtis nos ex par-
te, quoniã gloria ueſtra ſumus, quẽadmo-
dũ & uos noſtra, in die dñi Ieſu. Et hac fi-
ducia uolebã ad uos uenire prius, ut gemi
nã apud uos initem gratiã, & per uos per-
tranſirem in Macedoniã, & rurſum à Mace-
donia uenire ad uos, ac à uobis deduci in
Iudæam. Hoc igitur cum in animo uerſa-
rem, nuncubi leuitate ſum uſus? aut num
quæ cogito, ſecundum carnem cogito? Vt
ſit apud me, quod eſt etiam, etiã, & quod
eſt non, non. Imò fidelis deus, quod ſermo
noſter erga uos, non fuit etiã, & nõ. Nam
dei filius Ieſus Chriſtus, qui inter uos per
nos prædicatus eſt, per me & Syluanum,
ac Timotheum, non fuit etiam & nõ, ſed
etiam per ipſum fuit. Quotquot enim
ſunt promiſſiones dei, per ipſum ſunt
etiam, & per ipſum amen, deo ad glo-
riam per nos. Porrò qui confirmat nos
unà uobiſcum in Chriſtum: & qui unxit
nos, deus eſt: qui etiam obſignauit nos,
deditq; arram ſpiritus in cordibus no-
ſtris. Ego uero teſtem deum inuoco in
animã meam, quod parcẽs uobis, nõdum
uenerim Corinthũ, nõ quod dominemur
uobis nomine fidei, ſed adiutores ſumus
gaudij

τῆς χαρᾶς ὑμῶν, τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν
λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν· εἰ γὰρ ἐγὼ λυ
πῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ὁ εὐφραίνων με, εἰ
μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν
τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔχω, ἀφ' ὧν
ἔδει με χαίρειν· πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑ-
μᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. ἐκ
γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδί-
ας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐ
χ' ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶ
τε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. εἰ δέ τις
λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ
μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκα
νὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ
τῶν πλειόνων. ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον
ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μή
πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοι-
οῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς
αὐτὸν ἀγάπην. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα,
ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα
ὑπήκοοί ἐστε. ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ
γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι,
δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεο
νεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ
νοήματα ἀγνοοῦμεν.

ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγ
γέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης
ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί
μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με τίτον τὸν ἀδελφόν
μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον
εἰς μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάν
τοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ, καὶ
τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι,
δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι χριστοῦ εὐω-
δία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ
ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανά
του, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωή
ν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ
ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λό-
γον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς

ἐκ

gaudij ueſtri: nã fide ſtatis. Sed decreui
apud memetipſum hoc, nõ iterũ cũ dolo-
re ad uos uenire. Nam ſi ego mœrore uos
afficiã, & qs eſt qui exhilaret me, niſi is qui
mœrore afficit ex me? Et ſcripſi uobis hoc
ipſum: ne ſi ueniſſem ad uos, dolorẽ cape-
rẽ ex his, ex qbus oportebat me cape uo-
luptatẽ: fiduciã hãc habẽs erga uos oẽs, q̃
meũ gaudiũ omniũ ueſtrũ ſit. Nã ex mul-
ta afflictione & anxietate cordis ſcripſi uo
bis, per multas lachrymas, non ut mœrore
afficeremini, ſed ut cognoſceretis charita-
tem, quam habeo abundantius erga uos.
Quod ſi quis dolore affecit, non me dolo-
re affecit, ſed ex parte, ne aggrauẽ omneis
uos. Sufficit iſtiuſmodi homini increpatio
hæc, quæ facta eſt à pluribus: adeo ut edi-
uerſo magis cõdonare debeatis & cõſola-
ri: ne quo modo fiat, ut immodico dolore
abſorbeatur huiuſmodi. Quapropter ob-
ſecro uos, efficite ut ualeat in illũ charitas.
Nam & in hoc ſcripſerã, ut cognoſcerẽ pro
bationẽ ueſtri, an ad omnia obedientes ſi-
tis. Cui uero cõdonatis aliquid, & ego cõ-
dono. Nã & ego ſi qd condonaui, cui con-
donaui, propter uos cõdonaui in cõſpectu
Chriſti, ne occuparemur à ſatana. Nõ em̃
illius cogitationes ignoramus. Cæterũ cũ
ueniſſem Troadẽ in euangeliũ Chriſti, &
oſtiũ mihi eſſet apertũ p dñm, nõ habui
relaxationẽ ſpiritu meo, eo q̃ non inueniſ
ſem Titũ fratrẽ meũ, ſed dimiſſis illis, abĳ
in Macedoniã. Deo aũt gratia, q̃ ſemp tri
umphat p nos in Chriſto, & odorẽ notiã
ciæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco
Quoniã Chriſti bona fragrãtia ſum⁹ deo,
in his q̃ ſaluĳ fiũt, & in his q̃ peunt, his qdẽ
odor mortis ad mortem, illis uero odor uĳ
tæ ad uitam. Et ad hæc quis idoneus? Nõ
enim ſumus ut pleriq; cauponãtes ſermo-
nem dei, ſed uelut ex ſyncerit ate, ſed uelut

ἐκ θεοῦ, κατ' ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν. Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. εἰ μὴ χρήζομεν ὥς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ, διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις. ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις.

Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίζεσθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπομένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἐνατενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅ, τι ἐν χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ'

ex deo in conspectu dei, per Christum loquimur. Incipimus rursus nosipsos commendare. Num egemus ut nonnulli, commendaticijs epistolis apud uos, aut à uobis commendaticijs? Epistola nostra uos estis, inscripta in cordibus nostris: quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus, dũ declaratis, quod estis epistola Christi, subministrata, à nobis inscripta, non atramento, sed spiritu dei uiuentis, nõ in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis. Fiduciam autem huiusmodi habemus per Christum erga deum, nõ quod idonei simus, ex nobisipsis cogitare quicq̃, tanquã ex nobisipsis: sed si ad aliqd idonei sumus id ex deo est, qui & idoneos fecit nos ministros noui testamenti, non literæ, sed spiritus. Nam litera occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si administratio mortis in literis, deformata in saxis, fuit in gloria, adeo ut non possent oculos intendere filij Israël in faciem Moysi, propter gloriam uultus eius, quæ aboletur: cur non potius administratio spiritus erit in gloria? Nam si administratio condemnationis gloria, multo magis excellit administratio iusticiæ in gloria. Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatum est in hac parte, propter eminentem gloriam. Etenim si quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, est in gloria. Itaque cum habeamus huiusmodi spem, multa libertate utamur: & non, quemadmodum Moyses ponebat uelamen in facie sua, ne intenderent filij Israël in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati sunt sensus illorum. Nam usque ad diem hodiernum, idem uelamen in lectione ueteris testamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Christum aboletur. Sed ad

III

ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκετο μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμα ἐστίν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μὴ δὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστοῦντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστι εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

Ια Δεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόν

ad hunc usq; diem, cum legitur Moses, uelamen cordibus illorum impositum est. At ubi conuersi fuerint ad dominũ, tolletur uelamen. Dominus autem spiritus est. Porrò ubi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriam domini in speculo repræsentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu. Propterea cũ ministerium hoc habeamus, ut nostri misertus est deus, haud degeneramus, sed reiecimus occultamenta dedecoris, non uersantes per astutiam, neque dolo tractantes uerbum dei, sed manifestatione ueritatis, commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu dei. Quod si adhuc uelatum est euangelium nostrum, in his qui pereunt, uelatum est: in quibus deus huius seculi excæcauit sensus incredulorum, ne illucesceret illis lumen euangelij, gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Iesum dominum: nos autem seruos uestros propter Iesum. Quoniam deus est, qui iussit è tenebris lucem illucescere, qui luxit in cordibus nostris, ad illuminationem cognitionis gloriæ dei, in facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum hunc in testaceis uasculis, ut uirtutis eminentia sit dei, & non ex nobis, dum in omnibus premimur, at non anxij reddimur: laboramus, at non destituimur: persecutionem patimur, at non in ea deserimur: deijcimur, at non perimus: semper mortificationem domini Iesu in corpore circumferentes, ut & uita Iesu in corpore nostro manifestetur. Semper enim nos qui uiuimus, in mortem tradimur

IIII

παρεδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἡμέρα καὶ ἡμέρα. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.

ιβ Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, * ἐφ' ᾧ. ἐπεὶ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός, ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. θαῤῥοῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου, διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

ιγ Θαῤῥοῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ὃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμεθα. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

ιζ Ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινά· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς· ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

ιη Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν

propter Iesum, ut & uita Iesu manifestetur in mortali carne nostra. Itaq; mors quidē in nobis agit, uita uero in uobis. Cæterū cum habeamus eundē spiritum fidei, iuxta illud quod scriptum est: Credidi, & ideo locut⁹ sum: & nos credim⁹, quapropter & loquimur, scientes, q̄ qui suscitauit dominū Iesum, nos quoq; p Iesum suscitabit, & cōstituet uobiscum. Nam omnia propter uos, ut beneficiū quod exundauit, pluribus gratias agentibus, exuberet in gloriā dei. Propterea non defatigamur, sed cuius externus homo noster corrumpitur, internus tamen renouat' in dies singulos. Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ mire, supra modum æternū pondus gloriæ parit nobis, dum nō spectamus ea quæ uidentur, sed ea quæ non uidentur. Nam quæ uidentur, temporaria sunt: at quæ non uidentur, æterna. Scimus enim, q̄ si terrenū nostrum domicilium huius tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex deo habemus, domicilium nō manufactum, æternum in cœlis. Nā in hoc gemimus, domicilio nostro quod è cœlo est, superindui desiderantes. Si tamen induti, non nudi reperiemur. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, gemimus onerati: propterea quod nolimus exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à uita. Porrò qui parauit nos in hoc ipsum, deus est: qui idem dedit nobis arrabonem spiritus. Itaque bono animo sumus semper, & scimus, quod cum domi sumus in corpore, peregrinamur à deo. Per fidem enim ambulamus, nō per speciem. Confidimus autem & probamus magis, peregre abesse à corpore, & præsentes adesse apud deum. Quapropter contendimus, siue domi

domi præsentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corā tribunali Christi, ut reportet unusquisque ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum, siue malum. Scientes igitur terrorē illum domini, suademus hominib⁹, deo uero manifesti sumus. Spero autem nos & in conscientijs uestris manifestos esse. Non enim iterū nosipsos cōmendamus uobis, sed occasionem damus uobis gloriandi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. Nam siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, uobis sani sum⁹. Charitas enim Christi constringit nos, iudicantes illud, quod si unus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Itaque nos posthac neminem nouimus secundum carnem. Porrò etiamsi cognouimus Christum secundū carnem, nunc tamen non amplius nouimus. Proinde si quis est in Christo, noua creatura est. Vetera præterierūt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia autē ex deo, qui recōciliauit nos sibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriū reconciliationis: quandoquidē deus erat in Christo, mundum recōcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonē recōciliationis. Itaq; nomine Christi legatiōe fūgimur: tanq; deo uos obsecrāte per nos, rogamus p Christo, reconciliemini deo: eū enim qui non nouit peccatū, p nobis peccatū fecit, ut nos efficeremur iustitia dei p illū. Quin & adiuuantes obsecramus, ne in uacuū gratiam dei receperitis. Dicit enim: In tpe accepto exaudiui te, &

ὦν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνίστωντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς, ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν. ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς. μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσὲ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί

in die salutis succurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies salutis. Nequam usquam demus offensionē, ne reprehendatur ministerium, sed in omnibus cōmendemus nosipsos ut dei ministri, in tolerantia multa, in afflictiōibus, in necessitatibus, in anxietatibus, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigiliis, in ieiunijs, in puritate, in scientia, in animi lenitate, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate nō simulata, in sermone ueritatis, in potentia dei, p arma iusticiæ dextra ac sinistra, per gloriam & ignominiam, per conuitia & laudes, quasi impostores, & tamen ueraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi moriētes, & ecce uiuimus: quasi correpti, & nō occisi: quasi dolentes, semper tamen gaudentes: quasi pauperes, multos tamen ditantes: ut nihil habentes, & tamē omnia possidentes. Os nostrū apertū est ergā uos Corinthij. Cor nostrū dilatatū est. Non estis angusti in nobis, sed angusti estis in uisceribus uestris. Eandē autē remunerationē, ut filijs polliceor. Dilatemini & uos, ne ducatis iugum cum incredulis. Quod enim cōsortium iusticiæ cū iniusticia? aut quæ cōmunio luci cum tenebris? aut quæ cōcordia Christo cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? aut quid conuenit tēplo dei cum simulacris? Nam uos templū estis dei uiuentis, quē admodum dixit deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum deus: & ipsi erūt mihi populus. Quapropter exite de medio illorum, & separemini ab illis: dicit dñs: & immundū ne tetigeritis, & ego suscipiā uos, & ero uobis loco patris, & uos eritis mihi uice filiorum ac filiarum: dicit dominus omnipotēs. Has igitur promissiones cum habeamus charissimi VII

πκοι, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ὑμῶν εἰς Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλὰ ὁ παρακαλῶν ταπεινούς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γάρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ' ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήκατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ' ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα ἐπὶ

rissimi, mūdemus nosipsos ab omni inquinamēto carnis ac spiritus, pficiētes sanctimoniā cum timore dei. Capaces estote nostri: neminē læsimus, neminē corrupimus, neminē fraudauimus. Nō hoc ad cōdēnationem uestri dico. Siquidē iam antē dixi uobis, q̄ in cordibus nostris estis ad commoriendū & cōuiuendum. Multa mihi fiducia erga uos, multa mihi gloriatio de uobis, impletus sum consolatione, uehementer exundo gaudio in omni afflictiōe nostra. Etenim cum uenissemus in Macedoniam, nullam habuit relaxationē caro nostra, sed in oīnibus affligebamur. Foris pugnæ, intus terrores. Verū qui cōsolat humiles, cōsolatus est nos deus per aduētum Titi. Nō solū aūt p aduētū illius, uerūetiā per consolationē, quā ille accepit de uobis, cū annūciaret nobis uestrum desiderium, uestrū fletum, uestrū pro me studiū, adeo ut magis gauisus fuerim. Nā etiāsi contristaui uos p epistolā, nō me pœnitet, tametsi pœnituerat. Video nāq̄ q̄ epistola illa, tametsi ad tempus, cōtristauit uos. Nūo gaudeo, nō q̄ cōtristati fueritis, sed q̄ contristati sitis ad pœnitentiā. Nam cōtristati estis secundū deū, sic ut nulla in re detrimēto sitis affecti p nos. Nā q̄ secūdū deū est dolor, is pœnitētiam ad salutē haud pœnitendam parit: cōtra mūdi dolor mortē adfert. Ecce enim istuc ipsum, q̄ secūdū deū cōtristati fuistis, quātā in uobis genuit sollicitudinem, imò satisfactionem, imò indignationem, imò timorē, imò desiderium, imò uindictā. Siquidē ubiq̄ cōmēdastis uosipsos, q̄ puri sitis in eo negocio. Proinde tametsi scripsi uobis, nō id feci eius causa qui læserat, nec eius causa qui læsus fuerat, sed ob id, ut palam fieret studium uestrum pro nobis apud uos in conspectu dei. Idcirco consolationem accepimus

ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν· ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτως καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγένετο· καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν, χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

ex consolatione uestri: quin uberius insuper gauisi sumus ob gaudium Titi, quod refocillatus sit spiritus illius ab omnib⁹ uobis: quod si quid apud illum de uobis gloriatus sum, non fuerim pudefactus, sed ut omnia cum ueritate locuti sumus uobis, ita & gloriatio nostra, qua usus erã apud Titũ, ueritas facta est. Et uiscera illius maiorem in modum erga uos affecta sunt, dum recolit omnium uestrum obedientiam, quemadmodum cũ timore ac tremore exceperitis ipsum. Gaudeo q̃ in omnibus confidam uobis. Certiores autẽ uos VIII facio fratres de gratia dei, quæ data fuit in ecclesijs Macedoniæ, quoniam per multã probationem afflictionis exuberauit gaudium illorum, & profunda paupertas illorũ exundauit in diuitias simplicitatis ipsorum. Nam pro uiribus, testor, etiam supra uires prompti fuerunt, multa cum obtestatione rogantes nos, ut beneficium & societatem ministerij susciperemus in sanctos: ac non quatenus sperabamus, quinetiam semetipsos dediderunt primũ domino, deinde & nobis per uolũtatem dei, in hoc ut adhortaremur Titum, ut quemadmodũ ante cœpisset, ita & cõsummaret hãc quoque erga uos beneficentiam. Imò quẽadmodum ubique abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni diligentia, & in ea quæ ex uobis erga nos est charitate, facite ut in hac quoque beneficentia abundetis. Non secundum imperium loquor, sed per sollicitudinem, erga alios etiam uestræ, dilectionis syneeritatem approbans. Nostis enim beneficentiam domini nostri Iesu Christi, quod propter uos pauper factus sit, cum esset diues, ut uos illius paupertate ditesceretis. Et consilium in hoc do, nam hoc uobis conducit: qui quidem non solũ facere, uerumetiã uelle iam cœpistis anno

γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους· καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

κβ Ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ὑμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι· τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι.

superiore. Nũc autem & illud, quod facere cœpistis, perficite: ut quemadmodũ uoluntas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo q̃d potestis. Etenim si prius adsit animi promptitudo, ea iuxta quicquid illud est, quod possidet aliquis, accepta est, non iuxta id, quod nõ possidet. Non em̃, ut alijs relaxatio sit, uobis autẽ angustia, sed ut ex æquabilitate in præsenti tempore uestra copia illorum succurrat inopiæ, & illorum copia uestræ succurrat inopiæ: ut fiat æquabilitas, quẽadmodũ scriptum est: Qui multũ habebat, huic nihil superfuit: & qui paulũ habebat, is nihilomin⁹ habuit. Gratia autem deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro uobis in corde Titi, qui exhortationẽ acceperit: quin potius cum esset diligẽtior, suapte sponte ad uos uenerit. Misimus autem una cum illo fratrẽ eum, cuius laus est in euangelio p omnes ecclesias: nec id solũ, uerumetiã delectus est ab ecclesijs, comes peregrinationis nostræ, cũ hac beneficẽtia quæ administratur à nobis ad ejusdẽ dñi gloriã, & animi uestri promptitudinẽ: declinantes hoc, ne q̃s nos carpat in hac exuberantia, quæ administratur à nobis, procurãtes honesta, nõ tantũ corã dño, sed etiã coram hominib⁹. Misimus autẽ una cũ illis fratrẽ nostrũ, quẽ probaueram⁹ in multis sæpenumero diligentẽ, nũc aũt multo diligẽtiorẽ, ob multã fiduciã, quã habeo erga uos, siue Titi nomine, q̃ socius meus est, & erga uos adiutor, siue aliorũ, q̃ fratres nostri sũt & legati ecclesiarũ, gloria Christi. Proinde documentũ charitatis uestræ, & nostræ de uobis gloriationis, in eos demõstretis etiã in cõspectu ecclesiarũ. Nam de submini- IX
strationẽ quidẽ q̃ fiat in sanctos, supuacuũ est mihi scribere uobis. Noui em̃ promptitudinẽ animi uestri, quam de uobis iacto apud Macedones: q̃d Achaia parata est

πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ὡς προεθύμησθε καὶ τὸ θέλειν ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις εὐπροσδέκτως, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος· ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται· ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, τῷ δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν. στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, προνοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός, εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

περὶ μὲν γὰρ τὴν διακονίαν τὴν εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν, ὅτι ἀχαΐα παρεσκεύασται,

ab

ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, προσκεκευασμένοι ἦτε. μή πως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὥσπερ πλεονεξίαν. τοῦτο δὲ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγῆσαι, καὶ πληθῦναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξῆσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥ τις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν *εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Αἰς *εὐχαριστῶν.

Αὐτὸς

ab anno superiore, & uestrum exemplum prouocauit cōplures. Misi tamen hos fratres, ne gloria nostra qua glorior de uobis, inanis fiat in hac parte: ut quemadmodū dicebam, parati sitis: ne quo pacto fiat, ut si mecum uenerint Macedones, & offenderint uos imparatos, nos pudore suffundamur, ut ne dicā uos, in hoc argumento gloriationis. Proinde necessarium arbitratus sum, adhortari fratres, ut prius accederent ad uos, & præpararent iam ante ꝓmissam bonam collationē uestrā, ut ea sit in ꝓmptu, sic tāq̄ bona collatio, & nō tanquam fraudatio. Illud autem dico: Qui semētem facit parce, is parce messurus est. Et qui sementem facit, libenter ac benigne largiendo, copiose messurus est: unusquisq̄ secundum propositum cordis, non ex molestia, aut ex necessitate. Nam hilarem datorē diligit deus. Potēs est aūt deus efficere, ut totum beneficiū in uos exuberet: ut in omnibus omnē sufficientiā habentes, exuberetis in omne opus bonū, quēadmodū scriptum est: Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculū. Porrò qui suppeditat semen seminanti, is & panē in cibum suppeditet, & multiplicet sementē uestrā, & augeat prouentus iustitiæ uestræ, ut in omnib⁹ locupletemini, in omnē simplicitatem, quæ per nos efficit, ut gratiæ agantur deo. Nam functio huius ministerij nō solum supplet ea quæ desunt sanctis, uerum etiā exuberat in hoc, ꝙ per multos agātur gratiæ deo, qui per probationē ministerij huius, glorificant deum super obedientia consensus uestri in euangelium Christi, & de simplicitate cōmunicationis in ipsos, & in omneis, & in illorum oratione pro uobis, qui desiderant uos propter eminētem gratiam dei in uobis. Gratia autē deo, sup inenarrabili suo munere.

Cæterum

17 Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπὶ τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χριστοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραὶ, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ,

οὐκ

Cæterū ipse ego Paulus obsecro uos per lenitatē & mansuetudinē Christi, qui iuxta faciem quidem humilis sum inter uos, absens tamen audax sum erga uos. Rogo aūt uos, ne præsens audeam ea fiducia, qua existimor audax fuisse in quosdam, qui putant nos ueluti scd'm carnem ambulare: nam in carne ambulantes, non scd'm carnem militamus. Siquidem arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia deo, ad demolitionē munitionum, quibus consilia demolimur, & omnē celsitudinem quæ extollitur aduersus cognitionem dei, & captiuam dicimus omnem cogitationem ad obediendum Christo, & in promptu habemus uindictam aduersus omnē inobedientiā, cū impleta fuerit uestra obedientia. Quæ in cōspectu sunt, uidetis? Si quis de seipso cōfidit, quod Christi sit, illud rursum perpendat ex seipso: ꝙ quēadmodum ipse Christi est, ita & nos Christi sumus. Nam si & ampli⁹ quippiā glorier de potestate nostra, quam dedit dn̄s nobis in ædificationem, & non in destructionē uestri, non pudefiam, ne uideat ceu perterrefacere uos per epistolas. Nam epistolæ quidē, inquit, graues sunt & robustæ, at præsentia corporis infirma, & sermo contemptus. Hoc reputet, qui istiusmodi est, ꝙ q̄les sumus sermone, ꝑ epistolas cū absumus, tales sum⁹ & cū adsumus, facto. Nō em̄ sustinemus inserere, aut conferre nosipsos cū quibusdā, q seipsos cōmēdant. Sed isti nō intelligunt, qd' ipsi inter sese seipsos metiuntur, & conparāt semet sibi. At nos nō in immensum gloriabimur, uerū iuxta mēsurā regulæ, qua partit⁹ est nobis de⁹, mēsura ꝑtingēdi etiā usq̄ uos. Nō em̄ quasi nō ꝑtingamus usq̄ ad uos, extēdimus nosipsos supra modū. Nā usq̄ ad uos q̄q̄ ꝑuenimus in euāgelio Christi,

non

δυνάμεις τὰ ἄμικτα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης δὲ πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνίστων ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

κδ Ὄφελόν μου ἀνείχεσθέ μικρόν τι τῆς ἀφροσύνης· ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρί, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ, μή πως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.

κε Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε. λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει· ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὸ ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ Θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς

non in immẽsum gloriantes super alienis laboribus, sperãtes futurũ: ut suboleſcente fide uestra in uobis, magnificemur iuxta regulam noſtram in exuberantiam: ut ꝺ̃s quoq; regionibus, quæ ultra uos sunt, euãgelizem, non per alienam regulã, ut dẽ his quæ parata sunt, gloriemur: sed qui gloriatur, in dño glorietur. Nõ enim qui seipsum cõmendat, ille probatus est, sed is quẽ dñs cõmendat. Vtinã toleraſſetis me pauliſ- xi per in inſipientia mea: imò & ſuffertis me: nã zelotypus ſum erga uos, dei zelo. Adiunxi enim uos uni uiro, ut uirginem caſtã exhiberetis Chriſto: sed metuo, ne quã fiat, ut quemadmodũ serpens Euam decepit uerſutia ſua, ita corrumpãtur ſenſus uestri à ſimplicitate, quæ erat ergà Chriſtũ. Nam ſi is, qui uenit, aliũ Ieſum prædicat, quẽ nõ prædicauimus: aut ſi ſpiritũ alium accipitis, quẽ nõ accepiſtis, aut euãgelium aliud quod non accepiſtis, recte ſuſtinuiſſetis. Arbitror enim me nihilo inferiorem fuiſſe eximijs apoſtolis. Cæterum licet imperitus ſim ſermone, nõ tamẽ ſcientia. Verũ ubiq; manifeſti fuimus in omnib⁹ erga uos. Nũ illud peccaui, q̃ meipſum humiliarim, ut uos exaltaremini? quod gratuito euãgeliũ dei prædicauerim uobis? Cæteras eccleſias deprædatus ſum, accepto ab illis ſtipendio, quo uobis inſeruirẽ. Et cum apud uos eſſem, & egerẽ, non oneroſus fui cuiq̃. Nã qđ mihi deerat, ſuppleuerũt fratres, q̃ uenerãt à Macedonia: & in omnib⁹ ſic me ſeruabã, ne cui eſſem oneroſus, atq; ita ſeruabo. Eſt ueritas Chriſti in me, q̃ hæc gloriatio nõ interrumpet cõtra me in regiõibus Achaiæ. Quapropter? an quod nõ diligam uos? Deus nouit. Verũ quod facio, idem & faciam, ut amputem occaſionẽ ijs, qui cupiunt occaſionem: ut in eo de quo gloriantur, reperiantur, quẽadmodũ

καὶ ἡμεῖς.

κε οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον λαλῶ, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τοῦ καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήκαμεν, ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον· τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται

& nos Siquidem iſtiuſmodi pſeudapoſtoli, operarij dolosi sunt, ſumpta pſona apoſtolorum Chriſti: atq; haud mirum, quãdoquidem ipſe ſatanas tranſfiguratur in angelum lucis. Non magnũ eſt igitur, ſi & miniſtri illius, perſonam in ſe tranſferunt, quaſi ſint miniſtri iuſticiæ, quorũ finis erit iuxta opera eorum. Iterũ dico, ne quis me putet inſipientem eſſe, alioquin & iã ut inſipientem accipite me, ut paululum quiddam & ego glorier. Quod dico, nõ dico ſecundũ dñm, ſed uelut per inſipientiam, in hoc argumẽto gloriationis. Quandoquidem multi gloriant ſecundũ carnẽ, & ego gloriabor. Libenter enim ſuffertis inſipientes, cũ ſitis ſapiẽtes. Suffertis enim, ſi quis uos in ſeruitutẽ adigit, ſi quis exedit, ſi qs accipit, ſi quis attollit ſeſe, ſi quis uos in faciem cædit, iuxta cõtumẽliam loquor. Perinde quaſi nos infirmi fuerimus: imò in q̃cunque audet aliquis, per inſipientiam loquor, audeo & ego. Hebræi ſunt, ſum & ego. Iſraëlitæ ſũt, ſũ & ego. Semẽ Abrahæ ſunt, ſum & ego. Miniſtri Chriſti ſunt, deſipiens loquor, excellentius ſum ego, in laboribus copioſius, in uerberibus ſupra modum, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas plagas una minus accepi. Ter uirgis cæſus fui: ſemel fui lapidatus: ter naufragium feci: noctem ac diem in profundo egi, in itineribus ſæpẽ, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deſerto, periculis in mari, periculis inter falſos fratres, in labore & molestia, in uigiliis ſæpe, in fame & ſiti, in ieiuniis ſæpe, in frigore & nuditate, præter ea quæ extrinſecus accidunt, incumbens mihi quotidiana cura omnium eccleſiarum. Quis infirmat, & ego nõ infirmor? Quis

σκανδαλίζει, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι. ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δέ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ. ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δύνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδέν γε ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων,

ὀ offendit, & ego nō uror? Si gloriari oportet, de his quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui est laudandus in secula, non uult quod non mentiar. In Damasci ciuitate, gētis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorum urbe, cupiens me comprehēdere, ac per fenestrā in sporta demissus fui p mœnia, effugiēs manus eius. Gloriari sanè non expedit mihi, ueniam enim ad uisiones & reuelationes domini. Noui hominē in Christo ante annos quatuordecim: an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio, deus nouit: raptum huiusmodi in tertium usq; cœlū: & scio huiusmodi hominem: an in corpore, an extra corpus, nescio, deus nouit: raptum fuisse in paradisum, & audisse arcana uerba, quæ fas nō sit homini loqui. Super huiusmodi homine gloriabor, de meipso uero non gloriabor, nisi super infirmitatibus meis. Nam si uoluero gloriari, non ero insipiens, ueritatē enim dicā: sed parco uobis, ne quis de me cogitet, supra id quod uidet esse me, aut quod audit ex me. Etne excellentia reuelationū supra modum efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnem, nuncius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne supra modū efferrer. Super hoc ter dominū rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nā uirtus mea per infirmitatem perficitur. Libētissime igitur gloriabor potius sup infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quamobrem placeo mihi in infirmitatib⁹, in cōtumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in anxietatibus p Christo. Cū em infirmus sum, tunc robustus sum. Factus sum insipiens gloriādo. Vos me coēgistis, nā ego debuerā à uobis cōmendari. Nulla enim in re inferior fui summis apostolis:

tametsi

εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι, καὶ δυνάμεσι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλὰ ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλὰ ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; παρακάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλαι δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατέναντι θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι γάρ, μή πως ἐλθών, οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε, μή πως ἔρις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι, μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. προεῖρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ

ἐν

tametsi nihil sum. Signa quidem apostoli peracta fuerunt inter uos cum omni patientia, & signis & prodigijs, & potentibus factis. Nam quid est in quo fuistis inferiores cæteris ecclesijs, nisi q̄ ipse ego non fuerim uobis onerosus? Condonate mihi hāc iniuriā. Ecce tertio propensus animo sum, ut ueniā ad uos, nec ero uobis onerosus. Nō enim quæro quæ uestra sunt, sed uos. Non enim debent filij parentibus recōdere, sed filijs parentes. Ego uero libētissime impendam, & expendar pro animab⁹ uestris: licet uberius uos diligens, minus diligar. Sed esto, ipse nō grauaui uos: uerum cum essem astutus, dolo uos cepi. Num p quenq̄ eorum quos misi ad uos, expilaui uos? Rogaui Titum, & unà cum illo misi fratrē. Num quid à uobis extorsit Titus? An non eodem spiritu ambulauimus? an nō ijsdem uestigijs? Rursum arbitramini, q̄ nos uobis excusemus? In cōspectu dei, in Christo loquimur, sed omnia charissimi pro uestri ædificatione. Nam metuo, ne quâ fiat, ut si uenero, non quales uelim, reperiam uos, & ego reperiar uobis qualē nolitis, ne quo modo sint cōtentiōes, æmulationes, iræ, concertationes, obtrectatiōes, susurri, tumores, seditiones. Ne iterum ubi uenero, humilē faciat me deus meus apud uos, & lugeam multos eorū, qui ante peccauerunt: nec eos pœnituit immundiciæ, libidinisq̄, & impudicitiæ quā patrarunt.

Hic tertius erit aduentus meus ad uos. XIII
In ore duorum testium aut trium constituetur omne uerbum. Prædixi & prædico, ut præsens cum essem iterum, ita & absens nunc scribo ijs, qui ante peccauerunt, & reliquis oīibus: quod si uenero denuo, non parcam. Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga uos non est infirmus, sed potens est

ὑμῖν. καὶ γὰρ ἠσθένησεν ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ἰησοῦς χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δέ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὔχομαι δὲ πρὸς τὸν θεόν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδένα· οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. λοιπὸν ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

in uobis. Nã quis crucifixus fuit ex infirmitate, uiuit tamen ex uirtute dei. Siquidẽ & nos infirmi sumus in illo, sed uiuemus cum illo ex uirtute dei erga uos. Vosipsos tentate, num sitis in fide. Vosipsos probate. An non cognoscitis uosmetipsos, quod Iesus Christus in uobis est? Nisi ficubi reprobi estis. At spero uos cognituros, quod nos nõ simus reprobi. Opto aũt apud deum, ne quid mali faciatis: nõ quo nos probati appareamus, sed ut uos, quod honestum est, faciatis, nos uero ueluti reprobi simus. Non enim possumus quicq̃ aduersus ueritatem, sed pro ueritate. Gaudemꝰ enim cũ nos infirmi fuerimus: uos autem ualidi fueritis. Hocauté insuper optamus, uestram integritatẽ. Propterea hæc absens scribo, ne cũ præsens fuero, rigidus sim iuxta potestatẽ, quam dedit mihi dominus in extructionem, & nõ in destructionem. Quod superest fratres, ualete, integri estote, consolationem habete, unanimes sitis, in pace agite, & deꝰ charitatis ac pacis erit uobiscũ. Salutate uos mutuo sancto osculo. Salutant uos sancti omnes. Gratia domini Iesu Christi, & charitas dei, & cõmunicatio spiritus sancti sit cum omnibus uobis. Amen.

πρὸς κορινθίους δευτέρα.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

Ad Corinthios secunda.

Missa fuit à Philippis Macedoniæ per Titũ & Lucã.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

Τὰυτὰ ταῦτα ἀπ' ἐρώμης, ὡσαύτως αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ἢ μᾶλλον προφασιζόμενος ὑπὸ σολῆς ἄνθρωπος διδαχθέντες καλῶς οἱ γαλάται πρὸ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πιστεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστὸν, ἀποδημήσαντος τοῦ ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν πρός τινων, ὥστε μετατίθεσθαι ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτύρεται αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μιμφεται δ' ὡς ἀνοήτους πεπαικότας, καὶ μεταβαλομένους αὐτούς. ἔπειτα διαλαμβάνει περὶ τοῦ νόμου καὶ φησὶ κατὰ τὸν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔκτος τοῦ νόμου, καὶ τὴν γυναικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καιροῦ διδόσθαι τὴν σκιὰν, καὶ τὴν παιτμιὴν, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῆ τοῦ χριστοῦ παρουσίᾳ. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγίνεται λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατῶσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι τῆς ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν κατὰ σάρκα περιτμὴν. καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη παραινέσας καὶ διδάξας, πλησιοῖ τῇ ἐπιστολῇ.

IN EPISTOLAM AD GALATAS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Galatæ Græci sunt, sed ex Gallis oriundi. Vnde iuxta diuũ Hieronymum, originis ingeniũ, ingenij tarditate referebãt. Quãdo quidem & Hilarius Gallus ipse, in hymnorum carmine Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorũ ingeniũ suũ attẽperãs sermonẽ, acerbius illos castigat, q̃s ullos in cæteris epistolis: & reprehendit magis q̃s docet. ut quibus ratio suadere non poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epistola, quod nusquam nõ agit, ut à legis Mosaicæ seruitute inuitet ad euãgelij gratiam. Quod idẽ agit in epistola ad Rhomanos. Nã utriusq̃ idem error acciderat, sed diuersa ratione. Nam Rhomani primum in Iudaïsmum inducti, postea resipuerunt: Galatæ recte ab apostolo instituti, pseudapostolorum opera in Iudaïsmum retracti fuerunt. Quod Rhomani perperam instituti sunt, simplicitatis erat: quod mox admoniti resipuerunt, prudentiæ. Cõtra, quod Galatæ Christũ amplexi sunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaïsmũ relapsi, leuitatis atq̃ stultitiæ. Ad hos igitur subierant pseudapostoli, uelut à Petro & Iacobo summatibus apostolis missi: & Pauli autoritatẽ calumnijs eleuabant, negantes illi fidem habendã, qui sibi nõ constaret, nũc legis utens ceremonijs, suscæptis uotis, rasoq̃ capite, & circumciso Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnãs: potius audiendos, qui apud Petrum & Iacobum uersati fuissent, quiq̃ dominũ Iesum uidissent: cum Paulus

nec uidisset Christum;& discipulorum dūtaxat discipulus esset,non Christi.Proinde Paulus uehementi & acri oratione,neq; enim est ulla epistola concitatior,salubricq; austeritate,& clemēti sæuitia,simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit autoritatem,& pseudapostolorum fraudulentiam aperit.In ipso statim epistolæ limine testatur, sese uel summis apostolis parem, aut etiam superiorem, in hoc quod euangelij prædicandi autoritatem à Christo iam immortali cœlitus accepisset:atq; hoc autore fretum,in Arabia & Damasci aliquādiu prædicasse Christum,priusquam cum quoquam apostolorum cōtulisset:deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis,neq; quicq; tamē ab illis addiscisse:sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Christi præconē egisse:donec admonitus diuinitus,Hierosolymam reuersus unà cū Barnaba ac Tito, cū primarijs apostolis contulit euangeliū suū. Nō quod dē tot annorum prædicatione iam uenisset in dubium,sed ut eorū comprobatione,quorū summa erat apud omnes autoritas,magis confirmarentur cæteri:sed ita contulisse cum Petro,ut ab illo nihil accesserit,quod ad euangelij rem attineret: & adeo nō fuisse se compulsum à Petro,ut gentibus legis onus imponeret,ut Antiochiæ Petrum cibis cōmunibus uescentem,ubi se metu superuenientium Iudæorum,è conuiuio subduceret,palam in os reprehenderit,docens,ex fide contingere salutem euangelicā,non ex observatione legis,iam antiquatæ.Id ueluti Petro dici cœptū,latius prosequitur,uersus ad Galatas:demōstrans,legem Mosaicam ad tempus modo fuisse datam,& ad unū Christum illa spectasse omnia:in illa fuisse carnem,in euangelio spiritū: in illa umbras,in euangelio lucem:in illa imagines,in euangelio ueritatem: in illa seruitutē, in euangelio libertatem.Dementiæ uero esse,gustatis potioribus,ultro recidere ad deteriora.Hæc agit capite primo,secūdo,tertio,quarto. Deinde grauiter interminatus eis,ne circumcisione recepta,turpiter se dedant in seruitutem legis:ostendit,Christianam libertatem non esse peccandi licentiam,sed ultroneam functionē officiorū pietatis,quæ charitate dictante,non lege iubēte,præstant. Postremo hortat ad Christianam concordiam,ad subleuādos infirmiores aut lapsos,ad benemerendū de ijs,qui nos fidem edocuerūt.Huiusmodi factis, quoniam spiritus sunt,æterna deberi præmia:cū ceremonijs temporarijs temporaria sit gloria: obiter in odiū uocans pseudapostolos,qui non ob aliud studebant circumcidi Galatas,nisi ut super hoc gloriarentur,uelut autores huius facinoris.Cui morbo affines sunt,qui hodie nouos cultus,& prodigiose insignes reperiunt,ut dicat:hoc hominum genus ille instituit. Hanc epistolam,ut apparet,Paulus,quo singularē erga Galatas affectum testaretur,totam sua manu scripsit,cum in alijs soleat dūtaxat subscribere.Nostra argumenta scriptam testantur ab Epheso ciuitate:Græcorum inscriptiones, ab urbe Rhoma.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟ'Σ ΓΑΛΑ'ΤΑΣ Ε'ΠΙ ΣΤΟΛΗ' ΠΑΥ'ΛΟΥ.

EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

ΠΑῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὥστε ἐξελέσθαι ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Θαυμάζω, ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ

PAulus apostolus,non ab hominibus,neq; per hominē,sed per Iesum Christum, ac deum patrem, qui suscitauit illū ex mortuis,quicq; mecum sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ. Gratia uobis & pax à deo patre,& domino nostro Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris,ut eriperet nos ex præsenti seculo malo, iuxta uoluntatem dei & patris nostri, cui gloria in secula seculorum.Amen. Miror, quod à Christo,qui uocauit uos per gratiam,adeo cito transferamini in aliud euangelium, quod non est aliud, nisi quod quidam sunt,qui turbant uos, & uolunt inuertere euangeliū Christi. Cæterum etiamsi nos, aut angelus è cœlo p̄dicauerit uobis euangelium,præter id quod prædicauimus uobis,anathema sit. Quemadmodum ante diximus, & nunc iterum dico: si quis uobis prædicauerit euangelium, præter id quod accepistis, anathema sit. Nunc enim utrum hominibus suadeo, an deo? aut quæro hominibus placere? Nam si hactenus hominibus placuissem, Christi seruus haud quaquam essem. Notum autem uobis facio fratres, euangelium quod prædicatum est à me, non esse secundum hominem. Neque enim

ἐγὼ γὰρ ἀνθρώπου οὐ παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰμὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας, ταῖς ἐν Χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον. ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον, ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν

ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Audistis enim meam conuersationē quondam in Iudaismo, quod supra modum persequebar ecclesiam dei, ac depopulabar illam, & proficiebā in Iudaismo supra multos æquales in genere meo, cum uehementer essem studiosus à maioribus meis traditorum institutorum. Ast ubi deo, qui segregauerat me ab utero matris meæ, & uocauit per gratiam suam in hoc, ut reuelaret filium suum per me, uisum est, ut prædicarem ipsum inter gentes, continuò, nō contuli cum came & sanguine, neque rediī Hierosolymam, ad eos qui ante me fuerāt apostoli: sed abiī in Arabiam, ac denuo reuersus sum Damascum. Deinde post annos treis rediī Hierosolymam, ut uiderem Petrum, & mansi apud illum dies quindecim. Aliū autem ex apostolis non uidi quenquam, nisi Iacobum fratrem domini. Porrò quæ scribo uobis, ecce corā deo, non mentior. Deinde ueni in regiones Syriæ Ciliciæque. Eram autem ignotus iuxta faciem, ecclesiis Iudææ, quæ erant in Christo. Sed tantum hic rumor apud illos erat: qui persequebatur nos aliquādo, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat: & glorificabant in me deum.

Deinde post annos quatuordecim rursum ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito. Ascendi autem iuxta reuelationem, & contuli cum illis euangelium, quod prædico inter gētes, sed priuatim cum iis qui erāt in pretio, ne quo modo in uanum currerem, aut cucurrissem. Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Græcus, compulsus fuit circumcidi, propter obiter ingressos falsos fratres, qui subintroierant ad explorandum libertatem

ἡμῶν ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται. οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τί ποτε οἵποτοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει. πρόσωπον ἄνθρωπος ὁ θεὸς οὐ λαμβάνει· ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς· ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη· καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν, μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν· ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιε· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων· εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ. εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας

διάκονος;

libertatem nostrā, quā habem⁹ in Christo Iesu, quo nos in seruitutē adigerēt. Quib⁹ ne ad temp⁹ quidē cessim⁹ p subiectionē, ut ueritas euāgelij permaneret apud uos. Ab ijs autē, qui uidebātur aliquid ēsse, q̄les aliq̄n fuerint, nihil mea refert. Personā hominis deus nō accipit. Nā mihi qui uidebātur esse in precio, nihil cōtulerūt. Imò contra, cū uidissent, mihi concreditū fuisse euangeliū præputij, quemadmodū Petro circūcisionis. Nā qui efficax fuit in Petro ad apostolatū circūcisionis, efficax fuit & in me erga gētes. Cunq; cognouissent gratiā mihi datam Iacobus & Cephas & Ioānes, qui uidebantur esse columnæ, dextras dederūt mihi ac Barnabæ, societatis, ut nos in gentes, ipsi uero in circumcisionem apostolatu fungeremur, tantum ut pauperum memores essemus. In quo & diligens fui, ut hoc ipsum facerem. Cū aūt uenisset Petr⁹ Antiochiā, palam illi restiti, eo quod reprehensus esset. Nam antēq; uenissent quidam à Iacobo, unà cū gentibus sumebat cibum. Cū autem uenissent, subduxit ac seperauit se ab illis, metuēs eos qui erāt ex circumcisione, ac simulabant unà cū illo cæteri quoq; Iudæi, adeo ut Barnabas simul abduceret i illorū simulationē. Verū ubi uidisse, q̄ nō recto pede incederent ad ueritatē euāgelij, dixi Petro corā omnib⁹: Si tu, cū sis Iudæus, gētiliter uiuis, ac nō Iudaice, cur gētes cogis iudaïssare? Nos natura Iudæi, & nō ex gentib⁹ peccatores: quoniā scim⁹ nō iustificari hominē ex operib⁹ legis, nisi p fidē Iesu Christi. & nos in Christū Iesum credidim⁹, ut iustificaremur ex fide Christi, & nō ex operibus legis, propterea quod nō iustificabit ex operibus legis omnis caro. Quod si dū quærimus iustificari per Christum, reperimur & ipsi peccatores, num ergo Christus peccati

minister

φίακου⊙, μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι· διὰ γὰρ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω. χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ ὑ̄ῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

Ω ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος⊙. τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφή, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προευηγγελίσατο τῷ ἀβραάμ, ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον, ὅτι ὁ δίκαιος⊙ ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος⊙ οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος⊙, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος⊙ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος⊙ πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ

ministet est? Absit. Nam si quæ destruxi, ea rursum ædifico, transgressorē meipsum cōstituo. Ego enim p legem legi mortuus sui, ut Christo uiuerē, unà cū Christo crucifixus sum. Viuo tamē, nō iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitam autē, quā nunc uiuo in carne, per fidem uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Non aspernor gratiā dei. Nam si per legē est iusticia, igit̄ Christus frustra mortuus est. O stulti Galatæ, quis uos fascinauit, ut nō crederetis ueritati? Quibus præ oculis Iesus Christus ante fuit depictus, inter uos crucifixus. Hoc solum cupio discere à uobis, utrū ex operibus legis spiritum accepistis, an ex prædicatione fidei? Adeo stulti estis, cum spiritu cœperitis, nūc carne cō summamini? Tā multa passi estis frustra, si tamē & frustra. Qui igitur subministrat uobis spiritum, & operatur uirtutes in uobis, utrū ex operibus legis, an ex prædicatione fidei id facit? Quemadmodū Abraham credidit deo, & imputatum est illi ad iusticiam: Scitis igitur, q̄ qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ. Præuidens autē scriptura, q̄ ex fide iustificet gentes deus, prius rē lætam nunciauit Abrahæ: Benedicētur, in quiens, in te omnes gentes. Itaq̄ qui ex fide sunt benedicunt cum fideli Abraham. Nam quotquot ex opibus legis sunt, exe crationi sunt obnoxij. Scriptum est enim: Execrabilis omnis, qui non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Quod autem in lege nullus iustificetur apud deum, palàm est. Siquidē iustus ex fide uiuet, lex autem non est ex fide: sed qui fecerit ea homo, uiuet in ipsis. Christus nos redemit ab execratione legis, dum pro uobis factus est execratio. Scriptum est enim: Execrabilis omnis, qui pendet in ligno, ut in gentes benedictio Abrahæ

ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως, ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ δὲ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συνκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος⊙. οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Λέγω δὲ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος⊙ πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους

Abrahæ ueniret per Christum Iesum, ut promissionē spiritus acciperemus p fidē. Fratres, secundū hominē dico. Hominis licet testamentū, tamē si sit comprobatū, nemo reiicit, aut addit aliquid. Porrò Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini ei⁹. Non dicit, & seminibus, tanq̄ de multis, sed tanquam de uno: & in semine tuo, qui est Christus. Hoc autem dico, testamentū ante comprobatū à deo erga Christū, lex quæ post annos quadringentos & triginta cœpit, nō facit irritū, ut abroget promissionem. Nam si ex lege est hæreditas, non iam est ex promissione. Atqui Abrahæ p promissionē donauit de⁹. Quid igit̄ lex? Propter trāsgressiones addita fuit, donec ueniret semen, cui promissum fuerat, ordinata per angelos in manu intercessoris. Intercessor autem unius nō est, at deus unus est. Lex igitur num est aduersus promissiones dei? Absit. Etenim si data fuisset lex, quæ posset uiuificare, uere ex lege esset iusticia. Sed cōclusit scriptura omnia sub peccatū, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Cæterum antequam ueniisset fides, sub lege custodiebamur, cōclusi in eam fidem, quæ erat reuelanda. Itaq̄ lex pædagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide iustificaremur. At postquam uenit fides, non amplius sub pædagogo sumus. Omnes enim filij dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu. Nam quicunque baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus, neque Græcus. Non est seruus, neque liber. Non est masculus, ac fœmina. Omnes enim uos un⁹ estis in Christo Iesu. Quod si uos estis Christi, igitur Abrahæ semen estis, & iuxta promissionem hæredes. Dico autem, quam diu nem hæredes. IIII
hæres puer est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus

ὑποὐμᾶς ἄχρι οὗ προθεσμίας ὑπὸ πατρός.
οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ
ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν
ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ
νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ
θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκ
ἔτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν
οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον
δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα,
οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ
ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ
κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι
κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν.
οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ
πρότερον· καὶ τὸν πειρασμόν μου, τὸν ἐν
τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ
με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ
δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα, ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ
πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με
πρὸς ὑμᾶς, τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω,
ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον
δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν
φωνήν μου, ὅτι ἀπορροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ
μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γάρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης,
καὶ

actoribus est usq; ad tẽpus, quod pater p̃scripserit. Sic & nos, cũ essemus pueri, sub elementis mũdi eramus, in seruitutẽ adacti. At ubi uenit plenitudo temporis, emisit deus filium suũ, factũ ex muliere, factũ legi obnoxium: ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret: ut adoptione ius filiorum acciperemus. Quoniã autem estis filij, emisit deus spiritum filij sui in corda nostra, clamantem: abba pater. Itaq; iam non es seruus, sed filius: quod si filius, & hæres dei p Christum. Sed tum quidem cum ignoraretis deũ, seruiebatis ijs, qui natura nõ sũt dij. At nũc postea quam cognouistis deũ, quin potius cogniti estis à deo, quomodo cõuertimini denuo ad infirma & egena elemẽta, quibus iterũ ab integro seruire uultis? Dies obseruatis, & mẽses, & tempora, & annos. Metuo de uobis, ne frustra laborauerim erga uos. Estote, ut ego sum: quãdoquidem & ego sum, ut uos: fratres, rogo uos. Nihil me læsistis. Nostis, quod p infirmitatem carnis euangelizauerim uobis prius: & experimentum mei, quod erat in carne, non estis aspernati, neq; respuistis, sed me uelut angelum dei suscepistis, uelut Christũ Iesum. Quæ est igitur beatitudo uestra? Testimoniũ em̃ reddo uobis, quod si fieri potuisset, oculos uestros effossos dedissetis mihi. Igitur inimicus factus sum uobis, uera loquendo uobis? Ambiunt uos non bene, imò excludere uos uolunt, ut ipsos æmulemini. Bonũ autem est æmulari in re bona semp, & nõ solũ cum p̃sens sum apud uos. Filioli mei, q̃s iterum parturio, donec formet Christ⁹ in uobis. Vellẽ aũt adesse apud uos nũc, & mutare uocẽ meã, q̃m consilij inops sum in uobis. Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legem ipsam nõ auditis? Scriptũ est em̃, q̃ Abraham duos filios habebat, unũ ex ancilla,

&

καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς
παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς
ἐλευθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν
ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ εἰς δουλείαν
γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ. τὸ γὰρ Ἄγαρ, Σινᾶ
ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συνοικεῖ δὲ τῇ νῦν
Ἰερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥ
τις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γάρ,
εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ
βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς
ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς
δὲ ἀδελφοὶ κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα
ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν.
ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς
ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἡ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε.
ἰδὲ ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ,
οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν Χριστῷ γὰρ Ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τί ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.
ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ,
ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων
ὑμᾶς βασάσει τὸ κρῖμα, ὅς ἂν ᾖ. ἐγὼ δὲ
ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι δι-
ώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον
τοῦ σταυροῦ

& unũ ex libera. Verũ is qui ex ancilla natꝰ est, secundũ carnẽ natus est: qui uero ex libera, p repromissionẽ, quæ per allegoriã dicuntur: Nam hæc sunt duo testamenta, unũ quidem à monte Sina, in seruitutẽ generãs, qui est Agar. Nam Agar, Sina mons est in Arabia, cõfinis est aũt ei, quæ nũc uocat Hierusalẽ: seruit aũt cum filijs suis. At quæ sursum est Hierusalẽ, libera est, quæ est mater omnium nostrũ. Scriptum est em̃: Lætare sterilis, quæ nõ paris, erumpe & clama quæ nõ parturis: quoniã multi liberi desertæ, magis q̃ eius quæ habet uirũ. Nos aũt fratres secundũ Isaac promissiõis filij sumus. Sed quem admodũ tũc is qui secundũ carnẽ natus erat persequebat eum, qui natus erat secundum spiritũ, ita & nũc. At quid dicit scriptura? Eij ce ancillã & filiũ illius: nõ em̃ hæres erit filius ancillæ cũ filio liberæ. Itaq; fratres, nõ sumus ancillæ filij, sed liberæ. In libertate igitur qua Christ⁹ nos liberauit, state, & ne rursus iugo seruitutis implicemini. Ecce ego Paulus dico uobis: quod si circũcidamini, Christus nihil uobis proderit. Contestor autẽ omnẽ hominem qui circũciditur, quod debitor est totius legis seruandæ. Christus uobis factus est ociosus. quicunq; per legem iustificamini, à gratia excidistis. Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus. Nam in Christo Iesu, neque circumcisio quicquam ualet, neq; præputium, sed fides per dilectionem operans. Currebatis bene, quis uos impediuit, ut nõ crederetis ueritati? Nempe persuasio non ex eo profecta, qui uocat uos. Paulũ fermenti totam conspersionem fermentat. Ego confido de uobis in domino, quod nihil aliud sensuri sitis. Cæterum qui cõturbat uos, portabit iudicium, quisquis fuerit. Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutionem patior? Abolitum est igitur offendiculum

τῷ σαυτοῦ ὀφείλον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀ-
νασατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίαν
ἐκλήθητε ἀδελφοί, μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν
εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης
δουλεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ
λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλη-
σίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε
καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων
ἀναλωθῆτε. Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε,
καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ
σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ
πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντίκει-
ται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα
ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ
νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτι-
νά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλ-
γεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρι-
δες, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέ-
σεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅ-
μοια τούτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ
προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες,
βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ
καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη, χαρά,
εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύ-
νη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ τῶν τοι-
ούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν
σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ
ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύ-
ματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδο-
ξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις
φθονοῦντες. Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προλημφθῇ
ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ
πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, ἐν
πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτόν,
μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βα-
στάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νό-
μον τοῦ Χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι,
μηδὲν ὤν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυ-
τοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν
μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτε-
ρον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βασά-

σει.

crucis. Vtinam & abscindantur qui uos labe factant. Vos enim in libertatem uocati fuistis fratres, tantum ne libertatem in occasionem detis carni, sed per charitatem seruite uobis inuicem. Nam tota lex in uno uerbo cōpletur, nempe hoc: Diliges proximū tuū ut teipsum. Quod si alius alium uicissim mordetis, & deuoratis, uidete ne uicissim alius ab alio cōsumamini. Dico autem, spiritu ambulate, & concupiscentiam carnis non perficietis. Nam caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc autē inter se mutuo aduersantur, ut non quæcunq; uolueritis, eadem faciatis. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Porrò manifesta sunt opera carnis, quæ sunt hæc: adulterium, scortatio, immundicia, lasciuia, simulacrorum cultus, ueneficiū, inimicitiæ, lis, æmulationes, iræ, concertationes, seditiones, sectæ, inuidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia, de quibus prædico uobis, quemadmodum & prædixi: quod qui talia agūt, regni dei hæredes non erunt. Cōtra, fructus spiritus est, charitas, gaudiū, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia. Aduersus huiusmodi nō est lex. Qui uero sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentijs. Si uiuimus spiritu, spiritu & incedamus. Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem nos prouocantes, inuicem inuidentes. Fratres, etiam si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, instaurate huiusmodi spiritu mansuetudinis, considerans temetipsum, ne & tu tenteris. Inuicem alij aliorum onera portate, & sic complete legem Christi. Nam si quis sibi uidetur aliquid esse, cum nihil sit, suum ipse fallit animum. Opus autem suum probet unusquisque, & tunc in semetipso tantum gloriationem habebit, & nō in alio. Vnusquisq; enim ppriā sarcinā baiulabit.

σα. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον,
τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλα-
νᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ
ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων
εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθο-
ράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύ-
ματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν
ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ
θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν
ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς
πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς
πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν
ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσω-
πῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς
περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ
Χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνό-
μενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέ-
λουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέ-
ρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυ-
χᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρω-
ται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰη-
σοῦ οὔτε περιτομή τί ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία,
ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τού-
τῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος,
καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κό-
πους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στί-
γματα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί
μου βαστάζω. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελ-
φοί. ἀμήν.

πρὸς γαλάτας ἐγράφη
ἀπὸ ῥώμης.

bit. Cōmunicet autem qui catechizat sermone, ei qui se catechizat in omnibus bonis. Ne erretis, deus non irridetur. Quicquid enim seminauerit homo, hoc & metet. Nam qui seminat per carnem suam, de carne metet corruptionē: sed qui seminat per spiritum, de spiritu metet uitam æternam. Bonum autem faciendo ne defatigemur. Tempore enim suo metemus nō defatigati. Itaq; dum tempus habemus, operemur bonum: cum erga omnes, tum uero maxime erga domesticos fidei. Videtis quanta uobis epistola scripserim mea manu. Quicunq; uolunt iuxta faciem placere in carne, hi cogunt uos circumcidi, tantū ne ob crucem Christi persecutionem patiantur. Nam qui circumciduntur, ne ipsi quidem legem seruant: sed uolunt uos circumcidi, ut in uestra carne glorientur. Ego uero, absit, ut glorier, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mūdo. Nam in Christo Iesu neq; circumcisio quicquam ualet, neq; præputiū, sed noua creatura. Et quicunque iuxta regulam hanc incedunt, pax super eos, & misericordia, & super Israēlē dei. De cætero ne quis mihi molestias exhibeat. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu uestro fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit è Rhoma.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΑ ΜΕΝ ΟΥΝ ΑΠΕΡ ΕΓΩ ΜΑΘΟΝ, ΟΥΤΩΣ ΕΥΡΙΣΚΩ, ΑΚΟΥΣΑΣ ΔΕ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΤΗΝ ΠΡΟΦΑΣΙΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΑΥΤΟΙ ΠΕΙΘΟΜΕΘΑ ΓΡΑΦΕΙΝ ΤΟΙΣ ΠΙΣΤΕΥΟΥΣΙ ΤΟΙΣ ΕΝ ΕΦΕΣΩ ΚΑΙ ΕΙΣ ΠΑΣΑΝ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΝΗΣΙΑΝ ΕΧΟΝΤΑΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΠΙΣΤΙΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ, ΟΝ ΗΒΟΥΛΟΝΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΜΑΘΕΙΝ. ΜΑΘΩΝ ΤΙΝΑ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, ΓΡΑΦΕΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΩΙΔΗΝ, ΩΣΠΕΡ ΚΑΤΗΧΗΣΑΝΤΟ. ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΔΙΗΓΗΣΑΣΘΑΙ ΜΕ, ΟΤΙ ΟΥΚ ΕΣΤΙ ΤΑΥΤΗΝ ΕΥΠΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΝΑΙ ΤΟΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ, ΑΛΛ' ΟΤΑΝ ΑΡΧΗΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗΝ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΑΥΤΗΝ ΕΥΔΟΚΙΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΩΣΤΕ ΜΕ ΧΡΙΣΤΟΝ ΥΠΕΡ ΗΜΩΝ ΠΑΘΕΙΝ, ΚΑΙ ΗΜΑΣ ΣΩΘΗΝΑΙ, ΕΠΕΙΤΑ ΤΗΝ ΚΛΗΣΙΝ ΕΘΝΩΝ ΔΙΑΛΕΓΕΤΑΙ, ΙΝΑ ΔΕΙΞΗ ΑΞΙΩΣ ΑΥΤΟΥΣ ΠΕΠΙΣΤΕΥΚΕΝΑΙ. ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΣΙ, ΟΤΙ Η ΚΛΗΣΙΣ ΑΥΤΗ ΓΕΓΟΝΕΝ, ΟΥ ΔΙ' ΑΝΔΡΩΠΟΥ ΤΙΝΟΣ, ΑΛΛΑ ΔΙΑ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΟΣ ΟΝΤΙΣ ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΙΝΑ ΚΑΙ ΕΚΤΟΤΕ ΜΑΘΩΣΙΝ, ΟΤΙ ΟΥΚ ΑΝΘΡΩΠΟΛΑΤΡΑΙ ΓΕΓΟΝΑΣΙ, ΠΙΣΤΕΥΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΧΡΙΣΤΟΝ, ΑΛΛΑ ΑΛΗΘΙΝΟΙ ΘΕΟΣΕΒΕΙΣ. ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΔΕ ΚΑΙ ΕΑΥΤΟΝ ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΑΠΟΣΤΑΛΗΘΑΙ ΚΗΡΥΞΑΙ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΠΡΟ ΑΥΤΟΥ ΕΦΡΟΝΤΙΣΕΝ, ΕΠΕΙΤΑ ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΝΔΡΑΣΙ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΞΙ, ΠΑΤΡΑΣΙ ΚΑΙ ΤΕΚΝΟΙΣ, ΚΥΡΙΟΙΣ ΚΑΙ ΔΟΥΛΟΙΣ, ΤΙΘΗΣΙΝ ΕΝ ΤΗ ΩΙΔΗ. ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΠΑΝΤΑΣ ΠΡΑΣΚΩΔΕΣ ΖΗΤΕΙ ΤΟΝ ΔΙΑΒΟΛΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΑΙΜΟΝΩΝ ΑΥΤΟΝ, ΛΕΓΩΝ ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ, ΗΜΙΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΩ. ΚΑΙ ΩΣΠΕΡ ΑΓΑΘΟΣ ΑΛΕΙΠΤΗΣ ΑΛΕΙΦΑΣ ΤΟΙΣ ΛΟΓΟΙΣ ΠΑΝΤΑΣ ΚΑΤΑ ΦΩΝΗΝ ΔΙΑΒΟΛΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΟΥΤΩΣ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΟΥ ΩΙΔΗΝ.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS, ARGVMENTVM ERASMI ROTERODAMI.

EPhesus metropolis quondam erat Asiæ minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum, & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, non illius uenatricis, cui Poëtæ sagittas & arma tribuunt, sed multimammiæ, quam Græci πολύμαστον appellant, quam uolebant omniū animantium esse nutricem, ut indicauit Hieronymus. Nam de templo Ephesiæ Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiam ethnici meminere scriptores. Hos curiosarum artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationem apostolorum magicos libros ab eis comportatos, igni traditos fuisse, & supputato precio, cōpertum fuisse quinquagies mille nummûm argenti, sicuti refertur in Actis capite decimonono. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennium apud illos egit, nihil interim nō faciens, quod ad illorū salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi: ubi & bestijs obiectꝰ est, quēadmodū ipse testatur in secūda ad Corinthios epistola. At discedens, Timotheum apud eos remanere iussit. Abundabat autē ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ita doctissimis uiris. Vnde Paulus, ut ad omnium mores & ingenia sese attemperat, de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorū ac malorū differentiam indicans. Ad hæc retrusa quædam aperit. Nec enim est ulla epistola, quæ tā abditos

abditos habeat sensus, ut ob hāc potissimū Petrus scripsisse uideat: Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit uobis, sicut in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quædā difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorū perditionē. Hos igitur quoniam in fide perstiterant, hortatur ut pergant, & ad perfectionem proficiant, cōmonefaciens cuiusmodi fuerint, cum uitijs addicti seruirent impijs spiritibus, & quales nunc facti sint, insiti Christo, docens interim euangelij gratiam consilio diuino, licet Iudæis promissam, in gentes quoq; recte propagatā & huius muneris se ministrum à deo constitutū. Quoniā autem scripsit è carcere, hortatur ne deficiant animo, ob ipsius afflictiones, uerum eas potius sibi gloriæ ducant. Hæc agit capite primo, & secundo. In cæteris tribus uitæ formam illis præscribit, demonstrans quid sequendum, quid fugiendum: quæ officia maritorū in uxores, uxorum in maritos: quæ parentum in liberos, liberorum in parentes: quæ dominorū in seruos, seruorum in dominos. Scripta est epistola ab urbe Rhoma per Tychicum diaconum, cuius meminit in calce, fidelem ministrum eum uocans. Ambrosius addit scriptam è carcere, cum Hierosolymis Rhomam deductus sub fideiussore degeret extra castra in suo conducto.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΔΙΑ ΘΕΛΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΥ, ΤΟΙΣ ΑΓΙΟΙΣ ΤΟΙΣ ΟΥΣΙΝ ΕΝ ΕΦΕΣΩ, ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΙΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΙΗΣΟΥ. ΧΑΡΙΣ ΥΜΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ ΑΠΟ ΘΕΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ, ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. ΕΥΛΟΓΗΤΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΗΡ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, Ο ΕΥΛΟΓΗΣΑΣ ΗΜΑΣ ΕΝ ΠΑΣΗ ΕΥΛΟΓΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΠΟΥΡΑΝΙΟΙΣ ΧΡΙΣΤΩ. ΚΑΘΩΣ ΕΞΕΛΕΞΑΤΟ ΗΜΑΣ ΕΝ ΑΥΤΩ ΠΡΟ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΚΟΣΜΟΥ, ΕΙΝΑΙ ΗΜΑΣ ΑΓΙΟΥΣ ΚΑΙ ΑΜΩΜΟΥΣ ΚΑΤΕΝΩΠΙΟΝ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΑΓΑΠΗ, ΠΡΟΟΡΙΣΑΣ ΗΜΑΣ ΕΙΣ ΥΙΟΘΕΣΙΑΝ ΔΙΑ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΥΔΟΚΙΑΝ

AD EPHESIOS EPISTOLA.

PAulus apostolꝰ Iesu Christi per uolūtatem dei, sanctis qui agunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, q benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus Christo. Quem admodū elegit nos in ipso, anteq̄ iacerentur fundamenta mundi, ut essemus sancti & irreprehensibiles coram illo per charitatem, qui prædestinauit nos, ut adoptaret in filios per Iesum Christum in sese, iuxta

κλησιν ἐλπίδος τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις

beneplacitum uoluntatis suæ, ut laudetur gloria gratiæ suæ, qua charos reddidit nos per dilectum. Per quem habemus redemptionē per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum, iuxta diuitias gratiæ suæ, de qua ubertim nobis impartiuit, in omni sapientia & prudentia, patefacto nobis arcano uoluntatis suæ, iuxta beneplacitum suum, quod proposuerat in seipso, usq; ad dispensationē plenitudinis temporum, ut summatim instauraret omnia per Christum, & quæ in cœlis sunt & quæ in terra p eundē, p quē & in sortem asciti sumus, prædestinati secundum propositum ipsius, cuius uri fiunt uniuersa, iuxta decretum uoluntatis ipsius, ut simus nos in laudem gloriæ illius, qui priores sperauimus in Christo, in quo speramus & nos, audito uerbo ueritatis, euangelio salutis uestræ, in quo etiam posteaquam credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitæ possessionis, in laudem gloriæ ipsius. Quapropter & ego, cum audissem eam quæ in uobis est fidem in domino Iesu, & charitatem in omnes sanctos, non desino gratias agere pro uobis, mentionem uestri faciens in precibus meis, ut deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ det uobis spiritum sapientiæ & reuelationis, per agnitionem sui, illuminatos oculos mentis uestræ, ut sciatis, quæ sit spes ad quam ille uocauit, & quam opulenta gloria hæreditatis illius in sanctis, & quæ sit excellens magnitudo potentiæ illius in nos, qui credimus secundum efficatiam roboris fortitudinis eius, quam exercuit in Christo, cum suscitaret eum ex mortuis, & sedere fecit ad dextram suam in cœlestibus,

ὑπεραυρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. Ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. Αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.

νυνὶ

stibus, supra omnem principatū ac potestatem, & uirtutem, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in seculo hoc, uerumetiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ, quæ est corpus illius, complemētum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Et uos cum essetis mortui delictis ac peccatis, in quibus aliquando ambulastis iuxta seculum mundi huius, iuxta principem, cui potestas est aëris, qui est spiritus, nunc agens in filijs contumacibus, inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando in concupiscentijs carnis nostræ, facientes quæ carni ac menti libebāt, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri. Sed deus qui diues est in misericordia, propter multam charitatem suam, qua dilexit nos, etiam cū essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cū Christo: p gratiā estis seruati, simulq; cū eo resuscitauit, & simul cū eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu, ut ostenderet in seculis superuenientibus eminentē opulentiam gratiæ suæ, benignitate erga nos per Christum Iesum. Gratia enim estis seruati per fidem, idq; nō ex uobis. Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Nā ipsius sumus opus, conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit deus, ut in eis ambularemus. Quapropter mementote, quod uos quōndam gentes in carne, uocabamini præputium, ab ea quæ uocatur circumcisio in carne, quæ circumcisio manibus fit, quod inquam eratis in tempore illo, sine Christo, abalienati à republica Israëlis, & extranei à testamentis promissionis, spem non habentes, deoque carentes in mundo.

νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς, οἵ ποτε ὄντες
μακρὰν, ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ
χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ
ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοι-
χον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν
τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν
δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ
ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποι-
ῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφο
τέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σα
ροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ
ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μα
κρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς, ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν
τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύ
ματι πρὸς τὸν πατέρα. ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ
ξενοὶ καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγί
ων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες
ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προ
φητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ
χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολο
γουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν
ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικη
τήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμι
ος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν·
εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάρι
τος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι
κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυσ
τήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ
δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνε
σίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ὃ ἑτέ
ραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν
ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγί
οις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν
πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα,
καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγ
γελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγ
γελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν
δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖ-
σάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνά-
μεως αὐτοῦ. ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων

ἁγίων

Nunc autem per Christum Iesu uos,
qui quondam eratis longinqui, propin-
qui facti estis per sanguinẽ Christi. Ipse
enim est pax nostra, qui fecit ex utrisq;
unum, & interstitium maceriæ diruit, si-
multatem per carnem suam, legem man
datorum in decretis sitam abrogans,
ut duos conderet in semetipso in unum
nouum hominem, faciens pacem: & ut
recõciliaret ambos in uno corpore deo
per crucẽ, perempta inimicitia per eam,
& ueniens euangelizauit pacem uobis,
qui procul aberatis, & iis qui ppe. Quo
niam autem per illum habemus aditũ
utriq; in uno spiritu ad patrem. Iam igi
tur non estis hospites & incolæ, sed con
ciues sanctorum ac domestici dei, super
structi super fundamentum apostolorũ
ac prophetarum, summo angulari lapi-
de ipso Iesu Christo, in q̃ quæcũq; stru-
ctura coagmentatur, ea crescit in templũ
sanctum in domino, in quo & uos coæ-
dificamini in habitaculum dei p spiritũ.

Huius rei gratia ego Paulus uin- III
ctus sum Christi Iesu pro uobis genti-
bus. Siquidem audistis dispensationem
gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, q̃d
secundum reuelationem notum mihi fe
cit mysterium, quẽadmodum ante scri-
psi paucis, ex quibus potestis legentes
intelligere cognitionem meam in myste
rio Christi, quod in aliis ætatibus nõ in-
notuit filiis hominum, quemadmodũ
nunc reuelatum est sanctis apostolis ei?
& prophetis per spiritum, ut sint gentes
cohæredes, & eiusdem corporis, consor-
tésque promissionis eius in Christo, per
euangelium, cuius factus sum minister
secundum donum gratiæ dei, quod da
tum est mihi secundum efficaciam po
tentiæ illius. Mihi minimo omnium
sanctorũ

ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, τοῖς ἔθνεσιν
εὐαγγελίζεσθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον
τοῦ χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ κοι-
νωνία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀ-
πὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα
κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν
ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρα-
νίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σο
φία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐ-
ποίησεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν
ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσα-
γωγὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τῆς πίστεως αὐ
τοῦ. τοῦτο αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλί
ψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥ ἐστι δόξα ὑμῶν.
τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς
τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,
ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς
ὀνομάζεται, ἵνα δῴη ὑμῖν κατὰ τὸ πλοῦτος
τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι
διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρω
πον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζω-
μένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε
καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ
πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος,
γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως
ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν
τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑ-
περ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ, ὧν αἰ
τούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν
ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς
γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων, ἀμήν.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμι- IIII
ος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλή
σεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινο
φροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακρο
θυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγά
πῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ
πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

ἓν

sanctorum data est gratia hæc, ut inter ge
tes euangelizem imperuestigabiles diuiti-
as Christi, & in lucem proferam omni-
bus, quæ sit communio mysterij, quod
erat absconditum à seculis in deo, qui uni-
uersa condidit per Iesum Christum, ut no
tum fiat nunc principatibus ac potestati-
bus in cœlestibus per ecclesiam, uehemen-
ter uaria sapientia dei, secundum præfini-
tionem seculorum, quam fecit in Christo
Iesu domino nostro, per quem habemus
audaciam & aditum cum fiducia, quæ est
per fidem illius. Quapropter peto, ne defi
ciatis ob afflictiões meas, quas pro uobis
tolero, quæ est gloria uestra. Huius rei gra
tia flecto genua mea ad patrem domini
nostri Iesu Christi, ex quo omnis à com-
muni patre cognatiõ in cœlis & in terra
nominatur, ut det uobis iuxta diuitias glo
riæ suæ, ut fortitudine corroboremini per
spiritum suum, in internum hominem, ut
inhabitet Christus per fidem in cordibus
uestris, fixis in charitate radicibus, & fun
damento iacto: ut ualeatis assequi cum
omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & lon-
gitudo, & profunditas, & sublimitas, co-
gnoscereque præeminentem cognitionis
dilectionem Christi, ut impleamini in o-
mnem plenitudinem dei. Ei uero qui po-
test cumulate facere ultra omnia, quæ pe-
timus, aut cogitamus, iuxta uim agen-
tem in nobis, sit gloria in ecclesia per Chri
stum Iesum, in omnes ætates seculi secu-
lorum. Amen. Hortor itaque uos IIII
ego uinctus in domino, ut ambuletis: ita
ut dignum est uocatione, qua uocati estis,
cum omni submissione, ac mansuetudi-
ne, cum animi lenitate, tolerantes uos in-
uicem per charitatem, studentes seruare
unitatem spiritus, per uinculum pacis.

Vnum

ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι, καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης, ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας

Vnũ corpus & un⁹ spiritus, quẽadmodũ & uocati estis in una spe uocatiõis uestræ. Vnus dñs, una fides, unũ baptisma. unus deus & pater omniũ, qui est super omnia & per omnia, & in omnibus uobis. Verũ unicuiq; nostrũ data est grãtia iuxta mensurã donationis Christi. Quapropter dicit: Cũ ascendisset in altũ, captiuã duxit captiuitatẽ, & dedit dona hominib⁹. Cæterũ illud ascendit, quid est, nisi q⁹ etiam descenderat pri⁹ in infimas partes terræ? Qui descendit, idem ille est, qui etiã ascendit supra omnes cœlos, ut impleret omnia. Et idem dedit, alios quidem apostolos, alios uero prophetas, alios autem euangelistas, alios autẽ pastores ac doctores, ad instaurationem sanctorũ in opus administrationis, in ædificationem corporis Christi, donec perueniamus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij dei, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plene adultæ Christi, ut nõ amplius simus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quouis uento doctrinæ, p uersutiam hominũ, per astutiam, qua nos adoriuntur, ut imponant nobis, sed ueritatem sectantes in charitate, adolescamus in illũ⁹ omnia, qui est caput, nempe Christus: in quo totum corpus, si coagmentetur, & conpingatur per omnem commissuram subministrationis, iuxta actum in mensura uniuscuiusque partis, incrementũ corporis facit, in ædificationem sui ipsius per charitatem. Hoc itaque dico, & testor per dominum, ne posthac ambuletis, quemadmodum & reliquæ gentes ambulant in uanitate mentis suæ, dum mentem habent obtenebratam, abalienati à uita dei, propter ignorantiam quæ est in illis, & excæcationẽ cordis eorũ, qui postea quã peruenerunt eò ut dolere desierint, semetipsos dediderũt lasciuiæ, ad patrandũ immunditiam

ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστόν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλὰ εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ

immũdiciam omnem cum auiditate. Vos autem non sic didicistis Christum: siquidẽ illum audistis, & in eo docti fuistis, quemadmodum est ueritas in Iesu, deponere iuxta priorem conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur iuxta concupiscẽtias erroris: renouari uero spiritu mẽtis uestræ, & induere nouum hominem, qui iuxta deum conditus est per iustitiã, & sanctitatem ueritatis. Quapropter deposito mendacio, loquamini ueritatem quisque proximo suo, quoniam sumus inuicẽ mẽbra. Irascimini, & non peccetis. Sol ne occidat super iram uestram, neq; detis locum calumniatori. Qui furabatur, non amplius furetur: magis autem laboret, opando manibus quod bonum est, ut possit impartiri ei qui opus habuerit. Oĩs sermo spurcus ex ore uestro ne procedat: sed si quis est bonus ad ædificationem, quoties opus est, ut det gratiam audientibus. Et ne contristetis spiritum sanctum dei, per quẽ obsignati estis in diem redemptionis. Oĩs amarulentia, & tumor, & ira, & uociferatio, & maledicentia tollatur à uobis cum omni malicia. Sitis autem inuicem alius in alium comes, misericordes, largientes uobis inuicẽ, quemadmodũ & deus p Christum largitus est uobis. Sitis igitur imitatores dei, tanquam filij dilecti, & ambuletis in dilectione, quemadmodũ & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum p nobis oblationẽ ac uictimã deo in odorẽ bonæ fragrantiæ. Cæterum scortatio, & omnis immundicia, aut auaricia ne nominetur quidẽ inter uos, sicut decet sanctos: aut obscœnitas, aut stultiloquium, aut urbanitas, quæ nõ conueniũt, sed magis gratiarũ actio. Nam hoc scitis q⁹ omnis scortator, aut immũdus, aut auarus, qui est simulacrorum cultor, nõ habet hæreditatem in

regno

βασιλείας τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς
ἀπατάτω κενοῖς λόγοις: διὰ ταῦτα γὰρ
ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπει-
θείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν.
ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ.
ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς
τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ
δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, δοκιμάζοντες, τί
ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοινω-
νεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους,
μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυφῇ γι-
νόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν.
τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς
φανεροῦνται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς
ἐστιν. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνά-
στα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χρι-
στός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε,
μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμε-
νοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί
εἰσιν. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συ-
νίετε, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ με-
θύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ πλη-
ροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλ-
μοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς,
ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν
τῷ κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ
πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. αἱ γυναῖκες τοῖς
ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυ-
ρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς
καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐ-
τός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ἀλλ' ὥσπερ ἡ
ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως
καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παν-
τί. οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυ-
τῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλη-
σίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα
αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ
ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυ-
τῷ ἔνδοξον, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν
σπίλον,

regno Christi & dei. Ne quisquam uos decipiat inanibus sermonibus. Propter hæc cũ uehire solet ira dei in filios inobedientes. Ne sitis igitur consortes illorum. Eratis enim quondam tenebræ, nunc autẽ lux in domino. Vt filij lucis ambulate. nam fructus spiritus situs est in omni bonitate & iustitia & ueritate, probãtes, quid sit acceptum domino. Et ne cõmercium habueritis cum operibus infrugiferis tenebrarum, quin ea potius etiam arguite. Nam quæ secreto fiunt ab istis, turpe est uel dicere. Sed omnia dum prodũtur à luce, manifesta fiunt. Nam quicquid manifestum redditur, lumen est. Quapropter dicit: Expergiscere qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Videte igitur, quomodo circumspecte ambuletis: non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasiõnem, quod dies mali sint. Propterea ne sitis imprudentes, sed intelligentes, quæ sit uoluntas domini. Et ne inebriemini uino, in quo luxus est, sed impleamini spiritu, loquẽtes uobismetipsis per psalmos, & hymnos, & cantiones spirituales, canentes ac psallentes in corde uestro domino, gratias agentes semper de omnibus, in nomine domini nostri Iesu Christi, deo & patri. Subditi uicissim alius alij cum timore dei. Vxores proprijs uiris subditæ sitis, ueluti domino: quoniam uir est caput uxoris, quemadmodum & Christus est caput ecclesiæ: & idem est, qui salutem dat corpori. Itaq; quemadmodum ecclesia subdita est Christo, sic & uxores suis uiris subditæ sint in omnibus. Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea, ut illam sanctificaret, mundatam lauacro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam sibiipsi gloriosam, ecclesiam, non habẽtem maculam,

σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τοιοῦτον, ἀλλ'
ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν
οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας,
ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ
γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν
ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ ἐκτρέφει καὶ
θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησί-
αν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς
σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ
τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ
τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρ-
κα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ
δὲ λέγω εἰς χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.
πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυ-
τοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόν.
ἡ δὲ γυνὴ, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν
ἐν κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν
πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντο-
λὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται.
καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πα-
τέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλὰ
ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυ-
ρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ
σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι
καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλ-
μοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦ-
λοι τοῦ χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ
ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ, καὶ
οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ὃ ἐάν τι ἕκα-
στος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ
κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύ-
ριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτοὺς, ἀνιέντες
τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ
κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία
οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου,
ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει
ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ
θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς
μεθοδείας τοῦ διαβόλου, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν
ἡ πάλη

maculam, aut rugam, aut quicquam eiusmodi, sed ut esset sancta, & irreprehensibilis. Sic debent uiri diligere suas uxores, ut suã ipsorum corpora. Qui diligit suã uxorẽ, seipsum diligit. Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit, imò enutrit, ac fouet eam, sicut & dominus ecclesiã. Quoniam membra sumus corporis eiusdem, ex carne eius, & ex ossibus eius. Huius rei gratia, relinquet homo patrẽ ac matrem, & adiungetur uxori suæ, atq; è duobus fiet una caro. Mysterium hoc magnũ est, uerum ego loquor de Christo, & de ecclesia. Quanquam & uos singulatim hoc præstate, ut suam quisq; uxorem diligat, tanquam seipsum: uxor autem ut reueretur uirum.

Filij, obedite parentibus uestris in domino, nam id est iustum. Honora patrem tuum, & matrem, quod est præceptum primum in promissione, ut bene tibi sit, & sis lõgæuus in terra. Patres, ne prouocetis ad iram, liberos uestros, sed educetis eos per eruditionem, & correptionem domini. Serui obedite ijs, qui domini sunt iuxta carnem, cum timore, ac tremore, cũ simplicitate cordis uestri, tanquam Christo, non ad oculũ seruientes, uelut hominibus placere studẽtes, sed tanq; serui Christi, faciẽtes quæ uult deus, ex animo, cum beneuolentia, seruientes domino, & non hominibus: illud scientes, quod unusquisq; quod fecerit boni, hoc reportabit à deo, siue seruus fuerit, siue liber. Et uos domini eadem facite erga illos, remittentes minas, sciẽtes, quod & uester ipsorum dominus est in cœlis, nec personæ respectus est apud illum. Quod superest fratres mei, sitis fortes per dominũ, perq; potentiam roboris illius. Induite totam armaturã dei, ut possitis stare aduersus assultus diaboli. Quoniã nõ est nobis

πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὸ περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. Η χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur, lumbis circũcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iusticiæ, & calciati pedib⁹, ut parati sitis ad euangelium pacis, super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; saluatoris accipite, & gladium spiritus, qui est uerbum dei, in omni deprecatione & obsecratione orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate, & deprecatione pro omnibus sanctis, & pro me, ut mihi detur sermo in aperitione oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium euangelij mei, super quo legatione fungor in catena, ut in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt autem sciatis & uos quæ ad me ptinẽt, quid agã, de omnibus uos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus minister in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscere tis de rebus nostris, & consolatur corda uestra. Pax fratribus & charitas cũ fide, à deo patre, & domino Iesu Christo. Gratia sit cum omnibus diligentibus dominum nostrum Iesum Christum cum syncerita te. Amen.

Η πρὸς ἐφεσίους διὰ τυχικοῦ.

Missa fuit è Rhoma ad Ephesios per Tychicum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἐπιστολὴ, ἣν ἐγράψαμεν, ἐωρακὼς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδάξας, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. μεμφόντων φιλιππησίων διακονίαν τοῦ παύλου, καίπερ πλουσιωτέρων, καὶ διαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροαμένων προφάσει τῆς σκιᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι δικαιωθῆναι. μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀπολογεῖται αὐτῆς τῆς πίστεως, καὶ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα διηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῷ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, διηγούμενος τὴν τοῦ σωτῆρος φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς, εἶτα περὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου διαλαβὼν, ἀπροσκόπους λοιπὸν ἀγγέλους γενέσθαι περιτομῆς, λαμβάνων ἑαυτὸν ὑπόδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἔγνωκα διὰ τὸν χριστόν. μάλιστα δὲ τοὺς μὴ διδάσκοντας ἐπὶ περιτομῇ, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατᾶσαι μεμφόμενος, καὶ εἰπὼν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τοῦ χριστοῦ, ἀπολέγεται φιλιππησίους διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνίαν δόξης. καὶ προτρέψας πάλιν εἰς τὰ ἤθη αὐτοὺς, πλοῦτον τὴν ὑπεροχὴν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES, ARGVMENTVM ERASMI ROTERODAMI.

Philippenses in prima Macedoniæ parte sunt, ut narrat in Actis cap. decimosexto, colonia oriunda ab urbe Philippis, dicta à Philippo cõditore. Horũ metropolis est Thessalonicẽ. Qui quoniã in fide semel accepta pstiterant, nõ admissis pseudapostolis, quib⁹ auscultarãt Corinthij & Galatæ, merito ab apostolo collaudant. Ad hos Paulus, admonitu spiritus profectus, cõplures dies apud illos egit nõ sine negotio. Nam hic flagris cæsus est Paulus, & cũ Sila cõiectus est in carcerẽ. Quo tẽpore carceris custos cũ tota familia baptizatus est. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima cõuersa, Paulũ excepit hospitio. Hic & milites, cognito q̃ Rhoman⁹ esset ciuis, ultro rogarũt, ut quò uellet, abiret: & Christi nomen satis felicibus auspicijs inclaruit. Quinetiã cũ Paulus Rhomæ ageret in uinculis, miserũt illi quæ ad uitæ necessitatẽ pertinebant, per Epaphroditũ, quod & ante fecerãt, cũ ageret Thessalonicæ, sicut in hac ipse testat epistola. Collaudatos igit eos adhortatur, ut pseuerent ac proficiant: ostendens gloriandũ etiã in afflictionibus, quæ ad illustrandũ Christi euangeliũ facerẽt: se uero uel mortẽ adeo nõ horrere, ut optet etiã, si Christo uolente contingat. Deinde cũ primis hortat ad mutuã cõcordiã, quæ inter elatos esse nõ potest. Et quo æquiore sint animo, pollicet, Timotheũ atq; etiã ipsum breui ad illos rediturũ: interim misso Epaphrodito, qui ex periculosissima ægrotatione cõualuerat. Hæc agit duobus primis cap. Nã in tertio cõfirmat animos illorum aduersus pseudapostolos, ad Iudaismũ ubiq; sollicitãtes, quos canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Christi, & qui uentrẽ dei loco colerẽt, nusq; aptius in eos stomachatus. Quartũ cõmẽdationibus & salutationibus occupat, nisi q̃ monita quædã obiter admiscet, & Philippẽsibus p̃ sua in se munificẽtia gratias agit. Scripsit ex urbe Rhoma p̃ Epaphroditũ, cũ iterũ esset in carcere. Nã post primã defensionẽ, rursus in carcerẽ ductus est, cui⁹ rei meminit ipse in epla ad Timotheũ.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

AD PHILIPPENSES EPISTOLA.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ Τιμόθεος δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης, τῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς θέλομαι ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον

PAVLVS ac Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, unà cum episcopis ac diaconis. Gratia uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo in omni memoria uestri, semper in omni precatione mea pro omnibus uobis, cum gaudio precationem faciens, quod ueneritis in cõmunionem euangelij, à primo die usque ad hoc tempus: persuasum habeõ hoc ipsum, quod is qui cœpit in uobis opus bonũ, perficiet usque ad diem Iesu Christi: sicut iustum est mihi, ut hoc sentiam de omnibus uobis, propterea quod habeã uos in corde, & in uinculis meis, & in defensione, & confirmatione euãgelij, cum sitis omnes mihi cõsortes gratiæ. Testis enim mihi est deus, quam desiderẽ uos omnes in uisceribus Iesu Christi. Et illud oro, ut charitas uestra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omnique intelligentia, ut probetis quæ sunt præstantia, ut sitis synceri, ac tales, ut nemini sitis offendiculo in diem Christi, impleti fructu iustitiæ, qui cõtingit per Iesũ Christũ ad gloriã & laudem dei. Scire autem uos uolo fratres, quod quæ mihi acciderunt,

magis

μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανερούς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου, οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω. συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ

magis ad profectum euangelij euenerũt: ita ut uincula mea manifesta facta sint in Christo in toto prætorio ac cæteris omnibus: utq; plures ex fratrib⁹ in domino, freti uinculis meis, uberius auderent, impauide sermonem loqui. Nõnulli quidem per inuidiam & cõtentionem, nõnulli uero & propter bonam uoluntatem Christũ prædicãt. Alij quidem ex contentiõe Christũ annunciant non pure, existimantes sese afflictionẽ addere uinculis meis: alij rursus ex charitatẽ, sciẽtes q; in defensionem euãgelij constitutus sim. Quid enim? Attamẽ quouis modo siue per occasionem, siue per ueritatem, Christus tamen annunciatur, & in hoc gaudeo, quinetiã gaudebo. Noui enim, quod hoc mihi cedet in salutem, per uestram deprecationem, & submini-strationem spiritus Iesu Christi, secũdum expectationem & spem meam, quod nulla in re pudefiam, sed cum omni libertate, ut semper, ita nunc quoq; magnificabitur Christus in corpore meo, siue per uitam, siue per mortem. Nam mihi uita Christus est, & mors lucrum. Quod si contingat uiuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & quid eligam, ignoro. Coartor enim ex his duobus, desiderans dissolui, & esse cum Christo, multo longéque melius est. Cæterum manere in carne, magis necessarium propter uos. Et hoc certo scio, quod mansurus sim, & cum omnibus uobis per mansurus sim, in uestrum profectum, & gaudium fidei, ut gloriatio uestra exuberet per Christum Iesum, in me, per meum ad uos reditum. Tantum ut dignum est euangelio Christi, conuersemini, ut siue cũ uenero, & uidero uos, siue absens sim, audiam de rebus uestris, quod stetis in uno spiritu, una anima, adiuuantes decertantem fidem euangelij, nec in ullo

μηδενὶ ὑπ' οὐδὲν ἀνακαμπύων, ἵ ὡς αὐτοῖς μὲν ὄντως ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες οἷον εἴδετε ἐν ἐμοί, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidē est causa perditionis, uobis autem salutis: & hoc à deo: quia uobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, uerumetiam ut pro illo patiamini, idem certamē habētes, quale uidistis in me, & nūc auditis in me.

Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστοι σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. Ὥστε ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης,

Si qua igitur consolatio in Christo, si quod solatium dilectionis, si qua cōmunio spiritus, si qua uiscera ac miserationes, complete meum gaudiū, ut similiter affecti sitis, eandem charitatem habentes, unanimes, idem sentiētes, ne qd fiat per contentionem aut per inanem gloriam, sed per humilitatē animi, alijū quisq; se præstantiorem existimet: ne sua quisq; spectetis, sed unusquisq; quæ sunt aliorū. Is enim affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu: qui cum esset in forma dei, non rapinā arbitratus est, ut esset æqualis deo, sed semetipsum inaniuit, formā serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura repertus ut homo, humilē præbuit semetipsum, factus obediēs usq; ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter & deus illum in summam extulit sublimitatē, ac donauit illi nomē, quod est supra omne nomē: ut in nomine Iesu omne genu se flectat, cœlestium, ac terrestrium, & infernorum, omnisq; lingua confiteat, quod dominus sit Iesus Christus ad gloriam dei patris. Proinde dilecti mei, quēadmodum semper obedistis, non tāquam in præsentia mea solum, sed nunc multo magis in abfentia mea, cum timore ac tremore, uestram ipsorum salutem operemini. Nam deus est is qui agit in uobis, & ut uelitis, & ut efficiatis pro bono animi proposito. Omnia facite sine murmuratiōib' ac disceptatiōibus, tales ut nemo de uobis quæri possit syncericq;, filij dei irreprehensibiles in medio nationis prauæ ac tortuosæ,

σταμψύχης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε, καὶ συγχαίρετέ μοι. Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν· οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει· οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυφνης, πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν, καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλὰ ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

tuosæ, inter quos lucete tāq; luminaria in mūdo, sermonē uitæ sustinentes, ut gloriari possim in diem Christi, q; nō in uanum cucurrerim, nec in uanum laborauerim. Quinetiā si immolor super hostia, sacrificióque fidei uestræ, gaudeo & congaudeo omnibus uobis. Ob id ipsum autē & uos gaudetis, & congaudetis mihi. Spero autē in domino Iesu, me Timotheū breui missurum uobis, ut & ego læto sim animo, cognito statu uestro. Neminē enim habeo pari mecū animo prædituni, qui germane res uestram curaturus sit. Nā omnes quæ sua ipsorum sunt, quærunt, non quæ Christi Iesu. Porrò ꝓbationē eius nostis, q; ut filius mecū ueluti cū patre seruierit in euāgelium. Hunc igitē spero me missurū, mox ubi uidero mea negotia. Confido autē in domino, q; & ipse breui uenturus sim. Sed operæpretiū arbitratus sum, Epaphroditū fratrem, & collegā, & cōmilitonē meum, uestrum autē apostolum, quiq; mihi submi-
nistrat in necessitate mea, mittere ad uos. Quandoquidem desiderabat omnes uos anxius animi, ꝓpterea q; audissetis eū infirmatū fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut esset uicinus morti, sed deus misertus est illius: at nō illius tantū, sed & mei, ne dolorē haberē sup dolorē. Studiosius itaq; misi illū, ut cum uideritis illū, denuo gaudeatis, & ego magis uacem dolore. Excipite igitē illū in dño, cū omni gaudio, & qui huiusmodi sunt, eos in pretio habete: quoniam propter opus Christi eò accessit, ut morti proximus fuerit, nō habita ratione uitæ, ut suppleret id quod in uestro erga me officio fuit diminutū.

Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ

Quod superest fratres, gaudete in dño. Eadē scribere uobis, me quidē haud piget, uobis autem tutum est. Cauete canes, cauete malos operarios, cauete concisionem. Nos enim sumus

περιτομὴ, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καί περ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμὶν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅ τινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου. δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. Ἀδελφοὶ, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δὲ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοὶ, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ δὲ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ

circũcisio, qui spiritu deũ colimus, & gloriamur in Christo Iesu, & non cõfidimus in carne, quanq̃ ego confidam etiã in carne. Si quisq̃ alius uidetur fiduciam habere in carne, ego magis habeo: circumcisus octauo die, Israël ex genere, tribus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legem pharisæus, iuxta studiũ psequens ecclesiã, iuxta iusticiã quæ est in lege, factus irreprehensibilis. Sed quæ mihi erãt lucra, ea arbitratꝰ sum propter Christũ dãnũ esse. Quinetiã arbitror omnia dãnũ esse propter excellentiã cognitionis Christi Iesu dñi mei, propter quẽ omnia ꝓ dãnis duxi, habeoq̃ ꝓ reiectamẽtis, ut Christũ lucrifaciã, utq̃ reperiar in illo, nõ habens meã iusticiã ex lege, sed eã quæ ꝑ fidẽ est Christi, quæ est ex deo iusticiã sup fide, ut cognoscã illum, & potentiã resurrectionis illius, & cõmunionẽ afflictionũ illius, dũ cõformis fio morti eius, si quo modo ꝑtingã ad resurrectionem mortuorũ, nõ quod apprehẽderim, aut iam perfectus sim, sed sector, si etiam apprehendam, quatenus & apprehensus sum à Christo Iesu. Fratres, ego meipsum nondum arbitror assecutũ esse. Vnũ autẽ illud ago, ea quidẽ quæ à tergo sunt obliuiscens, ad ea uero quæ à fronte sunt enitens, iuxta præfixum signum insequor ad palmam supernæ uocationis dei, per Christũ Iesum. Quotquot itaq̃ ꝑfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sentitis, hoc quoq̃ uobis deus reuelabit. Attamen ad id quod assecuti sumꝰ, eadẽ ꝓcedamus regula, ut simꝰ cõcordes. Pariter estote imitatores mei fratres, & considerate eos qui sic ambulant, quẽadmodũ habetis nos pro exemplari. Nã cõplures ambulant, de quibus sæpe dixi uobis, nunc autẽ & flens dico, inimici crucis Christi, quorum finis perditio est, quorum deus uenter, & gloria in dedecore

αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον ἰησοῦν χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

Αἰσχύνῃ γεννῶσαι.

Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοὶ, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνὰ, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε

dedecore ipsorũ, qui terrestria curant. Nã nostra conuersatio in cœlis est, ex quo & seruatorẽ expectamus, dominum Iesum Christum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso, secundum efficaciam, qua potest etiam subijcere sibi omnia.

IIII

Proinde fratres mei dilecti ac desiderati, gaudiũ & corona mea, sic state in domino dilecti. Euodiam obsecro, & Syntychen obsecro, ut sint concordes in domino. Sanè rogo & te compar germana, adiuua eas quæ in euangelio decertarunt mecum unà cum Clemente quoq̃ & reliquis cooperarijs meis, quorum nomina sunt in libro uitæ. Gaudete in domino semper, & iterum dico gaudete. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni, precatione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones uestræ innotescãt apud deum. Et pax dei quæ superat omnem intellectum, custodiet corda uestra, & sensus uestros per Christum Iesum. Quod reliquum est fratres, quæcũq̃ sunt uera, quæcunq̃ honesta, quæcunq̃ iusta, quæcunq̃ pura, quæcũq̃ accommoda, quæcunq̃ boni nominis, si qua uirtus, & si qua laus: hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & uidistis in me: hæc facite, & deus pacis erit uobiscum. Gauisus sum autẽ in domino magnopere, quod iam tandẽ reuiguit uestra pro me sollicitudo in eo, in quo & solliciti eratis, uerum deerat opportunitas. Nõ quod iuxta penuriam loquar. Nam ego didici, in quibus sum, his contẽtus esse. Noui & humilis esse, noui & excellere, ubique & in omnibus institutus sum, & saturari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum per Christum, qui me corroborat. Attamen recte fecistis

ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰμὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλὰ ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου, τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ἀσπάζονται πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί, ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

fecistis, quod simul cõmunicastis meæ afflictioni. Nostis autem & uos Philippenses, quod in principio euangelij, cum proficiscerer à Macedonia, nulla mihi ecclesia cõmunicauerit in rationem dandi & accipiendi, nisi uos soli. Nam & in Thessalonica cũ essem, semel & iterum, quod opus erat, mihi misistis, nõ quod requiram munus, sed requiro fructum exuberantem in rationẽ uestram. Recepi tamẽ omnia & abundo. Expletus sum, posteaquam accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis missa fuerant, odorem bonæ fragrantiæ, hostiam acceptam gratamq; deo. Deus autẽ meus supplebit quicquid opus fuerit uobis, secundum diuitias suas cum gloria, per Christũ Iesum. Deo autem & patri nostro gloria in secula seculorum. Amen. Salutate omnẽ sanctum in Christo Iesu. Salutãt uos qui mecum sunt fratres. Salutant uos omnes sancti, maxime uero qui sunt ex Cæsaris familia. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. Amen.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

Scripta est è Rhoma per Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτίως ὡς ἐπὶ τὰ πολλὰ καὶ ἐφεσίους, οὐχ' ἑωρακὼς μὲν αὐτούς, ἀκούσας δὲ τὴν αὐτῶν. ἦν προφάσις τοῦ ψευδολόγους ἄνδρας κολακείαις ἠβούλοντό τινες ἀπατῆσαι σοφίσμασιν ἐλληνικοῖς, καὶ τὸ εἰς ἰησοῦν πίστεως, καὶ τὴν περὶ τὸν νόμον ἐρωμάτων, καὶ περιτομῆς. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τῇ ψευδολήμῳ ὥσπερ κατηχητικὴν αὐτῆς ταύτην. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, σκιαμένα ἀπὸ τοῦ σκότους. αὐτοὺς μεταβεβηκέναι εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὃν πεπιστεύκαμεν, ἐκεῖνός ἐστι τοῦ θεοῦ καὶ λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸν δημιουργὸν ὄντα, γενέσθαι αὐτὸν πρωτότοκον τῆς κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφότερα σαφάξῃ, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. προεῖπε δὲ αὐτοὺς ἐμμενεῖν ἐν τῇ πίστει, σκιαμένους, ὅτι αὐδὲ παῦλος διάκονός ἐστι τοῦ εὐαγγελίου, ἐν ᾧ κατηχήθημεν. εἶτα καὶ περὶ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐρωμάτων, καὶ περὶ ἡμερῶν, καὶ ἐνιαυτοῦ διηγεῖται. καὶ ἀποδείκνυσι περιγινομένας λοιπὸν τὰ παλαιὰ, καὶ τὴν περιτομήν, συμβουλεύει τε αὐτοῖς μὴ πλανᾶσθαι ἀπὸ τῆς σωζομένων, καὶ πλανᾶν αὐτοὺς βουλόντων, καὶ λοιπὸν παραινέσας, καὶ ὧδε γονεῦσι καὶ τέκνοις ἀνδράσι καὶ γυναιξί, δούλοις καὶ κυρίοις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἤθη συμβουλεύσας, πλεοῖ τὴν [redacted]ολήν.

IN EPIST. AD COLOSSENSES, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

COlossenses in Asia minore sunt, finitimi Laodicensibus. Hos nõ uiderat apostolus. Nã Archippi, siue, quod addit Ambrosi⁹, Epaphræ, quibus hoc delegatũ erat, prædicatiõe cõuersi sunt ad Christũ. His uehemẽter iminebãt pseudapostoli, conãtes in dogma multo puersissimũ inducere, docẽtes, nõ esse filiũ dei salutis autorẽ, sed p angelos uiã patere ad patrẽ. Neq; eñ uenisse filiũ dei in hũc mũdũ, neq; uẽturũ, cũ in ueteri testamẽto p angelos administrata sint oñia. Deinde Iudaismũ & philosophiæ superstitionẽ cũ Christi doctrina miscebãt, obseruantes quædã legis instituta, & superstitiose obseruãtes solem, lunã, ac stellas, & elemẽta huius mũdi, quibus docebant nos esse obnoxios. Hos igit' suæ professionis cõmonefacit, ostendens illos quicquid hactenus assecuti sunt, nõ angelis debere, sed Christo angelorũ conditori: hũc unũ esse caput ecclesiæ, nec ab alio quoq; petendã salutem. Atq; interim autoritatẽ suam asserit. Diligenter autem monet, ne pseudapostolorum magniloquẽtia, confictisq; uisionibus angelorũ sibi imponi paterent', & uel in Iudaismum, uel in philosophicam superstitionem prolaberentur. Atq; hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortat' ad officia pietatis, nominatim præscribens, qualis uxor erga maritũ, qualis debeat esse maritus uxorẽ, qualis patrẽs erga liberos, liberi erga parẽtes, serui erga dominos, domini erga seruos. Extrema pars salutationibus occupat', nisi q̃ Archippũ cõmonet officij sui. Scripsit aũt è carcere ab Epheso per Tychicum, quod ipse palam testat' in hac epistola. Nostra argumenta addunt Tychico collegam Onesimũ, nec satis uideo quid secuta. Græcorum inscriptiones ex urbe Rhoma missam, testant' hinc certe remisit Onesimũ, quẽ illic in uinculis genuerat Christo.

FINIS ARGVMENTI.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ Ε'ΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

AD COLOSSENSES EPISTOLA PAVLI.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τοῖς ἐν Κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχετε εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρεσκείαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι. τὰ πάντα διʼ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ διʼ αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, διʼ αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους κατʼ αὐτὸν. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος. νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς

PAulus apostolus Iesu Christi per uoluntatem dei, & Timotheus frater, ijs qui sunt Colossis sanctis ac fidelibus fratribus in Christo. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias agimus deo & patri domini nostri Iesu Christi, semper de uobis, cum oramus: quoniam audiuimus fidē uestram in Christo Iesu, & charitatem erga omnes sanctos, propter spem repositam uobis in cœlis, de qua prius audieratis per sermonem ueracem euangelij, quod peruenit ad uos, quemadmodum & in toto mundo etiam fructificat, sicut & in uobis, ex eo die quo audistis & cognouistis gratiam dei per ueritatē. Quemadmodum & didicistis ex Epaphra dilecto conseruo nostro, qui est fidus pro uobis minister Christi, qui & exposuit nobis uestram dilectionem in spiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuimus, non desiuimus pro uobis orare, & poscere, ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni sapientia & prudentia spirituali, ut ambuletis digne domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in agnitionem dei, omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriæ illius, ad omnē tolerantiā ac patiētiam cum gaudio, gratias agentes patri, qui idoneos nos fecit ad participationē sortis sanctorū in lumine, qui eripuit nos à potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum filij sibi dilecti, per quem habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionē peccatorum, qui est imago dei inconspicui, primogenitus uniuersæ creaturæ, quod per illum creata sint omnia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominatiōes, siue principatus, siue potestates. Omnia per illum, & in illum creata sunt, & ipse est ante omnia: & omnia per illum consistunt, & ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primas tenens: quoniam in illo complacitū est patri uniuersam plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare cuncta erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius per eundē, siue quæ in terra sunt, siue quæ in cœlis. Et uos qui quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nunc tamen reconciliauit in corpore carnis suæ per mortem, ut exhiberet uos sanctos, & irreprehēsibiles, & inculpatos in conspectu suo. Siquidem permanetis in fide fundati ac stabiles, nec dimoueamini à spe euangelij, quā audistis, quod prædicatū est apud uniuersam creaturam, quæ sub cœlo est, cuius factus sum ego Paulus minister. Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro uobis, & suppleo quod deerat afflictionū Christi in carne mea, pro corpore ipsius, quod est ecclesia, cuius ecclesiæ factus sum ego minister iuxta dispēsationem dei, quæ data est mihi in uos implendi sermonē dei, mysterium quod reconditum fuit a seculis, & à generationibus. Nunc autem patefactum est sanctis illius, quibus uoluit

O deus

ὁ θεὸς

ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅ ἐστι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἀπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομὴν ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος

deus notum facere, quæ sint diuitiæ gloriæ mysterij huius inter gentes, qui est Christus in uobis, spes gloriæ: quem nos annũciamus, admonentes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapiẽtia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu, ad quod etiam enitor, decertans secundum efficaciã eius, agentem in me per uirtutem.

Nam uolo uos scire, quantam sollicitu II dinẽ habeam de uobis, & his qui sunt Laodiciæ, & quotquot non uiderunt faciem meam in carne, ut consolationem accipiãt corda illorum, cum fuerint cõpacti in charitate, & in omnem opulentiam certe persuasionis intelligentiæ, in agnitionem mysterij dei, & patris, & Christi, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ recõditi. Hoc autem dico, ne quis uobis imponat probabilitate sermonis. Etenim cũ uis carne sim absens, tamen spiritu uobiscum sum, gaudens ac uidẽs uestrum ordinẽ, & soliditatẽ uestræ in Christũ fidei. Quẽadmodũ igitur accepistis Christum Iesum dominũ: ita in eo ambulate, sicut radices habeatis in illo fixas, & in illo superstruamini confirmemini cẽ per fidem, sicut edocti estis, exuberantes in ea cum gratiarum actione. Videte, ne quis sit, qui uos deprædetur per philosophiam & inanem deceptionem, iuxta cõstitutionem hominum, iuxta elementa mundi, & non iuxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & estis in illo completi, qui est caput omnis principatus ac potestatis, per quem & circũcisi estis circumcisione, quæ fit sine manibus, dum exuistis corpus peccatorum carnis per circumcisionem Christi, cõsepulti simul cum illo per baptismũ, in quo simul etiã cũ illo resurrexistis per fidem operationis dei, qui

excitauit

ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησε σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἃ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε, μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίξῃς, ἃ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἃ ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, διὰ ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας

excitauit illum ex mortuis. Et uos cũ essetis mortui per delicta & per præputiũ carnis uestræ, simul cum illo uiuificauit, cõdonãs nobis omnia delicta, deleto, quod aduersus nos erat, chirographo, quod erat cõtrarium nobis per decreta, & illud sustulit è medio, affixum cruci, expoliatósq; principatus ac potestates ostentauit palam, triumphãs de illis per semetipsum. Ne quis igitur uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi. Ne quis uobis palmam interuertat data opera per humilitatem & superstitionem angelorum, in ijs quæ non uidit fastuosus incedens, frustra inflatus à mente carnis suæ, nec obtinẽs caput, ex quo totum corpus per commissuras & compagines subministratum, & cõpactum, augescit augmento dei. Itaque si mortui estis cũ Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris, quæ omnia ipso pereunt abusu, iuxta præcepta & doctrinas hominũ, quæ uerbotenus quidem habent speciem sapientiæ per superstitionem, ac humilitatem animi, & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionẽ carnis.

Itaque si resurrexistis unà cum Chri III sto, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram dei sedens. Superna curate, non terrestria. Siquidem emortui estis, & uita uestra abscõdita est cum Christo in deo. Quandocunque Christus manifestatus fuerit, uita nostra, tunc & uos cum illo manifestabimini in gloria. Mortificate igitur membra uestra terrestria, stuprum, immũditiam, molliciem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulacrorum cultus, ob quæ uenire solet ira dei in filios

ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. Μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ὅπου οὐκ ἔνι ἕλλην καὶ ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. Ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφὴν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥ τις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. Διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὃ ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. Αἱ συναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. Οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. Οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. Καὶ πᾶν ὅ, τε ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ

intractabiles, inter quos ambulabatis quondam, cum uiueretis in his. Nunc autem deponite & uos omnia, iram, indignationē, maliciam, maledicentiam, turpiloquētiam ab ore uestro. Ne mentiamini alius aduersus alium, posteaquam exuistis ueterē hominem cum factis suis, & induistis nouū, qui renouatur ad agnitionem & imaginē eius, qui condidit illum, ubi nō est Græcus & Iudæus, circumcisio & præputiū, barbarus, Scytha, seruus, liber, sed omnia in omnibus Christus. Sitis igitur induti tanq̄ electi dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationum, comitatem, modestiam, mansuetudinem, lenitatem, sufferentes uos inuicem, & condonantes uobis mutuo, si quis aduersus aliquem habuerit querelam, quemadmodū & Christus cōdonauit uobis, ita & uos. Super omnia autem hæc, charitatem, quæ est uinculum perfectionis, & pax dei palmā ferat in cordib⁹ uestris, in quā & uocati estis in uno corpore, & grati sitis. Sermo Christi inhabitet in uobis opulēte cū omni sapientia. Docetéq; & commonete uos inuicem, cantiōibus & laudib⁹ & cantilenis spiritualibus cum gratia canētes in corde uestro domino. Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine domini Iesu facite, gratias agentes deo & patri per illum. Vxores, subditæ estote proprijs uiris, sicuti conuenit, in domino. Viri, diligite uxores, & ne sitis amarulēti aduersus illas. Filij, obedite parentibus in omnibus: hoc enim bene placet domino. Patres, ne prouocetis liberos uestros, ne despōdeant animum. Serui, obedite per omnia ijs qui domini sunt secundum carnem, non obsequijs ad oculum exhibitis, tanquam hominibus placere studentes, sed cum simplicitate cordis, timentes deum. Et quicquid feceritis, ex animo facite, tanquam dño

κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ χριστοῦ, διὸ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτοῦ, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν γνωρίουσι τὰ ὧδε. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ μάρκος ὁ ἀνεψιὸς βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτὸν, καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος ἰοῦστος. οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν ἱεραπόλει. Ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ δημᾶς. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν.

domino, & non hominibus, sciētes, quod à domino recipietis mercedem hæreditatis, nam domino Christo seruitis. Cæterū qui peccarit, reportabit peccatum suum, & non est personarum respectus.

Vos domini, æquitatem & æquabilitatē seruis exhibete, scientes, quod & uos habeatis dominum in cœlis. Obsecratiōi instate, uigilantes in ea cum gratiarū actione, orantes simul & pro nobis, ut deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod & uinctus sum, ut manifestem illud, sicut oportet me loqui. Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes. Sermo uester semper cum gratia, sit sale cōditus, ut sciatis, quomodo oporteat uos unicuiq; respondere. De omnibus rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilect⁹ frater, & fidus minister, & conseruus in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscat quid agatis, & cōsoletur corda uestra, unà cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex uobis: de omnibus, uobis exponent, quæ hic agantur. Salutat uos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus cōsobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata. Si uenerit ad uos, excipite eum, & Iesus qui uocatur Iustus, qui sunt ex circumcisione. Hi soli cooperarij sunt ad regnum dei, q fuere mihi solatio. Salutat uos Epaphras, qui ex uobis est seruus Christi, semper anxie laborans pro uobis in precationibus, ut stetis perfecti & completi in omni uoluntate dei. Testimonium enim illi perhibeo, quod habeat multum studium pro uobis, & his qui sunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli. Salutat uos Lucas medicus dilectus, & Demas. Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo illius est congregationem.

IIII

Ὅτ' ἂν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῶν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. Καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς· ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

& cum recitata fuerit à uobis epistola, facite, ut in & Laodicensiũ ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, ut uos q̃q; legatis. Et dicite Archippo: uide ministeriũ quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis uinculorum meorum. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ Τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

Missa è Rhoma per Tychicum & Onesimum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΠΡΩΤΗΣ ἐπιστολῆς.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ Ἀθηνῶν, ἑωρακὼς πρότερον αὐτοὺς, καὶ διατρίψας παρ' αὐτοῖς· ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη, ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν βεῤῥοίᾳ, καὶ ἐν Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν Κορίνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθε καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκούσαντες Θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι, πειρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι κατώδυνοι ἐγένοντο, ἀποστέλλει Τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. καὶ πρῶτον μὲν ἐπιστηρίζει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὥστε μὴ σαλεύεσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων. Χριστιανῶν γὰρ ἴδιον τὸ θλίψεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρέλαβον παρ' αὐτοῦ, ἀναστρέψασθαι, γράφει περὶ τῶν τελευτόντων, παραμυθούμενος αὐτοὺς, καὶ διδάσκων μὴ βαρέως φέρειν. οὐ γὰρ εἶναι τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀναστάσεως. ἔπειτα δὲ καὶ περὶ τῶν χρόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἄδηλον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωντες, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγελλομένῳ περὶ αὐτοῦ. ἔσεσθαι γάρ φησι τὴν παρουσίαν οὕτως, ὥστε τοὺς περιλειπομένους καὶ εὑρισκομένους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθάνειν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τῶν πάντων ἀλλαγὴν, διδάσκει. πρὸς τούτοις, προτρέπων αὐτοὺς βελτιοῦσθαι ἐν τοῖς ἤθεσι, προτρέπει αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τῷ κυρίῳ, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Thessalonica Macedoniæ metropolis est, unde & regiõis incolæ Thessalonicenses appellati. Hi in fide semel accepta, tanta cõstantia pstiterunt, ut & Pauli exẽplo, ciuiũ suorũ psecutiones, infracto & alacri ptulerint animo, nec ullo pseudapostolorũ suasu quiuerint ab euãgelica institutione deflecti. Quod ueritus Paulus, quẽ nõ latebat pseudapostolorũ improbitas, cũ ipsi non liceret illos inuisere, misit Timotheũ. Ex quo reuerso cũ didicisset illorum constantiã, collaudat eos, gratias agẽs deo. Atq; id quidẽ agit cap. primo & secundo. In cæteris duobus instituit eos in uarijs pietatis officijs, subindicans esse inter eos, qui nondũ omnino puri essent ab omni libidine, nec deesse, qui ocio dediti grauarent alios: item qui inquieti ipsi, turbarent ecclesiæ tranquillitatem, quos corripi iubet. Præterea qui de resurrectione nondum satis cõfirmatæ essent opinione, cũ defunctos ita lugerent, quasi perissent, ac nõ potius ad meliora demigrassent, hoc instituit atq; confirmat. Rursus alios disputasse de die aduẽtus dñi, quasi is præsciri præd[illegible]ssit, cũ incertus sit omnibus. Verũ eum ait subitum, & præter omniũ expectationẽ adfuturum, quo magis simus ad omne momentũ parati. Scripsit ab Athenis per Tychicum ministrũ, iuxta Græcorum inscriptionem: cui collegam addunt Onesimũ nostra argumenta, quæ incerto autore leguntur in uulgatis exemplaribus. FINIS.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ἐπιστολὴ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΩΤΗ.

Παῦλος καὶ σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ

AD THESSALONICENSES EPISTOLA PAVLI PRIMA.

Paulus & Siluanus & Timotheus ecclesiæ Thessalonicensium, in deo patre & dño Iesu Christo. Gratia uobis & pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo. Gratias agimus deo semp de omnib⁹ uobis, mẽtionẽ uestri facientes in precib⁹ nostris, indesinẽter memores uestri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permansistis in spe domini nostri Iesu Christi, corã deo & patre nostro, scientes fratres dilecti

ὑπὸ θεὸν πλὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπον πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοὶ τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν Φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν

à deo, electionẽ uestrã: quoniã euãgelium nostrũ fuit erga uos: nõ per sermonem solum, uerumetiam per uirtutẽ, & per spiritũ sanctum, percp certitudinẽ multã, quẽadmodum nostis, quales fuerimus inter uos, uestra causa. Et uos imitatores nostri facti fuistis, & domini, recipiẽtes sermonem cum afflictione multa, cum gaudio spíritus sancti, adeo ut fueritis exemplo omnibus credentibus in Macedonia, & Achaïa. A uobis enim ptonuit sermo domini: nõ solum in Macedonia & Achaïa, uerũetiã in omni loco fides uestra quæ est in deũ, dimanauit, ut non sit nobis necesse loqui quicquam. Siquidem ipsi de uobis annunciant, qualem ingressum habuerimus ad uos, & quomodo conuersi fueritis ad deũ à simulacris, ut seruiretis deo uiuenti & uera, & expectaretis filiũ eius de cœlis, quẽ excitauit à mortuis Iesum, qui liberat nos ab ira uentura.

Nam ipsi nostis fratres, introitũ nostrũ ad uos, cp nõ fuerit inanis, sed cp ante malis afflicti & contumelijs affecti, quẽadmodum scitis Philippis, audacter egerim⁹ in dño nostro ad loquendũ apud uos euãgelium dei, in multo certamine. Siquidẽ exhortatio nostra nõ fuit ex impostura, neq; ex immũdicia, neque cũ dolo, sed quemadmodũ probati fueram⁹ à deo, ut nobis cõmitteret euangeliũ: ita loquimur, nõ ut hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra. Neq; enim uncq; per sermonẽ adulationis uersati sumus, quemadmodũ nostis, nec per occasionẽ auaritiæ, deus est testis, neq; quærentes ex hominib⁹ gloriam, nec à uobis nec ab alijs, cũ possem⁹ in autoritate esse, tãquam apostoli Christi, sed fuim⁹ placidi in medio uestri, perinde ac si nutrix foueat suos filios, sic affectu propensi in uos, animo cupiebam⁹ impertire

uobis,

ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγόνατε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεός, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν, καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθὼς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ἡμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα

uobis, nõ solum euangeliũ dei, uerũetiam nostras ipsorum animas, propterea quod chari nobis facti estis. Meministis em̃ fratres laboris nostri, ac sudoris. Nocte enim ac die opus facientes ob id, ne cui uestrum essemus oneri, prædicauimus apud uos euangelium dei. Vos autem testes estis & deus, quam̃ sancte & iuste & inculpate uobiscum qui credebatis, uersati fuerimus: quemadmodum nostis, ut erga unũquẽque uestrum, tanquam̃ pater erga filios suos, fuerimus affecti, obsecrantes uos & consolantes & obtestantes, ut ambularetis digne deo, qui uocasset uos in suum regnum ac gloriam. Quapropter & nos gratias agimus deo indesinenter: quod cum accipere tis sermonem à nobis, quo deum discebatis, accepistis non sermonem hominũ, sed sicut erat uere sermonem dei, qui & agit in uobis credentibus. Vos enim imitatores facti estis fratres, ecclesiarum dei, quæ sunt in Iudæa, in Christo Iesu, quod eadem passi sitis & uos à proprijs contribulibus, quemadmodum & ipsi nos à Iudæis, qui ut & dominum occiderũt Iesum, & proprios prophetas, ita & nos persecuti sunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur, qui obsistunt nobis, ne loquamur gentibus, quo saluí fiant, ut expleant sua peccata semper. peruenit autem in illos ira in finem. Cæterũ nos fratres, orbati uobis ad spacium temporis aspectu, non corde, uehementius studuimus uidere faciem uestram, cum multo desiderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus, & semel & iterum, & obstitit nobis satanas. Nam quæ est uostra spes, aut gaudium, aut corona gloriationis, an non & uos, in conspectu domini nostri Iesu Christi, in eius aduentu? Vos enim estis

gloria

ἡμῶν ἡ χαρά.

Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν κατα-
λειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέ-
μψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διά-
κονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ
παρακαλέσαι ὑμᾶς ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν,
τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύ-
ταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμε-
θα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγο-
μεν ὑμῖν, ὅτι μέλομεν θλίβεσθαι, καθὼς
καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. διὰ τοῦτο κἀγὼ μη-
κέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πί-
στιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πει-
ράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν.
Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ'
ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πί-
στιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε
μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦ-
ντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς.
διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοὶ ἐφ' ὑμῖν,
ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀνάγκῃ καὶ θλίψει, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς
στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυ-
νάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν
ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς
ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέ-
ρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν
ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ
ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ
θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡ-
μῶν Ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν
ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος, πλε-
ονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλή-
λους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς
ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀ-
μέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θε-
οῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν
ἁγίων αὐτοῦ.

Τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς

gloria nostra & gaudium.

Proinde cum non amplius ferremus, III
uisum est nobis, ut Athenis resideremus soli, ac misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum dei, & adiutorem operis nostri in euangelio Christi, ut cõfirmaret uos, & consolaretur uos de fide nostra, ne quis turbaretur in afflictionibus his: Nam ipsi nostis, nos in hunc usum positos esse. Etenim cum apud uos essemus, prædicebamus uobis fore, ut afflictionem pateremur, quẽadmodum & euẽnit, & nostis. Quapropter & ego nõ amplius ferẽs, misi ad hoc, ut cognoscerem fidẽ uestram, ne quo pacto tentasset uos ille qui tentat, & inanis factus esset labor noster. Nuper autem cum uenisset Timotheus ad nos à uobis, & annunciasset nobis fidem ac dilectionem uestrã, & quod habeatis memoriam nostri bonam semper, desiderantes nos uidere, quemadmodum nos quoque uos. Idcirco consolationem accepimus fratres per uos super omni afflictione & necessitate nostra, per uestram fidem. Quoniam nunc uiuimus, si uos statis in domino. Quam enim gratiarum actionẽ possumus deo rependere de uobis super omni gaudio, quod gaudem⁹ propter uos in cõspectu dei nostri, nocte ac die supra modum orantes, ut uideamus uestram faciẽ, & suppleamus quæ desunt fidei uestræ. Ipse uero deus & pater noster & dominus noster Iesus Christus dirigat uiam nostrã ad uos. Vos autem dominus abundãtes & exuberantes faciat mutuã inter uos charitate, & in omẽs, quemadmodum & nos in uos, ut confirmet corda uestra, irreprehensibilia in sanctimonia corã deo & patre nostro, in aduentu domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius.

Quod superest igitẽ fratres, rogamus uos IIII
&

καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς πα-
ρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περι-
πατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλ-
λον. οἴδατε γάρ, τίνας παραγγελίας ἐδώκα-
μεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι
θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχε-
σθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκα-
στον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγι-
ασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, κα-
θάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν,
τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ
πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκ-
δικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς
καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμε-
θα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκα-
θαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθε-
τῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν, τὸ
δόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς ὑ-
μᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔ-
χετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδί-
δακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ γὰρ
ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς,
τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν
δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον, καὶ
φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ
ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑ-
μῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγείλαμεν, ἵνα περι-
πατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μη-
δενὸς χρείαν ἔχητε. Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνο-
εῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ
λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔ-
χοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Ἰη-
σοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θε-
ὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἄξει
σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λό-
γῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλει-
πόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ
μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς
ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγ-
γέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβή-
σεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ
ἀναστήσονται

& adhortamur per dominũ Iesum, quemadmodum accepistis à nobis, quomodo oporteat uos uersari, & placere deo, ut abũdetis magis. Nostis enim, quæ præcepta dederimus uobis per dominum nostrum Iesum. Hæc enim est uoluntas dei, sanctificatio uestra, ut abstineatis à fornicatione, & sciat unusquisq; uestrum suum uas possidere, cum sanctificatione & honore, nõ cũ affectu concupiscentiæ, quemadmodũ & gentes, quæ non nouerunt deum, ne quis opprimat ac fraudet in negocio fratrẽ suũ, propterea q; ultor est dominus de omnibus his, quemadmodum & ante diximus uobis, ac testati sumus. Non enim uocauit nos deus immundiciæ causa, sed ad sanctificationem. Proinde qui reiicit, non reiicit hominem, sed deum, qui dedit spiritum suum sanctum in uos. Cæterum de fraterna charitate non necesse habetis, ut scribam uobis. Ipsi namque diuinitus docti estis, ut diligatis uos inuicem. Nam & facitis hoc erga cunctos fratres, qui sunt in tota Macedonia. Obsecramus autem uos fratres, ut abundetis magis, & in hoc incũbatis, ut quieti sitis, & agatis res proprias, & operemini propriis manibus uestris, sicuti uobis præcepimus, ut uos geratis honeste erga extrarios, & nulla re uobis sit opus. Cæterum nolo uos ignorare fratres de ijs qui obdormierunt, ne doleatis, quẽadmodum & cæteri non habentes spem. Nam si credimus, quod Iesus mortuus est & resurrexit, sic & deus eos qui obdormierunt per Iesum, adducet cum illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quod nos qui uiuemus & reliqui erimus in aduentũ domini, nequaquam præueniemus eos qui dormiunt. Quoniam ipse dominus cũ hortatu, & uoce archangeli, ac tuba dei descendet de cœlo, & mortui in Christo resurgent

ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνιδίως αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς ἠοὶ φωτός ἐστε, καὶ ἠοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ὄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. Ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπρισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῶ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε

resurgent primum, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus simul cum illis rapiemur in nubibus in occursum domini in aëra, & sic semper cum domino erimus. Proinde consolemini uos mutuo sermonibus his.

Porrò de temporibus & articulis temporum fratres, nō est opus, ut uobis scribam. Ipsi enim planè scitis, quod dies ille domini, ut fur in nocte, ita uenturus sit. Cū em̄ dixerint, pax & tuta omnia, tūc repentinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At uos fratres, non estis in tenebris, ut dies ille uos tanquam fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij diei: non sumus noctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & cæteri, sed uigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrij. At nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracem fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non constituit nos deus, ut iram nobis concitemus, sed ut salutem consequamur per dominū nostrū Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cum illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autem uos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut habeatis illos in summo precio per charitatē propter opus illorum: pacem habete cum illis. Obsecramus autē uos fratres, monete inordinatos, consolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed semper quod bonum est, sectemini, tum erga uos inuicem, tum erga omneis. Semper gaudete,

χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητίας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς. καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοί, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

Πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

gaudete, indesinenter orate, in omnib⁹ gratias agite. Hæc enim est uoluntas dei per Christum Iesum erga uos. Spiritū ne extinguatis, ꝓphetias ne aspernemini. Om̄ia probate: quod bonum fuerit, tenete. Ab omni specie mala abstinete. Ipse aūt deus pacis sanctificet uos totos. Et integer uester spirit⁹, & anima & corpus, ita ut in nullo possitis culpari, in aduentu domini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum osculo sancto. Adiuro uos per dominū, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τινὲς ἀπὸ θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἄτακτοι περιερχόμενοι, τοὺς ἀδελφοὺς ἀφήρπαζον, ὡς ἤδη τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἐνστάσης. ἠπάτων δὲ τοὺς ἀκούοντας, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοῦτο δηλοῦντος, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν αὐξάνουσαν. καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρουσι διὰ τὸν χριστόν. καὶ παραμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς ἐσομένης ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν αὐτοὺς ἐκδικούντων. ἔπειτα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεσθαι, μηδὲ θροεῖσθαι αὐτοὺς, μή τε διὰ πνεύματος, μή τε ὡς αὐτοῦ γράψοντος, μήθ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτήν. μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτὴν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτὴν ὁ ἀντίχριστος, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, οὗ τὴν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψευδοῦς κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει. εἶτα παραινέσας αὐτοῖς στήκειν γενναίως, καὶ κρατεῖν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγγέλλει μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀποβάλλειν αὐτούς. εἶναι γὰρ καὶ περιέργους καὶ πλάνους ἐδήλωσε τοὺς τοιούτους. καὶ καθόλου δὲ παρήγγειλε τὸν μὴ ὑπακούοντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῦτον ἀπεσυνάγωγον γίνεσθαι. καὶ λοιπὸν ἐπευξάμενος αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν, τὸν ἀσπασμὸν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον εἶναι πάσης ἐπιστολῆς δεδήλωκεν.

P In secundā

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES POSTERIOREM ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuisendi Thessalonicenses, per epistolam confirmat illorũ animos, ut fortiter ferant illatas ob Christum afflictiones, nec ipsis defuturum præmium, nec aduersarijs uindictam. Rursum de die aduentus domini, de quo nonnihil attigerat in epistola superiori, monet, ne quid cõmouerentur quorundam dictis, qui asseuerabant illum iam instare, tecte, sicuti putant, significans, prius abolendum Rhomanum imperium, ac deinde uenturum Antichristum. Attentius etiam inculcat, coërcendos esse, qui ocio & curiositate sua turbarent quietem & ordinẽ publicum, & ad opus adigendos, cum ipse Paulus apud eos manibus suis laborarit. Scripsit Athenis per eosdem, per quos misit priorem epistolam, ut nostra docent argumenta. FINIS.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΪΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD THESSALONICENSES EPISTOLA SECVNDA.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν

PAulus & Siluanus ac Timotheus, ecclesiæ Thessalonicensium in deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratia sit uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias agere debemus deo semper de uobis fratres, ut par est, quod uehementer augescit fides uestra, & exuberat mutua uestra omnium charitas, cuiusq; in alterum, adeo ut nos ipsi de uobis gloriemur in ecclesijs dei, de tolerantia uestra & fide, sup omnibus pſecutioibus uestris, & afflictionibus, quas sustinetis, documẽtũ iusti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro q̃ & patimini. Siquidẽ iustũ est apud deũ, reddere ijs qui affligũt uos, afflictionem

θλῖψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐν δοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

ΕΡΩΤΩΜΕΝ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μηδὲ θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει

afflictionem, & uobis qui affligimini relaxationem nobiscum, cum reuelabitur dominus Iesus de cœlo, cum angelis potentiæ suæ, cum incendio flammæ, qui infligit ultionem ijs, qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi, qui pœnam luent, interitum æternũ, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, cum uenerit, ut glorificetur in sanctis suis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, q̃ fides habita sit testimonio nostro erga uos in die illo, ad quod etiã oramus semper pro uobis, ut uos dignos habeat ista uocatione deus noster, & compleat oẽ bonum propositum bonitatis, & opus fidei cũ potentia, ut illustretur nomen domini nostri Iesu Christi per uos, & uos per illum, iuxta gratiam dei nostri & domini Iesu Christi.

ROgamus autem uos fratres, per ad- II
uentum domini nostri Iesu Christi, & nostri aggregationem in illum, ne cito dimoueamini à mente, neq; turbemini, neq; per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam, tanquam à nobis profectam, quasi instet dies Christi, ne quis uos decipiat ullo modo, quoniam non aduenerit dominus, nisi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille sceleros us, filius perditus, qui est aduersarius, & effertur aduersus omnem, qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei sedeat, ostentans seipsum esse deum. An non meministis, quod cum adhuc essem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat scitis, nempe, ut ille reueletur in suo tempore. Nam mysterium nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præsentia teneat, donec è medio tollatur, & tũc patefiet iniquus ille, quem dominus

ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανίᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

III τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος,

conficiet spiritu oris sui, & abolebit claritate aduentus sui, cuius est aduentus secundum operationem satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigijs mendacibus, & cum omni deceptione iniusticiæ, in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt in hoc, ut salui fierent. Et propterea mittet illis deus efficaciam illusionis, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui nõ crediderunt ueritati, sed approbauerunt iniusticiam. Nos autem debemus gratias agere deo semper de uobis, fratres dilecti à domino, quod elegerit uos deus ab initio in salutẽ, per sanctificationẽ spiritus: ac fidem ueritatis, ad quod uocauit uos per euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ domini nostri Iesu Christi. Itaq; fratres state, & tenete institutiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Ipse uero dominus noster Iesus Christus, & deus ac pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam per gratiam, consoletur uestra corda, & stabiliat uos in omni sermone & opere bono.

III Quod superest, orate fratres pro nobis, ut sermo domini currat & glorificetur, sicut & apud uos, & ut eripiamur ab absurdis ac peruersis hominibus. Non enim omnium est fides, sed fidelis est dominus, qui stabiliet uos, & custodiet à malo. Confidimus autem per dominum de uobis, quod quæ præcipimus uobis, & faciatis, & facturi sitis. Porrò dominus dirigat uestra corda in dilectionem dei, & in expectationem Christi. Præcipimus autem uobis fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut subducatis uos ab omni fratre, qui inordinate se gerit, & non iuxta

καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβεν παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐλάβομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ὑμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώῃ ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

uxta institutiõem quam accepit à nobis. Nam ipsis scitis, quomodo oporteat imitari nos: quoniam non inordinate gessimus nos inter uos, neq; gratis panem accepimus à quoq;, sed cũ labore & sudore nocte diéq; facientes opus, ad hoc ne cui uestrum essemus oneri. Non, quod id nobis non liceat, sed ut nosmetipsos formã exhiberemus uobis ad imitandum nos. Etem̃ cũ essemus apud uos, hoc præcipiebamus uobis, ut si quis nollet operari, is nec ederet. Audimus enim quosdã uersantes inter uos inordinate, nihil opis facientes, sed curiose agentes. Iis autem qui sunt istiusmodi, præcipimus & obsecramus per dñm nostrũ Iesum Cristũ, ut cũ quiete operantes, suũ ipsorũ panem edant. Vos aũt fratres, ne defatigemini in bñfaciẽdo. Quod si quis nõ obedit sermoni nostro, per epistolam hunc indicate: & ne cõmercium habeatis cum illo, ut pudore suffundat: neq; uelut inimicum habeatis, sed admonete ut fratrem. Ipse autẽ dominus pacis det uobis pacem semper omnibus modis. Dominus sit cum om̃ibus uobis. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus uobis. Amen.

Missa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑυτὶν ὡμὶσέλα ἀπὸ μακεδονίας, ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἰωνιόλης ἄυτη. ὧν τῆ ἐφέσῳ ἄνεσ ιουδαΐζοντες ἐπεχείρουν ἐπεισδιδασκαλεῖν, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους προφάσει τοῦ νόμου. τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, προτρέπεται τιμόθεον ἐκεῖ προσμεῖναι πρὸς λύσιν θωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολήν, καὶ πρῶτον μὲν ὑπομιμνήσκει τιμόθεον, εἰδότα τὴν ὧν χρισῶ πίσιν, διδάσκων αὐτὸν περὶ τοῦ νόμου καλῶς τοὺς ἀπὸ τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας λαλοῦντας, ἐπιλιμᾶν τε αὐτόις. ὧν γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμῶν ὁ ἀλέξανδρος ναυαγήσαντας περὶ τὴν πίσιν, παρέδωκε τῷ σατανᾶ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλεσιαστικοὺς περὶ προσευχῆς, πῶς καὶ πῶ, καὶ περὶ τίνων δεῖ προσεύχεσθαι, περὶ τῶν σιγᾶν ὧν ἐκκλησίας τὰς γυναῖκας, καὶ μᾶλλον μανθάνειν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, πῶς καὶ οἵους εἶναι δεῖ τοὺς καθισαμένους. περὶ οὗ ὧν τῆ ἐκκλησίᾳ χηρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν χρὴ ταύτας καταλέγεσθαι, καὶ οἵας εἶναι δεῖ, καὶ πῶς αὐταῖς δεῖ προσέχειν περὶ τῶν σωφρονεῖν τοὺς νεωτέρους, καὶ γαμεῖν μᾶλλον, καὶ μὴ ἀργῶς ζῆν. περὶ τῶν πρεσβυτέρων τοὺς πλυσίους, μὴ ὑφηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλούτῳ. περὶ τούτων διατεταγμένος προτρέπεται αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, μηδὲ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηκέτι ὑδροποτεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῆ διδασκαλίᾳ, εἰδότα, ὅτι σωθήσονται ἄνεσ οἱ πίστεως, διδάξας δὲ καθαρὰ εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ πρὸς γέλωτας αὐτῶν ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐμφιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ' αἷς ἄνεσ καυχώμενοι πρέπεσθαι τῆ πίστει, ὑστερεῖ τοῦ πλοῦτου τοῦ ἐπιούσιου.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TImotheū matre Iudæa, sed Christiana, patre Græco, Paulus in ministerium adoptarat, probæ indolis iuuenē, & sacris literis eruditū, quē tamē ob Iudæos coactus est circūcidere. Quoniā aūt huic ecclesiarū curā delegarat, sicut & Tito, quas ipse nō poterat adire, instituit eū in functione episcopali, & in disciplina ecclesiæ, nō sic admonens ut discipulū, sed ut filiū, & collegā. Id quo cū maiore faciat autoritate, subinde apostolicam autoritatem sibi uindicat. Admonet aūt, ut reiectis, qui Iudaicas fabulas inuehērēt, ea doceret, quæ essent fidei & charitatis: deinde principū licet ethnicorū, autoritatē, quoniā hinc pendebat ordo ciuitatis, & tranquillitas rei publicæ, adeo non spernendā Christianis, ut p̄ his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu ecclesiastico, quid mulieres, præscribit. Episcopū depingit cum sua familia. Atq; hæc fermè tribus primis capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborū delectu, de uitando cōiugio. Mox docet, qualē se præstare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & ecclesiæ stipe alendas, erga adolescentiores & suspectæ etiānum ætatis. Ad hæc præscribit, quid præcipere debeat dominis, quid seruis, quid diuitib⁹: admonens modis omnibus reiiciendas contentiosas quæstiones sophistarum, inanī doctrinæ speciē sese uenditātiū. Scribit è Laodicea p̄ Tychicū diaconū. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χρισοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ὧν πίσει· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ὧν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶν μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις, καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ὧν πίσει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου, ὧν τινες ἀστοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσαις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χρισῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με

AD TIMOTHEVM EPISTOLA PRIMA.

PAulus apostol⁹ Iesu Christi iuxta delegatiōem dei seruatoris nostri, & domini Iesu Christi, q est spes nostra, Timotheo germano filio in fide. Gratia, misericordia, pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo domino nostro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Ephesi, cum proficisceret in Macedoniam: ita facito, ut denuncies quibusdam, nec diuersam sequātur doctrinā, nec attendant fabulis & genealogijs nunquam finiendis, quæ quæstiones præbent magis quam ædificationem dei, quæ est p fidem. Porrò finis præcepti, est charitas ex puro corde, & conscientia bona, & fide nō simulata. A quibus quod aberrarunt quidam, deflexerunt ad uaniloquium, uolentes esse legis doctores, nō intelligētes quæ loquuntur, neque de quibus asseuerant. Scimus autem, quod bona sit lex, si quis ea legitime utatur, sciens illud, quod iusto lex nō sit posita, sed iniustis & inobsequētibus, impijs & peccatoribus, irreuerētibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ aduersetur secundum euangelium gloriæ beati dei, quod concreditū est mihi. Et gratiam habeo, qui me potentem reddidit Christo Iesu domino nostro, quia fidelē

με ἠλέησατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι· διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν

EPISTOLA

me iudicauit, ponẽdo in ministerium, qui prius eram blasphemus, & persecutor, & uiolentus, sed & misericordiam adeptus sum, quod ignorans fecerim per incredulitatem. Exuberauit autem supra modum gratia domini nostri cum fide & dilectione, quæ est per Christũ Iesum. Certus sermo & dignus, quem modis omnibus amplectamur, quod Christus Iesus uenit in mũdum, ut peccatores saluos faceret, quorum primus sum ego. Verum ideo miseri cordiã sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnem dementiam ad exprimendum exemplar ijs, qui crediturí essent in ipso, in uitam æternam. Regi autem seculorum immortali, inuisibili, soli sapienti deo honor, gloria, in secula seculorum, amen. Hoc præceptum cõmendo tibi fili Timothee, iuxta prophetias quæ de te præcesserunt, ut milites in eis bonam militiam, habens fidem & bonam conscientiã, qua repulsa nõnulli circa fidem naufragiũ fecerunt, quorum de numero est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant non maledicere.

Adhortor igitur, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellatiões, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus in eminentia constitutis, ut placidam ac quietam uitam degamus cum omni pietate & honestate. Nam hoc bonũ est & acceptum coram seruatore nostro deo, qui cunctos homines uult saluos fieri, & ad agnitionẽ ueritatis uenire. Vnus enim deus, unus etiã conciliator dei & hominũ, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum pretium redẽptionis pro omnibus, ut esset testimoniũ temporibus suis, in quod positus sum ego præco & apostolus. Veritatem dico in Christo, non mentior, doctor gentium

cum

ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα, καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης. πιστὸς ὁ λόγος. εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊσταμένον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. εἰδέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ δίλογους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνὰς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς

AD TIMOTHEVM I.

cũ fide & ueritate. Volo igitur orare uiros in omni loco sustollentes puras manus absque ira & disceptatione. Cõsimiliter & mulieres in amictu modesto, cum uerecundia & castitate ornare semetipsas, nõ tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut uestitu sumptuoso, sed quod decet mulieres, profitentes pietatem per opera bona. Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Cæterum mulieri docere nõn permitto, neque autoritatem usurpare in uiros, sed esse in silentio. Adam enim prior formatꝰ est, deinde Eua. & Adam non fuit deceptus, sed mulier seducta obnoxia facta est trãsgressioni, salua tamen fiet per generationem liberorũ, si manserint in fide ac dilectione & sanctificatione cum castitate.

Indubitatus sermo. Si quis episcopi munus appetit, honestum opus desiderat. Oportet igitur episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris maritum, uigilãtem, sobriũ, modestũ, hospitalẽ, aptum ad docendum, non uinolentũ, nõ percussorẽ, nõ turpiter lucri cupidũ, sed æquũ, alienũ à pugnis, alienum ab auaritia, qui suæ domui bene præsit, qui liberos habeat in subiectione cũ omni reuerentia. Quod si quis propriæ domui præesse nõ nouit, quomodo ecclesiã dei curabit? Nõ nouitiũ, ne inflatus in condẽnationẽ incidat calumniatoris. Oportet aũt illũ & bonũ habere testimoniũ ab extraneis, ne in probrũ incidat, & laqueum calumniatoris. Ministros itidem compositos, nõ bilingues, non multo uino deditos, non turpiter lucri auidos, tenentes mysterium fidei cum pura conscientia. atq; hi probentur prius, deinde ministrent sic, ut nemo possit illos criminari. Vxores similiter modestas, non calumniosas, sobrias, fidas in omnibus. Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis re-

cte

λῶς προϊσάμενοι, πολὴ παῤῥησίαν περιποιοῦνται ἑαυτοῖς καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμος ἐστίν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν

ἐν

EPISTOLA

cte præsint, & proprijs familijs. Nã qui bene ministrauerint, gradum sibi bonum acquirunt: & multam libertatem in fide, quæ est in Christo Iesu. Hæc tibi scribo, sperãs fore, ut ueniam ad te cito. Quod si tardius uenero, ut noris quomodo oporteat in domo dei uersari, quæ est ecclesia dei uiuentis, columna & stabilimentum ueritatis. Et citra controuersiam magnum est pietatis mysterium. Deus manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, uisus est angelis, prædicatus est gentibus, fides illi habita est in mundo, receptus est in gloria.

IIII

Spiritus autem certo loquitur, quod in posterioribus temporibus desciscent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationẽ falsiloquorum, cauterio notatam habentiũ cõscientiã, prohibentiũ contrahere matrimoniũ, iubentiũ abstinere à cibis, quos deus creauit ad sumendum cũ gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerũt ueritatẽ, quod quicquid creauit deus, bonũ sit: & nihil reijciendum, si cum gratiarũ actione sumatur. Sanctificatur em̃ per sermonem dei, ac precationẽ. De his, si cõmonefeceris fratres, bonus eris minister Iesu Christi, enutritus in sermonib⁹ fidei, bonæq; doctrinæ, quam usq; secutus es. Cæterũ prophanas & aniles fabulas reijce, quin potius exerce temetipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio, paulum habet utilitatis: at pietas ad oñia utilis est, ut quæ promissiones habeat uitæ præsentis ac futuræ. Indubitatus sermo dignus q; cognosci, qui omnib⁹ modis approbetur. Nã in hoc & laboram⁹ & probris afficimur, q; spem fixam habemus in deo uiuente, qui est seruator omniũ hominũ, maxime fidelium. Præcipe hæc & doce. Nemo tuam iuuentutem despiciat, sed esto forma fidelium

in

ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου. πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἴ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα, καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίλημπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξένισεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιέρχεσθαι τὰς οἰκίας, οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ, λοιδορίας χάριν.

ἤδη

AD TIMOTHEVM I.

in sermone, in cõuersatione, in dilectione, in spiritu, in fide, in puritate. Donec uenero attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Ne neglexeris quod in te est donum, quod datũ est tibi p prophetiã cũ impositione manuum, autoritate sacerdotij. Hæc exerce, in his esto, ut tuus profectus manifestus sit in oñibus. Attẽde tibi ipsi & doctrinæ, persiste in his. Nam id si feceris, te ipsum seruabis, & eos qui te audierint.

Seniorẽ ne sæuius obiurges, sed adhortare ut patrem, iuniores ut fratres, mulieres natu grandiores ut matres, iuniores ut sorores cum omni castitate. Viduas honora, quæ uere uiduæ sunt. Quod si qua uiduæ liberos aut nepotes habet, discãt primum propriam domũ pie tractare, & uicem rependere maioribus. Hoc em̃ est honestũ & acceptum corã deo. Porrò quæ uere uidua est ac desolata, sperat in deo, & perseuerat in obsecrationibus ac precationibus noctu diecq. Porrò quæ in delitijs uersatur, ea uiuens mortua est. Et hæc præcipe, ut irreprehensibiles sint. Quod si qua suis & maxime familiaribus nõ prouidet, fidẽ abnegauit, & est infideli deterior. Vidua allegatur uõ minor annis sexaginta, quæ fuerit uiri uxor, in operibus bonis hominũ testimonio cõprobata, si filios educauit, si fuit hospitalis, si sanctorum pedes lauit, si afflictis subministrauit, si in oñi opere bono fuit assidua. Porrò iuniores uiduas reijce. cũ enim lasciuire cœperint aduersus Christũ, nubere uolunt, habentes condẽnationẽ, quod primã fidem reiecerint: si mul aũt & ociosæ discunt circũire domos. Imò nõ solũ ociosæ, uerumetiã garrulæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet. Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionẽ dare aduersario, ut habeat maledicẽdi causam.

Iam

ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν, ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ. εἴ τις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφή, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. καὶ ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλὰ οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύναται.

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσι, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοί, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπισάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀλη-

θείας

Iam enim nõnullæ defluxerũt, secutæ satanã. Quod si quis fidelis, aut si qua fidelis habet uiduas, suppeditet illis, & non oneretur ecclesia: ut ijs quæ uere uiduæ sũt, suppetat. Qui bene præsunt presbyteri, dupli ci honore digni habeantur: maxime ij, qui laborant in sermone & doctrina. Dicit enim scriptura: Boui trituranti nõ obligabis os. Et, Dignus est operarius mercede sua. Ad uersus presbyterum accusationẽ ne admiseris, nisi sub duobus aut tribus testibus. Eos qui peccant, corã omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant. Obtestor in conspectu dei & domini Iesu Christi & electorum angelorum, ut hæc serues sine præcipitatione iudicij, nihil faciens iuxta propẽsionem animi. Manus cito ne cui imponas, neque cõmunices peccatis alienis. Temetipsũ purũ serua. Ne posthac bibas aquã, sed uino paululo utere propter stomachũ tuum, & crebras tuas infirmitates. Quorũdam hominũ peccata ante manifesta sũt, præcedentia ad iudiciũ, quosdam uero & subsequuntur. Consimiliter & bona opera ante manifesta sunt, & ea quæ secus habent, occultari nõ possunt. Quicũq; sub iugo sunt serui, suos dominos omni honore dignos ducant, ne nomẽ dei & doctrina male audiat. Qui uero fideles habẽt dños, ne cõtemnant, quod fratres sint, sed magis inseruiant, quod fideles sint ac dilecti, qui beneficentiæ participes sunt. Hæc doce & exhortare. Si quis diuersam sequitur doctrinã, & nõ accedit sanis sermonibus dñi nostri Iesu Christi, & ei quæ secundũ pietatẽ est doctrinæ, is inflatus est, nihil sciẽs, sed insaniens circa quæstiones ac disputationũ pugnas, ex quibus nascitur inuidia, contentio, maledicentia, suspiciones malæ, superuacaneæ conflictationes hominum mente corruptorũ, & quib⁹ adepta est ueritas

θείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίσασο ἀπὸ τῶν τοιούτων, ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα. ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπιλήπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγειλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικοὺς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. ὦ Τιμόθεε τὴν πα-

ραθήκην

ritas, qui existimant quæstum esse pietatem. Seiungere ab ijs qui eiusmodi sunt. Est autem quæstus magnus, pietas cũ animo sua sorte contento. Nihil enim intulimus in mundũ, uidelicet nec efferre quicquam possumus: sed habentes alimẽta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt in tentationem, & laqueum, & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. Siquidẽ radix omnium malorum est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerunt doloribus multis. Tu uero homo dei, ista fuge. sectare autem iusticiam, pietatem, fidẽ, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende uitam æternam, ad quam & uocatus es, & professus es bonam professionem coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuificat omnia, & Iesu Christi, qui testatam fecit sub Pontio Pilato bonam professionem, ut serues præceptum, immaculatus, irreprehensibilis, usque ad apparitionem domini nostri Iesu Christi, quã temporibus suis ostensurus est ille beatus & solus princeps, rex regnãtium, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quẽ uidit nemo hominum, neque uidere potest, cui honor & imperium sempiternũ, amẽ. His q diuites sunt in præsenti seculo præcipe, ne elato sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in deo uiuente; qui præbet nobis omnia affatim ad fruẽdum, ut bene faciant, ut diuites sint operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendum, libenter cõmunicantes, recõdentes sibijpsis fundamentum bonum in posterum, ut apprehendãt æternam uitam. O Timothee de-

γακατάθηκίω φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγειλάμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας τῆς πακατιανῆς.

positum seruа, deuitans prophanas uocũ inanitates, & oppositiones falsò nominatæ scientiæ, quam nonnulli profitentes, circa fidem aberrauerunt. Gratia sit tecum. Amen.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est Metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Τὸν μὲν ἐλθεῖν ἐμὲ πάλιν πρὸς ὑμᾶς ἐλπίζω, ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. ὃς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσι, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήμφθη ἐν δόξῃ. Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πλάνοις πνεύμασι καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυστηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ἃ ὁ θεὸς ἔκτισε πρὸς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς καλὸς ἔσῃ διάκονος Χριστοῦ Ἰησοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας ἣν παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ. γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν· ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου. πρεσβυτέρου μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο γὰρ ἔστι δεκτὸν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπικε ἐπὶ θεὸν καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν· ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκε. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα γεγονυῖα, ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρίμα ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν· ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιερχόμεναι τὰς οἰκίας, οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν· ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. εἰ τις πιστὸς ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφή· βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις, καὶ ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐπὶ δυσὶ ἢ τρισὶ μάρτυσιν. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις· σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλὰ οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχον καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ ἔργα τὰ καλὰ πρόδηλα, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύναται. ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. εἰ δέ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραί, διαπαρατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα· ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραϋπαθίαν. ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαι σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον ἀνεπίληπτον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων οὐδὲ ἰδεῖν δύναται· ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον. ἀμήν. τοῖς πλουσίοις τοῦ αἰῶνος τούτου παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐπὶ θεῷ τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν· ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς ὄντως ζωῆς. ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας τῆς πακατιανῆς.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM POSTERIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAM.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditꝰ fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quod Rhomæ in uinculis haberetur, literis eum confirmat, ne persecutionũ procellis deijciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam, pietatis prætextu ueram pietatem subuertentes: itáq; sese iactantes, quasi in uerbis, sit Christiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, secq; iam à plerisq; destitutum, iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Rhomam ueniat. Scripsit Rhomæ, cum iterum ad Neronis tribunal sisteretur.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ· πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ· μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμέ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν. δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω· ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελος καὶ Ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαιότερον ἐζήτησέ με καὶ εὗρε· δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε βέλτιον σὺ γινώσκεις. σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι· σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Χριστοῦ Ἰησοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ· ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω· δώσει γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνησόμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει· ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ θεοῦ μὴ λογομαχεῖν, ἐπὶ οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο· ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει, ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Φίλητος, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τῶν τινων τὴν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκε, σφραγῖδα ταύτην ἔχων· ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα κυρίου. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμήν, ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γεννῶσι μάχας· δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῴη αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα. τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί· ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι· καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωσεῖ, οὕτω καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν· ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. σὺ δέ μου παρηκολούθησας τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις· οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος. καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται· πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνων ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος. διαμαρτύρομαι οὖν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσι, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πλήρωσον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής· οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως· Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην· Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν· Λουκᾶς ἐστιν μόνος μετ' ἐμοῦ. Μᾶρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρῳάδι παρὰ Κάρπῳ ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο· ἀποδώσει αὐτῷ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου· λίαν γὰρ ἀντέστη τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι παρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐτοῖς λογισθείη. ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος. ῥύσεται δέ με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ· Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος καὶ Πούδης καὶ Λίνος καὶ Κλαυδία καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης.

AD TIMOTHEVM EPISTOLA SECVNDA.

PAulus apostolꝰ Iesu Christi, per uoluntatem dei, secundum promissionẽ uitæ, quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio. Gratia, misericordia, pax à deo patre, & Christo Iesu domino nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cum pura conscientia, quod citra ullam intermissionem faciam de te mentionem in precationibus meis noctu dieque, desiderans te uidere, memor tuarum lachrymarum, ut gaudio replear, ubi commonefactus fuero eius, quæ est in te non simulatæ fidei, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica. Certum autem scio, quod in te quoque. Quam ob causam cõmonefacio te, ut suscites donum dei, quod est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis deus spiritum timiditatis, sed potentiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igitur te pudeat testimonij domini nostri, neq; te pudeat mei, qui sum uinctus illiꝰ, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potẽtiam dei, q saluos fecit nos, & uocauit uocatione sancta, non secundũ opera nostra, sed secũdũ suũ propositũ & gratiã, quæ data quidem est nobis per Christũ Iesum ante tẽpora æterna, sed palàm facta est nunc per apparitionem seruatoris nostri Iesu Christi,

καταργήσαντος μὲν δὴ θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γάρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελος καὶ ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων. ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω. δῴη γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ συναπεθάνομεν,

qui mortẽ quidẽ aboleuit,uitam autem in lucem produxit,ac immortalitatẽ per euãgelium,in quod positus sũm egõ præco & apostolus,ac doctor gentium,quã ob causam & hæc patior,attamen non erubesco. Noui enim certusq; sum, q̃ is cui credidi, potens sit depositũ meũ custodire in illũ diem. Formã habeto sanorum sermonũ, quos à me audisti cũ fide & charitate,quæ est in Christo Iesu.Egregium depositũ serua to per spiritum sanctum, qui inhabitat in nobis. Nosti hoc,quod auersati fuerint me omẽs,qui sunt in Asia,quorũ est Phygelus & Hermogenes. Det misericordiam dominus Onesiphori familiæ,quoniã sæpe me refocillauit,& de catena mea nõ erubuit:sed cũ esset Rhomæ,studiosius quæsiuit me,& inuenit. Det ei dominus,ut inueniat misericordiã apud dominũ in die illo. Et in q̃ multis Ephesi ministrauerit, melius tu nosti.

Tu igit̃ fili mi,fortis esto in gratia,quæ est per Christum Iesum, & in his, quæ audisti à me per multos testes.Hæc cõmẽda fidelibus hominibus,qui erunt idonei, ut alios quoq; doceant. Tu igitur feras afflictionẽ,ut bonus miles Iesu Christi. Nemo qui militat, implicatur uitæ negotijs, ut ei q̃ se in militiã delegit, placeat. Quod si certet etiã aliquis,non coronatur, nisi legitime certauerit. Laborãtẽ agricolã oportet primũ de fructibus percipere. Cogita quæ dico. Det enim tibi dominus in omnibus intellectũ. Memento,Iesum Christũ resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum euangelium meum,in quo malis affligor,quasi facinorosus usq; ad uincula. At sermo dei nõ fuit uinctus.Propterea omĩa suffero propter electos,ut & ipsi salutem cõsequant̃,quæ est in Christo Iesu,cum gloria æterna.Certus sermo.Nã si cõmortui

συναποθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, ἐπὶ οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει, ὧν ἐστὶν ὑμέναιος καὶ φιλητός, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τῶν τινων πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεῦη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον ἐν πραΰτητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε δῴη αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ

cõmortui sumus,& conuiuemus,si sufferimus,& conregnabimus:si negamus,& ille negabit nos:si increduli sumus, ille fidelis manet,negare seipsum nõ potest.Hæc admone,contestans coram domino, ne uerborum pugnas sequantur,ad nullam utilitatem,ad subuersionem audientiũ. Studete ipsum probatum exhibere deo,operariũ non erubescendũ,recte secantem sermonẽ ueritatis. Cæterũ prophanas uocũ inanitates prætermittito: ad maiorẽ enim profitient impietatẽ:& sermo illorum, ut cancer morbus, pastionem habebit,quorũ de numero est Hymenæus,& Philetus,qui circa ueritatẽ aberrarunt, dicẽtes, resurrectionẽ iam esse factam, & subuertunt quorundã fidem. Solidum tamen fundamẽtum dei stat,habens signaculum hoc:Nouit dominus,qui sint sui, & discedat ab iniquitate omnis,qui nominat nomen Christi. Cæterum in magna domo non tantum sunt uasa aurea & argẽtea,uerumetiam lignea, ac testacea, & alia quidem in honorẽ, alia uero in contumeliam.Si quis igitur expurgarit seipsum ab his, erit uas in honorem sanctificatum,accõmodum usibus domini,ad omne opus bonũ præparatũ. Iuueniles aũt cõcupiscentias fuge, sectare uero iusticiam,fidem,charitatem,pacem, cũ his qui inuocant dominũ ex puro corde. Stultas autem & ineruditas quæstiões respue, sciens,eas parere pugnas.Porrò seruũ domini non oportet pugnare, sed placidum esse erga omnes,propensum ad docendũ, tolerantem malos cum mãsuetudine,erudientem eos qui obsistunt, si quando det illis deus pœnitentiam ad agnoscendũ ueritatem,& resipiscant è diaboli laqueo,capti ab eo ad ipsius uoluntatem.

Illud autem scito,quod in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim

γαρ οι ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι,
ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦ-
σιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι,
ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι,
ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυ-
φωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι,
ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύνα-
μιν ἠρνημένοι, καὶ τούτους ἀποτρέ-
που ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες
εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυ-
ναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμε-
να ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθά-
νοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
θείας ἐλθεῖν, δν τρόπον δὲ Ἰάννης
καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῇ, οὕτως
καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρω-
ποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι πε-
ρὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖ-
ον, ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶ-
σιν, ὡς καὶ ἐκείνων ἐγένετο. σὺ δὲ παρηκολού-
θησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ
προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγά-
πῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθή-
μασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκο-
νίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα·
καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος, καὶ
πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν χρι-
στῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρω-
ποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖ-
ρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. σὺ δὲ μέ-
νε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ
τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱε-
ρὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σο-
φίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν χρι-
στῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέ-
λιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον,
πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν
δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος,
πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θε-
οῦ, καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος
κρίνειν

enim homines sui amantes, auari, fastuo-
si, superbi, maledici, parentibus immorige-
ri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœ-
deris, calumniatores, intemperantes, immi-
tes, negligentes bonorum, proditores, præ-
cipites, inflati, uoluptatum amantes, potiꝰ
us quam amantes dei, habentes formam
pietatis, sed qui uim eius abnegarint. Et
istos auersare. Ex his enim sunt qui subeũt
in familias, & captiuas ducunt mulierculas
oneratas peccatis, quæ ducuntur, concupi-
scentijs uarijs, semper discentes, nec un-
quam ad cognitionem ueritatis uenire ua-
lentes. Quemadmodum autem Iannes &
Iambres restitebant Moysi, ita & hi resi-
stunt ueritati, homines mente corrupti, re-
probi circa fidem, sed non proficient am-
plius. Siquidem amentia istorum euidens
erit omnibus, quemadmodum & illorum
fuit. Tu uero assectatus es doctrinam me-
am, institutionem, propositum, fidem, leni
tatem, charitatem, patientiam, persecutio-
nes, afflictiones, quæ mihi acciderunt An-
tiochiæ, Iconij, Lystris, quas persecutiones
sustinuerim. Et ex omnibus eripuit me do
minus, sed & omnes, qui uolunt pie uiuere
in Christo Iesu, persecutionem patientur.
Porrò mali homines, & impostores pro-
ficient in peius, dum & in errorem adduꝰ
cunt & errant ipsi. At tu persistito in his
quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt,
sciens à quo didiceris, & quod à puero sa-
cras literas noueris, quæ te possunt eruditꝰ
tum reddere ad salutem per fidẽ, quæ est
in Christo Iesu. Omnis scriptura diuiniꝰ
tus inspirata, & utilis ad doctrinam, ad re-
dargutionem, ad correctionem, ad institu
tionẽ, quæ est in iustitia, ut integer sit dei
homo, ad omne opus bonum apparatus.

Obtestor igitur ego coram deo, & domino Iesu Christo, qui iudica-

turus

κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν
αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λόγον,
ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμη-
σον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ
καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης
διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς
ἰδίας ἐπιθυμίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσου-
σι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ
ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψου-
σιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ
νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον
εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρη
σον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς
ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν
καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν
πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς
δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ
κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτὴς,
οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγα-
πηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλ-
θεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με ἐγκα-
τέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύ-
θη εἰς Θεσσαλονίκην· Κρήσκης εἰς Γαλατίαν,
Τίτος εἰς Δαλματίαν. Λουκᾶς ἐστιν μόνος μετ'
ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σαυτοῦ,
ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχι-
κὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην,
ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχό-
μενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμ-
βράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι
κακὰ ἐνεδείξατο, ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ
τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου. λίαν γὰρ ἀν-
τέστη τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ
μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλ-
λὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτοῖς λο-
γισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυ-
νάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πλη
ροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ
ἐρρύσθην

turus est uiuos & mortuos in apparitio-
ne sua, & in regno suo, Prædica sermonẽ,
insta tempestiue, intempestiue: argue, in-
crepa: exhortare cum omni lenitate & do-
ctrina. Nam erit tempus, cum sanam do-
ctrinam non sustinebunt, sed iuxta concu
piscentias suas coacernabunt sibi docto-
res, ij quibus pruriunt aures, & à ueritate
quidẽ aures auertent, ad fabulas uero con-
uertentur. Attu uigila in omnibus, obdu-
ra in afflictionibus, opus perage euange-
listæ, ministerium tuum ad plenum pro-
batum reddito. Nam ipse iam immolor,
& tempus meæ resolutionis instat. Certa-
men bonum decertaui, cursum cõsumma-
ui, fidem seruaui. Quod superest, reposita
est mihi iustitiæ corona, quam reddet mi-
hi dominus in illo die, qui est iustus iu-
dex: non solum autem mihi, sed & omni-
bus qui diligunt aduẽtum ipsius. Da ope-
ram, ut uenias ad me cito. Nam Demas
me reliquit, amplexus præsens seculum, &
profectus est Thessalonicam, Crescens in
Galatiam, Titus in Dalmatiã. Lucas me-
cum est solus. Marcum assumptum addu
cito unà tecum, est enim mihi perutilis ad
ministerium. Porrò Tychicum misi Ephe
sum. Penulam quã reliqui Troade apud
Carpum, cum uenies apporta, & libros,
maxime autem membranas. Alexander
faber ærarius multis malis me affecit, red-
dat illi dominus iuxta facta ipsius, quem
& tu caue. Vehemẽter enim restitit sermo
nibus nostris. In prima mea defensiõe ne-
mo mihi adfuit, sed omnes me deserue-
runt. Ne illis imputetur, sed dominus mi-
hi adfuit, & corroborauit me, ut p me præ
coniũ expleretur, & audirẽt oẽs gentes, &

ereptus

ῥῥύσθαι ἀπὸ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν τοῦ Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου, ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitq; in regnum suum cœleste; cui gloria in secula seculorum, Amē. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mānsit Corinthi. Trophimū autē reliqui in Mileto languentē. Da operam, ut uenias ante hyemem. Salutat te Eubulus, & Pudēs, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cū spiritu tuo. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, ὅτε πάλιν ἔστη Παῦλος τῷ καίσαρι Νέρωνι τὸ δεύτερον.

Scripta è Rhoma ad Timotheum secunda, cum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

Τοῦτον ὁ Παῦλος ἀπὸ Νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ διεχείμαζεν, ἡ δὲ πρόφασις ἦν ὁ πόλεμος ἄντικρυς ἐκήρυττε τῷ Τίτῳ, ἵνα κατάσκοπος ᾖ τῆς πόλεως κληρικός. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ πρὸ ὀλίγου χειροτονηθέντων ἱερέων καὶ λαούς, μικρὸν μαθὼν ὁ Παῦλος γράφει, καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ διὰ τὴν αὐτοῦ ἐκλάβειαν, σημαίνει τὴν ὡς χριστῷ πίστιν μὴ νεωτέραν εἶναι, ἀλλὰ ἐξ αἰῶνος ἐπιμαθεῖν καὶ ἐπηγγέλθαι πρὸ τοῦ θεοῦ ταύτην ἔσεσθαι πρὸ τῆς καταστάσεως τῶν κληρικῶν καὶ τούτων διδάσκει, πῶς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ὠφελίαν δὲ ὠτείλιτο αὐτῷ τὸν ἀνθιλέγοντας τὴν ὑγιαίνουσαν πίστιν, μάλιστα δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς, εἶναι τε τοὺς κρίνας, ὅτι ἀργοί εἰσι, καὶ χρήζουσιν ὠθυμίας. διδάξας ἢ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς προσβύτιδας τὰς ὀφλάδας σωφρονίζειν τὰς νέας παιδεῦσαι πῶς δεῖ καὶ τοὺς δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομιμνήσκει, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χάρις οὐκ ἦλθ ἔργων ἡμᾶς δικαιῶσαι, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραινεῖ τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀνωφελῶς οὔσας, δηλοῖ δὲ αὐτῷ, μετὰ δὲ πέμψαι πρὸς αὐτὸν Ἀρτεμᾶν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. ὡσπερεὶ ἐπιλατό τι αὐτῷ ὥστε διδάσκειν, καὶ τοὺς αὐτοῦ καλῶν ἔργων προΐστασθαι, καὶ οὕτως πλεῖ πρὸς τὴν ἐπιστολήν.

In epistolā

IN EPISTOLAM AD TITVM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTEROD.

TItum discipulum, suū ac filij loco habitū, ob eximias dotes insulæ nobilissimæ Cretæ præfecerat apostolus, & illinc abiens, archiepiscopum consecrarat. Huic scribit ex urbe Nicopoli, quæ est in Actiaco litore, rebus, ut apparet, abhuc tranquillioribus, siquidem afflictionum aut persecutionum nulla mentio. Monet autem ut quod ipse apud Cretenses cœperat, consummet absoluatq;, & per singulas ciuitates, quas centū habuisse memoratur ea insula, episcopos instituat, quos & presbyteros uocat, idonei episcopi formam præscribens. Et quoniā huc quoq; penetrarāt pseudapostoli, qui Iudaismū suum omnibus ingerebant, animat eum, ut eos fortiter reijciat ac refutet. Deinde personarum & ætatum præscribit officia, quemadmodum Timotheo præscribit, illud addens, ne quisquam Christianæ religionis prætextu principibus aut magistratibus resisteret, suo fungentibus officio, quamuis essent à Christi fide alieni, quin magis eos leniter ferendos, siquando forte, uolente deo, & illi resipiscant. Postremo iubet Titum ad se uenire Nicopolim, sed non priusq; Paulus Artemam aut Tychicū illuc misisset, ne Cretenses destituti uiderent episcopi solatio.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἣ κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων. ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ

EPISTOLA PAVLI AD TITVM.

PAulus seruus dei, apostolus autem Iesu Christi iuxta fidem electorum dei, & agnitionem ueritatis, quæ est secundum pietatem in spe uitæ æternæ, quam promisit is, qui mentiri nescit deus ante tempora æterna. Patefecit autem temporibus suis sermonem suum per prædicationem, quæ commissa est mihi secundum delegationem seruatoris nostri dei, Tito germano filio iuxta communem fidem. Gratia, misericordia, pax à deo

ἀπὸ θῦ πατρὸς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ
τοῦ σωτῆρος ἡμῶν· τούτου χάριν κατέλι-
πόμην σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορ-
θώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυ-
τέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν
ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα
ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ
ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγ-
κλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθά-
δη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην,
μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγα
θον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀν-
τεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ
λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν
τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς
ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ
ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρε-
νάπαται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ
ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέ
πουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρ-
δους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν
προφήτης, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία,
γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀ-
ληθής. διὴν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτό
μως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προ-
σέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς
ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθει-
αν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς
δὲ μεμιαμμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθα
ρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ
ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι,
τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες
καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγα
θὸν ἀδόκιμοι.

Σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδα
σκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμ
νούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀ-
γάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως,
ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβό-
λους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλο
διδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς
νέας

à deo patre, & domino Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut quæ desunt, pergas corrigere, & cõstituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinaram. Si quis est inculpatus unius uxoris uir, liberos habens fideles, nõ obnoxios crimini luxus, aut qui non sint intractabiles. Oportet enim episcopum inculpatum esse, tanquam dei dispensatorẽ, non præfractum, non iracundum, non uinosum, non percussorem, non turpiter lucro deditum: sed hospitalem, bonarum rerum studiosum, sobrium, iustum, pium, tẽperantem, tenacem eius qui secundum doctrinã est, fidelis sermonis, ut potẽs sit etiã exhortari per doctrinã sanam, & contradicentes conuincere. Sunt emi multi intractabiles, & uaniloqui, & mẽtium seductores: maxime ij, qui sunt ex circũcisione, quibus oportet obturare os, qui totas domos subuertunt, docentes, quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidam ex istis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. testimonium hoc est uerũ. Quam ob causam redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, non attendentes Iudaicis fabulis, & præceptis hominum, auersantium ueritatem: Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelibus nihil est purum, sed polluta est illorum & mens & conscientia. Deũ profitentur se scire, cæterum factis negant, cum sint abominabiles, & dicto nõ audiẽtes, & ad omne opus bonum reprobi.

Tu uero loquere, quæ decent sanam doctrinam. Senes, ut sobrij sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patientia. Anus itidem, ut in habitu sint, qui religionem deceat, non calumniatrices, non uino multo seruientes, ut honesta doceant, quo possint modestas reddere

adolescentulas

νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώ-
φρονας, ἁγνὰς, οἰκουρούς, ἀγαθὰς, ὑποτα-
σομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λό-
γος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται· τοὺς νεωτέ-
ρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ
πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον κα
λῶν ἔργων· ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθο-
ρίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνω-
στον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων
περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. Δούλους ἰδίοις
δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέ-
στους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζο-
μένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους
ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆ-
ρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. ἐπεφά
νη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν
ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμε
νοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυ
μίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσε-
βῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχό-
μενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφά-
νειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σω-
τῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυ-
τὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀ-
πὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ
λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.
ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε
μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περι-
φρονείτω. ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρ-
χαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πει-
θαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοί-
μους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους
εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πρᾳ
ότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ
ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλα-
νώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡ-
δοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ
διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλή-
λους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία
ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ
ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν
ἡμεῖς

adolescentulas, ut maritos suos diligant, ut liberos ament, ut sobriæ sint, puræ, domus custodes, bonæ, subditæ suis uiris, ne sermo dei male audiat. Adolescentes consimiliter adhortare, ut sobrij sint, per omnia temetipsum præbens formam bonorum operum in doctrina, integritatem, grauitatem, sermonem sanum, irreprehensibilem: ut is qui repugnat rubore suffundatur, nihil habens, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare, ut suis dominis pareant, in omnibus illis placeant, non respõsatores, non suffurantes, sed fidem omnem ostendẽtes bonam, ut doctrinam seruatoris nostri dei ornent in omnibus. Apparuit enim gratia dei, salutifera omnibus hominibus, erudiẽs nos, ut abnegata impietate & mundanis concupiscentijs, sobrie & iuste & pie uiuamus in præsenti seculo, expectantes beatam illam spem, & apparitionem gloriæ magni dei, & seruatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibijpsi populum peculiarem, sectatorem bonorum operum. Hæc loquere, & hortare, & argue cum omni præcipiendi studio. Nemo te despiciat.

Admoneto illos, ut principatibus ac potestatibus subditi sint, ut magistratibus pareant, ut ad omne opus bonum sint parati, ne de quoquam maledicant, ne sint pugnaces, sed humani, omnem exhibentes mansuetudinem erga omnes homines. Nam eramus quondam & nos stulti, inobedientes, errantes, seruientes desiderijs ac uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia degentes, odiosi, inuicem odio prosequentes. At postquam bonitas, & erga homines amor apparuit seruatoris nostri dei, non ex operibus quæ sunt in iustitia, quæ faciebamus nos,

ἡμᾶς, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραίτησαι, εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Γέγραφη ἐκ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας.

nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiã ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, ac renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos opulente, per Ieſum Chriſtũ ſeruatorem noſtrum, ut iuſtificati illius gratia, hæredes efficeremur iuxta ſpem uitæ æternæ. Indubitatus ſermo. De his uolo ut confirmes, quo ſolliciti ſint, ut bonis operibus præſint qui crediderũt deo. Hæc eñ ſunt honeſta & utilia hominibus. Stultas autem quæſtiones, & genealogias, & contentiones, ac pugnas legales omitte: ſunt enĩm inutiles & ſuperuacaneæ. Sectarum autorem hominem, poſt unam & alterã admonitionem fuge, ſciens, quod euerſus ſit, qui eiuſmodi eſt, & peccet per ſe dãnatus. Cum autẽ miſero Arteman ad te, aut Tychicum, da operã, ut uenias ad me Nicopolim, nam illic decreui hybernare. Zenam legiſperitum & Apollo ſtudioſe deducito, ne quid illis deſit. Diſcant autem & noſtri, bonis operibus præeſſe, ad neceſſarios uſus, ut non ſint infrugiferi. Salutant te, qui mecum ſunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ τὴν ἐπιστολὴν ἀπέστειλε πρὸς Φιλήμονα τὸν Κολοσσαέα Ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης αὐτοῦ, ἐκδρὰς ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην. ἦν δὲ ὁ Φιλήμων ἐκ τῶν ὑπὸ Παύλου πρὸς τὸ εὐαγγέλιον προσαχθέντων. ἐπεὶ οὖν ἐν τῇ Ῥώμῃ ὁ Ὀνήσιμος ἐγένετο, καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ συνέτυχε τῷ Παύλῳ, καὶ ἐπίστευσε, καὶ ἐγένετο αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. περὶ τούτου οὖν γράφει Φιλήμονι, παρακαλῶν αὐτὸν τὸν Ὀνήσιμον, ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν, προτρέψασθαι τε αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, ἔνδεχηται μείνῃ καὶ οὕτως πλείονος τιμήσῃ τὸν Κολοσσαέα.

In epiſtolam

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GRæci tradunt, hunc Philemonẽ genere Phrygẽ fuiſſe, quam nationẽ intractabilem ac ſeruilem eſſe, uel Græco prouerbio iactatum eſt: Phryx plagis emendatur. Quem tamen Paulus ob pietatem & officia in ſanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius ſerũ Oneſimũ Rhomam profugerat non ſine furto, quod ferè ſerui ſolent. Illic audito Paulo, quum in uinculis erat, euangelicam doctrinam amplexus eſt, ac Paulo ſeruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob ſerui fugam animo cruciaretur, remittit eũ: ſed miro ſtudio, miráq; ciuilitate ſeruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, ſe interim ſponſorem offerens, depenſurus, ſi quid ille ſuppilaſſet in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Oneſimum, quem & filium uocat.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

AD PHILEMONEM EPISTOLA PAVLI.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. χάριν γὰρ ἔσχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν

Aulus uinctus Chriſti Ieſu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ noſtro, & Apphiæ dilectæ, & Archippo, comilitoni noſtro, & quæ domi tuæ eſt congregationi. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo, ſemper mentionem tui faciens in precibus meis, cum audiam tuam charitatem ac fidẽ, quam habes erga dominum Ieſum, & erga omnes ſanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitione omnis boni, quod eſt in uobis erga Chriſtum Ieſum. Gaudium enim habemus multum, & conſolationem in dilectione tua, quod uiſcera ſanctorum refocillata ſunt per te frater. Quapropter quamuis mul-

πολλῶ ἐν χριστῷ παρρησίαν ἔχων σοι ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, ὡς παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος ἰησοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοί καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτόν, τουτέστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῇ μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναὶ ἀδελφέ, ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γάρ, ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. ἀσπάζονταί σε ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μᾶρκος, ἀρίσταρχος, δημᾶς, λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ὀνησίμου ὀνησίμου.

tam in Christo fiduciam habeā iniungendi tibi, id quod officij tui erat, tamen propter charitatem potius rogo, cū talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiā uinctus Iesu Christi. Rogo autem pro filio meo, quem genui in uinculis meis, Onesimo, quondā tibi inutili, nunc uero tibi & mihi perutili, quem remisi. Tu autem eū, hoc est, uiscera mea suscipe, quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te mihi ministraret, mihi in uinculis euangelij, sed absq; tua sententia nihil uolui facere, ne uelut ex necessitate bonum tuum esset, sed sponte. Nam propterea forsitan secessit ad tempus, ut æternū eum reciperes, non iam ut seruū, sed supra seruum, nempe fratrem dilectum, maxime mihi, quanto autē magis tibi, & in carne, & in domino? Si igitur me habes consortem, suscipe illum tanq; me. Quod si qd læsit te, aut debet, hoc mihi imputato. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego dependam, ut ne dicam tibi, quod etiam teipsum mihi insuper debes. Etiam frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiscera in domino. Confidus de obedientia tua scripsi tibi, sciens, quod etiam ultra q̄m dico, facturus sis. Simul autem etiam præpara mihi hospitiū. Spero enim, quod auxilio precum uestrarum donabor uobis. Salutant te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum spiritu uestro. Amen.

Missa fuit è Rhoma per Onesimum seruum.

Epistola ad Philemonem

Ad Onesimum epistola

ΤΑΥΤΗΝ ὡσὶν ἐλπίζω ἀπ' ἰταλίας ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐπειδὴ οἱ ἰουδαῖοι ὡσαύτως τῷ νόμῳ καὶ ταῖς σκιαῖς, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος παῦλος διδάσκαλος ἐθνῶν γενόμενος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποσταλείς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γράφας τε πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασιν ἑβραίοις ἀποδεικτικὴν, ταύτην ὡσὶν ἐπιστολὴν, περὶ σκιᾶς τοῦ χριστοῦ πραγμάτων, καὶ τοῦ μεταβῆναι πᾶν σκιὰν τὸν νόμον. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεστάλθαι, ἵνα περὶ τοῦ σωτῆρος ἀπαγγείλωσι, καὶ μετ' αὐτοὺς αὐτὸς ἐλθὼν, δῆλος τε εἶναι τοὺς προφήτας, καὶ μιμητὰς ὄντα αὐτοῦ πραγμάτων, αὐτὸν δὲ τὸν χριστὸν ὑὸν εἶναι θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε. καὶ ὅτι τὸν μὲν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα διὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον, οὐχὶ δι' αἵματος μόσχου, ἢ τράγου, ἀλλὰ δι' αἵματος χριστοῦ ἔσεσθαι πᾶν σωτηρίαν πᾶσι ἀνθρώποις, ἀποδείκνυσι δὲ, ὅτι ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκιὰν εἶχεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ λαὸς, ἀλλὰ κοινὴν πᾶσιν ἡμῖν ὑπολέλειπται ἡ ἡμέρα τῆς καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἱερατικὴ λειτουργία μεπτέθη ἀπ' ἀαρὼν εἰς τὸν χριστὸν, οὗ τύπος ἦν ὁ μελχισεδέκ. οὐκ ἀπὸ τοῦ λευὶ οὖσα δὲ δικαιοῦσθαι τοὺς πατέρας σημαίνει, καὶ οὐκ ἦν ἔργων νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη προβιβάζων αὐτούς, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὸν διὰ χριστὸν ὑπομονὴν, καὶ πείθας ὑμᾶς μὴ νυστάζειν πρεσβυτέρους, τελευταῖον πᾶσιν ὡσὶν παραινεῖ.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTEROD.

VLla gens obstinatioribus animis repugnabat euangelio Christi, quam Iudæorum, qui paulo etiam peculiariter erant infensi, q; se gentium apostolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur, quodq; legem Mosaicam, quam illi sacrosanctam habebant, & euangelij uice per uniuersum orbē spargi cupiebant, antiquare uideretur. Adeo ut essent inter hos quoq; qui Christi doctrinam receperant, qui putarent legis obseruationem cum euangelio miscendā. Hierosolymis igitur qui crediderant, uarijs calamitatibus afficiebantur ab his, qui resistebant euangelio, nam penes hos erat publica autoritas. coniiciebant in uincula, cædebantur, diripiebantur illorum bona. Hos itaq; consolatur Paulus partim exemplo ueterum sanctorum, quorum pleriq; similibus, aut grauioribus calamitatibus exerciti sunt, quo uirtus illorum esset exploratior spectatiorq;, ac præcipue exemplo Christi, partim spe præmij cœlestis. Deinde declarat, coruscante iā euangelio Christi, cessasse umbras legis Mosaicæ, multa repetēs ex ueteri testamento, & ad Christum accōmodans. Docet non ex obseruatione legis, ad tēpus datæ & imperfectæ, sperandā esse salutem, sed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ sanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat sacrosancta, deo potissimū placuissent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Christianos faciētia.

FINIS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

ΠΟλυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γάρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων· υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν· ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ σύ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας

BEATI PAVLI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRAEOS.

DEVS olim multifariam, multisq; modis locutus patribus per prophetas, extremis diebus hisce locutus est nobis per filium, quem cōstituit hæredē omnium, per quem etiam secula condidit. qui cum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, modereturq; omnia uerbo potētiæ suæ, per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, cōsedit in dextera maiestatis in excelsis, tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammā. Ad filium autem: Thronus tuus deus in seculum seculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamenta iecisti, &

» λίωσας. καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ
» οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις,
» καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται,
» καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλα-
» γήσονται, σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ
» ἐκλείψουσι. πρός τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρη-
» κέν ποτε· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ
» τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
» σου; οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύμα-
» τα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς
» μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μήποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπ' αὐτῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δέ πού τις, λέγων, τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν τῷ γὰρ τὸ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν

& opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut uestimentum ueterascent, ac uelut amictū circumuolues eos, & mutabuntur, tu autē idem es, & anni tui non deficient. Ad quē autem angelorum dixit unquam? Sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Nonne oēs sunt administratorij spiritus qui in ministerium emittuntur propter eos qui hæredes erunt salutis?

Propterea oportet nos uehementius attēdere, ijs quæ dicta sunt nobis, ne quādo perfluamus. Etenim si is, qui per angelos dictus fuerat sermo, fuit firmus, & omnis transgressio & inobedientia iustam præmij repensationem accepit, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum primum enarrari cœperit per ipsum dominum, ab ijs qui audierant, in nos confirmata fuit, attestante deo & signis, & prodigijs simul, uarijsq; uirtutibus, & spiritus sancti distributionibus, iuxta ipsius uoluntatem. Non enim angelis subiecit orbem terræ futurum, de quo loquimur. Testatus est autem alicubi quidam, dicens: Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quod inuisis illum? Fecisti eum paululo inferiorem angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum: Omnia subiecisti sub pedibus eius. In hoc enim, quod ei subiecit omnia, nihil omisit illi non subiectum. At nondum uidemus illi omnia esse subiecta. Eū uero qui pusillum quiddā diminutus fuerat infra angelos, cernimus Iesum, propter cruciatum mortis, gloria & honore coronatum, ut per gratiam dei pro omni gustaret mortē. Decebat enim eum,

δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅτε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων. ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν, ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τοῖς αὐτοῖς, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

Ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας θεός. καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐὰν πᾶσαν τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος

propter quem sunt omnia, & per quē sunt omnia, ut multis filijs in gloriā adductis, principē salutis illorum per afflictiones perfectum redderet. Quandoquidem & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes. Quam ob causam non erubescit fratres illos uocare, dicēs: Annunciabo nomen tuū fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Et rursum: Ego ero fidens in illo. Et iterum: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit deus. Posteaq; igitur pueri commercium habēt cum carne & sanguine, & ipse similiter particeps factus est eorundem, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperiū, hoc est, diabolum, & liberos redderet eos, quicūq; metu mortis per omnem uitā obnoxij erant seruituti. Non enim uidelicet angelos assumit, sed semen Abrahæ assumit. Vnde debuit per omnia fratribus similis reddi, ut misericors esset & fidelis pontifex, ih his quæ apud deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. Nam ex hoc quod ipsi cōtigit tentatum esse, potest & ijs qui tentantur succurrere.

Vnde fratres sancti, uocationis cœlestis participes, considerate apostolū & pōtificem confessionis nostræ Christum Iesum, quod fidelis sit ei qui ipsum constituit, quemadmodum & Moyses in tota domo ipsius. Tanto namq; maiore gloria, cē Moses, hic dignus est habitus, quanto maiorem habet honorem is qui construxit domū, quam ipsa domus. Omnis em̄ domus construitur ab aliquo. Porrò qui condidit omnia, deus est. Et Moyses quidem fidelis fuit in tota domo illius, ueluti minister, in testimonium eorum, quæ post dicenda erant. At Christus tanquam filius administrauit domum ipsius, cuius domus sumus nos, si fiduciam, & gloriationem spei,

βέβαιον κατασχῶμεν μέχρι τέλους. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσάν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἐν τινὶ ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

Φοβηθῶμεν οὖν, μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος ἐκείνους, μὴ συγκεκερασμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύ-

spei, ad finem usque firmam tenuerimus. Quapropter sicut dicit spiritus ille sanctus: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione, in die tentationis in deserto, ubi tentauerunt me patres uestri, probauerunt me, & uiderunt opera mea quadraginta annis. Quapropter infensus eram generationi illi, & dicebam: Semper errant corde, ipsi uero non cognouerunt uias meas, sicut iurauī in ira mea, si ingressuri sunt in requiem meam. Videte fratres, ne quando sit in ullo uestrum cor prauum, obnoxium incredulitati, ut desciscat à deo uiuente, sed exhortemini uos inuicem quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, ne quis ex uobis indurētur seductione peccati. Christi participes facti sumus, si sanè initium substantiæ, usque ad finem firmum tenuerimus. In hoc quod dicitur: hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione. Nam quidam cum audissent, exacerbauerunt: at non omnes qui profecti fuerant ex Aegypto per Mosen. Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? Nónne ijs, qui peccauerant? quorum membra conciderunt in deserto? Quibus autem iurauit, non ingressuros in requiem suam, nisi ijs, qui non obedierant? Et uidemus, quod non potuerint ingredi propter incredulitatem.

III

Metuamus igitur, ne quando derelicta promissione introëundi in requiem eius, uideatur aliquis ex uobis fuisse frustratus. Etenim nobis annunciatum est, quemadmodum & illis. At non profuit illis audisse sermonem, quod is non esset cum fide coniunctus, ijs qui audierant. Introimus enim in requiem, nos qui credidimus, quemadmodum dixit: Sicut iurauī in ira mea,

IIII

εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου,
καί τοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδό-
μης οὕτως, καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ
ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ.
καὶ ἐν τούτῳ πάλιν· εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν
κατάπαυσίν μου, ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται
τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον
εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθει-
αν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν
Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον καθ-
ὼς εἴρηται· σήμερον ἐὰν φωνῆς αὐτοῦ
ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑ-
μῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν,
οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέ-
ρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ
λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κα-
τάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ
τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ
θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκεί-
νην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ
τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν
γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώ-
τερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ
διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ
πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς
ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι
κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυ-
μνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς
αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν
ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρα-
νοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς
ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ
δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις
ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ'
ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμε-
θα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χά-
ριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρω-
μεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμ-
βανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ
πρὸς

si ingressuri sint in requiem meã, licet ope-
ribus à iactis fundamentis mundi pfectis.
Dixit enim quodam in loco de septimo
die sic: Et requieuit deus die septimo ab o-
mnibus operibus suis. Et in hoc rursum:
Si introibunt in requiem meam. Postea-
quam igitur illud reliquum est, aliquos in
troire in eam, & quibus prius annunciatũ
fuit, non introierunt propter incredulitatẽ,
rursum quendam præfinit diem, hodie, in
Dauid dicens, post tantum temporis, quẽ
admodum dictum est: Hodie si uocẽ eius
audieritis, ne obduretis corda uestra. Nã
si eis Iesus requiem præstitisset, nequaquã
de alio posthac die locutus fuisset. Itaque
relinquitur sabbatismus populo dei. Nam
qui ingressus est in requiem illius, & ipse
requieuit ab operibus suis, quemadmodũ
à suis deus. Studeamus igitur ingredi in il
lam requiem, ne quis eodem concidat in-
credulitatis exemplo. Viuus est enim ser-
mo dei, & efficax, & penetrantior quouis
gladio utrinque incidente, ac pertingens
usque ad diuisionem animæ simul ac spiri
tus, compagumque & medullarum, & dis-
cretor cogitationum & intentionum cor-
dis, nec est ulla creatura, quæ non manife-
sta sit in cõspectu illius. Sed omnia nuda,
& resupinata oculis eius, ad quẽ nobis est
sermo. Habentes igitur põtificem magnũ
qui penetrauit cœlos, Iesum filium dei, te-
neamus professionem. Non enim habe-
mus pontificem, qui non possit affici sensu
infirmitatum nostrarum, sed tentatum p
omnia, iuxta similitudinem absque pecca-
to. Accedamus igitur cum fiducia ad thro
num gratiæ, ut consequamur misericordi-
am, & gratiam inueniamus ad opportu-
num auxilium.

Nam omnis põtifex qui ex hominibus V
assumit, p hominib⁹ cõstituit, in his quæ

apud

πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ
θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθῆσαι δυ-
νάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις,
ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ
ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως
καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτι-
ῶν. καὶ οὐχ' ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν,
ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ
καὶ Ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ χριστὸς οὐχ' ἑαυ-
τὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλὸ λα-
λήσας πρὸς αὐτόν· υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σή-
μερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ
λέγει· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν
τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς
σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς
τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου
μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσε-
νέγκας, καίτοι ὢν υἱὸς, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν
ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπα-
κούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας
αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρ-
χιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. περὶ
οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευ-
τος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς
ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδά-
σκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔ-
χετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τινα τὰ στοιχεῖα
τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγό-
νατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στε-
ρεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλα-
κτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπι-
ος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή,
τῶν διὰ τὸ ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνα-
σμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε
καὶ κακοῦ. διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ
χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώ-
μεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμε-
νοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πί-
στεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπι-
θέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ
κρίματος

apud deum aguntur, ut offerat dona ria &
uictimas p peccatis, qui placabilis esse pos
sit ignorantibus & errantibus, quando qui
dem & ipse circundatus est infirmitate. Et
propter hanc debet, quemadmodum pro
populo, ita & pro seipso immolare pro pec
catis. Nemo sibi ipsi usurpat honorem, sed
qui uocatur etiam à deo, quemadmodum
& Aaron. Ita & Christus non semetipsum
glorificauit, ut fieret pontifex, sed is qui di-
xerat illi: Filius meus es tu, ego hodie ge-
nui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacerdos in
æternum secundum ordinẽ Melchisedec.
Qui in diebus carnis suæ, cum & precatio-
nes & supplicationes apud illum, qui pote
rat ipsum à morte seruare, cum clamore ua
lido & lachrymis obtulisset, & exauditus
esset pro reuerentia, tametsi filius erat, ta-
men didicit ex his quæ passus est, obedié-
tiam, ac perfectus redditus, omnibus qui
sibi obedierunt, fuit causa salutis æternæ,
cognominatus à deo pontifex secundũ or
dinationẽ Melchisedec. de quo nobis mul
ta forent dicenda, eaq; difficilia explicatu,
quandoquidem segnes facti estis auribus.
Etenim cum debeatis pro temporis ratio-
ne doctores esse, rursum opus habetis, ut
doceamus uos quæ sint elementa initij elo
quiorum dei: factiq; estis ij, quibus lacte
sit opus, & non solido cibo. Nam quisquis
lactis est particeps, is rudis est sermonis iu
stitiæ, infans enim est. Porrò perfectorum
est solidus cibus, nempe horum, qui pro-
pter assuetudinem, sensus habent exercita
tos ad discretionem boni pariter ac mali.

Quapropter omisso, qui in Christo VI
rudes inchoat, sermone, ad perfectionem
feramur, nõ rursum fundamentũ iacientes
pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei
in deũ, baptismatũ, doctrinæ, ac manuum
impositionis, & resurrectiõis mortuorũ, &
iudicij

κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν ὁ θεὸς ἐπιτρέπῃ. ὁ θεὸς. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδείγματι τίζοντας. γῆ γὰρ ἡ πολλάκις τὸν ἐπ' αὐτῆς πίπτουσα ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὐθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως. μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδείξασθαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν

iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidem permiserit deus. Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonum dei uerbum, ac uirtutes futuri seculi, si prolabãtur, denuo renouentur per pœnitentiam, ab integro crucifigẽtes sibimetipsis filium dei, & ludibrio exponentes. Siquidem terra, quæ imbrem sæpius in se uenientem combiberit, & progenuerit herbam accommodatam eis, opera quorum & colitur, recipit benedictionem à deo. At quæ produxerit spinas & tribulos, reproba est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit, ut exuratur. Cæterum persuasimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cum salute coniuncta, tametsi sic loquamur. Non enim iniustus est deus, ut obliuiscatur operis uestri, & laboris ex charitate suscepti, quam exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Cupimus autem, ut unusquisq; uestrum idem præstet studium ad plenã spei certitudinem, usq; ad perfectionẽ, ne sitis imbecilles, sed imitatores eorum, qui per fidem ac patientiam hæreditatem accipiunt promissionis. Deus enim pollicitus Abrahæ, cum non posset per quenq; maiorem iurare, iurauit per seipsum, dicens: ni si benedicens benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te. Atq; ita cum patiẽter expectasset, consecutus est promissum. Nam homines quidem per eum iurant, qui sit maior, atque ijsdem omnis controuersiæ finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Qua in re deus cum eximie uellet hæredibus promissionis ostendere firmitatẽ consilij sui, interposuit iusiurãdum, uti per duas res immutabiles, in quibus fieri nõ posset, ut mentiretur deus, ualidam

cõsolationẽ

παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος. ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτος γὰρ ὁ μελχισεδὲκ βασιλεὺς σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας ἀβραὰμ, ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν ἀβραὰμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενον βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σαλὴμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. θεωρεῖτε, πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποδεκάτους ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ ἀβραὰμ καὶ λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύι τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνῄντησεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηκτο, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν

consolationem haberemus, qui huc confugimus, ut potiamur proposita spe, quam uelut ancoram tenemus animæ, tum tutã, tum firmã, & introeuntem usq; ad ea, quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est Iesus iuxta ordinem Melchisedec, pontifex factus in æternum.

Nam hic erat Melchisedec, rex Salem, põtifex dei altissimi, qui occurrit Abrahæ, VII.
reuertenti à cæde regũ, & benedixit illi, cui & decimas ex omnibus imptitus est Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iustitiæ, deinde uero etiam rex Salẽ, quod est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initium dierum, neq; uitæ finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in ppetuum. Considerate uero, quantus hic fuerit, cui etiam decimas dederit Abrahã patriarcha de spolijs? Atque ij quidem, qui quod sint de numero filiorum Leui, sacerdotij functionem sumunt, præceptum habent, ut decimas accipiant à populo iuxta legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus non recensetur ex illis, decimas accepit ab Abraham, & habenti promissiones benedixit. Porrò nemo negat, quin id quod minus est, ab eo quod maius est, benedictionem accipiat. Atq; hic quidẽ homines, qui moriuntur, decimas accipiunt. Illic autem is de quo testatum est, quod uiuat: & ut ita loquar, in Abraham decimatus est etiã ipse Leui, qui decimas solet accipere. Nã is adhuc in lumbis patris erat, cum occurreret Abrahæ Melchisedec. Proinde si consummatio p Leuiticũ sacerdotiũ erat, siquidẽ per hoc populus legẽ acceperat, quid præterea fuit opus, aliũ exoriri sacerdotẽ, q̃ secundũ ordinẽ Melchisedec, & nõ secundũ ordinẽ

πλὼ τάξιν λαρὼν λέγισθαι, μεταθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὧν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης Μωϋσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερόν ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν· ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς, καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὸν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον. κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει· ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς

ordinē Aaron diceret? Quādoquidē trāslato sacerdotio, necesse est, ut legis quoque translatio fiat. Nā is de quo dicūt hæc, ad aliā tribū ptinet, de qua nullus altari astitit. Palam est enī, q̄ è tribu Iuda exort⁹ sit dn̄s noster. At nihil locutus est de sacerdotio Moses, quod ad hanc tribū pertineat. Idq̄ magis etiā liquet, si quidē ad similitudinē Melchisedec exoritur sacerdos alius, qui nō iuxta legē mandati carnalis factus sit, sed iuxta potentiā uitæ indissolubilis. Testificat enim ad hunc modū: Tu sacerdos in æternū secundū ordinem Melchisedec. Abrogat enim quod præcessit præceptū propter imbecillitatē, & inutilitatem. Nam nihil ad perfectionē adduxit lex: uerū erat introductio ad spem potiorē, per quā appropinquamus deo, atq̄ hoc potiorem, q̄ nō absq̄ iureiurando res acta sit. Nam illi quidem citra iusiurandum sacerdotes facti sunt: hi uero cum iureiurando, per eum qui dixit ad illum: Iurauit dominus & nō pœnitebit eū, tu sacerdos in æternū secūdū ordinationē Melchisedec. Tāto potioris testamēti sp̄ōsor factus est Iesus, & illi quidē plures facti fuerūt sacerdotes, propterea, quod per mortem non sinerentur permanere, at hic quod idem maneat in æternum, perpetuum habet sacerdotiū, unde & saluos facere ad plenum potest, qui per ipsum adeunt deum, semp uiuēs, ad hoc ut interpellet pro illis. Talis em̄ decebat ut esset nobis pōtifex pius, innocēs, impollutus, segregatus à peccatorib⁹, & sublimior cœlis factus, cui nō sit quotidie necesse, quēadmodū illis pontificibus, prius pro proprijs peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nam id fecit semel, cum semetipsum obtulit. Siquidem lex homines constituit pontifices, habētes infirmitatē

infirmitatē. Porrò sermo iurisiurandi, qui supra legem fuit, filium cōstituit in æternū cōsummatū. Cæterū eorū quæ dicimus illud est caput, q̄ talē habemus pontificē, VIII
qui consedit ad dextram throni maiestatis in cœlis, sanctorū administrator, ac ueri tabernaculi, quod fixit deus, & non homo. Omnis enim pontifex ad offerēdum donaria & uictimas cōstituit, unde necesse est, ut hic etiā habeat aliquid, quod offerat. Nam si esset in terra, ne sacerdos quidē esset, ubi sunt sacerdotes qui offerūt iuxta legē donaria, quæ quidē exemplari & umbræ deseruiunt cœlestiū. quēadmodū oraculo responsum est Mosi, cū esset absoluturus tabernaculū: nā uide, inquit, ut facias omnia secundū exemplar, quod ostēsum est tibi in monte, nunc uero hoc excellentius sortitus est sacerdotiū, quo præstātioris est testamēti intercessor, quod in p̄stantioribus p̄missis sancitū est. Etenim si prius illud tale fuisset, ut nihil in eo posset reprehēdi, haudquaq̄ fuisset secūdo quæsitus locus. Nā incusans eos loquit illis: Ecce dies uenient, dicit dn̄s, & cōsummabo super domū Israël, & super domū Iuda, testamentū nouum, non iuxta testamētum quod feci patribus illorū in die cum apprehenderem manū illorū, ut educerē eos ex Aegypto, quoniā ipsi nō pstiterūt in testamēto meo, & ego neglectui eos habui, dicit dn̄s. Nā hoc est testamentū, quod disponā domui Israël post dies illos, dicit dominus, dans leges meas in mentē illorū, & in corde illorū inscribā illas, & ero illis de⁹, & ipsi erunt mihi populus. Et nō docebūt quisque proximum suum, & unusquisque fratrē suū, dicentes: Cognosce dominum, quod omnes cogniturī sint me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos, usq̄ ad eū qui magnus est inter illos, quoniam placatus ero

ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἁγία. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἁγία ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ πάντη περιβεβλημένη πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος.

EPISTOLA

super iniustitijs illorũ, & peccatis eorũ, & iniquitatũ illorũ nõ recordabor amplius. Per hoc qd' dicit nouũ, antiquauit priuꝰ. Porrò quod antiquatur ac senescit, in propinquo est, ut euanescat.

Igitur habebat quidem etiam prius illud, iustificationes, cultus, ac sanctum mundanum. Siquidem tabernaculum factum fuit primum, in quo erant lucernæ, & mensa, & propositio panum, quam uocant, sancta. Post secundum autem uelum erat tabernaculũ, quod uocatur sanctum sanctorum, aureum habẽs thuribulum, & arcam testamenti, undiq; circumtectam auro, in qua urna aurea habens manna, & uirga Aaron, quæ germinauerat, & tabulæ testamenti. Supra hanc autem cherubim gloriæ, obumbrantia propiciatorium. de quibus non est nunc dicendũ singulatim. His autem ad hunc ordinatis modum, in prius quidem tabernaculum semper ingrediuntur sacerdotes, qui sacrorum ritus peragant: in secundum autem semel quotannis solus pontifex, non sine sanguine, quẽ offert pro seipso, & pro populi ignorantijs. Illud significante spiritu sancto, nõdum manifestatam esse sanctorum uiam, adhuc priore tabernaculo consistente, quæ erat similitudo pro tempore tum præsente, in quo dona sacrificiaq; offeruntur, quæ non possint iuxta conscientiam perfectum reddere cultorem, in cibis dumtaxat & potionibus, & diuersis ablutionibus ac iustificationibus carnis, usq; ad tempus correctionis imposita. At Christus accedẽs põtifex futurorũ bonorũ, per maius & perfectius tabernaculũ, nõ manu factum, hoc est, non huius structuræ, neq; per sanguinem hircorum ac uitulorũ, sed per proprium sanguinem ingressus est semel in sancta, æterna redemptione reperta. Nam si

εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεί μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων, μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων· τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λατρείας τῷ αἵματι πάντα ὁμοίως ἐρράντισε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι, αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας

Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis iuuencæ, aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis purificationẽ, quãto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum deo, purgabit conscientiam uestram à mortuarijs operibus, ad seruiendum deo uiuenti? Et ob id noui testamenti conciliator est, ut morte intercedente, ad redemptionem earum præuaricationum, quæ fuerãt sub priori testamento, ij qui uocati sunt, promissionem accipiant æternæ hæreditatis. Siquidem ubi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamẽtum in mortuis ratum est, quandoquidem nõdũ ualet, cum uiuit testator. Vnde nẽ prius quidem illud, absq; sanguine dedicatum fuit. Cum enim Moyses omne præceptum iuxta legem exposuisset omni populo, sumpto sanguine uitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librum & totũ populũ aspersit, dicens: Hic est sanguis testamẽti, quod mandauit uobis deus. Insuper autem & tabernaculum, & omnia uasa ministerij, sanguine consimiliter aspergebat. Et omnia fere secundum legem sanguine purificantur, & absq; sanguinis effusione nõ fit remissio. Itaq; necesse est, ut exemplaria quidem eorum quæ sunt in cœlis, hisce rebus purificẽtur. Cæterũ ipsa cœlestia potioribꝰ cẽ hæc sint, uictimis mundentur. Nõ emꝫ in manu facta sancta ingressus est Christus, exemplaria uerorũ, sed in ipsum cœlũ, ut appareat nũc in cõspectu dei pro nobis, non ut sæpius offerat semetipsum, quẽadmodum pontifex ingreditur in sancta singulis annis per sanguinem alienũ. Alioqui oportuisset illum sæpius passum fuisse à condito mundo. Nunc autẽ semel, sub consummationem seculorum, ad profligationem

ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. καὶ καθόσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν τὰς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι; διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν· ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας· σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας· τότε εἶπον· ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περί ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν· ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

μία

peccati, per immolationem suiipsius appa ruit. Et quatenus illud manet omnes ho mines, ut semel moriatur, post hoc autem iudicium, ita & Christus semel oblatus, ut multorum peccata tolleret, rursus absque peccato cõspicietur, ijs qui illum expectant in salutem.

Nam lex umbram obtinens futuro rum bonorum, non ipsam imaginem re rum, his hostijs quas singulis annis eas dem continenter offerunt, nunquam po test accedentes perfectos reddere. Alio qui nónne desijssent offerri? propterea, quod nullam iam habuissent conscien tiam peccatorum, qui sacrificassent, ac se mel purgati essent. Atqui in istis com memoratio fit peccatorum quotannis. Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter cum ingressurus est mundum, dicit: Sa crificium & oblationem noluisti. Cor pus autem aptasti mihi, holocautoma ta & pro peccato non comprobasti. Tunc dixi: Ecce adsum, in capite libri scriptum est de me, ut faciam deus uoluntatem tuam. Superius cum dicit, sacrificium, & oblationem, & holocautomata, & pro peccato noluisti, neque comprobasti, quæ iuxta legem offeruntur, tunc dixit: Ecce adsum, ut faciam deus uoluntatem tuam: tollit prius, ut posterius statuat: per quam uoluntatem sanctificati sumus per obla tionem corporis Iesu Christi semel per actam. Et omnis quidem sacerdos as sistit quotidie, sacra peragens, & eas dem sæpius offerens hostias, quæ nun quam possint auferre peccata. Hic ue ro, una pro peccatis oblata uictima, per petuo sedet ad dexteram dei, id quod superest expectans, donec reddantur ini mici ipsius, scabellum pedum eius.

Vnica

μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας λέγει κύριος, δώσω νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν γράψω αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας. Ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελουσμένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, ἀκλινῆ. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθὼς ἔθος τισὶν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ πάλιν, κύριος κρινεῖ

Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum, eos qui sanctificantur. Testifi catur autem nobis & ipse spiritus sanctus. nimirum cum prædixerit, Hoc est testamẽ tum, quod condam erga illos, post dies il los, dicit dominus, dans leges meas in cor de illorum, & in mentibus illorum inscri bam eas, & peccatorum atq; iniquitatum illorum non recordabor amplius. Porrò ubi horum est remissio, non est amplius oblatio pro peccato. Cum igitur fratres, ha beamus libertatem adeundi in sancta per sanguinem Iesu, ea uia quã dedicauit no bis recentem ac uiuentem, per uelamentũ, hoc est, per carnem suam, cumque habea mus sacerdotem magnum præfectum do mui dei, accedamus cum uero corde, in cer titudine fidei, aspersi cordibus, ac depulsa conscientia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confessionem spei, non ua cillantem, fidelis enim qui promisit, & con sideremus nos inuicem, in hoc, ut prouoce mus ad charitatem & bona opera, non de serentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos est nonnullis, sed adhortantes inuicem, idq; hoc magis, quod uidetis ap propinquantem diem. Nã si uolentes pec cauerimus post acceptam cognitionem ue ritatis, nõ ultra pro peccatis reliqua est ho stia, sed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis uehementia, qui deuoratu rus est aduersarios. Qui aspernatus fuerit Moysi legem, absque misericordia, sub du obus aut tribus testibus moritur. Quanto putatis peioribus afficietur supplicijs, qui filium dei conculcarit, & sanguinem testa menti, ceu rem prophanam habuerit, per quem fuerat sanctificatus, & spiritum gra tiæ contumelia affecerit. Nouimus enim eum qui dixit: Meum est ulcisci, ego repen dam, dicit dominus. Et rursum: Dominus

κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. τοῦτο μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. Μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν: ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκφαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν ἄβελ παρὰ κάϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρίσκετο, διό τι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτὸν

iudicabit populum suum. Horrendum est incidere in manus dei uiuentis. Redeāt autem uobis in memoriā superiores dies, in quibus illuminati, ingens certamen sustinuistis afflictionū, partim quidē, dū & ꝓbris & pressuris affecti, spactaculo fuistis omnibus, partim dum consortes ita cōuersantium facti estis. Siquidē & afflictionū, quæ ex uinculis meis contigerunt participes, fuistis, & direptionē facultatū uestrarum cū gaudio accepistis, sciētes uos habere in uobis, potiorē substantiā in cœlis ac manentē. Ne abieceritis igit' fiduciam uestram, quæ magnā habet præmij retributionem. Nā patientia uobis est opus, ut ubi uoluntatē dei peregeritis, reportetis ꝓmissionē. Adhuc em̄ perpusillū tēporis, & qui uenturus est ueniet, & nō tardabit. Iustus aūt ex fide uicturus est. & si se subduxerit, nō probabit' animo meo. At nos non sumus qui subducamus nos in ꝑditionē, sed ad fidē ꝑtinemus in acquisitionē animæ.

Est aūt fides, earū rerū quæ sperant', substantia, argumentū eorū, quæ nō uidētur. ꝑ hanc em̄ testimoniū meruerūt seniores. Per fidem intelligimus ꝑfecta fuisse secula uerbo dei, ut ex his quæ nō apparebāt, ea quæ uident', fierent. Per fidē uberiorē hostiā Abel obtulit deo, q̄ Cain: ꝑ quā testimoniū meruit, q̄ esset iustus, testimoniū ꝑhibente de donarijs illius deo, & per hāc mortuus adhuc loquit'. Per fidē Enoch fuit translatus, ne uideret mortē, nec fuit inuētus, propterea quod transtulerat illū deus. priusq̄ enim trāsferretur, testimoniū meruerat, quod placuisset deo. Atqui sine fide, fieri nō potest, ut quis illi placeat. Nam qui accedit ad deum, hūc credere oportet, esse deū, & esse remuneratorē quærētibus se. Per fidem admonitus oraculo Noë, ea quæ nōdum uidebātur, ueritus, apparauit arcam

XI

κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ σάῤῥα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ὄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχεν ἀβραὰμ τὸν ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀνασεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεὸς, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ καὶ τὸν ἡσαῦ. πίστει ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν ἡμῶν ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ προσεκύνησεν

arcam ad salutem domus suæ, per quā arcam cōdemnauit mundum, & eius quæ secūdum fidem est, iusticiæ factus est hæres. Per fidem, appellatus Abraham, obedijt, ut exiret in locum quem accepturus erat in hæreditatem, & exiuit, nesciēs quò esset uenturus. Per fidem cōmigrauit in terram promissionis, ueluti peregrinam, cum in tabernaculis habitasset cum Isaac & Iacob, cohæredibus eiusdem promissionis. Expectauerat enim habentem fundamenta ciuitatem, cuius opifex & conditor est deus. Per fidem & ipsa Sara uim ad concipiendum ac retinendum semen accepit, ac præter ætatis rationem peperit, q̄ fidelem iudicaret eum qui promiserat. Quapropter & ex uno prognati sunt posteri, eoq̄ iam annis effœto, tanto numero, quāto sunt stellæ cœli, & uelut arena, quæ est iuxta marginem maris innumerabilis. Iuxta fidē mortui sunt hi omnes, cum nō accepissent promissiones, sed procul eas uidissent, & credidissent, salutassentq̄, & confessi fuissent, se hospites atq̄ aduenas esse in terra. Nam hæc qui dicunt, declarant se patriam inquirere. Et si illius quidem memores fuissent, unde fuerant profecti, habebant opportunitatem reuertendi. Nunc autem meliorem expetunt, hoc est, cœlestem. Quapropter non erubescit ipse deus uocari deus illorum. parauerat enim illis ciuitatem. Per fidem obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum obtulit, in quo promissiones acceperat, ad quem dictum fuerat: In Isaac uocabitur tibi semen, cum illud secum perpendisset, deum uel à mortuis excitare posse, unde illū etiā resurrectionis typo reduxit. Per fidē de futuris benedixit Isaac filio Iacob, & Esau. Per fidē, Iacob moriēs, singulis filijs Ioseph bn̄dixit, &

προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει, ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει, μωϋσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, μωϋσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν· μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν τοῦ αἰγύπτου θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως· τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει δὲ διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ τείχη ἰεριχὼ κατέπεσον, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ γεδεών, βαράκ τε, καὶ σαμψών, καὶ ἰεφθάε, δαβίδ τε καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον

adorauit fastigiũ uirgæ illius. Per fidẽ, Ioseph moriens, de egressione filiorum Israel meminit, decq; ossibus suis mãdauit. Per fidem, cum natus esset Moyses, occultatus est menses treis, à parentibus suis, propterea quod uiderent elegantem puellum, nec ueriti sunt edictum regis. Per fidem, Moses iã grandis, renuit uocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens simul malis affici cũ populo dei, quam temporarijs peccati cõmodis frui, maiores arbitratꝰ diuitias, probrum Christi, quam Aegyptiorum thesauros. Respectum enim habebat remunerationis. Per fidem reliquit Aegyptum, haud ueritus ferociam regis. Perinde enim quasi uidisset eum qui est inuisibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit pascha, & effusionem sanguinis: ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipsos. Per fidem transierunt rubrum mare, ueluti per siccam terrã, quod cum tentassent Aegyptij, absorpti sunt. Per fidem mœnia Hiericho concidерunt, circumdata ad dies septem. Per fidem Raab meretrix non perijt unà cum ijs qui non obedierant, cum excepisset hospitio exploratores pacifice. Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tempus, commemorantem de Gedeone, de Barac, & Sampsone, & Hiephthaë, necnon Dauid & Samuële, ac prophetis, qui per fidem expugnauerunt regna, operati sunt iusticiam, assecuti sunt promissiones, occluserunt ora leonum, extinxerunt uim ignis, effugerunt acies gladij, ualidi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, incursiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos. Alij uero distenti sunt, aspernati redemptionem, ut potiorem sortirentur resurrectionem. Alij rursus ludibrijs & flagris explorati sunt.

insup

ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστεροῦμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθισεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται. υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρὶς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον.

ὁ δὲ

insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerunt, oberrarunt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, qbus indignus erat mũdus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, & cauernis terræ. Atque omnes hi testimoniũ promeriti per fidem, non acceperant promissionem, quod deus de nobis melius quiddam puiderat, ne sine nobis cõsummarẽt.

Proinde nos quoq;, cum tanta septi simus nube testium, deposito one- XII
re omni, & tenaciter inhærente peccato, per tolerãtiam curramus in propositio nobis certamine, respicientes ad fidei ducem, & consummatorẽ Iesum, qui pro proposito sibi gaudio, pertulit crucẽ ignominia contẽpta, & ad dexteram throni dei consedit. Reputate enim q; is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se cõtradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondũ usq; ad sanguinem restitistis, aduersus peccatũ repugnãtes, & obliti estis exhortationis, quæ uobis tanquam filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem domini, neq; deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnẽ filiũ, quem recipit. Si castigationẽ sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem nõ castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes: igitur spurij estis, nõ filij. Itaq; cũ carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an nõ multo magis subijciemur patri spirituũ, & uiuemus? Atq; illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebãt: hic autẽ

δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα μὲν παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιεῖσθε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γάρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσελήλυθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, παρῃτήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. Μωσῆς εἶπεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν

hic autem ad cõmodũ nostrum in hoc ut impartiat nobis sanctimoniã suã. Omnis aũt castigatio in præsens quidẽ, non uidetur esse gaudij, sed molestiæ. At postea fructum tranquillum iusticiæ reddit, ijs qui per illã fuerint exercitati. Quapropter manꝰ remissas, & genua soluta surrigite, & facite, ut recti sint gressus pedibus uestris, ne claudicatio aberret à uia, imò sanetur potius. Pacem sectemini cũ omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo uidebit dominum, curam agentes, ne quis sit qui deficiat à gratia dei, ne qua radix amarulentiæ, suppullulans obturbet, & per hanc inquinentur multi: ne quis scortator aut ꝓphanus, uelut Esau, qui unico edulio permutauit ius primogeniti. Scitis enim, quod & postea, cum uellet hæreditario iure benedictionẽ assequi, reprobatus sit. Non cẽ̃ reperit pœnitentiæ locũ, tametsi cum lachrymis quæsiuisset eam. Non enim accessistis ad contactũ montẽ, & incensum ignem ac turbinẽ, & caliginẽ, & procellã, tubæq; sonitũ, & uocẽ uerborũ, quã qui audierant, deprecati sunt, ne his adiungeretur oratio. Non enim ferebant, quod edicebat: Si bestia tetigerit mõtẽ, lapidabit, aut iaculo cõfigetur. & adeo terribile erat uisum quod apparebat. Moses dixit: Expauefactus sum, ac tremebundus, sed accessistis ad mõtem Sion, & ad ciuitatẽ dei uiuentis, Hierusalẽ cœlestẽ, & ad innumerabiliũ angelorũ cœtum, & ad cõcionẽ primogenitorũ, qui conscripti sunt in cœlis, & ad iudicẽ uniuersorũ deũ, & ad spiritus iustorũ ꝓfectorũ, & ad noui testamenti conciliatorẽ Iesum, & ad sanguinẽ aspersionis, meliora loquẽtẽ, ꝙ loquebatur sanguis Abel. Videte ne aspernemini eum qui loquitur. nã si illi non effugerũt, qui auersabant eum qui loquebat in terra, multo magis nos, si eum qui de cœlis

ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων, ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω, ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. Ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν

de cœlis est, auersemur: cuius uox tum concussit terram, at nunc denunciauit, dicens: Adhuc semel ego concutio, non modo terram, uerumetiam cœlũ. Porrò illud quod dicit, adhuc semel, significat eorum quæ cõcutiuntur trãslationem, utpote quæ facta sint, ut maneant ea quæ non concutiũtur. Quapropter regnũ assumentes quod concuti non possit, habeamus gratiam, ꝙ quã ita colamus deum, ut illi placeamus cũ reuerentia & religione.

Etenim deus noster ignis consumẽs est. XIII
Fraterna charitas maneat. Hospitalitatis ne sitis immemores. Per hanc enim quidã inscientes receperũt angelos hospitio. Memores estote uinctorum, tanꝙ unà cum illis uincti, eorũ qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpe. Honorabile est inter omnes coniugium, & cubile impolluta. Scortatores autem & adulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, contenti ijs quæ adsunt. Siquidem ipse dixit: Non te defero, neq; derelinquo, ut fidentes dicamus: dñs mihi auxiliator, nec timebo, quid faciat mihi homo. Memores estote eorum qui præsunt uobis, qui locuti sunt uobis sermonem dei, quorũ imitemini fidem, considerãtes qui fuerit exitus conuersationis illorum. Iesus Christus heri & hòdie, idem est etiã in secula. Doctrinis uarijs ac peregrinis ne circumferamini. Bonũ est em̃, gratia cõstabilíri cor, nõ escis quæ non profuerunt ijs qui uersati sunt in illis. Habemus altare, de quo non est fas edere, ijs qui tabernaculo deseruiunt. Animalium enim quorum sanguis infertur pro peccato, in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Quapropter & Iesus, ut sanctificaret per proprium sanguinẽ populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, opprobrium

τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρομεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε δὲ τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ δὲ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ἰταλίας διὰ τιμοθέου.

opprobriũ eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatẽ, sed futurã inquirimus. Per ipsum igit̃ offerimus hostiam laudis semper deo, hoc est, fructũ labiorum, confitentium nomini eius. Cæterum beneficentiæ, & cõmunicatiõis ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis placet̃ deo. Parete ijs qui præsunt uobis, & concedite, siquidem illi uigilãt pro animabus uestris, tanquam rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. nam id est inutile uobis. Orate pro nobis, confidimus enim, quod bonam habemus cõscientiam inter omnes cupientes honeste conuersari. Magis autem obsecro uos, ut id faciatis, quo celerius restituar uobis. Deus autem pacis, qui reduxit à mortuis pastorem ouium illum magnum per sanguinem testamenti æterni, dominum nostrũ Iesum, absolutos uos reddat in omni opere bono, ad faciendum uoluntatem ipsius, efficiens, ut quod agitis, acceptum sit in cõspectu suo per Iesum Christum, cui gloria in secula seculorum. Amen. Obsecro uos fratres, sufferte sermonem exhortationis. Etenim paucis scripsi uobis. Scitis fratrem nostrum Timotheum solutum esse, cum quo, si celerius uenerit, uisam uos. Salutate omnes qui præsunt uobis, & om̃es sanctos. Salutãt uos Itali. Gratia cũ om̃ibus uobis. Amen.

Missa ab Italia per Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

Ταύτην ἐπιστέλλει τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπαρεῖσι, καὶ πιστεύσασιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολήν. διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν, ποῖος μὲν ἐστιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποῖος δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἐστί. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τὴν πίστιν, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται. περί τε πλουσίων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωνται τῶν πτωχῶν οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον. καὶ ἐπιπλήττωνται ὡς ὑπερήφανοι. καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως ἐπὶ προσαίας τοῦ κριτοῦ. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ ἰὼβ τὸ χρηστὸν ἐπὶ ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ σπουδάζειν ἐπιστρέφειν τοὺς πλανηθέντας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι γὰρ τούτου μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ὄντως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IACOBI ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Iacobus quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans atq; instituens.

FINIS.

T

EPISTOLA BEATI IACOBI.

IAcobus dei ac domini Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sũt in dispersione, salutẽ. Pro summo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideretis uarias, illud sciẽtes, quod exploratio fidei uestræ parit patientiam. Cæterum patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti, & integri, nulláque in parte diminuti. Quod si cui uestrũ deest sapientia, postulet ab eo qui dat, nempe deo, qui dat inquam omnib⁹ simpliciter, nec exprobrat, ac dabitur ei. Sed postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est fluctui maris, qui uentis agitur & impetu rapitur. Neq; enim existimet homo ille, se quicquam accepturum à domino. Vir animo duplici, inconstans est in omnibus uijs suis. Glorietur autem frater qui est humilis, in sublimitate sua; contra qui diues est, in humiliatione sui: quoniã uelut flos herbæ præteribit. Exortus est enim sol cum æstu, & exaruit herba, & flos illi⁹ decidit, & decor aspect⁹ illi⁹ perijt,

ἀπώλετο. οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ᾽ ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων, ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δοκεῖ θρησκὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρί ἐστιν, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας

perijt. Sic & diues in uijs suis marcescet. Beatus uir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus erit, accipiet coronam uitæ: quam promisit dominus ijs, à quibus fuerit dilectus. Ne quis cum tentatur, dicat se à deo tentari. Nam deus ut malis tentari non potest, ita nec ipse quenquam tentat. Imò unusquisque tentatur, dum à propria cõcupiscentia abstrahitur & inescatur. Deinde concupiscentia posteaquam cõcepit, parit peccatum: peccatum uero perfectum progignit mortem. Ne erretis fratres mei dilecti. Omnis donatio bona, & omne donum perfectum, è supernis est descendens à patre luminũ, apud quem non est transmutatio aut conuersionis obumbratio. Is destinata uoluntate progenuit nos sermone ueritatis, ut essemus primitiæ quædam suarum creaturarum. Itaq; frattes mei dilecti, sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus ad loquẽdum, tardus ad iram. Nã ira uiri iusticiam dei non efficit. Quapropter deposita omni immundicia & redundantia maliciæ, cum mansuetudine recipite insitum sermonẽ, qui potest saluas reddere animas uestras. Sitis autem effectores sermonis, & non auditores tantum, fallentes uosmetipsos. Quoniam si quis audiat sermonem, nec eum factis exprimat, hic similis est uiro consideranti faciem natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim seipsum, & abijt, & continuo obliuius est qualis esset. At qui prospexerit in legem perfectam, quæ est libertatis & permanserit, hic cum sit non auditor obliuiosus, sed effector operis, beatus facto suo erit. Si quis uidetur religiosus esse inter uos, qui non frenat linguam suam, sed aberrare sinit cor suum, huius uana est religio. Religio pura & immaculata apud deum & patrem hæc est, inuisere orphanos & ui-

γας ὢν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τη-
ρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωποληψίαις
ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ τῆς δόξης. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς συ-
ναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν
ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν
ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦν-
τα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε
αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτω-
χῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ
ὑποπόδιόν μου, καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυ-
τοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν
πονηρῶν. Ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί.
οὐχ' ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τῷ κό-
σμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κλη-
ρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς
ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν
πτωχόν. οὐχὶ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύου-
σιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κρι-
τήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν
ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς· εἰ μέντοι νό-
μον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γρα-
φήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
τόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωπολημπτεῖ-
τε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ
τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅς γὰρ ὅλον τὸν
νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάν-
των ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς,
εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φο-
νεύσῃς δέ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως
λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου
ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρί-
σις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. καὶ κα-
τακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος
ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔρ-
γα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι
αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ
ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέ-
ρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν,
ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτά-
ζεσθε

duas in afflictione ſua, immaculatum ſe
ipſum ſeruare à mundo.

Fratres mei, ne cum reſpectu perſonarũ habeatis fidem domini noſtri Ieſu Chriſti ex opinione. Nam ſi ingrediatur in cœtum ueſtrum uir aureum geſtãs anulum, ueſte indutus ſplendida, ingrediatur autẽ & paup in ſordida ueſte, & reſpexeritis ad illum qui ueſtem geſtat ſplendidam, & dixeritis illi, tu ſede hic bene, & pauperi dicatis, tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellum meũ, & nõ dĩudicati eſtis in uobiſipſis, & facti eſtis iudices cogitationum malarũ. Audite fratres mei dilecti, nónne deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit ĩſs, à quibus dilectus fuerit? Vos autem cõtemptui habuiſtis pauperem. Nónne diuites tyrãnidem exercent in uos, & ĩdẽ trahunt uos ad tribunalia? Et ĩdem male loquunt de bono nomine quod inuocatum eſt ſuper uos? Si legem quidem regiam perficitis iuxta ſcripturam, diliges proximũ tuũ ſicut teipſum, bene facitis: ſin uero perſonam reſpicitis, peccatum cõmittitis, & redarguimini à lege ueluti tranſgreſſores. Quiſquis enim totã legem ſeruauerit, offenderit autem in uno, factus eſt omniũ reus. Nã qui dixit, ne mœcheris, dixit etiam, ne occidas. Quod ſi nõ fueris mœchatus, occideris tamen, factus es tranſgreſſor legis. Ita loquamini, & ita faciatis ueluti per legem libertatis iudicandi. Siquidem iudicium abſq; miſericordia erit ei, qui non præſtiterit miſericordiã. Et gloriatur miſericordia aduerſus iudicium. Quæ utilitas fratres mei, ſi fidem dicat aliquis habere ſe, facta uero nõ habeat? Num poteſt fides ſaluũ facere illũ? Quod ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & egẽtes quotidiano uictu, dicat aũt aliqs ueſtrũ illis, abite cũ pace, caleſcite & ſaturamini

χεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώ-
ματος, τί τὸ ὄφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ
ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ
τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖξόν
μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγώ σοι
δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου. σὺ πι-
στεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς. καὶ
τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι. θέλεις
δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χω-
ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ
ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας
Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέ-
πεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ
ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ ἐπληρώ-
θη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα, ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ
τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην,
καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε πῶς ὅτι ἐξ
ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως
μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ
ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέ-
λους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ
σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως
καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί
μου, εἰδότες, ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα.
πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λό-
γῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς
χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ
τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα
βάλλομεν, πρὸς τὸ πειθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν,
καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. ἰδοὺ
καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκλη-
ρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται, ὑπὸ
ἐλαχίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐ-
θύνοντος βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μι-
κρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλί-
γον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσ-
σα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ
γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν,
ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζου-
σα

mini: non tamen dederitis illis quæ ſunt neceſſaria corpori, quæ erit utilitas? Sic & fides ſi facta non habuerit, mortua eſt per ſe. Sed dicet aliquis, tu fidem habes, & ego facta habeo. Oſtẽde mihi fidem tuam ex factis tuis, & ego oſtendam tibi ex factis meis fidem meam. Tu credis quod deus unus eſt? Recte facis. Et dæmonia credũt, ac contremiſcunt. Vis uero ſcire ó homo inanis, quod fides abſq; factis mortua ſit? Abraham pater noſter nónne ex factis iuſtificatus eſt, cum obtuliſſet Iſaac filium ſuum ſuper altare? Vides, quod fides adiumento fuerit factis illi? & ex factis fides perfecta fuerit? Et impleta eſt ſcriptura, quæ dicit: Credidit Abraham deo, & imputatum eſt illi ad iuſticiam, & amicus dei uocatus eſt. Videtis igitur quod ex factis iuſtificetur homo, & non ex fide tantum? Si militer aũt & Rhaab meretrix, an non ex factis iuſtificata eſt cũ excepiſſet nuncios, & alia uia emiſiſſet? Nam quemadmodũ corpus abſque ſpiritu mortuum eſt, ita & fides abſq; factis mortua eſt.

Nolite plures magiſtri fieri fratres mei, III ſciẽtes quod maius iudicium ſumpturi ſimus. In multis enim labimur omnes. Si quis in ſermone non labitur, hic perfectus eſt uir, qui poſſit freno moderari totum etiam corpus. Ecce equis frena in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus illorũ circumagimus. Ecce naues quoque cum tantæ ſint, & à uentis ſæuis agantur, circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunque impetus dirigentis uoluerit. Ita & lingua puſillum membrum eſt, & magna iactat. Ecce exiguus ignis quãtã materiã incẽdit. Et lingua ignis eſt, mũdus iniquitatis, ſic lingua cõſtituit in membris noſtris, quæ maculat totũ corpus, & inflã-

ζα τὴν προχὴν φύσιν γενέσεως, καὶ φλογιζο-
μένην ὑπὸ τῆς γενέσεως. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων
τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων
δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀν-
θρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται
ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακόν,
μεστὴ ἰοῦ θανατφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν
τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώ-
μεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θε-
οῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχε-
ται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρή ἀδελφοί
μου ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ
ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν;
μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποι-
ῆσαι; ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδὲ μία πη-
γὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σο-
φὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς
καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν πρᾳ-
ότητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ
ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυ-
χᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας· οὐκ
ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη,
ἀλλὰ ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. ὅπου
γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ
πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία,
πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιει-
κὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀ-
γαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. καρ-
πὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται
τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρα-
τευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖ
τε, καὶ οὐκ ἔχετε. φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ
δύνασθε ἐπιτυχεῖν, μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε.
οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε
καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν
ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοι-
χαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου
ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστίν; ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶ-
ναι τοῦ κόσμου

mat rotã natiuitatis, & inflammat à gehẽna. Omnis enim natura & ferarum & uolucrum, serpentiumq́, & marinorũ domatur, & domita est à natura humana. Linguam aũt nullus hominũ domare potest, incoërcibile malum, plena ueneno mortifero. Per ipsam benedicimus deo & patri, & p ipsam meledicimus hominibus, q ad similitudinẽ dei cõditi sunt. Ex eodẽ ore ꝓcedit bñdictio & maledictio. Nõ oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunquid fons ex eodẽ foramine emittit dulcem & amaram aquam? Nunquid potest fratres mei, ficus oleas gignere, aut uitis ficus? Sic nullꝰ fõs salsam ac dulcem potest ædere aquam. Quis sapiens & sciẽtia prædítus inter uos? Ostendat ex bona conuersatione opa sua cũ mansuetudine sapientiæ. Quod si æmulationem amaram habetis, & contentionẽ in corde uestro, nolite gloriari & mẽdaces esse aduersus ueritatem. Nõ est enim ista sapientia è supernis descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi enim æmulatio & contentio, ibi incõstantia & omne opus prauũ. Quæ autem è supernis est sapientia, primum quidem casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena misericordia & fructibus bonis, absq; díjudicatione, sine simulatione. Fructus aũt iusticiæ in pace seminatur, facientibus pacem.

Vnde bella & lites in uobis? Nõne hinc? nimirũ ex uoluptatibus uestris, quæ militant in mẽbris uestris? Concupiscitis & nõ habetis, inuidetis & æmulamini, & nõ potestis adipisci. pugnatis & bellatis. non habetis, propterea q nõ postulatis. Petitis & nõ accipitis, eo q male petatis, ut in uoluptatibus uestris insumatis. Adulteri & adulteræ nescitis, q amicitia mũdi, inimicitia est cũ deo? Quicũq; ergo uoluerit amicꝰ esse mũdi

IIII

κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν; μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε, ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μετασταφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ κατα-
λαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νό-
μον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νό-
μου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης, ὁ
δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς
εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγον-
τες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσόμεθα εἰς
τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσομεν ἐκεῖ ἐνι-
αυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσόμεθα, καὶ κερ-
δήσομεν, οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔ-
ριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ
ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ
ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν
ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσομεν, καὶ ποι-
ήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε
ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύ-
χησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν
καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία
αὐτῷ ἐστιν. Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσα-
τε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑ-
μῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέ-
σηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγο-
νεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν, καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται,
καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φά-
γεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε
ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐρ-

ἡμῶν

se mundi, inimicus dei constituitur. An putatis quod inaniter scriptura dicat: Ad inuidiã concupiscit spiritus qui habitauit in nobis? Maiorem autem dat gratiam. Subditi ergo estote deo, resistite autem diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. Emundate manus ó peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini & lugete & plorate. risus uester in luctum conuertat, & gaudium in mœrorem. Humiles uos reddite in conspectu domini, & eriget uos. Nolite detrahere uobis inuicem fratres. Qui detrahit fratri, quiq; iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Quod si iudicas legem, non es obseruator legis, sed iudex. Vnus est legislator, qui potest seruare & perdere. Tu quis es qui iudicas aliũ? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatem, & faciamus ibi annum unum, & mercemur, & lucrum faciamus: qui ignoratis, quid futurum sit postero die. Quæ est enim uita uestra? Vapor enim est, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euanescit: pro eo quod dicere debueritis, si dominus uoluerit, & si uixerimus, faciamus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in superbijs uestris. Omnis exultatio talis mala est. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

Agite nunc diuites, plorate, ululantes super miserijs uestris, quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, uestimenta uestra tineis obnoxia facta sunt. Aurum & argentum uestrum erugine uiciatum est, & erugo eorum in testimonium uobis erit, & exedit carnes uestras sicut ignis. Thesaurum congessistis in extremis diebus. Ecce merces operariorum

V

T 4 qui

ηῶν ὑμῶν τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπε-
δημμένος ἀφ' ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῶν
θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσή-
λυθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπα-
ταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς
ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύσα-
τε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν. μακρο-
θυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τῆς παρουσίας τοῦ
κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον
καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως
λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. μακροθυ-
μήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑ-
μῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικεν. μὴ στε-
νάζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατα-
κριθῆτε. ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστη-
κεν. ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας
ἀδελφοί μου, καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς
προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι κυ-
ρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας.
τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος
κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ
κύριος καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δέ ἀδελ-
φοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε
τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑ-
μῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὒ, οὔ, ἵνα μὴ εἰς ὑπό-
κρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τίς ἐν ὑμῖν;
προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τίς; ψαλλέτω. ἀσθε-
νεῖ τίς ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυ-
τέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν
ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ
ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστε-
ως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν
ὁ κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφε-
θήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε οὖν ἀλλήλοις
τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλή-
λων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δι-
καίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁ-
μοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξα-
το τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς
γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν
προσηύξα-

riorum qui messuerunt regiones uestras, quæ fraude non reddita est à uobis, clamat. & clamores eorum qui messuerant, in aures domini sabaoth introierunt. In deliciis uixistis super terram, & lasciuistis, enutristis corda uestra, ut in die occisionis. Condemnastis, & occidistis iustum, & non resistit uobis. Patientes igitur estote fratres usque ad aduentū domini. Ecce agricola expectat preciosum fructum terræ, patienter expectans illum, donec accipiat pluuiam tempestiuam & serotinam. Patiētes igitur estote & uos, & confirmate corda uestra, quoniā aduentus domini appropinquat. Nolite ingemiscere alius aduersus aliū fratres, ut ne condemnemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipite fratres mei, afflictionis ac patiētiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatos ducimus eos qui sustinent. Tolerantiam Iob audistis, & finē domini uidistis, quod ualde misericors sit dominus ac commiserans. Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcunq; iusiurandū. Sit autē uestrū est, est: non, non, ut ne in simulationem incidatis. Affligitur aliquis inter uos? oret. Aequo animo est aliquis? psallat. Infirmatur quis inter uos? accersat presbyteros ecclesiæ, & orent super eū, ungentes eum oleo in nomine domini. Et obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eum dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Confitemini inuicem alius alij delicta, & orate pro uobis inuicem, ut sani sitis. Multum enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius affectionibus ut nos, & precatione precatus est ne plueret: & non pluit sup terrā annos tres & mēses sex. Et rursū orauit,

προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ
γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις
ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέ-
ψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρ-
τωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν
ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

τῆς ἁγίου Ἰακώβου ἐπιστολῆς τέλος.

orauit, & cœlū dedit pluuiā, & terra produxit fructū suū. Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, sciat, quod qui cōuerti fecerit peccatorē ab errore uiæ suæ, saluam faciet animā à morte, & operiet multitudinem peccatorū.

Beati Iacobi epistolæ finis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

ΑΥτῳ ἐπιστέλλει ὁ μακάριος πέτρος τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ οὔσιν, Ἰουδαίοις καὶ γενομένοις χριστιανοῖς, γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν διδασκαλικὴν, ἐπισκήπτων αὐτοῖς, διόπερ ἀπὸ τοῦ δαίμονα ὠνῆσθαι. καὶ πρῶτον μὲν ἀγκυροῖ μὴ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ εἰς χριστὸν πίστις, ἀπὸ τῶν προφητῶν κατηγγέλθη, μὴ δι' αὐτῶν ἐμηνύθη, ἢ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι βλέπειν. εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τῆς καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει μὴ βασιλέας ὑμᾶς. γωναικείτε δὲ καὶ ἀνδράσιν ὁμοφρόνως καταγγέλλει. εἰς τὰ ἤθη βλαινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι εἰς τὸ ἄδηλον γέγονε βλέπειν κυρίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας μὴ ἀναβάσεως. ἵνα καὶ ὁ προθυμούμενος ἀναβῶσι, καὶ κριθῶσι μὴ ὡς σῶμα, τῇ χάριτι τῆς ἀναβάσεως διαμείνωσι, καὶ ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε μὴ ὀφείλωσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες ὡς κριτῇ. καὶ οὕτως πληροῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PEtrus, quēadmodū & Iacobus, Iudæis scribit, sparsim incolentibus gentiū regiones, epistolā profecto dignā apostolorū principe, plenā autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcā, sentētijs differtā. Hortat autē ad tolerantiā malorū, quæ ob euāgelij inuidiā ppetiebant, spe præmiorū. Ad hæc admonet, ut iuxta pphetiarū oracula ad tantā dignitatē uocati gratis, uitā ꝓstent suā professione dignā: Christianismū em̄ nō in titulo aut baptismo tātum, sed in morū innocētia situ esse, alioqui quod affligunt malis, nō cessurū ad gloriā Christi, si ob malefacta pœnas dare uideant. Ad hæc admonet, ne freti Christianismo, detrectēt parēre magistratib⁹ licet ethnicis, ne ꝓuocati nec cōuertātur ad Christū, & acrius sæuiāt: itē ne serui negēt officiū suū heris, licet ethnicis. Christianæ bonitatis esse oīa ppter: itē ne mulieres Christianæ uiros suos licet ethnicos cōtēnant, sed morib⁹ suis ad meliora studeāt ꝓuocare. Maritos admonet, ut uxoribus suis deferāt, ut à coitu nōnunq̄ tēperent, q̄ magis uacet orare. Deinde exēplo Christi ꝓuocat ad tolerātiā malorū, ne conent iniuriā iniuria pēsare, sed māsuetudine & bñfactis uincere studeāt male meritos. Atq; hæc agit tribus primis capitibus, & initio quarti. Post hæc hortat ad nouitatē uitæ, dehortans à uitijs gentiū. Inuitat ad sobrietatē, ad uigilātiā, ad preces assiduas, in primis ad mutuā charitatē, ad hospitalitatē, ad officia mutua, rursus ad patientiā pśecutionum ob Christi nomē illatarū. Mox episcopos instituit, & his subditū populū. In calce testat sese & alterā epistolā ad eosdē scripsisse ꝑ Syluanū, quæ intercidit. Hanc scriptā apparet ex Babylone: nam huius ecclesiæ uerbis iubet eos saluere, si cui de Rhoma cōmentum nō probatur.

FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

ΠΕτρος ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας καὶ βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολυτιμότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὃν οὐκ ἰδόντες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται

PEtrus apostolus Iesu Christi, aduenis sparsim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam, delectis iuxta præfinitionem dei patris, per sanctificationem spiritus, in obedientiam, & aspersionem sanguinis Iesu Christi. Gratia uobis & pax multiplicetur. Laudandus est deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui iuxta copiosam suam misericordiã regenuit nos in spem uiuã, per hoc quod resurrexit Iesus Christus ex mortuis, in hæreditatem immortalem, & incontaminabilem, atque immarcessibilem, conseruatam in cœlis erga uos, qui uirtute dei custodimini per fidem, ad salutem, quæ in hoc parata est, ut patefiat in tempore supremo, in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in uarijs experimentis, si opus sit, quo exploratio fidei uestræ, multo pretiosior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur, reperiatur in laudem & gloriam & honorem, tum cum reuelabitur Iesus Christus: quem cum non uideatis, diligitis: in, quem in præsentia, cum nõ uideritis, credentes tamen, exultatis gaudio ineffabili, & glorificato, reportantes finem fidei uestræ, salutem animarum, de qua salute exquisierunt, & scrutati sunt prophetæ,

προφῆται, οἱ περὶ τοῦ εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐξηραυνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται. ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἰμι. καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε· εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτὸν πιστεύοντας εἰς θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα

prophetæ, qui de uentura in uos gratia uaticinati sunt, scrutantes ad quem, aut cuius modi tẽporis articulũ significaret, qui in illis erat spiritus Christi, qui priusq; accideret, testabat uenturas in Christũ afflictiones, & quæ essent cõsecuturæ glorias, quibus & illud reuelatum est, quod haud sibi ipsis, imò nobis ministrarent, hæc quæ nũc annunciata sunt uobis, per eos qui uobis prædicauerunt euangeliũ, per spiritũ sanctũ emissum è cœlo, in quæ desiderant angeli prospicere. Quapropter succincti lumbis mentis uestræ, sobrij, perfecte sperate in eã quæ ad uos defert gratiã, dũ uobis patefit Iesus Christus, tanq; filij obedientes. ut nõ accõmodetis uos pristinis cõcupiscẽtijs, quibus dũ adhuc ignoraretis Christũ, agebamini, sed quẽadmodũ is qui uos uocauit, sanctus est: ita ipsi quoq; sancti in omni cõuersatione reddamini, propterea quod scriptũ est: Sancti estote, nã ego sanctus sum. Et si patrẽ inuocatis citra psonarũ respectũ iudicantẽ iuxta cuiusq; opus, uidete ut in timore cõuersantes, incolatus uestri tẽpus transigatis. Cũ sciatis uos, nõ caducis rebus uelut argento & auro fuisse redemptos à uana uestra cõuersatiõe, quã ex patrũ acceperatis traditione, sed precioso sanguine uelut agni immaculati, & incõtaminati Christi, q præordinatus quidẽ fuerat, antecq; cõdit⁹ esset mũd⁹, sed manifestat⁹ fuit extremis temporib⁹ ꝓpter uos q p illũ creditis in deũ, q illũ excitauit è mortuis, & gloriã ei dedit, ut uos fidẽ ac spem haberetis erga deũ, q animas uestras purificastis obediẽdo ueritati, p spiritũ cũ charitate fraterna, ab omni simulatiõe aliena, ex puro corde uos inuicẽ diligite impense, renati nõ ex semine mortali, sed ex immortali p sermonem uiuẽtis dei, & manẽtis in æternũ. ꝓptereq; q ois caro gramẽ sit, & ois gloria

δόξα

δοξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν· τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιὰς, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε· εἴπερ ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ· ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν· ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ· οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν

gloria hominis quasi flos graminis. Exaruit gramen, & flos decidit. at uerbum dñi manet in æternũ. Hoc aũt est uerbũ, quod per euangeliũ delatum est ad uos.

Proinde deposita omni malitia, & omni dolo, & simulatiõibus, & inuidẽtijs, & omnibus obtrectationibus, ut modo nati infantes, lac illud nõ corpis, sed animi, quod dolũ nescit, appetite, ut p illud suboleſcatis. Si quidẽ gustastis, q benignꝰ sit dñs. ad quẽ accedẽtes, qui lapis est uiuus, ab hominibꝰ quidẽ reprobatus, apud deũ uero electus ac preciosus: ipsi quoq; ueluti uiui lapides ædificemini, domus spiritualis, sacerdotiũ sanctũ ad offerẽdũ spirituales hostias, acceptabiles deo p Iesum Christũ. Quapropter & continet scriptura: Ecce pono in Sion lapidẽ, in summo ponendũ angulo, electum, preciosum. Et q crediderit in illo, nõ pudefiet. Vobis igit̃ preciosus est, qui creditis. Cæterũ ijs qui nõ credũt, lapis quem reprobauerant ædificantes, hic cœpit esse caput anguli: & lapis in quẽ impingitur, & petra ad quã offendant, nempe ijs qui impingunt in sermonẽ, neq; credunt in id ad quod & instituti fuerãt. Vos aũt genus electũ, regale sacerdotiũ, gens sancta, populus qui in lucrũ accessit, ut uirtutes prædicetis illius, q è tenebris uos uocauit in admirabilẽ suã lucẽ. Qui quondã eratis non populus, nũc populus dei, qui quondã nõ cõsecuti misericordiã, nunc estis misericordiã cõsecuti. Dilecti, obsecro tanq; aduenas ac peregrinos, abstinete à carnalibus cõcupiscẽtijs, quæ militant aduersus animã, & eõuersationem uestrã habete honestã inter gentes, ut in hoc qd̃ obtrectãt uobis quasi maleficis, ex bonis operibus æstimantes uos, glorificẽt deũ in die uisitationis. Proinde subditi estote cuiuis humanæ creaturæ ꝓpter dñm, siue regi tanq; p̃celleti, siue

ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς θεοῦ δοῦλοι. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτάσσεσθε ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε· τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως, ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔσω οὐχ' ὁ ἔξωθεν ἐν πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τῆς πραέος

præsidibus, ut qui per eum mittantur ad uindictam quidem nocentium, laudẽ uero recte agentium. Quoniam sic est uolũtas dei, ut benefaciendo obturetis os hominibus stultis & ignorantibus, tanq; liberi, & non ueluti prætextũ habentes malitiæ libertatẽ, sed tanq; serui dei. Omnes honorate, fraternitatẽ diligite, deũ timete, regẽ honorate. Famuli subditi sint cum timore dominis, non solum bonis ac humanis, uerumetiam prauis. Nam hæc est gratia, si quis propter conscientiam dei suffert molestias, præter meritum affectus malis. Quæ enim est laus, si cum peccãtes alapis cædimini sufferetis? At si cum benefacitis, & tamẽ malis afficimini, sufferatis. Hæc em est gratia apud deum. Siquidẽ in hoc uocati estis, quoniam & Christus afflictꝰ est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut insequeremini uestigia ipsius, qui peccatũ non fecerat, nec inuentus est dolus in ore illius, qui cum maledictis incesseretur, non regessit maledicta: cum malis afficeretur, non minabatur. Sed tradidit uindictam ei qui iudicat iuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, quo peccatis mortui iusticiæ uiueremus. Cuius eiusdem ubice sanati fuistis. Nam eratis uelut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem, & curatorem animarum uestrarum.

Similiter uxores subditæ sitis uestris uiris, ut etiam qui non obtemperant sermoni, per uxorum conuersationem absq; sermone lucrifiant: dum considerant cum reuerentia coniunctam castam conuersationem uestram, quarum ornatus sit, non externus, qui situs est in plicatura capillorum, & additione auri, aut in palliorum amictu, uerum occultus, qui est in corde homo, si is careat omni corruptela,

ηρῆ ἡσυχίῳ πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἁγίαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεόν, ἐκόσμων ἑαυτὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάῤῥα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι, μηδεμίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν. ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καί τις ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ ἐλπίδος ἧς ὑμεῖς ἔλπιδα μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν, ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων ἵνα

ita ut ſpiritus placidus ſit ac quietus, qui ſpiritus in oculis dei magnifica ac ſumptuoſa res eſt. Nam ad eum modum olim & ſanctæ illæ mulieres ſperantes in deo, comebant ſeſe, & ſubditæ erāt ſuis uiris, quē admodum Sarra obediuit Abrahæ, dīnm illum appellans, cuius factæ eſtis filiæ, dū benefacitis, & non terremini ullo pauore. Viri ſimiliter cohabitent ſecundū ſcientiā, uelut infirmiori uaſi muliebri impartiētes honorem, tanctꝫ etiam cohæredes gratiæ uitæ, ne interrumpantur preces ueſtræ. In ſumma, omnes ſitis unanimes, ſimiliter affecti, fraterna præditi charitate, miſericordes, affabiles, nō retaliantes malum malo, aut cōuicium conuicio, ſed contra, benedicentes, ſcientes uos in hoc uocatos eſſe, ut bnēdictionē hæreditate poſſideatis. Nā q uult uitā diligere, & uidere dies bonos, coerceat linguam ſuā à malo, & labia ſua ne loquantur dolum. Declinet à malo, & faciat bonum, quærat pacem, & perſequat eā: quoniā oculi dñi ſup iuſtos, & aures eius ad deprecationē illorum. Rurſus aſpectus dñi ſup eos qui faciunt mala. Et quis eſt, q ſit afflicturus uos, ſi bonitatis æmulatores fueritis? Imò ſi quid etiam acciderit incommodi propter inſticiā, beati tamē eſtis. Cæterum terrore illorum ne terreamini, neꝙ turbemini, ſed dominū deū ſanctificate in cordibus ueſtris. Sitis aūt parati ſemp ad reſpondendum cuilibet petenti, ut loquamini de ea quæ in uobis eſt ſpe, cum manſuetudine & reuerentia, conſcientiā habentes bonā, ut in hoc quod uobis detrahūt, tanctꝫ ſceleroſis, pudeſiant hi qui inceſſunt ueſtrā bonā in Chriſto conuerſationem. Præſtat enim, ut bene agētes, ſi ita uelit dei uoluntas, malis afficiamini, quam male facientes. Quādoquidem & Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus fuit, iuſtus pro iniuſtis

ut,

ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι· ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἅπαξ ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγοι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος· ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων. Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρίαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ θεὸς

ut nos adduceret deo, mortificatus quidem carne, ſed uiuificatus ſpiritu, in quo etiā abiit, & ſpiritibus qui erant in carcere prædicauit, qui inobedientes fuerāt quondā. Cū ſemel expectabatur dei lenitas in dieb⁹ Noë, cum apparabat arca, in qua paucæ, hoc eſt, octo animæ ſeruatæ fuerunt per aquam. cuius figuræ nunc reſpondens baptiſmus, nos quoꝙ ſaluos reddit, quo non carnis ſordes abſciuntur, ſed quo ſit, ut bona conſcientia bene reſpondeat apud deum, per reſurrectionem Ieſu Chriſti, qui eſt ad dexteram dei, profectus in cœlum, ſubiectis ſibi angelis, & poteſtatibus, ac uirtutibus. Cum igitur IIII Chriſtus paſſus ſit pro nobis carne, uos ꝙq; iuxta eandē cogitationē armemini, quod q patiebat in carne, deſtitit à peccato, in hoc, ut iam non concupiſcentijs hominū, ſed uoluntati dei, quod ſupereſt in carne tēpus uiuat. Sat enim eſt nobis quod anteacto uitæ tempore uoluntatē gentiū patrauerimus, cum uerſaremur in laſciuijs, cōcupiſcētijs, uinolentijs, comeſſationibus, cōpotationibus, & nefarijs ſimulacrorū cultibus. Atꝙ id abſurdū illis uidet, quod nō accurratis unà cū ipſis in eandē luxus refuſionē, qui de uobis male loquunt. Qui reddituri ſunt rationē ei, qui paratus eſt ad iudicādū uiuos & mortuos. Nā in hoc mortuis quoꝙ prædicatum eſt euangeliū, ut iudicarent quidē ſecundū homines carne, uiuāt aūt iuxta deū ſpiritu. Porrò rerū omniū finis imminet. Sitis igit ſobrij, & uigilātes ad orandū. Ante omnia uero charitatē inter uos uehementē habentes. Nā charitas operiet multitudinē peccatorū. Hoſpitales eſtote erga uos inuicē, ſine murmurationibus. ut quiſq; accepit donū, ita alius in aliū illud miniſtrāt, ut boni diſpenſatores uariæ gratiæ dei. Si quis loquit, loquatur ut eloquia dei: ſi quis miniſtrat, miniſtret tanquam ex uirtute, quā ſuppeditat

ὁ θεὸς, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἀγαπητοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. Κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. Μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέπτης, ἢ κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριοῦ ἐπίσκοπος. εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ὅτι καὶ ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίσῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνὸς, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν, πίμνιον τοῦ χριστοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποιμένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι. τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν μέριμναν

deus, ut omnibus glorificet deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Charissimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentū uestri fit, perinde quasi nouū aliqd uobis obtingat, imò in hoc, quod consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in reuelatione quoq; gloriæ eiusdem gaudeatis exultātes. Si probris afficimini in nomine Christi, beati estis: quoniam gloria & spiritus dei super uos requiescit. Iuxta ipsos qdem maledictis afficitur, iuxta uos autē glorificatur. Ne quis enim uestrum affligat, ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut curiosus alienarū rerum. Porrò si ut Christianus affligitur, aliquis, ne pudefiat, imò glorificet deum in parte hac. Quandoquidē & tēpus est, ut incipiat iudicium à domo dei. quod si primum incipit à nobis, quis erit finis eorū qui non credunt dei euangelio? Et si iustus uix saluus efficitur, impius & peccator ubi comparebit? Proinde qui affliguntur iuxta uoluntatē dei, tanquam apud fidelem conditorem deponāt animas suas benefaciēdo.

Presbyteros qui inter uos sunt obsecro, qui sum & ipse presbyter, ac testis afflictionum Christi, atq; idem consors gloriæ, quæ reuelabitur, pascite quātum in uobis est gregem Christi, curam illius agentes non coacte, sed uolentes: non turpiter affectantes lucrum, sed propenso animo, neq; ceu dominium exercentes aduersus cleros, sed sic, ut sitis exemplaria gregis. Et cum apparuerit ille pastorū princeps, reportabitis immarcessibilem gloriæ coronā. Similiter iuniores subditi estote senioribus, sic ut omnes alius alij uicissim subijciamini. Humilitatē animi uobis infixam habete: propterea quod deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiā. Humiliemini igitur sub potenti manu dei, ut uos extollat cum erit opportunum, omni cura

μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ. ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι. αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μάρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

cura uestra coniecta in illum. Nam illi cura est de uobis. Sobrij estote, uigilate, quoniā aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite, solidi fide, scientes easdem afflictiones, uestræ, quæ in mūdo est fraternitati consummari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad æternam suam gloriam per Christum Iesum, parumper afflictos, idem instauret uos, fulciat, roboret, stabiliat. Ipsi gloria, imperium in secula seculorum, Amen. Per Syluanum uobis fidelē fratrē, ut arbitror, paucis scripsi, adhortans ac testificans hanc esse ueram gratiam dei, in qua statis. Salutat uos ea, quæ est in Babylone, uestræ consors electionis ecclesia, & Marcus filius meus. Salutate uos mutuo charitatis osculo. Pax uobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Ταύτην πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ, ὑπόμνησις τῶν πρώτων. εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτοῦ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ἐσπούδασε πάντας ὑπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν διδασκαλίαν. καὶ πρῶτον δείκνυσιν ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐαγγελισθεῖσαν, καὶ ὅτι αἱ προφητίαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἴσιν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λείων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παραβάντων ἀγγέλων γέγονε. προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαῖκται περιπατήσουσι, καὶ θελήσουσιν ἀπατᾶν τινὰς, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρουσίαν τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος, διὰ τὸ ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μάλιστα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις. πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη, εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίου διαβεβαιοῦται καὶ ἀπαδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαπᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀπεστόλου παύλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τὸ καὶ πάσας τὰς θείας γραφὰς, διαβάλλειν αὐτούς. ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προειδέναι τὰ πράγματα, παραινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοποῦ τῆς πίστεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI POSTERIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc,ut apparet,scripsit admodum senex,& iam morti uicinus,quãdoquidem de obitu suo meminit.Scribit autem promiscue Christianis omnibus,adhortans ad uitæ puritatem,& ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehementer infectãs eos,qui simplicium animos peruersa doctrina corrumperent,negantes aduentum Christum.

FINIS.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECVNDA.

ΣΥΜΕΩΝ ΠΕΤΡΟΣ ΔΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΟΥ, ΤΟΙΣ ΙΣΟΤΙΜΟΝ ΗΜΙΝ ΛΑΧΟΥΣΙ ΠΙΣΙΝ ΕΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ, ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΟΥ. ΧΑΡΙΣ ΥΜΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ ΠΛΗΘΥΝΘΕΙΗ ΕΝ ΕΠΙΓΝΩΣΕΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΚΑΙ ΙΗΣΟΥ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ, ΩΣ ΠΑΝΤΑ ΗΜΙΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΑΥΤΟΥ, ΤΑ ΠΡΟΣ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ ΔΕΔΩΡΗΜΕΝΗΣ, ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΛΕΣΑΝΤΟΣ ΗΜΑΣ ΙΔΙΑ ΔΟΞΗ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ, ΔΙ' ΩΝ ΤΑ ΤΙΜΙΑ ΗΜΙΝ ΚΑΙ ΜΕΓΙΣΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΔΕΔΩΡΗΤΑΙ, ΙΝΑ ΔΙΑ ΤΟΥΤΩΝ ΓΕΝΗΣΘΕ ΘΕΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΟΙ ΦΥΣΕΩΣ, ΑΠΟΦΥΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΝ ΚΟΣΜΩ ΕΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΦΘΟΡΑΣ. ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΤΟΥΤΟ ΔΕ ΣΠΟΥΔΗΝ ΠΑΣΑΝ ΠΑΡΕΙΣΕΝΕΓΚΑΝΤΕΣ, ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΑΤΕ ΕΝ ΤΗ ΠΙΣΤΕΙ ΥΜΩΝ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗΝ

SYmeon Petrus, seruus & apostolus Iesu Christi, ijs qui æque preciosam nobiscum sortiti sunt fidem, per iusticiam dei nostri,& seruatoris Iesu Christi. Gratia uobis & pax multiplicetur per agnitionem dei,& Iesu domini nostri, sic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita est,quæ ad uitam ac pietatem pertinent,per agnitionẽ eius qui uocauit nos per gloriam & uirtutem,per quæ precio sa nobis ac maxima promissa donata sunt,ut per hæc efficeremini diuinæ consortes naturæ,si refugeritis à corruptione quæ est in mundo per concupiscentiam.Sed & in hoc ipsum omni adhibito studio,submini strate in fide uestra uirtutem

ρετὴν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ, τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ δὲ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε, οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριός ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε, προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ,

tutem,in uirtute uero scientiam,in scientia uero temperantiam, in temperantia uero patientiam,rursus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna uero charitate dilectionem. Hæc enim cum uobis adsint,& exuberent haud ociosos,nec in irritum laborantes efficiunt, ad domini nostri Iesu Christi cognitionẽ. Nã cui non adsunt hæc,is cæcus est,& manu uiam tentans, oblitus sese à ueteribus peccatis suis fuisse purgatũ. Quapropter fratres potius operam date, ut uocationẽ & electionem uestram firmam efficiatis. Hæc enim si feceritis,non labemini unquã. Siquidem ad hunc modum,abunde subministrabitur uobis introitus in æternum regnum domini nostri & seruatoris Iesu Christi.Quapropter haud negligam,uos semper commonere de his,tametsi sciatis, & confirmati sitis in præsenti ueritate.Attamen iustum arbitror, quàmdiu sum in hoc tabernaculo,excitare uos per commonitionem,cum sciam breui futurum,ut deponam hoc tabernaculum meum, quemadmodum & dominus noster Iesus Christus significauit mihi.Quin & dabo semper operam,ut uos post exitum meũ, horum mentionem facere possitis. Non enim arte compositas fabulas secuti,notam uobis fecimus domini nostri Iesu Christi uirtutẽ, & aduentum,sed qui oculis nostris aspeximus illius maiestatem. Acceperat enim à deo patre honorem & gloriam,uoce ad illum delata huiusmodi à magnifica gloria: Hic est ille filius meus dilectus,in quo mihi complacitum est. Et hanc uocem nos audiuimus è cœlo delatam, cum essemus unà cum illo in monte sancto. Et habemus firmiorem sermonem propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies

διαυγάσῃ, & φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι. Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς & ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, & πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλασταῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης * κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς· καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο. βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολμηταὶ, αὐθάδες, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες· ὅπου ἄγγελοι ἰσχύι καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν.

Αἵρεσις κήρυγμα.

ὅτοι δὲ

illucescat, & lucifer exoriatur in cordib⁹ uestris. Si illud prius nouerit is, quod omnis prophetica scriptura non sit priuatæ interpretationis. Non enim uoluntate hominis allata est olim prophetia, sed à spiritu sancto impulsi, locuti sūt sancti dei homines.

Fuerunt autem & pseudoprophetæ in populo, quemadmodum & inter uos erunt falsi doctores, qui clam inducent sectas pernicioſas, etiam dominum qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem interitum: & plerique sequentur illorū exitia, per quos uia ueritatis maledictis afficietur, & per auariciam factitijs sermonibus de uobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non tardat, & perditio illorum non dormitat. Nam si deus angelis qui peccauerant, non pepercit, sed catenis noctis in Tartarum præcipitatos, tradidit seruatos in iudicium, & prisco mundo non pepercit, sed octauum iustitiæ præconē Noë seruauit, diluuio in mūdum impiorum inducto, & ciuitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas, subuersione condemnauit, eósque fecit exemplum ijs, qui impie forent acturi: & iustum Lot, qui opprimebatur à nefarijs per libidinosam cōuersationem, eripuit. Is enim oculis & auribus iustus, cum habitaret inter illos, cottidie animam iustam iniquis illorum factis excruciabat. Nouit dominus pios è tentatiōe eripere, iniustos autem in diem iudicij puniendos seruare, maxime uero illos, qui carnē sequentes in concupiscentia pollutionis sibulāt, ac dominationē cōtemnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellentes non uerentur cōuitijs incessere. Cum ipsi angeli, qui sunt robore ac uirtute maiores, non ferunt aduersus sese apud dominū, maledicū iudicium.

At isti

δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καὶ φθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες, ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι, ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, & ἀκαταπαύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας. ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν, οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, καὶ ὀμίχλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται, ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξόμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγως ἀποφυγόντας, τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ταύτην ἤδη ἀγαπητοί δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν

At isti ueluti bruta animantia, natura genita in capturam & in pernicie, in his quæ non intelligunt maledicentes in perditione sua peribunt, reportantes mercedem iniusticiæ, pro uoluptate ducentes, si in die delitijs fruantur, labes ac maculæ, qui conuiuantes in erroribus suis, insultant uobis: oculos habentes plenos adulteræ, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes exercitatū rapinis, execrabiles filij, qui relicta recta uia, aberrauerunt, secuti uiam Balaam filij Bosor, qui mercedē iniquitatis dilexit, sed redargut⁹ fuit de sua iniqtate: Animal subiugale mutum, humana uoce loquens, prohibuit prophetæ dementiam. Isti sunt fontes aqua carentes, nebulæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarum in æternum seruata est. Siquidem ubi uehementer fastuosa uanitatis uerba sonuerint, inescant homines per concupiscentias carnis uoluptatibus, eos qui uere aufugerāt, eos qui in errore conuersantur, dum illis libertatem pollicentur, cum ipsi serui sint corruptionis. Siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in seruitutem est addictus. Nā si postea quam refugerunt ab inquinamētis mundi, per agnitionem domini, & seruatoris Iesu Christi: tamen his rursum involuti superātur, facta sunt illis postrema peiora primis. Satius enim fuisset illis, non cognouisse uiā iusticiæ, quam ubi cognouerunt, conuerti ab eo, quod illis traditum fuit, sancto præcepto. Verum accidit illis id, quod uero prouerbio dici solet: Canis reuersus ad suum ipsius uomitum: &, sus lota, reuersa ad uolutabrum cœni.

Hasce iam alteras uobis charissimi, scribo literas, in quibus extimuo uestram, per commonitionem, synceram mentem ut memores sitis uerborum, quæ prædicta

III

πῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται ἐν ἐμπαιγμονῇ κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες. ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ ἀγαπητοί ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε. καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά

cta sunt à sanctis prophetis, & mandati nostri, qui sumus apostoli domini & seruatoris, illud primum scientes, uenturos in extremis diebus illusores, qui iuxta proprias concupiscentias ambulent, & dicant: Vbi est pollicitatio aduentus eius? Siquidē ex quo die patres dormierunt, sic omnia permanent ab initio conditionis. Nam illud uolentes nesciunt, quod cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquam consistentes dei sermone, per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus periit. At qui nunc sunt cœli ac terra, eiusdem sermone repositi sunt, & seruantur igni, in diem iudicij & perditionis impiorum hominū. Vnum aūt hoc ne lateat uos dilecti, quod unus dies apud dominum perindē est, ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dominus qui promisit, quemadmodum nonnulli tarditatem existimant. Verū patiens est erga nos, dum nō uult ullos pire, sed omnes ad pœnitētiā recipere. Veniet autem dies domini sicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem transibūt: elementa uero æstuantia soluentur, terráque & quæ in ea sunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia soluantur, quales oportet esse uos in sanctis conuersationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentum diei dei, per quem cœli incensi soluentur, & elementa æstuantia liquescent? Sed cœlos nouos ac terrâ nouam iuxta promissum illius expectamus, in quibus iustitia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam, ut immaculati & incontaminati, ab illo reperiamini in pace: dominicam nostri patientiam, salutem arbitremini. quemadmodum & dilectus frater noster Paulus, iuxta sibi datam sapientiam scripsit uobis, etiam in omnibus ferè epistolis loquens de his, inter quæ sunt nonnulla

δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοί προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. ἀμήν.

nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti patumq; firmi detorquent, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perniciē. Vos igitur dilecti, posteaq; præmoniti estis, cauete, ne simul cum alijs nefariorum errore abducti, excidatis à propria stabilitate, sed crescite in gratia, & cognitione domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Αὐτὸς ἐστιν ὁ ἰωάννης, ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ὡσεἰκὸς, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πεπιστευκότας εἰς τὸν κύριον, καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὡσεὶ θεολογεῖ περὶ τοῦ λόγου, ἀπροσδεκτον αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμον τὸν λόγον, ὡς ἀναύγασμα ἐξ αὐτοῦ ὄντα. θεολογῶν δὲ, ἐξηγεῖται μὴ νεώτερον εἶναι τὸν καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἦν ἐν αἰῶνι ἐν τῷ πατρὶ φανερωθὲν ἐν τῷ κυρίῳ, ὃς ζῇ ζωὴ αἰώνιος, καὶ θεὸς ἀληθινός. ἐν δὲ αἰτίαν δὲ τοῦτο πρυσίας, καὶ ὡσεὶ φανεὶς ἀνθρωπος, ἐπὶ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, ἐν ἡμᾶς ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν. γράφει δὲ πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. εἶτα λοιπὸν διὰ ὅλης φιλοσοφεῖ περὶ ἀγάπης διδάσκων, δι' ἣν ἐξηγεῖται δεῖν περὶ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ περὶ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ περὶ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ἔστι, ποῖον δὲ τῆς πλάνης, καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς κλήσεως, οὐδὲ δύναται λέγεσθαι τοῦ χριστοῦ, καὶ πῶς ἐνότητα δεῖ ἔχειν πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι ὁ ἀγνοῶν τὸν ἀδελφὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ὡσεὶ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ λέγειν, μὴ εἶναι ὅμοιον αὐτὸν τὸν χριστὸν, ἵνα δ' ἧττον ὡς μὴ ὄντως ἐκεῖνο, ἑαυτὸν ἔειπη εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ δι' ὅλης ὡσεὶ μὴ ἀθυμεῖν τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ὑπὸ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι ὁ μῖσος τοῦ κόσμου, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν φῶς οὐρανίου πολιτείας, καὶ ὧν τοῦ τέλους δὲ φιλοσοφεῖ ὑπομιμνήσκων λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ γόος, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινόν, ἵνα τούτῳ διαλεύσωμεν, μὴ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

In epistolā

IN EPISTOLAM IOHANNIS PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc epistolam esse Iohannis apostoli, qui scripsit euangelium, uel ipse sermonis character arguit. Multus est in mentione lucis ac tenebrarum, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterãdis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo. Quod genus est illud, ut exẽplo quod dicimus, fiat dilucidius: Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quoniam omne quod in mũdo est &c. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit. Quoties hic iteratũ mũdus? Postremo, est in toto huius sermone quiddã minus astrictum, ac fusius, quam in sermone reliquorum apostolorum. Est autem dilucidior epistola, quam ut egeat argumento: quemadmodum & duæ sequentes, quæ Iohanni cuidam presbytero non apostolo tribuuntur. FINIS.

Ἰωάννου ἀποστόλου ἐπιστολὴ πρώτη.

IOHANNIS APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ὃ ἐθεασάμεθα καὶ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν

Vod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimꝰ oculis nostris quod pspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone uitæ, & uita manifestata est, uidimus: etiam testamur, & annunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus, annunciamus uobis, ut & uos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius IESV CRISTO. Et hæc scribimus uobis, ut

γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἀπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτόν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

τεκνία μου ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. ἀδελφοί οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ

ut gaudium uestrum sit plenũ. Et hæc est annunciatio, quam audiuimus ex ipso, & annunciamus uobis, quod deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus, qđ societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem non facimus. Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatem habemus inter nos mutuam, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus: peccatum non habemus, nos ipsos fallimus, & ueritas in nobis non est: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus: non peccauimus, mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis.

Filioli mei, hæc scribo uobis, ne peccetis: & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum. Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus, quod cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit: noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & in eo ueritas non est. Qui autem seruat sermonem eius, uere in hoc charitas dei perfecta est. Per hoc scimus, quod in ipso sumus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Charissimi non præceptum nouum scribo uobis, sed præceptum uetus, quod habuistis ab initio. Præceptum uetus est sermo, quem audistis ab initio. Rursum præceptum nouum scribo uobis, quod uerum est in ipso, idem uerum est & in uobis: quia tenebræ prætereunt, & uerum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse; & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem

αὐτῷ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν
αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπα-
τεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύ-
φλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν τε-
κνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ
ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώ-
κατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι
νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία,
ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν πα-
τέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑ-
μῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ
θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.
μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κό-
σμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ
ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ
κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν
ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ
τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κό-
σμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποι-
ῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
παιδία ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καθὼς ἠκούσατε,
ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχρι-
στοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι
ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ
ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενή-
κεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν,
ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς χρί-
σμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα.
οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθει-
αν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτὴν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦ-
δος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. τίς ἐστιν ὁ ψεύστης,
εἰμὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χρι-
στός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν
πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱ-
όν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε
ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μεί-
νῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ
υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη
ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο
ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα
ὑμῖν

suum, in lumine manet, & offendiculũ in eo non est. Qui aũt odit fratrẽ suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo uobis filioli, quòd remittũtur uobis peccata propter nomẽ eius. Scribo uobis patres, quoniam cognouistis eũ qui ab initio est. Scribo uobis adolescẽtes, quoniã uicistis illum malũ. Scribo uobis filioli, quoniã cognouistis patrẽ. Scripsi uobis patres, quoniã cognouistis eũ, q ab initio est. Scripsi uobis adolescẽtes, qm̃ fortes estis, & uerbũ dei manet i uobis, & uicistis illũ malũ. Ne diligatis mũdũ, neq; ea quæ in mũdo sũt. Si qs diligit mũdũ, nõ est charitas patris in eo. Quoniam omne qd̃ est in mũdo, ueluti cõcupiscẽtia carnis, & cõcupiscẽtia oculorũ, & fastus uitæ, non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit & concupiscentia eius. Qui autẽ facit uoluntatem dei, manet in æternũ. Filioli, nouissimũ tempus est, & sicut audistis, quod Antichristus uenturus sit, etiam nũc Antichristi multi cœperunt esse. Vnde scimus nouissimũ tempus esse. E nobis profecti sũt, sed non erant ex uobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utiq; nobiscũ. Sed ut manifesti fierent, quod non sint omnes ex nobis. Sed uos unctionẽ habetis à sancto illo, & nostis omnia. Nõ scripsi uobis, quasi ignorantibus ueritatẽ, sed tanq̃ scientibus eam. Et quoniã omne mendacium ex ueritate nõ est. Quis est mendax, nisi is q negat Iesum esse Christum? Hic est Antichristus, qui negat patrẽ & filium. Quisqs negat filiũ, is nec patrem quidẽ habet. Vos igit̃ quod audistis ab initio, in uobis pmaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hæc est repromissio, quã ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis

ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς
τὸ χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, μένει ἐν ὑμῖν. καὶ
οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς
τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος.
καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ.
καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμὲν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν

uobis de his qui seducunt uos. Et unctio quã uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis, ut quisquam doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus, & uerax est, & non est mendacium. Et sicut docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudeamur ab eo in aduentu eius. Si scitis quod iustus est, scitote, quod omnis qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quod futuri sumus. Scimus autem, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eũ sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se, sicut & ille purus est. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quod ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatũ in eo non est. Omnis qui in eo manet, nõ peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quod ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filij dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iustitiam, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, ut diligatis uos inuicem. Non sicut Cain ex illo malo erat, & occidit fratrem suum. Et

III

χάριμ τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε. καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ τῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. ἀγαπητοί ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παῤ αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν; ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ

propter quid occidit eum? Quia opa eius mala erant, fratris autem eius iusta. Ne miremini fratres mei, si odit uos mūd⁹. Nos scimus, quod translati sumus de morte ad uitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quod omnis homicida non habet uitam æternam in se manentem. Per hoc cognoscimus charitatem, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus p fratribus animas ponere. Qui uero habuerit substantiam mundi, & uiderit fratrem suum egentē, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, ne diligam⁹ uerbo, neq; lingua, sed opere & ueritate. Per hoc cognoscimus, q; ex ueritate sumus, & in cōspectu eius suadebimus cordibus nostris. Quoniā si condemnet nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrum non condemnet nos, fiduciam habemus erga deum: & quicquid petierimus, accipimus ab eo: quoniam præcepta eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est præceptū eius, ut credam⁹ nomini filij ei⁹ Iesu Christi, & diligam⁹ nos mutuo, sicut dedit præceptum. Et qui seruat præcepta eius, in illo manet, & ipse in eo. Et per hoc scimus, qđ manet in nobis è spiritu, quē nobis dedit. IIII

Charissimi, ne cuiuis spiritui credatis, sed probate spiritus an ex deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierūt in mūdum. Per hoc cognoscite spiritū dei. Omis spiritus, qui cōfitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est. Et omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christū in carne uenisse, ex deo non est. Et hic est ille spiritus Antichristi, de quo audistis, quod uēturus sit, & nunc iam in mūdo est. Vos ex deo

τοῦ θεοῦ ἐστε τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήκαμεν τὸν θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοί εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεός, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλὰ ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν

deo estis filioli, & uicistis eos: quoniam maior est qui in uobis est, quam qui in mundo. Ipsi è mundo sunt, ideo è mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex deo sumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. Per hoc cognoscimus spiritum ueritatis, & spiritum erroris. Charissimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex deo est. Et omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit, non nouit deum: quoniam deus charitas est. In hoc apparuit charitas dei in nobis, quod filium suum unigenitum misit deus in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus deum, sed quod ipse dilexerit nos: & misit filium suum propiciationem pro peccatis nostris. Charissimi, si sic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Deum nemo uidit unquam. Si diligamus nos inuicem, deus in nobis manet, & charitas eius est perfecta in nobis. Ex hoc cognoscimus, quod in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos uidimus, & testamur, quod pater misit filium seruatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quod sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eijcit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dile-

σιν ἡμᾶς. ἐὰν ᾖς εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος, Ἰησοῦς Χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, πατήρ, λόγος, καὶ πνεῦμα ἅγιον, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσιν. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, πνεῦμα, καὶ ὕδωρ, καὶ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ὅτι μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτὸν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ

xit nos. Si quis dixerit: diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem uidit, deum quem non uidit, quomodo potest diligere? Et hoc præceptum habemus ab eo: ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

Omnis qui credit Iesum esse Christum, ex deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus, quod diligamus filios dei, cum deum diligimus, & præcepta eius seruamus. Hæc est enim charitas dei, ut præcepta eius seruemus, & præcepta eius grauia non sunt. Quoniã omne quod natum est ex deo, uincit mundum: & hæc est uictoriã quæ uicit mundum, fides nostra. Quis est qui uincit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei? Hic est qui uenit per aquam & sanguinem Iesus Christus: nõ per aquam solum, sed per aquam & sanguinem. Et spiritus est qui testificat, quoniam spiritus est ueritas. Quoniã tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, sermo, & spiritus sanctus: & hi tres unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est: quoniam hoc est testimonium dei, quo testificatus est de filio suo. Qui credit in filiũ dei, habet testimonium in seipso. Qui non credit deo, mendacem fecit eum: quia non credidit in testimonium, quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quod uitam æternam dedit nobis deus, & hæc uita in filio eius est. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium dei, uitam non habet. Hæc scripsi uobis, qui creditis in nomine filij dei, ut sciatis quod uitam habetis æternam, & ut credatis in nomine

τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ἀμήν.

mine filij dei. Et hæc est fiducia quam habemus apud eum: quod si quid petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos. Et si scimus, quod audit nos, quicquid petierimus, scimus quod habemus petitiones quas postulauimus ab eo. Si quis uiderit fratrem suum peccare peccatũ nõ ad mortem, petet, & dabit ei uitã, peccantibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roges. Omnis iniquitas peccatum est. Et est peccatum non ad mortem. Scimus, quod omnis qui natus est ex deo, non peccat: sed qui genitus est ex deo, seruat seipsum, & malus ille nõ tangit eum. Scimus quod ex deo sumus, & mundus totus in malo constitutus est. Scimus autem quod filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus illum qui uerus est: & sumus in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à simulacris. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ταύτην ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, ἡ δὲ πρόφασις ἐν ὑπεσολῇς, αὕτη. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτοῦ καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους πρὶ ἐρχομένους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι τὴν προυσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκί, γράφει τὴν ὑπεσολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτοῦ τὰ τέκνα. εἶτα διδάσκων, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν πρὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς. καὶ λοιπὸν διδάσκει ἀντίχριστον εἶναι, τὸν λέγοντα μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δὲ, ὥστε τοὺς τοιούτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μηδὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ὑπεσολήν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ὑμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται καθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ἡμοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. Ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρίᾳ. οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος

BEATI IOHANNNIS PRESBYTERI EPISTOLA SECVNDA.

Senior electæ dominæ & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt ueritatem, propter ueritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre, & à domino Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, quod inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut præceptum accepimus à patre. Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptũ, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitẽtur Iesum Christũ uẽturũ in carne. Hic est seductor

πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτοὺς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἡμῶν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

seductor & antichristus. Intuemini uos ipsos, ne perdamus quæ operati sum⁹, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui transgreditur, & non manet in doctrina Christi, deum nõ habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filiũ habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinã non affert, ne recipiatis eum in domũ, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malis. Cum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me uenturum ad uos, & præsentẽ præsentibus locuturũ, ut gaudium nostrum sit completũ. Salutant te filij sororis tuæ electæ. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ἔστιν ἡ ὑπεσολὴ πρὶ φιλοξενίας. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γάϊον, ματυρούμενον παρὰ πάντων, ἐπὶ φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφοὺς, πάλιν τε αὐτοῦ μὲν τὴν προσφορὰν ἀποδέχεται. αἰτιᾶται δὲ διοτρεφῆ, ὡς μή τε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μὴ δεῖ δέναι τὸν θεόν. δημητρίον δὲ συνίστησι μαρτυρῶν αὐτῷ τὰ κάλλιστα.

τοῦ ἁγίου

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

Πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαρὰν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητὲ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπλαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητὲ μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας,

BEATI IOHANNIS THEOLOGI CATHOLICA EPISTOLA TERTIA.

Senior Gaio dilecto, quē ego diligo in ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut prospere agant, & recte ualeant, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum enim ualde ueniētibus fratribus, & testimonium reddentibus ueritati tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. Maius ijs non habeo gaudium, quam ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & in hospites, qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ, quos, benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipiētes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos. Propter hoc si uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis maliciosis garriens in nos, & nec his contentus, non solum nō recipit fratres, uerumetiam uolentes recipere, prohibet, & è congregatione eijcit. Dilecte, ne imiteris quod malum est, sed quod bonū est. Qui benefacit, ex deo est: qui autē malefacit, nō uidet deū. Demetrio testimoniū redditū est ab oibus, & ab ipsa ueritate

θείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

tate, sed & nos testimoniū perhibemus, & nostis, quod testimoniū nostrum uerum est. Multa habebā quæ scriberem, sed nolo per atramentū & calamum scribere tibi. Spero autem protinꝰ me uisurū te, & præsentes coram loquemur. Pax tibi. Salutāt te amici. Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Ταύτην ἐπιστολὴν γράφει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἡ δὲ πρόφασις αὕτη. παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀρνουμένων τὸν κύριον, ἀνάγκην ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίσεσθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκηρύττει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεὸς, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε. καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο, δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γ' οὖν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς σοδόμων διδάσκει. εἶτα παραινεῖ εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐπευξάμενος αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Multis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, aduersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri nō debeat, cum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coërcere, uel admonendo seruare. Quod si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

ARGVMENTI FINIS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

BEATI IVDAE APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

ΙΟΥΔΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΔΟΥΛΟΣ, ΑΔΕΛΦΟΣ ΔΕ ΙΑΚΩΒΟΥ, ΤΟΙΣ ΕΝ ΘΕΩ ΠΑΤΡΙ ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΙΣ, ΚΑΙ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΕΤΗΡΗΜΕΝΟΙΣ, ΚΛΗΤΟΙΣ, ΕΛΕΟΣ ΥΜΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ ΠΛΗΘΥΝΘΕΙΗ. ΑΓΑΠΗΤΟΙ, ΠΑΣΑΝ ΣΠΟΥΔΗΝ ΠΟΙΟΥΜΕΝΟΣ ΓΡΑΦΕΙΝ ΥΜΙΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ, ΑΝΑΓΚΗΝ ΕΣΧΟΝ ΓΡΑΨΑΙ ΥΜΙΝ, ΠΑΡΑΚΑΛΩΝ ΕΠΑΓΩΝΙΖΕΣΘΑΙ ΤΗ ΑΠΑΞ ΠΑΡΑΔΟΘΕΙΣΗ ΤΟΙΣ ΑΓΙΟΙΣ ΠΙΣΤΕΙ. ΠΑΡΕΙΣΕΔΥΣΑΝ ΓΑΡ ΤΙΝΕΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙ, ΟΙ ΠΑΛΑΙ ΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΤΟΥΤΟ ΚΡΙΜΑ, ΑΣΕΒΕΙΣ, ΤΗΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ ΧΑΡΙΝ ΜΕΤΑΤΙΘΕΝΤΕΣ ΕΙΣ ΑΣΕΛΓΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΟΝΟΝ ΔΕΣΠΟΤΗΝ ΘΕΟΝ, ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΑΡΝΟΥΜΕΝΟΙ. ΥΠΟΜΙΜΝΗΣΚΕΙΝ ΔΕ ΥΜΑΣ ΒΟΥΛΟΜΑΙ, ΕΙΔΟΤΑΣ ΥΜΑΣ ΑΠΑΞ ΤΟΥΤΟ, ΟΤΙ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΛΑΟΝ, ΕΚ ΓΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΣΩΣΑΣ, ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΤΟΥΣ ΜΗ ΠΙΣΤΕΥΣΑΝΤΑΣ ΑΠΩΛΕΣΕΝ. ΑΓΓΕΛΟΥΣ ΤΕ ΤΟΥΣ ΜΗ ΤΗΡΗΣΑΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΑΥΤΩΝ ΑΡΧΗΝ, ΑΛΛΑ ΑΠΟΛΙΠΟΝΤΑΣ ΤΟ ΙΔΙΟΝ ΟΙΚΗΤΗΡΙΟΝ, ΕΙΣ ΚΡΙΣΙΝ ΜΕΓΑΛΗΣ ΗΜΕΡΑΣ, ΔΕΣΜΟΙΣ ΑΙΔΙΟΙΣ ΥΠΟ ΖΟΦΟΝ ΤΕΤΗΡΗΚΕΝ. ΩΣ ΣΟΔΟΜΑ ΚΑΙ ΓΟΜΟΡΡΑ, ΚΑΙ ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΝ ΟΜΟΙΟΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΡΟΠΟΝ ΕΚΠΟΡΝΕΥΣΑΣΑΙ, ΚΑΙ ΑΠΕΛΘΟΥΣΑΙ ΟΠΙΣΩ ΣΑΡΚΟΣ ΕΤΕΡΑΣ, ΠΡΟΚΕΙΝΤΑΙ ΔΕΙΓΜΑ, ΠΥΡΟΣ ΑΙΩΝΙΟΥ ΔΙΚΗΝ ΥΠΕΧΟΥΣΑΙ. ΟΜΟΙΩΣ ΜΕΝΤΟΙ ΚΑΙ ΟΥΤΟΙ ΕΝΥΠΝΙΑΖΟΜΕΝΟΙ, ΣΑΡΚΑ ΜΕΝ ΜΙΑΙΝΟΥΣΙ, ΚΥΡΙΟΤΗΤΑ ΔΕ ΑΘΕΤΟΥΣΙ, ΔΟΞΑΣ ΔΕ ΒΛΑΣΦΗΜΟΥΣΙΝ. Ο ΔΕ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ, ΟΤΕ ΤΩΙ ΔΙΑΒΟΛΩΙ ΔΙΑΚΡΙΝΟΜΕΝΟΣ ΔΙΕΛΕΓΕΤΟ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ ΣΩΜΑΤΟΣ, ΟΥΚ ΕΤΟΛΜΗΣΕ ΚΡΙΣΙΝ ΕΠΕΝΕΓΚΕΙΝ ΒΛΑΣΦΗΜΙΑΣ, ΑΛΛΑ ΕΙΠΕΝ. ΕΠΙΤΙΜΗΣΑΙ ΣΟΙ ΚΥΡΙΟΣ. ΟΥΤΟΙ ΔΕ ΟΣΑ ΜΕΝ ΟΥΚ ΟΙΔΑΣΙ

IVdas Ieſu Chriſti ſeruus, frater Iacobi, ijs qui in deo patre ſanctificati ſunt, quiq; Ieſu Chriſto ſeruati ſunt, uocatis. Miſericordia uobis, & pax, & charitas multiplicetur. Dilecti, tantum mihi ſtudiū fuit ſcribendi ad uos, de cōmuni ſalute, ut non potuerim non ſcribere uobis, obſecrans, ut ueſtris laboribus adiumēto ſitis fidei, quæ ſemel data eſt ſanctis. Obiter enim ſubierunt quidam homines impij, qui prius deſcripti fuerant in hoc iudicium, qui dei noſtri gratiam tranſferunt ad laſciuiā, ac deū qui ſolus eſt herus, ac dominū noſtrū Ieſum Chriſtum negant. Volo autē uos cōmonefacere, cū ſciatis ſemel illud, quod dominus, poſteaq; populū ex Aegypto ſaluum eduxerat, rurſus eos qui nō credebāt, perdidit: quodq; angelos qui non ſeruauerant ſuam originem, ſed reliquerant ſuum domicilium, ad iudiciū magni illius diei, uinculis æternis ſub caligine ſeruauit. Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ ciuitates, quæ ad conſimilē modū cū illis ſtupris inquinatæ fuerant, ac ſecutæ fuerāt carnem alienā propoſitæ ſunt exemplo, ignis æterni pœnā ſuſtinentes. Similiter ſanè & hi deluſi inſomnijs, carnem quidē polluūt, dominos uero ſpernunt, in poteſtate præditos maledicta congerunt. At Michaël archangelus, cum aduerſus diabolum certans diſceptaret de corpore Moyſi, nō auſus eſt illi impingere notam maledicti, ſed dixit: Increpet te dominus. At iſti quæ nō nouerunt

ΟΙΔΑΣΙ, ΒΛΑΣΦΗΜΟΥΣΙΝ, ΟΣΑ ΔΕ ΦΥΣΙΚΩΣ ΩΣ ΤΑ ΑΛΟΓΑ ΖΩΑ ΕΠΙΣΤΑΝΤΑΙ, ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΦΘΕΙΡΟΝΤΑΙ. ΟΥΑΙ ΑΥΤΟΙΣ, ΟΤΙ ΤΗ ΟΔΩ ΤΟΥ ΚΑΙΝ ΕΠΟΡΕΥΘΗΣΑΝ, ΚΑΙ ΤΗ ΠΛΑΝΗ ΤΟΥ ΒΑΛΑΑΜ ΜΙΣΘΟΥ ΕΞΕΧΥΘΗΣΑΝ, ΚΑΙ ΤΗ ΑΝΤΙΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΡΕ ΑΠΩΛΟΝΤΟ. ΟΥΤΟΙ ΕΙΣΙΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΓΑΠΑΙΣ ΥΜΩΝ ΣΠΙΛΑΔΕΣ, ΣΥΝΔΕΙΠΝΟΥΝΤΕΣ ΑΦΟΒΩΣ, ΕΑΥΤΟΥΣ ΠΟΙΜΑΙΝΟΝΤΕΣ, ΝΕΦΕΛΑΙ ΑΝΥΔΡΟΙ, ΥΠΟ ΑΝΕΜΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΟΜΕΝΑΙ, ΔΕΝΔΡΑ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΑ, ΑΚΑΡΠΑ, ΔΙΣ ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΑ, ΚΑΙ ΕΚΡΙΖΩΘΕΝΤΑ, ΚΥΜΑΤΑ ΑΓΡΙΑ ΘΑΛΑΣΣΗΣ, ΕΠΑΦΡΙΖΟΝΤΑ ΤΑΣ ΕΑΥΤΩΝ ΑΙΣΧΥΝΑΣ, ΑΣΤΕΡΕΣ ΠΛΑΝΗΤΑΙ, ΟΙΣ Ο ΖΟΦΟΣ ΤΟΥ ΣΚΟΤΟΥΣ ΕΙΣ ΑΙΩΝΑ ΤΕΤΗΡΗΤΑΙ. ΠΡΟΕΦΗΤΕΥΣΕ ΔΕ ΚΑΙ ΤΟΥΤΟΙΣ ΕΒΔΟΜΟΣ ΑΠΟ ΑΔΑΜ ΕΝΩΧ, ΛΕΓΩΝ· ΙΔΟΥ ΗΛΘΕ ΚΥΡΙΟΣ ΕΝ ΑΓΙΑΙΣ ΜΥΡΙΑΣΙΝ ΑΥΤΟΥ, ΠΟΙΗΣΑΙ ΚΡΙΣΙΝ ΚΑΤΑ ΠΑΝΤΩΝ, ΚΑΙ ΕΛΕΓΞΑΙ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΑΣΕΒΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΠΕΡΙ ΠΑΝΤΩΝ ΩΝ ΗΣΕΒΗΣΑΝ ΑΣΕΒΩΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΑΝΤΩΝ ΩΝ ΕΛΑΛΗΣΑΝ ΚΑΤ' ΑΥΤΟΥ ΑΜΑΡΤΩΛΟΙ ΑΣΕΒΕΙΣ. ΟΥΤΟΙ ΕΙΣΙ ΓΟΓΓΥΣΑΙ, ΜΕΜΦΙΜΟΙΡΟΙ, ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΑΥΤΩΝ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΙ, ΚΑΙ ΤΟ ΣΤΟΜΑ ΑΥΤΩΝ ΛΑΛΕΙ ΥΠΕΡΟΓΚΑ, ΘΑΥΜΑΖΟΝΤΕΣ ΠΡΟΣΩΠΑ, ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ. ΥΜΕΙΣ ΔΕ ΑΓΑΠΗΤΟΙ, ΜΝΗΣΘΗΤΕ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΕΙΡΗΜΕΝΩΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΟΤΙ ΕΛΕΓΟΝ ΥΜΙΝ, ΟΤΙ ΕΠ' ΕΣΧΑΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΕΣΟΝΤΑΙ ΕΜΠΑΙΚΤΑΙ, ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΕΑΥΤΩΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΙ ΤΩΝ ΑΣΕΒΕΙΩΝ. ΟΥΤΟΙ ΕΙΣΙΝ ΟΙ ΑΠΟΔΙΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΨΥΧΙΚΟΙ, ΠΝΕΥΜΑ ΜΗ ΕΧΟΝΤΕΣ. ΥΜΕΙΣ ΔΕ ΑΓΑΠΗΤΟΙ, ΤΗ ΑΓΙΩΤΑΤΗ ΥΜΩΝ ΠΙΣΤΕΙ ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΟΥΝΤΕΣ ΕΑΥΤΟΥΣ, ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΑΓΙΩ ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΕΝΟΙ, ΕΑΥΤΟΥΣ ΕΝ ΑΓΑΠΗ ΘΕΟΥ ΤΗΡΗΣΑΤΕ, ΠΡΟΣΔΕΧΟΜΕΝΟΙ ΤΟ ΕΛΕΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΕΙΣ ΖΩΗΝ ΑΙΩΝΙΟΝ. ΚΑΙ ΟΥΣ ΜΕΝ ΕΛΕΕΙΤΕ ΔΙΑΚΡΙΝΟΜΕΝΟΥΣ, ΟΥΣ Δ' ΕΝ ΦΟΒΩ ΣΩΖΕΤΕ, ΕΚ ΠΥΡΟΣ ΑΡΠΑΖΟΝΤΕΣ, ΜΙΣΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ ΕΣΠΙΛΩΜΕΝΟΝ ΧΙΤΩΝΑ. ΤΩ ΔΕ ΔΥΝΑΜΕΝΩ ΦΥΛΑΞΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΑΠΤΑΙΣΤΟΥΣ, ΚΑΙ ΣΤΗΣΑΙ ΚΑΤΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ ΑΥΤΟΥ ΑΜΩΜΟΥΣ ΕΝ ΑΓΑΛΛΙΑΣΕΙ, ΜΟΝΩ ΣΟΦΩ ΘΕΩ ΣΩΤΗΡΙ ΗΜΩΝ, ΔΟΞΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΩΣΥΝΗ, ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ, ΝΥΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ, ΑΜΗΝ.

nouerūt, ea maledictis inſectant, quæ uero natura ceu animātia rationis expti ſciunt, in his corrūpunt. Væ illis, quoniā uiā Caīn ingreſſi ſunt, & deceptiōe mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effuſi ſunt, & cōtradictione Core perierunt. Hi ſunt inter charitates ueſtras, maculæ inter ſe cōuiuantes, abſq; ullius timore, ſuopte ductu arbitriō q̄ uiuētes, nubes aquā nō habētes, quæ à uentis circūagunt, arbores autumno marceſcētes, infrugiferæ, bis emortuæ, & eradicatæ, undæ efferæ maris, deſpumātes ſua ipſorū dedecora, ſtellæ erraticæ, q̄bus caligo tenebrarū in æternū ſeruata eſt. Prius aūt his uaticinat⁹ eſt ſeptimus ad Adā Enoch, dicēs: Ecce uenit dñs in ſanctis milibus ſuis, ut faciat iudiciū aduerſus omneis, & redarguat oēs ex eis q ſūt impij, de factis omnibus quæ impie patrarunt, déque omnibus duris quæ locuti ſunt aduerſus eū, peccatores impij. Hi ſunt murmuratores, queruli, iuxta cōcupiſcentias ſuas ambulātes, & os illorū loquit⁹ tumida, admirantes pſonas, utilitatis gratia. Vos aūt dilecti, memores eſtis uerborū, quæ antehac dicta fuerūt ab apoſtolis dñi noſtri Ieſu Chriſti, quod dixerūt uobis in extremo tempore futuros illuſores, q iuxta ſuas impias cupiditates ambularēt. Hi ſunt q ſegregāt animales, ſpiritū nō habentes. Vos aūt dilecti, ſanctiſſimæ ueſtræ fidei ſupſtruētes uoſipſos, p ſpiritū ſanctū orātes, uos inuicē in charitate dei ſeruate, expectātes miſericordiā dñi noſtri Ieſu Chriſti in uitā æternā. Et hos qdē cōmiſeremini dū dijudicamini: illos aūt p timorē ſaluos facite, ex incēdio rapiētes, odio pſequētes, & eā q̄ ex carne eſt maculatā tunicā. Ei uero q poteſt illos ſeruare à peccato immunes, & ſtatuere in cōſpectu gloriæ ſuæ, in cōtaminatos cū exultatiōe, ſoli ſapiēti deo ſeruatori noſtro, gloria & magnificentia, & imperiū, & poteſtas, nūc & in oia ſecula. Amē.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ποκάλυψις ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ ὅσα εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς. τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς

APOCALYPSIS BEATI IOHANNIS THEOLOGI.

Euelatio Iesu Christi, quam dedit illi deꝰ; ut palam faceret seruis suis, quæ oporteat fieri cito, & significauit, cum misisset mandatū suū seruo suo Iohāni, qui testificatus est fermonē dei, & testimonium Iesu Christi, & q̄cūq; uidit. Beatus q legit & audit uerba pphetiæ & seruat ea, q̄ in eo scripta sunt. Tēpus em̄ ppe est. Iohānes septem ecclesijs quæ sunt in Asia. Gratia uobis & pax ab eo q est, & q erat, & q uēturus est, & à septē spiritibus, q in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, q est testis fidelis primogenitꝰ mortuorū, & princeps regū terræ. ei q dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris p sanguinē ipsiꝰ, & fecit nos reges & sacerdotes deo & patri suo. ipsi gl'ia & impiū in secula seculorū. Amē. Ecce uenit cū nubibus, & uidebit eū omis oculus, & qui eū cō punxerunt. Et plangēt se oēs tribus terræ

γῆς, ναὶ, ἀμήν. ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ ω ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. ἐγὼ ἰωάννης ὁ καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ. ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης, ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, ταῖς οὔσαις ἐν τῇ ἀσίᾳ, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρνην, καὶ εἰς πέργαμον, καὶ εἰς θυάτειρα, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλαδελφίαν, καὶ εἰς λαοδίκειαν. καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν, ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ, ὡσεὶ ἔριον λευκόν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν δυνάμει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων μοι. μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ἅδου, καὶ τοῦ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσὶ, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα. τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσί. καὶ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

τῷ ἀγγέλῳ

terræ, etiam, Amen. Ego sum alpha & ω, principium & finis, dicit dñs, qui est, & q erat, & qui uenturus est omnipotēs. Ego Iohannes frater uester & particeps in afflictione, & regno, & patiētia in Christo Iesu, fui in insula, quæ appellat' Patmos, ptopter sermonem dei & testimoniū Iesu Christi. Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me uocem magnam tanquam tubæ, dicentis: Ego sum alpha & ω, primꝰ & nouissimus. Quod uides, scribe in libro: & mitte septem ecclesijs, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et conuersus sum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus, uidi septem candelabra / bra aurea, & in medio candelabrorū aureorum similem filio hominis, uestitum uestē ad pedes usq; demissa, & præcinctū ad mamillas zona aurea. Caput aūt eius & capilli erant candidi, uelut lana alba, & tanq̄ nix. Et oculi eius tanq̄ flamma ignis, & pedes eius similes chalcolibano, uelut in camino ardētes. Et uox illius tanq̄ uox aquarū multarū, & habebat in dextera sua stellas septē. Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Et cū uidissem eum, cecidi ad pedes eius tanq̄ mortuus. Et posuit dexterā suā sup me, dicēs mihi: Noli timere, ego sum primus & nouissimus, & uiuus, & fui mortuus, & ecce sum uiuēs in secula seculorū, & habeo claues inferorū & mortis. Scribe ergo quæ uidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. Sacramentū septē stellarū, quas uidisti in dextera mea, & septē candelabra aurea. Septē stellæ angeli sūt septē ecclesiarū, & candelabra septē quæ uidisti, septem ecclesiæ sunt.

τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπειράσω τοὺς φάσκοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσὶ, καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ἐβάστασας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν πέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι τάχυ, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγῃ ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων γράψον. τάδε λέγει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχίαν, πλούσιος δὲ εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός μου ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου κατοικεῖ ὁ σατανᾶς. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας

Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septē candelabrorum aureorum. Scio opa tua, & laborem, & patientiā tuā, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & nō sunt: & inuenisti eos mendaces, & tulisti, et patientiam habes, & sustinuisti propter nomē meū, & nō defecisti. Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primā reliquisti. Memor esto itaq; unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin minus, ueniā tibi cito, & mouebo candelabrum tuū de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaïtarū, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Vincēti dabo edere de ligno uitæ, quod est in medio paradisi dei. Et angelo Smyrnæorū ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & uiuit. Scio opa tua & afflictionem & paupertatē, sed diues es: & blasphemiā eorum qui se dicūt Iudæos esse, & nō sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil horū timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex uobis in carcerē ut tentemini, & habebitis afflictionē dierum decē. Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Qui habet aurē, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Qui uicerit, non lædetur à morte secunda. Et angelo Pergamēsis ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui habet rhomphæam utraq; parte acutam: Scio opera tua, & ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & nō negasti fidem meam. Et in diebus meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud uos, ubi satanas habitat. Sed habeo aduersus te pauca, quia habes illic tenentes

τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ, κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν, ὁ μισῶ. μετανόησον, εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω εἰμὴ ὁ λαμβάνων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν θυατείροις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρὸς, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζάβελ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ πλανᾶσθαι τοὺς ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι, καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ οὐ μετενόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς. καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βάθη τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται, ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. ὁ ἔχων

nentes doctrinā Balaam, qui docebat in Balac mittere scandalū coram filijs Israël edere ex ijs quæ simulacris immolant & scortari: ita habes & tu tenētes doctrinā Nicolaïtarū, quod odi. Resipisce, alioqui ueniam tibi cito, & pugnabo cū illis gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Vincēti dabo edere ex manna absconditō, & dabo illi calculū candidū, & in calculo nomen nouū scriptum: quod nemo scit, nisi qui accipit. Et angelo Thyatirēsis ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanq; flāmā ignis, & pedes eius similes chalcolibano. Noui opera tua, & charitatē, & ministeriū, & fidem, et patientiā tuam, et opera tua, et nouissima plura prioribus. Sed habeo aduersus te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetam, docere, et seducere seruos meos, scortari, et edere ex ijs quæ simulacris immolantur. Et dedi illi tempus, ut resipisceret à scortatiōe sua, nec resipuit. Ecce ego mitto eam in lectum, et qui adulterio miscentur cum ea, in afflictionem maximā, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis, et filios eius interficiam morte, et scient omnes ecclesiæ, quod ego sim ille scrutās renes et corda, et dabo unicuiq; uestrum secundum opera sua. Vobis autem dico, et cæteris qui Thyatiræ estis: quicunque non habent doctrinam hanc, et qui non cognouerunt profunditates satanæ, quē admodum dicunt, non mittam super uos aliud pondus: tamen id quod habetis, tenete donec ueniam. Et qui uicerit et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eas uirga ferrea, et tanquam uasa figuli confringentur. Sicut et ego accepi à patre meo, et dabo illi stellam matutinam.

ὃ ἔχων οὖς ἀκούσατω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις, ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γάρ εὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης, καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν σάρδεσιν, οἳ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει. οἶδά σου τὰ ἔργα, ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμί ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων αὐτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα ἥξωσιν καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου. καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξελεύσεται ἔτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ

Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.

Et angelo eccleliæ, quæ eſt Sardis, ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus dei, et ſeptem ſtellas. Scio opera tua, quia nomen habes, quod uiuas et mortuus es. Eſto uigilans, et cõfirma cætera quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena corã deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis et audieris, et ſerua, et reſipiſce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquam fur, et neſcies qua hora ueniam ad te. Habes pauca nomina et Sardis, quí non inquinauerunt ueſtimenta ſua, et ambulabunt mecum in albis, quia digni ſũt. Qui uicerit, ſic ueſtietur ueſtimentis albis: et non delebo nomen eius de libro uitæ, et cõfitebor nomen eius coram patre meo, et corã angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Et angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctꝰ et uerax, qui habet clauem Dauid: qui aperit, et nemo claudit: claudit, et nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, et nemo poteſt claudere illud, quia modicam habes uirtutẽ. Et ſeruaſti ſermonem meum, et non negaſti nomen meum. Ecce do de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, et nõ ſũt, ſed mentiuntur. Ecce adigam illos, ut ueniant, et adorent ante pedes tuos, et ſciãt quod ego dilexi te, quoniam ſeruaſti ſermonem patientiæ meæ, et ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ uentura eſt in orbem uniuerſum, ut tentet habitãtes in terra. Ecce uenio cito: tene quod habes ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo dei mei, et foras non egredietur amplius. Et ſcribam ſuper eum nomen dei mei, &

καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου, τῆς καινῆς Ἰερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Λαοδικέων γράψον. τάδε λέγει, ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστὸς, ὄφελον ψυχρὸς εἶης ἢ ζεστός. οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς, καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω, καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι. καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος. καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι κδ'. καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους κδ' πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔχον

& nomen ciuitatis dei mei nouæ Hieruſalem, quæ deſcendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Et angelo Laodicenſium eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit: Amen teſtis fidelis & uerus, principium creaturæ dei. Scio opera tua, quia neq; frigidus es, neq; feruidus, utinã frigidus eſſes aut feruidus. Itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiã te euomere ex ore meo: quia dicis, diues ſum, & ditatus ſum, & nullius egeo, & neſcis quod tu es miſer & miſerabilis, & pauper & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, ut locuples fias, & ueſtimentis albis induaris, ut non appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego quoſcunque amo, arguo & caſtigo. Æmulare ergo ac reſipiſce, ecce ſto ad oſtium & pulſo. Si quis audierit uocem meam, & aperuerit ianuam, introrabo ad illum, & cœnabo cũ illo, & ipſe mecum. Qui uicerit, dabo ei ſedere mecũ in throno meo, ſicut & ego uici, & conſedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.

Poſt hæc uidi, & ecce oſtium apertum in cœlo, & uox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri poſt hæc. Et ſtatim fui in ſpiritu. Et ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſupra ſedem ſedens. Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectu, lapidi iaſpidi & ſardio, & iris erat in circuitu ſedis, ſimilis aſpectu ſmaragdino. Et in circuitu ſedis ſedilia uiginti quatuor, & ſuper thronos uiginti quatuor ſeniores ſedentes, circumamicti ſtolis albis, &

ἔχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς. καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναί, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν, καὶ ὄπισθεν. καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετωμένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἑαυτὸ ἕξ ἔχον ἀναπτέρυγας ἕξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντες. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ ἐκτίσθησαν.

καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἔκλαιον πολλὰ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπων αὐτό. καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ

habebant in capitibus suis coronas aureas. Et de throno procedebāt fulgura & tonitrua, & uoces & septē lāpadēs ignis ardentes ante thronū, quæ sunt septē spiritus dei. Et in conspectu sedis tanq̄ mare uitreum simile crystallo, & in medio sedis & in circumitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Et animal primū simile leoni, & secundū animal simile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartū animal simile aquilæ uolāti. Et quatuor animalia singula eorū habebant alas senas in circumitu, & intus plena erāt oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deꝰ omnipotens, qui erat, & qui est, & qui uēturus est. Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionē sedenti super thronum, uiuenti in secula seculorū, procidunt nigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant uiuentē in secula seculorum, & abiiciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & uirtutē; quia tu creasti omnia, & propter uoluntatem tuam sunt, & creata sunt.

Et uidi in dextera sedentis super thronum librū scriptū intus & in tergo, signatum sigillis septem. Et uidi angelum fortem, prædicantem uoce magna: Quis est dignus aperire librum & soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subter terram aperire librum, neque aspicere illum. Et ego flebam multum, quod nemo dignus inuentus esset aperire & legere librum, nec uidere eum. Et unus de senioribus dicit mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librū, & soluat septē signacula eius. Et uidi & ecce

καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, οἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν, λέγοντες, ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης, καὶ λαοῦ, καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ. ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν, καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ἤκουσα λέγοντα. τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέγοντος, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ, ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα

& ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum agnus stans tanquam occisus, habēs cornua septem & oculos septē, qui sunt septem spiritus dei, missi in omnē terrā. Et uenit, & accepit de dextera sedentis in throno librū. Et cū accepisset librum, quatuor animalia & uigintiquatuor seniores ceciderunt corā agno, habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramētorū, quæ sunt precationes sanctorū, & canūt canticum nouum, dicentes: Dignus es accipere librū & aperire signacula eius, quoniā occisus es, & redemisti nos p sanguinem tuū, ex omni tribu & lingua & populo, & natione, & fecisti nos deo nostro reges & sacerdotes, & regnabimus super terrā. Et uidi & audiui uocē angelorum multorū in circumitu throni & animaliū & seniorū, & milia miliū, dicētia uoce magna: Dignus est agnus qui occisus est, accipere uirtutē, & diuitias, & sapiētiā, & fortitudinē, & honorē, & gloriam, & benedictionē. Et omnē creaturam quæ in cœlo est, & quæ super terram, & sub terra & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audiui dicētes: sedēti in throno & agno bñdictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorū. Et q̄tuor animalia dicebāt: Amē. Et uigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adorauerūt uiuentē in secula seculorū. Et uidi, cū aperuisset agnus unū de sigillis, & audiui unū de quatuor animalibus, dicēs, tāq̄ uocē tonitrui: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus albus, & q̄ sedebat sup eū, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et cū aperuisset sigillū secundū, audiui secundum animal, dicēs: Veni & uide. Et exiuit alius equꝰ rufus, & qui sedebat sup illū, datum est ei, ut tolleret pacē de terra & ut

καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγίδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος· ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον, καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες· ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν ἑκάστοις στολαὶ λευκαί, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως οὗ πληρώσωσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐτοί· καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ὅλη ἐγένετο ὡς αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον, καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοί, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου

& ut inuicē ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus. Et cū aperuiſſet ſigillū tertiū, audiui tertiū animal, dicens: Veni, & uide. Et uidi, & ecce equus niger, & qui ſedebat ſup illum, habebat ſtateram in manu ſua. Et audiui uocē in medio quatuor animaliū, dicentē: Chœnix tritici denario uno, & tres chœnices hordei denario uno, & uinū & oleum ne læſeris. Et cū aperuiſſet ſigillū quartū, audiui uocem quarti animalis, dicentē: Veni & uide. Et uidi, & ecce equ⁹ pallidus, & qui ſedebat ſup eū, nomen illi mors, & infernus ſequitur eū. Et data eſt illis poteſtas interficiēdi ſup quartam partē terræ, gladio, & fame, & morte, à beſtijs terræ. Et cum aperuiſſet ſigillum quintū, uidi ſubter altare animas interfectorū propter uerbū dei, & propter teſtimoniū q̄d habebāt. Et clamabant uoce magna, dicentes: Vſq; quo dñe, qui es ſanctus, & uerax, non iudicas ac uindicas ſanguinē noſtrum de his, qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec complerentur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi eſſent ſicut & illi. Et uidi, cum aperuiſſet ſigillum ſextū, & ecce terræmotus magnus factus eſt. Et ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderūt ſuper terram, ſicut ficus abiicit groſſos ſuos, cum à uento magno mouetur. Et cœlum receſſit ſicut liber, qui circumuoluitur, & omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt, & reges terræ, & principes, & diuites, & tribuni, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos

à facie

ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

ι καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπ' ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρι σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων. ρμδ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ισραήλ, ἐκ φυλῆς Ἰούδα. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ῥουβήν. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Γάδ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἀσήρ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Νεφθαλίμ. δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Συμεών, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Λευΐ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἰσσαχάρ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ζαβουλών, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἰωσήφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ

προσεκύνησαν

à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni: quoniam uenit dies magnus iræ illius. Et quis poterit ſtare?

VII Poſt hæc uidi quatuor angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor uentos terræ, nec flaret uentus ſuper terram, neq; ſuper mare, neque in ullam arborem. Et uidi alterum angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habētem ſigillū dei uiui, & clamauit uoce magna quatuor angelis, quibus datum eſt nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ, neq; mari, neq; arboribus, quoadūſque ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus ſuis. Et audiui numerum ſignatorum, centum quadragintaquatuor milia ſignati ex omni tribu filiorum Iſraël. Ex tribu Iuda, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ruben, duodecim milia ſignati. Ex tribū Gad, duodecim milia ſignati. Ex tribu Aſer, duodecim milia ſignati. Ex tribu Neptalim, dūodecim milia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati. Ex tribu Symeon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim milia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati. Ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati. Poſt hæc uidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & damabant uoce magna, dicentes: Saluſ ei qui ſedet ſuper thronum dei noſtri & agno. Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum, & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas,

& adora-

προσκυνήσαν τῷ θεῷ, λέγοντες, Ἀμήν· ἡ εὐλογία, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι, Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς τίνες, καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἴρηκα αὐτῷ, Κύριέ σου οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν στολὰς αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου. διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτούς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον, καὶ εἶδον ἀγγέλους, οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ ἄγγελος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ ἀστραπαὶ, καὶ σεισμός. καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοιμάσθησαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων

& adorauerunt deum, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarũ actio, honor & uirtus, & fortitudo deo nostro in secula seculorũ, Amen. Et respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sũt & unde uenerũt? Et dixi illi, Dñe, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt qui uenerũt ex afflictione magna, & dilatauerũt stolas suas, & dealbauerunt eas p sanguinẽ agni. Ideo sunt ante thronũ dei, & seruiunt ei die ac nocte in tẽplo eius, & qui sedet in throno, habitabit sup illos. Nõ esurient neq; sitient amplius, nec cadet super illos sol, neq; ullus æstus: quoniã agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad uiuos fõtes aquarũ, & absterget deus omnẽ lachrymã ab oculis eorũ.

Et cum aperuisset sigillum septimũ, factum est silentium in cœlo media fermè hora. Et uidi angelos stantes in cõspectu dei, & datæ sunt illis septẽ tubæ. Et alius angelus uenit & stetit ante altare, habẽs thuribulũ aureũ, & data sunt illi incensa multa, ut daret deprecationibus sanctorũ omniũ sup altare aureũ, quod est ante thronũ. Et ascendit fumus incensorum de precibus sanctorũ è manu angeli corã deo: Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terrã: & facta sũt tonitrua & uoces & fulgura & terræmotus: & septẽ angeli q habebãt septẽ tubas, præparauerũt se, ut tuba canerẽt. Et primus angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis mixta sanguine, & missa sunt in terrã, & tertia pars arborũ cõcremata est, & omne fœnũ uiride cõbustũ est. Et secũdus angelus tuba cecinit, & tãq; mõs magnus igne ardens iectus est in mare. Et facta est tertia ps maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturarum

VIII

κτισμάτων, τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπάς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται Ἄψινθος. καὶ γίνεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν. καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φάνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετομένου ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, Οὐαὶ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου. καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς. καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρόν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰμὴ τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας πέντε. καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν αὐτόν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν,

creaturarũ, quæ erant in mari, quæ habebant animas, & tertia pars nauiũ interijt. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit è cœlo stella magna ardens tanq; facula, & cecidit in tertiam partẽ fluminũ, & in fontes aquarum, & nomẽ stellæ dicit' absinthium. Et uersa est tertia pars in absinthium, & multi hominum mortui sunt ex aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia ps stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorũ & diei non luceret pars tertia, & nocti similiter. Et uidi, & audiui unũ angelum uolantẽ per mediũ cœli, dicentẽ uoce magna: Væ uæ habitantibus in terra, è cæteris uocibus tubæ trium angelorũ, qui erant tuba canturi.

Et quintus angelus tuba cecinit, & uidi stellã de cœlo cecidisse in terrã, & data est ei clauis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi, & ascẽdit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër à fumo putei. Et de fumo exierunt locustæ in terrã, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Et præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neque omne uiride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum in frontibus suis. Et datum est illis, ne occiderẽt eos, sed ut cruciarentũr mensibus quinq;. Et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpij, cum percusserit hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, & desiderabũt mori, & fugiet mors ab eis. Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquam coronæ, similes auro, & facies earum tanquam facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos

IX

γωὰ κῶμ, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῆς, ὡς λεόντων ἦσαν. καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις. καὶ κέντρα ἦν ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, ⊙ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑβραϊστὶ ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, ἀπολλύων. ⊙ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα, λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρινοὺς καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. ⊙ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ ⊙ καπνὸς, καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς, ⊙ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσιν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὔτε μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ ⊙ τὰ λίθινα, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκοῦσαι, οὔτε περιπατεῖν, ⊙ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν

mulierum, & dētes earum quasi leōnum erant. Et habebāt loricas sicut loricas ferreas, & uox alarum earum sicut uox curruum equis multis currentibus ad bellū. Et habent caudas similes scorpiōnum, & aculei erant in caudis earum, & potestas earum nocere hominibus mēsibus quinq. Et habent super se regē angelū abyssi, cui nomē Hebraice abaddon, Græce autem ἀπολλύων, id est, perdens. Væ unum abijt, & ecce ueniunt adhuc duo uæ post hæc. Et sextus angelus tuba eccinit, & audiui uocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos dei, dicentem sexto angelo, qui habebat tubā: Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mensem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equestris exercitus, uicies millies decem milia. Et audiui numerum eorum. Et ita uidi equos in uisione, & qui sedebant super eos, habebant thoraces igneas & hyacinthinas & sulphureas. Et capita equorum erant tanquam capita leonum, & de ore ipsorū procedebat ignis & fumus & sulphur. Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne & de fumo & sulphure, quæ procedebāt ex ore ipsorum. Potestas enim eorum in ore eorum est, et in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, & per hæc nocent. Et cæteri hominēs qui non sunt occisi his plagis, neq; re sipuerunt ab operibus manuum suarū, ut non adorarent dæmonia & simulacra aurea & argentea, & ærea & lapidea & lignea, quæ neque uidere possunt, neque audire, neque ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs suis, neq; à

ueneficijs

φῶν αὐτῶν, οὔτε ἀπὸ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἀπὸ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην. καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός. καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ * βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὡσανεὶ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. ⊙ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, ἔμελλον γράφειν. ⊙ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς. ⊙ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης ⊙ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους τοὺς προφήτας. καὶ ἡ φωνὴν ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα, ὕπαγε, λαβὲ τὸ * βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι, λάβε, ⊙ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι ⊙ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων, ἔγειρε καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ,

Alis * βιβλί ῥιον.

Alis * βιβλί ῥιον.

ueneficijs suis, neq; à fornicatione sua, neq; à furtis suis.

Et uidi alium angelum fortem descen x
dentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat ut sol, & pedes eius tanq; columnæ ignis. Et habebat in manu sua libellum apertū, & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram, & clamauit uoce magna, quemadmodū cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua uoces suas. Et cū locuta fuissent septē tonitrua uoces suas, ego scripturus eram. Et audiui uocē de cœlo dicentē mihi: Obsigna quæ locuta sunt septē tonitrua, & ne ea scribas. Et angelus quē uidi stantē super mare & super terrā, leuauit manū suā ad cœlū, & iurauit per uiuentē in secula seculorū: qui creauit cœlū, & ea quæ in illo sunt, & terram, et ea quæ in ea sunt, & mare, & ea quæ in eo sunt: tempus nō fore amplius, sed in diebus uocis septimi angeli, cū cœperit tuba canere, cōsummādū esse mysteriū dei, sicut euangelizauit per seruos suos prophetas. Et audiui uocē de cœlo iterū loquentē mecū, & dicentem: Vade & accipe libellū apertū in manu angeli, stantis sup mare & super terram. Et abij ad angelū, dicens ei, ut daret mihi libellū. Et dixit mihi: Accipe libellum & deuora illum, & faciet amaricari uentrem tuū, sed in ore tuo erit dulcis tanq; mel. Et accepi libellū de manu angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanq; mel dulcis. Et cum deuorassem cū, amaricatus est uēter meus. Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare in gentibus, & linguis & populis & regibus multis.

Et datus est mihi calamus similis uir- xj
gæ, & dictum est mihi: Surge & metire templum dei & altare, & adorantes in

αὐτῷ. καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς. καὶ ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους. οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι, καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτανεῖ αὐτούς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐκ τῶν ἐθνῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι θαφῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαροῦσιν ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνὴν μεγάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀνάβητε ὧδε, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι

eo. Et atrium quod intra templum est, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus, & ciuitatem sanctā calcabunt mensibus quadraginta duobus. & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ & duo candelabra in conspectu dei terræ stantia. Et si quis uoluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum & deuorat inimicos eorū. Et si quis uoluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habent potestatē claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, & potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotiescunque uoluerint. Et cū finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abysso faciet aduersus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ uocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus noster crucifixus est. Et uidebunt de tribubus, & populis, & linguis, & gētibus corpora eorum per tres dies & dimidiū, & corpora eorum nō sinent poni in monumētis. Et inhabitantes terram, gaudebunt super illis & lætabuntur, & munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitant super terram. Et post dies tres & dimidium spiritus uitæ à deo intrauit in eos, Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos qui uiderunt eos. Et audierūt uocē magnam de cœlo, dicentem ipsis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlū in nube, & uiderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occisa sunt in terræmotu nomina hominū septē milia & reliqui territi

ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθε, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι, ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ, κδ'. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις. καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ, καὶ σεισμὸς, καὶ χάλαζα μεγάλη.

καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει, ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα ἑπτά. καὶ ἡ οὐρὰ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.

καὶ ἐγένετο

territi sunt, & dederunt gloriam deo cœli. Væ secundum abiit, & ecce uæ tertium ueniet cito. Et septimus angelus tuba cecinit, & factæ sunt uoces magnæ in cœlo dicentes: Facta sunt regna huius mundi domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum, Amen. Et uiginti quatuor seniores, qui in conspectu dei sedent in sedibus suis, ceciderūt in facies suas, & adorauerunt deum, dicentes: Gratias agimus tibi domine deus omnipotēs, qui es, & qui eras, & qui uenturus es, quia accepisti uirtutem tuam magnam, & regnasti. Et iratæ sunt gentes, & aduenit ira tua & tempus mortuorum ut iudicentur: & reddas mercedem seruis tuis prophetis & sanctis, & timētibus nomē tuū pusillis & magnis, & perdas eos qui perdunt terram. Et apertum est templū dei in cœlo, & uisa est arca testamēti eius in tēplo eius, & facta sunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus, & grando magna.

Et signum magnum apparuit in cœ- XII
lo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarū duodecim. Et in utero habēs, clamat parturiēs, & cruciatur ut pariat. Et uisum est aliud signum in cœlo, & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus suis diademata septem, & cauda eius trahit tertiā partem stellarum cœli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierē quæ erat paritura: ut cum peperisset filiū eius, deuoraret. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes gētes in uirga ferrea, & raptus est filius eius ad deū & ad thronū eius: & mulier fugit in solitudinē, ubi habebat locum paratum à deo, ut ibi pascant eā diebus mille ducentis sexaginta.

Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ δράκοντος· καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος διάβολος, καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην, λέγουσαν ἐν τῷ οὐρανῷ· ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα. καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέταται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω αὐτῆς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα ταύτην ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικί· καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα.

Καὶ ἐπὶ

Et factum est prælium magnum in cœlo. Michaël & angeli eius præliabãtur cũ dracone, & draco pugnabat & angeli eiꝰ, & non ualuerunt, neq; locus inuentus est eorum amplius in cœlo. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui uocatur diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem, & proiectus est in terram, & angeli eius cum illo proiecti sunt. Et audiui uocem magnam dicentẽ: In cœlo nunc facta est salus & uirtus, & regnum dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante cõspectum dei nostri die ac nocte, & ipsi uicerunt eum propter sanguinem agni, & propter sermonem testimonij sui, & non dilexerũt animam suam usq; ad mortem. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris, quia descendit diabolus ad uos habens iram magnam, sciens quod modicũ tempus habet. Et postquam uidit draco, quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uolaret in desertum in locũ suum ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis. Et eiecit serpens ex ore suo post mulierẽ aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiuuit terra mulierẽ, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mulierẽ, & abijt ut faceret prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata dei, & habent testimonium Iesu Christi. Et stetit super arenam maris.

Et uidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septẽ & cornua decem, & sup

XIII

ἐπὶ ἑπτὰ κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον πάρδαλει ἦ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου, καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα ὃς ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λάλον μεγάλα καὶ βλασφημίας, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει

& sup cornua eius decẽ diademata, & super capita eius nomẽ blasphemiæ. Et bestia quã uidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco uirtutẽ suã & sedẽ suã & potestatẽ magnã. Et uidi unũ de capitibus eius quasi occisum in mortẽ, & plaga mortis eius curata est. Et admiratio fuit in uniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt draconẽ, qui dedit potestatem bestiæ, & adorauerunt bestiã, dicentes: Quis similis bestiæ, & qs poterit pugnare cũ ea? Et datum est ei os loquens magna & blasphemias, & data est ei potestas faciendi menses quadragintaduos. Et aperuit os suũ in conuitia ad deũ, ut conuitijs afficeret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitãt. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & uincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, et populum, & linguam, gentem, et adorabunt eam omnes qui inhabitant terram, quorũ non sunt scripta nomina in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatẽ uadit: qui gladio occiderit, oportet eũ gladio occidi. Hic est patiẽtia & fides sanctorum. Et uidi aliam bestiam ascẽdentẽ de terra, & habebat cornua duo, similia agni, et loquebatur sicut draco. Et potestatẽ prioris bestiæ omnẽ facit in conspectu eius, et facit terrã, et inhabitãtes in eà, adorare bestiam primã, cuius curata est plaga mortis. Et facit signa magna, ut etiam ignẽ faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit habitantes in terra propter signa quæ data sunt illi ut faceret in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginẽ bestiæ,

Z 4 quæ habet

ὁ ἔχων τὴν μαχαίραν, καὶ ἔξουσία ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἐὰν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχούς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τὰ μέτωπα αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰμὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. καὶ φωνὴν ἣν ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν, καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδήν, εἰμὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν. οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ. οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δόλος, ἄμωμοί γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον πετώμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι τοὺς καθημένους τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλήν, καὶ γλῶσσαν, καὶ λαόν, λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ, φοβεῖσθε τὸν θεὸν καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων.

quæ habet plagam gladij, & uixit. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ, & faciet ut quicunq; non adorauerint imaginē bestiæ occidantur. Et facit omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis posset emere aut uendere, nisi qui habeat characterē, aut nomē bestiæ, aut numerū nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectū, computet numerū bestiæ. Numerus enī hominis est, & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

Et uidi, & ecce agnus stans super mon XIIII
tem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de cœlo tanquam uocē aquarum multarum, & tanquam uocem toni trui magni, & uocem audiui citharœdorum citharizantium citharis suis. Et cantant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines enim sunt. Hi sequuntur agnū quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ deo & agno, & in ore eorum non est inuentus dolus. Sine macula enim sunt ante thronum dei. Et uidi alterum angelum uolantem per mediū cœli, habentem euangelium æternum, ut euangelizaret habitātibus super terram, & omni genti & tribui, & linguæ & populo, dicentem magna uoce: Timete deum, & date illi honorem, quia uenit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum & terram, mare & fontes aquarum.

τῶν. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων, ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐνώπιον ἀγγέλων τῶν ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς αἰῶνα αἰώνων, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧδε οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης, μοι. γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι, ναί, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσονται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκή, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος υἱὸν ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης. πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ. καὶ ἄλλος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν

rum. Et alius angelus secutus est, dicens: Cecidit cecidit Babylon ciuitas illa magna: quia à uino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et tertius angelus secutus est illos, dicēs uoce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet de uino iræ dei, quod mixtum est merō in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante cōspectū agni. Et fumus tormenti eorum ascendit in secula seculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia sanctorum est. Hic qui custodiunt mandata & fidem Iesu. Et audiui uocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo: etiam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis, sed opera illorum sequuntur illos. Et uidi & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, clamans uoce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam & mete, quia uenit tibi hora ut metas, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. Et alius angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & clamauit uoce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt uuæ eius. Et misit

ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὸν λῆνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μέγαν. καὶ ἐπατήθη ἡ λῆνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τοῦ λῆνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

misit angelus falcem suam acutam in terram, & uindemiauit uineam terræ, & misit in lacum iræ dei magnũ, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, usq; ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ, καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων, τίς οὐ μὴ φοβηθῇ κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. Καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρόν, καὶ περιζωσμένοι τὰς στήθας ζώνας χρυσᾶς, καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναόν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

Et uidi aliud signũ in cœlo magnũ & mirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis cõsummata est ira dei. Et uidi tanq; mare uitreũ mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de bestia & de imagine eius, & de numero nominis eius, stantes super mare uitreum, habentes citharas dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotens: iustæ, & ueræ sunt uiæ tuæ rex sanctorum. Quis non timebit domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniam omnes gentes uenient, & adorabunt in cõspectu tuo, quoniam iudicia tua manifestata sũt. Et post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlo, & exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, uestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ dei uiuentis in secula seculorum. Et impletum est templum fumo à maiestate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum.

XV

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους

Et audiui uocẽ magnã de templo dicentẽ septẽ angelis: Ite, effundite septem phialas iræ dei in terrã. Et abiit primus angelus & effudit phialam suam in terram, & factum est uulnus malum ac noxium in homines

XVI

τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦντας αὐτῷ. Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου, λέγοντος, δίκαιος κύριε εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πεῖν, ἄξιοί γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, λέγοντος, ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί, καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα. Καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην. καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. Ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,

homines, qui habebant characterem bestiæ, & in eos qui adorabant imaginem eius. Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui, & omnis anima uiuẽs, mortua est in mari. Et tertius angelus effudit phialam suã in flumina, & in fontes aquarum, & factæ sunt sanguis. Et audiui angelum dicentem: Iustus es domine, qui es, & qui eras, & sancte, quia hæc iudicasti, quia sanguinem sanctorum & prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere, digni enim sunt. Et audiui alterum dicentem: Etiam domine deus omnipotens, uera & iusta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines per ignem. Et æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt scelerum pœnitentiam, ut darent illi gloriam. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestiæ, & factum est regnum eius tenebrosum, & commanducauerunt linguas suas præ dolore, & conuitijs affecerunt deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten, & siccata est aqua, ut præpararetur uia regum ab ortu solis. Et uidi ex ore draconis, & ex ore bestiæ, & ex ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, ut procedant ad reges totius terræ ad congregandum illos in prælium diei illius magni dei omnipotentis. Ecce uenio sicut fur. Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua,

αὐτου, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν
ἀσχημοσύνην αὐτου, καὶ συναγαγεν αὐτοὺς εἰς
τὸν τόπον τὸ καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών.
καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐ
του εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ ἐκ του ναοῦ
ἀπὸ του θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο
φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς
ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄν-
θρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς τηλικοῦτος σει-
σμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγά
λη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπε-
σον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον
του θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον του οἴνου του θυ
μου τῆς ὀργῆς αὐτου. πᾶσα νῆσος ἔφυγε καὶ ὄρη
οὐκ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαν
τιαία καταβαίνει ἐκ του οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώ
πους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ
τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πλη
γὴ αὐτῆς σφόδρα.

καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόν
των τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέ
γων μοι. δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνης, τῆς
μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν,
μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμε-
θύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ του οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον
ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ
θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφη-
μίας, ἔχον κέρατα ἑπτὰ, καὶ τὴ γυνὴ ἦν περι-
βεβλημένη πορφύρα καὶ κοκκίνῳ καὶ κεχρυσωμέ
νη χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ἔχου
σα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον
βδελυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα πορνείας αὐ
τῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμ
μένον μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ
τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ
εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ του αἵματος
τῶν ἁγίων καὶ ἐκ του αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰη-
σου. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα.
καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος. διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγὼ
σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ του θηρίου
του βαστάζοντος

sua, ne nudus ambulet, & uideant turpitu
dinē eius. Et cōgregauit illos in locum qui
uocatur Hebraïce Armageddon. Et septi-
mus angelus effudit phialam suā in aërē,
& exiuit uox magna de cœlo à throno, di-
cens: Factum est. Et facta sunt fulgura &
uoces, & tonitrua, & terræmotus factꝰ est
magnus, qualis nunc̄ fuit, ex quo homi-
nes fuerunt super terram, talis terræmotus
adeo magnus. Et facta est ciuitas magna
in tres partes, & ciuitates gentium cecide-
runt. Et Babylon magna uenit in memo-
riam ante deum, ut daret illi calicē uini in-
dignationis iræ suæ. Omnis insula fugit,
& montes nō sunt inuenti. Et grando ma-
gna sicut talentū descendit de cœlo in ho-
mines, & blasphemauerunt deū homines
propter plagam grandinis, quoniam ma-
gna facta est plaga eius uehementer.

Et uenit unus de septē angelis, qui habe XVII
bant septē phialas, & locutus est mecū, di-
cens mihi: Veni ostendā tibi damnationē
meretricis magnæ, quæ sedet super aquas
multas, cū qua scortati sunt reges terræ, &
inebriati sunt qui inhabitant terram de ui
no prostitutionis eius. Et abstulit me spiri-
tu in desertū. Et uidi mulierē sedentē super
bestiā coccinā, plenā nominibus maledicē
tiæ, habentē capita septem et cornua decē. Et
mulier erat circūdata purpura & coccino,
& inaurata auro, & lapidē p̄cioso, & mar-
garitis, habēs poculū aureū in manu sua,
plenū abominationibus & immūdicia li-
bidinis suæ. Et in fronte eius nomē scriptū
mysteriū Babylon magna mater scortatio
nū, & abominationū terræ. Et uidi mulie-
rē ebriā de sanguine sanctorum, & de san-
guine martyrū Iesu. Et miratus sum, cum
uiderem illam, admiratione magna. Et di-
xit mihi angelus: Quare miraris? Ego di-
cam tibi mysterium mulieris, & bestiæ
quæ portat

τὸν βαστάζοντες αὐτὴν, καὶ τὸν ἔχοντες τὰς ἑπτὰ
κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. θηρίον ὃ εἶδες,
ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου,
καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, καὶ θαυμάσονται οἱ
κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ
ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ κατα
βολῆς κόσμου, βλέποντες τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ
οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται. ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφί
αν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ, ὅπου ἡ γυ
νὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν.
οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἐστι, ὁ ἄλλος οὔπω
ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι.
καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός
ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑ-
πάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βα
σιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον,
ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβά
νουσι μετὰ του θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχου
σι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν
τῷ θηρίῳ δίασι δώσουσιν. οὗτοι μετὰ του ἀρ-
νίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτοὺς,
ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶν, καὶ βασιλεὺς βασιλέων,
καὶ οἱ μετ' αὐτου κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί.
καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κά
θηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσ
σαι. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρί-
ον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημω-
μένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς
σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσου-
σιν ἐν πυρί. ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρ-
δίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτου, καὶ
ποιῆσαι μίαν γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασι
λείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἄχρι τελεσθήσονται τὰ ῥή-
ματα του θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πό
λις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βα-
σιλέων τῆς γῆς.

καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλην ἄγγε-
λον καταβαίνοντα ἐκ του οὐρανου, ἔχοντα
ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ
τῆς δόξης αὐτου. καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ
μεγάλῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη

quæ portat eam, quæ habet capita septē,
& cornua decem. Bestia quam uidisti, fu
it, & non est, & ascensura est de abysso, &
in interitum ibit, & mirabuntur inha-
bitantes terram: quorum nomina scriptæ
non sunt in libro uitæ, à condito mūdo,
uidentes bestiam, quæ erat & non est. Et
hic est mens, quæ habet sapientiam. Sep-
tem capita, septem montes sunt, super
quos mulier sedet, & reges septem sunt.
Quinq; ceciderunt, unus est, & alius nō-
dum uenit. Et cum uenerit, oportet illum
breue tēpus manere. Et bestia quæ erat,
& non est, & ipse octauus est, & de septē
est, & in interitum uadit. Et decē cornua
quæ uidisti, decem reges sunt, qui regnū
nondum acceperunt, sed potestatem tan
quam reges una hora accipient cum be-
stia. Hi unum consilium habent, & uirtu
tem & potestatem suam bestiæ tradent.
Hi cum agno pugnabunt, & agnus uin-
cet illos: quoniā dominus dominorū est,
& rex regum: & qui cum illo sunt uocati,
& electi & fideles. Et dicit mihi: Aquæ q̄s
uidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt &
turbæ, & gentes, & linguæ. Et decem cor-
nua quæ uidisti in bestia, hi odio prose-
quentur meretricem, & desolatam faciēt
illam & nudam, & carnes eius comedent,
& ipsam igne cōcremabunt. Deus enim
dedit in corda eorū, ut faciāt quod pla
citum est illi, ut unam faciant uoluntatē,
ut dent regnum suum bestiæ, donec con
summentur uerba dei. Et mulier quā ui-
disti, est ciuitas magna, quæ habet re-
gnum super reges terræ.

Et post hæc uidi alium angelum desce- XVIII
dentem de cœlo, habentem potestatem
magnam, & terra illuminata est à gloria
eius. Et exclamauit per fortitudinē uoce
eius, dicens: Cecidit cecidit Babylon
magna

& magna

ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι αὐτῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἠκολούθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. Ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. Διὰ τοῦτο ἐν μίᾳ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, καὶ πένθος καὶ λιμὸς, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρινῶν αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτὴν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅτ' ἂν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη βαβυλὼν, ἡ πόλις ἡ ἰσχύρα, ὅτι ἐν μίᾳ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσι ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκ ἔτι, γόμος χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, καὶ λίθου τιμίου, οὔτε μαργαρίτου καὶ βύσσου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θύινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ κινάμωμον, καὶ θυμίαμα, καὶ μῦρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτήνη, καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων, καὶ ῥεδῶν, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὀπώρα σου τῶν θυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθον ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπρὰ,

magna, & facta est habitatio dæmoniorũ, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis uolucris immundæ, & inuisæ: quia de uino iræ scortatiõis eius biberũt omnes gentes. Et reges terræ cũ illa scortati sũt, & mercatores terræ de uirtute delitiarũ eius diuites facti sũt. Et audiui aliã uocẽ de cœlo dicentẽ: Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniã puenerunt peccata eius usq; ad cœlũ, & recordatus est deus iniquitatũ eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit uobis, & duplicate ei duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit, miscete illi duplũ. Quantũ glorificauit se & in delitijs fuit, tantũ miscete illi tormẽtũ & luctũ, quia in corde suo dicit: Sedeo regina, & uidua nõ sum, & luctũ nõ uidebo. Ideo in una die ueniẽt plagæ eius, mors & luctus & fames, & igne cõburet: quia fortis est dñs deus, qui iudicabit illam. Et flebũt illã & plangẽt se sup illa reges terræ, qui cũ illa scortati sunt, & in delitijs uixerũt, cũ uiderint fumũ incendij eius, longe stantes ꝓpter timorẽ tormẽti eius, dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniã in una hora uenit iudiciũ tuũ. Et negociatores terræ flent & lugent sup illa: quoniã merces eorũ nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis p̃ciosi, neq; margaritæ, & byssi, & purpuræ, & cocci, & om̃e lignum thyinũ, & om̃e uas eburneũ, & om̃e uas de ligno p̃ciosissimo & ære, & ferro & marmore & cinamomũ, & odoramentũ, & unguentũ, & thus, & uinũ, & oleũ, & similã, & triticum, & iumenta, & oues, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animas hominũ. Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia

πρὰ, καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκ ἔτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν, καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ὅτι μίᾳ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ τοῦ πλοίων ὁ ὅμιλος καὶ ναῦται τὴν θάλασσαν ἐργάζοντες ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἔκραζον ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χνοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἐν ᾗ ἐπλούθησαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μίᾳ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ' αὐτὴν οὐρανὲ, καὶ οἱ ἅγιοι ἐν πόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγα, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν, καὶ σαλπιστῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἔν σοι ἔτι. καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔν σοι ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἔν σοι ἔτι. καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἔν σοι ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστάνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντος τὸ ἀλληλούϊα. ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις κυρίου τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥ τις ἔφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς

guia et præclara perierũt à te, et amplius illa iam nõ inuenies. Mercatores horum qui diuites facti sunt, ab ea longe stabũt propter timorẽ tormenti eius, flentes ac lugentes, & dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso, et purpura, et cocco, et deaurata erat auro et lapide precioso et margaritis: quoniam unã hora destitutæ sunt tãtæ diuitiæ, et om̃is gubernator, et omnis in nauibus uersantium turba et nautæ, et qui in mari operant, longe steterunt: et clamauerunt, uidentes fumũ incendij eius, dicẽtes: Quæ similis ciuitati huic magnæ? Et miserunt puluerẽ super capita sua, et clamauerunt flentes et lugẽtes, dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt, oẽs q habebãt naues in mari de precijs eius, quoniã una hora desolata est. Exulta sup eã cœlũ et sancti apostoli et ꝓphetæ, quoniã iudicauit deus iudiciũ uestrũ de illa. Et sustulit unus angelus fortis lapidẽ quasi molarẽ magnũ, et misit in mare, dicẽs: Hoc impetu mittet Babylon ciuitas illa magna, et ultra iam non inueniet. Et uox citharœdorũ et musicorũ, et tibia canentiũ et tuba, nõ audiet in te amplius, et omnis artifex cuiuscũq; artis non inueniet in te amplius. Et uox molæ non audiet in te amplius, et lux lucernæ nõ lucebit in te amplius, et uox spõsi et spõsæ nõ audiet posthac in te: qa mercatores tui erãt principes terræ: qa in ueneficijs tuis errauerũt oẽs gẽtes, et in ea sanguis ꝓphetarum et sanctorũ inuẽtus est, et omniũ q interfecti sunt in terra. Post hæc audiui quasi XIX uocẽ magnã turbæ multæ in cœlo dicẽtis: Alleluia: Salus, et honor, et gloria, et uirtus dño deo nostro est: quia uera et iusta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terrã prostitutione

ἀνδρὶ, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ δεύτερον εἰρηκαν, ἀλληλούϊα. καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ κδ. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου λέγοντες, ἀμὴν ἀλληλούϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε, λέγουσα, αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. καὶ ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λέγοντας ἀλληλούϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματά ἐστιν τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι. μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι ὁ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή, σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ ἰησοῦ ἐστὶν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρὸς, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλὰ, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτὸς. καὶ περιβεβλημένον ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθουν αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ

αὐτὸς

sui, & uindicauit sanguinem seruorū suorum de eius manu. Et iterum dixerūt: Alleluia. Et fumus ascendit in secula seculorum. Et ceciderunt uigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, & adorauerunt deum sedētē sup thronū, dicentes: Amē alleluia. Et uox de throno exiuit, dicens: Laudem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eū pusilli & magni. Et audiui uocem turbæ multæ, & sicut uocem aquarum multarum, & sicut uocem tonitruorū magnorū, dicentiū, Alleluia: quoniā regnauit dominus deus noster omnipotens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit mihi: Scribe: Beati qui ad cœnā nuptiarum agni uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, uocabatur fidelis & uerax, & per iusticiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et uestitus erat ueste tincta sanguine, & uocatur nomen eius, sermo dei. Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, uestiti byssino albo & mundo. & ex ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut eo percutiat gentes. Et ipse reget eas uirga ferrea. Et

ipse

αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν ἡλίῳ. καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσουρανήματι, δεῦτε καὶ συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων, καὶ δούλων, καὶ μικρῶν, καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι τὸν πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετὰ τούτου ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκ πορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ πάντα ὀρνέα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τοῦ ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὸν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν, καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβα-

ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimēto & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantē in sole, & clamauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per mediū cœli: Venite & congregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum, & carnes tribunorū, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omniū liberorum ac seruorum, & pusillorum ac magnorum. Et uidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciēdum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehēsa est bestia, & cum illa pseudopropheta, q fecit signa coram ipso, in quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui coniecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedētis super equum, qui procedit ex ore ipsius; & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

XX

Et uidi angelum descendentē de cœlo, habentē clauem abyssi, & catenā magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentē antiquū, qui est diabolus & satanas, & ligauit eū per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eū, & signauit super illum, ut nō seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solui modico tempore. Et uidi sedes, & sederūt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter sermonē dei, & qui non adorauerūt bestiā, nec̄ imaginem eius, nec accepe runt characterem eius in frontibus suis, aut in manibus suis: & uixerūt

& , & regna-

ℳ βασιλεύσωσι μετὰ χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ ὅταν τελεσθῶσι τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς τὸν γὼγ καὶ μαγὼγ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐκ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκε τὸ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκροὺς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος θάνατος. καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην

& regnauerũt cũ Christo mille annis. Cæteri uero mortuorum non reuixerũt, donec cõsummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus q habet partem in resurrectione prima. In ijs secunda mors nõ habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei & Christi, & regnabunt cũ illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit ut seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, ut congreget eos in prælium, quorũ numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra sanctorũ & ciuitatem dilectam. Et descẽdit ignis à deo de cœlo, & deuorauit eos: & diabolus q seducẽbat eos, missus est in stagnũ ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudoprophetæ crucia bunt die ac nocte in secula seculorum. Et uidi thronũ magnũ candidum & sedentẽ super eũ, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu dei; & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his q̃ scripta erant in libris secundũ opera ipsorũ, & dedit mare mortuos, qui in eo erãt, & mors & infernus dederũt eos, q in ipsis erãt mortuos, & iudicatũ est de singulis secundũ opera ipsorum. Et infernus & mors cõiecti sunt in stagnũ ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuẽtus est in libro uitæ scriptus, coniectus est in stagnum ignis.

Et uidi cœlum nouũ, & terram nouã. Primũ enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non est. Et ego Iohannes ui di sanctam ciuitatem Hierusalem nouã descendẽtem de cœlo, à deo paratã, sicut sponsam

XXI

νύμφῃ κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης, ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγὴ, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ, ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. καὶ λέγει μοι, γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι, γέγονε, ἐγώ εἰμι τὸ ἄ. καὶ τὸ ὦ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. δειλοῖς δὲ, καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος. καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων. καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων, δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην τὴν γυναῖκα. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι. ἔχουσά τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλὸν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι δώδεκα φυλῶν υἱῶν ἰσραήλ. ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ μεσημβρίας πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου.

καὶ ὁ λα

spõsam ornatam uiro suo. Et audiui uocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculũm dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse deus cum eis erit eorũ deus. Et absterſurus est deus omnem lachrymã ab oculis eorum. Et mors ultra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quia prima abierũt. Et dixit, qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha & ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & scortatoribus, & ueneficis, & idolatris, & omnibus mẽdacibus pars illorũ erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et uenit ad me unus de septem angelis habẽtibus septem phialas plenas septẽ plagis nouissimis, & locutus est mecũ, dicens: Veni & ostendam tibi spõsam uxorem agni. Et sustulit me spiritu in montem magnũ & altum, & ostendit mihi ciuitatẽ magnã, sanctam Hierusalem descendentẽ de cœlo à deo, habentem claritatem dei. Et lumen eius simile lapidi precioſissimo tanquam lapidi iaspidi crystallizanti. Et habebat murum magnũ & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël. Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres, & murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum agni.

& 4 Et qui lo

καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε κάλαμον χρυσοῦν ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον καὶ τὸ πλάτος, καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν ἐπὶ τοῦ καλάμου ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων, τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἰάσπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὁμοία ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι, ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἰάσπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος καλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιον, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος ἦν τῶν πυλώνων ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρόν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστί, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας· νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου, ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον

Et qui loquebatur mecum, habebat mẽ suram arundineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius, & murum eius. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quãta & latitudo, & mẽsus est ciuitatẽ de arundine aurea p stadia duodecim milia, & longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est angeli. Et erat structura muri eius ex iaspide. Ipsa uero ciuitas aurum mundum, similis uitro mundo, & fundamẽta muri ciuitatis omni lapide precioso ornata. Fundamentũ primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertiũ, calcedonius: quartum, smaragdus: quintum, sardonyx: sextũ, sardius: septimum, chrysolitus: octauum, berillus: nonum, topazius: decimũ, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt, p singulas, & singulæ portæ singulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mundũ, tanquam uitrum perlucidum. Et templũ nõ uidi in ea. Dominus enim deus omnipotens templum illius est & agnus. Et ciuitas non eget sole neq; luna, ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus. Et ambulabũt gẽtes, quæ seruatæ fuerũt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam suam in illã, & portæ eius non claudentur per diem. Nox enim non erit illic. Non intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit, & mendaciũ, nisi qui scripti sunt in libro uitæ agni. XXII Et ostendit mihi purum fluuium, aquæ uiuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede dei & agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum

λον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδόντα καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται. καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ οὐ χρείαν οὐκ ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει ἐπ' αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα, καὶ λέγει μοι· ὅρα μή, σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι· μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπῶν, ῥυπωσάτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ ἔσται. ἐγώ εἰμι τὸ Α. καὶ τὸ Ω. ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλεῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ πᾶς ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυίδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων

gnum uitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentiũ. Et omne maledictum nõ erit amplius, sed sedes dei & agni in illa erũt, & serui eius seruient illi. Et uidebunt faciẽ eius, & nomen eius in frontibus suis. Et nox ultra non erit, & nõ egẽt lumine lucernæ, neq; lumine solis, quoniã dominus deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorũ. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia sunt, & uera. Et dominus deus sanctorum prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatꝰ qui custodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Iohannes qui audiui & uidi hæc. Et postquam audissem & uidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostẽdebat. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorũ prophetarum, & eorum qui seruant uerba prophetiæ libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obsignaueris uerba ꝓphetiæ libri huius. Tempus enim propè est. Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidꝰ est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc, & ecce uenio cito, & merces mea mecum est, ut reddam unicuique ut opus illius erit. Ego sum alpha & ω, primus & nouissimus, principium & finis. Beati q seruant mandata illius, ut sit potestas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mẽdaciũ. Ego Iesus misi angelũ meũ ut testificaretur uobis hæc in ecclesijs. Ego sũ radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. Et spiritus & sponsa dicũt, ueni. Et q audit

ἀκούων εἰπάτω, ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω, καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω δωρεὰν ὕδωρ ζωῆς. συμμαρτυρῶ γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἐάν τις ἐπιθῇ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου ζωῆς, καὶ πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, Ναί ἔρχομαι ταχύ, ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

audit dicat, ueni. Et qui sitit, ueniat: & q uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huiꝰ. Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illam plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huiꝰ, auferet deꝰ partem eius è libro uitæ & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sũt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia dñi nostri Iesu Christi cum omnibus uobis, Amen.

FINIS NOVI TESTAMENTI TŌTIVS, AD GRAECAM VERITATEM, VETVSTISSIMORVMQVE CODICVM LATINORVM FIDEM, ET AD PROBATISSIMORVM AVTORVM CITATIONEM ET INTERPRETATIONEM IAM TERTIO ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STVDIOQVE DES. ERASMI ROTERODAMI THEOLOGIAE PROFESSORIS. ANNO M. D. XXII.

Τῷ θεῷ δόξα.